37
14 B
9

II.

1 B

S. B. 21.

DIVI CLEMENTIS RECOGNITIONVM LIBRI X. AD IACOBVM FRATREM DOMINI, RVFINO TORANO AQVILEIENSE INTERPRETE.

CVI ACCESSIT NON POENITENda epiſtolarum pars uetuſtiſſimorũ Epiſcoporum, hactenus non uiſa, corũ qui ab hinc an. M. CC. Romanæ eccleſiæ præfuerunt.

IO. BEBELIVS PIO LECTORI.

Accipe Diui CLEMENTIS *libros, & eruditione, & pietate inſignes, optime lector, eius inquam Clementis, cuius diuus* PAVLVS *ad Philippenſes meminit, cuiusq; ea fertur magno Græcorum & Latinorum conſenſu epiſtola, quæ ad Hebræos nunc uulgo Paulo inſcripta eſt. Quibus uetuſtiſsimorũ epiſcoporũ adiecimus epiſtolas perquàm eruditas, annotatiunculis & argumentis à Ioanne Sichardo illuſtratas, ex quibus pleraq; eccleſiarum hodie emendari poßint. Ex noſtra officina, An. M. D. XXVI. Menſe Auguſto.*

Catalogum omnium quæ in hoc libro continentur, inuenies proxima pagella.

IN INCLYTA GERMANIAE BASILEA.

Cum gratia & priuilegio Cæſareo.

CATALOGVS EORVM QVAE IN HOC LIBRO CONTINENTVR.

Præfatio Ioannis Sichardi ad Epiſcopū Tridentinum.

Diui Clementis lib. x. Recognitionum.

Clementis	Epiſtolæ	V.
Anacleti	Epiſt.	I.
Euariſti	Epiſt.	II.
Alexandri	Epiſt.	III.
Xiſti	Epiſt.	I.
Hygini	Epiſt.	II.
Soteri	Epiſt.	I.
Victoris	Epiſt.	I.
Zephyrini	Epiſt.	I.
Vrbani	Epiſt.	I.
Pontiani	Epiſt.	I.
Antheri	Epiſt.	I.
Eutychiani	Epiſt.	I.

Conſtantini Imperatoris confeſſio.

Qui omnes à CHRISTO nato an. CCC. Romanæ eccleſiæ præfuerunt.

REVERENDISSIMO IN CHRISTO PATRI, EIDEMQVE Illuſtriſſimo principi ac domino, D. Bernardo Epiſcopo Tridentino. Io. Sichardus S. D.

VELLEM equidem Reueren. in CHRISTO pater, idemq; illuſtriſſime princeps, tam eſſet mihi facile uirtutes tuas prædicare, quàm id tu es prolixe meritus diuinis tuis nõ modo erga me beneficijs, uerum etiam ab uniuerſo hominũ genere, dum uidelicet hoc tanto tibi ſtudio ſumis, ut ſis & ipſe præter uulgarem ordinis tui captum haud mediocriter doctus, & literas in capitis iam pridem diſcrimen uocatas, quantũ ab uno præſtari poteſt, latiſſime propages. Si enim meritis aſcendimus cœlũ, & hæc reliqua eſt, ut ille dicit, uia ad diuinos honores, iuuare mortales, quid ſupereſt quin te indigitemus? Meruit enim Hercules ille ἀλεξίκακος ob neſcio quæ domita monſtra, immortalem nominis ſui gloriam, Hippocrati uero litatũ eſt tanquã præſenti deo, ob unum atq; alterũ quibus opem contra uulgatã iam tum cõtagionis luem tulit. Tuum uero quale dicam nunc factum, ſi cum his conferatur? aut quem animũ erga honeſtiora ingenia? dum perpetuas illas curas, quibus die noctuq; ob rerum adminiſtrationẽ diſtineris, poſthabes etiam literarum cauſſæ, agiſq;, ut non ſolum optimi quiq; autores deterſo ſitu in lucem uindicẽtur, uerum uis hoc tibi deberi, uis hanc tibi eſſe famam ſuperſtitem, ut unus tu & eſſe & dici merearis, cuius commendatione, opera, autoritate, in eum poſtliminio locum literæ reſtituantur, unde quorundã improbitate, non dico quanto rerum publicarum etiam detrimento deciderũt. Incredibile em̃ dictu eſt, quàm mihi profuerint literæ R. P. T. quas ne quidem

per ſummam impudentiam optare in animũ induxiſſem, niſi hoc tu tibi, tanq̃ debitum officij tui penſum, ſpõte popoſciſſes, ut tua intereſſe exiſtimares, ne, quod in te eſſet, diutius iacerent recta ſtudia. Tuis ergo adeoq̃ illuſtriſſimi principis Ferdinandi auſpicijs egreſſus, non pœnitendam bonorum, eorũq; uetuſtiſſimorum autorũ copiam mecum, tanquam ex diutino uenatu, retuli, quos nunc de integro hoc maiore doctiſſimorum quorũq; expectatione par turio, quò magis illi præter opinionem contigerunt. Cui enim, ita compara- tis hominum moribus, tale quicquam in mentem uenire, hoc præſertim tem- pore potuit? ubi eò temeritatis quorundam furor progreſſus eſt, ut remedijs quidem quoquo pacto opus ſit, nondum tamẽ ſatis adpareat ratio, qua inue- terato iam morbo, atq; ob id tenaciori occurramus. Mihi ſane uidentur hi re- ctiſſime ad recuperãdam Germaniæ tranquillitatem ingredi, qui eos maxime in medium proponunt libros, tanquã publicos fontes, unde hauriant uel adu leſcentes ſanioris mentis initia, poſtq̃ de quibuſdam iam natu grandioribus deſperatum eſt. Quamobrem multum omnino, ac neſcio an nõ totum quod uel animo cõſequi poſſumus melioris ſpei, ſitũ mihi uidetur in ætate etiãmdũ tenera, quæ in fatalia quædam huius temporis ſcripta imprudens, tanquam tempeſtate aliqua ad ſcopulos, delata eſt, ad quos ne conſeneſcat, ex bonorũ autorum æditione pendet. Sunt enim pleriq; noſtratiũ, quibus ſaltẽ mica in- genij eſt, ita alioqui affecti erga ſtudia, ut non ita magno negocio opus eſſe ui- deatur ad abolendas quorundã nænias, quarum uidemus ubiq; nunc gentiũ tantam oriri nauſeam, ut præter paucos quoſdã, eosq; indoctos legere nemo ſuſtineat. Quemadmodũ ergo literarũ caſus, ueluti Cæcias quiſpiam nubes, traxit ſecum omnium honeſtarũ artium ſi non ſtragem, at certe concuſſionẽ, ita in poſſeſſionem dignitatis reſtitutis literis, conſtantius, æquiusq; ſe habitu ra ſunt omnia, quibus in medio uitæ uſuq; communi uiuitur, præſertim ad coruos quibuſdam relegatis, qui ut felicius infantiam ſuam palliarent, promi- ſcuæq; plebi ſe inſinuarent, id nobis calamitatis in literas inuexerũt, ut potius contempſiſſe quàm ignoraſſe uiderentur. Nimius ſum, fateor, at quis nõ præ indignitate rei totus in lachrymas ſolueretur? poſtq̃ uidet nõ modo nullis in eos qui malũ hoc orbi cõciliãt, animaduerti Senatus cõſultis, qđ decebat fieri acerbiſſimis, ſed ocioſe etiam atq; delicate, ob illa ſcilicet in remp. Chriſtianã benefacta, nepotari. Vtinam hoc moribus noſtris aliquando recipiatur, ut & ingeniorum curam ſaltem ſubſiciuam ad ſe putẽt pertinere qui publicæ ſaluti præſunt, eoq; nomine rerũp. clauos tenent. Si eñ Craſſus cenſor officio ſuo nõ putauit indignum, imperitos quoſdam rhetoras cogere in ordinẽ, atq; in- terdicere profeſſionis munere, quod parum hoc ſcite adminiſtrarent. Et phi- loſophis, quod nouam quandã ocia[illegible]di rationem prætextu philoſophiæ in- troducerent, ſi non modo ciuitatis ius, ſed & Italia tota adempta eſt. Quid de- mum de his noſtratibus futurũ fuiſſe putamus, ſi ex inſperato, tanquam propi tius aliquis Iupiter, Craſſus quidam appareat, qui autoritatis ſuæ gladium in eos diſtringat? quibus ludus eſt ſanctiſſima quæq; ſtudia lancinaſſe, atque il- lotis

Germaniæ trã quillitas ex lite ris concilianda eſt.

Craſſus cenſor indoctos quoſdã rhetores in or dinẽ coegit.

lotis pedibus conculcaſſe, uerũ hoc inſuper agunt, ne quicq̃ ſit uſquam gen-
tium rerum, quod uel acumen reſipiat aliquod, uel non prophanæ etiam tur-
bæ ſit obuium. Hæc adeo cauſſa eſt cur mathemata etiam uulgo rideantur,
tanquam ſuperuacaneum ſit in ea id temporis locare, quod nolimus uelimus
cogimur parẽtes uiui uidentesq́ aſpicere palàm inſumi in aleam, & quædam
non paulo his etiam deteriora. Eloquentiam putãt eam ſatis eſſe Chriſtiano,
quæ utcũq; poſſit adumbrare rem quam animo conceperis. At nõ uident, ut
uel hoc tantulũ aſſequamur, opus eſſe longiuſculo tempore, ne obſcuri ſimus,
& demus ſine mente ſonum, ut elegantiſſimus poëta dicit, ut enim in Theolo
go ſummã eloquentiam anxie nõ requiro, ſi deſit, quam tamẽ ſim in lucro ha- *Eloquẽtia theologos maxime decet.*
biturus ſi adſit, ita mediocrem cum dignitate coniunctam omnino neceſſariã
duxerim, eſt enim omnino etiam in ſacris ſuus eloquentiæ locus, eſt ſua admi
ratio. Veluti in matrona aliqua honeſtiore, laudes ornatũ eum qui aut ſine im
penſiore ſumptu paretur, aut nõ abhorreat à perſonæ decoro, ita ſordes ode-
ris, ut etiam omnibus ſit numeris alioqui in ſuo genere abſoluta. Aut dicant
mihi iſti barbariei patroni, quid calumniatus eſt in Iouiniano Hieronymus *Iouinianus.*
maiore apparatu, atq; cõtentione, ipſoq́; adeo libri ingreſſu, quàm orationẽ
male ſibi cohærentem, ridiculum quendam tumorem, atq; demũ ſpurcitiem?
ut non ſcriptorem, ſed αἰνιγματιστὴν uocet. An non maximi ut quiſq; precij ha-
betur in re theologica, ita eloquentiæ fuit ſtudioſiſſimus? ut nunc Tertullianũ,
Lactantium, Cyprianum, atq; deniq; ipſum quem iam nunc adornamus Vi- *Victorinus*
ctorinum Afrum taceam. Eſt autẽ quicquã Auguſtino, Ambroſio, purius? *Afer.*
quorum oratio tantum abeſt à barbarie, quantũ eſt eorum inquinatior, qui
hodie & nomen & lucellum ex literarum oppugnatione quærunt. Adde etiã
ſi libet, quod diuus Aurelius Auguſtinus de rhetoricis & dialecticis integros
libros conſcripſit, qui licet uulgo non extent, dabimus tamen operam ut pro-
pediem in manus hominũ ueniant. Quantus uero theologus? Deniq; ut ſemel
finiamus, nullum hominũ genus, diutius florem eloquẽtiæ tenuit ipſis Theo-
logis. Cœperunt enim iam tum cadere cauſſa iureconſulti, cum & Cicero in
foro uerſaretur. Medici aũt adeo dedidicerunt latine, ut poſt Plinium, quod
ſaltem ſciam, nihil in hoc genere fermè ſcriptum ſit tolerabili eloquentia. Niſi
unum mihi Cælium Aurelianum Siccenſem opponas, cuius mihi copiam fe- *Cælius Aurelianus.*
cit uir adprime eruditus, & cõmunibus ſtudijs, ut quiſquam alius, bene uolẽs
Theobaldus Fettichius Vuormatienſis, Ludouico principi Palatino à cura
medica. Ab hinc uero quingentis annis deſierunt uix tandem theologi latine *Theobaldus Fettichius.*
loqui, quippe Albinũ, & Paulum diaconũ nõ fuiſſe omnino elingues, quo-
rum uterq; principem apud Carlum magnũ locũ obtinuit, monumenta quæ
paſſim in bibliothecis paulo uetuſtioribus uiſuntur, ſatis teſtantur. Ob id pro
uirili cuiq; pro ſe annitendũ cenſeo, cui uel leuiter ille publicus rerum homi-
numq́; ſtatus doleat, ut quemadmodũ noſtra tempeſtate ferè opicos aliquò ui
demus ꝓgreſſos in artis ſuæ myſterijs, quo ſuperior illa ætas aſpirare nequi-
uit, ſic nos quoq; nihil de induſtria remittamus, ut ſi ad eum quẽ à maioribus

accepimus cumulũ nihil accedat, ſaltẽ à Gothorũ incurſione aſſeratur, id quo minus faciamus nihil cauſſæ eſt, quandoquidẽ argumentis iam aliquot depre- henſum eſt, nec ingenia noſtris deeſſe, nec ad quorũ imitationẽ excitentur. Si- quidẽ inter Germaniæ principes, quod nobis bene uertat, nec ferè eſt quiſqꝫ paulo cordatior, qui nõ inter purpuratos illos aliquid etiam loci relinquat li beralius eruditis. Quo nomine præbuit nuper R. Epiſcopus ille Treuericus, dexteritate rerum adminiſtrandarum ſingulari præditus, prorſus miraculũ ſui, cũ præter alios impenſe uideatur renaſcẽtibus ſtudijs fauere, tũ & officijs ſuis eos potiſſimũ præficit, qui literarũ ſint ipſi non expertes. Cuiuſmodi mihi uiſus eſt propius intuenti Matthias de Saracaſtro Officialis, ut uulgò appella mus, qui in iure ciuili Sceuolam quendã, in re ſacra Hieronymũ præſtet, mirũ autem qua polleat eloquentia, qua humanitate, qua prudentia, atqꝫ demum, quod in maxima laude numero, quàm ex animo fauẽs bonis ſtudijs, ut in hoc decuriam iam domi ſcribarũ alat uelut amanuenſiũ, non alio cõſilio, quàm ut in deſcribendis uetuſtiſſimis codicibus, eorũ opera ad publicã cõmoditatem utatur. Nec minore ſtudio id agit Vuolſgangus ab Affenſtein, nobiliũ, quos ego uiderim, facile doctiſſimus, & doctorũ nobiliſſimus, q præfectus urbi eſt Epiſcopo Vuormatienſi. De R. T. P. uero quid dicã? cuius mihi aula uſqꝫ adeo nihil aulici uiſa eſt præ ſe ferre, ut in Academia quadam me uerſari exiſti marem, ſiquando in congreſſibus, quod non raro fiebat, mentio eſſet uel de li- teris, uel adminiſtratione rerum orta. Licuit ergo omnino cõſtantiſſimo illo uitæ tenore philoſophum, mundiciæ principem, parſimonia Epiſcopũ agno ſcere, in cuius aula ueluti equo Troiano incluſi eſſent tot literarum proceres, apud quos cum ſemel atque iterũ eſſet de cõmunibus rebus inſtitutus ſermo, forte Clementis memini, cuius ego æditionem iam tũm parabã. Et quia non obſcure præ ſe R. P. T. uiſa eſt ferre incredibilem quendm erga bonos au- tores amorem, & eiuſmodi erat uoluntatis tuæ erga me propenſio, ut uitã etiã debere me tibi ingenue faterer, cœpi cõſiliũ, ut uel parti beneficiorũ tuorum quà poſſem reſponderem, inſcribendi tibi Clementem, quẽ etiamdũ à prælo madentem R. P. T. dedico, ut uel ſic à quibuſdã huius ætatis uitupera toribus in tuto ſit. Nec enim me mouit illa plus quàm decãtata ubiqꝫ de Apocryphis ſententia, quæ ſi ſunt abijciẽda, Tertulliano carebimus, Euſebij magna parte, Lactantio. Quid multis? ægre quiſquã paulo uetuſtior locũ ſuũ tuebit, quip- pe quorum pleriqꝫ ſynodos illas præceſſerint, quibus ueluti cancellis quibuſ- dam circũſcripta fuit Chriſtianiſmi profeſſio. Mirum ergo uideri debet, ſi à uetuſtioribus illis quid ſit uariatũ, & cœperint legi priuatim, id eſt fieri apocry pha, quæ paulo ante publice legebãtur? Vt uero interim dicam quod ſentio, nondũ ſatis mecum conſtitui, quid illa ueterum autorũ cenſura ſibi uelit, quæ diſtin. XV. cap. ſancta Ro. habetur, ut omittam quod quædam iſthic ex dia- metro inter ſe pugnant. Clementis uero dum octo facit libros, & capitũ memi nit, niſi me animus fallit, quinquaginta, quæ ſint pro autenticis, ſic enim loqui- tur, recepta, non poteſt mihi non præbere neſcio cuius monſtri ſuſpicionem, uel hoc

Matthias à Saracaſtro.

Vuolſgangus ab Affenſtein.

Aula epiſcopi Tridẽtini ſimi lis academiæ.

uel hoc nomine maxime, quod quæ hodie in uetuſtiſſimis bibliothecis ſuperſunt exemplaria, quorũ duo omnino licuit per ſeſquimeſtrem illã excurſionẽ uidere, unum Baſileæ, quo ſumus uſi cõmodato, alterũ Schonaugiæ, nec ullas habebãt capitum ſectiones, & in decem Clemens ipſe libros totum uolumen digeſſerat, id qđ ex fine tertij libri facile eſt uidere. Sed hoc quicquid eſt rei, iudicandum alijs in medio relinquam, ſi hoc unum addidero, mihi alioqui nõ tam ſuperſtitioſe naſuto, nec uideri uериſimile Rufinũ uirum, ne quid addam præterea, magnũ, potuiſſe adduci, ut Latio donaret librum, quem uidiſſet parum dextre ab eruditioribus accipi, aut cui dignitatis ſuæ ratio non iam ante conſtaret. Et quæſo qui fieret ut Origenem, Xiſtum philoſophũ, Euſebium Cæſarienſem, Gregoriũ Nazanzenũ, Baſiliũ magnũ, Pamphilũ martyrem, Euagrium, rei theologicæ, quod in cõfeſſo eſt, facile principes, ex Græcis uerteret, hic uero tanquam ſui oblitus, imperare ſibi potuerit, ut tot lucubrationũ gloriam, iſtius uerſionis ueluti tenebris obſcuraret, & tanquam malus poëta uno actu, eoq; poſtremo totã fabulã dehoneſtaret. Quod ergo huius loci eſt, nihil ſanè reſtat, quod quenq; torqueat illa quorundã nõ Ariſtarchorum, ſed Phalaridũ exactior quàm uerior cenſura, dummodo cõſtet Euſebiũ illũ quædam ex his Recognitionũ libris nõ modo mutuatũ, uerum quod parũ etiam attentis apparet, ad uerbum quædã deſcripſiſſe in libro De Euangelica præparatione VI. Cæterũ cũ iam æditionẽ cogitaremus Clementis noſtri, forte fortuna incidimus in epiſtolas quaſdã, quæ neſcias plus habeant eruditionis an pietatis, eas quoniã argumento noſtro magnopere cõuenirent, nec ante typis excuſæ eſſent, curauimus ut unà formis deſcriberentur. In quibus quia nõ pauca erant, quæ magno temporũ interuallo eſſent remotiora, ſcholijs ſiquando uſus uidebatur, atq; argumẽtis illuſtrauimus, quas R. T. P. nõ enim occurrit alius cui potius inſcribi debeant, nũcupatim dedico cõſecroq;. Quo enim munere apud R. T. P. maiorẽ me gratiã initurũ cõfiderẽ, nõ erat, quàm ſi librũ doctiſſimũ eumq; uetuſtiſſimũ ei potiſſimũ conſecrarem, qui nõ modo ſingulari eſt præditus pietate, uerũ elegantiore literatura tanta, quanta uel in eius generis hominibus deſiderari poteſt maxima, qui omnem ætatem in literis cõſumpſerunt. Bene ualeat R. P. T. quam nobis communibusq; ſtudijs CHRISTVS quàm diutiſſime ſeruet incolumem. Baſileæ, An. XXVI. Auguſti XVIII.

PHILIPPVS ENGENTINVS POETA LAVREATVS IN AEDITIONEM D. CLEMENTIS.

SI ueterum præſtant ueneranda uolumina patrum,
Vt fidei reddant ſecula quæq; ſtatum.
Hæc ſunt è cumulo propius ſpectanda, uetuſtas
Quæ pia commendat, poſteritasq; probat.
Talia Clementis ſi quis ferat eſſe diſerti,
Nunquam iudicio fallitur ille meo.
Auſoniam tamen hinc lectores ponite libram,
Semper enim lanx hæc non fuit æqua ſatis.
Hoc eſt iudicio patres fraudare ſuperbo.
Hoc eſt fœturas deterere ingenij:
Scilicet hæc notha ſunt, ueteriq; inuiſa repulſa.
Autoris fruſtra ceſſit & ille labor.
Id nolint manes Clementis, & illius à quo
Sunt mutata toga pallia Romulea.
Noluit hoc etiam chari mihi cura Sichardi,
Eruta uix tandem qui monumenta dedit.

RVFINI TORANI

AQVILEIENSIS IN CLEMENTIS VEtuſtiſſimos,atque eruditiſſimos libros Præfatio, ad GAVDENTIVM epiſcopum.

TIBI quidem GAVDENTI noſtrorũ decus inſigne doctorum,tantus ingenij uigor, imò tanta ſpiritus gratia eſt,ut ſi quid à te etiam quotidiani eloquij more dicitur, ſi quid in eccleſia declamatur, id in libris haberi, & ad inſtructionem tradi poſteris debeat. Nos tamen quos & ingenij tenuitas minus promptos, & ſenecta iam tardos reddit ac ſegnes, opus quod olim uenerãdæ memoriæ uirgo Syluia iniunxerat,ut CLEMENTEM noſtræ linguæ redderemus. Et tu deinceps iure hæreditario poſcebas,licet multas poſt moras, tamen aliquando reſtituimus prædam, quam,ut opinor, non paruam, Græcorũ bibliothecis ereptã noſtrorũ uſibus & utilitatibus conuectamus,ut quos proprijs non poſſumus, peregrinis nutriamus alimonijs. Nam & ſolent ſuauiora uideri peregrina, interdum uero & utiliora. Denique peregrinum eſt penè omne quod medelam corporibus cõfert,quod morbis occurrit,quod uenena depellit. Iudæa balſami lachrymã, Creta comam dictamni mittit,Arabia aromatũ flores,& ſpicarũ nardi India ſegetem metit:quæ ad nos etiam, ſi aliquantulo quàm proprius ager attulit,fractiora perueniunt, odoris tamen gratiam,uimq́ medendi integram ſeruant. Suſcipe igitur anime mi redeuntem ad te CLEMENTEM noſtrum. Suſcipe iam Romanum: nec mireris,ſi forte tibi in eo minus ſolito floridus eloquentiæ uultus appareat. Nihil intereſt dummodo ſenſus idem ſapiat, peregrinas ergo merces multo in patriam ſudore tranſuehimus,et neſcio quàm gratus me ciuium uultus accipiat,magna ſibi gratia ſpolia deferentem,& occultos ſapientiæ theſauros,noſtræ linguæ claue reſerantẽ. Sed uotis tuis faueat deus, ut nullus nobis ſiniſter oculus, nec cuiuſquam liuidus occurrat aſpectus. Ne extremo prodigij genere, cum nihil inuideant illi quibus aufertur: liueſcant tamen iſti quibus confertur. Aequum eſt ſanè tibi,qui hæc etiam Græce legeris (ne forte in aliquibus minus à nobis ſeruatum translationis ordinem putes) interpretationis noſtræ indicare conſiliũ. Puto quod non te lateat, CLEMENTIS huius in Græco eiuſdem operis ἀναγνώσεων hoc eſt, Recognitionũ,duas æditiones haberi,

& duo corpora eſſe librorum, in aliquantis quidem diuerſa, in multis tamen eiuſdem narrationis. Denique pars ultima huius operis, in qua de transformatione Simonis refertur, in uno corpore habetur, in alio penitus non habetur. Sunt autem & quædam in utroque corpore de ingenito deo, genitoque differta, & de alijs nonnullis, quæ, ut nihil amplius dicam, exceſſerunt intelligentiam noſtram. Hæc ergo ego tanquam quæ ſupra uires meas eſſent, alijs reſeruare malui, quàm minus plena proferre. In cæteris autem quantũ potuimus, operam dedimus, non ſolũ à ſententijs, ſed ne à ſermonibus quidem ſatis, eloquutionibusque diſcedere. Quæ res quamuis minus ornatum, magis tamen fidele narrationis reddit eloquium. Epiſtolam ſanè, in qua idem CLEMENS ad IACOBVM fratrẽ domini ſeribẽs, de obitu nuncians PETRI & quod ſe reliquerit ſucceſſorem cathedræ & doctrinæ ſuæ. In qua etiam de omni ordine eccleſiaſtico continetur. Ideo nunc huic operi nõ præmiſi, quia & tempore poſterior eſt, & olim à me interpretata atque ædita. Sed quod in ea nonnullis fortaſſe uidebitur inconſequens, ſi hic explanetur, non puto abſurdum uideri. Quidam enim requirunt, quomodo cum LINVS & CLETVS in urbe Roma ante CLEMENTEM hunc fuerint epiſcopi. Ipſe CLEMENS ad IACOBVM ſcribens, ſibi dicat à PETRO docendi cathedram traditam, cuius rei hanc accepimus eſſe rationem, quod LINVS & CLETVS fuerunt quidem ante CLEMENTEM epiſcopi in urbe Roma, ſed ſuperſtite PETRO, uidelicet ut illi epiſcopatus curam gererent, ipſe uero apoſtolatus impleret officium. Sicut inuenitur etiam apud Cæſaream feciſſe, ubi cum ipſe eſſet præſens, ZACHAEVM tamen à ſe ordinatum habebat epiſcopum: & hoc modo utrunque uerum uidebitur, ut & illi ante CLEMENTEM numerẽtur epiſcopi, & CLEMENS tamen poſt obitum PETRI docendi ſuſceperit ſedẽ. Sed iam uideamus, ſcribens IACOBO fratri domini operis ſui CLEMENS ipſe, quod ſumat narrationis initium.

Corruptaenim hæc fuiſſe ſuſpicor ab Eumonio, quẽadmodum Pauli epiſtola ad Corinthios, à Marcione.

EPISCOPI APOSTOLI

Recognitionum

RECOGNITIONVM

DIVI CLEMENTIS AD IACOBVM FRAtrem Domini, LIBER PRIMVS, à Rufino Torano Aquileienſe è Græco in Latinum uerſus.

A EGO CLEMENS in urbe Roma natus, ex prima
ætate pudicitiæ ſtudium geſſi. Dum me animi in-
tentio uelut uinculis quibuſdã ſolicitudinis & moe
roris innexum teneret. Inerat enim mihi cogitatio
(incertum ſanè unde initiũ ſumpſerit) crebro enim
ad memoriam meam conditionem mortalitatis ad-
ducens, ſimulq́; diſcutiens: utrúm ne ſit mihi aliqua
uita poſt mortem, an nihil omnino poſtea ſim futu
rus: Si non fuerim antequàm naſcerer: Vel ſi nul-
la prorſus uitæ huius erit poſt obitum recordatio: Et ita immenſitas tempo-
ris cuncta obliuioni, ac ſilentio dabit, ut non ſolum nõ ſimus, ſed neque quod
fuerimus, habeatur in memoria. Sed & illud uerſabatur in pectore, quando fa
ctus ſit mundus: aut ſi omnino factus ſit, uel antequàm fieret quid erat: an uero
ſemper fuerit. Nam certũ uidebatur, quod ſi eſſet factus, eſſet profecto ſoluen
dus: & ſi ſoluatur, quid iterum erit, niſi forte obliuio cuncta & ſilentiũ teget:
aut forte aliquid erit, quod nunc ſentire mortalium non poteſt mens. Hæc
B & his ſimilia, neſcio unde, indeſinenter animo reuoluens, nimietate mœroris
incredibiliter tabeſcebam. Et quod eſt grauius, ſi quando reſpueram huiuſce-
modi curas, uelut minus utiles cogitabã: ualidiores in me fluctus ſolicitudinũ
cõſurgebant. Inerat enim mihi comes optima, quæ me quieſcere nõ ſineret,
IMMORTALITATIS CVPIDO. Vt enim poſt rerũ exitus docuit, &
Immortalitatis cupido optima comes.
gratia dei omnipotentis oſtendit, hæc me animi intentio ad inquiſitionẽ ueri-
tatis, & agnitionẽ ueræ lucis adduxit. Ex quo factũ eſt, ut lugerem poſtmodũ
eos, quos prius ignorans, beatos credebam. Igitur cum à prima ætate in hu-
iuſcemodi animorũ intentione uerſarer, cupiens aliquid diſcere, philoſopho-
rum frequentabam ſcholas, ubi nihil aliud quàm dogmatum adſertiones, &
impugnationes, uidebam agi ſine fine certamina: arte ſyllogiſmorũ concluſio
númque agitari uerſutias. Et ſiquando quidem obtinebat hic ſermo, quod im
mortalis eſſet anima, gratulabar: Siquando uero arguebatur quaſi mortalis,
cum triſtitia diſcedebam: neutrum tamen in corde meo firmitudinem uerita-
tis tenebat: ſed hoc tantum intelligebam, quod ſententiæ ac diffinitiones rerũ
non pro natura ſui, ac ueritate cauſſarum, ſed pro ingenijs defendentiũ, falſæ
imaginarentur, aut ueræ: eoq́; magis in profundo pectoris cruciabar, quod

C neq; aliquid ex his quæ dicebantur,tanquam firmũ tenere poteram,neq; abĳ cere deſiderium requirendi:ſed quanto magis negligere conabar ac ſperne- re,tanto ardentius,ut ſupra dixi, uelut cum quadam uoluptate latenter inre- pens huiuſcemodi cogitatio mentem atque animũ poſſidebat. Coanguſtatus igitur inuentione rerum,aiebam apud memetipſum : Quid inaniter labora- mus,cum manifeſtus ſit terminus rerum? Si enim poſt mortẽ non ero, nunc ſuperfluo crucior:Si uero erit mihi uita poſt obitũ,ſeruemus illi uitæ ſui tem- poris motus,ne forte his quæ nũc patior,aliqua me ibi triſtiora excipiãt, niſi pie ac ſobrie uixero,& ſecundum nõnullorũ ſententias philoſophorũ † nigri Phlegetõtis fluuio,uel tartaro,ut Siſyphus & Tityus,ſed & Ixion,ac Tantalus æternis inferno ſupplicĳs tradar, & rurſus mihi ipſi reſpondebam. Sed hæc fabulæ ſunt : aut ſi ita eſt in rebus dubĳs,præſtat pie uiuere. Sed iterum repu- tabam mecum,quomodo poſſem ſub incerto iuſtitiæ præmio,à peccati me li bidine continere: maxime cũ etiam quæ ſit ipſa iuſtitia,quæ deo placeat,apud me habeatur incertũ. & neq; ſi immortalis ſit anima, ac ſit ea quæ aliquid ſpe- rare poſſit,agnoſcam,neq; quid certi futurũ ſit nouerim : nec tamen quieſcere ab huiuſcemodi cogitationibus poſſum. Quid igitur agam? hoc faciã, Aegy ptum petã:atq; ibi Hierophantis uel ꝓphetis qui adytis præſunt,amicus effi- ciar,& pecunia ab eis inuitatũ magum precabor,ut educat mihi animã de in- fernis,per eam quã Necromantiam uocant,tanq; de aliquo negocio cõſulere cupienti:mihi uero hæc erit conſulatio,ſi immortalis eſt anima. Probatio aũt

D animæ quod immortalis ſit,nõ ex eo quod loquitur erit mihi certa, uel ex eo quod audio,ſed ex eo qđ uideo,ut oculis meis cernens eam, certiſſimã de re- liquo immortalitatis eius ſententiã teneam. Neq; enim ultra poterit ueritatẽ uiſus,uerborum fallacia,& auditio incerta,turbare. Veruntamen hanc ipſam deliberationẽ meam retuli ad quendã familiarem meũ philoſophũ, qui mihi conſilium dedit,ne hoc facere auderem. Siue enim,inquit, euocanti mago nõ obediat anima,tu poſt hæc tanquam nihil eſſe putans poſt mortem, deſpera- bilius uiues : Quippe qui & inlicita tentaueris. Si uero & aliqđ ibi uidere tibi uiſus fueris,quæ tibi religio? aut quæ pietas ex inlicitis tradetur & impĳs? exoſum nanq; diuinitati huiuſcemodi negocium ferunt, & aduerſari deum his, qui animas poſt abſolutionem corporum uexant. Ego uero his auditis, pigrior quidem ſum redditus ad hoc quod parabam, nec tamen uſquequaq; aut deſiderium ponere poteram, aut moleſtiam cogitationis abĳcere. Et ne longa utar narratione, cum his ego cogitationis meæ æſtibus agitarer, fama quædam ſenſim in imperio Tiberĳ Cæſaris, initio ex Orientis partibus ſum- pto,peruenit ad nos, & per ſingula conualeſcens,uelut à deo bonus quidam nuncius miſſus, uniuerſum replebat orbem,nec patiebatur diuinam uolunta tem ſilentio tegi. Diffundebatur ergo per ſingula loca,adnuncians quod eſſet quidam in Iudæa, qui ſumpto à tempore ueris exordio,regnum dei euangeli zaret Iudæis,idq; percepturos diceret eos, qui mandatorum ſuorum,& do- ctrinæ inſtituta ſeruaſſent:ut autem ſermo eius fide dignus, ac diuinitatis ple- nus

† Pyriphlegetontis.

Fabulæ de inferis.

Hierophantæ ſacerdotes Aegypti.

Tiberius Cæſar.

A nus eſſe crederetur, uirtutes multas & ſigna ac prodigia mira efficere iuſſione ſola, dicebatur: ita ut tanquam à deo poteſtatem habens, ſurdos faceret audire, & cœcos uidere, & claudos erigere, atq; omnẽ infirmitatem, cunctosq; dæmones ex hominibus effugaret, ſed & oblatos ſibi mortuos ſuſcitaret, leproſos quoque eminus uidens, curaret: & nihil omnino eſſet, quod ei impoſſibile uideretur. Hæc & horum ſimilia proceſſu temporis, crebris iam nõ rumoribus, ſed manifeſtis quodammodo aduentantium ex illis partibus nuncijs, firmabantur: & ipſa iam per dies ſingulos rei ueritas pateſcebat. Denique in urbe per loca conuentus fieri, & de hoc ſermone tractari, atque in admiratione res haberi cœpit. Quis nam is eſſet, qui apparuerit, uel quid nunciũ à deo hominibus detuliſſet: donec ſub eodem anno uir quidam adſtans in urbis lo

» co celeberrimo, proclamaret ad populum, dicens: Audite me ô ciues Roma-
» ni: filius dei in partibus adeſt Iudææ, promittens omnibus uolẽtibus audire
» ſe uitam æternã. Si quis tamen ſecundũ uoluntatem eius, à quo miſſus eſt dei
» patris, actus ſuos direxerit: propter qđ cõuertimini à malis ad bona, & à tem
» poralibus ad æterna. Agnoſcite unũ eſſe deum cœli terræq; rectorẽ: in cuius
» iuſtis aſpectibus, uos iniuſti mundum eius habitatis. Sed ſi cõuertimini, & ſe
» cũdum uoluntatem eius agitis, ad futurũ ſeculũ uenientes, & æterni effecti, in-
» effabilibus eius bonis ac præmijs perfruemini. Erat autẽ uir iſte qui hæc loquebatur ad populũ, ex Orientis partibus, natione Hebræus, nomine Barna

Barnabæ oratio ad populũ Romanum.

Barnabas quis fuerit.

B bas, qui ſe etiã unũ ex eius diſcipulis eſſe diceret, miſſumq; ad hoc, ut hæc uolentibus indicaret. Quibus ego auditis, cũ reliqua multitudine ſequi eũ cœpi, & audire quæ diceret. Intelligebã ſanè qđ nihil dialecticæ artis eſſet in homine, ſed ſimpliciter & abſq; ullo dicẽdi fuco, quæ audiſſet à filio dei, uel uidiſſet, exponeret. Ad ſertiones enim ſuas nõ argumentorũ uirtute muniebat, ſed uerborũ & mirabiliũ quæ adnunciabat, teſtes multos, ex ipſo etiã circũſtante populo, ꝓducebat. Verũ quoniã ad ea quæ ſyncere dicebantur, libẽter annueret populus, & amplecti ſermonẽ ſimplicẽ cœpit. Hi qui ſibi eruditi uidebantur, uel philoſophi, ridere hominẽ, ac ſpernere cœpere, ſyllogiſmorũ in eũ tendiculas uelut ualidiſſima arma ꝓferre. At ille interritus, & uelut deliramenta argutias eorũ ducens, ne reſpõſione quidẽ dignos eos iudicabat, ſed ea quæ ꝓpoſuerat exequebatur intrepidus. Deniq; cũ loquenti ei, quidã propoſuiſſet, cur ita factus eſſet culex, ut cũ ſit animal exiguũ, & ſex habeat pedes, inſuper ei additæ ſint & alæ: elephantus uero, cũ ſit immane animal, neq; alas habeat, quatuor tantũ pedes habeat. Ad hæc ille, ne reſpiciẽs quidem, ſermonẽ ſuũ, quẽ importuna ꝓpoſitio interruperat, continuata intentione peragebat. Hac ſola admonitiõe per ſingulas quaſq; interruptiones addita, Nos eius qui miſit nos uerba, factaq; mirabilia, adnũciare uobis in mandatis habemus, fidemq; eorũ quæ dicimus nõ ex argumẽtis arte quæſitis, ſed ex uobiſipſis productis teſtibus cõfirmare. Agnoſco enim plurimos adſtare in medio ueſtrũ, ex his quos unà nobiſcũ memini audiſſe quæ audiuimus, & uidiſſe quæ uidimus. Sit aũt in ueſtra poteſtate uel recipere quæ adnunciamus, uel ſpernere. Nos enim

Simplex oratio apoſtolorum erat.

Vide ridiculã argutiã philoſophorum.

C quod uobis expedire nouimus,tacere nõ poſſumus: quia nobis,ſi taceamus, damnũ eſt:uobis uero quæ dicimus,ſi nõ recipiatis, pernicies. Sed & ſtultis propoſitionibus ueſtris reſpondere perfacile poſſim, ſi ueritatis diſcendæ cauſſa quæreretis, de culicis dico atque elephantis differentia, ſed nunc de creaturis dicere uobis aliquid,abſurdum eſt,cum à uobis ipſe omniũ creator, & conditor ignoretur. Hæc autem cum dixiſſet uelut ex uno conſenſu, indiſciplinato ore omnes ſimul riſum dedere, incutere ei uerecundiam, ac ſilentiũ imponere cupientes, barbarumq́ & minus ſanæ mentis eum adclamantes. Ego uero cũ hæc ita fieri cernerem,zelo quodam neſcio unde,repletus,ac religioſo furore ſuccenſus,ſilere non potui, ſed cum omni libertate proclamans: Rectiſſime,inquam,deus omnipotens abſcondit à uobis uoluntatem ſuam, quos agnitione ſui præuidit indignos, ſicut ex his quæ nunc agitis ſanum ſapientibus palàm eſt. Nam cum uideatis prædicatores uoluntatis dei aduenisse, quia nullam ſermo eorũ Grammaticæ artis ſcientiam profitetur,ſed ſimplicibus & impolitis ſermonibus perferunt ad uos diuina mandata, ita ut omnes qui audiunt,ſequi poſſint,& intelligere quæ dicũtur: ridetis ſalutis ueſtræ miniſtros, & nuncios ignorantes,quia ueſtra,qui uobis periti & eloquentes uidemini,condemnatio eſt, quod apud agreſtes & barbaros habetur ueritatis agnitio,quæ cũ ad uos aduenerit,nec quaſi hoſpita ſuſcipitur,quæ niſi intemperantia ueſtra & libido obſiſteret,ciuis eſſe & uernacula debuiſſet, ut ex his

Clemẽtis diuino furore ſuccenſi, oratio.

D arguamini,quod nõ ueritatis amici & philoſophi,ſed iactantiæ ſectatores, & uaniloqui eſtis: qui ueritatem nõ in ſimplicibus uerbis, ſed in uerſutis & callidis creditis habitare,et innumerabilia uerborũ profertis,unius uerbi nequaq́ precio penſitanda. Quid ergo putatis futurum de uobis, uos ô omnis turba Græcorum,ſi erit iudicium dei ſicut iſte dicit? Sed nunc omittentes ridere in perniciem ueſtri uirũ hunc,reſpõdeat mihi qui uult ex uobis,quoniã quidem ſolo latratu ueſtro obturbatis etiam eorũ aures,qui ſalui eſſe uolunt: & mentes quæ ad fidem paratæ ſunt,ad infidelitatis lapſum,ueſtris obturbationibus declinatis. Quæ uobis erit † unquam uenia,qui diuinitatis nuncium,promittentem uobis agnitionem dei ridetis,& iniurijs afficitis? Quem utiq́ etiam ſi nihil ueritatis adferret,pro ipſo tamen benignitatis erga uos propoſito, gratũ acceptumq́ habere deberetis. Hæc & his ſimilia cum proſequerer,plurimus adſtantis populi fremitus concitabatur: dum alij uelut erga hoſpitem miſeratione mouerentur,meumq́ ſermonem cõſequenter habitum probarent. Alij petulantes,& ſtolidi in me quoq́ pariter ut in Barnabam effrenati animi,iracundiam concitarent. Sed cum ad ueſperum iam declinaret dies, apprehenſa Barnabæ dextera, obluctantem licet eum, ad meam tamen adduxi domum, atque ibi manere feci,ne quis forte ex indocili uulgo inijceret ei manus. Aliquantulis igitur diebus unà poſiti,diſſerente eo paucis,ſermonem ueritatis libenter audiebam: urgebat tamen profectionem ſuam,dicens ſe diem feſtum religionis ſuæ, qui immineret omnimodis apud Iudæam celebraturũ, ibiq́ de reliquo cũ ſuis ciuibus ac fratribus permanſurum,euidenter indicans iniu

† inquam

Familiaritas Clementis & Barnabæ.

riæ

A riæ ſe horrore perculſum. Denique cum ego dicerem, tu mihi tantum eius uiri, quem apparuiſſe dicis, expone doctrinã, & ego meis ſermonibus tua dicta cõponens, omnipotentis dei regnũ, iuſtitiamque prædicabo, & poſt hæc ſi uolueris, etiam nauigabo tecum: ualde enim cupio uidere Iudæam, uobiſcũ fortaſſis perpetuo permanſurus. Ad hæc ille: Tu, inquit, ſiquidem uidere uis patriam noſtram, & diſcere quæ deſideras, iam nunc mecum pariter nauiga: ſi uero te aliquid tenet, ſigna tibi habitationis noſtræ derelinquam, ut cum uenire uolueris, inuenire nos facile poſſis: ego enim craſtino ingrediar iter. Quẽ ubi immobilem uidi, deſcendi cum ipſo uſque ad portũ, ac diligenter ab eo ſigna quæ dixerat habitationis accepi, dicens ei: Quia niſi aliquantulũ pecuniæ neceſſario mihi eſſet à debitoribus repoſcendũ, nihil omnino differrem, uelociter tamen inſequar iter tuum. Cũ hæc dixiſſem, cõmendato eo attentius his qui naui præerant, regreſſus ſum triſtis. Habebat enim me recordatio conſuetudinis boni hoſpitis, & optimi amici. Diebus autẽ paucis remoratus, & his quæ debebantur ex parte aliqua profligatis: plurima enim feſtinandi ſtudio neglexi, ne à propoſito impedirer, enauigaui cõtinuo in Iudæam. & poſt dies XV. Cæſaream Stratonis, quæ eſt Palæſtinæ urbs maxima adpulſus ſum. Cumque naui egreſſus, hoſpitiũ quærerem, rumore populi comperi, quod PETRVS quidam, illius qui in Iudæa apparuit, & ſigna multa ac prodigia diuinitus geſta inter homines oſtẽdit, diſcipulus probatiſſimus, craſtino cũ Simone quodam Samaritano ex caſtello Gethonum habiturus eſſet uerborum, quæſtionumque certamen. Quibus ego auditis, rogabam demonſtrari mihi eius hoſpitium: quod cum reperiſſem, atque ante fores conſtitiſſem, ingerebam ianitori, quis nam eſſem, atque unde aduentarem: & ecce Barnabas procedens, ſtatim ut me uidit, in complexus meos corruit, gaudio lachrymans, atque apprehenſum me manu, introducebat ad PETRVM: Quem cum mihi eminus oſtendiſſet: hic eſt, inquit, PETRVS, quem tibi maximũ eſſe in dei ſapientia dicebam: cuique de te rurſus ſine ceſſatione loquutus ſum. Ingredere igitur tanquam bene ei cognitus. Omnia enim quæ in te ſunt bona, ueriſſime cõperit, & religioſum propoſitum diligenter agnouit, ex quo & ſummo deſiderio agitur, uidendi te. Vnde magnum ei hodie munus meis te manibus offero, ſimulque oblato me ait: Hic eſt CLEMENS PETRE. At benigniſſimus PETRVS audito nomine, adcurrens protinus inhæſit oſculis meis, & poſt hæc cum ſedere feciſſet me, ait: Bene feciſti prædicatorẽ ueritatis hoſpitio recipere BARNABAN, nihil ueritus populi inſanientis furorem, beatus eris. Sicut enim tu legatum ueritatis omni honore dignũ duxiſti, ita te quoque peregrinantem, & hoſpitem, ueritas ipſa ſuſcipiet, & ciuem propriæ urbis adſcribet, & tunc tibi erit gaudium magnum, quod exiguam nunc impartiens gratiam, æternorum bonorum hæres ſcriberis. Nunc ergo ne labores exponere mihi animum tuum: cuncta enim de te & de moribus tuis BARNABAS fideli ſermone perdocuit, quotidie penè & indefinenter bonorũ tuorum memoriam repetens. Et ut tibi breuiter tanquam unanimi iam amico quod in re

B

BARNABAS.

Clemens in Iudeam nauigat.

Petrus humaniter excipit Clementem.

C eſt definiā. Si nihil eſt quod te impediat, iter age nobiſcū, & audi ſermonē ue-
ritatis, quem habituri ſumus per loca ſingula, uſq; quo ad ipſam nobis perueni
endum ſit urbem Romā: & nunc tu ſi quid deſideras, dicito. Cumq; ei expo-
ſuiſſem, quid ab initio propoſiti geſſerim, & quomodo per inanes effuſus ſim
† *dilecte deo.* quæſtiones, & illa omnia quæ tibi † domine mi IACOBE in principijs indi-
caui, uti ne eadem repetam, libenter promiſi, cum ipſo me iter acturū. Hoc eſt
enim, aio, quod cupidiſſime expetebam. Veruntamen prius mihi cupio ra-
Quæ Clementem ſolicitum tenuerint. tionem ueritatis exponi, ut ſciam, ſi mortalis, an immortalis eſt anima; & ſi im
mortalis, utrum pro his quæ hic agit, ducatur ad iudicium. Sed & quæ ſit iu-
ſtitia, quæ deo placeat, ſcire deſidero. Tunc præterea, ſi factus eſt mundus, uel
quare factus eſt: aut ſi ſoluendus, & an in melius renouandus: aut ſi omnino
poſt hæc non erit mundus. & ne per ſingula progrediar, hæc atque horū ſi-
PETRVS *ad Clementem.* milia ut ſe habeant, dici mihi uelim. Reſpondit ad hæc PETRVS: Breui-
ter, inquit, tibi ô CLEMENS rerū ſcientiā tradam, & auſculta iam nunc: Vo
luntas & conſilium dei latuit homines multis ex cauſſis. Primo quidem ꝓ in-
ſtitutione mala, pro ſodalitatibus peſſimis, pro conſuetudine nequam, ꝓ cō-
loquijs non bonis, pro præſumptionibus minus rectis: pro his, inquam, o-
mnibus, primū error is, inde contemptus: tum infidelitas & malitia, auaritia
quoque, & uana iactantia, aliaq; his ſimilia mala, uelut fumus quidā immen-
ſus, uniuerſam mundi huius domū repleuit, & habitantibus intrinſecus in-
D
Vicia uelut fumus quidā non permittūt nos uidere uoluntatem dei. tuendi conditorem ſuum, aſpectū liberum non dedit, neque quæ ei eſſent pla
cita peruidendi. Quid igitur his qui ſunt intrinſecus conuenit? niſi ut ex in-
timis præcordijs clamore prolato, auxilium inuocent eius, quem ſolum do-
mus fumo repleta non claudit, & accedens aperiat ianuam domus, quo poſ-
ſit fumus quidem qui intrinſecus habetur, excludi. Lux uero ſolis quæ extrin
ſecus reſplendet, induci. Hunc ergo qui ad auxiliū domus, caligine ignoran
tiæ, & uitiorū fumo repletæ, perquiritur: illum eſſe dicimus, qui appellatur
uerus propheta: qui ſolus inluminare animas hominum poteſt, ita ut oculis
ſuis, uiam ſalutis euidenter inſpiciant. Aliter enim impoſſibile eſt, de rebus
diuinis æterniſq; cognoſcere, niſi quis ab iſto uero propheta didicerit: quia
ſicut ipſe pauloante memorabas, fides rerū, cauſſarumq; ſententiæ, pro inge-
nijs magis defendentiū pōderantur. Vnde & eadem cauſſa nunc iuſta, nunc
iniuſta putatur: & quod modo uerū uidebatur, alterius adſertione falſum ui
detur: iſta de cauſſa religionis, ac pietatis fides, ueri prophetæ præſentiā po-
ſtulauit. ut ipſe nobis diceret de ſingulis, prout ſe ipſa ueritas habet, & doce-
ret, quomodo oporteat de ſingulis credi: & ideo ante omnia fidem prophe
1. Ioannis 4. tæ omni cum examinatione oportet probari: quem cū cognoueris uere eſſe
Probandi ſunt enim ſpiritus, an ex deo ſint. prophetam, de reliquo cuncta ei credas, oportet: nec ultra diſcutere eum
per ſingula quæ docuerit, ſed habere firma et ſancta quæ dicit, quæq; quam-
uis fide ſuſcipi uideantur, antehabita tamen probatione creduntur. Cū enim
ſemel ex initio prophetæ ueritas examinata conſtiterit, reliqua demū fide au-
dienda ſunt & tenenda, qua eum doctorem eſſe iam conſtitit. Et ſicut certum
eſt,

A eſt, cuncta ſecundũ ueritatis regulam teneri oportere, quæ ad diuinã † ſenten † ſcientiam
tiam ſpectãt, ita indubitatũ eſt à nullo alio niſi ab ipſo ſolo † ſcribi poſſe: quod † ſciri
uerum eſt. Et his dictis, tam mihi aperte, & tam lucide, quis iſte eſſet prophe-
ta: & quomodo inueniretur, expoſuit: ut ego mihi ante oculos habere, & ma
nu contrectare uiderer, probationes, quas de prophetica ueritate protulerat,
ingentiq; ſtupore deficerem, quomodo ea quæ omnes quærunt, ante oculos
poſita nullus uidet. Vnde iubente eo, ea, quæ ad me loquutus eſt, in ordinem
redigẽs, librum de uero propheta cõſcripſi, eumq; de Cæſarea, ad te, ipſo iu- Liber Clementis de uero propheta nõ extat
bente, tranſmiſi. Dicebat enim mandatũ ſe accepiſſe abs te, ut per ſingulos an-
nos, ſi qua eſſent à ſe dicta, geſtaq;, ad te deſcripta tranſmitteret. Interea initio
ſermonis ſui, quem primo die habuit ad me de uero propheta, & de alijs plu-
rimis, cum me inſtruxiſſet pleniſſime, addidit etiam hæc: Vide, inquit, de re-
liquo, & intereſto tractatibus meis, quos, ſiquando neceſſitas attulerit, habe
bo cum his qui contradicunt, aduerſus quos diſputans, etiamſi forte inferior
uiſus fuero, non uerebor, ne forte tu de his quæ tibi à me ſunt tradita in dubiũ
uenias, quia etiam ſi ego uiſus fuero ſuperari, nõ tamen idcirco ea quæ nobis
uerus propheta tradidit, infirma uidebuntur. Spero tamen quod nec in diſpu
tationibus ſuperemur, ſi modo rationabiles ſint auditores & amici ueritatis,
qui diſcernere ualeant uim, ſpeciemq; uerborũ: & agnoſcere, qui ſermo ex ar
te ſophiſtica ueniat, non ueritatem continens, ſed imaginem ueritatis: & qui
B ſit, qui ſimpliciter, ac ſine fuco prolatus, omnem uim non in ſpecie & ornatu,
ſed in ueritate & ratione poſſideat.

Ad hæc ego: Omnipotenti, inquam, deo gratias ago, quia ut optaui & deſi
deraui, inſtructus ſum. Veruntamen de me intantũ eſſe debes ſecurus, quod
de his quæ didici abs te, in dubiũ uenire non poſſim, ut ſi tu ipſe uelis aliquan
do fidem meam, à uero propheta transferre omnino non poſſis: quia pleno
ſpiritu hauſi quæ tradidiſti: & ne putes magnũ tibi me aliquid polliceri, quod
ab hac fide negem me poſſe transferri. Certũ eſt apud me, quia quicunq; ho-
minum hanc de uero propheta acceperit rationem, dubitare ultra de uerita-
te nullatenus poterit. Et ideo confido de hoc diuino dogmate cœlitus diffini-
to, in quo omnis ars malitiæ ſuperatur. Aduerſus prophetiam etenim neque
ars ulla ſtare ſufficit, neq; ſophiſmatũ, ſyllogiſmorumq; uerſutiæ. Sed omnis
qui audierit de uero propheta, neceſſe eſt ut ſtatim deſideriũ capiat ipſius ue-
ritatis, nec ultra ſub occaſione ueri quærendi, diuerſos patietur errores. Pro-
pter quod domine mi ô PETRE, nolo ſis ultra ſolicitus, tanquã de eo qui ne-
ſciat, quid acceperit, & quantũ ſibi commiſſum ſit muneris: certus eſto quod
ſcienti & intelligenti gratiam contuliſti, nec facile poſſum decipi, pro eo quod
quæ diu deſiderabã, citò uideor adeptus. Poteſt enim fieri ut alius deſiderans
citò adipiſcatur, alius nec tarde ad deſiderata perueniat. Et PETRVS, his à
me auditis: Gratias ago, inquit, deo meo, & pro ſalute tua, & ꝓ requie mea:
ualde enim delector, quia intellexiſſe te uideo, quanta ſit uirtutis propheticæ
magnitudo, & quia, ut ais, nec ſi ego ipſe cupiam, quod abſit, potero te tranſ-

C uertere in aliam fidem,& ex hoc iam incipe eſſe nobiſcum,& craſtino die intereſto diſputationibus noſtris:erit enim mihi certamen contra SIMONEM magũ. Cumq́ hæc dixiſſet,ſeceſſit ut cibũ caperet cum ſuis,me aũt ſeorſim ueſci iuſſit,& poſt cibũ cum laudem dixiſſet deo,& gratias egiſſet, etiam huius ipſius facti mihi reddidit rationem,& addidit,dicens: Det tibi dominus exæquari nobiſcũ in omnibus,ut percepto baptiſmate poſſis ad eandem nobiſcũ cõuenire menſam. & his dictis, quieſcere me iuſſit: iam enim ſomnũ natura corporis,& ratio tẽporis inuitabat. Poſtera uero die matutinus ad nos ingrediebatur ZACHAEVS,& cũ ſalutaſſet,ait ad PETRVM:Differt SIMON certaminis diem in undecimã menſis præſentis,quæ eſt poſt ſeptẽ dies. Tunc enim magis uacuũ ſibi diſceptandi tempus adfirmat. Sed & mihi uidetur cõperendinatio eius etiam nobis eſſe neceſſaria,ut plures conueniant, qui diſputationis noſtræ uel auditores uel iudices fiant. Veruntamen ſi probabile tibi uidetur,inter moras ea,quæ in cõtrouerſiã uenire poſſe opinamur, inter noſmetipſos prius diſcutiamus,ut unuſquiſq́ noſtrũ cũ quæ proponẽda ſint,& quæ reſpondenda, cognouerit,apud ſemetipſum pertractet,ſi recte ſe habeant,aut ſi inuenire poterit aliquid aduerſarius quod obijciat,aut quod obiecta fruſtretur. Si uero ex omni latere,quæ à nobis dicenda ſunt, claruerunt eſſe

D munita,ita demum confidenter quæſtionis ineatur exordiũ: & quidem mea hæc eſt ſententia,quod ante omnia requiri oporteat,quid ſit omnium primũ, quid'ue † immaculatũ, quod etiam cauſſam eſſe omnium quæ ſunt, docendũ eſt: deinde cuncta quæ ſunt,ſi facta ſunt,& à quo,uel per quem: propter quẽ, utrum ab uno,an ex duobus: an à multis accepere ſubſtantiam: & utrum ex nullis ſubſtantibus,an ex aliquibus ſumpta ſint,& adornata:tum ſi aliqua uirtus eſt in altiſſimis,aut in inferis: Si eſt, quid melius eſt omnibus, aut cunctis inferius. Si ſint aliqui motus,aut nulli, ſi hæc quæ uidentur erant ſemper, & erunt: Si extitere nullo operante, & nullo ſoluente dilabentur. Si, inquam, ex his initiũ acceperit diſputatio, puto quod ea quæ quærentur diligenti examinatione diſcuſſa,facile clareſcant. Cum autem hæc claruerint,eorum quæ ſequuntur in promptu reperietur agnitio. Ego quid ſenſerim protuli: quid etiam tibi uidetur,indicare non pigeat. Ad hæc PETRVS: Dic, inquit, interim SIMONI,faciat ut libet,certus,quod diuina prouidentia largiente,ſemper nos inueniet paratos. Et ZACHAEVS quidem quæ audierat, egreſſus eſt SIMONI nunciare. PETRVS uero reſpiciens ad nos,& intelligens contriſtatum me eſſe pro dilatione certaminis,ait: Qui credit ſummi dei prouidentia diſpenſari mundum,non debet ô amice CLEMENS, de ſingulis quæ quoquo modo accidunt, aſpernanter accipere, certus quod iuſtitia dei, etiam ea quæ ſuperflua uidentur,aut contraria in unoquoq́ negocio,opportuno exitu,competentiq́ diſpenſat,præcipue tamen erga eos,qui eum familiarius colunt:& ideo qui de his, ut dixi,certus eſt,ſi quid eueniat contra ſententiam, nouit pro eo mœrorem de animis expellere, meliore ſententia manifeſtum habens, quod diſpenſatione boni dei, etiam quod contrarium putatur,

uertatur

Petrus ſeorſim à gentibus comedebat.

Legant hoc qui ignauiæ ſuæ ſpiritũ prætexũt.

† immediatum

Diligentibus deũ,omnia cooperantur in bonum. Rom.8.

A uertatur in melius,propter quod ô CLEMENS etiam nunc non te cõtriſtet
magi SIMONIS iſta dilatio. Credo enim quod per dei prouidentiam geſtũ
ſit ad utilitatem tuam,ut poſſim tibi rationem fidei noſtræ,in hac ſeptem die-
rum comperendinatione, abſq; aliquo ſtrepitu,ordinemq; conſequenter ex-
ponere ſecundum traditionem ueri prophetæ, qui ſolus ſcit, quæ facta ſunt,
ut facta ſint: & quæ fiunt,ut fiant, quæq; erunt,ut erunt, quæ tamen manife-
ſte quidem dicta,non tamen manifeſte ſcripta ſunt, intantũ,ut cum leguntur,
intelligi ſine expoſitore non poſſint,propter peccatum quod coäduleuit ho-
minibus,ſicut ſuperius diximus. Idcirco igitur explanabuntur tibi per me o-
mnia,ut in his quæ ſcripta ſunt,dilucide quæ ſit ſententia legislatoris agnoſcas.
Cumq; hæc dixiſſet,exponere mihi ſingula de his quæ in quæſtione eſſe ui-
debantur legis,capitulis cœpit,ab initio creaturæ uſque ad id temporis,quo
ad eum Cæſaream deuolutus ſum. Hæc mihi,dicens,dilatio SIMONIS con-
tulit,ut per ordinem cuncta cognoſcerem. Aliâs,inquit,ſecundum ea quæ op
portunitas ſermonis adtulerit,de ſingulis quibuſq; quæ nunc compendio-
ſius diximus,latius diſſeremus, ut ſecundum ea quæ pollicitus ſum tibi, ple-
nius de omnibus perfectiusq; cognoſcas. Quia ergo hodierna adhuc nobis
ſupereſt dies,ex his †quæ dilata ſunt,uolo tibi rurſus ea quæ dicta ſunt breui *†qui dilati*
ter iterare,ut magis tibi ad memoriam reuocentur. Et exin cœpit hoc modo
mentibus meis innouare quæ dixerat. Meminiſti ô amice CLEMENS, quæ
mihi fuerit de æterno ſeculo,ac finem neſciente,narratio? Tunc ego nihil,in-
B quam, ô PETRE aliquando retinebo,ſi hoc omittere,aut obliuiſci potuero.
& PETRVS libenter hac mea reſponſione ſuſcepta,gratulor tibi,inquit,qđ
ita reſponderis,& non quod hæc ipſa facile dicas, ſed te meminiſſe protule-
ris: quæ enim ſumma ſunt,ſilentio honorari uolunt. ad fidem tamen eorum *Sũma,SILEN*
quæ de ineffabilibus meminiſti,dic quæ retines ex his quæ in loco ſecundo à *TIO honora-*
nobis dicta ſunt,quæ proferri facile queunt,ut peruidens tenacitatem memo- *ri uolunt.*
riæ tuæ,de quibus uolo,promptius tibi indicẽ,& libenter aperiã. Tunc ego
ubi aduerti eũ auditorũ memoria gaudere,non ſolũ,inquam,diffinitionis tuæ
memor ſum,ſed & præfinitionis illius,quæ ante diffinitionem poſita eſt,& o-
mnium penè quæ expoſuiſti,ſenſum integrũ ſeruo: etiam ſi uerba nõ omnia,
quia tanq; uernacula animæ meæ,& ingenita effecta ſunt quæ dixiſti. Nimiũ
enim ſitienti mihi dulciſſimũ poculũ porrexiſti, & ne putes quod rerũ imme
mor,uerbis te occupẽ,iam nunc quæ dicta ſunt in memoriã reuocabo,in quo
me plurimũ iuuat ordo diſputationis tuæ: etenim quia cõſequenter directa
ſunt,& librate ordinata quæ dicis,idcirco & facile ad memoriã ordinis ſui li-
neis reuocantur. Multũ nanq; ad recordandũ prodeſt ordo dictorũ:cũ enim *Ordo memori*
recolere ſingula per conſequentiã cœperis,ubi aliquid deeſt,ſtatim ſenſus in- *am iuuat.*
quirit,& cum inuenerit,ſeruat:aut certe,ſi inueſtigare nequierit,à magiſtro re
quirere non pigebit. Sed ne moram faciam in reddendo ea quæ poſcis à me,
retexam breuiter, quæ de ueritatis diffinitione tradidiſti. Erat ſemper, & eſt,
& erit illud à quo prima uoluntas genita ſempiternitate conſtat, & ex prima

Aeternas uolũtates appellat filium & ſpiritum ſanctum.

uoluntate iterum uoluntas. Poſt hæc mundus, ex mundo tempus, ex hoc hominum multitudo, ex multitudine electio amicorũ, ex quorũ unanimitate pacificum cõſtruitur dei regnũ. Reliqua uero quæ hæc cõſequi deberent, aliàs te mihi dicturum eſſe promiſeras. Poſt hæc cum de creatura mundi expoſuiſſes: diffinitionem dei, quam in conſpectu omniũ primorũ angelorum de ſua

† conſilio

† uoluntate promiſit, quamq; æternã legem cunctis ſtatuit, intimaſti, & quod duo regna poſuit, præſentis dico temporis & futuri, & tempora utriq; conſtituit, ſtatuitq; expectari iudicij diem, quam ipſe diffiniuit, in qua habenda ſit rerum, animarumq; diſcretio, ut impij quidem pro peccatis ſuis igni tradantur æterno: Hi uero qui ſecundũ uoluntatem conditoris dei uixerint, pro bonis operibus benedictione ſuſcepta, clariſſima luce fulgentes, introducti ad æternam ſedem, & in incorruptione durantes, ineffabilium bonorũ munera æterna percipiãt. Hæc me proſequente, gaudio perfuſus PETRVS, tanquam ſuper filio tripudians, ne forte in reliquorũ memoria titubans, erubeſcerẽ propter eos qui aderant, ſufficit, inquit, ô CLEMENS: euidentius em̃ hæc quàm à meipſo expoſita fuerant, ædidiſti. Et ego aio, narrandi ordinem, & lucidius ea quæ res expetit proferendi, eruditio nobis contulit liberalis, qua ſi utamur

Artium liberaliũ quis debeat eſſe ſcopus.

in antiquitatis erroribus, in perniciem uitæ uerborũ decore, ac ſuauitate decidimus. Si uero ad adſerẽdam ueritatem, eruditionẽ ſermonis, & gratiã conferamus, puto ex hoc non parum utilitatis adquiri. Veruntamen mi domine

D

PETRE, quanta me arbitraris gratulatione ſublatum, cum in cæteris omnibus, tum præcipue in illius doctrinæ ſententia, qua ais, unus eſt deus, cuius opus mundus eſt, quiq; quia iuſtus eſt omnimodis, unicuiq; pro actibus ſuis reddet. Et poſt hæc addidiſti, dicens, pro cuius dogmatis adſertione innumera uerborũ milia mouebuntur: ſed in his, quibus ueri prophetæ conceſſa eſt ſcientia, omnis iſta uerborũ ſylua ſucciſa eſt. Et propter hoc cum mihi tradideris de uero propheta ſermonẽ, omni me adſertionũ firmitate roboraſti. Inde deniq; ego cum aduertiſſem, in hoc ſummam totius religionis pietatiſq; conſiſtere: ilico reſpondi: Optime proſequutus es PETRE, propter quod de reliquo iam tanquam ſcienti quæ ſint fundamenta fidei, & pietatis, ueri prophetæ traditiones incunctanter expone: cui ſoli credendum eſſe, euidenter probatũ eſt. Illam uero expoſitionem quæ adſertionibus & argumentis indigeat, infidelibus ſerua, quibus nondum cõmittere propheticæ gratiæ, indubitabilem iudicaueris fidem. Et cum hæc dixiſſem, tu utrunq;, inquam, pollicitus es: te hanc mihi ſimplicem expoſitionem, ac totius erroris expertem, & illam quæ

Sũma religionis noſtræ in VNO deo conſiſtit.

† quidem

per ſingulas quaſq; quæſtiones explicatur, quæ † & à te mouebãtur, in tempore traditurum. Et poſt hæc expoſuiſti per ordinem, à principio mundi, uſque ad præſens tempus cõſequentiam rerum, & ſi placet poſſum memoriter uniuerſa retexere. Ad hæc PETRVS: Magnifice, inquit, delector ô CLEMENS, quod tam tuto cordi uerba cõmittam: memorem nanq; eſſe eorum quæ dicuntur, indicium eſt in promptu habere operũ fidem. Cum uero malus dæmon ſalutis uerba furatur, & de memoria rapit, etiam ſi uelit, ſaluari nõ

A poterit. Perdit enim uiam, qua peruenitur ad uitam, propter quod eò magis repetamus, quæ dicta ſunt, & confirmemus ea in corde tuo: id eſt quomodo, uel à quo factus ſit mundus, ut tendamus ad amicitiã conditoris. Amicitia autem efficit bene uiuendo, & uoluntati eius obediendo, quæ uoluntas omniũ uiuentium lex eſt. Breuiter ergo tibi hæc eadem firmioris cauſſa memoriæ retexemus. In principio cum feciſſet deus cœlum & terram, tanq̃ domũ unã; ipſa quæ ex corporibus mundi reddita eſt umbra, his quæ intrinſecus clauſa fuerant, tenebras ex ſe dedit. Sed cum uoluntas dei introduxiſſet lucem, tenebræ illæ quæ ex umbra corporum factæ fuerant, cõtinuo deuoratæ ſunt: tunc deinde lux in diem, tenebræ deputãtur in noctem. Iam uero aqua, quæ erat intra mundum, in medio primi illius cœli, terræq́ſpatio, quaſi gelu concreta, & cryſtallo ſolidata diſtenditur, & huiuſmodi firmamento uelut interclududuntur media cœli ac terræ ſpatia, idq́ firmamentũ cœlum conditor appellauit, antiquioris illius uocabulo nuncupatum, & ita totius mundi machinam, cũ una domus eſſet, in duas diuidit regiones. Diuiſionis autem hæc fuit cauſſa, ut ſuperna regio angelis habitaculum, inferior uero præberet hominibus. Poſt hæc quod reliquũ fuit in inferioribus aquarũ, iuſſu uoluntatis æternæ, locus maris & chaos effectum recipit, eiſq́ ad demerſa & concaua defluentibus, arida quidem apparuit terra. Congregationes autem aquarũ, effecta ſunt maria. Et poſt hæc terra quæ apparuerat, herbarũ & uirgultorũ diuerſa

B genera produxit, fontes quoque & fluuios, non ſolũ in planis, ſed & in mõtibus protulit: & ſic cuncta præparata ſunt, ut hominibus qui habitarent in ea, eſſet facultas his omnibus pro arbitrio uti, id eſt ſiue ad bona uelint, ſiue etiam ad mala. Poſt hæc ſtellis adornat cœlum iſtud uiſibile. Solem quoque & lunam ponit in eo, ut alterius lumine dies, & nox uteretur alterius, ſimulq́ ut eſſent indicio rerum præteritarũ, præſentiũ, & futurarũ. Pro ſignis enim temporũ facta ſunt ac dierum, quæ uidentur quidem ab omnibus, intelligũtur autem ab eruditis & intelligentibus ſolis. Cumq́ poſt hæc de terra & aquis produci iuſſiſſet animantia, Paradiſum fecit, quem & deliciarũ locum nominauit. Poſt hæc autem omnia hominem fecit, propter quẽ cuncta præparauerat, cuius interna ſpecies eſt antiquior, et ob cuius cauſſam omnia quæ ſunt, facta ſunt, miniſterio eius conceſſa, & habitationis eius uſibus data. Igitur conſummatis omnibus quæ in cœlo & in terris ſunt, atque in aquis multiplicato etiam hominum genere, octaua generatione homines iuſti, qui angelorum uixerant uitam, inlecti pulchritudine mulierũ, ad promiſcuos, & inlicitos concubitos declinauerunt. & inde iam indiſcrete & contra ordinẽ cuncta agentes, ſtatum rerum humanarũ & diuinitus traditũ uitæ ordinem permutarunt. Ita ut omnes homines, uel perſuaſione, uel ui peccare in creatorem ſuum cogerent deum. Ex nona generatione naſcũtur Gigantes, illi qui à ſeculo nominantur, non δρακοντόποδας, ut Græcorũ fabulæ ferunt: ſed immenſis corporibus æditi, quorũ adhuc ad indicium in nonnullis locis oſſa immenſæ magnitudinis oſtenduntur. Sed aduerſum hos iuſta dei prouidentia dilu-

Per euangeliũ peruenitur ad uitam.

Volũtas dei lex eſt Chriſtianorum.

Tenebræ.

Lux.

Aqua.

Cœlum.

Maria.

Terra.

Fontes.

Caue itelligas hic ſuperſtitioſam Aſtrologiam, quã nonus liber iſectatur, ſed quod ex huiuſmodi prodigijs, qualia tpe Ezechiæ, Ioſue Aduẽtus et paſſionis Chriſti, & iudicij die futura ſint, liceat diuinare aliquũ ſtatũ rerum.

GIGANTES. *Geneſis 6.*

Diluuium.

C uium mundo introduxit,ut orbis quidem terrarum ab eorum contagione di
lueretur. Omnis uero locus ab impiorũ nece uerteretur in pelagus; unus ta-
Noë iuſtus. men tunc inuentus eſt iuſtus, nomine Noë, qui in arca cum tribus filijs, eo-
Gen. 6. rumq́ꝫ uxoribus liberatus. Poſt aquarũ decurſus,cũ his animalibus quæ ſecũ
clauſerat,et ſeminibus,mundi habitator effectus eſt. Duodecima generatione
Creſcite et multiplicamini. cum deus benedixiſſet homines,& multiplicari cœpiſſent,acceperunt præce
ptum,ne ſanguinem deguſtarent: propter hoc enim etiam diluuiũ factũ eſt.
Gen. 9. Tertiadecima generatione cum ex tribus filijs Noë,unus qui erat medius,pa-
Cham ſeruorũ pater. tri feciſſet iniuriam,poſteritati ſuæ ex maledicto conditionem ſeruitutis indu
xit,cuius interim ſenior frater habitationis ſortem,eam quæ eſt in medio ter-
Gen. 9. ræ,ſuſcepit,in qua eſt regio Iudææ. Iunior uero Orientis plagã ſortitus eſt:
ipſe autem Occidentis accepit. Quartadecima uero generatione ex maledicta
progenie,quidã propter artem magicam primus aram ſtatuit dæmonibus,
honorem ſanguinis litans. Quintadecima generatione primo omnium homi
nes Idolum ſtatuentes,adorauerunt, & uſq; ad illud tempus diuinitus huma-
no generi data Hebræorũ lingua,tenuit monarchiam. Sextadecima genera-
tione mouerunt ſe ab Oriente filij hominũ, & uenientes ad terras patrũ ſuo-
rum unuſquiſq; ſortis ſuæ locum,proprij uocabuli appellatione ſignauit. Se-
D ptimadecima generatione apud Babyloniam Nemroth primus regnauit, ur-
Gen. 11. bemq́ꝫ conſtruxit,& inde migrauit ad Perſas,eosq́ꝫ ignẽ colere docuit. Octa
Ignẽ Perſæ colebant, tanquã eum cui debere mus uitam. uadecima generatione muratæ urbes factæ ſunt,& exercitus inſtituti,armaq́ꝫ
& iudices,legesq́ꝫ ſancitæ,templa conſtructa, et principes gentium tanquam
dij adorati ſunt. Nonadecima generatione poſteri illius,qui poſt diluuiũ ma
ledictus eſt,proprios terminos excedentes, quos in Occidentalibus partibus
ſorte ſuſceperant,eos qui mediũ terræ fuerant ſortiti locum, in terras Orien-
tis expellunt,& uſque ad Perſidem fugant,ipſiq́ꝫ in expulſorum locis iniqua
Bellorũ origo ſorte ſuccedunt. Viceſima generatione ob inceſti crimen primus morte pro-
pria filius ante patrem defunctus eſt. Viceſimaprima generatione extitit uir
quidam ſapiens,ex genere eorũ qui fuerunt expulſi,ex ſemine primogeniti fi-
liorum Noë,nomine Abrahã, à quo noſtrũ Hebræorũ ducitur genus. Hic
Inde Abrahã etiam nomen habuit. cum uniuerſus iterum mundus diuerſis erroribus eſſet oppreſſus,& pro im-
manitate ſcelerum maturũ ei pararetur excidium,nõ iam per aquam, ſed per
Gen. 17. ignem. Cũq́ꝫ iam plaga initio à Sodomis ſumpto, immineret & uniuerſo or-
bi terrarũ,pro amicitijs (quibus erat ei familiaritas cum deo) cui bene placue
rat, uniuerſum mundum ne pariter periret, eripuit. Ab initio tamen cæteris
omnibus errantibus,ipſe cum arte eſſet aſtrologus, ex ratione & ordine ſtel-
Nã apud Chaldeos diu egerat. larum agnoſcere potuit conditorem,eiusq́ꝫ prouidentia intellexit cuncta mo
derari. Vnde & angelus adſiſtens ei per uiſionem,plenius eũ de his quæ ſen-
Gen. 15. tire cœpit,edocuit. Sed & quid generi eius ac poſteritati deberetur, oſtendit,
& nõ tam eis danda hæc loca quàm reddenda promiſit. Igitur Abraham cũ
rerum cauſſas deſideraret agnoſcere, idq́ꝫ ſecum intenta mente peruolueret,
Pſal. 7. Act. 1. apparuit ei uerus propheta, qui ſolus omniũ corda & propoſitum nouit,&

omnia

A omnia ei, quæ deſiderabat aperuit, diuinitatis ſcientiam docuit: mundi origi-
nem, finemq́ pariter indicauit. Animæ immortalitatem ac uiuẽdi inſtituta,
quibus deo placeretur, oſtendit: Reſurrecturos quoq́ mortuos, ac iudiciũ
futurũ, bonorũ remunerationem, malorũ pœnas, iuſto cuncta moderanda
iudicio, declarauit. Omnibusq́ rite ac ſufficienter edoctis, ad ſedes rurſus in-
uiſibiles ſeceſſit. Verũ cum adhuc ABRAHAM in ignorantia uerſaretur, ſi- *Abraham.*
cut tibi & antea iam diximus, nati ſunt ei filij duo, quorum unns ISMAEL, *Iſmaël.*
alius HELIESDROS appellati ſunt: ex alio Barbaræ gentes, ex alio Perſa- *Gen. 17.*
rum populi deſcendunt. E quibus nonnulli Bracmanorũ uitam, & uicina in- *Helieſdros.*
ſtituta ſectati ſunt. Alij apud Arabiam conſederunt, ex quorũ poſteris nõnul
li etiam in Aegyptũ diſperſi ſunt, inde deniq́ & Indorũ quidam & Aegyptio
rum circumcidi didicere, ac purioris obſeruantiæ eſſe quàm cæteri, licet pro-
ceſſu temporis quamplurimi eorũ ad impietatem uerterent argumentũ & iu
dicium caſtitatis. Veruntamen cũ hos duos filios tempore quo adhuc in igno
rantia rerũ uixerat, ſuſcepiſſet, dei agnitione percepta petit ab eo, qui erat iu-
ſtus, ut ex Sara, quæ ei erat coniunx legitima, cum eſſet ſterilis, habere proge
niem mereretur: & accepit, quem & ISAAC nominauit, ex quo natus eſt IA *Iſaac.*
COB, de IACOB autem XII. patriarchæ, & ex ipſis duodecim ſeptuagin *Iacob.*
ta duo. Hi fame exorta Aegyptũ ueniũt cum omni domo ſua, & intra annos *XII. patriar-*
CCCC. benedictione & promiſſione dei multiplicati, adfligebantur ab Ae- *chæ.*
B gyptijs. Cumq́ affligerentur, apparuit uerus propheta MOYSI. & Aegy- *X. plagæ.*
ptios quidem reſiſtentes, ne Hebræorum populus exiret ab eis, & rediret ad *Exodi 7.*
patriam terram, decem plagis cœleſtibus affecit. populum uero dei eduxit ex
Aegypto. Sed qui ſuperfuerant ex Aegyptijs, conſpirati cũ animoſitate regis
ſui inſequuti ſunt Hebræos: quos cum reperiſſent ſuper littus maris, & interi
mere omnes, ac delere cogitarent, Moyſes oratione ad deũ fuſa, mare in duas *Exodi 14.*
partes diuiſit, ita ut aqua dextera leuaq́ quaſi gelu concreta teneretur. Et po-
pulus quidem dei tranſiret uelut iter aridum: inſequentes uero eos Aegyptij
temere ingreſſi necarentur. Vbi enim ultimus ex Hebræorum populo aſcen
dit, Aegyptiorũ quoq́ ultimus deſcendit in mare, & continuo aquæ maris,
quæ ut gelu conſtrictæ tenebantur, præcepto eius qui conſtrinxerat, relaxa-
tæ, pœna de impiorũ populo recepta, naturæ ſuæ libertatem ſumpſerunt.
Poſt hæc Moyſes, dei omnia prouidentis præcepto, Hebræorũ populũ edu
xit in deſerto, & iter breuiſſimum, quod fert de Aegypto ad Iudæam, relin- *In deſerto Sur.*
quẽs, per longos eremi plebẽ ducit anfractus, ut quadraginta annorũ exerci- *Pſalmo 117.*
tijs, mala quæ eis ex Aegyptiorũ moribus uſu longi temporis inoleuerãt, in- *Exodi 20.*
nouatione mutatæ conſuetudinis aboleret. Interea uenitur ad montẽ SINA,
& inde lex eis, uocibus & uiſionibus cœleſtibus traditur, decem conſcripta
præceptis, quorũ primũ & maximũ fuit, ut ipſum SOLVM colerent deũ, nec *X. præcepta.*
ullam ſibi aliam ſpeciem uel formam ſtatuerent ad colendũ. Sed cum Moy
ſes aſcendiſſet ad montem, ibiq́ diebus quadraginta moraretur, populus qui
decem plagis percuſſam uiderat Aegyptũ, & diſruptum mare, ac pedibus in-

Deuter. 8. greſſum,manna quoq; ſibi pro pane cœlitus datum, & ex ſequenti petra po-
culum miniſtratum,quæ ſpecies cibi per uirtutem dei,in quem quiſq; deſide
raſſet uerteretur ſaporē: cumq; ſub plaga cœli ardentiore poſiti, ne æſtibus
coquerentur, nube obumbrabantur in die,nocte uero columna ignis inlumi
nabantur, ne ad eremi uaſtitatem horror quoq; accederet tenebrarū. Cum,
Apis Aegyptiorum deus. inquam,moraretur Moyſes,ipſi ſecundū ſpeciem Apidis,quem coli in Aegy
pto uiderant,aureum caput uituli facientes adorauerunt. Et poſt tot ac tanta,
Exodi 32. quæ uiderant mirabilia,ueteris conſuetudinis ſordes elimare à ſe,atq; ab-
ſtergere nequiuerunt,& ob hoc breui ſpatio iter, quod ex Aegypto ducit ad
Iudæam relinquens,immenſo eremi ambitu egit eos Moyſes,ſi forte poſſit,ut
ſuperius memorauimus, uetuſtæ conſuetudinis mala nouellæ inſtitutionis
permutatione diſcutere.Cum interim fidelis & prudens diſpenſator Moyſes
In uicijs corrigendis quid obſeruandum. peruidens populo ex Aegyptiorū conſortio altius inoleuiſſe uitium idolis im
molandi,nec poſſe de eis radicem mali huius excidi, immolare quidem eis cō
ceſſit,ſed deo ſoli hoc fieri permiſit,ut mediam quodammodo partem uitij al
tius inoliti reſecaret. Aliam uero mediam, per aliud & aliud tempus reſerua-
ret emendandam,per illum ſcilicet,de quo ipſe dixit: Prophetam uobis ſuſci-
Deutero.18. tabit dominus deus ueſter, quem ſicut meipſum audite, ſecundū omnia quæ
dixerit uobis. Quicunq; non audierit prophetā illum, exterminabitur anima
D eius de populo ſuo. Ad hæc autem etiam locum ſtatuit, in quo ſolo liceret eis
immolare deo. Hoc autem totū eo proſpectu gerebat,ut cum tempus oppor-
Oſee 6. tunum ueniſſet,& didiciſſent per prophetam, quia deus miſericordiam uult,
Matth.8. & non ſacrificium. Viderent eum qui eos doceret locum dei electum, eſſe ſa-
pientiam eius,in quo conueniret offerri hoſtias deo. Hunc autem locum, qui
In Chriſto qui ſapientia eſt patris hoſtia oblata eſt. ad tempus uidebatur electus,incurſionibus hoſtiū & excidijs ſæpe uexatum,
& ad ultimū quoq; audirent penitus excidendū,ad cuius rei fidem etiam ante
aduentum ueri prophetæ,qui eſſet hoſtias cum loco pariter repudiaturus, ſæ
pe ab hoſtibus populatus eſt,& igni incenſus,atque in captiuitatem populus
abductus,in exteras nationes: & exinde cum ad miſericordiam dei confuge-
ret,reuocatus eſt: ut per hæc doceretur, quia ſacrificia offerēs expellitur, & in
manus hoſtium traditur. Miſericordiam uero faciens & iuſtitiam,ſine ſacrifi-
cijs de captiuitate liberatur,& in terram patriā reſtituitur. Sed hoc intelligere
paucos admodū accidit. Plures enim etiam ſi ſentire hæc & aduertere pote-
rant, uulgi tamen inrationali opinione tenebantur. Paucorū nanq; eſt recta
Anſes qui & Ioſue dictus. cum libertate ſententia. Igitur Moyſes his adminiſtratis Anſen quendam no-
mine præponens populo,qui eos reuocaret ad patriam terram. Ipſe ad mon
Deute.34. tem quendā præcepto dei uiuentis aſcendens,illic defunctus eſt: cuius tamen
talis fuit mors,ut uſq; in hodiernū diem ſepulturam eius nullus inuenerit. Vt
ergo populus patrium contigit ſolum per prouidentiā dei, primo ſtatim in-
greſſu iniquarū gentiū habitatores fugantur: & ipſi hæreditatem paternam
iudices ſorte ſuſcipiunt. Tum deinde per aliquantū temporis iudicibus,nō re
gibus gubernati,ſtatu tranquilliore durarunt. Vbi uero tyrannos ſibi magis
quæſiuere,

A quæſiuere, quàm reges: tunc etiam in loco, qui eis orationis cauſſa fuerat prædeſtinatus, templum pro ambitione regia conſtruxere: & ſic per ordinem regibus impijs ſibi inuicem ſuccedentibus, ad maiores impietates etiam populus declinauit. Vt autẽ tẽpus adeſſe cœpit, quo id quod deeſſe Moyſis inſtitutis, ut diximus, impleretur. Et propheta quem præcinuerat appareret, qui eos primo per miſericordiam dei moneret ceſſare à ſacrificijs. Et ne forte putarẽt, ceſſantibus hoſtijs remiſſionem ſibi nõ fieri peccatorũ, Baptiſma eis per aquam ſtatuit, in quo ab omnibus peccatis, inuocato eius nomine, ſoluerentur: & de reliquo perfectam uitam ſequentes, in immortalitate durarẽt: nõ pecudũ ſanguine, ſed ſapientiæ dei purificatione purgati. Denique etiam hoc ponitur euidens magni myſterij huius indiciũ, ut omnis qui credens prophetæ huic, qui à Moyſe prædictus eſt, baptizaretur in nomine ipſius, ab excidio belli, quod incredulæ gẽti imminet, ac loco ipſi, ſeruaretur inlæſus. Non credẽtes uero extorres loco & regno fiant, ut uel inuiti intelligant, & obediant uoluntati dei. His igitur præordinatis, adeſt qui expectabatur, indicia ſui, quibus fieret manifeſtus, ſigna & prodigia deferẽs. Sed ne ſic quidem populus credidit, qui ad hæc credenda tot ſeclis eruditus eſt: & non ſolum non credidit, ſed addidit infidelitatis blaſphemiã, uoracem hominem, & uentri ſeruientem, ac dæmone agi eum, qui ob ſalutẽ ſuam uenerat, dicens, in tantũ nequitia, malorũ miniſterijs ualet, quod niſi ſapientia dei adfuiſſet his, qui diligũt ueritatem, omnes penè ſimul impius error inuoluerat.

Magnifica templa cœpta conſtrui.

Baptiſmus in locũ ſacrificiorum ceßit. Hebr. ult.

Minis conatus eſt Chriſtus duram Iudæorũ gentẽ compellere ad fidem, poſtq̃ blãditijs nihil promotũ eſt.

Ioan. 7.

B Nos ergo primos elegit duodecim ſibi credẽtes, quos Apoſtolos nominauit. Poſtmodũ alios ſeptuaginta duos probatiſſimos diſcipulos, ut uel hoc modo recognita imagine Moyſis, crederet multitudo, quia hic eſt quem prædixit Moyſes uenturũ prophetam. Sed fortaſſis dicat aliquis, quia imitari numerum cuicũq; poſſibile eſt, at quid de ſignis & uirtutibus dicet, quæ iſte faciebat? Etenim Moyſes uirtutes & ſanitates fecerat in Aegypto. Is quoq; quem ipſe prædixit ſicut ſeipſum ſurrecturũ prophetam, cum omnem languorem, & omnem infirmitatem curaret in plebe, uirtutes faceret innumeras, uitam euangelizaret æternam, ab impijs actus eſt in crucem, quod tamen factum, uirtute eius cõuerſum eſt in bonũ. Deniq; cum pateretur, omnis ei cõpaſſus eſt mundus: Nam & ſol obſcuratus eſt, & aſtra turbata ſunt: mare cõmotũ eſt, monteſq; diſrupti, & ſepulchra patefacta ſunt: uelũ templi ſciſſum eſt, ue lut lamentans excidiũ loco imminens. Et tamen cum omnis mundus cõmotus ſit, ipſi etiam nunc ad inquiſitionem tantarũ rerum nullatenus cõmouentur. Verum, quoniam neceſſariũ erat, ut in locum eorum, qui increduli permanebant, uocarentur gentes, ut repleretur ille numerus, qui demonſtratus fuerat Abrahæ, mittitur in uniuerſum mundũ ſalutaris regni dei prædicatio. Perturbantur ob hoc mũdani ſpiritus, qui libertatem quærentibus ſemper obſiſtunt, & ad deſtruendam dei ædificationem errorũ machinas quærunt quibus, his qui ad ſalutis & libertatis gloriam tendunt, obſiſtentes, & agones aduerſum eos non minimos deſudantes, fortiores effecti, ad ſalutis coronam

XII. apoſtoli: LXXII. diſcipuli.

In locũ Iudæorũ uocatæ ſunt gentes.

C ueniant,non ſine palma uictoriæ. Interim cum paſſus eſſet, & ab hora ſexta uſque ad nonam mundũ tenebræ preſſiſſent,ſole reducto,ac rebus in ordinẽ reſtitutis,etiam homines nequam ad ſe atque ad mores ſuos,metu ceſſante,regreſſi ſunt. Nam quidam eorũ cum omni cuſtodia ſeruantes locũ,quem non potuere reſurgentem tenere,magum dicebãt. alij finxerũt furatum. Veruntamen ueritas ubiq; uincebat. Ad indiciũ enim,quod hæc diuina uirtute agerentur,nos qui fueramus pauciſſimi,proceſſu dierum,adſtipulante deo,multo plures quàm illi efficiebamur: ita ut aliquando pertimeſcerent ſacerdotes, ne forte per dei prouidentiam,ad confuſionem ipſorũ,in fidem noſtram uniuerſus populus conueniret,frequenter mittentes ad nos, rogabant, ut eis de IESV diſſereremus,ſi ipſe eſſet ꝓpheta,quẽ Moyſes prædixit, qui eſt CHRISTVS æternus. De hoc enim ſolo,nobis qui credidimus in IESVM,aduerſum non credentes Iudæos,uidetur eſſe differentia. Verũ cum frequenter ſuper hoc rogarent: nos aũt opportunũ tempus requireremus,ſeptimana iam una ex paſſione domini complebatur annorũ,& eccleſia domini in Hieruſalem cõſtituta,copioſiſſime multiplicata creſcebat per IACOBVM,qui à domino ordinatus eſt in epiſcopum, rectiſſimis diſpenſationibus gubernata.

Tenebræ Chriſto patiente.

Ioan. 11.

Iudæi Chriſtũ non credunt aduenıſſe.

Iacobus à Chriſto ordinatus Epiſcopus.

Cũ aũt nos duodecim apoſtoli ad diem paſchæ, cũ ingenti multitudine cõueniſſemus, Ingreſſi eccleſiã fratrũ,unuſquiſq; noſtrûm IACOBO interrogante,quæ à nobis per loca ſingula geſta ſint: audiẽte populo, breuiter exponimus: in quibus CAIPHAS põtifex,miſſis ad nos ſacerdotibus,rogat ueni

D re ad ſe,ut aut ratione doceamus eũ, quia IESVS æternus eſt CHRISTVS: aut ipſe nos doceat,quia non eſt,quo in utramlibet fidem uniuerſus populus conueniret,& hoc facere nos frequenter exorat. Nos uero ſæpe diſtulimus, tempus ſemper opportunius requirentes. Et ego CLEMENS reſpondi ad hoc,puto hoc ipſum quod quæritur,utrũ ipſe ſit CHRISTVS, multũ proſit ad fidei rationem. Alioqui nunquam Pontifex pro hoc tam frequenter rogaret,ut de CHRISTO uel diſceret,uel doceret. Et PETRVS: Recte reſpondiſti ô CLEMENS. Sicut enim ſine oculis cernere nemo poteſt, nec ſine auribus capere auditũ,uel abſq; naribus odoratum,neque ſine lingua guſtum ſumere,aut abſq; manibus aliquid contrectare: ita impoſſibile eſt abſque uero propheta,quæ deo placeant noſcere. Et ego reſpondi,quod ipſe ſit uerus propheta CHRISTVS, te docẽte iam didici: ſed quid ſit hoc ipſũ CHRISTVS, aut cur ita appelletur,uelim diſcere,uti ne uaga mihi ſit & incerta res tantæ notitiæ. Tunc PETRVS docere me hoc modo cœpit. Deus cum feciſſet mundum,tanquam uniuerſitatis dominus, ſingulis quibuſq; creaturis principes ſtatuit,ipſis quoq; arboribus,montibuſq;,ac fontibus,& fluminibus,& uniuerſis,ut diximus,quæ fecerat. Multum enim eſt ire per ſingula. Statuit ergo angelis angelũ principem,& ſpiritibus ſpiritũ,ſyderibus ſydus, dæmonibus dæmonem,auibus auem,beſtijs beſtiam,ſerpentem ſerpentibus, piſcem piſcibus,hominibus hominem,qui eſt CHRISTVS IESVS. Chriſtus autem dicitur eximio quodam religionis ritu: nam ſicut regum ſunt quædam cõmunia

In omni genere creaturarũ ſtatuit deus principes.

CHRISTVS quare dicatur.

A nia nomina, ita ut apud Perſas Arſaces, apud Romanos Cæſar, apud Aegyptios Pharao, ita apud Iudæos CHRISTVS cõmuni nomine rex appellat: cauſſa aũt huius appellationis hæc eſt. Quoniamquidem cũ eſſet filius dei & initium omniũ, homo factus eſt: hunc primũ pater oleo perunxit, quod ex ligno uitæ fuerat ſumptum: ex illo ergo ungento CHRISTVS appellatur. Inde denique etiam ipſe ſecundum prædeſtinationem patris, pios quoſque cum ad regnum eius peruenerint, uelut qui aſperam ſuperauerint uiam, pro laborum refectione ſimili oleo perunget, ut & ipſorum lux luceat, & ſpiritu ſancto repleti, immortalitate donentur. Virgulti uero huius, ex quo ſumptum eſt iſtud ungentum, uniuerſam naturam tibi ſufficienter expoſuiſſe me memini. Sed & nunc per breuiſſimam ſpeciem de omnibus te in memoriam reuocabo. In præſenti uita primus pontifex AARON, chriſmatis compoſitione perunctus: quod ad imaginem illius, de quo ſupra diximus, ſpiritalis ungenti factum eſt, princeps populi fuit, & tanquam rex primitias & tributum per capita accepit à populo, & iudicandi plebem ſorte ſuſcepta, de mundis, immundiſq; iudicabat. Sed & ſi quis alius ex ipſo ungento perunctus eſt, tanquam uirtute inde concepta, etiam ipſe rex, aut propheta fiebat, aut pontifex. Quod ſi temporalis hæc gratia ab hominibus compoſita, tantum potuit: intellige iam tu quantum ſit illud ungentum, quod à deo de uirgulto uitæ prolatum eſt, cum hoc quod ab hominibus factum eſt, tam eximias

Apud Iudæos rex Christus dicitur cõmuni nomine.

Chriſmate ungebãtur reges & prophetæ.

B inter homines conferat dignitates. Quid enim in præſenti ſeculo propheta glorioſius, pontifice clarius, rege ſublimius? Et ego ad hæc reſpondi: Memini PETRE dixiſſe te de primo homine, quia propheta fuit. Quod aũt unctus fuerit, non dixiſti. Si ergo ſine ungento propheta nullus eſt, quomodo primus homo cũ nõ eſſet unctus fuit propheta? Tum ſubridens PETRVS: Si primus, inquit, homo prophetauit, certum eſt qđ & unctus ſit. Licet enim unctionem illius ſiluerit ille qui legem in paginis cõdidit: nobis tamen intelligenda hæc euidenter reliquit. Sicut enim ſi unctũ eum dixiſſet, non dubitaretur & prophetam eum fuiſſe, etiam ſi ſcriptũ non eſſet in lege: ita cum certũ ſit eum prophetam fuiſſe, ſimiliter certum eſt & quod unctus ſit, quia ſine ungento prophetare non poterat. Verum hoc magis dicere te oportuit, chriſma arte miropolica compoſitum eſt ab AARON, quomodo primus homo perungi potuit ungento ante compoſitionis artibus nondũ repertis? Et ego reſpondi: Non me traducas PETRE, non enim de ungenti compoſiti & temporali oleo loquor. Sed de illo ſimplici & æterno, quod à deo factum eſſe docuiſti. Ad cuius ſimilitudinẽ iſtud compoſitũ eſſe ab hominibus dicis. Et PETRVS ad hæc ut uidebat̃ indignans. Quid putas CLEMENS, quia oẽs omnia ante tempus ſcire poſſumus? ſed nunc uti ne à propoſito ſermone recedamus, aliàs tibi, cum ꝓfectus tuus manifeſtus fuerit, de his apertius exponemus. Tunc autem ungento cõpoſito perunctus põtifex, uel ꝓpheta dei altare ſuccendens, in omni mũdo clarus habebatur. Sed poſt AARON qui põtifex fuit, alius ex aquis adſumit̃, nõ Moyſen dico, ſed illũ q in aquis baptiſmi, filius

Sine ungento nemo prophetabat.

à deo appellatus eſt, IESVS nanque eſt, qui ignẽ illũ, quem accẽdebat pótifex pro peccatis, reſtrinxit per baptiſmi gratiam: ex quo enim hic apparuit, ceſſauit chriſma, per quod pontificatus præbebatur, uel prophetia, uel regnum. Hunc igitur ante futurum prædixit Moyſes, qui legem dei hominibus tradidit, ſed & alius ante ipſum, ſicut tibi & ante iam tradidi. Ipſe ergo indicauit eũ uenturum. Primo quidem aduentu humilem: ſecundo uero glorioſum. Et primũ quidem iam impletũ eſt, cum uenit & docuit, & iudex omniũ iudicatus eſt, ac peremptus: Secundo uero aduẽtu iudicaturus adueniet: & impios quidem condemnabit, pios uero in conſortiũ regni, ſocietatemque ſuſcipiet. Fides uero ſecundi aduentus conſtat ex primo. Prophetæ enim de primo loquuti ſunt, & præcipue IACOB & MOYSES, nonnulla tamen de ſecũdo. Sed magnificentia prophetiæ in hoc maxime comprobatur, quod nihil ſecũdum conſequentiam rerũ, de futuris dixerunt. Alioqui æſtimaſſe potius ſapientes uiri, quod rerũ conſequentia dictauerat, uiderentur. Quod autem dico, tale eſt, CHRISTVM ſuſcipi à Iudæis, ad quos uenerat, & credi ei, qui expectabatur ad ſalutem populi, ſecundũ traditiones patrum cõſequens erat: gentes uero alienas ab eo fore, quibus neque promiſſum quicquã de eo, neque adnunciatũ fuerat, imò quibus, ne nomine quidẽ ipſo aliquando innotuerat, & tamen prophetæ contra ordinẽ, & conſequentiã rerum, dixere eum expectationem gentiũ, & nõ Iudæorũ futurũ. Ita denique & geſtum eſt. Cum enim ueniſſet, ab his qui eum expectare uidebantur, ex traditione maiorũ, omnino agnitus non eſt. Hi uero qui nihil de ipſo penitus audierant, & ueniſſe credunt, & uenturum ſperant: & ita in omnibus prophetia fidelis apparuit, quæ dixit ipſum eſſe expectationem gentiũ. Errauerunt ergo Iudæi, de primo domini aduentu, & inter nos atque ipſos de hoc eſt ſolum diſſidium. Nam quod uenturus ſit CHRISTVS norunt etiam ipſi, & expectant: quod autẽ iam uenerit in humilitate, hic qui dicitur IESVS ignorant: & in hoc maxime eius confirmatur aduentus, quod ei non omnes credunt. Hunc ergo deus deſtinauit in fine mundi, quia impoſſibile erat mortaliũ mala purgari per alium, integra duntaxat permanẽte humani generis creatura, hoc eſt ſalua arbitrij libertate. Hoc igitur ſtatu incolumi reſeruato, inuitare uenit ad regnum iuſtos quoſque, & eos qui placere ſtuduerint ei, & quibus bona ineffabilia præparauit, & Hieruſalem ciuitatem cœleſtem, quæ ſuper ſplendorẽ ſolis fulgebit in habitatione ſanctorũ: Iniuſtos uero & impios, & qui pro nihilo habuerunt deum, cõmiſſamque ſibi uitã, diuerſa ad flagitia cõtulerunt, ac tempus operis iuſti, exercitium fecere malitiæ competentibus, ipſiſque dignis ultionibus traderet. Cætera uero quæ ibi gerentur, proferri & eloqui, neque angelis, neque hominibus fas eſt. Sed hoc tantum ſcire nos ſufficit, quod bonis æternam bonorũ poſſeſſionem conferet deus. His ab eo dictis, ego reſpondi: Si CHRISTI regno fruentur, hi quos iuſtos inuenerit eius aduentus; ergo qui ante aduentũ eius defuncti ſunt, regno penitus carebunt? Tum PETRVS: Cogis me, inquit, ô CLEMENS aliqua de ineffabilibus publicare. Veruntamen quo aduſque pro-

C | *Abrahamum intelligit.* | *Duplex aduentus domini.* | *Fides prophetiæ unde probetur.* | *D* | *Iudæi à Chriſtianis in quo diſſentiant.* | *Ita etiam Paulus 2. Cor. 12. quædam ſe audiſſe teſtatur, quæ non ſit fas homini loqui.*

A proferri licet,facere non pigebit. CHRISTVS qui ab initio, & ſemper erat, per ſingulas quaſq; generationes pijs, latenter licet, ſemper tamen aderat, his præcipue,à quibus expectabatur,quibusq; frequenter apparuit: ſed nõ erat tempus ut tũc reſolutis corporibus,fieret reſurrectio, ſed hæc magis remuneratio uidebatur à deo,ut qui inueniret iuſtus, diutius permaneret in corpore: aut certe ſicut de quodam iuſto euidenter refertur in literis legis,quod tranſtulerit eum deus.Simili exemplo etiam cum cæteris geſtum eſt,qui eius uoluntati placuerunt,ut ad paradiſum tranſlati,ſeruentur ad regnũ. Eorũ uero qui non ad integrũ potuere explere normam iuſtitiæ,ſed aliquas in ſua carne malitiæ reliquias habuere, corpora quidem reſoluuntur,animæ uero ſeruantur in bonis,lætisq; regionibus. Vt in reſurrectione mortuorũ cum corpora ſuá receperint,ipſa iam reſolutione purgata,pro his quæ bene geſſerant, æterná hæreditate potiantur. Et ideo beati ſunt omnes, qui regnum CHRISTI fuerint adepti,quia non ſolũ inferni pœnas effugient,ſed & incorruptibiles permanebunt:& primi deum patrem uidebunt,atq; inter primos apud deũ honoris ordinẽ conſequentur. Propter quod nõ minima de CHRISTO quæſtio habetur,& infideles quiq; ex Iudæis,immẽſa aduerſum nos inſania commouentur,uerentes ne forte ipſe ſit in quem peccauerunt. Et eo magis metus increſcit,quod ſciunt ſtatim ut eum cruci adfixere, uniuerſum ei compaſſum eſſe mundum,corpusq; eius diligenti à ſe cuſtodia conſeruatũ,nuſquam comparuiſſe,atque ad fidẽ nominis eius innumeras multitudines conuenire. Vnde & compulſi ſunt unà cum pontifice Caipha,ſæpius mittere ad nos,ut de nominis eius ueritate quæreretur. Cumq; crebro depoſcerent, ut de IESV aut diſcerent,aut docerent,ſi ipſe eſſet CHRISTVS. Viſum nobis eſt aſcendere ad templum,& corã omni populo proteſtari de eo,ſimul & arguere Iudæos de multis,que ab eis abſurde gerebantur. In multas etenim iam partes populus ſcindebatur, initio ſumpto à Ioanne baptiſta. Cum enim iam immineret ortus CHRISTI,ad ſacrificia quidem reprimenda, baptiſmi uero gratiã largiendam,inimicus,ex his quæ prædicta fuerant,adeſſe tempus intelligens,diuerſa ſchiſmata operabať in populo: ut ſi forte prius peccatũ potuiſſet aboleri,ſecunda corrigi culpa non poſſet. Erat ergo primũ ſchiſma eorum,qui dicebantur Sadducæi,initio, Ioãnis iam penè temporibus ſumpto. Hicq;,ut cæteris iuſtiores,ſegregare ſe cœpere à populi cœtu, & mortuorũ reſurrectionẽ negare,idq; argumẽto infidelitatis adſerere,dicentes,non eſſe dignũ,ut quaſi ſub mercede propoſita colatur deus. Autor uero ſententiæ huius primus Doſitheus,ſecũdus Simon fuit. Aliud Samaræum ſchiſma eſt, & ipſi enim reſurrectionem mortuorum negantes,adſerunt: nõ in Hieroſolymis,ſed in monte Garizin adorandũ eſſe deum. Qui tamen unum uerum prophetam ex Moyſis uaticinationibus recte expectantes, prauitate Doſithei impediti ſunt: ne hunc quem expectabant crederẽt eſſe IESVM. Scribæ quoq; & phariſæi in aliud ſchiſma deducuntur: ſed hi baptizati à Ioanne, & uelut clauẽ regni cœlorum, VERBVM VERITATIS tenentes,ex Moyſis traditione ſuſceptũ,

B (margin letter at "paruiſſe")

Chriſtus nunq̃ defuit pijs.

Enoch intelligit,de quo Ge. 5. & Ecci. 44

Petrus hic ſentit,animas defunctorũ detineri alicubi in loco læto & bono, uſq; in iudicij diem: illãq; reſolutionẽ corporis et animæ quoddã eſſe expiationis genus,quod nunc uulgo purgatorium appellamus.

Caiphas.

Primũ ſchiſma Sadducæorũ.

Doſitheus & Simon principes Sadducæorum.

Phariſæorũ ſecundũ ſchiſma.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

C occultarunt ab auribus populi. Sed & ex diſcipulis Ioannis, qui uidebantur eſſe magni, ſegregarunt ſe à populo, & magiſtrum ſuũ ueluti CHRISTVM prædicarunt. Hæc autem omnia præparata ſunt ſchiſmata, ut & fides CHRISTI, per hæc impediretur & baptiſma. Veruntamen ut dicere cœperamus: cum frequenter nos pontifex per ſacerdotes rogaſſet, ut de IESV ſermo nobis haberetur ad alterutrum. Vbi opportunũ uiſum eſt, & omni eccleſiæ placuit, aſcendimus ad templum: & ſtantes in gradibus unà cum fidelibus fratribus noſtris facto populi ſummo ſilentio, Prior Pontifex cœpit adhortari populum, ut patienter & cũ quiete audiant, ſimulq; eorũ quæ dicenda ſunt, teſtes & iudices fiant. Tum deinde cũ multis laudibus efferrent ſacrificiorũ ritum, qui ad remiſſionẽ peccatorum humano generi, diuinitus eſſet indultus; cauſabaƭ IESV noſtri baptiſma, uelut cõtra hæc nuper inductũ. Sed propoſitionibus, occurrens MATTHAEVS euidenter oſtendit: Quod ſi quis IESV baptiſma non fuerit cõſequutus, is non ſolum cœlorum regno fraudabitur, uerum & in reſurrectione mortuorum non abſq; periculo erit. Etiam ſi bonæ uitæ, & rectæ mẽtis prærogatiua muniatur. Hæc, & his ſimilia proſequutus, ſiluit Matthæus. Sed Sadducæorum pars, quæ negaret reſurrectionem mortuorũ, indignata eſt: ita ut quidam ex ipſis de medio populi, exclamaret dicens, multum errare eos qui putant mortuos aliquando reſurgere. Contra hunc ANDREAS meus frater reſpondens, docuit errorrem nõ eſſe,

D ſed certiſſimam fidem, quod mortui reſurgant, ſecundũ ea quæ docuit is, quẽ Moyſes prædixit uenturũ prophetam: aut ſi nõ uidetur eis ipſe eſſe quẽ prædixit Moyſes. De hoc, inquit, primo requiraƭ, ut cũ euidenter ipſe fuerit probatus, nihil de reliquo ſuper his quæ docuit ambigatur. Hæc aũt, & his ſimilia plura proteſtatus, ſiluit ANDREAS. Samaræus uero quidam contraria populo & deo loquens, & neque mortuos adſerens reſurrecturos, necq; eum, qui eſt in Hieruſalem, cultum dei tenendum, ſed montem Garizin uenerandũ. Addidit etiam contra nos hæc, quod IESVS noſter nõ eſſet ipſe, quẽ Moyſes prophetam uenturum eſſe prædixerit, aduerſum hunc & alium qui cũ ipſo hæc eadem proſequebaƭ. ZEBEDAEI filij, Iacob, & Ioannes uehementer obniſi ſunt. Et quamuis haberent mandatũ, ne ingrederentur ciuitates eorum, neque uerbũ eis prædicationis inferrent, tamen ne ſermo eorũ, ſi confutatus non eſſet, aliorũ læderet fidem, ita prudenter & fortiter reſponderunt, ut perpetuũ eis ſilentium darent. Nam IACOBVS de reſurrectione mortuorũ cum totius populi fauore perorauit: IOANNES uero oſtendit, quia ſi ceſſarent ab errore montis Garizin, conſequẽter agnoſcerẽt ipſum eſſe IESVM, qui, ſecundum prophetam Moyſen, expectatur eſſe uenturus: quoniã quidem ſigna & ꝓdigia ut fecit Moyſes, ita fecit etiam IESVS, & dubium non eſt, quin ſimilitudo ſignorũ ipſum eſſe teſtetur, quem ſicut ſe, dixit eſſe uenturum. Hæc & alia plura his ſimilia proteſtati, ſiluere: & ecce quidam de ſcribis, de medio populi adclamans, ait: IESVS ueſter ſigna & prodigia quæ fecit ut magus, non ut propheta fecit. Huic Philippus uehementer

Diſcipuli Ioannis iniquiores erant Chriſto præ ſuo præceptore.

Baptiſmus Iudæos male habuit.

Scribæ Chriſtũ magiæ inſimulant, id quod et ſanctiſſimis quibuſq; contigit.

A ter occurrit,oſtendens quia hac ratione accuſarem etiam Moyſen. Cũ enim Moyſes ſigna & ꝓdigia in Aegypto fecerit, ſimiliter autem & IESVS in Iudæa:dubitari non poſſet, quin quod de IESV diceretur, hoc etiã de Moyſe dici uideretur. Hæc & his ſimilia plura proteſtatus,ſiluit PHILIPPVS. Phariſæus autem quidã audiens hæc,inſimulabat Philippũ, quod Moyſen æqualem diceret IESV, cui BARTHOLOMAEVS reſpondens, cõſtanter edocuit, quia non dicimus IESVM ſolum æqualem Moyſi, ſed maiorem:quia Moyſes quidem propheta fuit, quod fuit & IESVS: quod autem fuit Ieſus, Moyſes non fuit, Chriſtus. Et ideo maior ille ſine dubio, qui & propheta & CHRISTVS eſt,quàm ille qui ſolum propheta eſt. Hæc & his ſimilia plura ꝓſequutus,ſiluit. Poſt hunc IACOBVS ALPHAEI ſermonem fecit ad populũ, quo oſtenderet,nõ ideo credendũ eſſe IESV, quia de eo ꝓphetæ prædixerint, ſed ideo magis credendum eſſe ꝓphetis, quod uere prophetæ ſint: quia eis CHRISTVS teſtimoniũ reddat:nam præſentia,& aduentus CHRISTI illos uere prophetas fuiſſe deſignat. Decebat enim nõ ab inferioribus maiori,ſed à maiore inferioribus fidei teſtimonium dari. Hæc & multa his ſimilia proſequutus, etiam IACOBVS ſiluit. Poſt hunc LEBBAEVS populum cœpit uehementer arguere,quod nõ crederent IESV, qui eis tantũ profuerit docendo quæ dei ſunt,ſolando adflictos,medendo infirmos,pauperes conſolando:ſed pro his omnibus bonis odia,mortemq́ꝫ reddiderint. Hæc & his ſi-
B milia plura cum eſſet populo proteſtatus,ſiluit. Et ecce unus ex diſcipulis IOANNIS adfirmabat CHRISTVM Ioannem fuiſſe, & nõ IESVM: intantũ, inquit, ut & ipſe IESVS omnibus hominibus & prophetis maiorẽ eſſe pronunciauerit Ioannẽ. Si ergo,inquit,maior eſt omnibus, ſine dubio & Moyſe, & ipſo IESV maior habendus eſt, quod ſi omnium maior eſt,ipſe eſt CHRISTVS. Ad hæc Chananæus SIMON reſpondens, adſeruit Ioannẽ maiorẽ quidem fuiſſe omnibus prophetis,& omnibus qui ſunt filij mulierum, nõ tamen maiorem eſſe filio hominis: & ideo IESVS quidem & CHRISTVS eſt,Ioannes uero ſolum propheta. & tantum intereſt inter ipſum & IESVM, quantum inter præcurſorem, & eum cui præcurritur, & quantũ inter eum qui legẽ dat, & eum qui legem ſeruat. Hæc autem & his ſimilia ꝓſequutus,ſiluit etiã Chananæus. Poſt quem Barnabas,qui & MATTHIAS,qui in locũ Iudæ ſubrogatus eſt apoſtolus,monere populũ cœpit, ne odio haberent IESVM,neq́ꝫ blaſphemarent eum. Multo enim eſſe rectius,etiã ignoranti, uel dubitanti de IESV,amare eum quàm odiſſe. Charitati eñ deus præmiũ poſuit,odijs pœnam. Hoc ipſum enim,inquit,quod Iudaicũ corpus adſumpſit, & inter Iudæos natus eſt,quomodo non omnibus uobis incentiua ſui amoris incuſſit? Hæc & his ſimilia cũ peroraſſet,dicendi finem fecit. Tunc CAIPHAS doctrinã IESV culpare tentabat, dicens eũ res uanas loquutũ,beatos enim pauperes dixit,& terrenas fore remunerationes promiſit,ac ſummã muneris in terrena hæreditate conſtituit:cibiſq́ꝫ ac potu eos, qui iuſtitiam ſeruarint,promiſit eſſe ſaturandos. & his ſimilia multa docuiſſe deprehẽditur. Cui

Hęc opinor fuit cauſſa cur Ammonius de conſonantia Ieſu & Moyſi librũ conſcriberet,ut teſtatur Euſe.

Tres fuiſſe Iacobos hinc intelligimus, Zebedæi, Alphæi & fratrem domini.

Qui & Thaddæus dictus eſt.

Ex hoc Lucæ 7. Inter natos mulierum non ſurrex.ma. Io. Diſcipuli Ioannis arguebant Ioannem eſſe Chriſtum.

THOMAS reſpondens,arguit eũ fruſtra cauſſantem: oſtendens, quia pro-
C pheta magis, quibus etiam ipſe credit, iſta docuerint, nec tamen quomodo
erunt hæc,aut quomodo percipientur oſtenderint: IESVS uero qualiter ac-
cipi hæc debeant,demonſtrauerit. Et cum hæc atq; his ſimilia plura dixiſſet,
ſiluit etiã Thomas. Poſt hæc rurſum CAIPHAS me intuens,& nunc ut mo
nens,nunc uero ut culpans,dicebat: ceſſare me debere de reliquo à prædica-
tione CHRISTI IESV,ne in pernitionem mei hoc agerem, néue ipſe erro-
re deceptus,alios quoq; meo errore deciperẽ. Tũc præterea arguebat me te-
meritatis,quod cum eſſem ipſe imperitus piſcator,& ruſticus, officium ſubire
doctoris auderem. Hæc & alia plura his ſimilia dicenti,ego quoq; in hæc uer
ba reſpondi: Mihi quidem minus eſſe periculi,ſi ut ipſe ait,iſte non ſit CHRI
STVS,quia doctorem legis receperim: ipſi uero ingens eſſe diſcrimen,ſi hic
ipſe ſit CHRISTVS,ſicut & certe eſt. Ego eñ credo huic qui apparuit, ipſe
autem cui alij fidem ſeruare ſe credit, qui nullus apparuit? Si uero & idiota,
ut ais,& imperitus,ac piſcator,& ruſticus,ſuper presbyteros ſapientes intelli-
gam:hoc tibi,inquam, magis metũ debet incutere. Nam ſi ex eruditione ali-
qua diſputans,obtinerẽ uos ſapientes & eruditos,uideretur utiq;, doctrinam
hoc mihi longi temporis,& nõ diuinæ uirtutis gratiam contuliſſe:Nunc autẽ
cum,ut dixi,nos imperiti,uos ſapientes conuincimus,& ſuperamus, cui ſen-
D ſum habenti non palã eſt,quia hoc non humanæ argutiæ opus eſt, ſed diui
næ uoluntatis & muneris? Hæc igitur & alia huiuſmodi proſequentes, con-
ſequenter proteſtati ſumus,ac docuimus nos imperiti & piſcatores, ſacerdo-
tes quidem de uno ſolo deo cœli,Sadducæos de reſurrectione mortuorũ,Sa
maritas de conſecratione Hieruſalem: non tamen ingreſſi ciuitatem ipſorũ,
ſed publice diſputantes. Scribas uero & phariſæos de regno cœlorũ,Diſcipu
los IOANNIS,ne ſcandalũ paterent in Ioanne:Omnẽ uero populũ,quia IE-
SVS eſt CHRISTVS æternus. Ad ultimũ autẽ monui eos, ut prius quàm
progrederemur ad gentes,prædicare eis agnitionem dei patris, ipſi reconci-
liarentur deo,ſuſcipiẽtes filiũ eius: aliter enim nullo modo eos oſtendi poſſe
ſaluari,niſi per ſancti ſpiritus gratiam,trinæ inuocationis dilui baptiſmate ꝑ-
perarent,& euchariſtiam CHRISTI domini ſumerẽt,cui ſoli,de his quæ do
cuit,credere deberent,ut ſic æternam ſalutem conſequi mererentur:aliter ue-
ro impoſſibile prorſus eſſe reconciliari eos deo,etiam ſi mille ei aras,& altaria
mille ſuccendant. Nos enim,inquam, pro certo comperimus,quod ſuper ſa-
crificijs quæ offertis,multo magis exaſperatur deus,ſacrificiorũ tempore etiã
nunc expleto:& quia uos nõ uultis agnoſcere,emenſum eſſe iam tempus ho-
ſtias offerendi, ob hoc deſtruetur & templum, & abominatio deſolationis
ſtatuetur in loco ſancto,& tunc gentibus euangeliũ prædicabitur ad teſtimo
nium ueſtri,ut ex illorũ fide ueſtra infidelitas iudicetur. Omnis etenim mun
dus diuerſis temporibus,diuerſas malitiæ ægritudines patitur,uel per omnes
generaliter,uel per ſingulos quoſq; ſpecialiter: & ideo indiget medico, qui
eum uiſitet ad ſalutem,nos ergo ꝓteſtamur uobis,&,quod unumquenq; ue-
ſtrum

Caiphas ægre paſſus eſt ſe à piſcatore Petro admoneri, pontificem ab idiota.

Petrus pro auditorũ ratione alio atque alio docendi genere uſus eſt.

Baptiſma, Euchariſtia.

SACRIFIciorũ tempus iã eſt expletũ.

Danielis 9.

Chriſtus medicus eſt.

A ſtrum latuit, nunciamus. Veſtrum eſt deliberare quid expediat uobis. His à me dictis ingemuit omnis multitudo ſacerdotum, quod eis de templi ſubuerſione prædixerim. Quod cum uidiſſet GAMALIEL princeps populi (qui latenter frater noſter erat in fide, ſed conſilio noſtro inter eos erat) quia ualde fremerent, & ingenti aduerſum nos furore mouerentur, adſurgens, ait: Quieſcite paulíſper ô uiri Iſraëlitæ, non enim aduertitis tentationem, quæ imminet uobis, propter quod deſinite ab hominibus iſtis. & ſiquidem humani conſilij eſt quod agunt, citò ceſſabit: ſi autem à deo eſt, cur ſine cauſſa peccatis, nec proficitis quicquam? dei enim uoluntatem quis poteſt ſuperare? Nunc ergo quoniam quidem in ueſperam iam uertitur dies, in craſtino hoc ipſo in loco audientibus uobis, ego ipſe cum iſtis diſputabo, ut omnem errorem palàm arguam, dilucideq; confutem. Et his dictis, repreſſus eſt eorum aliquatenus furor, ea præcipue ſpe, quod die craſtino erroris nos publice arguendos ſperarent: & ſic cum pace populum dimiſit. Nos uero cum ueniſſemus ad IACOBVM noſtrum, omnia quæ dicta geſtáque fuerant, exponentes, apud eum cibo ſumpto manſimus, Omnipotenti deo per totam noctem ſupplicantes, ut futuræ diſputationis ſermo indubitatam fidei noſtræ oſtenderet ueritatem. Igitur poſtera die IACOBVS epiſcopus nobiſcum ſimul, & cum omni eccleſia aſcendit ad templũ, ubi ingentem reperimus multitudinem, à medio noctis expectan

Gamaliel clanculum fauebat apoſtolis.

Act. 5.

B tem nos. Stetimus ergo in locis quibus & prius, ut eminentius ſtantes, ab uniuerſo populo cerneremur. Cumq; eſſet ſummum ſilentium factum, GAMALIEL, qui, ut ſupra diximus, noſtræ fidei erat: diſpenſatione uero manebat inter ipſos, ut ſiquando iniquum aliquid aduerſum nos, aut impium molirentur, uel ipſos conſilio reprimeret prudenter aptato: uel nos commoneret, ut aut curare, aut declinare poſſemus. Is ergo tanquã aduerſum nos agens, prior omnium epiſcopum IACOBVM intuens, hoc modo adloquutus eſt: Si ego GAMALIEL neque eruditionis meæ, neque ſenectutis obprobrium duco, diſcere aliquid à paruulis, & ab imperitis, ſi quid forte eſt utilitatis, aut ſalutis adquirere. Qui enim rationabiliter uiuit, ſcit quia nihil eſt anima preciofius: quomodo non omnibus hoc amabile eſt, cunctiſque exoptatum, ut quæ ignorat, diſcat: quæ didicerit, doceat? Certiſſimum nanque eſt, quod neque amicitia, neque propinquitas generis, neque regni ſublimitas homini debet eſſe precioſior ueritate. Et uos ergo fratres, ſi quid amplius noſtis, populo dei qui adeſt, idemq; fratribus ueſtris proferre non pigeat, omni populo libenter & tota cum quiete quæ dicitis audiente. Quomodo enim non hoc faciat populus, cum meipſum uideat ſecum pariter uelle à uobis diſcere, ſi quid forte amplius uobis reuelauit deus? Si uero uos in aliquo indigetis, ſimiliter etiam uos à nobis non pigeat doceri, ut erga utranque partem, ſi quid deeſt, adimpleat deus. Quod ſi aliquis uos forte nunc ſolicitat metus, propter nonnullos noſtrorum, qui præiudicatis aduerſum uos animis utuntur, & inſidias eorum uerentes, non audetis aperte dicere id quod ſentitis,

Gamaliel ex induſtria uoluit uideri diſſentire ab apoſtolis.

VERITATI nihil precioſius eſt.

apertius, ego ut uos etiã huius occaſione timoris abſoluam, iuro uobis omni-
C potentem deum, & uiuentem in ſecula, quia nullũ permittam inijcere uobis manus. Habentes ergo huius iuramenti mei omnem hunc populum teſtem, & idoneum pignus, ſacramenti noſtri fœdus tenentes, abſque ulla cunctatione unuſquiſque ueſtrum quod didicit proferat, & nos fratres intente, & cum ſilentio audiamus. Hæc dicens GAMALIEL, non ualde placebat Caiphæ, & ut uidebatur, ſuſpectum habens eum, ipſe magis inſerere ſe ſubtiliter diſputationibus cœpit: ſubridens enim ad ea quæ GAMALIEL dixerat, IACOBVM epiſcoporũ principem, ſacerdotum princeps orabat, ut de CHRISTO non aliunde ſermo, quàm de ſcripturis fieret: Vt ſciamus, inquit, utrum IESVS ipſe ſit CHRISTVS, an nõ. Tunc IACOBVS, Primo, inquit, requiramus, ex quibus ſcripturis potiſſimũ diſputationẽ habere oporteat. At ille, uix aliquando ratione ipſa ſuperatus, reſpondit, ex lege habendam: & poſt hoc etiam prophetarũ addidit mentionem. Cui IACOBVS noſter cœpit oſtendere, quia & prophetæ quæ dicunt, ex lege ſumpſerint, & legi conſona ſint loquuti. Sed & de libris Regnorũ diſſeruit aliqua, quomodo, & quãdo, & à quo ſcripti ſint, & quomodo eis uti oporteat. Cumq; & de lege pleniſſime diſputaſſet, ac ſingula quæ de CHRISTO ſunt, puriſſima expoſitione protuliſſet in lucem, oſtendit abundantiſſimis probationibus, quia IESVS
D eſt CHRISTVS, & in ipſo uniuerſa quæ de humili eius aduentu fuerãt prædicta, complentur. Duos enim eius prædictos eſſe docuit aduentus: Vnũ humilitatis, quem adimpleuit: Alium gloriæ, qui ſperatur implendus, cũ ueniet dare regnum credentibus in ſe, & ſeruantibus omnia quæ præcepit. Cumq; de his omnibus euidenter populũ docuiſſet, addebat etiam hoc: quia niſi quis baptizatus fuerit in aqua, ſub appellatione trinæ beatitudinis, ſicut docuit uerus ꝓpheta, neque remiſſionem acciperet peccatorũ, neq; introiret in regna cœlorum. & hanc eſſe dei ingeniti præfinitionem cõfirmauit. Quibus etiam hæc addidit: Nolite putare duos ingenitos dicere deos, aut unũ diuiſum eſſe in duos: Vel ſicut impij dicunt, eundem maſculũ & fœminam ſui effectum, Sed filium dei unigenitum dicimus, non ex alio initio, ſed ex ipſo ineffabiliter natum. Similiter etiam de paracleto dicimus. Sed & de baptiſmate, cum aliquanta dixiſſet, per ſeptem continuos dies perſuaſit omni populo & pontifici, ut confeſtim ad percipiendum baptiſmum feſtinarent. Cumq; in eo iam res eſſet, ut uenirent & baptizarentur, homo quidam inimicus, tunc cum paucis admodum ingrediens templum, clamare cœpit & dicere: Quid facitis ô uiri Iſraëlitæ? cur uobis tam facile ſubripitur? cur præcipites ducimini ab hominibus infeliciſſimis, & à SIMONE mago deceptis? Cumq; hæc diceret, & ad hæc adderet, ac ſuperaretur ab epiſcopo IACOBO, cõturbare populum, & ſeditiones ſuſcitare cœpit, uti ne ea quæ dicebantur plebs poſſet audire. Igitur exagitare cuncta clamoribus, & quæ fuerant multo labore ordinata conuellere, ſimulq; incuſare ſacerdotes, & obprobrijs atque increpationibus cœpit accendere, & uelut furibundus, ſingulos quoſque

ad cæ-

Quàm ſunt uero noſtra ætate quidam Caipha nequiores qui ſemel uniuerſæ ſcripturæ renunciant.

LIBRI Regũ

Duo aduentus Chriſti.

Vnitas dei.

A ad cædem concitare, dicens: Quid agitis? Quid ceſſatis? ô ſegnes & deſides,
cur non manibus noſtris inuadimus, & diſcerpimus omnes hos? Et cum
hæc dixiſſet, primus rapto ex ara torre robuſto cædis fecit exordium. Tunc *Quid ſi legas*
deinde & cæteri uidentes eum, ſimili efferebantur inſania: fit omnium cla- *combuſto.*
mor, cædentium pariter & cæſorum ſanguis plurimus funditur, fuga per-
mixta habetur. Cum interim ille inimicus homo IACOBVM adgreſſus, de
ſummis gradibus præcipitem dedit: quem cum mortuum credidiſſet, ultra
mulctare neglexit. Noſtri uero ſublatũ eum colligabant: erant enim & nu-
mero plures quàm illi, & uirtute maiores. Sed propter reuerentiã dei ipſi ma-
gis interimi ſe à paucioribus, quàm interimere alios, patiebãtur. Cum autem *Patientia Chri-*
ueſpera adfuiſſet, templum quidem ſacerdotes claudunt: nos uero ad domũ *ſtianorum.*
IACOBI regreſſi, & pernoctantes ibi in oratione, ante lucem deſcendimus
Hiericho ad quinq; milia uiri. Poſt triduum autem uenit ad nos ex fratribus
quidam à GAMALIELE, de quo ſupra diximus, occultos nobis nũcios de-
ferens, quod inimicus ille homo legationem ſuſcepiſſet à Caipha pontifice, ut
omnes qui crederent in IESVM, perſequeretur, & Damaſcũ pergeret cũ epi-
ſtolis eius, ut etiam inibi auxilio uſus infidelium, fidelibus inferret exitium, id-
circo autem præcipue Damaſcum feſtinaret, quod & illuc confugiſſe crede- *Paulũ fuiſſe eũ*
ret PETRVM. Et poſt dies ferè triginta digreſſus eſt per Hiericho, Dama- *quem inimicũ*
ſcum tendens, cũ per idem temporis ꝑgreſſi eſſemus nos ad ſepulchra duo- *hominẽ appel-*
B rum fratrũ quorundã, quæ ſponte ſua per annos ſingulos dealbabantur: quo *lauit, exiſtimus*
miraculo multorum aduerſum nos repreſſus eſt furor, uidentium haberi no- *nam is diplo-*
ſtros in memoria apud deum. Poſitis itaq; nobis in Hiericho, ibiq; orationi- *mata impetra-*
bus & ieiunijs operã dantibus, IACOBVS epiſcopus accerſitũ me inde huc *uit, ut Chriſtia-*
Cæſaream mittit dicens: quia Zachæus de Cæſarea ſcripſerit ſibi, Simonem *nis negocium*
quendam Samaræũ magum plurimos noſtrorum ſubuertere, adſerentem ſe *exhiberet.*
eſſe quendã STANTEM, hoc eſt alio nomine, CHRISTVM, & uirtutẽ ſum- *Act. 22.*
mam excelſi dei, quæ ſit ſupra conditorem mundi: ſimulq; mirabilia pluri-
ma oſtendens, alios dubitare, alios declinare fecerit ad ſe: cunctaq; diligenter
cõperta ab his qui prius uel ſocij eius, uel diſcipuli fuerant, & poſt hoc ad Za-
chæũ cõuerſi ſunt, indicauit. Multi ſunt ergo, inquit, IACOBVS, ô PETRE,
quorum ſalutis cauſſa proficiſci te oportet, & arguere magum, ac ſermonem
ueritatis docere, ſed nihil moreris, neque te contriſtet, quod ſolus proficiſce-
ris: ſciens comitem tibi & adiutorem deum per IESVM, & citò per eius gra-
tiam multos tibi ſocios & unanimes fore. Dato ſanè operam, ut per ſingu-
los annos præcipua quæque ex dictis geſtiſq; tuis ſcripta mittas ad me, &
maxime per ſeptimanas annorum. & his dictis, dimiſſus ab eo, ſex diebus
perueni Cæſaream: ingredienti autem mihi occurrit ZACHAEVS dile-
ctiſſimus frater noſter, & inhærẽs amplexibus meis, perduxit ad hoc, in quo
ipſe commanebat, hoſpitium, requirens à me de ſingulis quibuſq; fratribus,
præcipue tamen de honorabili fratre noſtro IACOBO. Cumq; audiſſet à *Iacobus altero*
me, quod uno adhuc claudicaret pede, percontanti, continuo cauſſam, o- *pede claudica-*
bat.

C mnia hæc quæ nunc tibi expoſuimus, ei enarraui. quomodo euocati eſſemus à ſacerdotibus & pōtifice Caipha ad templū: & IACOBVS archiepiſcopus ſtans in ſummis gradibus, per ſeptem continuos dies uniuerſo populo de ſcripturis dominicis adſignauerit, quod IESVS eſſet CHRISTVS, quóue modo omnibus iam adquieſcētibus, ut ab eo baptizarētur in nomine IESV, inimicus homo effecerit illa omnia quæ ſupra diximus, ut ne eadem iterum dicamus. Quibus cognitis Zachæus, rurſus mihi quæ à Simone agerentur, exponit: & inter hæc, neſcio unde cognito aduētu meo, ipſe mādat ad me Simon: audiente, inquit, populo die craſtina diſputemus. Cui ego: fiat, inquam, ut libet. & hæc pollicitatio mea uniuerſæ innotuit ciuitati, ita, ut etiam tu qui ipſa die adueneras, diſceres me die poſtera cum Simone habiturū eſſe certamen, & requiſita manſione noſtra ſecundū indicia, quæ à Barnaba acceperas ueni res ad nos: ego uero ingreſſu tuo ita gratulatus ſum, ut neſcio unde motus, feſtinauerit animus meus exponere tibi cūcta uelociter: præcipue tamen qđ eſt in fide maximū de uero propheta. Quod unum ad totius doctrinæ fundamentū ſufficere poſſe non ambigo: tum etiam ſcriptæ legis per ſingula quæque capitula, quorū ratio poſcebat, ſecretiorem tibi intelligentiam patefeci: non occultans à te, nec traditionum bona: quæ uero ſuperſunt incipiēs à die craſtina, ex his quæ in quæſtionibus, cum Simone mouebūtur per dies ſingulos audies, uſquequo, deo fauēte, perueniatur ad ipſam, quò iter noſtrū dirigendum credimus, urbem Romam. Cumq́ue ad hæc ab eo dicta, omnem gratiam me ei debere profiterer, facturumq́ue omnia me, quæ præciperet, promptiſſime pollicerer, cibo ſumpto quieſcere nos iuſſit, ſibiq́ue ipſe quietem dedit.

Simon magus Petro certamē denunciat.

LIBRI PRIMI FINIS.

RECO-

RECOGNITIONVM

DIVI CLEMENTIS AD IACOBVM FRAtrem Domini, LIBER SECVNDVS, Rufino Torano Aquileienſe interprete.

A CVM aũt dies, quæ ad diſceptandũ cũ SIMONE ſtatuta fuerat, inlucesceret, PETRVS primis gallorum cantibus ſurgens, excitauit etiam nos: eramus enim in eodem conclaui cubitantes, ſimul omnes tredecim, in quibus primus poſt Petrum Zachæus, deinde Sophonias, Ioſephus, & Michæas, Elieſdros & Phinees, Lazarus & Heliſæus: poſt hos ego CLEMENS, & Nicodemus, deinde Niceta & Aquila, qui fuerant prius diſcipuli Simonis: & docente Zachæo, conuerſi ſunt ad fidem CHRISTI. mulierum ſanè nulla prorſus aderat. Cumq; adhuc ueſpertinũ lumen duraret, omnes reſedimus: & PETRVS uidens uigilare nos, ac ſibi intendere, ſalutatis nobis, continuò dat ſermonis exordium. Mirari me equidẽ fateor fratres, humanæ naturæ uim, quam ad omnia aptam, abilemq; eſſe uideo: hoc autẽ dicere in memoriam uenit, ex his quæ rebus ipſis expertus ſum, ut cum tranſierit medium noctis, ego ſponte iam ſuſcitor, & ultra ſomnus nequaq; uenit
B ad me: quod mihi accidit ex eo, quia in cõſuetudine habui uerba domini mei, quæ ab ipſo audieram, reuocare ad memoriã, & pro ipſorũ deſiderio, ſuſcitari animis meis, & cogitationibus imperaui: ut euigilans ad ea, & ſingula quæque recolens ac retexens, poſſim memoriter retinere. Ex hoc ergo dum omni cum dulcedine ſermones domini uerſare in meo corde deſidero, conſuetudo obtinuit uigilandi, etiã ſi nihil ſit quod cogitare uelim. Ita ergo ineffabili quadam ratione, introducta alia conſuetudine, uetus conſuetudo mutatur: & id reuera ſi non ſupra modũ cogas, ſed quantũ recipit menſura naturæ. Neq; enim penitus ſomno carere poſſibile eſt, alioqui nec facta nox fuiſſet ad quietem. Et ego cum audiſſem: optime, inquam, dixiſti PETRE, quia cõſuetudo conſuetudine cõmutatur. Nam & ego cum nauigarem, primo turbabar, & intra me mihi omnia uertebantur, ita ut ſuggillari uiderer, nec ferre poſſem brumam & moleſtiam maris: poſt paucos autem dies, ubi conſuetudo facta eſt, tolerabiliter ferre cœpi, ita, ut mane ſtatim unà cum nautis cibum ſumere delectarer, cum prius ante horam ſeptimam capiendi cibi conſuetudo nõ eſſet. Nunc ergo, ex iſta ſola conſuetudine, circa illud tempus, quo comedere cum nautis ſolebam, eſuries admonet me: quod tamen rurſus depellendum

Petrus
Zachæus
Sophonias
Ioſephus
Michæas
Elieſdros
Phinees
Lazarus
Heliſæus
Clemens
Nicodemus
Niceta
Aquila.

CONSVETVDO.

C

ſpero,cum alia fuerit cõſuetudo ſuſcepta : Credo ergo etiam tibi uigiliarũ cõ=
ſuetudinem,ut perhibes,inſtitutam,& opportune hoc nobis exponere uolui
ſti,ut & nos aliquantulum ſomni à nobis abijcere atq; effugare nõ pigeat,ut
poſſimus doctrinæ uiuẽtis inſtituta ſuſcipere. Vbi enim decocti fuerint ci=
bi,& mens acceperit nocturna ſilentia, opportuniſſime quæ docẽtur inſidẽt,

Silentiũ ſtudijs ſacrum.

Et PETRVS libenter accipiens,quod intellexerim,præfationis eius cauſſam,
ad utilitatem noſtram prolatam,conlaudans me,adhortandi & incitandi ſine
dubio gratia,conſequentem cœpit expedire ſermonem. Opportunum mihi
nunc & neceſſariũ uidetur,de his quæ imminent aliqua diſcutere,id eſt de SI=
MONE.Scire enim uelim,quibus ſit moribus,& quibus actibus,quod mihi,
ſi quis ſcit indicare non ceſſet : refert enim iſta prænoſcere. Nam ſi in manda
tis habemus, ut uenientes ad ciuitatem, diſcamus prius, quis in ea dignus ſit,
ut apud eum cibũ ſumamus:quanto magis conuenit noſcere,quis,qualiſue ſit
is,cui immortalitatis uerba credenda ſunt? Soliciti enim,& ualde ſoliciti eſſe

Refert noſſe ingenium & mores eius,cũ quo uelis congredi.

Matt.10.

Matth.7.

debemus,ne margaritas noſtras mittamus ante porcos : ſed & alias ob cauſ=
ſas utile eſt,uiri huius habere me notitiã. Si enim ſciam quia in his,de quibus
non poteſt dubitari,quod bona ſint,emendatus eſt, & inculpabilis: hoc eſt,
ſi ſobrius,ſi miſericors,ſi iuſtus,ſi mitis & humanus eſt,quæ utique bona eſſe
nullus ambigit, tunc cõſequens uidebitur, ut ei qui obtinet bona uirtutum,
etiam quod deeſt,fidei,& ſcientiæ cõferatur & in quibus maculari uidetur,

D

eius uita,quæ eſt in reliquis probabilis,emendetur. Si uero in his,quæ palàm
ſunt,peccatis inuolutus permanet, & inquinatus, non me oportet ei aliquid
de ſecretioribus & remotis diuinæ ſcientiæ proloqui : ſed magis ꝓteſtari &
conuenire eum,ut peccare deſinat,& actus ſuos à uitijs emendet. Quod ſi in=
geſſerit ſe,& prouocauerit nos dicere,quæ eum minus recte agentẽ,nõ opor=
tet audire,prudenter eum debemus eludere : nam nihil omnino reſpondere

Legãt hoc Theologi,qui ut deſpectatos faſtidiũt eos qui paradoxis ſuis nõ protinus aſſenſi fuerint.

auditorũ cauſſa,utile non uidetur,ne forte exiſtiment nos reſponſionis penu
ria declinare certamen : & fides eorũ lædatur,nõ intelligentiũ propoſitũ no=
ſtrum.Cũq; hæc PETRVS dixiſſet ad nos, NICETA rogat permitti ſibi di=
cere aliquid,atque indulgente PETRO,cum uenia,inquit : Obſecro te domi
ne mi PETRE,audias me ualde ſolicitũ tui,& uerentem, ne forte in certami=
ne,quod tibi eſt cum Simone,ſuperari uidearis. Solet enim frequenter acci=
dere,ut qui ueritatem defendit,non ſemper obtineat.Dum aut in aliquo præ=
uenti ſunt auditores,aut non grandem curam melioris ſententiæ gerunt. Su=

Nõ ſemper obtinent VERITATIS patroni.

per hæc autem omnia,& ipſe SIMON uehementiſſimus eſt orator,in arte dia
lectica,& ſyllogiſmorũ tendiculis enutritus : quod autẽ eſt omnibus grauius
& in arte magica ualde exercitatus, & ideo metuo, ne forte tam ualide ex o=
mni parte munitus,apud eos,qui ignorant eũ,falſa allegans, putetur uera de=
fendere. Neq; enim uel nos ipſi eum potuiſſemus effugere,& conuerti ad do=

SIMON ORATOR.

minũ,niſi dũ adiutores eius,& errorũ ſocij ſumus,agnouiſſemus quod dece=
ptor eſſet,ac magus.Cũq; hæc Niceta dixiſſet, AQVILA quoq; rogans ſibi
dicendi facultatem dari : hoc modo etiã ipſe proſequutus eſt : Suſcipe quæſo

Niceta & Aq̃la diſcipuli Simonis fuerant.

& mei

A & mei erga te amoris curã optime PETRE, & ego enim ualde ſolicitus ſum
pro te. Nec reprehẽdas nos in hoc, quia curam gerere alicuius ex affectu ue-
nit: negligere autẽ nõ minus eſt, quàm odiſſe. Teſtem uero inuoco deũ, quia
nõ ut ſegniorem te in certamine ſciens, metuo pro te, quippe quia nec unquã
tibi præſto fuerim diſputanti: ſed qui illius impietates bene nouerim, exiſti-
mationem tuam cogito ſimul & animos auditorũ, & ipſius ante omnia ueri-
tatis ſtatum. Vehemens enim eſt hic magus ad omnia quæcunq; uoluerit, &
ſupra modũ ſceleſtus: in omnibus enim eum diligenter agnouimus, utpote
qui à puero malorũ eius auditores fuerimus & miniſtri, & niſi nos dei amor
abrupiſſet ab eo, in eiſdem cum ipſo etiam nunc uerſaremur malis: ſed inge-
nitus quidam nobis erga deum affectus, ſcelera quidem eius exoſa, cultũ ue-
ro dei amabilem fecit. Vnde & arbitror opus fuiſſe diuinæ prouidentiæ, ut
nos primo familiares eius effecti notitiam caperemus, quomodo, uel quali ar-
te, prodigia, quæ facere uidetur, efficiat. Quis enim eſt, qui non obſtupeſcat
ſuper his, qnæ facit, mirabilibus? & nõ putet eum de cœlis deum ad ſalutem
hominũ deſcendiſſe? Ego de meipſo fateor, niſi interius eum ſciſſem, & in-
terfuiſſem actibus eius, ſubripi mihi facile potuiſſet: unde nõ fuit magnũ nos
ab eius conſortio ſeparari, ſcientes eum magicis artibus, & cõmentis ſcelerum
niti. Quod ſi uis etiam ipſe de eo cuncta cognoſcere, quis ipſe ſit, qualiſue, &
unde, uel qualiter patrent quæ gerit, auſculta. SIMON hic, patre Antonio, — *SIMON magus quis fuerit.*
matre Rachel natus eſt, gente Samaræus, ex uico Gytthorũ, arte magus, Græ-
B cis tamen literis liberalibus adprime eruditus, gloriæ ac iactantiæ ſupra o-
mne genus hominũ, cupidus, ita, ut excelſam uirtutem, quæ ſupra creatorem
deum ſit, credi ſe uelit, & CHRISTVM putari, atque STANTEM nomi-
nari: hac autem appellatione utitur, quaſi qui neget poſſe ſe aliquando diſſol- — *Simõ STANTEM ſe uoluit appellari.*
ui, adſerens carnem ſuam ita diuinitatis ſuæ uirtute compactam, ut poſſit in
æternũ durare: Hinc ergo STANS appellatur, tanquam qui non poſſit ulla
corruptione decidere. Interfecto etenim, ſicut ſcis & ipſe, baptiſta IOANNE
cum Doſitheus hæreſeos ſuæ iniſſet exordium, cum aliis triginta principali-
bus diſcipulis, & una muliere quæ LVNA uocitata eſt: unde & illi triginta
quaſi ſecundũ lunæ curſum in numero dierum poſiti, uidebantur. Simon hic — *Lunã illã quã & Selenẽ uocitant apud Tyrum in proſtibulo egiſſe, Euſebius teſtatur.*
malæ, ut diximus, gloriæ cupidus, accedit ad Doſitheũ, & ſimulatis amicitiis,
exorat: ut ſiquando aliquis ex illis XXX. obiſſet, in locũ defuncti ſe cõtinuo
ſubrogaret: quia neq; ſtatutũ numerũ excedere apud eos fas erat, neq; igno
tum aliquem inſerere, aut nondũ probatũ: unde & cæteri ſtudentes, digni
loco, ac numero fieri, ſecundũ ſectæ ſuæ iuſtituta placere per omnia geſtiunt,
quo poſſit unuſquiſq; ex his, qui illũ numerũ ſequuntur, cum forte aliquis, ut
diximus, deceſſerit, dignus uideri, qui in locum defuncti ſubſtitui debeat. Igi
tur Doſitheus plurimis ab hoc exoratus, ubi locus intra numerum factus eſt,
introduxit Simonem. Sed hic nõ multo poſt incidit in amorẽ mulieris illius, — *Simon à Doſitheo donatus loco.*
quam Lunam uocant, nobiſq; utpote familiaribus ſuis omnia concredebat,
quod magus eſſet, & quod amaret Lunam, quodq; gloriæ cupidus, noluit

Negligere non minus eſt quàm odiſſe.

C ea inglorius frui: ſed expectare patiẽter, donec honeſte ea uti liceret: ſi tamen etiam nos conſpiraremus ei ad omnia quæ uelit. Sed & mercedem miniſterij huius daturũ ſe nobis pollicebatur: ſummis ut honoribus affici, & dij eſſe ab hominibus crederemur, tantũ ut mihi, inquit, SIMONI deferatis primatus, qui poſſum magica arte multa ſigna & prodigia oſtendere, per quæ poſſit uel gloriæ, uel ſectæ noſtræ, ratio conſtare. Poſſum enim facere ut uolẽtibus me cõprehendere, non appaream: & rurſus uolens uideri, palàm ſim. Si fugere uelim, montes perforem, & ſaxa quaſi lutum pertranſeam: Si me de mõte excelſo præcipitem, tanquã ſubuectus ad terras inlæſus deferar. Vinctus, memetipſum ſoluam, eos uero qui uincula iniecerint, uinctos reddam: In carcere conligatus, clauſtra ſponte patefieri faciam: Statuas animatas reddam, ita ut putẽtur ab his qui uident, homines eſſe: nouas arbores ſubito oriri faciam, & repentina uirgulta producam: In ignem memetipſum inijciens, nõ ardeã: Vultum meũ commuto, ut nõ agnoſcar, ſed & duas facies habere me, poſſum hominibus oſtendere. Ouis aut capra, efficiar: Pueris paruis barbam producam: In aërem uolando inuehar, aurum plurimum oſtendam: Reges faciam, eoſq; deijciã. Adorabor ut deus, publice diuinis donabor honoribus, ita, ut ſimulacrum mihi ſtatuentes, tanquam deum colant, & adorent. Et quid opus eſt multa dicere? quicquid uoluero facere, potero. Multa etenim iam mihi experimenti cauſſa conſummata ſunt: deniq; aliquando, inquit, cum mater mea RACHEL iuberet me exire ad agrum ut meterem: ego falcem uidẽs poſitam, præcepi ei ut iret & meteret: & meſſuit decuplo amplius cæteris. Multa iam noua uirgulta produxi de terra, & conualeſcere ea feci, & ſub momento temporis apparere feci: & montem proximum, ego ſecundo perforaui. Sed hæc cum diceret de uirgultis productis, & mõte perforato, ſtupeſcebam pro eo, quod etiam nos circumuenire uelit, quibus ſe commendare, & cõcredere uidebatur: ſciebamus enim quod à proauis hæc fuiſſent, quæ à ſe nuper facta perhibebat. Hæc ergo nos ab eo flagitia audientes, & horũ deteriora, ſequebamur tamen & ipſi eius ſcelera: & alios ab eo decipi patiebamur, multa etiã mentientes pro eo, & hoc priuſquam aliquid faceret eorum quæ promiſerat, ita, ut nullis adhuc geſtis, à nõnullis tamen putaretur deus. Interim in initio, cũ adhuc inter triginta Doſithei diſcipulos haberetur, cœpit ipſi Doſitheo derogare, tanquam qui non integre, nec perfecte doceret, idq; eum non inuidia facere, ſed inſciẽtia. Verũ Doſitheus ubi ſibi derogari ſenſit à Simone, uerẽs ne opinio ſua obſcuraretur apud homines, qui eum putabãt, ipſum eſſe STANTEM, furore cõmotus, cũ ad ſcholam ſolito conueniſſent, uirga correpta uerberare Simonem cœpit, & repente per corpus eius, quaſi per fumum, uiſa eſt uirga tranſire: ſuper quo obſtupefactus Doſitheus, ait ad eum: Dic mihi, ſi tu es STANS, ut adorem te. Cumq; Simon reſpondiſſet, ego ſum. Doſitheus uidens ſe nõ eſſe STANTEM, cecidit & adorauit eũ. & Simoni quidem cedit principatu ſuo, ipſiq; obedire omnem triginta uirorũ ordinem iubet. ſemetipſum uero in locũ Simonis ſtatuit, & non multo poſt defunctus eſt. Igitur poſt

Quanta effecerit SIMON per magiam.

D

Quod de ſe eſt pollicitus Simon, id eſt conſequutus. Nã in Tiberi ſimulacrũ erat, cui inſcriptio fuit SIMONI DEO SANCTO, *ut Euſebius ex autoritate Iuſtini mart. teſtatur.*

Doſitheo derogauit Simon.

Doſitheus moritur.

A poſt obitum Doſithei SIMON accepit LVNAM, cum qua uſq; ad præſens
circuit, ut uidetis, decipiens turbas, & adſerens ſemetipſum quidem uirtutem
eſſe quandam, quæ ſit ſupra conditorem deū. LVNAM uero quæ ſecum eſt,
eſſe de ſuperioribus cœlis deductam, eandemq; cunctorum genitricem: ad=
ſerit eſſe ſapientiam, pro qua, inquit, Græci & Barbari confligentes, imaginē
quidem eius aliqua ex parte uidere potuerūt: ipſam uero, ut eſt, penitus igno
rarunt, quippe quæ apud illum primum omnium, & ſolum habitaret deum.
Et hæc, atque alia his ſimilia cum uerborum pompa proferens, decepit mul=
tos. Sed & hoc indicare debeo, quod ipſe ego uidiſſe me memini, cum eſſet
aliquando Luna illa eius in turre quadam, multitudo ingens ad eam cōuene=
rat peruidendā, & undiq; circa turrim ſtabat: at illa per omnes feneſtras tur=
ris illius omni populo procūbere, ac proſpicere uidebatur. Et multa alia mi=
rabilia fecit, & facit, ita, ut ſtupentes pro his homines, putent eum ipſum eſſe
ſummū deū. Nam mihi aliquādo, & Nicetæ rogantibus, ut exponeret quo=
modo hæc poſſint arte magica effici, & quæ eſſet huius rei natura, SIMON
tanq; familiaribus ſuis, explanare ita cœpit. Pueri, inquit, incorrupti, & uio=
lenter necati, animam adiuramētis ineffabilibus euocatam adſiſtere mihi feci,
& per ipſam fit omne quod iubeo. Et ego: Eſt'ne, inquā, poſſibile animæ hæc
facere? Ille reſpondit: Hoc uos ſcire uolo, quia ſecundū locū poſt deum obti=
net anima hominis, cum exuta fuerit à corporis ſui tenebris. Statim deniq; &
præſcientiam habet, propter quod euocatur ad necromantiā. Et ego reſpon=
B di: Cur ergo interfectorū animæ non ulciſcuntur interfectores ſuos? At ille:
Non meminiſti, inquit, quod dixi, quia cum exierit de corpore, etiam præſci
entiam habet? Memini, inquam. Ob hoc, inquit, cum excedit è corpore, ſta=
tim prænoſcit futurū eſſe iudicium, & unūquenq; pro his, quæ hic egerit ma
lis, pœnas daturū: & ideo nolūt ulciſci interfectores ſuos, quia & ipſæ pro ſuis
malis, quæ hic commiſerant, perferunt cruciatus, & illos ſciunt in iudicio gra
uiora manere ſupplicia. Super hæc autē omnia, nec permittitur eis exire, aut
facere quicquam ab angelis qui ei præſunt. Et ego reſpondi: Si non permitti=
tur eis ab angelis huc uenire, aut facere quod uolunt: quomodo mago euo=
canti obtemperat anima? Ipſis, inquit, animabus uenire uolentibus nō indul=
gent: cum uero hi, qui præſunt angeli adiurati fuerint per maiorem ſuum, ex=
cuſationem habent noſtræ, qui eos adiuramus, uiolentiæ, ut permittant exire
animas quas euocamus: non enim illi peccant qui uim patiuntur, ſed nos qui
inferimus neceſſitatem. Ad hæc NICETA, ultra non ferens, præpropere re
ſpondit, qđ & ego quidē facturus eram, ſed prius eū expiſcari de ſingulis cu
piebam: ſed, ut dixi, Niceta præueniens. Et tu, inquit, non times diem iudicij,
qui uim angelis facis, & animas euocas, & homines decipis, & honorem tibi
diuinum ab hominibus mercaris? Et quomodo nobis perſuades, quod neq;
iudicium erit, ut nonnulli Iudæorum fatentur, neq; animæ immortales
ſint, quod uidetur pluribus, cum ipſe oculis tuis uideas eas, & cōmonitionem
diuini iudicij capias ex ipſis? His ab eo dictis impalluit SIMON, & tamē poſt

Lunam Simon ſapientiam uoluit uideri.

Abſurdū commentū Simonis de puero necato, etiam hodie receptū apud magos.

Genij præſides animarum.

C paululum recolligens ſe, ita reſpondit. Ne putetis, inquit, quod generis ueſtri homo ſim ego, neq; magus ſum, neq; amator Lunæ, neq; Antonij filius. Ante enim quàm mater mea Rachel conueniret cum eo, adhuc uirgo concepit me, cum eſſet in poteſtate mea, uel paruum eſſe, uel magnũ, & hominẽ inter homines apparere. Tentandi ergo gratia uos primos aſſumpſi amicos, ut in cœleſtibus & ineffabilibus locis meis primos uos conlocem, cũ probauero. Humana ergo de meipſo mentitus ſum, ut uos manifeſtius comprobarem: ſi integrum erga me ſeruatis affectũ. Ego uero hæc audiens, ipſum quidem miſerum iudicans, impudentiam tamen eius admirans, & pro eo ipſe erubeſcẽs, ſimul & ueritus ne quid in nos moliretur mali: innuo Nicetæ, pauliſper unà mecũ ſimulare, & aio ad eum: Non nobis indigneris hominibus corruptibilibus, incorruptibilis deus, ſed ſuſcipe magis affectum noſtrũ, & animum uolentem ſcire qui ſit deus: nondũ enim ſciebamus quis eſſes, & nec aduertebamus quia tu es quem quærebamus. Hæc & his ſimilia uultu pro re aptato proſequentibus nobis, uaniſſimus credidit nos deceptos, & eò magis elatus addidit etiam hæc, propitius uobis iam ſum, pro affectu quem erga me deum geritis. Me enim diligentes, neſciebatis: & me quærentes, ignorabatis. Sed nolo dubitetis, quia hoc eſt uere deum eſſe, cum poteſt quis paruus effici, uel magnus, ſi uoluerit: nã quoquomodo apparere hominibus poterã. Nunc ergo incipiam uobis aperire quod uerum eſt. Ego uirtute mea quodam tempore

D aërem uertens in aquam, & aquam rurſum in ſanguinem, carnemq; ſolidãs, Nouum hominem puerum formaui, & opus, conditore deo multo nobilius, protuli. Ille enim creauit hominem è terra: Ego autem, quod eſt difficilius, ex aëre, quemq; rurſus reſoluens aëri reddidi. Speciem tamen eius, imaginemq; depictam in interiore cubiculo conlocaui, ut eſſet indicium ac memoria operis mei. Hæc autem intellegebamus eũ dicere, pro puero illo, cuius ui necati anima, ad ea quæ uolebat miniſteria, utebatur. PETRVS ergo hæc audiens, cum lachrymis ait: Miror admodũ immenſam dei patientiam, & è contrario in nonnullis humanæ temeritatis audaciã: quæ enim ratio inueniri ultra poterit, quæ Simoni ſuadeat, quod deus iudicet iniquos? cũ ipſe ſibi perſuadet, quod animarum obedientia ad ſcelerũ ſuorũ utatur miniſteriũ: re autẽ uera à dæmonibus inluditur, tamen cum per hæc ipſa certus ſit, quod immortales ſunt animæ, & iudicantur pro his quæ geſſerint: & qui ſe putet re ipſa uidere ea, quæ nos fide credimus, quamuis, ut dixi, inludatur à dæmonibus, tamen arbitratur ſe ipſam animæ uidere ſubſtantiã. Quando hic, inquã, fatebitur uel male ſe agere in tanto malo poſitus, uel iudicandũ ſe pro his quæ gerit, qui ſciens dei iudicium contemnit, & inimicum ſe exhibet deo, & audet tam nefanda cõmittere? Vnde certum eſt fratres mei, nonnullos ueritati ac religioni dei non ideo aduerſari, quod eis nequaquam ratio fidei cõſtare uideatur: ſed quia aut nimietate quadam peccatorũ inuoluti, aut malis ſuis præuenti, & tumore cordis elati ſunt, ita, ut nec ea quidẽ credant, quæ oculis ſuis ſe uidere arbitrantur. Verũ quoniam ingenita erga conditorẽ deum ſufficere ad ſalutem

Simon mẽtitur ſe ex uirgine natum.

Miracula Simonis.

Tria ſunt quæ cogũt aduerſari nos Chriſto. IGNORANTIA, PECCATORVM *multitudo.* SVPERBIA.

A ſalutem uidebatur affectio his qui diligerent eum. Studet inimicus hanc affe-
ctionẽ in hominibus peruertere,& inimicos eos efficere, atque ingratos con-
ditori ſuo. Teſtor autem cœlũ ac terram, quod ſi quantũ cupit inimicus de-
ſæuire,permitteretur etiam à deo,olim omnes homines deperiſſent:ſed miſe-
ricordiæ cauſſa nõ ſinit deus. Quod ſi affectum ſuũ homines conuerterent ad
deum, omnes ſine dubio ſaluarentur, etiam ſi pro aliquibus delictis ob iuſti-
tiam corripi uiderentur. Sed nunc plurimi hominum inimici effecti ſunt dei,
quorũ malignus corda penetrauit, & affectũ quem eis conditor deus inſeruẽ
rat,ut erga ſe haberent,in ſemetipſum deflexit. Aliorũ uero qui aliquantulum
uigilare uidebãtur,in phantaſia gloriæ & ſplendoris apparẽs,& magna quæ-
dam atq; ingentia repromittẽs, euagari nihilominus à deo uero mentem atq;
animum fecit,quæ tamen perpetrare ei iuſta quadam permittitur ratione. Ad
hæc AQVILA reſpondit:Quid ergo delinquũt homines,ſi malignus trãſfor
mans ſe in ſplendorem lucis, maiora repromittit hominibus, quàm ipſe con-
ditor deus? Et PETRVS:Puto,inquit,hoc iniuſtius nihil eſſe:& quatenus in-
iuſtum ſit,audi. Si filius tuus,qui à te omni diligentia eruditus eſt,&nutritus,
atq; ad uirilem perductus ætatem,ingratus tibi ſit, & relinquens te,ad alium,
quem forte ditiorem uiderit,eat,& honorem quem tibi debebat,illi exhibeat,
ac ſpe maioris lucri naturam neget,& iura paterna defugiat,rectum tibi uide-
tur,an impium? Et AQVILA reſpõdit:omnibus palàm eſt,quod impiũ ſit. Et
B PETRVS:ſi ergo in hominibus hoc impium dicis,quanto magis in deo, qui
ſupra omnes homines honore ab hominibus dignus eſt? cuius non ſolum be
neficijs fruimur, uerum & ope ac uirtute eſſe cœpimus, cum non eſſemus:
cuiq; ſi placeamus merebimur ab eo, ut etiam æterni in bonis ſimus. Vt er-
go infideles à fidelibus,& pij diſcernantur ab impijs, permiſſum eſt maligno
uti his artibus,quibus ſingulorum erga uerum parentem probentur affectus.
Quod ſi uere eſſet aliquis deus alienus,tamẽ ab eo qui nos creauerat,quiq; no
bis pater,& conditor fuerat:rectũ'ne erat,relicto proprio trãſire ad alienũ? Et
AQVILA:Abſit,inquit. Tum PETRVS:quomodo ergo dicemus malignũ
eſſe cauſſam peccati noſtri cũ hoc permiſſu dei fiat,ut per ipſum probẽtur,&
in die iudicij arguantur, hi qui maioribus pollicitationibus inuitati, ueri pa-
tris & conditoris ſui reliquerint pietatem. Hi uero qui fidem & charitatẽ pro-
prij patris,etiam cum paupertate,ſi acciderit,&cum tribulatione ſeruauerint,
donis cœleſtibus in regno eius,& immortalibus muneribus perfruantur. Sed
hæc aliâs diligentius exponemus. Quid autem Simon egerit poſt hæc, ſcire
cupio. Et NICETA reſpondit:Vbi intellexiſſe eũ ſenſimus,quod deprehen-
ſus eſſet à nobis:Conloquuti inter nos de ſceleribus eius,reliquimus eũ, & ad
Zachæum uenimus. Hæc ipſa ei,quæ tibi nũc protulimus,indicantes. At ille
benigniſſime nos ſuſcipiens,& de fide domini noſtri IESV CHRISTI edo-
cens,fideliũ numero ſociauit. Cũq; hæc Niceta dixiſſet, ZACHAEVS qui
paulò ante egreſſus fuerat,ingrediebatur, dicẽs: Tempus eſt, ut procedas ad
diſputandũ PETRE; turba enim multa in atrio domus cõgregata te operit,

Affectioni noſtræ erga deũ inſidiantur dæmones.

Certa ratione dæmonibus aliquid permittitur in homines.

Dæmones affligunt,ut probetur conſtantia noſtra.

Zachæus Nicetã & Aquilam initiauit Chriſtianiſmo.

C

Petrus cõgreſſurus cum Simone orat.

quorum in medio, multis fultus ad ſcelus aſſeclis, cõſtitit SIMON. Tum PETRVS, ut hæc audiuit, orationis gratia ſecedere me iubens: nondũ eñ eram dilutus à peccatis, quæ in ignorantia cõmiſerã, ait ad reliquos: Oremus fratres, ut deus per CHRISTVM ſuũ pro ineffabili miſericordia ſua adiuuet me exeuntem pro ſalute hominũ, qui ab ipſo creati ſunt. & hæc cum dixiſſet, oratione facta, proceſſit ad atrium domus, in quo erat multitudo plurima populi congregata: quos ubi omnes ſummo ſilentio ad ſe intentos uidit, & magum Simonem in medio eorũ, uelut ſigniferum, ſtantem, hoc modo cœpit. PAX uobis ſit omnibus, qui parati eſtis dare dexteras ueritati: quicunque enim obediunt ei, uidentur quidem aliquid gratiæ referre deo: porrò autem ipſi ab eo donũ ſummi muneris cõſequũtur, iuſtitiæ eius ſemitis incedentes: Propter quod primum eſt omniũ, iuſtitiam dei, regnumq́ꝫ eius inquirere. Iuſtitiam quidem, ut recte agere doceamur: regnum uero, ut quæ ſit merces poſita laboris & patiẽtiæ nouerimus, in quo eſt bonis quidem æternorũ bonorum remuneratio: his autem qui contra uoluntatẽ dei egerint, pro unius cuiuſqꝫ geſtis pœnarũ digna reſtitutio. Hic ergo, hoc eſt, in præſenti uita, poſitos, oportet uos agnoſcere uoluntatẽ dei, ubi & agendi locus eſt. Nam ſi quis uelit antequam actus ſuos emẽdet, de his requirere, quæ nõ poteſt inuenire, ſtulta & inefficax erit huiuſcemodi inquiſitio. Tempus enim breue eſt, & iudicium dei, geſtorũ cauſſa agetur, nõ quæſtionũ. Ideoq́ꝫ ante omnia hoc quæramus, quid nos, aut qualiter agere oporteat, ut æternam uitam conſequi mereamur. Nam ſi exiguum hoc uitæ tempus per inanes occupemus, & inutiles quæſtiones: inanes ſine dubio & uacui ab operibus bonis pergemus ad deũ. Vbi iudicium, ut dixi, operũ noſtrorum fiet. Vnaquæqꝫ etenim res, ſuũ tempus habet & locum. Operum hic locus, hoc tempus eſt: meritorum ſeculum futurum. Ne ergo impediamur, ordinem locorum, ac temporũ permutantes: primo quæ ſit dei iuſtitia requiramus, ut tanquam iter acturi, abundanti uiatico bonis operibus repleamur, quo poſſimus ad regnũ dei, tanquã ad urbem maximã peruenire. Deus enim his, qui recte ſentiunt, per ipſa opera mundi, quæ fecit, manifeſtus eſt, ipſius creaturæ ſuæ utens teſtimonio: & ideo cũ de deo dubitatio eſſe nõ debeat, de ſola nunc eius iuſtitia requiramus & regno. Quod ſi aliquid nobis de ſecretis & reconditis inquirendũ ſuggerit mens noſtra, antequàm de operibus iuſtitiæ requiramus, rationẽ reddere nobiſmetipſis debemus, quia ſi bene agentes ſalutem conſequi meruerimus, tanquam caſti & mundi euntes ad deum, ſpiritu ſancto replebimur, & omnia quæ ſunt ſecreta & occulta, ſine ulla quæſtionũ cauillatione noſcemus. Quæ nunc, etiã ſi totum quis uitæ ſuæ tempus in inquirendo conſumat, nõ ſolum nõ poterit inuenire, ſed & maioribus ſe erroribus inſeret, quia non per uiam prius iuſtitiæ incedens, ad portum uitæ peruenire contendit. Et ꝓpterea ſuadeo, primo iuſtitiã eius eſſe requirendã: ut per hanc iter agẽtes, & in uia poſiti ueritatis, uerũ prophetã inuenire poſſimus, nõ uelocitate pedũ, ſed operũ bonitate currẽtes: ut ipſo duce uſi, nullũ uiæ huius patiamur errorẽ. Si enim ipſum ſequẽtes

Hæc enim duo ſummã humanæ cõgitationis cõplectuntur.

D

Iudiciũ dei geſtorum cauſſa erit, non quæſtionum.

Veniet enĩ nox ubi nemo operari poterit. Ioannis 9.

Rom. 1.

Nihil proficitur in ſcripturis diuinis ſine ſpiritu ſancto.

A tes ingredi meruerimus illam, quò peruenire cupimus, ciuitatẽ, omnia iam de quibus quæritur, oculis uidebimus, tanquam hæredes omniũ facti. Intelligi-te itaq; Viam eſſe hunc uitæ noſtræ curſum. Viatores eos qui bona opera gerunt. Portam uerũ prophetam, de quo dicimus, Vrbem regnum eſſe, in quo reſidet omnipotens pater, quem ſoli uidere poſſunt hi qui mũdo ſunt corde. Non ergo nobis difficilis uideať huius itineris labor, quia in fine eius requies erit: nam & ipſe uerus propheta ab initio mundi, per ſeculũ currens, feſtinat ad requiem. Adeſt enim nobis omnibus diebus, & ſiquando neceſſe eſt apparet & corrigit nos, ut obtemperantes ſibi ad uitam perducat æternã. Mea ergo iſta ſententia eſt, ſicut & uero prophetæ uiſum eſt, ut primo de iuſtitia requiratur, ab his maxime qui deum ſe noſſe profitentur. Si ergo habet aliquis quod eſſe rectius putet, dicat: & cũ dixerit, audiat, ſed cum patientia & quiete. Propter hoc enim ab initio, ſalutationis ſpecie pacẽ cunctis precatus ſum. Ad hæc SIMON reſpondit. Nos pace tua opus nõ habemus: ſi enim pax ſit & concordia, ad inueniendam ueritatem nihil proficere poterimus: Habent enim inter ſe pacem & latrones, & ſcortatores, & omnis nequitia cum ſemetipſa concordat: & nos ergo ſi ob hoc conuenimus, ut pacis cauſſa omnibus quæ dicuntur præbeamus adſenſum, nihil auditoribus conferemus: ſed è cõtrario inluſis eis, nos amici diſcedemus, propter quod noli inuocare pacẽ, ſed magis pugnã matrẽ eius, & ſi potes expugna errores. Nec requiras amicitiã

B iniuſtis adſentationibus paratã: hoc enim te ante omnia ſcire uolo, quia duobus inter ſe dimicantibus, tunc erit pax cum alter ceciderit ſuperatus: & ideo pugna ut potes, nec requiras pacem ſine bello, quod impoſſibile eſt, aut ſi poteſt fieri, oſtende. Ad hæc PETRVS: Attentius audite, ô uiri quæ dicimus, Ponamus mundũ hunc campũ eſſe aliquẽ magnũ, & ex duabus ciuitatibus, quarũ reges ſibi inuicem ſint contrarij, miſſos eſſe ſingulos ad dimicandũ duces, & illũ quidem boni regis ducem, conſiliũ dare, ut uterq; exercitus abſq; ſanguinis profuſione, melioris in regis iura cõcedat, quo ſine periculo omnes ſalui fiant: illũ uero contrariũ dicere, Nõ, ſed pugnetur, ut non qui dignus eſt, ſed qui fortior ipſe cũ his, qui euaſerint, regnet. Quæſo uos, quid magis eligeretis? nõ dubito, quin, ut cum incolumitate omnium, regi meliori manus darentur: & ego nunc non, ut SIMON ait, pacis cauſſa adſenſum uolo cõmodari, his quæ male dicuntur, ſed ut cũ quiete & ordine ueritas requirať. Nõnulli enim in diſputationũ certamine ubi errorẽ ſuũ ſenſerint confutari, cauſſa perfugij cõturbare cõtinuò incipiunt, & mouere lites, ne palàm fiat omnibus quod ſuperantur: & ꝓpterea ego frequenter exoro, ut cũ omni patientia & quiete indago diſputationis habeatur, ut ſi forte aliquid minus recte dictũ uideať, repetere id, & apertius liceat explanare: ſolet eñ interdũ aliter dici quid, & aliter audiri, dum aut minus lucide ꝓfertur, aut minus uigilanter aduertiť, & ob hoc patienter cupio haberi ſermonẽ, ut neq; ſubripiat alter alteri: neque ſermonem dicentis, intempeſtiuus ſermo contradicentis interrumpat, neq; reprehendendi ſtudium geramus, ſed liceat, ut dixi, minus plane dicta repete-

Via.
Viatores.
Porta.
Vrbs.

Optimũ eſt Petro uiſum à iuſtitia exordiri.

Simonis illud hactenus ĩ ſcholis theologorũ mire locum habuit.

Pugna mater pacis.

Vere enim dictum eſt. nimiũ altercando ueritatem amitti.

C re,ut examinatione iuſtiſſima clareſcat ueritatis agnitio. Scire enim debemus, quia ſi quis à ueritate uincatur, non IPSE uincitur, ſed IGNORANTIA, quæ in ipſo eſt, quæ eſt dæmon peſſimus: quam qui potuerit effugare, ſalutis accipit palmam. Propoſitum nanque nobis eſt prodeſſe auditoribus, non ut male uincamus, ſed ut pro agnitione ueritatis bene uiuamus. Si enim ueritatis inquirendæ ſtudio ſermo moueatur, etiam ſi quid minus plene pro humana fragilitate dicemus, deus, pro ineffabili ſua bonitate, ea quæ deſunt, latenter auditorum ſenſibus adimplebit. Iuſtus eſt enim, & ſecundum unius cuiuſque propoſitum, alijs quidem in promptu facit eſſe quod quæritur, alijs uero obſcurum reddit, etiam quod palàm poſitũ eſt. Quia ergo VIA DEI, VIA PACIS EST, cũ pace quæ dei ſunt requiramus: ad hæc ſi quis habet quod proſequatur, locus eſt: ſi uero nullus eſt qui reſpõdere uelit, ego dicere incipiam, & quæ mihi ab alio poſſunt obijci, ipſe in medium prolata, diſſoluam. Cum ergo PETRVS cœpiſſet continuare ſermonem, SIMON interrupta oratione eius: Cur, inquit, feſtinas ipſe tibi dicere, quæ tibi uidentur? Intelligo uerſutias tuas: Vis enim tibi ea ipſe proponere, quorũ abſolutio bene tibi meditata eſt, ut ignorantibus turbis, uidearis recte aliquid dicere, ſed apud me nõ tibi erit horũ locus. Nunc ergo, quoniã ut uir fortis pollicerís, te omni uolenti proponere reſponſurũ, mihi interim primo reſpondeto. Et PETRVS: Paratus, inquit, ſum, tantũ ut cũ pace ſit ſermo. Tunc SIMON: Non uides, inquit, imperitiſſime, quod contraria agis magiſtro tuo, pacẽ deD poſcens, quod utiq; nõ conuenit ei qui expugnaturũ ſe promittit ignorantiã? Aut ſi tu recte pacẽ ab auditoribus poſcis, nõ recte magiſter tuus dixit: Quia non ueni pacem mittere in terram, ſed gladiũ. Aut enim tu bene dicis, & ille nõ bene: aut ſi magiſter tuus bene, tu peſſime, qui nõ intellexiſti contraria te proferre ei, cuius te diſcipulũ profiteris. Ad hæc PETRVS, Neque qui miſit me male fecit, gladiũ mittere in terram, neq; ego contraria ei ago, auditorum pacem requirens: Sed tu & imperite & temere reprehendis ea quæ nõ intelligis: etenim quia pacem nõ uenit mittere in terram magiſter audiſti: quod autem dixerit, Beati pacifici, quoniã ipſi filij dei uocabuntur, nõ audiſti. Propter quod nõ ego magiſtro diuerſa ſentio, pacem perſuadens, quã ille ſeruantibus beatitudinem poſuit. Et SIMON ait, pro magiſtro reſpondere cupiens: ô PETRE multo eũ grauius accuſaſti, ſi cũ ipſe nõ uenerit pacem facere, hanc alijs ſeruare præceperit: & quomodo alius ille eius ſermo conſtabit quem dixit? Quia ſufficit diſcipulo, ut ſit ſicut magiſter eius. PETRVS ad hæc: Magiſter, inquit, noſter qui erat uerus propheta, & ſui in omnibus memor, neque ſibi contraria loquutus eſt, neq; nobis ab his quæ ipſe gerebat diuerſa mandauit. Quod enim ait: Non ueni pacem mittere in terram, ſed gladiũ: & ex hoc uidebitis ſeparari patrem à filio, filium à patre: uirum ab uxore, & uxorem à uiro: & matrem à filia, filiam à matre: fratrem à fratre, ſocrũ à nuru, amicũ ab amico. Hæc omnia cõtinent doctrinã pacis, & quomodo, audi. Initio prædicationis ſuæ, utpote qui uelit omnes inuitare & adducere ad ſalutem, ac patientiã

Ignorantia peſſimus dæmon.

Pro cuiuſq; ſtudio uel clara, uel obſcura ſunt myſteria diuina.

Pax Simoni exoſa.

Contentiones Simon probare conatus eſt ex hoc Matth. 10. Non ueni mittere pacẽ, ſed gladium.

Matth. 5.

Matth. 10.

GLADIVS, Matth. 10. aliquid pacis habet.

A entiam laborũ,tentationumq́ habendã ſuaderet,pauperes beatificabat, eoſq́ pro penuriæ tolerantia adepturos eſſe pollicebatur regna cœlorũ, ut ſub tanta ſpe æquanimiter paupertatis põdus, ſpreta cupiditate, portarent. Eſt em̃ unũ & maximũ ex pernitioſiſſimis peccatis, CVPIDITAS. Sed & eſurientes, & ſitientes æternis bonis iuſtitiæ ſaturandos eſſe promiſit, ut egeſtatem tolerabiliter ferentes, nihil pro hac iniuſti operis molirentur. Mundos quoq; corde ſimiliter beatos dicebat, & per hoc deum uiſuros, ut unuſquiſq; adipiſci tantũ cupiens bonũ, ſemetipſum à peſſimis & pollutis cogitationibus contineret. Sic ergo magiſter noſter diſcipulos ad patientiam uirtutis inuitans, bonũ pacis, etiã cum labore patientiæ, ſuadebat eſſe ſeruandũ. E cõtrario uero eos qui in diuitijs ac luxuria uerſabantur, lugebat, qui nihil pauperibus largiebãtur, arguens eos ratione redditurus: quia ꝓximos ſuos, quos diligere ſicut ſeipſos debuerant, ne in egeſtate quidẽ poſitos miſerati ſunt. Hæc autem dicens, alios quidem obedire fecit, alios uero reddidit inimicos. Credentibus ergo, & obedientibus pacẽ habere inter ſe inuicem iubet: & ipſis dicit: Beati pacifici, quia ipſi filij dei uocabuntur. His autem, qui nõ ſolũ nõ credidere, uerũ & aduerſarij doctrinæ eius facti ſunt, bellũ VERBI & cõfutationis indixit: quia ex hoc uidebitis ſeparari filiũ à patre, & uirũ ab uxore, & filiam à matre, & fratrem à fratre, & nurũ à ſocru, & inimici hominis domeſtici eius. In unaquaq; enim domo, cum inter credentem, & nõ credentem cœperit eſſe diuerſitas, neceſſario pugna fit: incredulis quidem cõtra fidem dimicantibus, fidelibus uero in

Spe mercedis Chriſtus labores huius uitæ nobis edulcauit.

PAX

Bellum uerbi intelligendum in gladio.

Matth. 10

B illis errorem ueterẽ, & peccatorũ uitia cõfutantibus. Similiter quoq; etiã erga ſcribas & phariſæos ultimo doctrinæ ſuæ tempore bellũ gerit, arguẽs eos ſuper actibus non bonis, & non recta doctrina, & quod clauem ſcientiæ, quam à Moyſe traditam ſuſceperũt, occultarent, per quam poſſit ianua regni cœleſtis aperiri. Sed & nos ad prædicandũ mittens dominus noſter præcepit nobis, ut in quamcunq; ciuitatẽ uel domũ introierimus, dicamus, PAX HVIC DOMVI. & ſi quidem, inquit, fuerit ibi filius pacis, ueniet ſuper eum pax ueſtra: ſi uero non fuerit, pax ueſtra ad uos reuertetur. Exeuntes autẽ de domo, uel de ciuitate illa, ut etiam puluerem, qui adhæſerit pedibus noſtris, excutiamus ſuper eos. Tolerabilius autem erit terræ Sodomorũ, & Gomorrhæorũ in die iudicij, quàm illi ciuitati uel domui. Qđ utiq; ita demum præcepit fieri, ſi prius in ciuitate uel domo ueritatis ſermo prædicetur. Ex quo uel recipientes ueritatis fidem, filij pacis & filij dei fiant, uel nõ recipientes arguantur, quaſi inimici pacis & dei. Ita ergo & nos magiſtri inſtituta ſeruantes, pacem primo ꝓponimus auditoribus, ut abſq; ulla perturbatione poſſit nr̃a ſalutis agnoſci. Quod ſi quis pacis uerba non ſuſcipit, neq; adquieſcit ueritati: ſcimus aduerſum eum pugnam uerbi mouere, & arguere acrius confutando ignorantiam, & redarguẽdo peccata. Neceſſario igitur pacem proponimus, ut ſi quis eſt filius pacis, pax noſtra ueniat ſuper eum: Ab eo autem qui ſe alienũ pacis effecerit, regredietur ad nos pax noſtra. Non ergo, ut putas, conſenſu malorũ pacem proponimus; nam utiq; cõtinuo tibi dexterã dediſſemus: ſed ut per

Luce 11.

Matth. 10.

C quietem & patientiam diſſerentibus nobis qui ſit ſermo uerus, facilius ab auditoribus dinoſcatur. Si autē diſſideas & diſcordes à temetipſo, quomodo ſtabis? Neceſſe eſt ut cadat, qui in ſemetipſo diuiditur. Omne enim regnū in ſemetipſum diuiſum, nō ſtabit. Ad hæc ſi quid uidetur, dicito. Et SIMON, ſtultitiam tuam demiror. Sic nobis magiſtri tui uerba proponis, quaſi certum de eo habeatur quod propheta ſit, quē ego perfacile demonſtrare poſſum, multa ſibi contraria loquutū. Denique ex his, quæ ipſe ꝓtuliſti, arguam te: ais enim dixiſſe eum, omne regnū, uel omnis ciuitas diuiſa in ſemetipſa, nō ſtabit. Et alibi iterū ais eum dixiſſe, quia ipſe miſerit gladiū, ut ſepararet eos, qui in domo ſunt, ita, ut diuidatur filius à patre, & filia à matre, & frater à fratre, ut ſi fuerint in una domo quinque, diuidantur tres aduerſum duos, & duo aduerſum tres. Si ergo omne quod diuiditur, cadit, iſte qui diuiſiones facit, cadendi præſtitit cauſſas: & ſi talis eſt, utique malus eſt. Ad hæc reſpōde ſi potes. Et PETRVS: Non temere deroges ô SIMON his quæ nō intelligis. Primo ergo reſpondeam pro eo quod ais, me magiſtri mei uerba ꝓponere, atque ex ipſis ea, de quibus dubitatur, abſoluere. Dominus noſter mittens nos apoſtolos ad prædicandum, præcepit nobis ut doceamus omnes gentes, de his quæ mādata ſunt nobis. Neque ergo dicere ea, ut ab ipſo dicta ſunt, poſſumus. Non enim dicere, ſed docere ea in mādatis habemus, & ex ipſis oſtendere, quomodo unumquodque eorū ueritate ſubnixum ſit. Nec rurſus propriū nobis aliquid dicere permiſſum eſt. Sumus enim miſſi, & neceſſario qui miſſus eſt, illud quod

D iuſſus eſt, nunciat, & uoluntatem mittentis exponit. Nā ſi aliud dicam, quàm præcepit mihi ille qui me miſit, falſus ero apoſtolus, qui non illud dico quod iuſſus ſum dicere, ſed quod mihi uidetur: quod qui facit, utique ſe meliorē uult oſtēdere, quàm eſt ille à quo miſſus eſt: & eſt ſine dubio præuaricator. Si uero ea quæ iuſſus eſt proſequatur, eorumque adſertiones manifeſtiſſimas proferat, Apoſtoli opus exequi uidebitur. quod ego nunc implere cōtendens, non tibi placeo. Nō ergo reprehendas quod eius, qui me miſit proferā uerba: ſed ſi eſt in illis aliquid, quod nō ſit integre dictū, inde me ut arguas, licet: quod tamen nullo modo fieri poteſt. Aut ſi non putas eum prophetam eſſe, hoc primo requiratur. Et SIMON: Non opus habeo hoc diſcere abs te, ſed quomodo ſibi iſta conueniant. Si enim inconſonans oſtendetur, ſimul etiam propheta nō eſſe docebitur. Tum PETRVS: Sed ſi prius, inquit, oſtendero eū prophetam, hoc quod uidetur eſſe inconſonans, nō erit: neque enim ex conſonantia quis ꝓpheta eſſe probatur, quia hoc multis poſſibile eſt facere: quod ſi conſonantia prophetā non facit, multo magis nec inconſonantia. Quia ergo multa ſunt quæ uidentur quidem inconſona eſſe nonnullis, habent tamen profundiore ratione in ſemetipſis conſonantiā: ſicut & aliqua uidentur habere conſonantiam, diſcuſſa diligentius, inueniuntur inconſona. Hac de cauſſa aliam non puto rectiorem eſſe uiam ad horū diſcrimen, niſi ut prius cognoſcamus, ſi is qui loquutus eſt ea quæ uidentur inconſona, propheta ſit. Si enim inueni tur propheta eſſe, omnia illa quæ uidentur ſibi eſſe contraria, conſtat habere con-

Matthei 12.

Nō pauci ſunt etiam hodie Simones, quibus hoc eſt in ore.

Apoſtolorū eſt docere, non dicere.

Apoſtolorum opus quale.

Cōſonantia nō facit prophetā

A conſonantiam,ſed nõ intelligi. De his ergo probamenta rectius requirentur.
Nos enim apoſtoli illius,qui nos miſit,uerba exponere miſſi ſumus, & adfir-
mare ſententias: proprium uero dicere aliquid nõ habemus in mandatis, ſed
uerborũ illius,ut dixi,aperire ueritatem. Et SIMON ait: Doce ergo nos quo- *Nihil propriũ*
modo conueniat, ut is qui diuiſiones facit, quæ diuiſiones cadere faciant eos *dicere Apoſto-*
qui diuiduntur,uel bonus uideat̃,uel ad hominũ ſalutẽ ueniſſe. Et PETRVS: *li eſt.*
Audi quomodo magiſter noſter omne regnũ, & omnem domũ diuiſam ad-
uerſum ſemetipſam,dixit ſtare nõ poſſe. Hoc autem cum ipſe fecit,uide quo-
modo ad ſalutem cedat. In errore poſitũ mundi regnum, uel unamquanq; in *Veritatis uer-*
eo domum,uerbo ueritatis diuidit, proculdubio ut cadat error,& ueritas re- *bum diuidit ho-*
gnet. Quod ſi alicui accidat domui,ut error introductus per aliquem diuidat *mines.*
ueritatem: cum error obtinuerit,certum eſt ueritatem ſtare nõ poſſe. Et SI-
MON: Sed incertũ eſt, utrum magiſter ueſter errorem diuidat an ueritatem.
Et PETRVS: Iſtud alterius quæſtionis eſt: ſed ſi conſtat apud te,quia omne
quod diuiſum fuerit, cadit: supereſt ut oſtendã, ſi tantũ cum pace audire uis,
quod IESVS noſter errorem diuiſerit,ac reſoluerit,docendo ueritatẽ. Tum
SIMON: Omitte, inquit,ſermonẽ pacis frequenter iterare: quid uero ſit qđ
ſentis,aut credis,breuiter expone. Et Petrus ait: Quid times crebro audire de
pace? an ignoras quia perfectio legis pax eſt? ex peccatis enim bella naſcun- *Perfectio legis*
tur & certamina; ubi autem peccatũ nõ fit, pax eſt animæ: ubi uero pax eſt, *eſt PAX.*
B in diſputationibus ueritas, in operibus iuſtitia inuenitur. Et SIMON: Vide-
ris mihi nõ poſſe profiteri quod ſentis. Et PETRVS: Dicam ex arbitrio, ta-
men non tuis uerſutijs coactus. Cupio enim quod ſalutare & utile eſt omni-
bus adduci in notitiam, & ideo ꝓferre quambreuiſſime nõ morabor: Vnus
eſt deus, idem qui conditor mundi, iuſtus iudex, & unicuiq; pro actibus ſuis
quandoq; reſtituens. Iam uero pro adſertione horum, ſcio innumera poſſe
uerborũ milia cõmoueri. Et SIMON ait: Miror quidem uelocitatem ingenij
tui, nõ tamen amplector errorem fidei tuæ: prudenter enim præuidiſti, qđ
tibi cõtradici poſſet è turba: ideo etiam ipſe profeſſus es quod pro adſertione
horũ, innumera uerborũ milia mouebũtur: nulli enim concordat profeſſio
fidei tuæ. Deniq; quod unus ſit deus, cuius ſit opus mundus, hoc primũ quis
recipiat? puto quia neq; paganorũ quiſquam, quamuis ille ſit idiota: philoſo-
phorum autem omnino nullus, ſed ne Iudæorũ quidem imperitiſſimus quiſ-
quam & miſerrimus, neq; ego ipſe qui eorũ legem bene noui. Et PETRVS:
Omitte, inquit, opiniones abſentiũ, tibi quid uidetur, præſens præſenti dicito.
Tum SIMON: Poſſum, inquit, exponere quod uere ſentio, ſed pigriorẽ me
facit illa conſideratio, quia ſi dixero, qđ neq; tibi ſit conſonũ, neq; uulgo huic
imperito rectũ uidetur. Tu quidẽ quaſi obſtupefactus, aures cõtinuo obclu-
dens, uelut ne blaſphemia polluantur, uertêris in fugam, quia quod reſpõdeas
non inuenies. Populus aũt inrationabilis adſentatus tibi, te quidem amplecte-
tur, quaſi ea docentem, quæ in uſu eis ſunt: me uero execrabuntur, ueluti no-
ua quædam atq; inaudita profitentem, meumq́; errorem alienis mentibus in-

C ſerentem. Tum PETRVS: Nunquid non tu in quo nos accuſabas ipſe am- bagibus uteris, nihil habens quod adferas ueritatis: aut ſi habes, incipe abſque circuitionibus, ſi tantū confidis: & ſiquidem non placuerint alicui auditorū quæ dicis, abſcedet: qui uero permanſerint, cogentur adſertionibus tuis pro- bare quod uerum eſt. Incipe igitur quod tibi rectū uidetur, exponere. Et SI-

Aſſertio Simonis de multis dijs. MON ait: Ego dico multos eſſe deos, unū tamen eſſe incomprehenſibilem, atque omnibus incognitum, horumq; omniū deorū deū. Tum PETRVS: Hunc, inquit, quem dicis eſſe incomprehenſibilem, & incognitum omnibus deum, ex ſcripturis Iudæorum, quæ in autoritate habentur, probare potes, an ex alijs aliquibus, quas omnes ignoramus? an ex Græcis autoribus? an ex tuis ſcriptis proprijs? certe ex quibuſcunq; uis, dicito, ita tamen ut oſtendas eas prius eſſe propheticas: Ita enim fiet, ut earū indubitata habeatur autoritas.

Legem Iudæorum admittit Simon. Et SIMON ait, ex lege Iudæorum ſola adſertiones adhibebo. In omnibus enim, qui religionis curam gerunt, manifeſtum eſt totius eſſe autoritatis hanc legem. Vnumquenq; tamen ſecundū propriū ſenſum intelligentiam legis hu ius accipere. Ita enim ab eo, qui mundū condidit, ſcripta eſt, ut in ipſa rerum fides habeatur. Vnde ſiue quis uera, ſiue etiam falſa proferre uelit, abſque hac lege nulla recipietur adſertio. Quia igitur ſcientia mea pleniſſime cum lege cō cordat, recte multos eſſe pronunciaui deos, quorū unus eſt eminentior, & in-

D comprehenſibilis, ipſe qui eſt deus deorū. Quod autem multi ſint dij, ipſa me edocuit lex. Primo quidem ubi ex perſona ſerpentis dicitur ad EVAM, pri- mam mulierem: Quacunq; die manducaueritis de ligno ſciendi bonū & ma-

Gene. 3. lum, eritis ſicut dij. hoc eſt, ſicut hi qui hominē fecere. Poſtea enim quàm gu-

Gene. 3. ſtauere de ligno, ipſe deus teſtatur dicens ad reliquos deos: Ecce ADAM fa- ctus eſt ſicut unus ex nobis. Sic ergo conſtat multos eſſe deos, qui hominem fecerint, quia & initio ita dicit deus ad cæteros deos: Faciamus hominem ad

Gene. 1. imaginem & ſimilitudinem noſtram. Sed & quod ait: Eijciamus eū. & iterū:

Gene. 11. Venite deſcendentes cōfundamus linguas eorū. Omnia hæc multos eſſe in-

Exo. 22. dicant deos, ſed & illud ſcriptū eſt: Deos nō maledices, & principem populi

Deutero. 32. tui non maledices. Et rurſum quod ſcriptū eſt: Dominus ſolus ducebat eos, & non erat cum illis deus alienus. multos eſſe oſtendit deos. Sunt & alia plu- rima quæ proferri poſſunt ex lege teſtimonia, nō ſolum obſcuriora, ſed & ma niſeſta, quibus multi eſſe doceantur dij. Ex quibus unus, ut Iudæorū populo deus eſſet, ſorte electus eſt. Ego aūt non hunc adſero, ſed illum qui etiā huius

Sortitionē Simō inter deos fingit. deus eſt, quē ne ipſi quidē Iudæi norunt. Neq; enim ipſorū eſt deus, ſed eorū qui agnouerint eum. His auditis PETRVS: Nihil, inquit, uercaris SIMON, Ecce enim neq; aures claudimus, neq; fugimus, ſed ad ea quæ falſo ꝓſequutus es, ueritatis ſermonibus reſpōdemus. Illud primo adſerētes, q͂a unus eſt deus, hic ipſe Iudæorū, q̄ eſt ſolus deus, cœli creator ac terræ, q̄ & omniū, etiā quos dicis deorū, deus eſt. Si ergo oſtēdero nullū eſſe hoc ſuperiorē, ſed ipſum eſſe ſuper oīa, fateberis errorē tuū eſſe ſuper oīa. Et SIMON: Quid enim, inquit, etiā ſi ego nolim fateri, qui adſiſtunt auditores? nónne arguēt me nolentē quæ

uera

A uera ſunt profiteri? Auſculta ergo, ait PETRVS, ut ſcias primo, quod etiam ſi multi ſint dij, ut dicis, Iudæorũ deo ſubditi ſunt, cui neq; æqualis quiſquam, neq; maior eſſe poteſt: ſcriptũ eſt enim, qđ ita dicat ad Iudæos Moyſes propheta. Dominus deus ueſter hic eſt deus deorũ, & dñs dominorũ, deus magnus: ita etiam ſi multi ſunt qui dicuntur dij, unus eſt tamen maior omniũ, Iudæorum deus, qui & deorũ deus dictus eſt. Neq; enim quicũq; dictus fuerit deus, continuo deus eſt. Deniq; & Moyſes deus dicitur Pharaonis, & certũ eſt eum hominem fuiſſe. Et iudices dij appellati ſunt, & conſtat eos fuiſſe mortales; Simulacra quoq; gentiũ dij appellantur, & omnes ſcimus, quia nõ ſunt, ſed impijs quaſi pro pœna hoc datũ eſt, ut quia uerũ deum cognoſcere noluerunt, quæcũq; eis forma & imago occurriſſet, haberetur ab eis deus. Quoniã unius, ut dixi, qui eſt omniũ deus, agnitionẽ ſuſcipere recuſarũt, ideo ergo cõceditur eis illos habere deos, qui præſtare ſupplicãtibus nihil poſſunt. Quid enim aut exanima ſimulacra cõferre hominibus queant, aut animantia, cum poteſtas omnium apud unum ſit? Tribus igitur modis deus quis dicitur, uel quia uere eſt, uel qui ei qui uere eſt, miniſtrat: & ob honorẽ mittentis, ut plena ſit eius autoritas, hoc dicitur iſte qui miſſus eſt, quod eſt ille qui miſit, ut ſæpe factũ eſt de angelis, qui tamen cũ apparuerint homini, ſi ſit prudens, & eruditus uir, interrogat eius qui apparuit nomen, ut ſimul & honorẽ miſſi, & autoritatem mittentis agnoſcat. Eſt enim uniuſcuiuſq; gentis angelus, cui credi-

B ta eſt gentis ipſius diſpenſatio à deo, qui tamen cum apparuerit, quamuis putetur & dicatur ab his quibus præeſt deus, tamẽ interrogatus nõ ſibi dabit ipſe tale teſtimoniũ. Deus enim excelſus, qui ſolus poteſtatẽ omniũ tenet, in ſeptuaginta & duas partes diuiſit totius terræ nationes, eiſq; principes angelos ſtatuit. Vni uero qui in archangelis erat maximus, ſorte data eſt diſpẽſatio eorũ, qui præ cæteris omnibus excelſi dei cultũ, atq; ſcientiã receperunt: ſed & ſancti homines, ut diximus, impiorũ efficiuntur dij, tanquam qui poteſtatem acceperint in eos uitæ ac necis: ut de Moyſe, & iudicibus ſupra memorauimus. Propter quod ſcriptũ eſt de eis: Deos nõ maledices, & principem populi tui nõ maledices. Principes ergo ſingularũ gentiũ dij appellantur. Principũ aũt deus CHRISTVS eſt, qui eſt omniũ iudex. Vere ergo neq; angeli, neq; homines, neq; ulla creatura dij eſſe poſſunt: quippe qui ſub poteſtate ſunt poſiti, tanquam creati & mobiles: angeli quidem ut qui nõ fuere & ſint, homines aũt ut mortales, omnis uero creatura, ut quæ ſolui poſſit, ſed reuera ſi ſoluerit ille qui fecit. Et ideo ille ſolus uerus eſt deus: qui nõ ſolũ ipſe uiuit, ſed & alijs uitã præſtat, quam & auferre poteſt cum uult, propterea ergo clamat ſcriptura ex perſona dei Iudæorũ, & dicit. Videte, uidete, quoniã ego ſum deus, & non eſt alius præter me: Ego occidam & uiuere faciam: percutiã, & ego ſanabo, & nõ eſt qui eripiat de manibus meis. Vides ergo quomodo ineffabili quadam uirtute ſcriptura occurrẽs futuris erroribus eorũ qui alium deũ, præter eum qui eſt Iudæorũ, uel in cœlis eſſe, uel in terris, adfirmarent, pronunciat dicẽs: Dñs deus tuus, deus unus eſt, in cœlo ſurſum, & in terra deorſum, & præter

Deutero. 10.
Moyſes deus Pharaonis.
Iudices dij.
Simulacra deorum pro pœna data ſunt incredulis.
Tribus modis poteſt quis deus dici.
Vnaquæq; gens proprium habet angelum.
LXXII partes terræ.
Sancti homines dij.
Exo. 22.
Heroës dij ſũt.
Deutero. 32.
Deutero. 4.

C ipſum alius nõ eſt. Quomodo ergo tu auſus es dicere aliũ eſſe deũ, præter eũ,
Pſalmo 88. qui Iudæorũ eſt deus? Et iterũ dicit ſcriptura. Ecce dñi dei tui cœlũ, & cœlũ
cœli, terra, & omnia quæ in eis ſunt. Verũtamen patres tuos elegi, ut diligerẽ
eos, & uos poſt ipſos. Ita ex omni parte ab ſcriptura munit̃ iſta ſententia, quia
ipſe qui mundũ creauit uerus & ſolus eſt deus: Qđ & ſi ſint alij, ut diximus,
qui dicuntur dij, ſub poteſtate ſunt Iudæorum dei: quia ita dixit ſcriptura Iu
Deutero. 10. dæis: Dominus deus noſter, hic eſt deus deorũ, & dominorũ, hunc etiam ſo
Lucæ 4. lum colendũ monet ſcriptura, dicens: Dominũ deum tuũ adorabis, & illi ſo-
Deutero. 6. li ſeruies. Et audi Iſraël, dominus deus tuus deus unus eſt. Deniq; & ſancti ſpi
ritu dei repleti, & guttis miſericordiæ eius inrorati exclamabãt, dicentes: Quis
Pſal. 34. ſimilis tibi in dijs domine, quis ſimilis tibi? Et iterum: Quis deus præter do-
Pſal. 17. minum? & quis deus præter dominũ noſtrum? Itaq; Moyſes ubi proficere
populũ uidit, paulatim eos ad intelligentiam monarchiæ, & fidem dei unius
initiauit, ut in conſequentibus dicit. Nomina deorũ aliorũ nõ cõmemorabis,
recordatus ſine dubio, quali pœna damnatus ſit ſerpẽs, qui primus nomina-
Serpẽs damnatus, quia decepit Euã, & deos nominauit primus. uerat deos. Terram deniq; comedere condemnatur, & tali cibo dignũ iudi-
catur ob id, quod primũ omniũ appellationẽ deorũ introduxit in mundum.
Quod & ſi tu multos deos uis introducere, uide ne exitũ ſerpentis ſimilem ſor
tiaris. Certus autẽ eſto, quod nos huius auſi ſocios nõ habebis, nec decipi nos
D patiemur abs te. Neq; enim proderit nobis ad excuſationem in iudicio, ſi di-
camus quod tu deceperis nos, quia nec primã mulierem excuſare potuit male
credidiſſe ſerpenti: ſed morte, quia male crediderit, cõdemnata eſt. Hac er-
go de cauſſa & MOYSES unius dei fidem populo cõmendans, ait: Obſerua
tibi ipſi ne ſeducaris à domino deo tuo. Vide quia eodẽ uerbo utitur, quo &
prima mulier in excuſatione utebatur, ſeductã ſe dicens, ſed nihil profuit. Su-
Si uel angelus è cœlo ſit, Galat. 1. per omnia autem ſi uerus aliquis ſurgeret propheta, qui ſigna & prodigia fa-
ceret, ſuadere autem uelit, ut coleremus deos alios præter Iudæorũ deũ, nun-
quam ei credere poſſemus. Sic enim nos docuit lex diuina, ſecretũ ſermonem
purius ex traditione cõmendans, ait ergo. Si ſurrexerit in te propheta, aut ſo
mnians ſomnium, & dederit ſigna uel prodigia, & euenerint ſigna illa, uel ꝓdi
Deutero. 13. gia: & dixerit ad te, eamus & colamus deos alienos, quos neſcitis, nõ audietis
uerba prophetæ illius, neq; ſomnium ſomniatoris illius, quia tentans tentauit
uos, ut uideat ſi diligitis dominũ deũ ueſtrũ. Propterea ergo & dominus no-
ſter ſigna & prodigia faciens, deum prædicabat Iudæorũ, & ideo recte præ-
dicationi eius creditur: tu autem etiam ſi uere propheta eſſes, & ſigna faceres
ac prodigia, ſicut promittis, & alios adnunciares deos præter eum qui uerus
Pſeudopropheta ad tentationem mittũtur. eſt, manifeſtũ eſſet te ad tentationem populo dei ſuſcitatum, & ideo credi tibi
omnino nõ poteſt. Vnus eſt enim uerus, qui eſt Iudæorũ deus, & ob hoc do
minus noſter IESVS CHRISTVS docebat quærendũ eſſe, non deũ quem
bene nouerant, ſed regnũ & iuſtitiam eius, quam ſcribæ & phariſæi, ſuſcepta
ſcientiæ claue, nõ concluſerant, ſed excluſerant. Nam ſi ignoraſſent uerũ deũ,
nunquam utiq; huius rei ſcientiam relinquens, quæ erat omniũ caput, culpa-
ret eos

A ret eos de paruis & minimis: id eſt, quod dilatarent fimbrias ſuas, & primos accubitus in conuiuijs uindicarent, & quod in quadriuijs ſtantes orarent, & alia his ſimilia, quæ utiq; ex cõparatione magni huius capitis, ignorantiæ dei, exigua uidentur & parua. Et SIMON ad hæc ait: Ex uerbis magiſtri tui con uincam te, quia etiam ipſe ignotũ quendam omnibus introducit deum: cum enim & ADAM creatorem ſuũ ſcierit deũ, mundiq; cõditorem: & Enoch, quippe qui ab eo translatus eſt, & Noë, utpote ab eo iuſſus arcam conſtrue re: cũq; & Abrahã, & Iſaac, & Iacob, & Moyſes, & omnes patres, omniſq; populus, atque omnes gentes nouerint conditorem mundi, & fateantur deũ, IESVS ueſter, qui lõge poſterior patribus apparuit, dicit: Nemo nouit filiũ, niſi pater: neque patrem quis, niſi filius, & cui uoluerit filius reuelare. Ita ergo & IESVS ueſter alium eſſe deum incõprehenſibilem omnibus, & incogni tum fatetur. Tum PETRVS: Contraria, inquit, tibimetipſi te proferre non ſentis. Si enim & IESVS noſter ſcit iſtum, quem dicis incognitũ deũ, ergo iam non à te ſolo eſt cognitus. Imò ſi IESVS noſter eũ nouit, Moyſes quoq;, qui & IESVM uenturũ eſſe prophetauit, ſine dubio nec ipſe ignorauit eum: propheta enim erat, & qui de filio prophetauit, ſine dubio cognouerat patrẽ. Si enim in uoluntate eſt filij, reuelare patrem cui uoluerit filius, qui ab initio & ſemper cum patre fuit per ſingulas quaſq; generationes, ſicut reuelauit Moyſi

Matth. 23.

Lucæ 10.

B patrem, ita & alijs p rophetis: quod ſi eſt, nulli patrum fuiſſe eum incognitum conſtat. Tibi uero qui filiũ nõ credis, quomodo potuit reuelari pater, qui nul li notus eſt, niſi cui uoluerit filius reuelare? reuelat aũt filius patrem his, qui ita honorificant filium, ſicut honorificant patrem. Tum SIMON: Mem ẽto, in quit, quia filiũ dixiſti habere deum, quod eſt iniuriæ: quomodo enim habe re filium poteſt, niſi ſimilia hominibus, aut animalibus patiatur? ſed de his nõ eſt nunc tempus arguere profundam ſtultitiã tuam. Feſtino enim de immen ſitate ſummæ lucis exponere, & iam nunc audi: Puto eſſe aliquam uirtutem immenſæ & ineffabilis lucis, cuius magnitudo incomprehenſibilis habeatur, quam uirtutem etiam mundi conditor ignoret, & legislator Moyſes, & magi ſter ueſter IESVS. Tunc PETRVS: Non tibi uidetur amentiæ res eſſe, ad ſerere uelle quempiam, quod ſit alius deus, quàm deus omniũ, & dicere, puto eſſe uirtutem quandam, & prius quàm ipſi certũ ſit quod loquitur, hoc uelle alijs confirmare? Eſt'ne aliquis ita præceps, qui uerbis tuis credat? in quibus teipſum uideat dubitantem, & admittat eſſe aliquam uirtutem incognitã crea tori deo, & Moyſi, & prophetis, & legi, & IESV etiam magiſtro noſtro? quæ uirtus ita bona ſit, ut nulli uelit innoteſcere, niſi uni tantũ, & hoc tibi tali? Tum deinde ſi noua eſt iſta uirtus, quomodo nobis nõ dat nouũ aliquem ſen ſum, præter hos quos gerimus quinq;, ut ex ipſo ab eo nobis largito nouo ſen ſu, ipſam quæ noua eſt, capere & intelligere poſſimus? aut ſi nõ poteſt largi ri, quomodo tibi largita eſt? aut ſi tibi reuelauit, cur nõ & nobis? Si uero à te metipſo intellexiſti, quæ ne prophetæ quidem ſentire, aut intelligere potue runt. Dic age nobis nunc, quid unuſquiſq; noſtrũ cogitat: ſi enim tantus eſt in

Virtus incogni ta Simonis.

C te ſpiritus,ut ea quæ ſuper cœlos ſunt,incognita omnibus,& omnibus incom-prehēſibilia cognoſcas,multo facilius cogitationes humanas, quæ in terris habētur,agnoſcis. Quod ſi cogitationes noſtras,qui hic ſtamus,nō potes ſcire, quomodo ea quæ nullis eſſe cognita adfirmas,ſcire te dicis? Crede aūt mihi, quia nunquam ſcires quid eſt lux,niſi ab ipſa luce accepiſſes & uiſum & intellectū uidendi,ſic & in cæteris:hinc accepta intelligētia,maius aliquid & ſublimius ſomnij inſtar excogitas,occaſione tamē ex iſtis quinq; ſenſibus ſumpta, quorū largitori ingratus es. Certus aūt eſto,qđ donec nō inuenis nouum aliquē ſenſum,qui extra hos quinq; ſit,quibus oēs utimur,nouū adſerere nō poteris deū. Et SIMON. Cū qnq; ſenſibus cōſtent omnia quæ ſunt,nihil nouū addere,uirtus illa cunctis eminentior,poteſt. Et PETRVS ait,falſum eſt. Eſt enim & alius ſextus ſenſus,id eſt prænoſcēdi: iſti enim quinq; ſenſus ſcientiæ capaces ſunt, ſextus autem præſcientiæ eſt,quē habuere prophetæ. Tu ergo quomodo potes deū omnibus incognitū noſſe,qui nec propheticū ſenſum, qui eſt præſcientiæ,meruiſti? Tum SIMON cœpit dicere: hanc quam dico uirtutem incomprehenſibilē,& eminentiorē cunctis,etiam ipſo qui mundum condidit deo,neq; angelorū quiſquam,neq; dæmonum nouit,neq; Iudæorum,neq; ulla omnino quæ à conditore deo ſubſtitit creatura: Quomodo enim poterat,quam creator ipſe nō nouerat,lex me ipſius creatoris edocere,cum nec ipſa ſciret quod doceret? Et PETRVS: Miror,inquit,quomodo

D tu ex lege plus potueris diſcere,quàm docere uel ſcire lex poterat? & quomodo horū quæ adſerere uis probationes dicas te ex lege proferre, cum neq; legem adſeras noſſe ea quæ dicis,neq; eum qui legem dedit,id eſt mundi creatorem? Sed & hoc miror,quomodo tu qui ſolus hæc noſti,hic modo cū omnibus ſtes,breuis atrij huius ambitu circundatus. Et SIMON uidens cū omni populo ridentem PETRVM. Rides,inquit PETRE,cū ſermo de tantis rebus,& tam eminentibus habeatur. Tum PETRVS: Noli,inquit, indignari SIMON: nihil enim præter promiſſionem noſtram gerimus,neq; aures noſtras claudimus,ut dicebas: neque ſtatim ut audiuimus à te ineffabilia proferri, in fugam uerſi ſumus,ſed ne loco quidem moti. Neque enim ueriſimilia ſaltem aliqua proferuntur abs te,quæ nos poſſint aliquatenus deterrere: aut certe aperi nobis intelligentiam dicti huius,quomodo tu ex lege didiceris deum, quem lex ipſa neſcit,& quem ipſe qui legem poſuit ignoret. Et SIMON: Si inquit,ridendo ceſſaſti,euidentibus adſertionibus comprobabo. Et PETRVS ait: Quin deſinā,ut poſſim diſcere à te,quomodo tu à lege didiceris,quæ lex neſcit,& quæ ipſe deus legis ignoret. Et SIMON: Audi,inquit,manifeſtū eſt omnibus,& ineffabili quadam ratione compertū,unum eſſe deum, qui ſit omnium melior,à quo omne quod eſt,ſumpſit exordiū,unde & neceſſario ſubiecta ſunt ei omnia quæ poſt ipſum ſunt,uelut principi omniū & eminentiori. Ego ergo cum cognouiſſem deū hunc qui creauerat mundū, ſecundū qđ lex docet,in multis eſſe infirmū: longe autem abhorret infirmitas à perfecto deo,& hunc uiderem non eſſe perfectū neceſſario aliū eſſe intellexi, qui eſſet perfectus.

Quibus argumentis Petrus diuinitatem Simonis probauerit.

Sextus ſenſus præſcientiæ.

Scōma Petri in Simonis diuinitatem.

Simon infirmū noſtrum deum cauillatur.

A perfectus. Hic enim, ut dixi, ſecundū quod ſcriptura legis docet, in multis in-
firmus eſſe deprehenditur. Primo quod homo quē plaſmauit, nō potuit per-
manere talis qualem ipſe uoluerat, & quia nec bonus eſt, qui primo homini
poſuit legem, ut ab omnibus quidem lignis paradiſi ederet, de ligno aūt ſcien
tiæ nō contingeret: ſed ſi guſtaſſet, moreretur. Cur enim uetaret eum ueſci, ut
ſciret quid eſſet bonum, uel quid malū, ut ſciens, mala quidem uitaret, bona
uero eligeret? Sed neq; ipſe hoc cōceſſit: & quia ille præter mandatū guſtauit,
& agnouit quid eſſet bonū, ac didicit honoris gratia uerenda contegere, in-
decorum enim ſenſit reuelatis pudendis ſtare ante creatorem ſuū, ille eum, qui
honorem deo deferre didicerat, morte condemnat, & ſerpenti qui hæc oſten
derat, maledicit. Sed utiq; ſi lædendus ex hoc erat homo, cur omnino læden-
di cauſſam in paradiſo poſuit? Si uero bonū erat quod in paradiſo poſuit, nō
eſt boni prohibere à bono. Sic ergo cū is qui hominem fecit & mundum, ſe-
cundū ea quæ lex refert, imperfectus ſit, aliū ſine dubio dat intelligi qui per-
fectus ſit. Neceſſe eſt enim eſſe aliquē omniū præſtantiorem, propter quē &
omnis creatura ordinem ſuū ſeruat. Vnde & ego ſciens, quia omnimodo ne-
ceſſe eſt aliquem benigniorem & potentiorem eo, qui legē dedit imperfecto
deo, ex comparatione imperfecti, perfectū quid ſit intelligens, ex ipſa ſcriptu-
ra deum illum de quo ſcriptū nō erat, intellexi. Et hoc modo potui ô PETRE
ex lege diſcere quod neſciebat lex, quod & ſi lex nō dediſſet indicia, quibus col
ligeretur imperfectus eſſe deus qui condidit mundū, mihi poſſibile erat, etiam
B ex his quæ in hoc mundo geruntur malis, nec emendantur colligere: uel quia
impoſſibilis eſt creator eius, qui male geſta non corrigit, ſi nō poteſt, uel ſi nō
uult auferre mala, ipſe malus ſit. Si uero neq; poteſt neq; uult, nec potens, nec
bonus ſit, & ex his neceſſe eſt colligi, quod alius ſit deus omniū præſtantior,
& potentior. Ad hæc ſi quid habes dicere, non moreris. PETRVS reſpon-
dit: Solent iſta ô SIMON abſurda aduerſum deum meditari, hi qui legē non
magiſtris tradentibus legunt, ſed ſemetipſos doctores habent, & putant ſe in-
telligere poſſe legem, quam ſibi nō expoſuit ille, qui à magiſtro didicerit. Ve-
runtamen nunc, ut & nos ſecundū tuum ſenſum ſcripturam legis ſequi uidea-
mur, quia & impoſſibilem, & nō bonum dicis oſtendi conditorem mundi,
quomodo nō uidiſti quod iiſdem ipſis reprehenſionibus ſuccumbit, & ſubia-
cet etiam iſta uirtus tua, quam dicis eſſe eminentiorem omniū? Eodem nanq;
modo de ipſa dici poteſt, quia omnia quæ hic male geruntur, aut impoſſibilis
eſt, quæ nō corrigit: aut ſi poteſt, & nō uult, mala eſt. Si uero neq; poteſt, ne-
que uult, & impoſſibilis & imperfecta eſt. Vnde non ſolum ſimili culpæ uir-
tus iſta tua noua, ſed & deteriori inuenitur obnoxia, ſi ſuper hæc omnia etiam
cum nō ſit, eſſe credatur. Nam is qui mundum creauit, hoc ipſum quod ſubſi
ſtit ex opere eius, quo mundū condidit, palàm eſt, ſicut etiam ipſe confiteris:
Iſta uero uirtus, quam te ſolum ſcire dicis, nullum de ſe indicium præbet, per
quod hoc ipſum ſaltē quod eſt & ſubſiſtit, poſſimus aduertere. Quale eſt er-
go, ut derelinquamus deum, in cuius mundo uiuimus, & omnibus ad uitam

Tranſgreſſionis cauſſam Simon imputat deo.

Lex ſine magiſtro non facile intelligitur.

C neceſſarijs fruimur,& ſequamur,neſcio quem,cuius nõ ſolũ nihil conſequimur boni:ſed ne hoc ipſum quidem,quod ſit,ſcire poſſumus,ſcilicet quia nec eſt:ſiue enim eum lucem appelles,& luce iſta quam cernimus clariorem,nomen ipſum à mundi conditore mutuaris:ſiue ſubſtantiã dixeris ſuper omnia, intelligentiam hinc profers cum ſermonis augmento:ſiue mentem,ſiue bonitatem,ſiue uitam,ſiue aliud quid memoraueris, hinc uocabula mutuaris. Cũ ergo nihil noui de illa uirtute quam dicis,non ſolum ad intellegẽdum, uerum ne ad nominandũ quidem habeas,quomodo introducis nouum deum,cuius ne appellationem quidem inuenis nouam? Virtus enim nõ ſolũ creator mundi dicitur, ſed & miniſtri gloriæ eius,omniſq; militia cœleſtis.Non tibi ergo melius uidetur eſſe,ut ſequamur factorem noſtrũ deũ, tanquam patrem erudientem nos,& imbuentem ſicut ipſe nouit? Quod & ſi ſit aliquis,ut tu dicis, benignior omniũ deus,certum eſt,quia nõ iraſcetur nobis: ſi uero iraſcit̃,malus eſt.Noſter aũt deus ſi iraſcitur & uindicet,non eſt malus, ſed iuſtus: proprios enim filios corripit & emendat,Ille uero qui nihil nobiſcũ habet negotij,ſi uindicare uelit in nos quomodo bonus erit? ſupplicia ſumẽs de nobis,qđ non derelicto patre noſtro ipſum ſequuti ſumus, inanibus ſuſpicionibus tracti: quomodo ergo iſte talis bonus à te adſeritur, qui nec iuſtus intelligi poteſt? Tum SIMON: Tantum ne erras Petre, ut neſcias, quia animæ noſtræ à

Iuſtus eſt dominus ſi corrigit, ſumus enĩ filij.

D bono deo ſunt illo omnium præſtantiore, ſed captiuæ deductæ ſunt in hunc mundũ. Et PETRVS: Ergo nõ eſt omnibus incognitus,ſicut pauló ante dicebas,& tamen quomodo induſſit bonus deus captiuitatẽ fieri animarũ ſuarum,ſi erat ſuper omnes potentior uirtus? Et SIMON.Ipſe miſit creatorem deum,ut conderet mundũ,ſed ille mundo condito ſemetipſum pronunciauit deum.Et PETRVS: Ergo nõ ignoratur ab eo qui condidit mundũ, ut ſupe rius dixeras,ſed nec; animæ ignorant eum,ſiquidem ab ipſo abductæ ſunt. Cui ergo iam erit incognitus,ſi & mundi creator nouit eum, utpote ab ipſo miſſus,ſecundum ea quæ tu dicis,& omnes animæ tanquam ab ipſo huc uiolenter abſtractæ? Tum deinde dicas uelim, qui mittebat conditor mundi, non ſciebat eum,qui mittebatur,fidem non ſeruaturum? ſi neſciebat,præſcius non erat:ſi uero præſcijt & paſſus eſt, facti huius ipſe reus eſt, qui non uetuit: quod ſi non potuit,omnipotens non eſt. Si uero, quaſi bonum id ſciens, non prohibuit, inuenitur ille eſſe melior qui præſumpſit facere id, quod ille qui mittebat ignorauit bonum. Et SIMON: Volentes, inquit, ad ſe uenire ſuſcipit,& ipſis bene facit. Et PETRVS: Nec hoc nouum eſt, hoc enim facit & hic, quem mundi creatorem fateris. Et SIMON: Sed bonus deus, tantum ſi agnoſcatur, ſalutem præſtat. Mundi autem cõditor exigit etiam legem impleri.Et PETRVS: Ergo & adulteros,& homicidas ſaluat,ſi cognouerint eum:bonos aũt & ſobrios,uel miſericordes,ſi nullũ de eo indicium capientes, ignorauerint eum,nõ ſaluat. Magnũ bonum prædicas,qui nõ tam malos ſaluet,quàm qui bonis nullam miſericordiã præſtet. Et SIMON: Magnus ſanè labor eſt agnoſcere eum homini in carne poſito. Omnibus enim tenebris te-

Animæ captiuæ deductæ in mundum.

Impudens mendacium Simonis.

trius

A trius,& omni luto grauius eſt corpus hoc, quo circundatur anima. Et PETRVS: Ergo bonus iſte deus quæ difficilia ſunt, quærit. Qui autẽ uere deus eſt, faciliora expetit. Dimittat itaq; nos quaſi bonus, apud patrem & creatorẽ noſtrum, & quando diſceſſerimus è corpore, & iſtas, quas dicis, tenebras reliquerimus, tunc eum facilius agnoſcemus, & tunc magis anima conditorẽ ſuũ eſſe intelliget deum, & apud ipſum permanebit, nec ultra diuerſis cogitationibus fatigabitur, neq; uolet ad aliam confugere uirtutẽ, quæ nulli cognita eſt, niſi Simoni ſoli, quæ tantæ bonitatis eſt, ut niſi quis prius impius extiterit in parentem ſuũ, ad ipſam uenire nõ poſſit, neſcio quomodo hæc uirtus uel bona, uel iuſta appellanda ſit, cui placere nõ poteſt, niſi quis impie ſe geſſerit in eũ, à quo factus eſt. Et SIMON: Non eſt impiũ utilitatis gratia, & lucri maioris, confugere ad eum qui opulentioris eſt gloriæ. Et PETRVS: Si, ut tu ais, nõ eſt impiũ confugere ad alienũ, multo magis piũ eſt permanere apud proprium patrem, etiam ſi pauper ſit: aut ſi non putas eſſe impium, ut relicto patre noſtro confugiamus ad alium, quia ſi meliorem, neq; indignari credis pro hoc creatorem noſtrũ, multo magis bonus deus nõ indignabitur, quod cum eſſemus ab eo alieni, non confugimus ad eum, ſed permanſimus apud creatorem noſtrũ: & puto qđ ex hoc magis conlaudabit nos, quia fidem ſeruamus creatori noſtro deo: conſiderans quia & ſuꝑpſius fuiſſemus, nunquam relinquentes ipſum, ſeduci inlecebris potuiſſemus alienis. Nam ſi quis opulentioribus

B inlectus pollicitationibus, relicto proprio parente, confugiat ad alienũ, poteſt fieri, ut iterũ relicto eo, ad alium pergat qui maiora promiſerit, eò magis quod ipſius proprius nõ erat filius: quippe qui etiã eum, qui ei natura pater erat, relinquere potuit. Et SIMON: Quid ſi ab illo ſint animæ, & ignorant eum, & ille eſt uere pater ipſarum? Et PETRVS: Satis, inquit, oſtendis eum inualidum, nam ſi potentior, ut ais, omnibus eſt, nunquam potentiori inualidior ſpolia detraxiſſe credendus eſt: aut ſi potuit ui ab eo animas deducere in hunc mundũ creator deus, quomodo eas corpore emiſſas, & captiuitatis uinculis reſolutas, bonus deus uocabit ad pœnam, quæ per ipſius uel deſidiam, uel infirmitatẽ, abſtrahi ad hunc locũ, & inuolui corpore quaſi tenebris ignorantiæ potuerunt? Videris mihi ignorare quid ſit pater & deus, uerũ & animæ unde ſint, uel quando, & quomodo factæ, poſſem dicere, ſed hæc nunc tibi aperire fas non eſt, in tanto errore poſito de ſcientia dei. Tum SIMON: erit inquit, tempus cũ pœnitebit te, quod dicentẽ me de ineffabili uirtute nõ intellexeris. Et PETRVS ait: Da ergo nobis, ut ſæpe iam dixi, tanq; nouus deus, aut qui ab illo deſcenderis, ſenſum aliquem nouũ, per quem, nouũ quem dicis deum, poſſimus agnoſcere: iſti enim quinq; ſenſus, quos nobis dedit creator deus, creatori ſuo fidem ſeruant, nec alium quenquam eſſe ſentiunt deum, hoc eis ipſa ſui præſtante natura. Ad hæc SIMON: Adhibe, inquit, animũ ad ea quæ dicturus ſum, & facito eum inuiſibilibus ſemitis incedentem, peruenire ad ea quæ tibi demõſtrauero. Auſculta ergo nunc, nunquam'ne in cogitatione poſitus, extendiſti mentem tuam in regiones uel inſulas porrò poſitas? & ita

Corpus noſtrũ quouis luto grauius eſt.

Lucæ 11.

Nefas eſt quædam dici increduli s.

C in eis fixus animo manſiſti,ut ne præſentes quidem uidere, aut temetipſum ſci-
re ubi ſederes, præ ſuauitate eorum, quæ habebantur in oculis, poſſes? Et PE-
TRVS ait. Verum eſt Simon: hoc mihi frequenter accidit. Et SIMON:
Ita & nunc ſenſum tuum extende in cœlum, & iterum ſuper cœlum: & uide
quia debet eſſe aliquis locus qui ſit ultra mundũ, uel extra mundũ, in quo ne-
que cœlum ſit, neq; terra, ne umbra horũ etiam ibi tenebras operetur. Et ob
hoc cum neq; corpora aliqua in eo ſint, neq; ex corporibus tenebræ, neceſſa-
rio ſit lumen immenſum, & lumen cõſidera cuiuſmodi eſſe poſſit, cui tenebræ
nullæ ſuccedũt. Nam ſi uniuerſum hunc mundũ, ſolis huius replet lux, quan-
tum æſtimas eſſe illud incorporeum lumen, & infinitum? tantũ ſine dubio, ut
iſtud ſolis lumen, ad illud, tenebræ, & nõ lux eſſe uideatur. Hæc cum diceret
Simon, PETRVS reſpondit: De utroq; ergo patienter auſculta, id eſt, &
de exemplo extẽdendi ſenſus, & de immenſitate lucis. Scio meipſum ô Simon
aliquando in cogitatione poſitum, extendiſſe ſenſum meũ in regiones, ut ais,
& inſulas procul poſitas, eaſq; mente nõ minus, quàm oculis perſpexiſſe. Cũ
eſſem Capernaum in captura piſcium poſitus, & ſederem ſupra ſaxũ, hamum
ſetæ innexum, & decipiendis piſcibus aptatũ, habens in manu, ita ut hærentẽ
ei non ſenſerim piſcem, dum mens mea per deſiderabilem mihi Hieruſalem
diſtenta, percurreret, ad quam ſanè, oblationũ gratia & orationum, uigilans
frequenter aſcenderam. Verum & Cæſaream hanc mirari ab alijs audiens, &
deſiderare ſolebam. Et eam, in qua nondũ fueram, uidere mihi uidebar, & co-
D gitabam de ea quæ conueniret de ciuitate magna cogitari, portas, muros, la-
uacra, plateas, angiportus, fora, & horũ conſequentia, ſecundũ ea ſcilicet quæ
in alijs urbibus uideram, & in tantũ intentione huiuſcemodi intuitus delecta-
bar, ut uere, ſicut ipſe dixiſti, nec præſentem atq; adſtantẽ uiderem, nec ipſe
ubi ſederem noſſem. Et SIMON: Modo, inquit, rectè dicis. Et PETRVS
deniq;, cum piſcem maximũ qui hamo inhæſerat, mente occupatus, habere
minime ſentirẽ. Et id quidem cum hami lineam de manibus meis uiolenter ar-
riperet, ſtupentem me uidens frater meus ANDREAS, qui mecum ſedebat,
ac penè caſurum, latus fodiens cubitu, uelut dormientem, excitat, dicens. Non
uides PETRE, quàm magnum piſcem cœperis? nunquid nam mente exci-
diſti, quod ſic attonitus ſtupes? quid eſt, quod pateris? dic mihi. Et ego indi-
gnatus ei paululum, quod me à dulcedine eorum quæ intuebar, abſtraxerit,
reſpõdi nihil me mali pati, ſed animo deſiderabilem mihi intueri Hieruſalem,
ſimulq; Cæſaream: & corpore quidem cum ipſo eſſe, mente uero illuc peni-
tus auferri. At ille, neſcio unde inſpiratus, recõditum, & ſecretũ ueritatis pro-
tulit uerbum. Deſine, inquit, PETRE: quid eſt quod agis? hi enim qui dæ-
mone incipiunt repleri, uel moueri mente, huiuſcemodi initia habent, per
phantaſias primò ad iucunda quæque & delectabilia transferuntur. Deinde
ad ea quæ non ſunt, uanis & inanibus motibus effunduntur. Hoc autem
accidit ex languore quodam animæ, quod ea quidem quæ ſunt, non ui-
det: deſiderat uero adducere ad conſpectus ſuos ea quæ non ſunt. Sed & illis

Lumen immenſum ſupra cœlos.

Petrus Melancholiæ obnoxius fuit.

ita accidit, qui phreneſin patiuntur, & uidentur ſibi multas imagines uidere, *Phrenetici.*
A pro eo quod nimietate frigoris uel caloris anima ipſorum conuulſa & emota locis ſuis, errorem patitur miniſterij naturalis. Sed & hi, qui laborant ſiti, cum in ſoporem uenerint, flumina & fontes uidere ſibi uidētur, ac bibere, hoc autem patiuntur, ariditate intemperati corporis laborātes. Propter quod certum eſt, hæc uitio quodā, uel animæ, uel corporis fieri. Denicp ut accipias rei fidem, de Hieruſalē, quam ſæpe uideram, dicebā fratri meo, quæ loca, quóſue conuentus, uiſus mihi fuiſſem uidere. Sed & de Cæſarea, quā nunquam uideram, nihilominus contendebam, quod eſſet talis, qualem mente & cogitatione conceperam. Cum autem ueniſſem huc, nihil omnino ſimile reſpiciens eorum, quæ per phantaſias uideram, reprehendi memetipſum, & notaui ualde, quia ex alijs quæ uideram, portas ei, & muros, aliasq́ ædes, reuera ſimilitudinem ex alijs capiens, dederam. Neq́ enim quis poteſt nouum aliquid, & cuius forma nulla unquam extiterit, cogitare. Nam & ſi uelit aliquis tauros, cū quinis capitibus, ex ſua cogitatione formare, ex iſtis, quos uidit cū ſingulis capitibus, illos quinis capitibus fingit. Et tu ergo nūc, ſi uere aliquid tibi uideris tua cogitatione perſpicere, & ſupra cœlos intueri: non dubium quin ex his ea conſideres quæ in terris poſitus uides. Aut ſi putas facilē menti tuæ acceſſum eſſe ſuper cœlos, & conſiderare te poſſe quæ illic ſunt, atq́ immenſæ illius lucis ſcientiam capere, puto ei, qui illa poteſt compræhendere, facilius eſſe ut ſenſum ſuum, qui illuc nouit aſcendere, in alicuius noſtrum qui adſiſtimus, cor &
B pectus iniiciat, & dicat: quas in eo cogitationes gerat. Si ergo potes alicuius noſtrum, qui tamen non ſit erga fauorem tuū occupatus, enunciare cogitationes cordis, poterimus tibi fortaſſe credere, quod & ea quæ ſuper cælos ſunt, ſcire potueris, licet illa multo ſint celſiora. Ad hæc SIMON: Qui uero, inq̄t, multas nenias texuiſti, audi iam nunc. Impoſſibile eſt omne quod ad cogitationem hominis uenerit, nō etiam re ipſa ac ueritate ſubſiſtere: quæ enim nō ſubſiſtunt, nec ſpeciem habent: quæ autem ſpeciem nō habent, nec cogitationi poſſunt occurrere. Et PETRVS: Si omne, inquit, quod ad cogitationem uenire poteſt ſubſiſtit, iſtum, quem dicis extra mundū eſſe immenſitatis locū, ſi eum quis in corde ſuo lumen eſſe cogitet, alius uero tenebras, quomodo poterit unus atq́ idem locus ſecundū eos, qui diuerſa de eo cogitarunt, & lumen eſſe, & tenebræ? Et SIMON: Omitte nūc iſta quæ ego dixi, tu quid eſſe putes ſuper cælos dicito. Et PETRVS: Si de uero, inquit, fonte luminis crederes, poſſem te docere, quid, & quomodo eſſet quod immenſum eſt, & nō phantaſiam uanam, ſed & conſequentem & neceſſariam rationem redderem ueritatis, nec adſertionibus ſophiſticis, ſed legis & naturæ teſtimonijs uterer, ut ſcires quia immenſitatis fidē præcipue continet lex. Quod ſi immenſitatis ratio non latet legem, nihil profecto aliud eam latere poteſt, & ideo falſum eſt, quod putaſti eſſe aliquid quod ignoret lex. Multo autem amplius nihil latebit eum, qui legem dedit. Nec tamen poſſum tibi aliquid de immenſitate, & his quæ ſine fine ſunt, loqui, niſi prius de his, qui certo fine terminantur cœlis, ra

C tionem, uel receperis noſtram, uel ipſe protuleris tuam, quod ſi de his, quæ certis finibus concluduntur intelligere non potes: multo magis de his quæ ſine fine ſunt, neq; ſcire aliquid poteris, neq; diſcere. Ad hæc SIMON: Melius, ait, mihi uidetur ſimpliciter credere, quia deus eſt, & quia ſolũ iſtud quod uidemus ſit cœlum in uniuerſo mundo. Et PETRVS: Non ita, inquit, ſed unũ quidem confiteri cõuenit deum qui uere eſt; Cœlos autem eſſe qui ab eo facti ſunt, ſicut & lex dicit; quorũ unum cœlum ſit ſuperius, quo continetur etiam uiſibile firmamentum, illud eſſe perpetuum & æternum, cum his qui habitant ibi. Iſtud autem uiſibile in conſummatione ſeculi reſoluendũ eſſe, & tranſire, ut illud cœlum, quod eſt antiquius & excellius, poſt iudiciũ ſanctis & dignis appareat. Ad hæc SIMON reſpõdit, hæc ita eſſe, ut tu dicis, credentibus poſſent uideri. Ei autem qui horũ expectat rationes, impoſſibile eſt ex lege proferri, & præcipue de immenſitate lucis. Et PETRVS; Noli, inquit, putare nos, quod ex fide ſola recipienda eſſe dicamus, ſed ex ratione adſerenda. Neq; ẽm tutum eſt nudæ hæc fidei, abſque ratione cõmittere, cum utiq; ueritas ratione non careat. Et ideo qui hæc ratione munita ſuſceperit, perdere eam nunquam poteſt: qui uero abſque adſertionibus ea ſuſcipit ſimplicis ſermonis adſenſu, neq; ſeruare ea tuto poteſt, neque ſi uera ſint certus eſt: quia qui facile credit, facile & recedit: qui autem rationem quæſiuit eorũ quæ credidit, & accepit, quaſi uinculis quibuſdam rationis ipſius colligatus, nunquam ab his quæ credidit, diuelli, aut ſeparari poteſt. Et ideo quanto quis propenſior fuerit in expetenda ratione, tanto erit firmior in conſeruanda fide. Ad hæc SIMON: Magnum eſt, inquit, quod repromittis, ut immenſæ lucis æternitas ex lege poſſit oſtendi. Cũq; PETRVS dixiſſet, quando uolueris, SIMON ait, quoniã hora iam multa eſt, craſtino adſtanti mihi & renitenti, ſi probare potueris, factum eſſe hunc mundum, & animas eſſe immortales, habebis me adiutorem prædicationis tuæ. Et cum hæc dixiſſet, egreſſus eſt; ſequuta autem eſt eum ex omni populo qui cũ ipſo uenerat pars tertia, qui erant quaſi mille uiri: cæteri uero flexis genibus proſtrabant ſe Petro, ſuper quos ille inuocato dei nomine, alios dæmonia habentes curauit, alios etiam languentes ſanauit, & ita lætantem populum dimiſit, mandans ei, ut in craſtinum diem maturius cõuenirent. PETRVS uero cum receſſiſſent turbæ, ſterni iuſſit humi ſubere atrij nudo ubi fuerat diſputatum, & recubuit unà cum illis undecim, ego uero cũ alijs quibuſdam, qui & ipſi initia audiendi uerbi dei acceperant, & erant chariſſimi, recumbens ſumebam cibum. Sed benigniſſimus PETRVS conſiderans, ne forte triſtitiam mihi inferret iſta ſequeſtratio, ait ad me, Non pro ſuperbia ô CLEMENS conuiuiũ non ago cum his, qui nondũ purificati ſunt, ſed uereor ne forte mihi quidem noceam, ipſis autem nihil proſim. Hoc enim pro certo ſcire te uolo, quia omnis qui idola coluit aliquando, & eos quos pagani nominant deos, adorauit, uel de immolatis eorum deguſtauit, ſpiritu immundo non caret. Conuiua enim factus eſt dæmonum, & participium ſumpſit eius dæmonis, cuius in mẽte ſua ſpeciem, uel timore, uel amore formauit, & per

Duo cœli.

Viſibile cœlum reſoluetur in nouiſſimo die.

Veritas ratione munienda eſt.

D

Petri miracula

Clemens excluſus à menſa.

A & per hæc mundus non eſt à ſpiritu immundo, & ideo purificatione indi-
get baptiſmi, ut exeat ab eo ſpiritus immundus, qui interiores animæ ipſius
inſedit affectus, & quod eſt deterius, nec, quod intrinſecus lateat, indicatur, uti
ne publicatus fugetur. Amant enim iſti ſpiritus immundi inhærere corpori- *Spiritus immũdi cur occupẽt homines.*
bus hominum, ut ipſorum miniſterio cupiditates ſuas expleant, & ad ea quæ
ipſi deſiderant, inclinantes animæ motus, ſuis eos parere libidinibus cogãt, ut
efficiantur ex integro uaſa dæmonũ. Ex quibus unus eſt SIMON hic, qui tali
quodam morbo comprehenſus, nec ſanari iam poteſt, quia uoluntate & pro-
poſito ægrotat. Nec contra uoluntatem eius habitat in eo dæmon, & ideo ſi *Qui uoluntate ægrotant, ſanari non poſſunt.*
eum quis fugare uelit & expellere ab eo, cum ſit inſeparabilis, &, ut ita dicam,
anima iam eius effectus, uidebitur magis necare eum, & homicidij crimen in-
currere. Nemo ergo ueſtrum contriſtetur à conuiuio noſtro ſeparatus, tem-
pore enim aliquo obſeruare debet unuſquiſq; ſanè quanto ipſe uoluerit. Par-
uo enim tempore ſequeſtratur, qui cito uoluerit baptizari, multo autem, qui
tardius. Vnuſquiſq; ergo in ſua habet poteſtate, breue aut longum pœniten-
tiæ ſuæ tempus exigere, & ideo in uobis eſt, quando uelitis ad noſtram cõue-
nire menſam, & non in nobis, quibus permiſſum non eſt, ſumere cum
aliquo cibum, niſi prius fuerit baptizatus. Vos ergo magis nos
prohibetis à ueſtro conuiuio, ſi ad purificandum moras
habeatis, & tardius baptizemini. His dictis cum *Baptizati non comedebãt cũ illotis.*
B benedixiſſet, cibum ſumpſit. Et poſt hæc cũ
gratias egiſſet deo, ingreſſus quieuit, ſi-
militer autem & nos omnes,
erat enim iam nox.

LIBRI SECVNDI FINIS.

RECOGNITIONVM DIVI CLEMENTIS AD IACOBVM FRAtrem Domini, LIBER TERTIVS, Rufino Torano Aquileienſe interprete.

C

Difficile eſt apud promiſcuam plebem de ueritate dicere

INTEREA PETRVS gallorũ cantibus ſurgens, & excitare nos uolens, inuenit uigilantes, ueſpertino adhuc lumine perdurante: cumq́ ex more ſalutauiſſet, & reſediſſemus omnes, ita exorſus eſt. Nihil eſt difficilius, fratres mei, quàm de ueritate apud permixti populi multitudinẽ diſputare. Quod enĩ eſt, omnibus, ut eſt, dici non licet, propter eos qui maligne & inſidioſe audiunt; fallere uero nõ expedit, propter eos qui ſyncere audire deſiderant ueritatem. Quid ergo faciet cui ad indiſcretum populũ ſermo eſt, occultet quod uerum eſt? Et quomodo inſtruet eos qui digni ſunt? ſed ſi merã proferat ueritatem his, qui ſalutem conſequi non deſiderent, illi à quo miſſus eſt, iniuriam facit, à quo & mandatũ accepit, ne mittat uerborũ eius margaritas ante porcos & canes, qui aduerſum eas, argumẽtis ac ſophiſmatibus reluctantes, ipſas quidem cœno intelligentiæ carnalis inuoluant. Latratibus autem ſuis & reſponſionibus ſordidis, rumpãt & fatigẽt prædicatores uerbi dei. Propter qđ & ego in plurimis circuitu quodam uerbi utens, tentare nitebar, ne principalem de ſumma diuinitate intelligentiam, minus dignis auribus publicarem. Et poſt hæc incipiens de patre, & filio, & ſpiritu ſancto, breuiter nobis & euidenter expoſuit, ut omnes audientes miraremur, quomodo homines derelicta ueritate, conuerſi ſunt ad uanitatem. Sed cũ inluxiſſet dies, ingreſſus eſt quidam, dicẽs: Multitudo plurima expectat in atrio, in quorum medio ſtat SIMON, perſuaſionibus peſſimis præuenire aures populi cupiens. Et PETRVS ſtatim egreſſus, ſtetit in loco in quo pridie diſputauerat: omniſq́ ad ipſum populus conuerſus, cum gaudio intendebat in eum, SIMON uero ubi ſenſit gauiſum eſſe populum de cõſpectu PETRI, & erga affectũ eius moueri, obſtupefactus ait. Miror hominũ ſtultitiam, qui me magum dicunt, & PETRVM diligunt: cum utiq́ olim habentes notitiam mei, me magis diligere deberent. & ideo ex hoc indicio, qui habent ſenſum, poſſunt intelligere, quia magis PETRVS magus uideri poteſt, cum mihi, cui ex cõſuetudine debitus propemodum eſt, nõ defertur affectus. Illi autẽ: cui nullo uſu debetur, abundanter expenditur. Et cum multa huiuſcemodi SIMON diceret, PETRVS ſalutato ex more populo, ita reſpondit. Sufficit unicuiq́ ô Simon ad confutandum cõſcientia

Cœno carnalis intelligentiæ corrumpitur ſcriptura.

D

SECVNDVS *congreſſus Petri cũ Simone.*

A ſcientia ſua,quod ſi hoc miraris, quod noti non ſolum te non diligunt, ſed & oderunt,tui cauſſam diſce à me. Cũ ſis ſeductor,ueritatẽ te prædicare profiteris,ob hoc plures,deſiderium gerentes diſcendæ ueritatis,amicos habuiſti. Sed hi ubi contraria in te quàm profitebaris, uiderunt,qui amatores erant, ut dixi,ueritatis,non ſolũ non diligere te,ſed & odiſſe cœperunt. Non autẽ ſtatim ab eis deſertus es,quia uel pollicebaris adhuc te eis oſtẽdere poſſe, quod uerum eſt. Donec ergo nondum aderat qui poſſet oſtendere,patiebantur te, ubi uero ſpes eis doctrinæ melioris adriſit,te contemnentes, quod melius intelligunt,noſſe deſiderant. Et tu quidem nefarijs artibus agens,ab exordio latere te poſſe credidiſti,ſed nõ lates. Vrgeris enim, & contra ſpem publicaris, quia non ſolum ignoraſti ueritatem,ſed nec audire uoluiſti ab his qui eam ſciebant. Si enim audire uoluiſſes,innotuiſſet utiq; tibi ille ſermo eius,qui ait,quia nihil eſt occultũ,quod nõ agnoſcetur: neq; opertũ,quod nõ reueletur. Hæc & his ſimilia dicente Petro, SIMON reſpondit: Nolo me uerbis occupes PETRE,repeto abs te,quæ heſterno ꝑmiſeras: dicebas enim oſtẽdere te poſſe, quia lex doceat de immenſitate lucis æternæ, & quod duo tantũ ſint cœli, & ipſi creati. Sed ſuperius eſſe lucis illius ſedẽ, in qua ſolus in æternũ reſidet ineffabilis pater. Ad illius uero cœli ſimilitudinem,factũ eſſe etiam iſtud uiſibile cœlum,quod & tranſiturũ cõfirmabas. Vnũ ergo dixiſti eſſe patrem omniũ, quia non poſſunt duo eſſe immenſi,alioqui neuter eorum immenſus erit,quia in eo quo alter ſubſiſtit, alteri finem ſubſiſtendi facit. Si ergo hæc nõ tantum

Lucæ 8.

Vnus immẽſus.

B pollíceris,ſed & oſtendere potes ex lege,omittens plura loqui, hinc incipe. Et PETRVS: Si propter te,inquit, qui ad contradicendũ tantummodo uenis,rogarer de his dicere,nunquam à me unũ ſaltem poſſes audire ſermonẽ. Sed quoniam neceſſe eſt agricolam,qui uult bonam terram ſeminare,nõnulla ſemina perdere,etiam in petroſis,aut in his,quæ ab hominibus conculcanda ſunt, uel in dumoſis ac repletis ſentibus,locis, ſicut & magiſter noſter expoſuit,diuerſitatẽ ꝓpoſiti uniuſcuiuſq; animæ per hæc indicans, non morabor. Tum SIMON: Videris mihi,inquit,iraſci,quod ſi eſt,nõ neceſſe eſt inire cõflictum. Et PETRVS: Video te ſentire quod arguendus ſis, & uis urbane ſubterfugere certamen: nam quid uidiſti me iratũ feciſſe in te hominem, tantum populũ decipere cupientem? Et cũ nihil habeas quod dicas modeſtiam ſimulantem,qui & autoritate tua iubes,ut quomodo ipſe uis, & non quomodo ordo poſtulat,controuerſia moueatur. Et SIMON: Imperabo mihi ipſi ſapientia uti ad imperitiam tuam, ut oſtendam te quidem uelle populũ ſeducere,me autem docere quæ uera ſunt. Sed nunc omitto de immenſa luce diſcutere, quod interrogo te,hoc mihi reſponde. Cũ deus fecerit uniuerſa, ut tu dicis,unde eſt malum? Et PETRVS: Hoc modo interrogare nõ eſt aduerſantis,ſed interrogantis. Si ergo uis diſcere,cõfitere, & prius te doceam, quomodo debeas diſcere: & cum didiceris audire, tunc iam te incipiam conſequenter docere: Si uero non uis diſcere, tanquam ſciens omnia, ego prius expono fidem quam prædico, expone & tu, quod tibi uerum uidetur. Et cum manife

Prædicatoribus,uelut agricolis, nonnulla ſemina pereũt.

Dimidiũ enim facti qui bene cœpit habet.

C ſta fuerit utriuſq; profeſſio, iudicetur ab auditoribus cuius noſtrum ſermo ſit ueritate ſubnixus. Et SIMON ad hæc reſpondit: Riſus mihi eſt, ecce qui ꝑmittit quod me doceat. Verūtamen patiar te, & imperitiam tuam atq; arrogantiam feram, confiteor, diſcere uolo, uideam quomodo me poteris docere. Et PETRVS: Si, inquit, uere uis diſcere, diſce hoc primū, quàm imperite interrogaueris: ais enim cū deus uniuerſa creauerit, unde eſt malum? Ante ēm quàm hoc rogares, tres interrogandi ſpecies præcedebant. Primo, ſi eſt malū. Secundo, quid ſit malū. Tertio, cui ſit, & unde. Ad hæc SIMON: O imperitiſſime, inquit, & ineruditiſſime, eſt'ne hominū quiſquam qui non cōfiteatur, quia ſit in hac uita malum? Vnde & ego putans te uel cōmunem omniū habere ſenſum, interrogaui unde ſit malū, non ut diſcere uolens, qui omnia ſciam, abs te præcipue qui nihil noueris: ſed ut te oſtendam ignarū eſſe omniū, & ne putes quia iratus ſum quod ita tecū auſterius loquor, miſeratio me habet horū qui adſunt, quos tu decipere conaris. Et PETRVS ait: Multum malus es, ſi tantas iniurias non iratus facis, ſed impoſſibile eſt fumum conſurgere, ubi ignis non eſt. Veruntamen dicam, ne te uerbis uidear occupare, quo minus ad ea quæ abs te inconuenienter ſunt dicta, reſpondeā. Ais omnes fateri, quia ſit malum, quod utiq; falſum eſt, nam primo omniū quia ſubſiſtat malū, uniuerſa Hebræorum negat gens. Et SIMON interrupto ſermone: Recte, inquit, faciunt qui dicunt non eſſe malum. Et PETRVS: Non de hoc nunc ꝓpoſuimus dicere, ſed quia non omnes dicunt eſſe malum. Secundum autem

Diſcētibus primo imperitia ſua eſt agnoſcēda.

Fumus nunq̄ eſt ſine igne.

Hebræi negāt eſſe malum.

D erat interrogare te, quid eſt malū, ſubſtantia, an accidens, an actus? ſed & alia multa huiuſmodi. Et poſt hæc erga quid, uel quomodo ſit, aut cui ſit malū utrū deo an angelis, an hominibus pijs, an impijs omnibus, an aliquibus, an ſibiipſi, an nulli? Et tunc interrogares unde ſit, utrum nam à deo, an ex nihilo, ſemper'ne fuerit, an ex tempore cœperit, utile ſit, an inutile, & alia multa quæ huiuſcemodi propoſitio exigit. Ad hæc SIMON reſpondet. Ignoſce mihi, errau i de prima interrogatione, ſed puta me nunc primū interrogare, eſt malū an non? Et PETRVS ait: Quomodo interrogas, quaſi diſcere uolens, an docere, an quæſtionis mouendæ gratia? Siquidem quaſi diſcere uolens, habeo quod te prius doceam, ut per conſequentiam & ordinem doctrinæ ueniens, ex teipſo intelligas, quid ſit malum. Si uero ut docens proponis, non indigeo abs te doceri, habeo enim magiſtrū à quo omnia didici. Quod ſi quæſtionis mouendæ, & diſputandi gratia, uterq; noſtrū prius quod ſibi uidetur, exponat, & ita certamen habeatur. Neque enim uerū eſt ut interroges, quaſi diſcere uolens, & contradicas ut docens, ut poſt reſponſionem meam in tuo iudicio ſit, dicere, ſi bene, an male dixerim. Propter quod nō potes in loco cōtradicentis ſtans, iudex eſſe eorū quæ dicimus: & ideo, ut dixi, ſi certamen habendum eſt, uterq; noſtrū quod ſentit exponat, & nobis in conflictu poſitis, religioſi auditores hi iuſti iudices erunt. Et SIMON: Non tibi uidetur abſurdū ut imperitus populus de noſtris dictis habeat iudicium? Et PETRVS, Non ita eſt: Quod enim uni fortaſſe minus liquet, inueſtigari à plurimis poterit:

Ordine diſcendum eſt.

Clamant hoc paſſim hodie theologi male conciliati.

nam

A nam ſæpe etiã fama uulgi, prophetiæ ſpeciẽ tenet. Super hæc aũt omnia, præſens hic omnis populus amore dei conſtrictus, hic adſtat, ueriq́ cognoſcendi gratia: & ideo omnes iſti, quaſi unus habendus eſt, pro uno eodeḿq erga amorem ueritatis affectu: ſicut ẽ contrario duo inter ſe ſi diſſentiant, multi ſunt, & diuerſi. Si autem uis indiciũ capere, quomodo omnis hic populus qui adſtat, quaſi unus ſit homo, ex ſilentio eius ipſo, & quiete conſidera: quomodo cum omni patientia, ut uides, etiam antequam diſcant, ueritati dei honorẽ deferunt. Nõdum enim maiorem cultum, quem ei deferre debeant, didicerũt. Propter quod ſpero de clemẽtia dei, quod religioſum propoſitum mentis eorum amplectetur erga ſe, & ueritatem prædicanti, uictoriæ palmam dabit, ut manifeſtum eis faciat, ueritatis præconem. Tum SIMON: De quo, inquit, uis haberi certamen? dic, ut & ego definiam quod mihi uidetur, & ita quæſtio incipiat. Et PETRVS reſpondit. Siquidem, ut mihi uidetur, facere uis, ego ſecundum magiſtri mei præceptum fieri uolo, qui primo omniũ Hebrææ genti, quam ſciebat habere cognitionem dei, & quod ipſe eſſet qui fecerit mundum, præcipit, non ut eum quæreret quem ſciebat, ſed uolũtatem eius iuſtitiamq́ perquireret: ſciens, quia in hominum arbitrio poſitum eſt, ut hoc quærentes, inueniant, & faciant, atq́ obſeruent ea de quibus iudicãdi ſunt. Et ideo iuſſit nos quærere, non unde ſit malum, ut tu pauloante requirebas, ſed iuſtitiam boni dei, regnumq́ eius, & omnia, inquit, hæc adijcientur uobis. Et SIMON: Quo

B niam, inquit, Hebræis iſta mandantur, uelut recte ſcientibus deũ, & opinantibus, quod unus quiſq́ in ſuo arbitrio habeat: agere ea de quibus iudicandus eſt, mihi autẽ ab illis diſcrepat ſententia, unde uis ut incipiam? Tũ PETRVS: Ego, inquit, ſuadeo primo quærendum eſſe, ſi in poteſtate noſtra eſt ſcire unde iudicãdi ſimus. Et SIMON: Nõ ita, inquit, ſed de deo. Vnde & omnes qui præſto ſunt, audire cupiunt. Et PETRVS: Conſtat ergo apud te, quia eſt aliquid in arbitrij poteſtate facere? hoc tantum ſi eſt, & requiramus, ut dicis, de deo. SIMON ad hæc reſpondit: Nequaquam. Et PETRVS: Si ergo nihil eſt in noſtra poteſtate, ſuperfluum eſt nos quærere aliquid de deo: cum in poteſtate non ſit quærẽtibus inuenire. Vnde bene dixeram, hoc primo quærendum eſſe, ſi eſt aliquid in arbitrij poteſtate. Tum SIMON: Non poſſum, inquit, ne hoc ipſum quidem intelligere, quod dicis: ſi eſt aliquid in arbitrij poteſtate. At PETRVS: Videns quod ad partẽ ſe cõtentioſiorẽ declinat, ſuperari metuẽs, ut quaſi in incertũ cõfundat omnia. Reſpõdet: Quomodo ergo ſcis, quia nõ eſt in hominis poteſtate ſcire aliquid, cum hoc ipſe ſcias? Et SIMON: Neſcio, inquit, ſi uel hoc ipſum ſciam: Vnuſquiſq́ em̃ ſicut ei fato decernitur, uel ſapit aliquid, uel intelligit, uel patitur. Tum PETRVS: Videte, inquit, fratres in quæ abſurda deciderit Simon, qui ante meum aduẽtum docebat, quod homines in poteſtate haberent & ſapere, & facere quæ uellent. Nũc in anguſtum redactus neceſſitate uerborum, negat eſſe in hominis poteſtate, aut ſciendi aliquid, aut agendi, & tamen audet ſe doctorẽ profiteri. Sed dic, quomodo ergo deus iudicat ſecundum ueritatem unumquemq́ pro actibus ſuis, ſi age-

Fama uulgi prophetiæ ſpeciem habet.

Obſeruare mandata.

Argumentum Petri eſſe arbitrium aliquatenus liberum.

Simon negans arbitrium ad FATVM confugit.

C re aliquid in poteſtate non habuit? hoc ſi teneatur, conuulſa ſunt omnia, fruſtra erit ſtudiũ ſectandi meliora, ſed & iudices ſeculi fruſtra legibus præſunt, & puniunt eos qui male agunt: non enim in ſua poteſtate habuerunt, ut non peccarent. Vana erunt & iura populorũ, quæ malis actibus pœnas ſtatuũt: miſeri erunt & hi qui ſeruant cum labore iuſtitiam: beati uero illi, qui in delicijs poſiti, cum luxuria & ſcelere uiuẽtes, tyrannidem tenent. Secundũ hæc ergo, nec iuſtitia erit, nec bonitas, nec ulla uirtus: &, ut uis, nec deus, ſed hæc. ô SIMON, cur dixeris ſcio, uolens profecto effugere quæſtiones, ne poſſis manifeſtius confutari, & ideo ais non eſſe in poteſtate hominis ſentire aliquid, aut inuenire. Si enim uere hoc ita ſenſiſſes, non utique etiam ante aduentum meum apud populũ te profitereris doctorem. Ego igitur dico ſui eſſe arbitrij hominem. Et SIMON: Quid eſt ſui arbitrij, dic nobis? PETRVS ad hæc: Si nihil poteſt diſci, cur & audire uis? Et SIMON: Nihil habes ad hoc quod reſpondeas? Tum PETRVS: Dicam nõ à te compulſus, ſed ab auditoribus rogatus. Arbitrij poteſtas eſt ſenſus animæ, habens uirtutem, qua poſſit ad quos uelit actus inclinari. Tum SIMON conlaudans PETRVM ſuper his quæ dixerat: Vere, inquit, magnifice & incomparabiliter expoſuiſti, bene enim dicenti tibi debeo teſtimoniũ dare, hoc tamen quod te interrogo nunc, ſi expoſueris mihi, in cæteris omnibus obtemperabo tibi: qđ ergo uolo diſcere, hoc eſt. Si quod deus uult eſſe, eſt: & ſi quod non uult eſſe, nõ eſt: D de hoc reſponde mihi. Et PETRVS: Si ignoras quod abſurde & incompetenter interroges, ignoſcens tibi ipſe exponam: Si autem ſcis quod inconſequenter interrogas, nõ recte facis. Tum SIMON: Iuro, inquit, ipſam quæcunq; illa eſt, ſummam diuinitatem, quæ habet iudiciũ & uindictam in eos qui peccãt, quia ignoro quid incompetenter dixerim, & quid in uerbis meis habeatur abſurdũ, in his duntaxat quæ propoſui. Ad hæc PETRVS: Quoniam, inquit, te ignorare confeſſus es, diſce. Interrogatio, tua duobus ſibi inuicem contrarijs, unam ſententiã poſtulauit: etenim omnis motus in duas partes diuiditur: ut quædam neceſſitate, quædam uoluntate moueantur: & ea quidem quæ neceſſitas mouet, ſemper in motu ſunt: quæ uero uoluntas, non ſemper, ut uerbi gratia dicam. Solis motus neceſſitate ducitur, ut ſtatutũ compleat curſum, omniſq; ſtatus cœli, & miniſteria neceſſarijs motibus conſtant. Homo uero actuũ ſuorũ motus uoluntarios gerit. Et ideo alia ſunt, quæ ob hoc creata ſunt, ut in miniſterijs ſuis neceſſitate deſeruiant, nec facere aliud quippiam poſſint, niſi quod eis ſtatutũ eſt: Cum autem expleuerint miniſterium, creator omnium qui ita conſtituit ea, prout uoluerit, conſeruat ea. Alia uero ſunt ubi poteſtas eſt uoluntatis, & in quibus agendi quæ uelint, liberũ habetur arbitriũ: Hæc, ut dixi, nõ ſemper in eo ordine, quo creata ſunt, permanẽt. ſed prout uoluntas duxerit, & animi iudiciũ declinauerit, ſiue bonis, ſiue malis ſtudebunt: & ideo bene agentibus munera poſuit, male agentibus pœnas. Ais ergo tu, ſi deus uult aliquid eſſe, & eſt: & ſi non uult, non eſt: ſcilicet ut ſi reſponderẽ quia quod uult, & eſt: quod autem non uult, non eſt, diceres, ergo ipſe

Sublato libero arbitrio quanta feneſtra aperiatur peccatis

LIBERVM ARBITRIVM quid.

Duæ partes motus.

A ipſe uult eſſe mala quæ in hoc mundo geruntur, quia omne quod uult, hoc & eſt: quod autem non uult, non eſt, Si uero reſpondiſſem non eſſe hoc, ut quod uult deus, fit: & quod non uult, non fit. Tum retorto ſermone diceres, ergo impoſſibilis eſt deus, ſi quod uult, nō poteſt, & exiſteres petulantior, ut qui nihil rectū dixeris, uiciſſe te crederes. Et ideo ignoras ô Simon, & ualde ignoras, quomodo in ſingulis quibuſq; uoluntas ſit dei: quædā enim uoluit, ut diximus, ita eſſe, ut aliud eſſe non poſſent, quàm id quod ab ipſo inſtituta ſunt, & his neque præmia, neq; ſupplicia ſtatuit. Ea uero quæ ita eſſe uoluit, ut in ſua poteſtate habeant, agere quod uelint, his pro actibus ac uolūtatibus ſuis ſtatuit, ut aut remunerationes mereantur, aut pœnas. Cum ergo in duas, ut edocui, partes diuidantur cuncta quæ mouētur, ſecundū eam quam ſupra diximus diſtinctionem. Omne quod uult deus, eſt, quod autem non uult, nō eſt. Et SIMON ad hæc: Nonne, poterat nos omnes facere tales ut eſſemus boni, & aliud eſſe non poſſemus? PETRVS reſpondet: & hoc abſurde interrogas. Si enim nos inconuertibilis naturæ feciſſet, & immobiles à bono, non eſſemus uere boni, quia aliud eſſe non poſſemus, & non erat noſtri propoſiti, quod eramus boni, nec noſtrū erat quod agebamus, ſed neceſſitatis naturæ. Quomodo ergo hoc bonum dicetur, quod ex propoſito nō agitur? ob hoc autem & prolixioribus indiguit mundus iſte temporibus, donec animarum, quæ prædeſtinatæ ſunt, ad expletionem eius numerus impleretur. Et

Bruta.

Homines.

B tunc iſtud quidem uiſibile cœlū reuolueretur ut liber. Illud uero quod eſt ſuperius, appareret, & animæ beatorū corporibus ſuis redditæ, inducerētur in lucem. Impiorū uero animæ, pro immundis actibus ſuis, ſpiritu flammeo circundatæ, in profundum ignis inextinguibilis mergerentur, per ſeculū expenſuræ ſupplicia. Hæc autem ita eſſe, uerus nobis propheta teſtatus eſt, de quo ſi uis agnoſcere, quia propheta ſit, innumeris adſertionibus edocebo. Ex his enim quæ ab eo dicta ſunt, & nunc ſingula quæ dixit implētur, etiam ea quæ futura dixit, credūtur implenda, fides enim futuris, ex his quæ iam geſta ſunt, datur. At SIMON cui compertum erat, Petrum de prophetiæ titulo dilucide adſignare rationem, ex quo quæſtio omnis abſoluitur, ſermonem de hoc fieri declinauit. Et reſpondens ait: Ad ea quæ uolo, reſponde mihi, & dic ſi uiſibile iſtud, ut ais, cœlum reſoluetur, cur ex initio factum eſt? Reſpondit PETRVS: Propter hominum præſentem hanc factum eſt uitam, ut eſſet interiectio quædam & diuiſio. Ne quis forte indignus habitationem cœleſtiū, & dei ipſius ſedem uideret, quæ his ſolis qui mundi corde ſunt, uidenda præparantur. Nunc autem, id eſt agonis tempore, inuiſibilia eſſe placuit, ea quæ uincentibus ad præmium deſtinata ſunt. Et SIMON ait: Si conditor bonus eſt, & mundus bonus, quomodo bonus bona diſſoluet aliquando? Si autem quaſi malum reſoluit & deſtruit, quomodo non uidebitur malus qui malum fecit? PETRVS ad hæc: Quoniam, inquit, ſpopondimus tibi, ne blaſphemantem te fugiamus, ipſe enim reddes pro his quæ loqueris rationem, patienter ferimus. Audi ergo nunc. Cœlū iſtud quod uiſibile eſt, & pertranſit, ſiquidem

Quamobrem factum illud uiſibile cœlū ſit.

C propter ſemetipſum factum eſſet, haberet fortaſſe quod dicis aliquid rationis, quia reſolui minime deberet. Si uero propter aliud quid factum eſt, & non ꝓpter ſe, neceſſario ſoluetur: ut illud, ꝑ quo factum uidetur, appareat. Sicut

Corrumpũtur quæ propter aliud facta ſunt

uerbi gratia dixerim, teſta ouorum quamuis pulchre facta, & diligenter formata uideatur, neceſſe eſt tamen eã frangi, & reſolui, ut inde pullus procedat: & illud, pro quo totius oui forma expreſſa uidetur, appareat. Ita ergo & huius mundi neceſſe eſt tranſire ſtatum, ut ſtatus ille ſublimior regni cœleſtis, effulgeat. Et SIMON: Non mihi uidetur, quia reſolui poſſit cœlum, quod à deo factum eſt. Ab æterno enim æterna fiunt, à corruptibili, temporalia & caduca.

D Et PETRVS: Non ita eſt, ſed à mortalibus quidem omnimodis corruptibilia fiunt, & temporalia: ab æterno uero non ſemper corruptibilia, neq; ſemper incorruptibilia, ſed prout uoluerit creator deus, ita & erũt illa quæ creat. Neq; eñ ſub lege eſt uirtus dei, ſed lex creaturis ſuis VOLVNTAS eius eſt.

Virtus dei non eſt ſub lege.

Reſpondit & SIMON: Reuoco te, inquit, ad primã quæſtionem, dixiſti deũ nunc quidem nulli eſſe uiſibilem, cum uero reſolutum fuerit cœlum iſtud, & ſupernus ille ſtatus regni cœleſtis obfulſerit, tunc eos qui mundi ſunt corde, etiam deum uiſuros, quæ ſententia cõtraria eſt legi, ibi enim ſcriptum eſt deũ dixiſſe: Nemo uidebit faciem meã & uiuet. Et PETRVS reſpondit: His qui legem, non ex traditione Moyſi legunt, contrarius uidetur ſermo meus, ſed audi quomodo non ſit contrarius. Deus uidetur mente, non corpore, ſpiritu nõ carne. Vnde & angeli qui ſunt ſpiritus, uident deum, & homines ergo, donec homines ſunt, deum uidere non poſſunt. Ex reſurrectione autem mortuorũ, cum facti fuerint ſicut angeli, uidere poterunt deum. Et hoc modo non eſt ſermo meus legi cõtrarius; neque illud quod magiſter meus dixit: Beati mundo corde, quoniam ipſi deum uidebunt. Futurum enim tempus oſtendit, in quo ex hominibus, angeli fient, qui in ſpiritu mentis deum uidebũt. Poſt hæc autem uerba multaq; alia his ſimilia, cũ iuramẽtis pluribus adfirmare SIMON cœpit, dicens: De hoc mihi ſolo rationem redde, ſi immortalis eſt anima, & obſequar in omnibus uoluntati tuæ, ſed craſtino, inquit, nam hodie iam tardum eſt. Vbi ergo cœpit dicere PETRVS: Simon egreſſus eſt, & cum ipſo perpauci ex ſodalibus eius, & hoc præ uerecundia: Cæteri uero omnes ad Petrum conuerſi, genibus poſitis proſternebant ſe ante eum, ex quibus aliquanti diuerſis languoribus adſtricti, aut dæmonibus incurſati, oratione Petri ſanabantur, & diſcedebant gaudentes, quaſi ueri dei doctrinã, ſimul & miſericordiam conſequuti. Cum ergo abſceſſiſſent turbæ, & ſoli familiares eius remanſiſſemus cum eo, ſtratis humi redditis, adcubuimus, ſolitũ unuſquiſq; recognoſcens locum: ſumptoq; cibo, cum gratias egiſſemus deo, quieuimus. Sequẽti uero die, PETRVS ex more ante lucẽ ſurgẽs, iam nos inuenit uigilantes, & paratos ad audiendũ. Atq; ita is exorſus eſt. Deprecor uos fratres, & cõſerui mei, ut ſi quis forte ueſtrum non poteſt uigilare, non ſibi extorqueat, erubeſcens præſentiam meam, quia difficilis eſt ſubita permutatio. Longo autẽ tempore ſi paulatim adſuefiat, labori non erit quod ex uſu uenit. Nõ enim omnes eiuſdem

Exodi 33.

Mente uidetur deus.

Diſcipuli Simonis deficiũt ad Petrum.

A eiuſdem inſtitutionis fuimus, licet proceſſu temporis in unam temperari con ſuetudinem poterimus, aiunt enim, quod ſecundum naturæ locum obtineat conſuetudo. Teſtem autem deum inuoco, quod non indignor, ſi quis forte nõ poteſt uigilare. Sed hoc magis, ſi cum totam quis noctem dormiat, per diem non replet id quod omiſit in nocte. Neceſſarium nanq; eſt, doctrinæ ſtudijs intente & indeſinẽter operam dare, ut mens noſtra dei ſolius memoria repleatur, quia mentem quam repleuerit memoria dei, maligno in ea nõ dabitur locus. Cum hæc diceret ad nos PETRVS, unuſquiſq; noſtrũ ſolicite ſatisfaciebat ei, qđ olim breui ſomno ſatiati, uigilaremus, ſed uereremur excitare eum, quia nec deceret, diſcipulos magiſtro imperare, quod tamẽ penẽ, ô Petre, auſi fueramus præſumere, dum cor noſtrum, nimio uerborum tuorũ deſiderio, tripudiãs, ſomnum penitus fugaret ab oculis. Sed iterum affectus erga te noſter obſtitit, & uiolenter te à nobis non tulit excitari. Tum PETRVS: Quoniam igitur audiendi, inquit, deſiderio libenter uos adſeritis uigilare, uolo uobis ea tantum, quæ heſterno ſparſim dicta ſunt, repetens, diligentius & cũ ſuo ordine explicare. Quod & per ſingulas quaſq; diſputationes diurnas facere diſpono: ut per noctem ubi ſecretum loci, & temporis datur, ſi quid forte, utpote in certamine, minus plene dictum eſt, id integro ordine, & linea directæ explanationis aperiã: Et poſt hæc cœpit nobis oſtendere, quomodo heſterno haberi debuerit diſputatio, & propter contentionem, uel imperitiam

B contradicentis haberi non potuit: Et ideo ſola profeſſione uſus ſit, atq; ea quæ ab aduerſario dicebantur, tantum deſtruxerit. Sua uero neq; omnia, neque manifeſte expoſuerit, & ſingula nobis repetẽs integro ordine, & plena ratione diſſeruit. Cum uero iam albeſceret dies, egreſſus ad turbas poſt orationem, ſolito ad diſputandum conſtitit loco, & uidens Simonem in medijs turbis ſtantem, ex more prius ſalutato populo, ait: Dolori mihi eſſe fateor, de nonnullis hominibus, qui cum ita ad nos ueniunt, ut diſcant aliquid, ubi eos docere cœperimus, ipſi rurſus magiſtros ſe eſſe profitentur. Et interrogãt quidẽ, ut ignorantes, cõtradicunt autẽ ut ſcientes. Sed fortaſſe dicat aliquis, quia qui interrogat, ob hoc quidem ut diſcat interrogat, ubi uero id quod audierit, nõ ei recte dictũ uidetur, neceſſe eſt ut reſpõdeat, & hæc ei uidetur eſſe cõtradictio, quæ nõ eſt cõtradictio, ſed rei interrogatio. Audi ergo ad hæc, totius doctrinæ diſciplina, certum habet ordinẽ, & ſunt quedã quæ prima tradenda ſunt; alia uero quæ ſecundo in loco, & alia tertio, & ſic ſingula quæq; per ordinẽ, quæ utiq; ſi per conſequẽtiam tradantur, manifeſta fiunt. Extra ordinẽ uero ſi proferãtur, etiã contra rationẽ dicta uidebũtur. Et ideo in primis ordo ſeruandus eſt, ſi tamen hoc ꝓpoſito quæramus, ut poſſimus quod quærimus inuenire: Etenim qui rectum initium uiæ acceperit, etiam ſecundum locum conſequẽter aduertet, & ex ſecundo tertium facilius inueniet: & quanto ultra proceſſerit, tanto magis ei uia agnitionis apertior fiet, uſq; quo ad ipſam quo tendit & deſiderat urbem perueniat ueritatis. Qui uero imperitus eſt, & quærendi uiam neſcit, ſicut peregrinus uiator, ignorans & errans, ſi ciue & indigena nolit uti duce;

Vide humanitatem Petri.

Indeſinenter opera danda ſacris.

TERTIVS conflictus Petri cum Simone.

Ordine omnia facienda.

A his ſolum ſcire fas eſt prophetā, & merito: quid enim opus eſt hominibus ſcire, quomodo factus ſit mundus? Hæc enim diſcenda neceſſario uiderentur, ſi ſimile ineundum nobis eſſet artificium. Nūc autem ſufficit nobis ad cultū dei, ut ſciamus, quia ipſe fecit mundum, quomodo autem fecerit, quærendum non eſt, quia ut dixi, nō nobis imminet, tanquam ſimile aliquid facturis, artis ipſius ſcientiam diſcere, ſed neque pro hoc iudicandi ſumus, quum non didicerimus quomodo factus ſit mundus: ſed pro hoc tantum, ſi ignoremus conditorem eius. Sciemus autem conditorem mundi iuſtum, & bonum deum, ſi eum lenitis iuſtitiæ requiramus. Nam ſi hoc tantum ſciamus de eo quod bonus eſt, huiuſmodi ſcientia nō ſufficit ad ſalutem. In præſenti enim tempore, bonitate eius, & beneficijs perfruuntur, non ſolum digni, ſed etiam indigni. Si uero nō tantum bonum, ſed etiam iuſtum eum credamus, & ſecundū hoc quod de deo credimus, in omni uita noſtra iuſtitiam teneamus, etiam bonitate eius in æternum fruemur. Deniq; Hebræis, qui de deo ita opinabātur, quod ſolū bonus eſſet, dicebat magiſter noſter, ut & iuſtitiam eius quærerent, hoc eſt, ut ſcirēt eum præſenti quidem tempore bonum eſſe, ut omnes in bonitate eius uiuant. Iuſtum uero eum futurum in die iudicij. ut dignis præmia æterna reſtituat, à quibus excludet indignos. Et SIMON: Quomodo poteſt unum atq; idem, & bonum eſſe, & iuſtum? PETRVS ait: Quia ſine iuſtitia, bonum quodāmodo uidebitur: boni eſt enim, ſolem ſuum & pluuiam, ex æquo iuſtis & iniuſtis præbere: ſed hoc uideretur iniuſtū, ſi bonos malosq; æquali ſemper ſorte cēſeret, & niſi frugum cauſſa hoc faceret, quibus perfrui æqualiter omnes, qui in hoc mundo nati ſunt, conueniret. Sed ſicut data à deo pluuia, ex æquo & fruges nutrit, & lolium: meſſis autem tempore, frumenta quidem congregātur in horreum, paleæ uero uel lolium igni conſumūtur. Ita in die iudicij cum iuſti introducentur in regnum dei, iniuſti autem abijcientur foras, tunc etiā iuſtitia dei oſtēdetur. Nam ſi æqualis permaneret perpetuo malis & bonis, iam hoc non ſolum bonum non eſſet, ſed & iniuſtum atq; iniquum uideretur, ut iuſti, & iniuſti uno apud eum haberentur ordine meritorū. Et SIMON: Vnū eſt de quo mihi uelim ſatisfieri. Si immortalis eſt anima. Nō eñ poſſum onus ſubire iuſtitiæ, niſi prius de immortalitate animæ ſciam, quæ utiq;, ſi immortalis non eſt, nec prædicationis tuæ poterit ſtare profeſſio. Tum PETRVS: Quæramus, inquit, prius, ſi iuſtus eſt deus, quod ſi claruerit, integer profecto religionis ordo conſtabit. Et SIMON: Videris mihi tu, qui te iactas diſputandi ordinem noſſe, nunc contra ordinē reſpondiſſe: Me enim rogante ut oſtendas, ſi immortalis eſt anima, tu ais: primo nos quærere oportet, ſi iuſtus eſt deus. Et PETRVS ait: Valde conſequenter, & recte ſe habet. SIMON: Velim diſcere. PETRVS: Audi, inquit, nonnulli hominum blaſphemātes deum, & omnem uitam ſuā iniuſtitiæ uoluptate ducentes, in lectulis ſuis defuncti ſunt, conſequuti finem uitæ inter ſuos, & honorabilem ſepulturam. Alij uero deū colentes, & cum omni iuſtitia & ſobrietate, uitam ſuam in parſimonia conſeruantes, pro iuſtitiæ obſeruātia, in deſertis interiere. Ita, ut ne ſepultura quidem

Quæſtiones inutiles omittēdæ ſunt.

Satis eſt ſcire deū eſſe bonū & iuſtum.

Matth. 6.

Matth. 5.

B

Matth. 13.

IVSTITIA Dei.

C haberentur digni: Vbi eſt ergo iuſtitia dei, ſi anima immortalis non eſt, quæ uel ſi impie egerit, pœnas in futuro, uel ſi pie & iuſte, præmia conſequatur? Et SIMON ait: Hoc utiq; eſt, quod nos incredulos facit, quia multi bene agentes, male pereunt: & rurſum, multi impie agentes, longi temporis cum beatitudine uitam finiunt. Et PETRVS: Hoc ipſum, inquit, quod te ad incredulitatem trahit, nobis certam fidem facit, quia iudicium erit. Etenim cum certũ ſit, deum iuſtum eſſe, neceſſarium & conſequens eſt, aliud eſſe ſeculũ, in quo unuſquiſq; pro meritis recipiens, iuſtitiam dei probet. Quod ſi nunc omnes homines pro meritis ſuis reciperent, uere nos fallere uidebamur, dicentes futurum eſſe iudiciũ. Et ideo hoc ipſum quod in præſenti uita nõ redditur unicuiq; pro actibus ſuis, fidem indubitabilem facit, ſcientibus deum eſſe iuſtum, quia iudiciũ erit. Et SIMON: Quur ergo mihi non perſuadetur? PETRVS ait: quia uerum prophetam non audiſti, dicentem: Quærite primo iuſtitiam eius, & hæc omnia adponentur uobis. Et SIMON: Indulge, inquit, mihi nolenti primo iuſtitiã quærere, antequam ſciam ſi immortalis ſit anima. Et PETRVS: Et tu mihi hoc unum indulge, quia non poſſum facere aliter quàm me propheta ueritatis edocuit. Tum SIMON: Certum eſt, inquit, non poſſe te adſerere quod immortalis ſit anima, & ob hoc cauillaris, ſciens quia ſi mortalis probetur, radicitus conuellatur religionis iſtius, quam conaris adſerere, tota profeſſio. Et ideo laudo quidem prudentiam tuam, non tamẽ probo per-

Quia boni aliquãdo male pereunt, argumẽto eſt eſſe aliã uitã poſt hanc.

Matth. 6.

D ſuaſionem: multis enim perſuades ſuſcipere religionẽ, & libidinis ſubire continentiam, ſub ſpe futurorum bonorum, quibus euenit, ut neque præſentibus perfruantur, & decipiãtur futuris. Simul enim ut mortui fuerint, etiam anima pariter extinguetur. PETRVS uero hæc audiens, dentibus frendens, frontemq; adterens manu, & profundo dolore ſuſpirans, ait, Aſtutia ſerpentis antiqui, ad hominũ decipiendas animas, armatus adſiſtis, & ideo ut ſerpens ſapientior cæteris beſtijs, ab initio doctorem te eſſe profeſſus es. Et rurſus, ut ſerpens multos introducere deos uolebas, ſuper quo confutatus, nullum omnino nunc eſſe adſeris deum. Nam per occaſionem, neſcio cuius ignoti dei, conditorem mundi deum negaſti, ſed eum uel malum eſſe, uel multos habere ſibi æquales, uel omnino, ut diximus, non eſſe deum confirmabas. Poſt hæc cũ etiam in hoc ſuperatus fuiſſes, animam nunc adſeueras eſſe mortalem. Vt ne futurorũ ſpe recte, iuſteq; uiuatur. Nam utiq; ſi deſperantur futura, quid niſi abſcidatur miſericordia, luxuriæ indulgeatur, & uoluptatibus? ex quibus omnem conſurgere iniuſtitiam conſtat. Et cum tantæ impietatis doctrinã, miſeræ huic introducas mortalium uitæ, teipſum pium, me impium uocas, quaſi qui homines non ſinam ſub ſpe futurorũ bonorũ arma corripere, & impugnare ſe inuicem, diripere ac ſubuertere uniuerſa, & moliri omnia quæ libido dictauerit. Et quis erit iſte uitæ ſtatus, qui à te introducitur, ut pugnent homines, & impugnentur, ut iraſcantur, & perturbẽtur, & ſemper in metu uiuãt? Neceſſe eſt enim eos qui alijs inferunt mala, etiam ipſos ſperare ſimilia. Vidés ne te ducẽ perturbationis, & non pacis: iniquitatis, & non æquitatis exiſtere? Verum

Spes futuræ uitæ quid boni adferat.

A Verum ego,non quaſi qui oſtendere non poſſim immortalem eſſe animam,
ſimulaui iracundiā,ſed miſereor animabus hominū,quas tu decipere conaris.
Dicam ergo,ſed non quaſi te cogente: ſcio enim quomodo dicā, & ſolus eris
qui de hoc non tam perſuaſione indigeas,quàm cōmonitione,eos,hoc qui ue
re ignorant,docebo ut conuenit. Tum SIMON: Si iraſceris, inquit, nō in-
terrogabo,nec audire uolo. Et PETRVS: Tu. ſiquidem nunc occaſionem
quæris ſubterfugiendi, habes licentiam,& ſine occaſionē cuiuſquam.Omnes
enim audierunt te nihil rectè dicentē,nec potuiſſe aliquid confirmare, ſed ob
hoc tantū interrogaſſe,ut cōtradiceres,quod quiuis facere poteſt. Quid enim
difficile eſt poſt euidētes adſertiones reſpondere,nihil dixiſti. Vt autem ſcias
quia poſſum tibi uno ſermone oſtendere, quod immortalis eſt anima. Inter-
rogo te uerbum,quod omnes norūt,reſponde mihi,& uno ſermone immor-
talem eſſe comprobabo. Tum SIMON: qui iam occaſionem ſibi uiſus fuerat
inueniſſe ex iracundia Petri ut diſcederet,reſtitit, pro eo quod mirū ei aliquid
promittebatur: & ait. Interroga me, ut tibi reſpondeam quod omnes norūt,
& audiā uno ut pollicitus es ſermone,quomodo anima immortalis ſit. Et PE
TRVS: Dicam ita ut præ cæteris omnibus tibi magis probetur. Reſponde
ergo mihi,quid eſt quod incredulum magis ſuadere poteſt,uiſus,an auditus? *Viſus maxime*
Et SIMON: Viſus. Tum PETRVS: Quomodo ergo à me uis diſcere uer- *fidem facit.*
bo,quod tibi re ipſa probatur & uiſu? Et SIMON: Neſcio,inquit, quomo
do dicas. Et PETRVS: Si neſcis,perge nunc in domū tuam,& ingreſſus in-
B terius cubiculum,uidebis imaginem poſitam,continentē pueri uiolenter ne-
cati effigiem,purpura coōpertam,ipſum interroga & docebit te,uel reſpon-
ſione,uel uiſu. Quid enim opus eſt audire ab eo ſi immortalis ſit anima,cū ad-
ſtare eam uideas præſentē? Si enim nō eſſet,nec uideri utiq; poterat. Quod
ſi neſcis quam dico imaginē,hinc è ueſtigio cū alijs decem uiris,ex his qui præ
ſentes ſunt,eamu; ad domum tuam. At SIMON hæc audiens, & conſcientia
percuſſus,colore mutato,exanguis effectus eſt,extimuit enim ne forte ſi nega *Victus Simon*
rēt,perſcrutaretur domus eius: aut ne indignans PETRVS manifeſtius eum *ſimulat ſe pœ-*
proderet,& omnibus quis eſſet,innoteſceret,ita reſpondit: Obſecro te Petre *nitentiam actu*
per illum bonum deum qui in te eſt,ut uincas maliciam quæ in me eſt,ſuſcipe *rum.*
me ad pœnitentiam,& habebis me adiutorem prædicationis tuæ. Nūc enim
uere rebus ipſis didici, quia dei ueri propheta es,& ideo ſecreta hominum ſo
lus atq; arcana cognoſcis. Et PETRVS ait: Videtis fratres Simonem pœni
tentiam quærentē, paulo poſt uidebitis eum rurſus ad infidelitatem ſuam re-
uerti. Putās enim me prophetam eſſe,pro eo quod publicaui mala eius,quæ
in ſecretis habebat & in occultis,pœnitentiam ſe acturum promiſit: Me enim
mentiri fas non eſt: neque ut infidelis hic ſaluetur,aut nō ſaluetur, ego fallere *Mentiendum*
debeo. Teſtor enim cœlum & terram, quia non prophetice dixi, quæ di- *nō eſt in gratiā*
xi,uel quæ,quantum poſſibile erat,turbis audientibus indicaui, ſed à quibuſ- *proximi.*
dam,qui tunc ei ſocij fuerant in operibus ſuis, nunc autem conuerſi ſunt ad fi
dem noſtrā,quid ei in ſecreto geſtum ſit,didici: cognita ergo, nō præcognita

C loquutus ſum. SIMON uero ut hæc audiuit maledictis his, & côuicijs adgreditur PETRVM, dicẽs: O nefandiſſime omniũ, & doloſiſſime, cui uictoriam fortuna, non ueritas dedit. Verum ego non pro penuria ſcientiæ pœnitentiam petij, ſed ut tu, putans me per pœnitentiam diſcipulũ tuum fore, omnia ſecreta profeſſionis tuæ concrederes mihi: ut ita demum te, cunctis agnitis, cõfutarem. Sed ut callidus intellexiſti quam ob cauſſam pœnitudinẽ ſimulaſſem, & adquieuiſti, tanquam meum non intellegens dolum. Vt prius me apud populum exponeres, quaſi imperitum: tum deinde præuidens, quod ego ita populo expoſitus, neceſſe habeo indignari & confiteri me non uere pœnitudinem gerere, præueniſti ut diceres me ad infidelitaetm meam poſt pœnitentiam regreſſurum, ut omni ex parte uiciſſe uidereris, & ſi permanerem in pœnitentia quam profeſſus fueram, & ſi non permanerem, ut tu ſapiens crederetis, qui iſta præuideris. Ego autem deceptus uiderer, quia tuum non præuidi dolum, tu uero meum præuidens: calliditate uſus circumſcripſiſti me. Sed, ut dixi, fortunæ eſt, non ueritatis iſta uictoria, ſcio tamen quur ego iſta nõ præuiderim, qui adſtans loquutus ſum tibi per bonitatem meam, & patienter egi tecũ. Nũc autem tibi oſtendã diuinitatis meæ potentiã, ut repente procidas, & adores me. Ego ſum PRIMA VIRTVS, qui ſemper & ſine initio ſum. Ingreſſus autem uterũ RACHEL, natus ſum ut homo ex ea, quo ab hominibus uideri poſſem, ego per aërem uolaui, igni commixtus unum corpus effe-

D ctus ſum, ſtatuas moueri feci, animaui exanima, lapides panes feci, de monte in montem uolaui, tranſmeaui, manibus angelorum ſuſtentatus, ad terras deſcendi. Hæc non ſolum feci, ſed & nunc facere poſſum, ut rebus ipſis probem omnibus, quia ego ſum filius dei, STANS in æternũ, & credentes mihi, ſimiliter ſtare in perpetuum faciam. Tua aũt uerba uana ſunt omnia, nec ullum potes opus oſtendere ueritatis, ſicut & ille qui miſit te magus, qui nec ſeipſum potuit liberare de crucis pœna. His dictis à Simone, PETRVS reſpondit: Ne agas aliena, tu enim qđ ſis magus, ex ipſis quæ geſſiſti, cõfeſſus es, & manifeſtatus. Noſter autem magiſter, qui eſt filius dei & hominis, manifeſte bonus eſt. Quod autem uere ſit filius dei, quibus oportuit, dictum eſt & dicetur. Tu autem ſi non uis confiteri, quod magus es, cum omni hac turba pergamus ad domum tuam, & tunc apparebit quis ſit magus. Hæc autem Petro dicente SIMON blaſphemijs, & maledictis, agere cœpit, ut ſeditione facta, perturbatis omnibus, argui non poſſet, & Petrus, quaſi blaſphemiæ cauſſa ſecedens, uictus uideretur. Sed perſtitit & arguere eum uehemẽtius cœpit. Tũc populus indignatus, Simonem atrio eiectum, extra ianuam domus pepulit, eumq; depulſum, unus ſequutus eſt ſolus. Facto autem ſilẽtio, PETRVS adloqui populum hoc modo cœpit: Patienter, fratres, malos ferre debetis, ſcientes, quia deus cum poſſit eos excidere, patitur tamen durare uſq; ad præſtitutã diem, in qua de omnibus iudicium fiet: quomodo ergo nos non patiemur, quos patitur deus? Quur aũt nõ forti animo inlatas ab eis toleramus iniurias, cũ ſuas ille, qui poteſt omnia, non ulciſcatur? ut & ipſius bonitas, & malorũ noſcatur impietas

Simulata pœnitentia Simonis magi.

Simon deſertus ab omnibus eijcitur ex atrio.

Patienter ſunt mali ferendi.

A impietas. Verũ ſi non inueniſſet Simonem malignus miniſtrũ ſibi, inueniſſet alium ſine dubio. Neceſſe eſt enim ſeculo huic uenire ſcandala, uæ tamen illi per quem ueniunt. Et ideo magis deflendus eſt SIMON, quod uas electionis factus eſt maligno, qđ utiq; nõ fuiſſet, niſi poteſtatem in eum ꝓ peccatis prioribus accepiſſet. Nam inde quid dicam, quod & IESV noſtro crediderat, & quod immortales eſſe animas, ſibi ipſe perſuaſit, quamuis in eo ludatur à dæmonibus, tamen perſuaſit ſibi, quod pueri uiolenter necati habeat animam miniſtrantem ſibi ad quæcunq; uoluerit. In quo uere, ut dixi, à dæmonibus illuditur, & ideo ego ſecundum ea quæ ipſi uidebantur, loquutus ſum ad eũ, nam & à Iudæis didicit, quia ſit iudicium, & ultio proferenda aduerſum eos, qui contra ueram fidem ueniunt, nec pœnitudinem gerunt, ſed iſti ſunt quibus malignus, tanquam perfectis in ſceleribus, apparet, ut decipiat eos, ne aliquando ad pœnitentiam conuertantur. Vos ergo quia ad dominum cõuertimini per pœnitentiam, curuate ei genua. Hæc cum dixiſſet, omnis multitudo genua flexit deo. Et PETRVS reſpiciens ad cœlum, cũ lachrymis orabat ſuper eos, ut deus pro ſua bonitate ſuſcipere eos dignaretur cõfugientes ad ſe. Et poſtquam orauit, & præcepit ut poſtera die maturius conuenirent, multitudinem miſſam fecit. Cum deinde, ſecundum conſuetudinem, cibo ſumpto, quieuimus. Igitur PETRVS ſolita noctis hora conſurgens, inuenit nos uigilantes, & cum ex more ſalutans cõſediſſet, primus NICETA ait. Si permit

Matth. 18.

Crediđiſſe Chriſto Simonem ex actis conſtat apoſtolorum cap. 8.

B tis, mi domine Petre, habeo quod rogẽ. Et PETRVS: Permitto, inquit, non ſolum tibi, ſed et omnibus: & non ſolum modo, ſed & ſemper, ut unuſquiſq; quod eum mouet, & partem quam dolet in animo, fateatur, ut poſſit conſequi medicinã. Quæ enim ſilentio conteguntur, nec innoteſcunt nobis: uelut multi temporis uicia difficile curantur: & ideo quoniam tacentibus non facile poteſt medela opportuni & neceſſarij ſermonis adhiberi, proferre debet unuſquiſq;, in quo animus per ignorantiam languet: tacenti uero dare remediũ, ſolius eſt dei, poſſumus autẽ & nos, ſed circuitu multi temporis. Neceſſe eſt enim ut ſermo doctrinæ ab initio per ordinẽ currens, & ſingulis quibuſq; quæſtionibus obuians, cuncta aperiat, & cuncta diſſoluat, & perueniat etiam ad hoc quod unuſquiſque in animo ſuo requirit, ſed hoc, ut dixi, per multum tempus fieri poteſt. Nunc autem quod deſideras roga. Et NICETA ait: Vberes tibi gratias ago ô clementiſſime PETRE, uerũ hoc eſt quod dicere cupio. Qur SIMON, qui aduerſatur, facere tanta hæc, & talia potuit? Non enim mentitus eſt aliquid ex his, quæ ſe feciſſe profeſſus eſt. Ad hæc beatus PETRVS ita reſpõdit: Deus, qui unus & uerus eſt, primo germini ſuo amicos bonos & fideles inſtituit præparare, ſciens aũt, quia boni eſſe nõ poſſunt, niſi habeant in poteſtate ſenſum, quo fiant boni, ut ex ſuo propoſito hoc ſint, qđ uolũt; alioqui nõ poſſunt eſſe uere boni, ſi nõ ꝓpoſito, ſed neceſſitate tenerẽtur in bono; poteſtatẽ dedit unicuiq; arbitrij ſui, ut hoc eſſe poſſit, qđ uult. Et rurſum præuidens quia iſta poteſtas arbitrij, alios quidẽ faceret eligere bona, alios uero mala; & per hoc in duos ordines neceſſario propagandũ eſſet

Petri facilitas.

Scrutator eſt enim cordium & renum. Hiere. 20.

Duo ordines hominum.

C hominũ genus,unicuiq; ordini conceſſit & locũ,& regem,quẽ uellet,eligere:
Rex bonorum Chriſtus, malorum diabolus. bonus eñ rex,bonis gaudet:& malignus,malis. Et quamuis hæc tibi ô CLE
MENS in hoc tractatu,quẽ de præfinitione & fine diſſeruerã, plenius expo-
ſuerim: tamen & nunc requirenti Nicetæ manifeſtare me cõuenit,quæ ſit ra
tio,qđ SIMON,qui cõtra deũ ſentit,tanta ſacere mirabilia potuit. Igitur pri
mo omniũ,malus eſſe iudicaĩ apud deũ is, qui requirere nõ uult,qđ ſibi expe
dit. Quomodo eñ talis iſte aliũ diliget,qui ſemetipſum nõ diligit? aut cui nõ
iſte inimicus erit, qui ſibi ipſi amicus eſſe nõ potuit? Vt ergo diſtinguerenĩ,
Vtilia occultat nobis deus. qui bona,& qui eligunt mala, deus quod utile eſt occultauit hominibus, id eſt
poſſeſſionem regni cœlorũ,eamq; uelut theſaurum ſecretũ repoſuit & abſcõ-
dit,ut ad eam non facile quis poſſit uirtute,& ſcientia peruenire propria,famã
tamen eius, diuerſis nominibus & opinionibus, per generationes ſingulas ad
omnium perduxit auditum,ut ſi qui forte eſſent amatores boni, audientes qđ
ſibi eſſet utile & ſalutare,requirerent & inuenirent. Requirerent autem nõ à
Vnde requirenda ueritas. ſemetipſis,ſed ab eo qui occultauit,darìq; ſibi accedendi aditum,& uiam ſcien
tiæ precarentur,quæ illis ſolis panditur,qui eam ſuper omnia mũdi huius di-
ligerent bona. Nec alio quis pacto uel intelligere eam poſſit, etiamſi pruden-
tiſſimus uideretur. Hi uero qui neglexiſſent,quod ſibi utile et ſalutare eſſet,&
inquirere,tanquam ſeipſos odio habentes, & ſibimetipſis inimici,fraudaren-
D tur eius bonis,uelut qui diligerent mala. Oportet ergo bonos diligere eam ſu-
Deum præ omnibus diligẽdum. per omnia,id eſt ſuper diuitias,gloriam,requiem,parentes,propinquos, ami
cos,& omne quod in hoc mundo eſt. Qui uero perfecte diligit poſſeſſionem
hanc regni cœlorũ,abijciet ſine dubio omnem malæ conſuetudinis uſum,ne-
gligentiã,deſidiã,malitiã,iram,cunctaq; his ſimilia. Nam ſi quid horũ prætu
leris ei,tanq̃ qui plus dilexeris ꝓpriæ libidinis uitia quàm deũ,ad poſſeſſionẽ
regni cœleſtis peruenire nõ poteris: quia & uere ſtultũ eſt, aliquid plus ama-
re q̃ deũ. Siue enim parẽtes ſunt,moriuntur:ſiue ꝓpinqui,nõ permanent:ſiue
amici,mutanĩ. Solus eſt aũt deus æternus,& indemutabilis parens. Qui ergo
nõ uult inquirere qđ ſibi utile eſt,malus eſt,intantũ ut malitia ſua ipſum impi
etatis principẽ ſuperet. Ille eñ bonitate dei abutitur ad ꝓpoſitũ malitiæ ſuæ,
& ſibi placet. Hic aũt ſalutis ſuæ bona negligit,ut perditione ſui malo placeat.
Propter hos ergo,qui ſalutis ſuæ neglectu placent malo,& eos qui ſtudio uti
litatis ſuæ placere cupiunt bono,paria quædã ad tentationẽ præſenti huic ſe-
X. paria ad numerum X. plagarum conſtituta. culo ſtatuta ſunt decẽ,ſecundũ numerũ decẽ plagarũ,quæ inlatæ ſunt Aegy-
pto. Cũ enim Moyſes ſecundũ præceptũ dei peteret à Pharaone,ut emitteret
populũ,& ad teſtimoniũ cœleſtis imperij ſigna oſtenderet,proiectã in terrã
uirgã, conuerſa eſt in ſerpentẽ. Cumq; ob hæc PHARAO non uellet adquie
ſcere,utpote habẽs arbitrij libertatẽ,rurſum magi ſimilia ſigna facere uiſi ſunt,
permittente deo,ut propoſitũ regis ꝓbaretur ex arbitrij libertate, ſi magis cre
deret ſignis Moyſi,qui à deo miſſus eſt,quàm his quæ magi uidebãtur potius
facere,quàm faciebant: quos ipſo utiq; nomine intelligere debuerat, non eſſe
operarios ueritatis,quod non à deo miſſi,ſed magi appellabantur,ſicut & ra-

tio

A tio indicat. Deniq; uſque ad aliquem locū, uiſi ſunt habere certamen, & poſt
hæc cōfeſſi de ſe, ceſſere meliori. Inducitur ergo plaga ultima, interitus primi
tiuorum. & tunc Moyſes iubetur populū conſperſione ſanguinis conſecrare, *Exo. 19.*
atque ita magna cum prece, oblatis etiam muneribus, cum populo rogatur
abſcedere. Simili ergo modo etiam nunc per me uideo geri. Sicut enim tunc
Moyſe hortante regem, ut crederet deo, obſiſtebant magi quaſi oſtentatio-
ne ſimilium ſignorum, & à ſalute incredulos prohibebant. Ita & nunc cum
ego exierim docere omnes gentes, ut credant uero deo, SIMON magus reſi-
ſtit, eadem agens aduerſum me, quæ & illi tunc egerunt aduerſum Moyſen,
ut ſi qui ſunt ex gentibus, qui nō recto iudicio utuntur, appareant. Saluentur
autem qui ſignorum rectū diſcrimen habuerint. Hæc dicente Petro, NICE-
TA reſpondit: Obſecro te, ut ſi quid ad memoriā uenit, permittas mihi pro-
ferre. Tum PETRVS delectatus ſuper ſtudio diſcipulorū. Dic, inquit, quod
uis. Et NICETA ait: Quid peccauere Aegyptij, ſi non crediderunt Moyſi,
cum & magi ſimilia ſigna fecerint, etiamſi uiderentur potius fieri, quàm ueri-
tate fierent? Nā et ſi ego fuiſſem tunc, ex eo quod magi ſimilia faciebant, nón-
ne aut Moyſen magum credidiſſem, aut magos quæ oſtendebant, diuinitus fa
cere putaſſem? quia non mihi ueriſimile uideretur, licet per phantaſiam, ea-
dem tamen effici à magis poſſe, quæ ille qui à deo miſſus eſt, perpetrabat. Et
nunc ergo quid peccant hi qui Simoni credūt, cum uideant eum tanta facere
B mirabilia? aut nō eſt mirabile per aërem uolare? igni admixtū, unum corpus
effici? facere ſtatuas ingredi? canes æreos latrare? & alia his ſimilia, quæ utiq;
diſcretionem neſcientibus, ſatis mira ſunt, ſed & de lapidibus uiſus eſt panes fa
cere, quod ſi peccat qui ſigna facientibus credit, quomodo nō peccaſſe uidebi
tur & is, qui domino noſtro pro ſignis & uirtutibus credidit? Et PETRVS
ait: Libenter accipio quod de ueritate adamuſſim requiris, & impedimenta
fidei in anima tua latere non pateris. Vnde & medelam conſequi facile potes.
Meminiſti, quod peius omniū eſſe dixi, cū quis negligit quod ſibi expedit di-
ſcere. Et NICETA reſpondit: Memini. PETRVS: Et rurſum quod deus oc
cultauit ueritatem ſuam, ut eam his qui ſe fideliter ſectantur, aperiat. Et NI-
CETA: Ne hoc quidē oblitus ſum. Tum PETRVS: Quid ergo putas, quia
in terram defoſſam abſconderit deus ueritatem, & mōtes ei ſuperpoſuerit, ut
ab his qui in profundū fodere ualent, tantūmodo inueniri poſſit? Non ita eſt,
ſed ſicut montes & terram cœli ambitu circumdedit, ita & ueritatem charita- *Veritas charitatis dei uelamine tecta eſt.*
tis ſuæ uelamine contexit, ut ille ad eam ſolus peruenire poſſit, qui prius ianuā
dilectionis diuinæ pulſauerit. Etenim qd' prius dicere cœperā, paria quædā
huic mūdo deſtinaſſe deū. Ille qui primus ex paribus uenit, à malo eſt. Qui ſe *PARIA quædam mundi.*
cundus, à bono. In quo unicuiq; hominū iuſti occaſio iudicij datur, ſiue ſim-
plex ille ſit, ſiue prudēs. Nā ſi ſimplex eſt, & crediderit illi qui primus uenit, ſi-
gnis enim & prodigijs motus, neceſſe eſt eadem ratione, ut etiā illi qui ſecūdo
uenerit, credat: ſignis enim & prodigijs ſuadebitur, & nunc ſicut prius. Cum
uero crediderit huic ſecundo diſcet ab eo quod primo illi qui à malo uenit, cre-

dere nõ debeat,& ita prioris error ſecundi emendatione corrigitur. Si uero quia primo credidit,ſecundũ recipere noluerit, merito ut iniuſtus cõdemnabitur: iniuſtũ enim eſt, ut cũ primo propter ſigna crediderit,ſecũdo, eadem aut etiam potiora ferenti ſigna,non credat. Si uero non credidit primo, conſequens eſt,ut uel in ſecundo moueatur ad credendũ. Neq; enim intantum animo ſtertit,ut ingeminatis mirabilibus non ualeat ſuſcitari. Si uero prudẽs eſt, diſcretionem poteſt capere ſignorũ. Et ſiquidẽ primo credidit,augmentis uirtutum mouebitur ad ſecundũ,& ex cõparatione quæ ſint potiora deprehendet,quamuis manifeſta habeantur indicia apud eruditos quoſq;,ſicut per ordinis conſequentiã demonſtrauimus. Si uero tanquam ſanus quis, & qui medico non indigeat,non eſt cõmotus ad primũ, rei ipſius perſeuerantia ſuſcitabitur ad ſecundũ: diſtinctionemq; ſignorũ & mirabiliũ faciet, in hunc modum. Ille qui à malo eſt, ſigna quæ facit, nulli proſunt: illa uero quæ facit bonus, hominibus proſunt. Nã, dic quæſo, quæ utilitas eſt oſtendere ſtatuas ambulantes? latrare æreos aut lapideos canes? ſalire montes? uolare per aërem? & alia his ſimilia, quæ dicitis feciſſe Simonẽ. Quæ autem à bono ſunt, ad hominum ſalutem deferũtur, ut ſunt illa quæ fecit dominus noſter, qui fecit cæcos uidere, fecit ſurdos audire, debiles, claudos erexit, languores & dæmones effugauit, mortuos fecit reſurgere, & alia his ſimilia, quæ etiam per me fieri uidetis. Iſta ergo ſigna quæ ad ſalutem hominũ proſunt,& aliquid boni hominibus conferunt, malignus facere nõ poteſt, niſi in fine mundi tantũ. Tunc enim admiſcere ei conceditur aliqua etiã de dextris ſignis, id eſt, ut uel dæmones fuget, uel ægritudines ſanet, & propter hoc, tanquam qui exceſſerit terminos ſuos,& in ſemetipſum diuiſus ſit, ac ſemetipſum impugnauerit, deſtruetur. Et propterea dominus prædixit, in nouiſſimis temporibus tentationẽ futuram, talem in qua decipiantur, ſi fieri poteſt, etiam electi, confuſis ſcilicet indicijs ſignorũ, perturbari neceſſe eſt, etiam eos qui in diſcernendis ſpiritibus, ac diſtinguendis uirtutibus uidenẽ eruditi. Decem ergo, quæ diximus paria, huic mũdo deſtinata ſunt ab initio ſeculi, CAIN & ABEL unũ fuit par. Secundũ uero Gigantũ,& Noë. Tertiũ Pharaonis & Abraham. Quartũ Philiſtinorũ & Iſaac. Quintũ Eſau & Iacob. Sextũ magorũ & legiſlatoris Moyſi. Septimũ tentatoris & filij hominis. Octauũ Simonis & meũ Petri. Nonum omnium gentium, & illius qui mittetur ſeminare uerbum inter gentes. Decimũ Antichriſti, & CRISTI, de quibus paribus aliâs uobis per ſingula latius exponemus. Et cum hæc diceret Petrus, AQVILA ait: Vere adſidua doctrina opus eſt, ut de ſingulis poſſit quis ſcire rationem. At PETRVS: Quis eſt, qui adſiduus ſit erga doctrinã, & ſtudioſe ſingula quæq; perquirat? niſi qui animam ſuam diligit ad ſalutem,& omnibus renũciat huius mundi negocijs, ut ſoli uerbo dei uacat, quem ſolum prudentem iudicat, uerus propheta, uendentem omnia quæ ſua ſunt,& ementem unam ueram margaritam,& intelligentem quæ ſit differentia à temporalibus ad æterna, paruis ad magna, hominibus ad deum. Intelligit enim quæ ſit æterna ſpes apud uerũ & bonum deũ: quis

Amuſsis ad quã prodigia exigere conuenit, an ex deo ſint.

Signa diaboli qualia.

Matth. 14.

X. paria totius mundi collata inter ſe.

Matth. 13.

A quis autem eſt,qui diligit deum niſi qui ſapientiam eius cognouit? quomodo autem quis agnoſcere poterit ſapientiã dei,niſi adſiduus ſit ad audiendũ uerbum eius? ex quo accidit,ut amorem eius concipiat,& digno eum honore ueneretur,hymnis & orationibus ad eum fuſis,& in his libentiſſime requieſcẽs, ſummumq́ꝫ deputans detrimentum, ſiquando aliquid aliud,uel ad momentũ temporis loquatur,aut agat,quia reuera nec poteſt anima, quæ dei amore repleta eſt,aliud aliquid intueri,niſi quod ad deũ pertinet,nec ſatiari poteſt præ amore eius,ea quæ ipſi ſcit eſſe placita, meditãdo. Hi uero qui affectũ eius minime concepere,nec inluminatã charitatem eius gerunt mente, uelut in tenebris poſiti,lucem uidere non poſſunt. Et ideo etiam prius quàm incipiant requirere de deo,quaſi labore oppreſſi,ſtatim deficiunt,ac tædio repleti, continuo à propria conſuetudine rapiuntur ad ea uerba quibus delectantur. Nam de deo audire aliquid talibus tædioſum eſt & moleſtũ, ꝓ eo,ut dixi,quia mens eorũ nullam dulcedinem diuinæ charitatis accepit. Hæc PETRO dicente, dies exortus eſt,& ecce ueniens quidam ex diſcipulis Simonis clamabat, dicens. Obſecro te PETRE,ſuſcipe me miſerũ, à mago Simone deceptum, cui ego uelut cœleſti deo intendebam,pro his quæ ab eo fieri mirabilibus uidebam. Auditis tamen ſermonibus tuis,cœpit iam mihi homo uideri, & quidẽ malus. Veruntamen cum hinc exiret,ego eum ſubſequutus ſum ſolus: nõdũ enim ad liquidũ impietates eius agnoueram. Cum autẽ uidiſſet me ſubſequentem,

Nemo diligit deũ niſi qui ſapientiã eius cognouerit.

B beatũ me dicens,perduxit ad domum ſuam: circa mediũ uero noctis ait ad me: Omniũ te hominũ faciam meliorem,ſi uolueris uſq́ꝫ ad finem perſeuerare mecum, cui cũ promiſiſſem, exigit à me iuramentũ perſeuerantiæ, eoq́ꝫ accepto, impoſuit ſuper humeros meos polluta quædam & execrabilia ſecreta ſua,ut portarem, & ſequi me iuſſit. Vbi uero uentũ eſt ad mare, nauigium quod forte aderat, ingreſſus, id à ceruicibus meis quod portare me iuſſerat, ſumpſit. Et paulo poſt egreſſus, nihil extulit, certũ quod in mare id iecerat: rogabat autem me,ut cum ipſo proficiſcerer, dicens ſe Romam petere, ibi enim in tantũ placiturum,ut deus putetur, & diuinis publice donetur honoribus. Tunc, inquit, te omnibus diuitijs repletũ, ſi huc redire placuerit, & pluribus fultum miniſterijs, mittã. Hæc ego audiens, & nihil in eo, ſecundũ hanc profeſſionem uidens, ſed magũ & deceptorem eſſe intelligens, reſpondi: Quæſo te ignoſce mihi, quia pedes doleo, & ꝓpterea exire à Cæſarea non ualeo, præterea eſt mihi uxor, ſunt paruuli liberi, quos relinquere omnino nõ poſſum. At ille hæc audiens, & ignauiæ meæ incuſans, profectus eſt cõtra Doram, dicens. Cum audieris quanta mihi gloria erit in urbe ROMA, pœnitebit te. Et poſt hæc ipſe quidem, ut aiebat, ROMAM petit, ego aũt confeſtim redij huc, orans, ut me ſuſcipias ad pœnitentiam, quia ab eo deceptus ſum. Cum hæc dixiſſet is, qui à Simone regreſſus eſt, iuſſit eũ PETRVS in atrio reſidere. Procedens autem ipſe, & turbas plurimas uidens, multo plures quàm ſuperioribus diebus, ſtetit in loco ſolito, & oſtendens eum qui à Simone uenerat, ſermonem facere hoc modo cœpit. Iſte, fratres, quem oſtendo uobis, paulo ante ue

Simon artis ſuæ myſteria in mare proiecit.

Simon Romã proficiſcitur.

C nit ad me, de Simonis mihi malis artibus nuncians, quo modo ipſam ſceleris ſui officinam proiecerit in profundũ: non quaſi pœnitentia ductus,ſed metuens,ne deprehenſus publicis legibus ſubiaceret. Rogabat autem hunc, ut dicit,munera immenſa pollicens,ſecum manere. Quem cũ ſuadere minime potuiſſet, tanquam ignauum increpans, dereliquit, ipſe uero Romam petens. Cũq; hæc PETRVS indicaſſet turbis,ipſe qui regreſſus à Simone fuerat,publice ſtãs,ſingula quæq; cœpit populo exponere,de ſceleribus Simonis. Et cũ grauiter ferrent,de his quæ audiebant, per artes magicas geſta à Simone, ait

Mala præterita boni conſulenda. PETRVS: Nolite fratres grauiter ferre de his quæ tranſacta ſunt, ſed obſeruate de futuris: quæ enim tranſierunt, iam finita ſunt, quæ uero imminent, periculoſa ſunt his qui incurrerint, ſcandala enim nunquam deerũt huic mundo, donec permittitur inimico agere pro uoluntate ſua, ut prudentes quiq;,& in-

D tellegentes aſtutias eius,ſuſcitatos ſibi ab eo ſuperent agones. Hi uero qui negligunt diſcere quæ ad ſalutem pertinent animæ ſuæ, iuſtis ab eo deceptionibus capiantur. Quia ergo,ut ipſi audiſtis, SIMON egreſſus eſt, aures gentilium qui ad ſalutem uocati ſunt,præuenire, neceſſe eſt & me ueſtigia eius inſequi,ut ſi quid forte ab illo diſſipatum fuerit, corrigatur à nobis. Sed quoniã iuſtum eſt de uobis maiorem ſolicitudinẽ geri,qui iam intra muros uitæ continemini,quia quod adquiſitum eſt,ſi pereat,damnum infert. Quod aũt nondum,ſiquidem inueniri potuerit,lucrũ eſt, ſi minus, hoc ſolũ damni eſt, quod lucrum factũ non eſt. Vt ergo & uos magis ac magis in ueritate firmemini,& gentes quæ ad ſalutem uocantur, non uſquequaque poſſint nequitia Simonis

Zachæus ordinatus epiſcopus apud Ceſareã à Petro. præueniri: cogitaui Zachæum uobis ordinare paſtorem,ego uero ipſe tres uobiſcum permanere menſes,& ita proficiſci ad gentes,ne amplius morantibus nobis, & ſceleribus Simonis uſq; quaq; graſſantibus, inſanabiles fiant. Hæc illo dicẽte: uniuerſus populus fleuit,audiens quod profecturus eſſet. At PETRVS compaſſus eis,etiam ipſe lachrymas fudit,& in cœlũ reſpiciens,ait: Tibi deus qui cœlũ terramq; feciſti,& omnia quæ in eis ſunt,precem ſupplicem fundimus,ut confugientes ad te in tribulatione ſua ſoleris: propter affectum enim quem habent erga te, diligunt me,qui ueritatẽ tuam adnunciaui eis,propter quod miſerationis tuæ dextera cuſtodi eos: nõ enim Zachæus, nec alius quiſquam hominum cuſtos eſſe eis idoneus poteſt. Hæc autẽ & his

Manuũ impoſitio. ſimilia cum dixiſſet Petrus,manibus ſuperpoſitis Zachæo,orauit ut inculpabiliter epiſcopatus ſui ſeruaret officium. Poſt hæc duodecim presbyteros ordinauit, & diacones quattuor,& ait: Zachæum hunc uobis ordinaui epiſco

Quales debeant eſſe epiſcopi. pum,ſciens eum timorem dei habere,& eruditũ eſſe in ſcripturis. Quem quaſi CHRISTI locum ſeruantem, honorare debetis, obedientes ei ad ſalutem ueſtram,& ſcientes,quod ſiue honor,ſiue iniuria,quæ ei defertur, ad CHRISTVM redundat,& à CHRISTO ad deum. Audite ergo eum adtentius,& ab ipſo ſuſcipite doctrinam fidei: Monita autem uitæ à presbyteris, à diaconibus uero ordinem diſciplinæ. Viduarum religioſam curã gerite, pupillos enixius iuuate: pauperibus miſericordiam facite, iuuenes pudicitiam docete.

Et ut

Et ut breuiter totum dicam, alterutrum uos in quibus res popoſcerit, ſuſtentate. Deum colite qui creauit cœlum & terram, CHRISTO credite, inuicem diligite, miſericordes eſtote ad omnes, non uerbo ſolo, ſed & opere & rebus implete charitatem. Et cũ hæc atq; his ſimilia præcepiſſet, pronũciauit ad populum, dicens: Quoniam tres menſes ſtatui facere uobiſcum, ſi quis ueſtrum deſiderat, baptizetur, ut exutus prioribus malis, de reliquo pro bonis actibus hæres bonorum cœleſtium, ex geſtis proprijs fiat. Accedat ergo qui uult ad ZACHAEVM, & ipſi det nomen ſuum, atque ab eo myſteria audiat regni cœlorum. Ieiunijs frequentibus operam impendat, ac ſemetipſum in omnibus probet, ut tribus his menſibus conſummatis, in die feſto poſſit baptizari. Baptizabitur autem unuſquiſque ueſtrum in aquis perennibus, nomine trinæ beatitudinis inuocato ſuper ſe, perunctus primo oleo per orationem ſanctificato, ut ita demum per hæc conſecratus, poſſit percipere de ſanctis. Et cum multa dixiſſet de ratione baptiſmi, dimiſſis turbis, ad ſolitam ſe recepit manſionem: Ibiq; adſtantibus ſibi duodecim, id eſt: ZACHAEO, & Sophonia, Ioſepho, & Michæa: Eleäzaro, & Phinees: Lazaro, & Heliſæo: me CLEMENTE, & Nichodemo: Niceta, & Aquila, hoc modo proloquutus eſt. Conſideremus fratres quod iuſtum eſt: debemus enim auxilium aliquod ferre gentibus, quæ ad ſalutem uocatæ ſunt. Ipſi audiſtis quod SIMON præcedere uolens iter noſtrum profectus eſt, quem

Compendium præceptorum Petri ad diſcipulos ſuos.

Oleo in baptiſmo uſi ſunt in primitiua eccleſia.

B oportuerat & è ueſtigio inſequi, ut ſic ubi aliquos ſubuertere tentaret, continuo confutaretur à nobis. Sed quoniam iniuſtum mihi uidetur, ut derelictis his qui iam conuerſi ſunt ad deum, eorum qui adhuc longe ſunt curam præferamus, rectum puto, tribus mẽſibus permanere me cũ his, qui in hac ciuitate conuerſi ſunt ad fidem, & firmiores eos efficere: nec tamen illos, qui adhuc longe ſunt, penitus neglegere, ne forte ſi diu uenenis peſſimæ doctrinæ inficiantur, difficilius reuocentur. Et ideo uolo, ſi tamen etiam uobis iuſtum uidetur, ut pro Zachæo, quem hic ordinauimus epiſcopum, ſubijciatur in numero Beniamin filius Saba, & pro CLEMENTE, quẽ decreui mecũ ſemper eſſe, quia ex gentibus ueniens, audiendi uerbi dei grande deſideriũ gerit, Ananias filius Safra. Pro Niceta uero, & Aquila, qui nuper conuerſi ſunt ad fidem CHRISTI, Rubelus Zachæi frater, & Zacharias ſtructor. Iſtis ergo quatuor pro his quatuor ſubſtitutis, expleri uolo duodecim numerum, ut me in ipſis ſemper ſecũ eſſe ſentiat Simon. Sequeſtratis igitur me CLEMENTE, & Niceta & Aquila, ad illos duodecim ait: Volo uos poſt diem craſtinum proficiſci ad gentes, & ueſtigia Simonis inſequi, ut omnia quæ agit, manifeſta mihi faciatis, ſed & propoſitum ſingulorum diligenter requirite, & me adfuturũ ſine mora eis adnunciate, & ne multa uobis dicam, per omnia inſtruite gentiles expectare aduentum meum. Cumq; hæc atque his ſimilia dixiſſet, etiã uos, inquit, fratres, ſi quid uobis ad hæc uidetur, dicite: ne forte non ſit rectum qđ mihi ſoli placet. Tum omnes una uoce conlaudantes eum. Rogamus magis, aiebant, ut pro arbitrio tuo cuncta diſponas, & quod tibi ipſi uidetur iubeas;

C hoc enim putamus eſſe opus integrum pietatis,ſi quæ tu iuſſeris, impleamus. Igitur ſtatuto die cum ſteſſent ante PETRVM,ne arbitreris, aiūt:Petre,parũm nobis indici mœrorem, quod fraudamur non audientes te per menſes tres,ſed quoniam hoc expedit agere quod tu iubes,obediemus promptiſſime,ſemper ergo uultum tuum in noſtro corde retinētes,ſicut iuſſiſti,alacres proficiſcimur. At ille oratione pro eis ad dominũ fuſa,emiſit eos. Et cum profecti fuiſſent illi duodecim,qui præmiſſi ſunt, PETRVS ingreſſus,ex more in loco diſputationis ſtetit. Conuenerat autem populi multitudo, copioſior numerus quàm ſolebat, & omnes cum lachrymis intuebātur eum,pro eo,quod pridie ab eo audiſſent,profecturum ſe Simonis gratia. Sed & ipſe lachrymantes eos uidens ſimilia patiebatur,licet conaretur occultare, & inhibere lachrymas:prodebatur tamen ex tremore uocis, & interruptione ſermonis,quod ſimili angeretur affectu. Veruntamen manu confricans frontem,æquo animo, inquit,eſtote fratres & miſericordes animas ueſtras conſilij ratione ſolamini, referentes omnia ad deum,cuius ſolius implenda, & omnibus præferenda uoluntas eſt. Nam ſi uerbi gratia ponamus,quod pro affectu quem erga uos gerimus, contra uoluntatem eius agentes, reſideamus uobiſcum, nunquid non poteſt miſſa in me morte,profectionem mihi à uobis inducere longiorē? Et ideo melius eſt,ut hanc breuiorem cum uoluntate ipſius impleamus, utpote

XII. diſcipuli Petri mittutur ad prædicādū.

Chriſtiani debent omnia referre ad deum.

D quibus definitum eſt,in omnibus obedire deo, unde & uos debetis ſimili obedientia parere ei, quippe qui etiam me,non alia ex cauſſa,niſi pro ipſius amore diligatis. Vt ergo amici dei, uoluntati eius obtemperate,ſed & uos ipſi probate quod iuſtum eſt. Nunquid nō impium uidebatur,ſi cum uos Simon deciperet, ego nō ueniſſem ad uos,detentus à fratribus qui erāt in Hieruſalem, & quidem cum haberetis apud uos ZACHAEVM, uirum bonum, & in ſermone expeditum? Ita ergo & nunc impium iudicate, ſi cum exierit SIMON ad gētes impugnādas, quibus nullus omnino defenſor eſt,ego nō ſubſequar, detētus à uobis. Propter quod obſeruemus, ne forte affectu iniuſto, uoluntatem maligni faciamus. Interim tribus, ut dixi, menſibus permanebo apud uos:eſtote adſidui ad audiendum uerbum, & conſummatis his,ſi qui poſſunt, & uolunt ſequi nos,permittitur eis ſalua pietate. Quod autem dico ſalua pietate,hoc eſt,ne quem diſceſſu ſuo contriſtet qui contriſtari non debet,uel parentes relinquens,quos nō oportet,uel uxorem fidelem,uel ſi quæ ſunt huiuſmodi perſonæ,quibus propter deum deferri ſolatium conuenit. Interea per dies ſingulos diſputans & docens,propoſitū tempus in doctrinæ labore compleuit. Et cū aduenilſet dies feſtus,ſuper decem milia baptizati ſunt. In illis autem diebus epiſtola mittitur à fratribus qui præceſſerant,in qua Simonis ſcelera continebantur, quomodo per ciuitates deciperet turbas, & Petrum per ſingula laceraret, ut cum forte aduenilſet, nullus ei adcommodaret auditum. Adſerebat enim eum magum eſſe, & ſine deo, iniurioſum, callidum, imperitū, & impoſſibilia profitentem. Mortuos enim reſurrecturos adſerit, quod eſt, inquit,impoſſibile. Si qui uero eum cōfutare uelit,occultis ab eo inſidijs perimitur

Nō facile relinquendi ſunt parentes aut uxores Euangelij prætextu.

Pluſquàm X. M. ſunt baptizati uno die.

A mitur per ſatellites eius, propter quod, inquit, & ego cum eum ſuperaſſem, & triumphaſſem, inſidias eius ueritus, ſugi, ne forte maleficijs me perimeret, aut mortem meam per inſidias elocaret, indicabāt autem maxime eum apud Tripolim demorari. Igitur PETRVS, epiſtolam recitari populo iubet, & poſt lectionem adloquutus eos, de omnibus pleniſſime inſtruxit. Præcipue tamen ut obedirent Zachæo, quem eis ordinauit epiſcopum. Sed & presbyteros & diaconos populo, & ipſis nihilominus populum commendauit, ſimulq; denuncians, quod apud Tripolim hyematurus eſſet. Cōmendo uos, inquit, gratiæ dei, craſtino cum uoluntate domini profecturus: per totos aūt tres menſes quos apud Cæſareā doctrinæ cauſſa exegimus, quæcūq; apud populū diſſerebat per diem, hæc nobis ſecreto lucubrantibus ſecum, plenius & perfectius explanabat, tanquam fidelioribus, ac ſibi liquido probatis. Simul & imperat mihi, quia intellexit me ſtudioſius quæ audirē memoria cōmendare, libris ſingula quæq; quæ memoratu digna uidebantur, cōprehendere, & mittere ad te mi domine Iacobe, ſicut & feci parens eius præceptis. Primus ergo liber ex his quos prius miſi ad te, continet de uerbo Prophetæ, & de proprietate intelligentiæ legis, ſecundum id quod Moyſei traditio docet. Secundus de principio continet, utrum unum ſit principium, an multa, & quod nō ignoret Hebræorum lex, quid ſit immenſitas. Tertius de deo, & his quæ ab eo inſtituta ſunt. Quartus, quod cum multi dicantur dij, unus ſit uerus deus ſecundū teſtimonia ſcripturarum. Quintus, quod duo ſint cœli, quorū unum ſit iſtud uiſibile firmamentum, quod & tranſibit, aliud uero æternum & inuiſibile. Sextus de bono & malo, & quod bono cuncta ſubijciantur à patre, malum aūt quare, & quomodo, & unde ſit, & quod coöperetur quidem bono, ſed non propoſito bono, & quæ ſint ſigna boni, quæ uero mali, & quæ ſit differētia dualitatis & coniugationis. Septimus, quæ ſint quæ proſequuti ſunt duodecim apoſtoli apud populum in templo. Octauus de uerbis domini quæ ſibi uidētur eſſe contraria, ſed non ſunt, & quæ ſit horum abſolutio. Nonus, quia lex à deo poſita eſt, iuſta ſit, & perfecta, & quæ ſola poſſit facere pacem. Decimus de natiuitate hominū carnaliū, & de generatione quæ eſt per baptiſmū, & quæ ſit in homine carnalis ſeminis ſucceſſio, & quæ animæ eius ratio, & quomodo in ipſa eſt libertas arbitrij, quæ quoniam nō eſt ingenita, ſed facta eſt, immobilis à bono eſſe non poterat. De his ergo ſingulis quæ apud Cæſareā diſſerta ſunt à Petro, iubente, ut dixi, ipſo, decem cōſcripta ad te trāſmiſi uolumina. Nos autem die poſtera, ut ſtatutum fuerat, cum aliquantis qui Petrū ſequi decreuerant fidelibus uiris, à Cæſarea proficiſcimur.

Negocium ſcribendi à Petro Clementi iniungitur.

LIBRI RECOGNITIONVM.

B

LIBRI TERTII FINIS.

RECOGNITIONVM DIVI CLEMENTIS AD IACOBVM FRAtrem Domini, LIBER QVARTVS, Rufino Torano Aquileienſe interprete.

C *Dora.*

PROFECTI à Cæſarea, ut Tripolim pergeremus, apud Dorã breue oppidũ, primã fecimus manſionem, quia nec longe aberat. Et omnes penè, qui per ſermonem PETRI crediderant, diuelli ab eo ſatis ægre habebant, ſed pariter incedentes, dum iterũ uidere, iterum complecti iuuat, iterum conferre ſermonem, ad diuerſorium peruenimus. Sequenti

Ptholomais. uero die uenimus Ptholomaidam, ubi decem dies demorati. Cum aliquanti uerbum dei recepiſſent, nonnulli eorum qui adtentiores uidebantur, & diutius detinere nos doctrinæ

Tripolis. gratia cupiebãt, Tripolim, ſi hoc uelint, ut ſequerẽtur indicauimus. Similiter

Tyrus. & apud Tyrum ac Sydonam & Berythum fecimus, & his qui plenius deſide-

Sydon. rabant audire ſermonem, apud Tripolim nobis hyemandum denũciauimus.

Berythus. Igitur cum ex ſingulis ciuitatibus ſtudioſe quiq; comitarentur PETRVM, electorũ multitudo plurima ingredimur Tripolim. Continuo autẽ ante portas ciuitatis fratres, qui præmiſſi fuerant, occurrunt, & ſuſcipientes nos abducunt per hoſpitia quæ præparauerant. Commotio autem & concurſus pluri

D mus fiebat in ciuitate, deſiderantium uidere PETRVM. Et cũ ueniſſemus ad

Maro. domum MARONIS, in qua Petro fuerat præparatũ, conuerſus ad turbas, poſt diem craſtinum ſermonem ſe ad eos promiſit facturum. Igitur qui præmiſſi fuerant fratres, omnibus qui nobiſcum uenerant hoſpitia diuidunt. PETRVS uero Maronis domum ingreſſus, cum rogaretur cibum ſumere, ne-

Petrus non cæpit cibũ priuſquã cognouiſſet fratribus eſſe hoſpitijs proſpectum. quaquam ſe facturum reſpondit, niſi prius ſciſſet, ſi omnes qui eum fuerant comitati, hoſpitijs requieſcerent. Comperit autem à fratribus qui præmiſſi ſunt, quia à ciuibus, pro deſiderio quod erga Petrum conceperant, non ſolum hoſpitijs, ſed & omni humanitate ſuſcepti ſint, in tantum, ut & contriſtarentur aliquanti, quibus defuere quos ſuſciperent. Ita enim omnes paratos fuiſſe, ut ſi multo plures ueniſſent, adhuc tamen ſuſcipiendos magis quàm ſuſcipientes fuiſſe defuturos. Super his PETRVS ualde delectatus, conlaudauit, & benedixit eos, ac ſecum manere iuſſit. Ipſe uero cum lauiſſet in mari, cibo ſumpto, quieuit in ueſpera. Et ex more, pullorum cantibus ſurgens, ueſpertino adhuc lumine perdurante, cunctos inuenit uigilantes, eramus aũt omnes cum eo ſedecim, Petrus & ego Clemẽs, Niceta & Aquila, & illi qui præceſſerant duodecim

decim, ſalutans itaq;, ut ſolebat PETRVS ait: Hodie quia alijs occupati non ſumus, nobis ſimus. Et ego quidem uobis, quæ apud Cæſareã, poſt digreſſum ueſtrum geſta ſunt, enarrabo. Vos autem mihi quæ hic à Simone perpetrata ſunt, indicate. Et cum de his ab alterutro ſermo cederetur, inluceſcente die, ingreſſi quidam de familiaribus, nunciant Petro, quod Simon ubi eum didiciſſet ingreſſum, per noctem profectus eſſet, Syriam tendens. Turbæ autem diem hanc, inquiunt, quam interpoſuiſti eis, deſiderio tui longiſſimum ſibi eſſe tempus opinantur, deniq; non ferentes ſtant ante ianuam, inter ſe inuicem de his quæ audire cupiunt, conferentes, & te ante præfinitum tempus omnimodis ſe uiſuros ſperant, quantoq; magis dies clareſcit, multitudines colliguntur, & audituros ſe ſermonem tuum, neſcio unde præſumentes, certiſſime confidunt. Nunc ergo quod tibi uidetur, iube ut dicamus eis, abſurdum nanq; eſt tantam multitudinem conueniſſe, & diſcedere cũ mœſtitia, quippe ſi reſponſa eis nulla reddantur. Non enim cogitabunt, quod ipſi ſtatutũ non expectauerint diem, ſed quod à te magis uideantur eſſe contempti. Tum PETRVS admirans, ait: Videtis fratres, quomodo unuſquiſq; ſermo domini propheticè dictus, impletur. Memini enim dixiſſe eum: meſſis quidem multa, operarij autem pauci. Rogate ergo dominum meſſis, ut ejciat operarios in meſſem ſuam. Ecce ergo nunc quæ in myſterio prædicta ſunt, adimplẽtur. Sed & quod dixit, multi uenient ab oriente, & occidente, à ſeptentrione, & meridie, & recumbent in finibus Abraham, & Iſaac, & Iacob, etiam hoc pariter, ut uidetis, expletur. Propter quod deprecor uos conſeruos, & adiutores meos, ut diſcatis adtentius prædicandi ordinem, & abſolutionum uias, ut poſſitis ſaluare animas hominum, quæ occulta dei uirtute, quẽ debeant diligere, prius etiã quàm doceantur, agnoſcunt. Videtis enim eos, quaſi bonos ſeruos, deſiderare eum quem ſibi ſperant aduentum ſui domini nunciare, ut poſſint uoluntatem eius, cum didicerint, implere. Deſiderium ergo audiendi uerbi dei, & uoluntatem eius quærendi, ex deo habent: & hoc eſt initium doni dei quod gentibus datur, ut poſſint per hoc doctrinam recipere ueritatis. Sic enim & Hebræorum populo ex initio datũ eſt, ut diligerent Moyſen, & crederẽt uerbo eius. Quod ergo fuit proprij muneris à deo erga Hæbræorũ gentem, hoc nũc uidemus dari etiam his qui ex gentibus conuocantur ad fidem. Operum uero ratio, poteſtati & arbitrio uniuſcuiuſq; permittitur, & hoc ipſorũ eſt proprium, hoc à patre cœleſti donatum eſt. Sed ſalus in eo eſt, ut uoluntatem eius, cuius amorem & deſiderium, deo largiente, cõceperis, facias. Ne dicatur ad te ille ſermo eius quem dixit. Quid autem dicitis mihi domine domine, & non facitis quæ dico? Eſt ergo proprij muneris à deo cõceſſi Hebræis, ut Moyſi credãt, Gentibus autem, ut IESVM diligant. Hoc enim indicabat & magiſter, ubi ait: Cõfiteor tibi pater domine cœli & terræ, quia occultaſti hæc à ſapientibus, & prudentibus, & reuelaſti ea paruulis, per quod utiq; declaratur, quia Hebræorum populus qui ex lege eruditus eſt, ignorauit eum. Populus autem gentiũ agnouit IESVM & ueneratur, propter quod & ſaluabitur, nõ ſolum agno-

Simon reformidans Petri conſpectum dilabitur in Syriam.

Matth. 9.

B

Matth. 8.

Proprium Hebræorum munus factum eſt & gentibus cõmune.

Matth. 7.

Matth. 11.

Saluantur non qui agnouerint deũ,ſed qui uoluntatem eius fecerint.

Matth. 13.

C ſcens eum,ſed & uoluntatem eius faciens.Debet autem is qui ex gentibus eſt, & ex deo habet, ut diligat IESVM, proprij habere propoſiti, ut credat & Moyſi.Et rurſus Hebræus qui ex deo habet, ut credat Moyſi, habere debet, & ex propoſito ſuo,ut credat in IESVM, ut unuſquiſque eorum habens in ſe aliud diuini muneris,aliud propriæ induſtriæ,ſit ex utroq; perfectus. De tali enim dicebat dominus noſter uiro diuite,qui profert de theſauris noua & uetera. Sed de his ſatis dictum: urget enim tempus, & populi religioſa deuotio inuitat nos, ad ipſos facere ſermonem, Et cum hæc dixiſſet, requirebat ubi opportunus eſſet locus ad diſputãdum.Et MARO ait: Eſt mihi ædes ampliſſima, quæ plus quàm quingentos recipiat uiros, eſt & hortus intra domum, aut ſi in publico aliquo placet loco, hoc magis omnes deſiderant, nemo enim eſt,qui non cupiat uel faciem tuam uidere tantũ. Et PETRVS: Oſtende mihi,inquit,ædem uel hortum. Et cum uidiſſet ædem ingrediebatur,ut & hortum perſpiceret,& ſubito omnis multitudo,quaſi ab aliquo euocata, cum feſtinatione ingreſſa eſt domum,atq; inde ad hortum prorupit, ubi iam ſtabat Petrus,conſiderans quis eſſet aptus ad diſputandũ locus. Vt autem uidit turbas uelut ingẽtis fluuij inundaſſe lenem meatũ,aſcendens ſupra baſim quandam,quæ forte iuxta horti parietem ſtabat, primo,religionis more,populum ſalutauit, quidam autem ex his qui aderant, & multo tempore à dæmonibus fuerant fatigati,in terrã proruunt, obſecrantibus ſpiritibus immũdis,ut uel uno die indulgeretur eis in obſeſſis corporibus permanere,quos PETRVS

Concurrit populus ad Petrũ nullo uocante.

D increpãs,iuſſit abſcedere,& ſine mora diſceſſerũt. Poſt hos alij longis afflicti languoribus,rogabant Petrum,ut reciperent ſanitatem, pro quibus ſe ſupplicaturum domino pollicetur, cum prius ſermo doctrinæ fuiſſet expletus. Sed ſtatim ut promiſit,languoribus reſoluti ſunt,& iuſſit eos ſeorſim reſidere cũ his qui à dæmonibus fuerant curati, quaſi poſt laboris fatigationem. Interea dum hæc aguntur,plurima multitudo conuenit, quos non ſolum deſiderium Petri,ſed & ſanitatũ,quæ perpetratæ fuerãt,fama pertraxerat. At PETRVS manu quieſcere populum docens,& turbas in tranquillitate componens,hoc modo fecit exordium. Incipienti de uero dei cultu facere ſermonem, neceſſarium mihi uidetur,eos qui nondum de hoc aliquid ſcientiæ conſequuti ſunt, primo omnium docere,per omnia inculpabilem ponẽdam eſſe diuinam prouidentiam,per quam mundus regitur & gubernatur. Hunc autem nobis exordij titulum dedit præſentis operis ratio,& eorum quos dei uirtus ſanauit occaſio,ut oſtendamus quod recta ratione quamplurimi à diuerſis dæmonibus obtinentur,ut per hoc appareat iuſtitia dei. Inuenietur enim omniũ penè malorum mater eſſe IGNORANTIA,ſed iam ueniamus ad cauſſam.Deus cum feciſſet hominem ad imaginem & ſimilitudinem ſuam, operi ſuo ſpiramen quoddam, & odorem ſuæ diuinitatis inſeruit,ut per hoc participes facti mortales unigeniti eius,per ipſum etiã amici dei & filij adoptionis exiſterent.unde & qua uia id poſſint adipiſci,ipſe eos, ut propheta uerus, edocuit, ſciens quibus actibus hominum delectaretur pater. Vnus itaq; apud homines tunc dei

Oratio Petri.

Principiũ Chriſtianiſmi eſt, credere prouidentiã diuinã, eamq; inculpabilem.

Ignorãtia mater malorum omnium.

cultus

A cultus erat, MENS PVRA ET SPIRITVS INCORRVPTVS. Et ob hoc, omnis creatura humano generi fœdus inuiolabile conſeruabat. Ob reuerentiam nanque creatoris, nulla ægritudo in eos, nullũ uicium corporis, nulla ciborum dominata corruptio eſt, ex quo fiebat, ut mille annorũ ætas in fragilitatem non incideret ſenectutis. Sed ubi uita laboris expers, bonorum perſeuerantiam non putauit diuina largitione, ſed rerum ſorte conceſſam, & ſine ullo ſudore diuinæ amœnitatis delicijs perfrui, naturæ debitum, & non dei bonitatis munus accepit, in contrarias per hæc homines & impias cogitationes, ocio docente, perueniunt, putantes deorum ſibi uitam, nullis laboribus, nullisque meritis natã. Hinc proficiunt in deterius, ut neque prouidẽtia dei mundum regi crederent, neque uirtutibus eſſe aliquem locum, quandoquidem ſemetipſos ſcirent, nullis prius bonis operibus adſignatis, ocij ac deliciarũ ſummam tenere, & amicos dei abſque ullis laboribus haberi. Iuſtiſſimo itaque dei iudicio, in huiuſmodi cogitationum uanitate languẽtibus, labores & adflictiones pro remedio conferuntur. Vbi ergo adfuit labor ac tribulatio, deliciarũ & amœnitatis excluſi ſunt loco. Terra autem cœpit nihil eis ſine labore producere, & tunc conuerſa in hominibus cogitatio, creatoris ſui requirere commonetur auxiliũ, & orationibus ac uotis præſidia inuitare diuina. Et ita factũ eſt, ut cultum dei quem pro bonis neglexerant, recuperarent pro malis, & cogitationes in deum, quas peruerterat indulgentia, emendaret adflictio. Sic ergo diuina prouidentia hoc eſſe utilius hominibus uidens, uias benignitatis &
B habundantiæ, tanquam quæ læderent, ſubtrahit ab hominibus, & uexationis iter ac tribulationis inducit. Sed ut oſtenderet, quia hæc pro ingratis agerentur, unum quendam ex illis, qui primitus cœperant eſſe mortales, quod eum gratiæ ſuæ non immemorem uidit, & quia ſperauit inuocare nomen domini, ad immortales tranſtulit. Cæteris, qui in tantum ingrati extitere, ut nec laboribus & tribulationibus emendari & corrigi poſſint, grauiſſima morte damnatis. Inuenit tamen & inter ipſos unũ quendam cũ domo ſua iuſtum, quẽ reſeruaret, præcepto ei dato, ut fabricaret arcam, & in ea, cum diluuio cuncta necarẽtur, ipſe cum his quibus præceptum fuerat, poſſet euadere, quo impijs inundatione aquarum peremptis, purificationem mundus acciperet, & is qui ad proſperitatem generis fuerat reſeruatus, per aquam mundus effectus, mundum denuo repareret. Sed his omnibus geſtis, rurſus homines ad impietatẽ uertuntur, & propter hoc à deo ponitur lex quæ uiuẽdi modum doceret, ſed proceſſu temporis, dei quidem cultus & iuſtitia, ab infidelibus & impijs corrumpitur, ſicut paulo poſt apertius oſtendemus. Peruerſæ autem & erraticæ religiones introducuntur, quibus ſe plurima pars hominum per occaſionem feriarum, & ſolennitatum dederunt. Potus inſtaurantes, & conuiuia, tibiasque ac fiſtulas, & citharas, ac diuerſa genera muſicorum ſectãtes, & ſemetipſos per omnia temulentiæ, ac luxuriæ propinantes. Hinc omnis error accepit originem, hinc lucos, & aras, hinc coronas & uictimas reperere, & poſt ebrietatem, quaſi limphaticis motibus agi, ex hoc iam poteſtas dæmonijs data, ingre-

Præcipuus cultus dei conſiſtit in mẽte pura.

Adflictiones dantur aliquando pro remedio.

Enoch.

Noë.

Lex uiuendi à deo data poſt diluuium.

Feſti dies Ethnicorum.

C diendi huiuſcemodi mentes, ut choros ducere inſanos,& Bacho furere uiderentur, hinc fremere dentibus,& mugire de profundis uiſceribus inuentum, hinc terribilis uultus,& ferus in hominibus aſpectus, ut is quem temulentia ſubuerterat,ac dæmon inſtigauerat,numine repletus à deceptis & errātibus crederetur. Vnde cum tam multæ in hunc mundum falſæ & erraticæ religiones eſſent introductæ,miſſi ſumus nos,deferentes uobis tanquam boni negociatores,à patribus traditum & conſeruatum ueri dei cultum, cuius quaſi ſemina quædam uobis hæc uerba reſpergimus,&in ueſtro iudicio ponimus quod rectum uidetur eligere. Si enim recipiatis quæ noſtra ſunt, non ſolū ipſi incurſiones dæmonis effugere, ſed & ex alijs eas effugare poteritis, ſimul & æternorum bonorum premia conſequemini. Qui autem contempſerint recipere quæ dicuntur à nobis, in præſenti quidem uita diuerſis dæmonibus & ægritudinum uicijs ſubiacebūt: poſt exceſſum autem corporis, etiam animæ eorum cruciabuntur in perpetuum. Deus enim non ſolum bonus, ſed & iuſtus eſt, nam ſi ſemper bonus ſit &nunquam iuſtus,ut reddat unicuiqꝫ pro geſtis ſuis,bonū inuenietur iniuſtum. Iniuſtum nanque eſt, ſi ita apud eum habeatur impius, ſicut & pius. Igitur dæmones,ſicut paulo ante diximus, cū occaſionibus acceptis, ingerere ſe potuerunt per malos & turpes actus corporibus hominum, ſi multo tempore permaneant in eis per negligentiam ipſorū, quia animæ ſuæ quod eſt utile, non requirunt, neceſſario cogunt eos habitantium in ſe dæmonum de reliquo facere uoluntates. Quod autem eſt omnium

D deterius, in conſummatione ſeculi, cum dæmon ille igni tradetur æterno, neceſſario &anima quæ ei paruit, cum ipſo æternis ignibus cruciabitur, unà cū corpore ſuo quod polluit. Dæmones autem habere deſiderium immergendi ſe corporibus hominum hæc cauſſa eſt. Spiritus ſunt habentes propoſitū conuerſum ad malitiam, per cibos ergo & potus immoderatos, ac libidinem perurgent homines ad peccatum: eos tamen qui peccandi propoſitum gerūt, qui dum uidētur neceſſaria naturæ uelle complere, non tenentes modum per nimietatem, ingrediendi in ſemetipſos dæmonibus faciunt locū. Donec autem naturæ menſura ſeruatur, & modus legitimus cuſtoditur, dei clementia ingrediendi in homines non eis tribuit facultatem. Vbi uero aut mens ad impietatē declinauerit, aut corpus immoderatis cibis ac potibus adimplebitur, tanquam uoluntate & propoſito eorum qui ſe ita negligūt, inuitati, quaſi aduerſum eos qui à deo poſitam legem ſoluerint, accipiunt facultatem. Videtis ergo quantū ualeat agnitio dei, & diuinæ religionis obſeruantia, quæ non ſolum defendit credentes ab incurſionibus dæmonij, uerum & imperare eos facit his qui cæteris dominantur. Et ideo neceſſarium uobis eſt qui eſtis ex gentibus, confugere ad deum, & obſeruare uos ab omni immūditia, ut expulſis dæmonibus, dei habitatio fiat in uobis. Simul & orationibus commendate uos deo, &interpellate eum aduerſum impudentiam dæmonum: credentes enim, quæcūqꝫ petieritis, accipietis. Sed & ipſi dæmones quanto uiderint fidē creſcere in homine, tanto ab eo refugiunt, in ea ſolum parte reſidentes, in qua adhuc aliquid infidelita-

Bachi numen.

Apoſtoli tanquam boni negociatores uerum dei cultum nobis deferūt.

Deus non ſolū bonus ſed & iuſtus eſt.

Quamobrem dæmones gaudeant immergi humanis corporibus.

Matth. 21.

A delitatis reſederit: ab his uero qui plena fide credunt, abſq; ulla remoratiōne diſcedūt. Anima enim cum uenerit ad fidem dei, cœleſtis aquæ uirtutem cō ſequitur, per quam dæmonem tanquam ſcintillam ignis extinguat. Eſt ergo ſi dei menſura, quæ ſi integra ſit, ex integro de anima dæmonem fugat: ſi uero minus aliquid habeat, reſidet adhuc aliquid de portione dæmonis in portione infidelitatis, & eſt plurimus labor, ut intelligat anima, quando, aut qualiter, ſi plene, aut minus plene ex ſe fugatus ſit dæmon. Si enim in aliqua parte reſederit, cum tempus inueniet, cogitationes ſubijcit cordibus hominum, & illi neſcientes unde hæc ueniāt, ſuggeſtionibus dæmonū, quaſi animæ ſuæ ſenſibus credunt: ſuggerunt ergo alijs, occaſione corporeæ neceſſitatis delicias ſequi, aliorū iracundiam excuſant per abundantiam fellis, aliorum inſaniam nigri fellis uehementia colorant, ſed & ſtultitiam quorundā pro multitudine phlegmatis extenuant. Quod & ſi ita eſſet, tamē hæc ſingula moleſta corpori eſſe non poſſent, niſi ex ciborum potuūq; nimietate, qui cū iuſto amplius ſumuntur, abundantia eorum quam decoquere naturalis non ſufficit calor, crudeſcit in uenenum quoddam, idq; uiſceribus uenisq; omnibus ſentinæ in modū redundans, motus corporis inſanos reddit & turpes. Propter quod in omnibus eſt obtinēda parſimonia, ut neq; dæmonibus locus detur, neq; anima ab eis obſeſſa, unà cum ipſis tradatur æternis ignibus crucianda. Eſt & alius error dæmonum, quem ſubijciunt ſenſibus hominum, ut putent ſe ab his qui dicun

Fides dæmones fugat.

Vicia in naturam aliquando conſtrimus.

B tur dij, perpeti quæ patiūtur, quo per hæc, ſacrificia offerētes & munera, quaſi repropitiantes eos, cultum falſæ religionis adfirment, nos uero refugiant qui pro ſalute eorum ſatagimus, ut ab errore liberentur: ſed hoc, ut dixi, faciunt, ignorantes quod dæmones iſta ſibi ſuggerāt ne ſaluētur. Eſt ergo in poteſtate uniuſcuiuſque, quia liberi arbitrij factus eſt homo, utrum nobis uelit audire ad uitam, an dæmonibus ad interitum. Alijs etiā dæmones in uiſu per diuerſas imagines apparentes, interdum minas intendunt, interdum ſanitates incommoditatibus pollicētur ut his quos decipiunt, deorum nihilominus de ſe inſerant opinionem, & quod ſint dæmones ignoretur. Sed nos nō latent, ſcientes myſterium creaturæ, & quam ob cauſſam dæmonibus hæc agere in præſenti ſeculo permittatur, ut uel transformari eis liceat in quas uolunt imagines, uel ſuggerere prauas cogitationes, uel inſerere ſe per cibos & potū ſibi conſecratū mētibus uel corporibus eorū, qui ex eo ſumpſerint, uel ad idoli alicuius uenerationem ſomnia uana cōfingere. Et tamen quis ita ſine ſenſu inuenitur, cui perſuaderi debeat, ut idolum colat, ſiue illud ex auro, ſiue ex quolibet metallo factum ſit, cui non palàm eſt id eſſe illud metallum quod artifex uoluit? Quomodo ergo ineſſe ibi diuinitas putanda eſt, quod ſi noluiſſet artifex, omnino non eſſet? aut quomodo inde futura ſibi adnunciari ſperant, ubi nec præſentium aliquis intellectus eſt? Quamuis etiamſi aliquid diuinarent, non cōtinuo dij haberi poſſint: quia aliud eſt diuinatio, aliud diuinitas. Nam & Phytones diuinare uidentur, & non cōtinuo dij ſunt, denique à Chriſtianis hominibus effugantur, & quomodo deus eſt, qui fugatur ab homine? Sed dicis fortaſſe,

Dæmonū præſtigiæ.

Phytones diuinatorij ſpiritus

C quid quod ſanitates efficiunt,& quomodo quis curetur oſtendunt? Hac ratione colendi ſunt etiam medici ut dĳ, multos enim ſanant, & quanto quis peritior fuerit, tanto plures ſanabit. Vnde conſtat, iſtos cum ſint dæmonici ſpiritus, & multo citius ſcire aliqua, & multo perfectius: non enim ad diſcendum tarditate corporis degrauantur. Et ideo quæ medici longo tempore, & labore plurimo adſequuntur, hæc illi, tanquam ſpiritus, abſq; mora ulla, & abſq; difficultate cognoſcunt. Non ergo mirũ eſt, ſi plus aliquid quàm homines ſciunt, ſed hoc intuendum eſt, quod ea quæ ſciunt, non ad ſalutẽ, ſed ad deceptionem proferũt animarum, ut per hæc eas cultum falſæ religionis edoceant. Sed deus, ne tantæ deceptionis error lateret, & errãtibus ipſe cauſſa uideretur exiſtere, qui tantum eis licere permiſit, ut per diuinationes, & per curationes, per ſomnia decipere homines poſſint, clementiæ ſuæ remedium prouidit hominibus, & diſtinctionem falſi uerię ſcire cupientibus, in propatulo poſuit. Eſt ergo iſta diſtinctio, quod à uero deo dicitur, ſiue per prophetas, ſiue per uiſiones diuerſas, ſemper uerũ eſt. Quod aũt à dæmonibus prædicitur, nõ ſemper uerũ eſt. Eſt ergo euidẽtis indicĳ, non à uero deo dici ea in quibus aliquando mendaciũ eſt, in ueritate enim nunquam mendaciũ eſt: in his aũt qui mentiuntur, poteſt aliquãdo & ueritatis aliquid admiſceri, per quod mendacia cõdiantur. Quod ſi dicat aliquis: quid enim opus erat hoc ipſum, ut eis permitteretur, uel aliquando uerum dicere, & per hoc tantũ errorem mortalibus introduci? Audi ad hæc: ſi eis nunquã fuiſſet indultũ ueri aliquid dicere, omnino nec prædicerent aliquid, non prædicentes autem, nec quod eſſent dæmones, cognoſcerent. Quod ſi ignorarẽtur eſſe dæmones in hoc mundo, agonis

D noſtri & certaminis nos cauſſa latuiſſent, & pateremur palàm, quæ geruntur in occulto: quippe ſi agendi tantũ aduerſum nos, & nihil loquendi facultas eis cõceſſa uideretur. Nunc aũt ubi aliquando uera, aliquando falſa dicũtur, debemus agnoſcere, ut ſuperius dixi, dæmonum, & non dei eſſe reſponſa, apud quẽ mendaciũ nunquam eſt. Quod ſi curioſius quis progrediens dicat. Quid eñ opus erat huiuſmodi mala à deo fieri, quibus ad ſubuertendas mentes humanas tanta eſſet intẽtio? Hæc ꝓponenti reſpõdebimus, requirendũ eſſe primo omnium, ſi eſt aliquid in ſubſtãtia malum. Et quamuis ſufficeret dicere ad eum, quia non eſt conueniens, ut creatura iudicet creatorem, ſed illius eſt iudicare opus alienum, qui aut ſimilis artificĳ, aut ſimilis potentiæ eſt, tamen circuitionibus utamur, abſolute dicimus in ſubſtantia nihil eſſe mali. Quod ſi ita eſt, ſubſtantiarum conditor fruſtra culpatur. Sed occurres mihi & dices: Etiãſi ex arbitrĳ libertate in hoc uentum eſt, nunquid ignorabat ille qui creabat eos, quod in malum declinaturi eſſent quos creabat? oportuit ergo nec creari eos, quos deuiaturos ab itinere iuſtitiæ præuidebat. Audiãt ad hæc qui ita proponũt, qđ huiuſcemodi adſertionibus illud uolũt oſtendere, cur nõ malitia eorũ qui nondũ erant, bonitatem uicerit creatoris. Si eñ uolẽs implere numerũ & menſurã creationis ſuæ, extimuiſſet eorũ qui futuri erãt maliniam, & quaſi qui aliã nullã inuenire uiam remedĳ ac medicinæ potuiſſet, niſi hoc ſolũ ut retraheret

Dæmones multo citius aliqua intelligunt quàm homines.

Verum à falſo quomodo diſcernatur.

Iniquũ eſt creatorem à creatura iudicari.

Rom. 9.

A heret ſe à propoſito creandi, ne ſibi adſcriberetur malitia eorũ qui futuri erãt. Quid aliud per hæc doceretur, niſi indigna paſſio, & indecora fragilitas cõditoris? quia ita pertimuit eorũ actus qui nondũ erant, ut à propoſita conditione ceſſaret. Sed his procul amotis, illud animo contemplemur, quia deus uniuerſitatis conditor, cõditionis ſuæ futuras differentias præuidens, unicuiq; creaturæ ſecũdũ proprios motus, quos ex arbitrij libertate proferebat, proſpexit, & præuidit diuerſos ordines, atq; officia differẽtia, & cũ unius eſſent ſubſtantiæ omnes ſecundũ creaturæ rationẽ, eſſet tamẽ diuerſitas in ordinibus & officijs ſecundum proprios animorum motus, ex arbitrij libertate proferendos. Præuidebat ergo futuras in creaturis culpas, & iuſtitiæ eius ratio poſcebat, ut emendationis cauſſa culpas pœna ſequeretur. Oportuit ergo eſſe & pœnarũ miniſtros, quos tantũ libertas arbitrij in hunc ordinem traheret, præter hæc autẽ & debuerunt habere quos uincerent hi, qui agones ſuſceperant, cœleſtiũ præmiorum. Si ergo nec ea quæ putantur mala, uacant ab utilitate, dum uicti his à quibus uincũtur, licet inuiti, præmia æterna conquirunt. Sed de his iſta ſufficiant, proceſſu enim temporis etiã ſecretiora pandentur. Nũc ergo quoniam nondũ intelligitis quanta uos ignorantiæ caligo circũſtet, interim uobis uolo exponere, unde colendi idola exordium mundo huic datũ ſit. Idola autẽ dico exanima ſimulacra quæ colitis, ſiue lignea, ſiue fictilia, ſiue lapidea, uel ærea, uel ex quibuſcũq; alijs ſumpta ſunt metallis, horum ergo initium tale eſt. Angeli quidã, relicto proprij ordinis curſu, hominũ fauere uicijs cœpere, &

B libidini eorũ quodãmodo indignũ præbere miniſteriũ, quo illorũ opera, ſuis magis uoluptatibus morẽ gererent, quiq; ne ſponte inclinati uiderentur ad indigna miniſteria, docuerũt homines, quod dæmones artibus quibuſdam obedire mortalibus, id eſt magicis inuocationibus, poſſent, ac uelut ex fornace quadã & officina malitiæ totum mundũ, ſubtracto pietatis lumine, impietatis fumo repleuerũt. Pro his & alijs nonnullis cauſſis diluuiũ mundo introductũ eſt, ſicut iam in alijs dictũ eſt & dicemus: & omnes qui erant ſuper terras, deleti ſunt, excepta Noë familia, qui cum tribus filijs, eorũq; uxoribus ſuperfuit, ex quibus unus Cham nomine, quidam ex filijs ſuis, qui Meſraim appellabatur, à quo Aegyptiorũ & Babyloniorum & Perſarũ ducitur genus, male cõpertam magicæ artis tradidit diſciplinam. hunc gentes quæ tunc erant Zoroãſtren appellauerũt, admirantes primũ magicæ artis autorẽ, cuius nomine etiã libri ſuper hoc plurimi habentur. Hic ergo aſtris multũ ac frequẽter intẽtus, & uolens apud homines uideri deus, uelut ſcintillas quaſdã ex ſtellis producere, & hominibus oſtentare cœpit. Quo rudes atq; ignari, in ſtuporẽ miraculi traherentur, cupiẽsq; augere de ſe huiuſmodi opinionẽ, ſæpius iſta moliebatur, uſquequo ab ipſo dæmone, quem importunius frequentabat, igni ſuccenſus concremaretur. Sed ſtulti homines qui tunc erant, cum debuiſſent utique opinionem, quam de eo conceperant abijcere, quippe quam pœnali morte eius uiderant confutatam, in maius eum extollunt. Extructo enim ſepulchro ad honorem eius, tanquã amicũ dei, ac fulminis ad cœlũ uehiculo ſubleuatũ,

Dæmones miniſtri pœnarũ.

IDOLA.

Magicæ illuſiones unde natæ.

Non multo ſecus Beroſus ſcribit.

Zoroãſtris libri de magia.

Zoroãſtres fulmine ictus, interijt.

C adorare auſi ſunt,& quaſi uiuens aſtrum colere. Hinc ẽm & nomẽ poſt mortẽ eius Zoroaſter, hoc eſt uiuũ ſydus appellatũ eſt, ab his qui poſt unã generationẽ Græcæ linguæ loquela fuerãt repleti. Hoc deniq; exemplo, etiam nunc multi eos qui fulmine obierint, ſepulchris honoratos tanquam amicos dei colunt.

Fulmine icti habiti pro dijs

Hic ergo, cum quartadecima generatione cœpiſſet, quintadecima defunctus eſt, in qua turris ædificata eſt, & linguæ hominum multipliciter diuiſæ ſunt. Inter quos primus magica nihilominus arte quaſi coruſco ad eum delato, rex appellatur quidam Nembroth, quẽ & ipſum Græci Ninum uocauerunt. Ex cuius nomine Niniue ciuitas uocabulum ſumpſit.

Nemroth in hiſtorijs Ninus uocatur.

Niniue.

Sic ergo diuerſæ & erraticæ ſuperſtitiones ab arte magica initium ſumpſere. Etenim quoniã difficile erat humanum genus ab amore dei abſtrahi, & abſurda atque exanima ſimulacra deduci, idcirco excelſioribus uſi ſunt magi molitionibus, ut aſtrorum ſignis ac motibus, tanquam cœlitus & uoluntate dei delatis, ad ſuadẽdos cultus erraticos uerterentur. Et eius quem ſupra diximus, indignatione dæmonis, cui nimis moleſtus fuerat conflagraſſe, buſti cineres, tanquam fulminei ignis reliquias colligẽtes hi, qui erant primitus decepti, deferũt ad Perſas, ut ab eis, tanquã diuinus è cœlo lapſus ignis, perpetuis conſeruaretur excubijs, atq; ut cœleſtis deus coleretur.

Vnde Perſis ignis quẽ tãtopere coluerint

Simili exemplo etiam per cætera loca reliqui homines his, quos uel in artibus aliquibus, uel in uirtute fuerant admirati, uel certe in amore plurimo habuerant, templa conſtruere, imagines conlo-

D care, myſteria & cerimonias, ac ſacrificia inſtituere, & per omnia deorũ de his famam poſteris tradere geſtierant, eò præcipue quod, ut ſupra diximus, phantaſijs aliquibus magicæ artis fulti uidebantur, ut inuocatione dæmonũ agi ab his aliquid ad deceptionẽ hominum, moueriq; uideretur. His adijciũt & ſolennitates quaſdam, ac temulenta conuiuia, quibus & homines libentius indulgerent, & dæmones crapulis, tanquam uehiculis inlati, ipſis eorum uiſceribus miſcerentur, in quibus conlocati ad omnem uoluntatem ſuam actus hominum, cogitationesq; deflecterent.

Crapulæ ſunt dæmonum uehicula.

Huiuſmodi igitur ex initio erroribus introductis, eiſq; libidine & temulentia, qua carnales homines maxime delectantur, adiutis, religio dei, quæ per continentiam ſobrietatemq; conſtabat, rareſcere inter homines, atque aboleri propemodũ cœpit. Nam cum ex initio homines, utpote iuſtum, & omnia cõtuentem deum colentes, neq; peccare auderent, neque iniuriã facere proximis ſuis, certi quod uniuſcuiuſq; actus & motus aſpiceret deus. Vbi religionis cultus ad ſimulacra exanima conuerſus eſt, tanquam de quibus certi eſſent, quod neq; uiderent, neque audirent, neq; mouerentur in aliquo, licenter peccare, & in omne facinus progredi cœpere, quippe qui nihil pati uererentur ab his, quos colebant ut deos.

Idololatria origo omnium peccatorũ fuit.

Hinc bellorum rabies exarſit, hinc prædæ, rapinæ, captiuitates, & libertas in ſeruitutẽ redacta, prout quiſq; potuit, libidini & cupiditati ſuæ ſatisfecit, quamuis ſatiſfacere cupiditati nulla uis poſſit. Sicut enim ignis quanto magis ligna acceperit, tanto amplius accenditur, & inualeſcit, ita & cupiditatis rabies, per ea quæ adipiſcitur auctior & uehementior efficitur. Propter quod incipite iam

meliore

A melіore intellectu uobiſmetipſis reſiſtere, in his quæ non recte cupitis, ſi quo forte modo repararein uobis ac reſtituere poſſitis illam, quæ ex initio mortalibus à deo tradita eſt, religionis puritatem, & innocentiam uitæ, ut per eam uobis etiam ſpes bonorum immortalium reparetur, & agatis gratias largitori omnium patri, per eum quem poſuit regem pacis, & theſaurum ineffabiliũ bonorum, ut in præſenti quidem tempore diluantur peccata ueſtra per aquã fontis, aut fluminis, aut etiam maris, inuocato ſuper uos trino beatitudinis nomine: ut per hoc non ſolum fugẽtur, ſi intra uos habitant ſpiritus maligni, uerumetiã cum deſtiteritis à peccatis, & tota fide, totaq; mentis puritate deo crediderítis, etiam ex alijs uos malignos ſpiritus & dæmones effugetis, atq; à paſſionibus & languoribus alios liberare poſſitis. Ipſi enim dæmones ſciunt & agnoſcunt eos qui ſe tradiderint deo, & interdum ſola eorum præſentia propelluntur, ſicut paulo ante uidiſtis, quomodo cũ uocem tantum ſalutationis fecíſſemus ad uos, continuo dæmones propter honorem religiones noſtræ, exclamare cœperũt, & ne parum quidem temporis potuerũt ferre præſentiam noſtram. Nunquid nos alterius ſumus naturæ ſuperioris alicuius, & propterea nos dæmones timẽt? Vnius eiuſdem uobiſcũ naturæ ſumus, ſed religione differimus. Quod & ſi uos eſſe uultis nõ inuidemus, quin potius & hortamur, certoſq; eſſe uos uolumus, quod cum fuerit in uobis eadem quæ in nobis eſt fides & religio, ac uitæ innocentia, remunerante deo fidem ueſtram, erit par

CHRISTVS rex pacis & theſaurus ineffabiliũ bonorũ

Dæmones exhorreſcunt uere credentes.

B uobis atque eadem etiam cõtra dæmones poteſtas & uirtus. Sicut enim is qui acceperit ſub ſe milites, etiãſi ipſe inferior, & illi ſuperiores ſint uiribus: tamen dicit huic uade, & uadit: & alij ueni, & uenit: & alij fac hoc, & facit. Hoc autem poteſt non propria uirtute, ſed Cæſaris metu. Ita & fidelis quiſq; dæmonibus imperat, etiãſi uideãtur illi multo eſſe hominibus fortiores, nõ propter ſuã uirtutem, ſed propter dei qui eos ſubiecit poteſtati. Nã & quod diximus, ut Cæſar apud omnes milites, & in omnibus caſtris, atque in omni regno timeatur, cum ſit unus & fortaſſis exiguus uiribus, non niſi poteſtate dei agitur, qui timorem dat omnibus ut uni obtemperent. Hoc ſanè ſcire uos uolumus, quod dæmon, niſi quis uoluntatibus eius ſe ſponte ſubdiderit, poteſtatem aduerſum hominem nõ habet. Vnde & ipſe qui eſt princeps malitiæ, ad hũc, quem diximus à deo deſtinatum regẽ pacis acceſſit, tentans, & polliceri ei cœpit omnẽ gloriã mundi, quod cum alijs obtuliſſet decipiẽdi cauſſa, adoratũ ſe nouerat. Impius & immemor ſui quod eſt propriũ & ſpeciale malitiæ, adorandum ſe ab eo preſumebat, à quo ſe nouerat deſtruendũ. Dominus ergo noſter unius dei cultum confirmans, reſpondit ei: Scriptum eſt, dominum deum tuũ adorabis, & illi ſoli ſeruies, qua reſponſione deterritus, & metuens ne unius & ueri dei repararetur uera religio, feſtinat continuo emittere in hũc mundũ pſeudoprophetas, & pſeudapoſtolos, falſoſq; doctores, qui ſub nomine quidem CHRISTI loquerentur, dæmonis autẽ facerent uoluntatem. Propter quod obſeruate cautius, ut nulli doctorum credatis, niſi qui Iacobi fratris domini ex Hieruſalem detulerit teſtimonium, uel eius quicũq; poſt ipſum fuerit. Niſi

Matth. 8.

Matth. 4.

Pſeudoprophete à diabolo.

C enim quis illuc aſcenderit,& ibi fuerit probatus quod ſit doctor idoneus,& fidelis ad prædicandum CHRISTI uerbũ,niſi,inquam,inde detulerit teſtimonium,recipiendus omnino nõ eſt ,ſed neq; propheta, neq; apoſtolus in hoc tempore ſperetur à uobis aliquis alius præter nos. Vnus enim eſt uerus propheta, cuius nos duodecim apoſtoli uerba prædicamus: Ipſe enim eſt annus dei acceptus, nos apoſtolos habens duodecim menſes. Qua autem cauſſa uel mundus ipſe factus ſit,uel diuerſitates,quæ ſunt in eo acciderint,& quur ad reparationem eius ueniens dominus noſter,elegerit nos duodecim apoſtolos,et miſerit,aliâs latius explanabitur. Interim nos iuſſit exire ad prædicandum,& inuitare uos ad cœnam regis cœleſtis,quam præparauit pater in nuptijs filij ſui,& ut demus uobis indumenta nuptialia,quod eſt, gratia baptiſmi,quã qui fuerit conſequutus, tanquam ueſtimentũ mundũ,cum quo ei ingrediendum eſt ad cœnam regis: obſeruare debet,ne peccato aliqua ex parte maculetur, & ob hoc tanquam indignus & reprobus abijciatur. Cauſſæ aũt quibus maculetur iſtud indumentũ hæ ſunt,ſi quis recedat à patre,& conditore omniũ deo,alium recipiens doctorem præter CHRISTVM,qui eſt ſolus fidelis ac uerus propheta: quiq; nos duodecim apoſtolos miſit ad prædicandũ uerbũ. Et ſi quis de ſubſtantia diuinitatis,quæ cuncta præcellit,aliter quàm dignũ eſt

Chriſtus annus eſt, cuius XII. mẽſes ſunt apoſtoli.

Veſtis nuptialis in Euangelio gratiam baptiſmi ſignificat.

D ſentiat: hæc ſunt quæ uſque ad mortem baptiſmi polluunt indumentũ. Quæ uero in actibus polluunt,iſta ſunt,homicidia, adulteria,odia, auaritia, cupiditas mala. Quæ autem animam ſimul & corpus polluunt,iſta ſunt,participare dæmonũ menſæ,hoc eſt immolata deguſtare,uel ſanguinem, uel morticiniũ, quod eſt ſuffocatũ,& ſi quid illud eſt quod dæmonibus oblatũ eſt. Hic ergo uobis ſit primus gradus ex tribus, qui gradus triginta ex ſe gignit mãdata. Secundus uero qui ſexaginta. Tertius qui centũ, ſicut aliâs uobis de his plenius exponemus. Et hæc cum dixiſſet, ac præcepiſſet ut die poſtera ad eundem locum maturius cõuenirent,turbas dimiſit,quibus recedere nolentibus, ait PETRVS: Donate mihi hanc gratiã, propter heſterni itineris labores, & nunc diſcedentes,die craſtina maturius cõuenite,& ita cum lætitia diſceſſere.

At PETRVS paululũ me ſecedere præcipiens orationis cauſſa, iubet poſt hæc in loco horti,quem umbra contegebat,accubitum ſterni,& unuſquiſq; ex more recognoſcens proprij ordinis locum, cibum ſumpſimus. Tum deinde quia ſupererat adhuc aliquãtulum diei, de mirabilibus domini cõloquutus nobis, cum ueſpere facto ingreſſus in cubiculum quieuit.

LIBRI QVARTI FINIS.

RECOGNITIONVM

DIVI CLEMENTIS AD IACOBVM FRAtrem Domini, LIBER QVINTVS, Rufino Torano Aquileienſe interprete.

A SEQVENTI autem die, paulo citius quàm ſolebat
conſurgens PETRVS, inuenit nos dormientes,
quod ubi ſenſit, quaſi ipſe adhuc dormire uolens,
ſilentium ſibi fieri iuſſit, ut nobis quieſcendi facul-
tatem daret. Vbi aũt refecti ſomno exurreximus,
inuenimus eum oratione facta, intra cubiculũ ope
rientem nos. Et cum iam eſſet crepuſculum, ſalu-
tans ex more, breuiter adloquutus eſt, & cõtinuo
ad conſuetum locum docendi gratia procedit, ubi
cum uidiſſet ad audiendum plurimos conueniſſe, primo religionis ritu pace
eis inuocata, dicere hoc modo cœpit: Deus creator omnium, ex initio ad ima-
ginem ſuam hominem fecit, eiq; dominationem terræ, mariſq;, & aëris ipſius
dedit, ſicut & uerus nobis propheta narrauit, & ipſa rerum ratio docet, ſolus
enim eſt rationabilis, & conſequens eſt, ut ratio inrationabilibus dominetur.
Hic ergo ab initio cum adhuc iuſtus eſſet, cunctis uicijs, & omni fragilitate ſu *Homo in ſtatu*
perior erat: ubi autem peccauit, ſicut heſterno die docuimus, & factus eſt ſer- *innocentiæ ſu-*
uus peccati, ſimul & fragilitati efficitur obnoxius. Quod idcirco ſcriptũ eſt, ut *perior erat o-*
B ſciant homines, quia ſicut ex impietate paſſibiles facti ſunt, ita per pietatẽ poſ- *mni fragilitate*
ſunt eſſe impaſſibiles, uerum & parua in deum fide aliorum paſſiones curan- *Matth. 7.*
tes. Ita enim uerus propheta nobis promiſit, dicens: Amen dico uobis, quia ſi
habueritis fidem ſicut granum ſinapis, dicetis mõti huic, tranſi hinc, & tranſi-
bit. Huius uocis etiam uos ipſi documẽta accepiſtis, heſterno enim die uidiſtis
quomodo adſtantibus nobis, dæmones cũ paſſionibus quas hominibus in-
uexerant, tranſierũt & fugati ſunt. Quia ergo alij quidem homines patiuntur,
alij patientes ſanant, cauſſa ſine dubio uel patiendi, uel curandi noſcenda eſt,
quæ nõ alia eſſe, quàm patientibus quidem infidelitatis, curantibus uero fidei
demonſtratur. Infidelitas enim dum non credit futurũ iudicium dei, peccandi
licentiam præbet, peccatum uero hominẽ paſſionibus obnoxium facit. Fides
autem futurum eſſe dei iudicium credens, continet homines à peccato, nõ pec
cantes uero non ſolum liberi ſunt à dæmonibus & paſſionibus, uerũ & alio-
rum dæmones & paſſiones fugare poſſunt. Ex his ergo omnibus colligitur,
quod origo totius mali ab ignorantia deſcendat, & ipſa ſit malorum omnium *Ignorantia ma-*
mater, quæ incuria quidem & ignauia gignitur, negligentia uero alitur & au- *ter omniũ ma-* *lorum.*

C getur, atq; in ſenſibus hominum radicatur, quam ſi quis forte doceat effugandam, uelut antiquis & hæreditarijs ſedibus, moleſte & indignanter auellitur. Et ideo paululum laborandum nobis eſt, ut indagantes ignorantiæ præſumptiones ſcientiæ ratione reſecemus, in his præcipue qui in aliquibus minus rectis opinionibus præuenti ſunt, per quas, quaſi ſub ſpecie alicuius ſcientiæ, ignorantia in eis uehemẽtius radicata eſt: nihil enim grauius quàm ſi id quod ignorat quis ſcire ſe credat, & defendat uerum eſſe quod falſum eſt, quod tale eſt, quale ſi quis ebrius ſobrium ſe putet, & agat quidem cuncta ut ebrius, ſobrium ſe tamen & ipſe putet, & dici à cæteris uelit. Ita ſunt ergo & hi qui ignorantes quod uerũ eſt, ſpeciem tamen alicuius ſcientiæ tenent, & mala quaſi bona gerũt, atq; ad perniciem, quaſi ad ſalutẽ feſtinant. Propter qđ ante omnia properandum eſt ad agnitionem ueritatis, ut poſſimus quaſi lumine nobis inde ſuccenſo, errorum tenebras depellere: grande enim malum eſt, ut diximus, ignorantia, ſed quia ſubſtantiam non habet, facile ab his qui ſtudioſi ſunt, effugatur. Non enim aliud eſt quidem ignorantia, niſi non agnouiſſe, quod expedit, ubi autẽ agnoueris, perit ignorantia. Quæri ergo magnopere debet agnitio, quam nemo alius poteſt adſignare, niſi uerus propheta. Hæc enim porta eſt uitæ, uolẽtibus ingredi, & iter operum bonorum, pergẽtibus ad ciuitatem ſalutis. Si quis ſanè audiẽs ſermonem ueri prophetæ, uelit recipere aut nolit, & amplexiones eius, id eſt mandata uitæ, habet in ſua poteſtate. Liberi eñ ſumus

Ignorãtiæ præſumptio ſcientiæ reſecanda eſt.

Agnitio ueritatis.

Chriſtus PORTA *eſt ad ſalutem.*

D arbitrij, nam ſi hoc eſſet, ut audientes eum iam non haberet in poteſtate aliud facere quàm audierant, uis erat quædam naturæ, per quam liberũ non eſſet ad aliam migrare ſentẽtiam. Aut ſi rurſus ex audiẽtibus nullus omnino reciperet, & hoc naturæ uis erat, quæ unum aliquid fieri cogeret, & alteri parti non daret locum. Nunc aũt quia liberum eſt animo in quam uelit partem declinare iudicium ſuum, & quam probauerit eligere uiam, conſtat euidenter ineſſe hominibus arbitrij libertatem. Igitur priuſquàm audiat quis, quod ei expedit, certum eſt quia ignoret, & ignorans uult & deſiderat quod non expedit agere, propter quod pro hoc non iudicatur. Cũ uero audierit cauſſas erroris ſui, & rationẽ ueritatis acceperit, tunc ſi permanſerit in his erroribus, quibus dudum præuentus, rectè iam uocabitur ad iudiciũ pœnas daturus, cur uitæ eius ſpatium, quod ad bene uiuendũ accepit, in ludibrijs cõſumpſit errorum. Qui uero audiens hæc libenter accipit, & gratulatur bonorũ ſibi doctrinam fuiſſe delatam, requirit intentius, & diſcere nõ deſinit uſq; quo cognoſcat, ſi eſt uere aliud ſeculum, in quo bonis præmia præparata ſunt: & cum certus de hoc fuerit, gratias agens deo, quod ſibi ueritatis lumen oſtenderit, de cætero dirigit actus ſuos in omnibus operibus bonis, quorũ ſibi in futuro mercedem certus eſt præparatam per omnia, demirans & ſtupens cæterorũ hominũ errores, & quod ante oculos poſitam ueritatem nemo uideat. Ipſe tamen gaudens ſuper diuitijs ſapientiæ, quas inuenit, inſatiabiliter eis perirui cupit, & exercitio bonorũ operũ delectatur, feſtinans ad ſeculum futurũ mundo corde, & pura conſcientia peruenire, ubi etiam uidere deum regem omniũ poſſit. His autem

omnibus

A omnibus carere nos & fraudari ſola facit ignorantia. Dum enim ignorant homines quantũ boni habeat ſcientia, ignorantiæ malum de ſe nõ patiuntur excludi, neſciunt enim quanta ſit in horũ permutatione diuerſitas. Propter qđ conſilium do unicuiq; diſcentium, libenter præbere aurem uerbo dei, & cum amore ueritatis audire quæ dicimus, ut mens optimo ſemine ſuſcepto, per bonos actus lætos adferat fructus. Nam ſi me docente ea quæ ad ſalutem pertinent, recipere quis abnuit, & animo prauis opinionibus occupato obſiſtere nititur, nõ ex nobis, ſed ex ſemetipſo habebit pereundi cauſſam. Debet enim iuſto iudicio examinare quæ dicimus, & intelligere quia uerba loquimur ueritatis. Vt cognitis his quæ ſunt, ut ſunt, & in bonis actibus dirigẽs uitã ſuam, regni cœlorum poſſit particeps inueniri, ſubijciens ſibi carnis deſideria, & dominus eorum factus, ut ita demum etiam ipſe fiat dominatoris omnium iucunda poſſeſſio. Nam qui permanet in malo, & ſeruus eſt mali, non poteſt effici portio boni, donec permanet in malo: quia ab initio, ut ante diximus, duo regna ſtatuit deus, & poteſtatem dedit unicuiq; hominum, ut illius regni fiat portio, cui ſe ad obediẽdum ipſe ſubiecerit. Et quia definitum eſt apud deum, non poſſe unum hominem utriuſq; regni eſſe ſeruum, omni ſtudio date operam, in boni regis fœdus ac iura concurrere. Propter hoc denique uerus propheta cum eſſet præſens nobiſcum, & quoſdam ex diuitibus negligentes erga dei cultum uideret, huius rei ita aperuit ueritatẽ. Nemo poteſt, inquit, duobus *Matth. 6.*
B dominis ſeruire, non poteſtis deo ſeruire, & mãmonæ, mammona patria eorũ *Mãmona quid* uoce diuitias uocans. Hic ergo eſt uerus propheta, qui in Iudæa nobis appa- *ſignificet.* ruit, ut audiſtis, qui ſtans publice ſola iuſſione faciebat cæcos uidere, ſurdos audire, fugabat dæmones, ægris ſanitatem reddebat, & mortuis uitã. Cumq; nihil ei eſſet impoſſibile, etiam cogitationes hominum peruidebat, quod nulli eſt poſſibile niſi ſoli deo, hic adnũciauit regnum dei, cui nos de omnibus quæ dicebat, tanquam uero prophetæ credidimus, firmitatem fidei noſtræ, nõ ſolum ex uerbis eius, ſed & ex operibus adſumẽtes, quia & dicta legis, quæ ante multas generationes de præſentia eius expoſuerãt, in ipſo conſignabantur. & imagines geſtorũ Moyſei, & ante ipſum patriarchæ Iacob, ipſius per omnia *Moyſes & Ia-* typum ferebant. Tempus quoq; aduentus eius, hoc eſt, ipſum in quo uenerat *cob typũ Chri-* prædictum ab eis conſtat, & ſuper omnia quod eſſet à gentibus expectandus. *ſti tulerunt.* ſacris literis cõprehenſum eſt, quæ in eo pariter uniuerſa cõpleta ſunt. Quod autem Iudæorum propheta prædixit eum à gentibus expectandũ, ſupra modum in eo fidem ueri confirmat. Si enim dixiſſet à Iudæis expectãdum nõ aliquid eximium prophetaſſe uideretur, quod à contribuli populo, & à propria gente ſperaretur is cuius aduentus ad ſalutem mũdi fuerat repromiſſus, uideretur enim magis conſequentiæ ratio eſſe, ut hoc fieret, quàm magnificentia prophetalis. Nunc autem cũ prophetæ dicunt omnẽ illam ſpem quæ de ſalute mundi repromittitur, & nouitatẽ regni, quæ inſtituẽda per CHRISTVM eſt, atq; omnia quæ de eo indicantur, ad gentes eſſe transferẽda, iam nõ ſecundum conſequentiam rerũ, ſed incredibili quodã uaticinationis euentu magni-

C ficentia prophetica confirmatur. Iudæi nanq; ex initio adfore aliquando hūc uirum, per quē cuncta repararentur uerissima traditione ſuſceperant, & quotidie meditantes ac proſpicientes, quando eius fieret aduentus, ubi adeſſe eum uiderunt, & ſigna ac prodigia, ſicut de eo ſcriptum fuerat, adimplentem, inuidia excæcati agnoſcere nequiuerūt præſentem, in cuius ſpe lætabantur abſentis, intelleximus tamen pauci nos qui ab eo electi ſumus. Hoc autē prouidentia dei factū eſt, ut agnitio boni huius etiam gentibus traderetur, & hi qui nunquam de eo audierant, nec à prophetis didicerant, agnoſcerent eum. Illi uero qui quotidianis meditationibus agnouerant, ignorarent. Ecce enim per uos nunc qui præſentes eſtis, & deſideratis audire doctrinā fidei eius, & agnoſcere quis, & quomodo, & qualis ſit eius aduentus, ꝓphetica ueritas adimpletur. Hoc eſt enim quod prædixerūt prophetæ, quia à uobis quærendus eſſet, qui de eo nunquam audiſtis. Et ideo uidentes in uobis ipſis prophetica dicta compleri, huic uni recte creditis, hunc recte expectatis, de hoc recte inquiritis, ut non ſolum expectetis eum, ſed & hæreditatem regni eius credentes conſequamini, ſecundū quod ipſe dixit, quia unuſquiſq; illius ſit ſeruus, cui ſe ipſe ſubiecerit. Propterea ergo euigilate, & dominū, deumq; noſtrū uobis adſcribite, dominū qui & cœli ac terræ dominus eſt, & ad ipſius uos imaginem ac ſimilitudinem reformate, ſicut ipſe uerus propheta docet, dicens: Eſtote miſericordes, ſicut & pater ueſter cœleſtis miſericors eſt, qui oriri facit ſolem ſuū ſuper

D bonos & malos, & pluit ſuper iuſtos & iniuſtos. Hūc ergo imitamini, & hūc timete, ſicut mandatū datur hominibus: Dominū deum tuū adorabis, & ipſi ſoli ſeruies. Expedit enim uobis huic uni domino ſeruire, ut per ipſum cognoſcentes unum deum, à multis quos inutiliter timebatis, liberemini. Qui enim creatorem omniū non timet deum, ſed eos timet quos ipſe manibus ſuis fecit, quid niſi uano & inutili ſemetipſum obnoxium facit timori? uilioremq; ſe & abiectiorē reddit, quàm ſunt illa ipſa, quorū timorem mente concepit. Quin potius per bonitatem eius, qui uos inuitat, redite ad priorē nobilitatem ueſtrā, & ex bonis actibus, quod ipſius creatoris ueſtri imaginem portetis, oſtendite, ut ex contemplatione ſimilitudinis ipſius etiam filij eius eſſe credamini. Incipite ergo à ſenſibus ueſtris abijcere uanas idolorū ſpecies, atq; inutiles & inanes timores, ut ſimul etiam conditionē poſſitis iniquæ ſeruitutis effugere. Domini etenim ueſtri effecti ſunt illi, qui ne ſerui quidē utiles uobis eſſe potuiſſent. Quomodo enim ſimulacra exanima, uel ad ſeruitutem uobis uiderentur idonea, cum neq; audiant, neque uideant, neq; aliquid ſentiant? niſi quod ipſa ſaltem materia ex qua facti ſunt, ſiue auri, ſiue argenti, uel etiam æris aut ligni, cum poſſit uobis ad uſus neceſſarios prodeſſe, uos ex ea formando deos, ocioſam per omnia eā atq; inutilē reddidiſtis. Nos ergo adnunciamus uobis uerū dei cultū, ſimulq; monemus & hortamur cultores, ut per bonos actus imitentur eū quem colūt, & ad imaginē ac ſimilitudinē eius, ut ſuperius diximus, redire feſtinent. Velim autem dicerent mihi hi qui idola colunt, ſi optant ſimiles fieri his quos colunt, uult'ne aliquis ueſtrū ſic uidere, quomodo illi uident? & ſic

Inuidia Iudæorum erga Chriſtum.

Ioannis 8.

Luce 6.

Math. 4.

Colentes ſimulacra exanima ſunt ipſis ſtatuis ſtupidiores.

Similes erimus deo, ſi opera eius imitamur.

A ſic audire quomodo illi audiũt, ſic habere ſenſum quomodo illi habent? Abſit hoc ab unoquoq; audientiũ, hoc enim maledictũ potius & conuicium credendũ eſt homini, qui imaginem dei in ſe gerit, etiãſi ſimilitudinem perdidit. Quales ergo dij habendi ſunt iſti, quos imitari execrabile ſit cultoribus ſuis, quorum ſimilitudinem habere contumelia eſt? Quid ergo? ſoluite ſimulacra inutilia, & facite uaſa utilia, ſoluite ocioſam pigramq; materiã, & facite humano uſui apta miniſteria. Sed non ſinunt, inquit, leges humanæ. Bene, quia humanæ leges, & non ipſorum uirtus. Quomodo ergo dij ſunt qui humanis legibus & non ſuis uiribus defenduntur? ſicq; & à furibus, canũ uigilijs, & clauſtrorum munitionibus conſeruantur, & hoc ſi fuerit argentea, uel aurea, uel etiã ærea: nam lapidea & fictilia, ipſa ſui uilitate muniuntur, nemo eñ lapideũ aut fictilem deum furatur. Vnde miſerabiliores uidẽtur hi quibus precioſius metallum pericula uiciniora conquirit: qui ergo furari poſſunt, qui ab hominibus cuſtodiri, qui conflari & appendi, & malleis cædi, iſti hominibus ſenſum habentibus dij debent uideri? O in quantam miſeriam mortaliũ decidit intelligentia. Nam ſi mortuos timere ſummæ ſtultitiæ ducitur, quid iudicemus de his qui deterius aliquid quàm ſunt mortui timent? Iſta enim ſimulacra nec in mortuorũ numero habenda ſunt, quia nunquam uixerunt, præferenda ſunt eis etiam ſepulchra mortuorũ, quoniam licet nunc mortui ſunt, habuerunt autem aliquando uitam. Iſti autem quos colitis, nec eam quidẽ, quæ eſt omnibus teterrima, ranarũ ac bubonũ uitã aliquando geſſerunt. Sed quid

Dij gentium ocioſi.

B opus eſt de his plura memorare, cum ſufficiat dicere ei qui adorat ea: Non uides quia quem adoras non uidet? audi, quia quem adoras, nõ audit? & intellige, quia non intelligit? opus enim mortalis manus eſt, & neceſſario ſenſu caret. Tu ergo adoras inſenſibilem, cum unuſquiſq; habens ſenſum, nec ea quidẽ credat adoranda quæ à deo facta ſunt, & habent ſenſum, id eſt ſolem, & lunã, uel ſtellas, omniaq; quæ in cœlo ſunt, & ſuper terram. Iuſtum enim putant, non ea quæ pro mundi miniſterio facta ſunt, ſed ipſorũ, & mundi totius creatorem debere uenerari: gaudent enim etiam hæc, cum ille adoratur & colitur, nec libenter accipiunt, ut honor creatoris creaturæ deferatur. Exceptus enim eſt dei ſolius cultus, qui ſolus increatus eſt, omnia autem cætera factura eius ſunt. Sicut ergo proprium eſt eius qui ſolus non eſt factus deum eſſe, ita omne quod factum eſt, deus uere non eſt. Ante omnia ergo intelligere debetis deceptionem ſerpentis antiqui, & callidas eius ſuggeſtiones, qui quaſi per prudentiã decipit uos, & uelut ratione quadã ſerpit per ſenſus ueſtros, atque ab ipſo uertice incipiens, per interiores dilabitur medullas, lucrũ magnũ computans deceptionẽ ueſtrã. Interſerit ergo ſenſibus ueſtris opiniones quorũcunq; deorũ, tantũ ut uos ab unius dei reuocet fide, ſciens peccatũ ueſtrũ, ſuũ eſſe ſolatiũ. Ille enim pro nequitia ſua, ab initio terrã edere condemnatus eſt, propter eũ quem de terra adſumptũ, iterũ reſolui fecit in terrã, uſq; ad tempus quo animæ ueſtræ per ignem traductæ reparentur, ſicut aliàs de hoc plenius edocebimus. Ex ipſo ergo ſunt omnes errores & ambiguitates, quibus ab

Ranæ præferendæ dijs gentilium.

Honor creatoris non debet creaturæ deferri.

Peccata noſtra ſolatio ſunt dæmonibus.

Quare ſerpẽs cõdemnatus ſit terram comedere.

C unius dei fide & credulitate conturbamini. Et primo omnium ſubijcit cogitationibus hominum, ut ne audiant uerba ueritatis, per quæ malorum ignorantiam fugent. Et hoc facit quaſi occaſione alterius ſcientiæ, adſeuerans eis illam opinionem qua utuntur plurimi, ut putent ſe reos futuros nõ eſſe, ſi in ignorãtia fuerint, nec reddituros eſſe rationem pro his quæ non audierint, & ideo à uerbo declinare eos ſuadet auditum. Sed accipite cõtra hæc, ipſa per ſemetipſam ignorantia, ualidiſſimum uenenum eſt, quod ſufficiat animam, nulla extrinſecus quæſita adiectione, perimere. Et ideo nemo eſt qui ignorans, per hoc quod ignorat euadat, ſed certũ eſt quod intereat. Naturaliter enim peccatorum uis interimit peccatorem. Sed quoniam iudicium rationabile erit, tam ignorantiæ, quàm uniuſcuiuſq; peccati cauſſa & origo requiretur. Is ergo qui ſcire noluit, quomodo poſſit uenire ad uitam? ſed maluit ignorare, ne per hoc reus fieri uideretur, ex hoc ipſo iam quaſi qui ſcierit & habuerit ſcientiam, iudicatur. Agnouit enim quid eſſet quod nolebat audire, & nihil ei cõferet ad excuſationem ſerpentis artificio quæſita calliditas, cũ eo enim erit ei ratio quem non latet cor. Vt autem ſcias quia ignorantia per ſemetipſam generat interitũ, anima cũ diſceſſerit à corpore, ſi talis exeat quæ ignoret eum à quo creata eſt, à quo in hoc mundo omnia quæ uſibus ſuis erant neceſſaria, conſequuta eſt, tanquã ingrata & infidelis à regni eius luce proijcitur. Subijcit iterũ nequiſſimus ſerpens aliam hominibus opinionem, quam plures ueſtrũ proferre ſolent. Vnum eſſe & nos dicimus deum, qui eſt omniũ dominus, ſed & iſti, inquiũt, dij ſunt.

Ignorantia nõ excuſabit in die iudicij.

D Sicut enĩ unus eſt Cæſar, & habet ſub ſe multos iudices, uerbi gratia præfectos, conſules, tribunos, & cæteras poteſtates, ſimili arbitramur modo, cum unus ſit maior omniũ deus, etiam iſtos ad ſimilitudinem earum, quas diximus, poteſtatũ ordinatos eſſe in hoc mundo deos, illi quidem maiori ſubiectos, nos tamen, & quæ in hoc mundo ſunt, diſpenſantes. Audite ergo ad hæc, quomodo in his ipſis quæ ad deceptionem proponitis, ueritatis rationibus confutemini. Dicitis quia locũ Cæſaris teneat deus, iudicum uero eius & poteſtatum ſpeciem ſeruent hi qui dicuntur dij: ſeruate ergo, ut propoſuiſtis exemplũ Cæſaris, & ſcitote quia ſicut nulli ex iudicibus, uel adminiſtratoribus Cæſaris, id eſt præfectis, uel proconſulibus, uel ducibus, uel tribunis, fas eſt Cæſaris nomen imponi, alioquin & ille qui ſuſceperit, & illi qui detulerint, pariter interibunt. Ita & de hoc debetis aduertere, quod ſi quis nomen dei alicui quàm præter ipſum impoſuerit, & ille receperit, unum eundemq; ſortientur interitum, multo deteriore ſorte quàm miniſtri Cæſaris. Hic enim qui delinquit in Cæſarem, interitum ſuſcipiet temporalem: qui uero in unum, qui ſolus & uerus eſt deus delinquit, in ſeculũ luet pœnas, & merito, ut qui nomen quod eſt unicũ, iniurioſa conditione uiolauerit. Quamuis hoc ipſum DEVS non nomen ſit dei, ſed hominibus interim uocabulũ iſtud quaſi pro nomine eius conceſſum eſt, quod tamen, ut dixi, cum contumelioſe tractatur, ad ueri eius nominis refertur iniuriã. Deniq; ueteres Aegyptiorũ qui de cœleſti curſu, & aſtrorũ natura rationem ſibi uiſi ſunt reperiſſe, obſidente ſenſus eorum dæmone,

Loqui de deo per comparationes humanas nefas eſt.

Deus quale nomen.

A dæmone, omnibus nihilominus contumelijs nomen incõmunicabile ſubiece rũt. Nam alij eorũ bouem, qui Apis dicitur colendũ tradidere, alij Hircũ, alij Gattas, nonnulli Ibin, quidã Serpentẽ. Piſcem quoq;, & Cœpas, & Cloäcas, Crepitus uentris, pro numinibus habendos eſſe docuerunt, & alia innumerabilia, quæ pudet etiam nominare. Hæc dicente PETRO, riſerunt omnes qui audiebamus. Et PETRVS: Ridetis, inquit, uos aliorũ dedecora, quia longa conſuetudine propria nõ uidetis. Nam Aegyptiorũ quidem ſtultitiam merito ridetis, qui muta animalia, ipſi cum ſint rationabiles, colunt. Audite tamen quomodo & illi uos irrideant, aiunt enim: Nos uiuentia colimus animalia, licet moritura, uos uero quæ nunquam omnino uixere, hæc colitis, & adoratis. Addunt præterea etiam illud, figuras eſſe, & allegorias uirtutum quarundam, quibus adiutricibus regatur hominum genus, ſed pudoris perfugio hæc & nonnulla his ſimilia connectentes, errorem ſuum uelare nituntur, ſed non eſt nunc tempus Aegyptijs reſpondere, & derelicta cura præſentiũ, abſentiũ medicari languores. Certum nanque indicium eſt, uos ab huiuſmodi ægritudine haberi alienos, qui eam non doluiſtis ut propriam, ſed riſiſtis ut alienã. Sed redeamus ad uos, quibus placet haberi deum ut Cæſarem, deos autem ut miniſtros, & procuratores Cæſaris, ſequimini me attentius, & modo uobis oſtendam latebras ſerpentis, in argumenti huius curuis anfractibus collocatas. Certum apud omnes eſſe debet, & indubitatum de deo, quia à nullo factus eſt, ſed ipſe fecit uniuerſa, nihil ex facturis ſuis poſſe coæquari, neque enim
B ita quis inrationalis inueniri poteſt, qui putet quod conferri poſſit factura factori. Si ergo humana mens non ſolũ ratione, ſed & naturali quodam motu, recte hanc opinionem tenet, illud dici deum, cui conferri aut exæquari nihil poteſt, ſed quod cunctis emineat, & cuncta repellat. Quomodo nomen illud quod ſuper omnia eſſe creditur, recte his creditur dari, quos ad miniſterium & procurationem humanæ uitæ putatis eſſe diſpoſitos? Sed & illud addemus, mundus hic ſine dubio factus eſt, & eſt corruptibilis, ſicut etiam poſtmodum latius oſtendemus, interim & factum eum & corruptibilem conſtat. Si ergo mundus deus dici non poteſt, & recte non poteſt, quia corruptibilis eſt, quomodo partes mundi dei nomen accipient? quod enim totus non poteſt eſſe mundus, multo magis non erit pars eius. Igitur ſi redeamus ad exemplum Cæſaris, uidete quàm longe erretis, Cæſari eiuſdem licet naturæ hominem cuius ipſe eſt, conferri tamen neminẽ licet deo, qui hoc ipſo quod à nullo factus, ſed ipſe fecit omnia, cuncta ſupereminet, cõferri debere aliquem creditis. Sed Cæſaris quidem nomẽ nulli alij audetis imponere, quia reum ſuum ſtatim punit, dei uero audetis, quia reum ſuum punire propter pœnitentiam differt. Per alios item ſerpens ille proferre uerba huiuſcemodi ſolet. Nos ad honorem inuiſibilis dei imagines uiſibiles adoramus, quod certiſſime falſum eſt. Si enim uere uelitis dei imaginem colere, homini bene facientes, ueram in eo dei imaginem coleretis. In omni enim homine eſt imago dei, non in omnibus uero ſimilitudo, ſed ubi benigna anima eſt, & mens pura. Si ergo

Apis
Hircus
Gattæ
Ibis
Serpens
Piſcis
Cepe
Cloacæ
Crepitus uentris.

Animalia quæ ſint uirtutum ſymbola melius eſt colere quàm ſtatuas exanimas.

Vere colere imaginẽ dei eſt HOMINI *beneficere.*

C uere uultis honorare imaginem dei, nos uobis quod uerũ eſt aperimus, ut ho
mini qui ad imaginem dei factus eſt bene faciatis, honorem & reuerentiã de-
feratis, eſurienti cibum, ſitienti poculũ, nudo indumẽtum, ægro miniſterium,
peregrino hoſpitiũ, & in carcere poſito neceſſaria miniſtretis, & hoc eſt qđ
uere deo delatum reputabitur. Hæc autem in tantũ ad honorem dei imaginis
cædunt, ut qui iſta non fecerit, cõtumeliam imagini diuinæ intuliſſe credatur.
Quis ergo iſte honor dei eſt, per lapideas & ligneas formas diſcurrere, & ina-
nes atqꝫ exanimes figuras, tanquam numina uenerari, & hominem in quo ue-
re imago dei eſt ſpernere? imò potius certi eſtote, quod qui homicidium facit,
aut adulterium, & quicquid in hominũ pœnam, uel iniuriam geritur, in his

Fuiſſe ergo Chriſtianis legem hanc præcipuã, teſtatur Aelius Lamp. Quod tibi non uis fieri, alteri ne feceris.

omnibus dei imago uiolatur. Magna enim impietas in deum eſt, lædere homi
nem: omne ergo quod ipſe pati non uis, cum facis alĳ, imaginem dei iniquis
mœroribus fœdas. Intelligite ergo, quia latentis intrinſecus ſerpentis eſt iſta
ſuggeſtio, quæ perſuadet pios uos uideri poſſe, cum inſenſibilia colitis, & non
uideri impios, cũ ſenſibiles & rationabiles læditis. Sed ad hæc alio nobis ſer-
pens ore reſpondet, & dicit, ſi nolebat hæc eſſe deus, utiqꝫ non erant. Nondũ
uobis dico, quomodo ad uniuſcuiuſqꝫ mentis probationẽ, in hoc mũdo per-
mittuntur eſſe multa contraria, ſed illud eſt quod nunc interim conuenit dici,
ſi ſecundũ uos omne quod adorandum erat, eſſe non debuit, nihil penè futu-
rum erat in hoc mundo. Quid enim eſt quod reliquiſtis, quod non adoratis,
ſolem, lunam, ſtellas, aquam, terram, montes, arbores, lapides, homines? nihil
D horum eſt quod non adoraſtis. Oportuit ergo, iuxta uocem ueſtram, nihil ho
rum fieri à deo, ne haberetis quod poſſetis adorare; ſed ne homines quidem
ipſos eſſe oportuit, qui adorarent. Vere hoc eſt quod deſiderat ille qui intra
uos latet ſerpens, nulli ueſtrum parcit, nullum uult effugere de interitu, ſed nõ
ita erit. Audite enim, quia non delinquit illud quod adoratur, ſed ille qui ado-
rat. Iuſtum nanqꝫ eſt apud deum iudiciũ, & aliter iniuriam patientem iudicat,
aliter inferẽtem. Sed dicis, oportebat ergo eos qui adorãt, quod nõ licet adora
ri, ſtatim perimi à deo, ne & alius hoc faceret. Sed nónne es tu prudentior deo

Quis conſiliarius eius fuit? Ro. 11.

ut ei cõſilia ſuggeras? ſcit ille quid faciat. Omnibus etenim in ignorantia poſitis
patientiã præſtat, quia miſericors & pius eſt, & præuidet, quia ex impĳs multi
efficiuntur pĳ, & ex ipſis qui impura figmenta, & pollutas imagines ueneran-
tur, nonnulli conuerſi ad deum, & reuocantes ſe à peccatis, & agentes bona
opera, perueniũt ad ſalutem. Sed debuimus, inquit, omnino nec ad cogitatio-
nem iſtam uenire, ut hæc faceremus. Ignoratis quid eſt libertas arbitrĳ, & la-
tet uos quia ille uere bonus eſt, qui ſuo propoſito bonus eſt? Qui autem neceſ-
ſitate retinetur in bono, bonus non poteſt dici, quia non eſt ſuum quod eſt.
Quia ergo in unoquoqꝫ libertas eſt in electione bonorum uel malorum, ipſe
ſibi uel præmia, uel interitum quærit. Imò, inquit, quicquid cogitamus, deus
nobis adducit ad mẽtem. Quid agitis ô homines? blaſphematis: ſi enim omne

Deus malorũ non eſt autor.

quod cogitamus ipſe nobis adducit ad mentem, ipſe ergo nobis cogitationes
adulterĳ ſuggerit, & auaritiæ, & blaſphemiæ, omniſqꝫ luxuriæ? Deſinite

quæ ſo

A quæſo ab huiuſmodi blaſphemijs, & qui ſit deo dignus honor intelligite. Nec dicatis, ut ſolent quidam ueſtrũ, quia deus mortalium honore non indiget. Ille quidem uere nullius indiget, ſed uos debetis agnoſcere, quia uobis prodeſt honor, quẽ deo defertis. Quid enim tam execrabile, quàm ſi gratiã referre neſciat homo proprio cõditori? Sed melius, inquit, facimus nos, qui & ipſi, & omnibus cum ipſo gratias agimus. In hoc ſubuerſionem ſalutis ueſtræ nõ intelligitis? Tale eſt enim hoc, quale ſi quis æger ad medelam ſui, medicũ pariter & ueneſarios inuitet, cum illi nocere quidem poſſint, curare non poſſint, uerus aũt medicus, uenenis illorum recuſet ſua medicamenta miſcere, ne aut pernicies bono, aut ſanitas nocentibus adſcribatur. Dicis ergo, indignatur, aut inuidet deus ſi cũ ipſe benefaciat, alijs gratiæ referantur. Etiamſi non indignetur, non uult tamen erroris autor exiſtere, ut ſui operis beneficio inani idolo fides detur. Quid certe tam impium, tam ingratum, quàm à deo beneficiũ conſequi, & reddere lignis ac lapidibus gratiam? Propter quod expergiſcimini, & intelligite ſalutem ueſtram, deus enim nullius indiget, neque aliquid requirit, neq; in aliquo læditur, ſed nos ſumus qui aut iuuamur, aut lædimur in eo quo grati, aut ingrati ſumus. Nam deo quid confertur ex laudibus noſtris? aut quid aufertur ex blaſphemijs? niſi qđ deus animam ſibi gratias agentem, proximã ſibi & familiarẽ facit, ingratã uero, malus poſſidet dæmon. Sed & illud ſcire uos uolo, quod aduerſum huiuſmodi animas, non ipſe deus per ſe ultionẽ profert,

Quomodo deus noſtro honore nõ indigeat.

Nihil ingratius quàm gratiam ligno habere, quam debebas deo.

B ſed uniuerſa creatura eius inſurgit, & pœnas de impijs ſumit: & quamuis in præſenti ſeculo dei bonitas æqualiter pijs & impijs, mũdi lucem ac terræ miniſteria largiatur, tamẽ non abſq; dolore ſui lucem ſol impijs præbet, ceteraq; elementa exhibent ſeruitutem. Deniq; interdum etiam cõtra bonitatem conditoris, fatigata ſceleribus impiorum uincuntur elementa, & inde eſt quod aut terræ fructus corrũpitur, aut aëris temperies temeratur, aut ſupra modum ardor ſolis incenditur, uel imbriũ, ac frigorũ uis immenſa diffunditur. Inde lues & fames, & mortis facies diuerſa percurrit, feſtinat enĩ creatura in impios mouere uindictam. Dei tamẽ bonitas reprimit ea, & ab indignatione impiorum refrenat, ac ſuæ miſericordiæ obedire cogit, magis quàm peccatis hominũ & ſceleribus inflammari, expectat enim patientia dei, dum in hoc corpore ſunt, hominũ conuerſionem. Quod ſi qui ad exitum uitæ in impietate perſtiterint, tum iam diſcedens anima quæ immortalis eſt, pro impietatis ſuæ perſeuerantia luet pœnas. Immortales nãq; ſunt etiam impiorũ animæ, quas ipſi fortaſſe uelint pariter cum corporibus ſuis finiri, ſed non ita eſt, perfert enĩ ignis æterni ſine fine ſupplicia, & ad perniciem ſui naturã non habet moriendi. Sed fortaſſe dicetis mihi, terres nos PETRE. Et quomodo uobis dicemus quæ in re ſunt? nunquid tacentes adnũciare poſſumus ueritatem? quæ ſunt, aliter quàm ſunt proferre neſcimus? Quod ſi taceamus, cauſſam uobis pernitioſæ ignorãtiæ nos dabimus, & ſatisfaciemus latenti intra uos, & obſidenti ſenſus ueſtros ſerpenti, qui hæc uobis callide ſuggerit, ut ſemper uos inimicos faciat deo. Sed nos ad hoc miſſi ſumus, ut prodamus uobis latebras eius, & abſoluẽtes inimi-

Creaturæ ſe ab impijs ulciſcuntur.

Epiſcopis non eſt tacendum.

C citias,reconciliemus uos deo,ut ad ipſum conuertamini,& placeatis ei in operibus bonis. Inimicitiæ nanq́ ſunt homini ad deum, inrationabilis & impius ſenſus,prauumq́ propoſitum, maxime cum uidetur ſibi ſcire aliquid,& eſt in ignorantia. Vbi autem abiectis his,eadē uobis placere cœperint,quæ deo placent,& eadem diſplicere uobis, atq́ ea cœperitis uelle,quæ uult deus,tunc uere amici eius dicemini. Sed fortaſſis aliqui ex uobis dicent: nihil curæ eſt deo de rebus humanis,& cuius ne ad notitiam quidem poſſumus peruenire,quomodo ad amicitias perueniemus? Quod deus curam gerat humanarū rerum, ipſius mundi gubernatio teſtis eſt,cui ſol quotidie deſeruit, cui imbres miniſtrant,cui fontes, flumina,uentiq́,& omnia famulantur elemēta,quæ quanto potiora ab hominibus uidentur,tanto curam dei eſſe erga homines indicant. Niſi enim poteſtate excelſi,nunquam potiora inferioribus miniſtrarent:& per hoc non ſolum curam deus erga homines, ſed & grandem quendam habere docetur affectū,quorū miniſterio tam præclara mancipauit elementa. Quod autem etiam ad amicitias dei perueniāt homines,exemplo nobis ſunt hi quorum precibus tantum indulſit, ut clauderet imbribus cœlum cum uellent,& rurſum cum peterent, relaxaret, & multa alia uoluntatem ſuam facientibus, præſtitit, quæ nō niſi amiciſſimis præſtarentur. Sed dices,quid enim læditur deus ſi & iſta colantur à nobis? Si quis ueſtrum honorem patri debitū,à quo plurima beneficia conſequutus eſt, alij deferat, & alienum atque extraneum,

D quaſi patrem colat, non tibi uidetur impius exiſtere in patrem, & exhæredatione digniſſimus? Alij dicunt, impium eſt ſi non colamus ea quæ nobis tradita ſunt à patribus noſtris, & religionem præuaricamur à maioribus datam. Hac ratione ſi cuius pater latro fuit, aut ſi cuius leno,à patribus ſibi traditam conſuetudinem mutare non debet,nec ad meliorem uiam à paternis erroribus reuocari,& impiū ducitur,ſi quis non cum parentibus peccet,aut cū ipſis impius perſeueret. Alij dicūt,nō debemus moleſti eſſe deo,& ipſum ſemper aut miſeriarū querelis, aut petitionū noſtrarum neceſſitatibus onerare. Quàm ſtulta & abſq́ omni ſale reſponſio,moleſtū deo putas,ſi ei pro beneficijs ſuis gratias agas? cui moleſtum non putas, ſi pro ipſius muneribus,lignis & lapidibus gratias referas? Et quomodo,cum forte imber longa ſerenitate ſuſpenditur, omnes ad cœlum oculos tendimus,& ab omnipotente deo pluuiarum munera flagitamus, omnesq́ cum paruulis ad deū fuſis precibus,miſerationes ipſius exoramus? Sed reuera ingratæ animæ cū impetrauerint,cito obliuiſcuntur, collectis enim meſſibus aut uindemijs, continuo ad ſurda & muta ſimulacra primitias frugū deferunt,& pro his quæ deus cōceſſit,in templis aut lucis uota perſoluunt,& ibi ſacrificia dæmonijs offerunt, atq́ accepta gratia,permutant gratiæ largitorem. Sed quidam dicunt, hæc lætitiæ gratia, & ad releuandos animos inſtituta,& ad hoc inuēta,ut humana mens aliquantulum curis & mœroribus relaxetur. Videte quomodo ipſi accuſatores eſtis eorū quæ geritis,ſi hæc leuandi mœroris & lætitiæ capiendæ cauſſa reperta ſunt,quomodo in lucis & ſyluis inuocationes dæmonum fiunt? quomodo in-

Amicitiam cū deo quomodo adipiſcamur.

Prouidentia diuina cognoſcitur ex rerū ordine.

Dictum eſt hoc de Helia, de quo 3. Regū.

Maiorum inſtituta ſunt imitāda,ſi Chriſto non repugnēt.

Feſti dies gentium.

A ſani rotatus hominũ,ſectionesq́ membrorũ,& abſciſiones uerendorũ? quomodo in his furor rabidus concipitur? quomodo inuitatur inſania? quomodo mulieres ſparſis crinibus furibundæ iactantur? unde ſtridor & fremitus dentium? unde mugitus cordis & uiſcerum,& omnia illa quæ uel ſimulata,uel etiã miniſterio dæmonum compaginata,ad terrorem ſtultorum, & ignorantium hominum proferuntur? hæc leuandi animi gratia fiunt,an potius opprimendi? Nondum ſentitis neq́ intelligitis,latentis intra uos ſerpentis hæc eſſe conſilia? qui uos per inrationabiles errorũ ſuggeſtiones, à ratione ueritatis abducit? ut uos libidinis & cõcupiſcentiæ, ac totius dedecoris ſeruos teneat ac miniſtros. Sed ego clara uos omnes prædicationis uoce conteſtor, quod è contrario religio dei ad ſobrietatẽ uos reuocat & pudicitiam,à luxuria ac furore iubet eſſe continentes,& per patientiam ac manſuetudinem,reſecare lapſus iracundiæ,proprijs eſſe cõtentos, & uirtute parſimoniæ,ne egeſtate quidẽ compulſos aliena diripere,ſed in omnibus ſeruare iuſtitiã. Ab idolorũ uos immolatione penitus remouere: per hæc enim inuitatis dæmones ad uoſmetipſos, & introeundi eis aditum ſponte præbetis, & ex hoc iam uel furoris cauſſas, uel inliciti amoris accipitis. Hinc omnis impietatis origo deſcẽdit,hinc homicidia,adulteria,furta,& ſeminarium malorũ omnium flagitiorumq́ concipitur,dum profanis libaminibus & odoribus indulgetis,ac locum dominandi in uos,& ius quodammodo obtinendi malignis ſpiritibus datis. Ingreſſi enim ſenſus ueſtros,quid niſi quæ libidinis,quæ iniuſtitiæ,quæ crudelitatis ſunt operentur, & ad omnia uos quibus ipſi delectantur, ſubigant obedire? permit-

Vera religio dei in quibus ſita.

B tente reuera hoc deo pati uos ab eis iuſto quodam iudicio, ut ex ipſo dedecore actuũ ſenſuumq́ ueſtrorũ, intelligatis quàm indignum ſit dæmonibus, & nõ deo eſſe ſubiectos. Hinc & ad indecoros, & fœdos actus per amicitias dæmonũ peruenitur. Hinc uſq́ ad ipſius uitæ pernitiem,uel per flammã libidinis accenditur,uel per iracundiæ rabiem,aut nimietatẽ triſtitiæ peruenitur, ut ſæpe notum eſt, etiã manus ſibi intuliſſe nõnullos,quod, ut diximus, iuſta quadam dei ſententia fieri ab his non prohibetur, ut & quibus ſe ſubdiderint intelligant,& quem deſeruerint recognoſcant. Sed dicet aliquis,paſſiones iſtæ interdum accidunt etiam his qui deũ colunt. Nõ eſt uerum,etenim nos illum dei dicamus eſſe cultorem,qui uoluntatem dei facit, & legis præcepta cuſtodit. Apud deum enim, non ille qui apud homines Iudæus dicitur, Iudæus eſt: neq́ qui gentilis uocatur,ille gentilis eſt,ſed qui deo credens legem impleuerit,ac uoluntatem eius fecerit, etiamſi non ſit circumciſus. Verus dei cultor eſt is,qui non ſolũ ipſe à paſſionibus liber eſt,uerũ & alios ab eis liberos reddit,etiamſi ſint ita graues, ut montibus coæquentur,per fidem qua credit deo, transfert eas,ſed & montes uere cũ arboribus ſuis,ſi neceſſe ſit,per fidẽ transfert. Qui autem uidetur quidem colere deum,ſed neq́ fide plena, neq́ operibus mandatorũ munitur, ſed eſt peccator,pro peccatis locum dedit in ſemetipſo paſſionibus,quæ ad pœnam peccantiũ cõſtitutæ ſunt à deo, ut ab eis per inlata ſupplicia, exigãt debita peccatorũ,& purgatiores eos ad iudicium illud

Rom. 10.

Verus dei cultor, per fidem omnia poteſt.

C omnium generale perducant,ſi tamen caſtigationem eorum nõ deferat fides. Nam infidelium caſtigatio in præſenti uita iudiciũ eſt, quo alieni exiſtere incipiunt à futuris bonis: deũ uero colentiũ caſtigatio,cũ pro peccatis quæ acciderint eis infertur,cõmiſſi ab eis exigit debitum:ut præuenientes iudicium,in præſenti ſeculo peccati debitũ ſoluant,& liberentur uel ex parte media ab æternis,quæ illic præparatæ ſunt,pœnis. Sed hæc ita eſſe nõ recipit,qui non credit futurũ eſſe iudicium dei,& ob hoc præſentis ſeculi uoluptatibus obligatus,ab æternis excluditur bonis. Et ideo nos non negligimus prædicare uobis,quæ ſaluti ueſtræ ſcimus eſſe neceſſaria,& qui ſit uerus dei cultus oſtendere, ut credentes deo, per opera bona poſſitis unà nobiſcũ futuri ſeculi hæredes exiſtere. Quod ſi nondum apud uos certum eſt,uera eſſe quæ dicimus,interim pro hoc primo nõ debetis ægre accipere & infeſti eſſe, quia quæ putamus bona, hæc uobis adnunciamus,& quod uobis ſalutare eſſe credimus, hoc etiam uobis conferre non inuidemus, omni,ut dixi, ſtudio laborãtes,quo cohæredes uos bonorum,quæ ipſi nobis euentura credimus,habeamus. Vtrum aũt pro certo uera ſint quæ adnunciamus uobis, nõ aliter ſcire poteritis,niſi ut obedientes his quæ mandantur, ipſo rerum exitu,& beatitudinis certiſſimo fine doceamini. Et ideo etiãſi latens intrinſecus ſerpẽs,ſenſus ueſtros mille deprauandi artibus occupet,& impedimenta mille ſubijciat, quibus à ſalutari doctrina ueſtrum declinet auditũ,eò magis obſiſtere ei debetis,& ſpretis eius ſuggeſtionibus ad audiendum à nobis uerbũ, ſuſcipiendamq́ doctrinã frequẽtius conuenire,quia nemo poteſt diſcere aliquid qui nõ docetur. Cumq́ hæc dixiſſet, iuſſit ſibi eos qui languoribus, uel dæmonibus urgebantur, offerri. Et impoſuit eis manus cum oratione,atq́ ita turbas dimiſit,admonens,ut ad audiendũ uerbum,diebus quibus inibidem moraturus eſſet,frequentarẽt. Ideo ubi turbæ abſceſſere, PETRVS aquis quæ in horto fluebant corpus diluens,unà cũ cæteris uolẽtibus,humi ſterni iuſſit ſub arbore quadam,cuius umbra erat plurima,& recumbere nos ſecundũ ordinem apud Cæſaream ſtatutũ præcepit.

Infidelium dãnatio in hoc ſeculo incipit.

D (marginal letter beside "entes his quæ mandantur")

Atq́ ita cibo ſumpto, Hebræorũ ritu gratias agens deo, quia adhuc aliquantulũ diei ſupererat, iubet nos de quibus uelimus percontari. Cũq́ eſſemus omnes cũ eo uiginti, unicuiq́ de quo quærere uoluit explanauit, quorum ſingula quæq́ libellis comprehenſa tibi ante iam miſi. Veſpere autem iam facto ingreſſi hoſpitium cum ipſo, ſuis quiq́ locis requieuimus.

Libelli iſti non extant.

LIBRI QVINTI FINIS.

RECOGNITIONVM

DIVI CLEMENTIS AD IACOBVM FRAtrem Domini, LIBER SEXTVS, Rufino Torano Aquileienſe interprete.

A VBI uero rareſcentibus tenebris primum dies cœpit proferre crepuſculum, PETRVS orationis
gratia hortum ingreſſus, exinde egrediens atque
ingrediens, uelut excuſare nobis uidebatur, quod
tardius ſolito euigilans ueniſſet ad nos, aiebat ergo: Vbi ueris tempus longiorem fecerit diem,
neceſſe eſt ut nox breuior fiat, ſi quis ergo ſtudiorum cauſſa noctis aliquid occupare deſiderat, non
in omni tempore eaſdem horas obſeruare debet
ad uigilandum, ſed eadem temporis ſpatia, ſiue breuior, ſiue longior ſit nox
dormiendo conſumere, & curare magnopere, ne præſumens ex his ſpatijs
quæ habere ad ſtudendũ ſolet, addat ſomno, & uigilandi tempus imminuat. *Indigeſtio uitanda.*
Obſeruandum nãq; & illud eſt, ne forte ſi nondum decoctis cibis interrũpantur ſomni, indigeſtum corpus adgrauet mentẽ, & crudos adhuc exhalans ſpiritus, interiorem ſenſum cõfuſum reddat ac turbidũ. Rectũ ergo eſt, ut competenti etiam pars iſta quiete foueatur, quo poſſit ſufficienter his, quæ ſibi debentur, corpus expletis, iuſtum in reliquis menti exhibere miniſteriũ. Et cum
hæc dixiſſet, plurimis iam conſueto in horti loco ad audiendum congregatis,
ꝓceſſit PETRVS, & ſalutatis ex more turbis, dicere hoc modo cœpit. Quo- *Concio Petri.*
niamquidem ſicut terra cultore neglecta, ſpinas & tribulos neceſſario producit, ita ſenſus ueſter longi temporis incuria, multas & noxias opiniones rerum,
B & intelligentias falſæ ſcientiæ germinauit. Opus eſt nunc multa diligentia ad
excolendum rus mentis ueſtræ, ut id ſermo ueritatis, qui eſt uerus & diligens *Euangeliũ colonus cordis noſtri eſt.*
cordis colonus, adſiduis excolat diſciplinis. Veſtrũ ergo eſt præbere ei obedientiam, & occupationes ac ſolicitudines ſuperfluas amputare, ne bonũ uerbi
ſemen enecet noxium germen. Poteſt enim fieri, ut multi temporis negligentiam, breuis & adſidua reparet diligentia, incertũ nanq; eſt uniuſcuiuſq; uitæ
tempus, & ideo feſtinandũ eſt ad ſalutem, ne forte cunctantẽ mors repentina
præueniat. Et ob hoc acrius intendendũ eſt, ut dũ eſt temporis ſpatiũ, collecta
malæ conſuetudinis uicia reſecẽtur. Quod nõ aliter facere poteritis, niſi ut iraſcamini quodãmodo aduerſum uoſmetipſos, pro his quæ inutiliter geſſiſtis
ac turpiter. Hæc enim eſt iuſta & neceſſaria iracundia, qua unuſquiſq; in his
quibus errauit & perperam geſſit, indignatur, & ſemetipſum incuſat, ex qua

C indignatione accenditur in nobis ignis quidam, qui uelut agro ſterili immiſ-
ſus, conſumptis & excoctis radicibus peſſimæ uoluptatis, bono ſemini uer-
bi dei fœcundiorem cordis præparat glebam. Puto autem quod ſatis dignas
Ignē intra nos accēdi eſt odiū peccati ſubnaſci. habeatis cauſſas iracundiæ, ex quibus iuſtiſſimus ignis iſte coaleſcat, ſi con-
ſideretis in quantos uos errores deduxit ignorantiæ malū, quantosq́ lapſus,
& quanta præcipitia ad peccandū dedit, à quantis uos bonis abſtraxit, & in
quæ præcipitauit mala, & quod eſt ſuper omnia grauius, quod uos in futuro
ſeculo æternis pœnis obnoxios fecit. Nónne pro his omnibus, ubi uobis ueri
tatis lumen obfulſit, ignis iuſtiſſimæ indignationis accenditur, & iracundiæ
deo placitæ intra uos conſurgit incendiū: quo conſummatur, & radicitus inte
reat omne germen, ſi quod forte intra uos malæ concupiſcentiæ pullulauit.
Vnde & ipſe qui miſit nos, cum ueniſſet, & omnem mundū uidiſſet ad malitiā
declinaſſe, nō continuo pacem ei in erroribus poſito dedit, ne eum confirma-
ret in malis, ſed ignorantiæ eius ruinis ſcientiām ueritatis oppoſuit. Vt ſi forte
reſipiſcerent, & lumen ueritatis aſpicerent, deceptos ſe, & in præcipitia erroris
abſtractos merito dolerent, & iracundiæ ſalutaris ignem aduerſum deceptri-
cem ſui cōciperent ignorantiam. Ob hoc itaq; dicebat: Ignem ueni mittere in
terram, & quem uolo ut accendatur. Eſt ergo pugna quædam, quæ gerenda
Vita militia eſt nobis eſt in hac uita, ſermo enim ueritatis & ſcientiæ, neceſſario ſeparat homi
nes ab errore & ignorantia, ſicut ſæpe uidimus putrefactas & emortuas cor-
D poris carnes, à connexione uiuentiū membrorū ferro ſecante ſeparari. Tale
ergo aliquid eſt quod agit ueritatis agnitio: neceſſe eſt enim, ut ſalutis cauſſa
filius, uerbi gratia qui ſermonem receperit ueritatis, à parentibus ſeparetur in-
credulis: aut rurſum, pater ſeparetur à filio, aut filia à matre. Et hoc modo inter
propinquos & cōſanguineos credentes, atq; incredulos, ſcientiæ & ignoran-
tiæ, ueritatisq́ & erroris pugna conſurgit. Et ob hoc iterū dicebat qui nos mi
Matth. 10. ſit: Non ueni pacem mittere in terrā, ſed gladiū. Quod ſi dicit aliquis, & quo-
modo iuſtū uidetur ſeparari à parentibus? Audi quomodo, quia ſi cum ipſis
in errore permaneant, neque illis proderunt, & ipſi cū illis pariter interibūt.
GLADIVS *euangelij.* Iuſtum igitur & ualde iuſtum eſt, ſeparari eum qui ſaluari uult, ab eo qui non
uult. Sed & illud aduerte, quia nō ex illis qui rectius intelligunt, uenit iſta ſepa-
ratio, illi eñ uolūt eſſe, pariter & prodeſſe eis, & docere meliora. Sed eſt iſtud
proprium ignorantiæ uicium, ut confutantem ſe ueritatis lucem non ferat ha-
bere de proximo, & ideo ex illis iſta naſcitur ſeparatio. Nā qui ſcientiā uerita
tis accipiunt, quia bonitatis plena eſt, tanquā à bono deo datam, cupiūt eam,
ſi fieri poteſt, cum omnibus habere cōmunem, etiam cū his qui oderūt eos &
perſequuntur, ſciunt enim, quia peccati ipſorum cauſſa ignorantia eſt. Pro-
Luce 23. pterea deniq; ipſe magiſter cum ab his qui ignorabant eum, duceretur ad cru
cem, orabat patrē pro interfectoribus ſuis, & dicebat: Pater remitte eis pecca
Diſciplina Chriſtianorū eſt orare etiam pro perſequutoribus. tum, neſciunt enim quid faciunt. Imitantes quoq; diſcipuli magiſtrum, etiam
ipſi cum paterentur, ſimiliter pro interfectoribus ſuis orabāt. Quod ſi diſcipli-
na nobis eſt, orare etiā pro interfectoribus, & perſequutoribus noſtris, quo-
modo

A modo non etiam parentũ & propinquorũ perſequutiones ferre, & pro conuerſione eorũ orare debemus? Tum deinde etiam illud diligentius conſideremus, quæ ſit nobis cauſſa parentes diligendi. Pro eo, inquit, quod uitæ noſtræ uidentur autores. Autores quidem uitæ noſtræ parentes nõ ſunt, ſed miniſtri: non enim uitam præbent, ſed ingrediendi nobis ad hanc uitam exhibent miniſterium: autor autem uitæ, unus & ſolus eſt deus. Si ergo autorẽ uitæ diligere uoluerimus, illum nobis ſciamus eſſe diligendũ. Sed illum, inquit, cognoſcere non potuimus, iſtos autẽ & nouimus, & in affectu habemus. Eſto, non potueris cognoſcere quid ſit deus, quid tamen nõ ſit deus, perfacile ſcire potuiſti. Nam quomodo latere potuit hominem quod lignũ, aut lapis, aut æs, uel alia huiuſmodi materia, deus non ſit? Quod ſi in his quæ facile deprehendere potuiſtis, animũ ad diſcutiendũ noluiſtis intendere, certũ eſt quia in agnitione dei impediti eſtis, nõ impoſſibilitatis, ſed ignauiæ uicio, nam ſi uoluiſſetis, ex his ipſis inutilibus ſimulacris, profecto accepiſſetis intelligentiæ uiam. Certum eſt enim quia per ferrum facta ſunt ſimulacra, ferrum uero per ignẽ confectum eſt, qui ignis aqua extinguitur, aqua autem per ſpiritũ mouetur, ſpiritus autẽ à deo initium habet. Sic enim dicit MOYSES propheta: In principio fecit deus cœlum & terram, terra autẽ erat inuiſibilis & incõpoſita, & tenebræ erant ſuper abyſſum, & ſpiritus dei erat ſuper aquas, qui ſpiritus iuſſu dei, quaſi ipſa conditoris manu, lucem ſeparauit à tenebris, & poſt illud inuiſibile cœlum, iſtud uiſibile produxit, ut ſuperiora quidem habitaculũ faceret angelis, inferiora uero hominibus.

Parentes miniſtri ſunt nobis ad uitam.

Hoc eſt quod opinor impulit Dionyſiũ ſcribere de Theologia negatiua

Gene. 1.

B Propter te ergo dei iuſſu, aqua quæ erat ſuper faciem terræ receſſit, ut terra tibi produceret fructus, cui etiam humorũ uenas latenter inſeruit, ut tibi ex ea profluerent fontes, & flumina. Propter te produ cere iuſſa eſt animantia, & omnia quæ tuo uſui uoluntatiq; ſeruirent. Aut non propter te uenti ſpirant, ut ex ipſis concipiens fructus tibi terra parturiat? Nõ propter te imbres profluunt, & tempora uiciſſitudines mutant? Non propter te ſol oritur, & occidit, & mutationes luna perpetitur? Propter te mare exhibet famulatum ſuum, ut tibi ingrato cuncta ſubiaceant. Nónne pro his omnibus iſta erit ultionis pœna, quia horum omniũ largitorem, quem ante omnia & agnoſcere & uenerari debuiſtis, ſolum præ cæteris ignoraſtis? Sed & nũc eiſdem uos ad intelligentiam uijs duco: uidetis etenim quod omnia gignuntur ex aquis, aqua uero per unigenitum ex initio facta eſt, unigeniti uero omnipotens deus caput eſt, per quem tali ordine, quo ſupra diximus, peruenitur ad patrem, cũ autẽ perueneris ad patrem, agnoſces hanc eſſe uoluntatem eius, ut per aquas quæ primæ creatæ ſunt, denuo renaſcaris. Qui enim regeneratus fuerit per aquã, bonis operibus adimpletis, hæres efficitur eius à quo in incorruptione regeneratus eſt. Propter quod paratis animis accedite, quaſi filij ad patrem, ut peccata ueſtra diluantur, & cauſſa eorũ ſola ignorantia fuiſſe probetur apud deum. Nam ſi poſt agnitionem horũ permanetis in incredulitate, uobis iam perditionis ueſtræ cauſſa, & nõ ignorantiæ reputabitur. Nec putes quod etiamſi omnem pietatem colas, omnemq; iuſtitiam, baptiſmũ uero non

Propter hominẽ omnia creata ſunt.

Baptiſmus neceſſarius.

C accipias, ſpem poſſis habere apud deũ, imò potius maiore pœna dignus erit, qui bona opera non bene operatur, confertur enim meritum homini ex bonis geſtis, ſed ſi ita gerantur ſicut deus iubet. Deus autem iuſſit omnem colentem ſe baptiſmo conſignari, quod ſi tu reniteris, & tuæ uoluntati magis quàm dei obtemperas, contrarius ſine dubio & inimicus es uoluntati eius. Sed dices fortaſſe, quid confert aquæ baptiſmus ad dei cultũ? Primo quidem, quia qđ deo placuit impletur, ſecũdo quia regenerato ex aquis, & deo renato, fragilitas prioris natiuitatis, quæ tibi per hominem facta eſt, amputatur, & ita demum peruenire poteris ad ſalutem, aliter uero impoſſibile eſt. Sic enim nobis cũ ſacramẽto uerus propheta teſtatus eſt, dicẽs: Amen dico uobis, niſi quis denuo renatus fuerit ex aqua, non introibit in regna cœlorũ. Et ideo adcelerate, eſt enim in aquis iſtis miſericordiæ uis quædã, quæ ex initio ferebatur ſuper eas, & agnoſcit eos qui baptizantur ſub appellatione triplicis ſacramenti, & eripit eos de ſupplicijs futuris, quaſi donũ quoddã offerẽs deo, animas per baptiſmũ cõſecratas. Confugite ergo ad aquas iſtas, ſolæ ſunt eñ quæ poſſint uim futuri ignis extinguere, ad quas qui moratur accedere, conſtat in eo infidelitatis adhuc idolum permanere, & ab ipſo prohiberi ad aquas quæ ſalutem conferũt, properare. Siue enim iuſtus ſis, ſiue iniuſtus, baptiſmus tibi per omnia neceſſarius eſt. Iuſto quidem, ut adimpleatur in eo perfectio, & regeneratur deo: Iniuſto uero, ut peccatorũ quæ geſſit in ignorantia remiſſio concedatur. Omnibus ergo feſtinandum eſt ſine mora renaſci deo, quia incertus eſt uniuſcuiuſque

D exitus uitæ. Cũ aũt regeneratus fueris per aquã ex operibus bonis, oſtẽde in te ſimilitudinẽ eius, qui te genuit patris. Agnouiſti enim deũ, honora patrem, honor autem eius eſt, ut ita uiuas ſicut ipſe uult. Vult autẽ ita uiuere, ut homicidium, adulterium neſcias, odium, auaritiã fugias, iram, ſuperbiam, iactantiã reſpuas, & execreris inuidiam, cæteraque his ſimilia penitus à te ducas aliena. Eſt ſanè propria quædam noſtræ religionis obſeruantia, quæ nõ tam imponitur hominibus, quàm proprie ab unoquoque deum colente cauſſa puritatis expetitur. Caſtimoniæ dico cauſſa, cuius ſpecies multæ ſunt, ſed primo ut obſeruet unuſquiſque, ne menſtruatæ mulieri miſceatur, hoc enim execrabile ducit lex dei. Quod etſi lex de his nõ admonuiſſet, nos ut cantari libenter uoluerer mur in ſtercore? Debemus amplius aliquid habere animalibus, utpote rationabiles homines, & cœleſtium ſenſuum capaces, quibus ſummi ſtudij eſſe debet, ab omni inquinamento cordis conſcientiam cuſtodire. Bonũ eſt autem & puritati conueniens, etiam corpus aqua diluere. Bonũ uero dico, non quaſi principale illud in quo mens purificatur, ſed quod ſequela ſit illius boni hoc in quo caro diluitur. Sic enim & magiſter noſter quoſdam phariſæorum & ſcribarum, qui uidebantur eſſe cæteris meliores, & à uulgo ſeparati, increpabat: dicens eos hypocritas, quia ea ſolum quæ hominibus uidebantur purificabãt, corda uero quæ ſolus deus aſpicit, inquinata relinquebãt & ſordida. Ad quoſdam ergo ex ipſis non ad omnes dicebat: Væ uobis ſcribæ & phariſæi hypocritæ, quia mundatis calicis & paropſidis quod deforis eſt, intus autem plena ſunt

Opera tũ ſunt bona ſi fiũt ita ut deus præcepit.

Ioann. 3.

Caſtimoniæ multæ ſpecies. Leuitici 18.

Vetus exẽplar cantari habebat, in alio non erat omnino, ſuſpicor autem legendum cantherij.

Matth. 23

A ſunt ſordibus. Phariſæe cœce, emũda prius quod intus eſt, & quod deforis eſt, erit mundum. Vere enim ſi mens mundetur luce ſcientiæ, cum ipſa fuerit munda ac ſplendida, tunc etiam eius qui deforis eſt hominis, ipſa neceſſario curam gerit, id eſt carnis ſuæ, ut & ipſa purificetur. Vbi autem iſta quæ deforis eſt purificatio carnis negligitur, certum eſt ibi neque de puritate mentis, ac munditia cordis curam geri: ita ergo fit ut is quidem qui intrinſecus mundus eſt, mundetur ſine dubio & extrinſecus. Non ſemper autem is qui mundatur extrinſecus, etiam intrinſecus mundus eſt, uidelicet cum agit hæc ut hominibus placeat. Sed & illa ſpecies caſtimoniæ obſeruanda eſt, ut ne paſſim, & libidinis ſolius cauſſa feminis coẽat, ſed poſteritatis reparãdæ gratia. Quæ obſeruãtia cum in nõnullis etiam pecudibus inueniatur, pudoris eſt ſi non ab hominibus rationabilibus, & deum colentibus obſeruetur, in tantũ autem caſtimonia, uerum dei cultum tenentibus, per has quas ſupra diximus, aliasq; horum ſimiles ſpecies, cõſeruanda eſt, ut etiam apud eos qui à diabolo adhuc in erroribus detinentur, adtentius obſeruetur: eſt enĩ & apud illos nõnulla obſeruantia caſtimoniæ. Quid ergo quod errãtes cuſtodiebatis, hoc nõ obſeruabitis emendati? Sed fortaſſe dicet aliquis ueſtrum: Oportet ergo nos omnia quæ fecimus dũ coleremus idola cuſtodire? Non omnia, ſed quæcũq; bene fiebant, hæc etiam nunc conuenit obſeruari, quia ſi quid recte fit ab his, qui in errore ſunt, certum eſt id à ueritate ſumptũ. Quia & ſi quid in uera reli-

Studẽdum eſt, ut ſimus intus mundi.

B gione nõ recte fit, non eſt dubium quin ab errore mutuatum ſit, bonũ nanq; etiamſi ab errantibus geſtum fuerit, bonũ eſt. Et malum, etiamſi ab his, qui ueritatem ſequũtur geſtum fuerit, malũ eſt. Aut nunquid ita deſipiemus, ut ſi uideamus eum qui idola colit, eſſe ſobrium, nos qui deũ colimus, ſobrij eſſe recuſemus, ne eadem facere quæ ille qui colit idola uideamur? Non ita eſt, ſed ſit nobis ſtudiũ, ut ſi illi qui errant, homicidiũ non faciunt, nos ne iraſcamur quidem, & ſi illi adulterium nõ admittunt, nos ne concupiſcamus quidem alienã mulierem, ſi illi amant proximos ſuos, nos diligamus etiam inimicos noſtros, ſi illi mutuo dant his qui habẽt unde reddant, nos etiam his demus à quibus recipere non ſperamus. Et per omnia nos qui æterni ſeculi hæreditatem ſperamus, debemus præcellere eos qui præſens tantũ ſeculum norũt, ſcientes quia ſi opera illorum noſtris operibus conlata, in die iudicij ſimilia inueniantur ac paria, confuſio nobis erit, quod æquales inuenimur in operibus, his qui propter ignorantiam condemnantur, & nullam ſpem futuri ſeculi habuerunt. Et uere digna confuſio eſt, ubi nihil amplius geſſimus ab his quibus amplius intelleximus. Qđ ſi confuſio nobis erit, æquales eis inueniri in operibus bonis, quid erit nobis ſi inferiores nos, ac deteriores examinatio futura reperiat? Audite ergo quomodo de his nos ipſe uerus propheta docuerit, ad eos enim qui negligunt audire uerba ſapientiæ, ita ait: Regina auſtri ſurget in iudicio cũ generatione hac, & condemnabit eam, quia uenit à finibus terræ, audire ſapientiam SALOMONIS, & ecce pluſquàm Salomon hic, & non audiunt. Ad eos uero qui de malis actibus gerere pœnitentiam detrectabãt, ita ait: Viri Nini-

Chriſtiani quibus modis ethnicos uincere debeant.

Lucæ 11.

uitæ ſurgent in iudicio cũ generatione hac, & condemnabunt eam, quia pœnitentiam egerunt in prædicatione IONAE, & ecce plus quàm Iona hic. Vides ergo quomodo eos qui erudiebantur ex lege, adductis ad exemplum illis qui ex gentili ignorantia ueniebant, & oſtendens eos nec illis æquales eſſe, qui in errore poſiti uidebantur, ex ipſa tantum comparatione cõdemnat. Ex quibus omnibus ſermo quem propoſuimus adprobatur, ut caſtimonia, quæ aliquatenus etiã ab his, qui in errore ſunt poſiti, cuſtoditur, multo purius & adtentius per ſingulas quaſq; ſicut ſupra oſtendimus, ſpecies à nobis, qui ueritatem ſequimur teneatur, eò magis quò apud nos obſeruãtiæ eius præmia æterna poſita ſunt. Hæc & his ſimilia cum dixiſſet, turbas dimiſit, & ex more cum familiaribus ſuis cibo ſumpto, quieuit. Hoc autẽ modo per tres cõtinuos mẽſes, cum uerbum dei doceret, & plurimos conuerteret ad fidem, ad ultimum ieiunare me iuſſit, & poſt ieiunium in fontibus, qui contigui habentur mari, perennis aquæ mihi baptiſmum dedit. Cumq; pro regenerationis gratia diuinitus mihi conlata, feriati cum fratribus & laycis læti egiſſemus. PETRVS eos qui ad præcedendum fuerant ordinati, proficiſci Antiochiam iubet, atque ibi tres alios expectare menſes, quibus profectis, ipſe eos qui fidem domini plene receperant, deducẽs ad fontes, quos mari contiguos ſupra diximus, baptizauit, & euchariſtiam frangens cum eis: MARONEM qui eum hoſpitio receperat, perfectũ iam in omnibus, conſtituit eis epiſcopũ, & duodecim cum eo presbyteros, ſimulq; diaconos ordinat. Inſtituit etiam ordinem uiduarum, atque omni eccleſiæ miniſteria diſponit. Vniuerſosq; admonet MARONI epiſcopo, in omnibus quæ præciperet obedire, & ita cunctis competenter diſpoſitis, cũ trium menſiũ tempus fuiſſet expletũ, ualedicentes his qui erant apud Tripolim, Antiochiam proficiſcimur.

Clemens baptizatur à Petro.

Maro ordinatus eſt epiſcopus.

Miniſteria eccleſiæ diſpoſita à Petro.

LIBRI SEXTI FINIS.

RECOGNITIONVM

DIVI CLEMENTIS AD IACOBVM FRA-
trem Domini, LIBER SEPTIMVS, Rufino To-
rano Aquileienſe interprete.

A EGRESSI tandem etiã Tripolim Phœnicis urbem,
primã in Hortoſiade haud ꝓcul à Tripoli, facimus
manſionem, ubi ſequenti quoq; die remorati, quia
omnes penè qui domino crediderant, dum diuelli
à PETRO nequeũt, illò uſq; ſequuti ſunt, inde An-
tharadũ uenimus. Sed quod multi nos comitaren-
tur, ait PETRVS ad Nicetam ſimul atq; Aquilam:
Quoniamquidẽ plurimæ fratrum turbæ nobiſcũ
ſunt, & ingredientes ſingulas quaſq; urbes, nõ pa-
rum inuidiæ contrahimus, uidetur mihi prouidendum, ut neq; ipſis ingratũ
ſit, ſi prohibeantur ſequi, neq; nobis pompæ alicuius excitet malignus inuidiã.
Cenſeo itaq; te Nicetam atq; Aquilam præcedere nos cũ ipſis: ita, ut etiã uos
in duas partes diuiſam multitudinem ducatis, ut ſparſim magis quàm ſub una
cõgregatione iter agentes, ſingulas quaſq; introẽamus gentium ciuitates. Scio
aũt quia triſte uobis uidetur, quod uidemini à me, duorum ſaltem dierum ſpa-
tio ſeparari: credite mihi, quia qua mẽſura diligitis me, decuplo amplior mihi
quoque erga uos affectus eſt, ſed ſi pro affectu, quem ad inuicem gerimus, non
B faciamus quæ conuenientia & honeſta ſunt, inrationabilis huiuſmodi amor
uidebitur. Et ideo nequaquam titulo charitatis imminuto, quæ utilia uidẽtur
ac neceſſaria procuremus, maxime cũ nullus dies poſſit intercedere, quo nõ di-
ſputationibus meis intereſſe poſſitis. Per ſingulas enim quaſq; nobiliores ꝓ-
uinciarum ciuitates, propoſui, ſicut etiam uos ſcitis, ter nos docendi gratia re-
ſidere menſes. Nunc ergo Laodiciam, quæ eſt urbs proxima, præcedite me,
& ego poſt biduum aut triduũ, quantum ad propoſitum meum ſpectat, inſe-
quar uos. Opperimini autem me ad proximum portæ ciuitatis ſtabulum, &
inde iterũ ſimiliter, cum dies ibi aliquot tranſegerimus, præcedetis me ad ulte-
riores ciuitates, & hoc uos facere per ſingulas cupio, declinandæ quantum in
uobis eſt, inuidiæ gratia. Et ut fratres qui nobiſcum ſunt, ueſtri prouidentia,
per ſingulas ciuitates parata inueniẽtes hoſpitia, minus uagari uideãtur. Hæc
dicente PETRO, neceſſario adquieſcunt, dicentes: Nõ ualde nos contriſtat
hoc agere quæ à te iubemur, quia omnia & bene agere, & bene conſulere,
per CHRISTI prouidentiam electus es, ſed & una die, aut ſi multum biduo,
quãuis grande ſit, in hoc omni ſpatio non uidere dominũ noſtrũ PETRVM,
tamen tolerabile eſt. Conſideramus enim quid patiantur illi duodecim fratres

C noſtri, qui præcedunt nos, & menſem penè integrum ex tribus mẽſibus, quibus per unamquamq; urbem reſides, tanto bono auditus tui, uiſionísq; fraudantur, ut ergo iubes, quia rectè omnia iubes, agere non morabimur. Et his dictis, præceſſere, acceptis mandatis, ut extra urbem ạdloquerẽtur fratres qui ſecum iter agebant, ne conſtipati & quaſi cũ tumultu, ſed ſparſim & in binos diuiſi, ingrediãtur ciuitates. Verum ubi illi profecti ſunt, ego CLEMENS ualde gauiſus ſum, quod me ſecum eſſe fecit, & aio ad eum: Deo gratias ago, quod me nõ præmiſiſti cum alijs, nam triſtitia interiſſem. Tum PETRVS: Et quid fiet, inquit, ſi neceſſitas exegerit mittere aliquò doctrinæ gratia, ſeparatus à me pro utilitate morieris? nec tibimetipſi imperabis ferre patienter quæ neceſſitas impoſuerit? Aut ignoras, quia amici ſemper ſimul ſunt, & licet corporibus ſeparentur, memoria tamen iunguntur? ſicut è contrario nõnulli corporibus unà poſiti, animis diuiduntur. Et ego reſpondi: non putes mi domine, hæc me irrationabiliter pati, ſed certa & cauſſa & ratio eſt, huius erga te affectus mei. Te ẽm ſolum pro omnibus meis affectibus habeo, pro patre, pro matre, pro fratribus: ſuper hæc aũt omnia eſt, qđ mihi ſalutis cauſſa, & agnoſcendæ ueritatis tu ſolus exiſtis. Sed & illud non mihi in poſtremo habetur loco, quod iuuenilis ætas quæ in me eſt, concupiſcentiarũ inſidijs ſubiacet, & uereor eſſe ſine te, cuius ſolam præſentiam omnis luxuria, quamuis ratione careat, erubeſcit. Licet confidam de miſericordia dei, quod etiam ſenſus meus, ex his quæ per doctrinam tuam concepit, aliud iam aliquid ad cogitationem recipere nõ

Cauet Petrus ne peregrinatio ſua ſpeciem ullã tumultus, id quod facile poterat fieri præberet.

D poſſit. Præterea memini te apud Cæſaream dixiſſe, ut ſi quis uult me ſalua pietate comitari, comitetur. Salua autem pietate dicebas, ut neminem contriſtaret, cui ſecundũ deũ deberet adhærere, uerbi gratia, ne uxorem fidelem relinqueret, uel parentes, uel alias huiuſcemodi perſonas, à quibus ego ualde liber ſum, & ideo aptus ad ſequendũ te, atque utinã mihi concedas, ut tibi etiam ſerui miniſteriũ exhibeam. Tum PETRVS ad hæc ridens, ait: Et quid putas CLEMENS, quod nõ te ipſa neceſſitas mihi faciat ſeruum? Nam quis mihi poterit alius ſternere ſindones, & ſtragula pulchra componere? Quis ſeruare anulos, & indumenta, quæ aſſidue mutare debeã præparabit? Quis etiam cocis imperabit, & diuerſa atque electa pulmenta prouidebit, quæ arte ſcitiſſima & uaria præparẽtur? & omnia illa quæ hominibus molliter inſtitutis, imò potius cupiditati eorũ uelut immaniſſimæ cuidam beſtiæ iniuſtis quæſita ſumptibus conuectantur. Sed fortaſſe quamuis mecum poſitus uidearis, nõ agnoueris uitam meam. panis mihi ſolus cum oliuis, & raro etiam cum oleribus, in uſu eſt. Indumentũ autem hoc eſt mihi quod uides, tunica cum pallio, et hæc habens, aliud nihil requiro, hoc mihi ſufficit, quia mens mea non ad hæc præſentia, ſed ad illa quæ æterna ſunt aſpicit, & ideo nihil me rerũ præſentiũ, & uiſibiliumq; delectat. Vnde tuũ quidem erga me bonũ animũ amplector & miror, ac te magis laudo, quomodo cum ſis uir, ex conſuetudine multæ abundantiæ ueniens, tam cito transferre & aptare te potueris, ad hanc uitam noſtram, quæ ſolis neceſſarijs utitur. Nos ẽm à puero, id eſt ego & frater germanus meus

Tenuitas & parſimonia Petri.

A nus meus, ANDREAS nō ſolum orphani, ſed & ualde pauperes creuimus, &
neceſſitate operarij eſſe conſueuimus. Vnde & nunc facile uexationes itinerū *Petri & Andreæ paupertas.*
ferimus, ſed potius ſi mihi adquieſceres & permitteres, ego magis homo ope-
rarius facilius tibi poſſem ſerui implere miniſteriū. At ego hæc audiens, con-
tremui, & lachrymæ mihi continuo proruperunt, quod talem mihi ſermonē
dixerit uir tantus, quo omnis mūdus habetur inferior. Tū ille lachrymantem
me uidens, cauſſam percontatur. Cui ego reſpondi: Quid tantū in te peccaui,
ut me tali ſermone onerares? Et PETRVS: Si malū eſt, inquit, quod dixi ut
ſeruiam tibi, tu prior peccaſti hoc mihi dicendo. Et ego: Non eſt, inquam, ſi-
mile, me enim decet hoc tibi facere, tu autem qui dei ſummi præco ad ſaluan-
das animas hominum miſſus es, graue eſt ut hoc mihi dicas. Et PETRVS:
Adquieſcerem tibi, inquit, niſi dominus noſter, qui ad ſalutem totius mundi
uenit, & qui erat omni creatura nobilior, ſeruire paſſus eſſet, ut nos ſuaderet, *Matth. 20.*
nō erubeſcere fratribus noſtris ſeruorū exhibere miniſteriū. Tum ego ſi pu-
to quod poſſim te uincere, ualde ſtultus ſum, uerūtamen ago gratias prouiden
tiæ dei, quod parentū loco habere te merui. Tum PETRVS: Nemo enim,
inquit, uere ex genere tibi ſupereſt? Reſpondi, ſunt quidem multi potentes ui
ri ex Cæſaris proſapia uenientes, nam patri utpote ꝓpinquo ſuo, & unà edu-
cato, nobilis adæque familiæ Cæſar ipſe iunxit uxorem, ex qua duos geminos *Clementis proſapia.*
ante me filios ſuſcepit, nō ualde, ut aiebat pater, ſibi inuicem ſimiles, ego enim
B eos nō adeo ſciebam, ſed ne matris quidem ualde memor ſum, ſed quaſi per ſo
mnium, ita tenuiter uultus eius ſpeciem recolo. Mater ergo mea Mattidia, pa *Mattidia.*
ter Fauſtinianus uocitatus eſt: fratrū aūt meorū alter Fauſtinus, alter Fauſtus *Fauſtinianus.*
dicebatur. Interea cū ego quinqꝫ uixdū eſſem annorū, mater ſicut à patre di- *Fauſtinus.*
dici ſomniū uidit, quo moneretur, niſi cū duobus filijs ſuis geminis, confeſtim *Fauſtus.*
urbem fuiſſet egreſſa, & abfuiſſet annis decem, ipſam pariter cum liberis inte
ritu exitiabili periturā. Tum pater, qui tenere diligeret filios, adiunctis ſeruis
& ancillis, ac ſumptibus ſufficienter præbitis, naui impoſitos cum matre filios,
Athenas mittit erudiendos, me ſibi ſolū filiū ad ſolatiū retinens, & in hoc qui-
dem gratias agens, quia nō etiam me imperauit ſomniū pariter cū matre diſce
dere. Anno aūt cōpleto, pater miſit ad eos Athenas homines & ſumptus, ſcire
ſimul cupiens quid agant, nec tamen redeunt qui miſſi ſunt. Tertio rurſus an-
no, mœſtiſſimus pater mittit alios cū pecunijs, qui quarto anno regreſſi, nūci-
ant neqꝫ matrem ſe, neqꝫ fratres uidiſſe, ſed neqꝫ Athenas eos omnino perue-
niſſe, neqꝫ uſquam alicuius ſaltem qui cū ipſis fuerāt, ueſtigiū repertum. Pater
hæc audiēs, & multa triſtitia obſtupefactus, neſciēs quo tenderet, aut ubi quæ-
reret, unà mecū deſcendit ad portū, & requirere à nautis cœpit ſic, ubi aliquis
eorum uidiſſet aliquando ante quatuor annos corpus mulieris, cum duobus
paruulis eiectum? Cum multi multa dicerent, nec aliquid nobis rati eluceſce-
ret, tam immenſum pelagus perſcrutantibus, pro multo tamen affectu pa-
ter quem erga ſuos gerebat, paſcebatur uanis ſpebus, donec uiſum eſt ei, ut me
ſub procuratoribus ordinatum Romæ relinqueret, annorū cum eſſem duo-

C decim, & ipſe pergeret ad requirendum, flens itaque deſcendit ad portum, & nauem conſcendens profectus eſt, ex eo uſque in hodiernum, neque literas eius accepi, neque ſi uiuat, aut defunctus ſit noui. Sed magis ſuſpicor, quia & ipſe obierit, aut triſtitia uictus, aut naufragiõ, anni etenim uiginti elapſi ſunt, quibus hæc geruntur, & ne nuncius quidem de eo ad me aliquis uenit. PETRVS hæc audiens, ex affectu lachrymas fudit, & ad eos qui aderant familiares ait: Hæc ſi quis in dei cultu poſitus pertuliſſet, quæ huius pertulit pater, ſtatim homines religioni adſcriberent erumnarũ cauſſam, quæ cum accidũt miſeris gentilibus, malorũ cauſſam fato adſcribunt. Miſeros aũt dico eos, quia & hic uexantur erroribus, & ab ſpe futura fraudãtur, dei enim cultores cum hæc patiuntur, ad purgationem peccatorũ cedit eis, quod perferunt patienter.

Religioni olim ſicut & hodie imputata ſunt incommoda, ſi quæ euenerãt.

Poſt hæc dicta, unus ex adſtantibus Petrum rogare cœpit, ut die craſtina maturius ad inſulam proximam, quæ ſex nõ amplius ſtadijs aberat, Aradum nomine pergeremus, uidendi in ea gratia mirũ aliquod opus, columnas uitreas magnitudinis immenſæ: cui PETRVS, ut erat clementiſſimus, adquieſcit, ſed monuit nos, ut cum nauem deſcendiſſemus, non unà omnes concurrere ad uidendum: nolo enim, inquit, notari uos à turba. Cum ergo die poſtera naui ſub momento horæ ueniſſemus ad inſulam, continuo ad locũ in quo erant columnæ mirabiles properamus. Erant autem in æde quadam poſitæ, in qua Phidiæ opera permagnifica habebantur, quibus intento unuſquiſq; noſtrũ detinebatur aſpectu. PETRVS uero ubi ſolas columnas miratus eſt uitreas, nequaquam raptus picturæ gratia, egreſſus uidit pro foribus mulierculam quandam ſtipem ab introëuntibus depoſcentem, quam attentius conſiderans ait: Dic mulier, quod tibi membrũ corporis deeſt, quod huic te iniuriæ ſubiecisti, ut ſtipem petas, & non potius manibus tuis, quas à deo accepiſti operãs, cibum quæras? At illa ſuſpirans ait: Vtinam mihi quidem eſſent manus quæ moueri poſſent, nunc autem ſpecies tantũ ſeruata eſt manuum, nam ipſæ ſunt emortuæ, & meis morſibus debiles & ſine ſenſu redditæ. Et PETRVS: Quæ inquit, fuit cauſſa, ut hoc tibi tantũ mali ipſa cõferres? Ignauia, inquit, nec aliud quicquam: ſi enim fuiſſet in me aliquid uirtutis, potui uel præcipitio uti, uel profundo maris inijcere memetipſam, & finẽ dare doloribus meis. Tum PETRVS: Ecquid putas, ait, mulier, quod qui ſemetipſos perimunt, à supplicijs liberantur? niſi quia maioribus ſubiaceãt pœnis animæ eorũ, qui ſibijpſis intulerint manus. At illa: Vtinam, inquit, iſtud mihi certũ fieret, quia uiuunt animæ in inferno, libenter amplecterer etiam pœnas ferre mortis inlatæ, tantum ut dulces mihi natos horam ſaltem unam uiderem. Et PETRVS: Quid tantum iſtud eſt, quod te tam graui afficit triſtitia ſcire uelim? Si enim doceres me cauſſam, poſſem tibi & ego euidenter oſtendere ô mulier, quod in inferno uiuant animæ, & pro præcipitio uel profundo, poſſem tibi dare medicamentum aliquod, ut ſine cruciatu ualeas uitam finire. Tunc mulier promiſſione hac gratanter accepta, cœpit dicere: Genus quidem mihi & patria quæ ſit, nec credi facile, nec dici neceſſariũ puto, ſed cauſſam tantũ ſufficit doloris exponere, cur

In uetuſtiſſimo codice legitur Aradum, quæ lectio mihi probatur. Quãuis non ignorẽ, uel ex libro quinto Plinij poſſe & Antaradũ legi.

Opera Phidiæ.

D

Iucunda egreſſio Clementis.

A re, cur morſibus meis meas ipſa debiles reddiderim manus. Ego generoſis orta parentibus, & potentis adæque uiri ſortita matrimoniũ, duos ſuſcepi geminos liberos, & poſt hos unum alium. Sed frater uiri mei, inlicito in me amore uehementer exarſit: mihi autem cùm ſuper omnia chara eſſet pudicitia, & neque tanto ſceleri adquieſcere, neq; uiro uellem flagitiũ fratris aperire, cogitaui quatenus & ego impolluta euaderem, & fratrem inimicũ & hoſtem nõ facerem fratri, ne genus omne, quod erat nobilis familiæ, in obprobrium darem. Patria ergo & urbe, cũ duobus meis geminis diſcedere ſtatui, donec inceſtus amor cõquieſceret, quem forte præſentiæ meæ palparet & inflammaret aſpectus, alius ſanè filius, quatenus patri maneret ad ſolatiũ cogitaui. Sed ut hæc ita fieri poſſent, ſomniũ finxi, quaſi adſiſtente mihi per uiſum quodam numine, & dicente, ut cõfeſtim cum geminis meis urbe diſcederem, & tam diu abeſſem, donec redire me ipſe præciperet: quod ſi nõ facerem, cũ liberis omnibus me pariter perituram, & ita factũ eſt. Statim enim ut ſomniũ uiro enarraui, extimuit, & ſociatis mihi duobus filijs, ſeruis quoq; & ancillis, pecunia etiã abundanti data, nauigare Athenas iubet, ubi ſimul & erudire liberos poſſem, manſura, inquit, ibi uſquequo uiſum fuerit ei qui præcepit exire, ut redeas ad nos. Interea nauigans unà cum meis natis, uentorum uiolentia ad hos infelix nocturno naufragio depulſa ſum locos, & cum omnes interiſſent, adreptam me crudelem, ſupra ſaxum quoddam uehementior fluctus eiecit, ubi cum ſederem ea ſola ſpe, qua meos poſſem forte natos inuenire, in profundũ me non

Exemplũ pudicitiæ in matre Clementis.

Athenæ.

Naufragiũ mulierculæ.

B præcipitaui, tunc cũ adhuc perturbata anima, & doloribus ebria facere hoc & audebat & poterat. Verum ubi dies exortus eſt, & ego cũ clamore & ululatu infelicium natorum circumſpicerem, ſicubi uel eiecta poſſim uidere cadauera, miſeratione commoti quidam ex his qui me uiderant, primo per pelagus, tum etiam circa littora requirunt, ſi quem forte de meis infantibus inuenirent. Sed ubi nuſquam ullus inuẽtus eſt, miſerantes me mulieres loci, conſolari cœperunt, enarrantes ſingulæ ſuas quæq; miſerias, ut ex ſimilitudine calamitatum ſolatium caperem, quod me magis cõtriſtabat, non enim tale mihi erat ingenium, ut aliorum mala, mea eſſe ſolatia ducerem. Et cum me multæ hoſpitio cuperent recipere, una quædã paupercula hic habitans, extorſit mihi tugurio eius ſuccedere, dicens, fuiſſe ſibi uirũ nautã, eumq; in mari adoleſcentem defunctũ, ſibiq; ex eo die cũ multi eam accipere in coniugiũ cuperẽt, amore uiri uiduitatẽ fuiſſe chariorẽ. Erũt ergo, inqt, nobis cõmunia, quæcũq; manibus n'oſtris operantes, quærere poterimus, & ne longa ac minus utili narratione utar, libenter habitaui cum ea, propter affectum fidei quam ſeruauerat uiro. Sed nõ multo poſt, mihi infelici laceratæ dudum morſibus, reſolutæ ſunt manus, & illa quæ me ſuſceperat, incurrit paralyſin, & domi in lecto iacet. Illarum autem mulierum quæ prius miſerabãtur, refrixit affectus, nos ambæ debiles, ego, ut uides, ſedeo ſtipem petens, & ſi quid forte quæſiero, ſit unus duarum infeliciũ cibus. Ecce iam quæ mea ſunt, ſufficienter audiſti, tu nunc, quid moraris implere quod promiſeras, & dare medicamentum? quo poſſit abſq;

cruciatu,ut ais,utraq; noſtrum miſerabilis uitæ ſortem finire. Hæc dicēte mu-
C liere, multa PETRVS cogitatione diſtractus, uelut attonitus ſtabat, & ego
CLEMENS ſuperueniens, dudum inquam, per omnia diſcurrens, quærebā
te, & nunc quid facimus? At ille præcepit mihi ut ad nauiculam præcederem,
ibi me, inquit, operire: & quia contradici ei non poterat, quod iuſſit impleui.
Ipſe uero, ut mihi cuncta poſterius enarrauit, ſuſpicione quadam pulſatus, re-
quirebat à muliere genus, & patriam ſimul, & nomina filiorum, quæ ſi mihi,
inquit, dixeris, dabo continuo medicamentū. At illa, quaſi uim ſuſtinens, quia
neq; fateri hæc uolebat, & medicamenti cupida erat, finxit alia ex alijs, & ait
ſe quidem eſſe Epheſiam, uirum aūt Siculū, ſed & filiorum nomina, ſimiliter
immutauit. Tum PETRVS, putans eam uerū reſpondiſſe, ait: Heu mulier,
putabam, inquit, grande aliquod gaudium hodierna nobis die oriturū, ſuſpi-
cabar enim te eſſe quandam mulierem, de qua ſimilia quædā nuper ad fidem
didici. At illa adiurabat eū, dicens: Rogo te, ut indices mihi quæ iſta ſit, ut ſciā,
ſi eſt ulla inter mulieres me infelicior. Tum PETRVS, fallere neſciens, & mi-
ſeratione commotus, cœpit dicere: Eſt quidam adoleſcens inter eos, qui me ſe-
quuntur, religionis & ſectæ gratia, Romanus ciuis, qui mihi enarrauit, quod
patrē habuerit, & duos geminos fratres, ex quibus nullus ei ſupereſt. Mater,
inquit, mea, ſicut à patre didici, ſomniū uidit, ut Romana urbe ad tempus exce
deret cum duobus geminis natis, ne forte exitiali interitu deperirent, quæ
cum diſceſſiſſet, nuſquā terrarum ultra comparuit. Pater uero ſuus, poſt hæc
D ad inquiſitionem uxoris ac filiorū profectus, nec ipſe inuenitur. Hæc cum di-
xiſſet PETRVS, mulier ſtupore percuſſa corruit. Tum PETRVS contine-
re eam, & conſolari cœpit, ac requirere quid eſſet cauſſæ, aut quid pateretur?
At illa uix aliquando ſpiritū reuocans, ac ſemetipſam ad gaudij, quod ſpera-
bat magnitudinem reparans, ſimulq; adfricans uultum, hic, inquit, eſt quem
dicis adoleſcens? At PETRVS, ubi rem intellexit: Dic, inquit, mihi tu prior,
nam uidere eum non poteris. Tum illa: Ego, inquit, ſum adoleſcentis mater. Et
PETRVS: Quod ei nomen eſt? At illa: CLEMENS ait. PETRVS: Ipſe eſt,
& ipſe erat, qui paulo ante mecum loquebatur, & quem iuſſi ad nauem præ-
cedere. Tū illa, procidēs ad pedes Petri, rogare cœpit, ut feſtinaret ad nauem.
Et PETRVS: Si mihi, inquit, ſeruas fidem, ut facias qđ dico. At illa: Omnia,
inquit, facio, tantū mihi, inquit, oſtende unicum meum natum, puto enim me
per ipſum, & geminos meos uidere. Et PETRVS: Cum uideris, inquit, eum,
modo interim diſſimula paululū, uſquequo egrediamur ab inſula. Ita, inquit,
faciam. Et tenens manū eius PETRVS, adducebat eam ad nauem. Quē ego
uidens manū dantem mulieri, ridere cœpi, accedens tamen honoris eius gra
tia, pro ipſo cœpi uelle ſubijcere manū meā, & ſuſtentare mulierem: ſimul au-
tem, ut manum eius contigi, ululatu ingenti reddito, in amplexus meos inruit,
& maternis me conſectari oſculis cœpit. At ego ignorans omne negocium,
quaſi inſanientem mulierē repellebam, ſimul & cū uerecundia licet, indigna-
bar tamen quodammodo aduerſum Petrum. At ille: Deſine, inquit, quid agis
ô fili

Mater Clementis poſt diutinā peregrinationē, filiū caſu reperit.

A ô fili CLEMENS, noli repellere tuã matrẽ. Ego uero, ubi hæc audiui, cõtinuo lachrymis ſuffuſus, concidi ſupra iacentem matrem, & oſculari eam cœpi. Simul enim ut audiui, paulatim uultũ eius reuocabam ad memoriam, & notior mihi intuenti tanto magis fiebat. Multitudo interim cõueniebat plurima, audiens quod mulier quæ ad ſtipem petẽdam ſedebat, recognita eſſet à filio ſuo, uiro quodam bono. Et cum uellemus confeſtim enauigare ex inſula, mater ait ad me: Fili dulciſſime, rectum eſt, ut ualedicam mulierculæ, quæ me ſuſcepit, eſt enim egẽs, & paralytica, iacens in lectulo. Quibus auditis Petrus, & omnes qui aderant, admirati ſunt bonitatem, ac prudentiam fœminæ, & cõtinuo iuſſit PETRVS abire quoſdã, & deferre mulierem in lectulo, ubi iacebat. Cũq; fuiſſet adlata, & in medio turbæ adſtantis poſita, in conſpectu omnium PETRVS ait: Si ueritatis ego ſum præco, ad confirmandam fidem horũ omniũ qui adſiſtunt, ut ſciant, & credant, quia unus eſt deus, qui cœlum fecit, ac terram, in nomine IESV CHRISTI filij eius, ſurgat hæc mulier. Et ſtatim, ut hæc dixiſſet, ſurrexit ſana, & procidit ad pedes Petri, atq; amicam ſuã, ac familiarem oſculis petens, percontabatur ab ea, quid iſtud eſſet negocij? At illa breuiter omnem ei ordinem agnitionis expoſuit, ita, ut etiam turbæ adſtantes mirarentur. Tum PETRVS: De fide dei ac religionis inſtitutis, quod ad ſe pertinebat, in quantũ tempus patiebatur, loquutus ad turbas, addit etiã hoc, ut ſi quis uellet de his diligentius noſcere, Antiochiam ueniret, ubi tribus, inquit, menſibus ſtatuimus reſidere, ut quæ ad ſalutem pertinẽt, diſcat. Si em̃, inquit,

Petrus ſanat paralyticam.

B negociandi cauſſa, aut militandi patriam relinquunt homines, ac parentes, & longas peregrinationes ſubire nõ metuũt, pro uita æterna tribus ſaltem menſibus peregrinari, cur oneroſum uideatur ac difficile? Cumq; hæc & alia his ſimilia dixiſſet, ego mulieri quæ ſuſceperat matrẽ, & ſanitatem receperat per Petrum, mille drachmas donaui, & præſentibus cunctis, cõmẽdaui eam cuidã uiro bono, primario illius oppidi, qui & libenter ſe facturũ, quod imperabamus ſpopondit. Sed & alijs quibuſdam aliquantulũ pecuniæ diſtribui, & illis mulieribus, quæ aliquando ſolatæ dicebantur in miſerijs matrem meam, quibus & gratias retuli, & poſt hæc unà cum matre enauigabamus Antharadũ. Cumq; ueniſſemus ad hoſpitium, mater requirere cœpit à me, quonam deueniſſet pater? Cui ego: Ad te, inquam, requirendam profectus, ultra non redijt. At illa audiens, ſuſpirauit tantũ, grande em̃ pro me gaudium habens, reliquos ſolabatur mœrores. Die autem poſtera ſedens unà cum uxore Petri, iter agebat nobiſcum, & uenimus Balaneas, ubi triduo remorati, inde acceſſimus Patho, & poſt hoc Gabala, & ſic Laodiciam peruenimus, ubi ante portas occurrunt nobis Niceta & Aquila, & oſculantes, nos abducunt in hoſpitium. PETRVS autem uidens amplam ciuitatem & ſplendidam: Dignum eſt, inquit, remorari nos in hac diebus decem, aut etiam amplius. Tum NICETA cum AQVILA requirebant à me, quæ eſſet mulier hæc ignota Et ego reſpõdi: mater mea eſt, quam mihi redonauit deus per dominum meũ Petrũ. Hæc cum ego dixiſſem, cuncta eis PETRVS per ordinem cœpit exponere, & ait:

Quæ ſumma paulo plus cõficit ꝗ XXXIII. aureos Rhenenſes.

VXOR PETRI unà erat in peregrinatione.

C Cum ueniſſemus Aradum, & ego uos præcedere iuſſiſſem, profectis uobis eadem die Clemens, cum incidiſſet ſermonis occaſio, genus ſuum mihi expoſuit ac familiam, & quod parentibus eſſet orbatus, duosq́ꝫ habuiſſet priores ſe geminos fratres: & ſicut mihi, inquit, pater enarrauit, ſomniũ uidit aliquando mater, quo iuſſa eſt cũ geminis ſuis, ex urbe ROMA proficiſci, ne ſubito & pariter interirent. Cumq́ꝫ ſomnium patri indicaſſet, ille qui tenero filios diligeret affectu, nequid forte mali paterentur, uxorẽ pariter ac filios, naui cum omnibus neceſſarijs impoſitos, emittit Athenas erudiendos. Poſt hæc miſit ſemel & iterum qui requirerent, nuſquam ullius'ne ueſtigium quidem reperit. Ipſe ad ultimum pater ad inquirendum proficiſcitur, & uſque ad præſens, ne ipſe quidem uſquam eſt. Hæc cum mihi CLEMENS enarraſſet, acceſſit ad nos quidam, rogans, ut ad inſulam Aradum quæ uicina erat, accederemus, uidendi gratia columnas uitreas miræ magnitudinis, adquieui, uentum eſt ad locũ, cæteri omnes interiora ædis ingreſſi, mihi animus, neſcio ob quam cauſſam, ingrediundi ultra non dedit. Sed dũ illos foris opperior, mulierem hanc cõſiderare cœpi, qua parte membrorũ eſſet debilis, ut nõ labore manuum uictum quæreret, ſed mendicitatis pudorem ſubiret, requiro ergo ab ea cauſſas. Illa nobili ſe ortam genere, & nobili nihilominus uiro in matrimonio fuiſſe iunctã fatetur, cuius frater, inquit, in me inlicito amore inflammatus, fraternũ thorum polluere cupiebat. Quod ego abhorrens, & rurſum, de tanto ſcelere uiro indicare non audens, & ne bellum fratribus, & obprobrium generi indi-

D cerem, magis ex patria diſcedere iudicaui, cum duobus geminis filijs meis, iuniore puero ad ſolatium patri relicto. Et ut hæc, inquit, honeſta ſpecie fierẽt, cogitaui ſomnium fingere, & dicere uiro, adſtitiſſe mihi numen quoddam per uiſum, & dixiſſe ut cum duobus geminis meis cõfeſtim ex urbe proficiſcerer, uſquequo ab ipſo audirem, quãdo redire deberem. Quibus auditis, credidiſſe aiebat uirum, & Athenas ſe geminis cum liberis emiſiſſe inibi erudiendis. Sed tempeſtate graui ad hanc inſulam fuiſſe depulſos, ubi confracta naui, ſe fluctu excuſſam ſupra ſaxum quoddam, ob hoc ſolum mortem diſtuliſſe, donec, inquit, infelicium natorum meorũ ſaltem emortua membra complecterer, ac ſepulturæ mandarem. Sed cum dies fuiſſet exortus, & turbæ conueniſſent, miſeratione moti proiecerunt mihi indumentum. At ego infelix fletibus multis rogabam, ut requirerent, ſicubi infeliciũ natorum poſſint inuenire corpuſcula. Ego autem omne corpus meũ dẽtibus laniãs, planctibus & ululatibus nihil aliud clamabam, niſi ubi mihi infelici Fauſtus eſt, ubi Fauſtinus? Et cum hæc diceret Petrus, NICETA & AQVILA ſubito adſurgunt, & ſtupefacti perturbari cœperunt, dicentes: Dominator domine & deus omnium, uerâne hæc ſunt, an ſomnium eſt, quod agitur? Tum PETRVS: Niſi, inquit, nos inſani ſumus, hæc uera ſunt. At illi paululum remorati, & confricantes faciem, aiunt: Nos ſumus Fauſtinus & Fauſtus. Sed & ab initio, cum narrare cœpiſti, ſtatim in ſuſpicionem incidimus, ne forte ad nos pertinerent, quæ dicebantur, rurſus tamen conſiderantes, multa ſimilia accidere in uita hominum, reticuimus, licet

Niceta & Aquila fratres Clementis, antea dicti ſunt Fauſtinus & Fauſtus.

cor nos-

A cor noſtrũ ſpe aliqua pulſaret, aſpiciebamus ergo ad finẽ ſermonis,ut ſi ad integrũ de nobis eſſe cõſtaret,tũ fateremur. Et cũ hæc dixiſſent, lachrymantes ingrediebant ad matrẽ, cũ reperiſſent quieſcentẽ,& cõplecti uellẽt, ꝓhibuit PETRVS,dicẽs:Sinite me prius præparare animos matris,& ita uos afferre ei,ne forte multo & ſubito gaudio mẽte excidat,& ſenſus eius turbet, maxime quia nũc etiã ſomno occupata ſtupet. Igitur ubi mater exurrexit è ſomno,adloqui eã PETRVS cœpit,dicẽs:Scire te uolo mulier religionis noſtræ obſeruantiã.Nos unũ colimus deũ,qui fecit mũdũ,huius & legẽ ſeruamus, qua mãdat in primis,ipſum colendũ,& nomẽ eius uenerandũ, parentes honorãdos, pudicitiã iuſtitiãq; ſeruandã. Sed & illud obſeruamus,mẽſam cũ gẽtilibus nõ habere cõmunẽ,niſi cum crediderint,& recepta ueritate baptizati fuerint, ac trina quadã beati nominis inuocatione conſecrati,& tũc cũ eis cibũ ſumimus. Alioquin etiã ſi pater aut mater ſint, aut uxor,aut filij,aut fratres,nõ poſſumus cũ eis menſam habere cõmunẽ. Quia ergo religionis cauſſa præcipua hoc facimus,non tibi iniurioſum uideat,qđ non poteſt filius tuus unà tecũ ſumere cibũ,uſquequo eadẽ tibi ſit,quæ illi ſentẽtia fidei. Quibus illa auditis,& quid, inquit,uetat hodie me baptizari:quæ etiã priuſquàm te uiderẽ, illos quos dicũt deos, penitus auerſata ſum,quod mihi frequẽter & penè quotidie ſacrificãti ſibi,præſtare potuerũt nihil. Nã de pudicitia quid dicã: cũ me neq; tũc deliciæ deceperint, neq; nũc egeſtas peccare cõpulerit. Satis aũt puto innotuiſſe tibi, quantus mihi exinde fuerit amor pudicitiæ,quæ ut euaderẽ inliciti amoris inſidias,ſomniũ finxi,ut cũ duobus meis geminis peregrinarer,& hũc ſolũ filiũ

B meũ Clementẽ,ad ſolatiũ patri reliqui. Si eñ mihi duo uix ſufficiebãt, quanto magis cõtriſtaſſet patrẽ,ſi nullũ penitus habuiſſet. Erat eñ miſer,grãdi affectu erga filios, ita,ut uix ei ſomni autoritas extorqueret, Fauſtinũ & Fauſtũ Clemẽtis huius fratres,mihi cõcedere, & ipſe ſolus cõtentus eſſet Clemẽte. Hæc illa cũ diceret,ultra nõ ferẽtes fratres mei, inruũt in cõplexus matris, cũ multis lachrymis,& oſculãtur eã. At illa, quid uult, inquit, hoc eſſe: Tũ PETRVS: Nolo turberis mulier,cõſtans eſto,iſti ſunt Fauſtinus & Fauſtus filij tui,quos in profundo periſſe dicebas,quomodo autem uiuant,& quomodo in illa horribili nocte de profundo euaſerint, & quemadmodũ alius ipſorũ Niceta, & alius Aquila dicatur, ipſi tibi exponere poterunt,& unà tecum etiam nos audiemus. Vbi hæc PETRVS dixit,mater nimio gaudio intercepta corruit,& tandẽ aliquando reparata,atque in ſemetipſam regreſſa,ait: Obſecro uos dulciſſimi filij,dicite mihi,quæ acciderint uobis poſt illam feralem, & crudeliſſimã noctem. Tum NICETA cœpit dicere: In illa nocte ô mater, cũ nauis fuiſſet reſoluta,& nos innitentes fragmento cuidam tabularum,per pelagus iactaremur,uiri quidam,quibus per profundũ latrocinari artificium eſt, repertos impoſuerũt nos nauiculæ ſuæ,& remis undarũ uortices ſuperãtes, diuerſis itineribus Cæſareã Stratonis perduxerũt,ibiq; adfligẽtes nos fame, uerberibus, metu,utne qđ eſſet in uero proderemus, immutatis etiam noſtris nominibus uendiderũt nos cuidam uiduæ,honeſtæ admodũ feminæ, Iuſtæ nomine,quæ cum emiſſet,habuit loco filiorum,ita,ut etiam græcis nos literis,& liberalibus

Mortuos enim legimus aliquot ſubito gaudio.

FIDEI *Chriſtianæ compendium.*

P

C adtentiſſime erudiret. Vbi uero adoleuimus, etiã philoſophorũ ſtudijs operã
Philoſophiæ ſtudis perdiſcendæ ſunt ad refutãdos Hæreticos. dedimus, quo poſſimus religionis diuinæ dogmata, philoſophicis diſputationibus adſerentes, confutare gentiles. Simoni autẽ cuidã mago, qui nobiſcũ unà educatus eſt, pro amicitijs & puerili cõſuetudine adhæſimus, ita, ut penè ab eo decipi poſſemus. Fertur em̃ in religione noſtra ſermo de propheta quodam, cuius ab omnibus, qui religioni huic deſeruiũt, ſperaretur aduentus, per quẽ immortalis & beata uita, credentibus danda ꝑmittitur. Hũc ergo nos putabamus Simonẽ, ſed hæc tibi mater, opportunius exponent. Nos interim cũ penè iam deciperemur à Simone, quidã collega domini mei Petri, Zachæus nomine, monuit ne falleremur à mago, ſed obtulit nos aduenięti Petro, ut ab ipſo quæ erãt ſana & perfecta doceremur, qđ & tibi optamus euenire, ſicut & nobis cõceſſit deus, ut poſſimus etiã cibũ, & menſam habere cõmunẽ, hinc ergo fuit mater, qđ nos à piratis raptos, tu in mari defunctos eſſe credidiſti. Cũ hæc dixiſſet Niceta, mater noſtra ꝓcidit ad pedes Petri, rogãs & obſecrans, ut & ſeipſam & hoſpitã ſuã euocaret ſine mora, ac baptizaret, ut ne una, inquit, die damnũ patiar cõſortij & ſocietatis natorũ meorũ. Similiter aũt & nos filij eius rogabamus Petrũ. At ille quid putatis, inquit, quia ego immiſericors ſum ſolus, & nolo uos matris cõuiuio ſociari? ſed neceſſe eſt eam uel una die ieiunare prius, & ita baptizari, & hoc quia ſermonẽ ab ea quendã audiui, per quem mihi fides eius claruit, & qui indiciũ dedit credulitatis eius, alioqui multis eam
D diebus oportebat ante inſtrui & doceri. Et ego quæſo te, inquã, domine mi Petre, dic quis eſt iſte ſermo, quẽ dicis dediſſe tibi indiciũ fidei eius? Et Petrus ille ſermo eſt quo rogauit, ut & hoſpita ſua, cuius beneficijs uicẽ reddere deſiderat, ſimul baptizet cũ ipſa. Nõ aũt rogaret, ut illi quã diligit præſtaretur hæc gratia, niſi crediſſet qđ magnũ aliquod in baptiſmate munus eſſet. Vnde &
Verã fidẽ Petrus in his qui in ſpeciẽ credebant deſiderat. ego reprehẽdo plurimos, q cũ ipſi baptizent & credãt, nihil tamẽ dignũ fide agunt cũ his quos diligũt, id eſt uxoribus, uel filijs, uel amicis, quos nõ ad hoc hortant̃, qđ ipſi adſequuti ſunt, ſiquidẽ uere crediderint quod æterna uita per hoc donatur. Deniq; ſi eos ægrotare uideãt, aut periculo alicui carnaliter ſubiacere, dolẽt & lugent, quia in hoc certi ſunt eis imminere perniciẽ. Ita ergo, ſi & de hoc certi eſſent, qđ qui deũ nõ colũt, manet eos pœna ignis æterni, quãdo ceſſarẽt monẽtes & cohortãtes? Aut ſi obſiſterẽt, quomodo nõ lugerẽt eos & plangerẽt, certi æterna eis imminere ſupplicia? Nũc ergo illã quidẽ mulierẽ euocabimus, poſtmodũ & uidebimus, ſi amat fidem religionis noſtræ, & prout cõſequẽs fuerit agemus. Hæc aũt quoniã fideliter ſenſit de baptiſmo, ieiunet uel una die ante baptiſmũ. At illa: Cũ iuramento ſatiſfaciebat, præſente
Vxor Petri. uxore dñi mei Petri, qa ex quo recognouerit filiũ, præ multo gaudio cibũ capere omnino nequerit, niſi heſterna die calicẽ aquæ ſolũ biberit. Teſtabat̃ aũt & uxor Petri dicẽs ita eſſe. Et Aquila ait: Quid ergo obſtat, cur nõ baptizet̃? Tũ PETRVS ſubridẽs; Sed nõ eſt, inquit, hoc ieiuniũ baptiſmi, qđ nõ ꝓpter baptiſmũ ieiunatũ eſt. Et NICETA: Sed forte, inquit, uolẽs deus matrẽ noſtrã nec una die agnitis nobis ſeparari à cõſortio mẽſæ noſtræ, præordinauit hoc ut ante ieiunaret. Sicut em̃ pudicitiã ſeruauit in ignorãtia, ut ꝓficeret ei ad baptiſmi

A ptiſmi gratiã,ita ieiunauit anteq̃ ſciret ieiunij ratione᷉, ut ꝓficeret ei ad baptiſmũ,& ſtatim ab initio agnitionis noſtræ nobiſcũ pariter mẽſæ cõſortio frueret. Tũ PETRVS: Nõ nos,inquit,uincat malignus,occaſione accepta per affectũ matris,ſed magis uos & ego uobiſcũ,hodie ieiunemus cũ ipſa,& craſtino baptizabitur, neq; em̃ iuſtũ eſt ad gratiam perſonæ alicuius & amicitiæ, reſolui & extenuari præcepta ueritatis. Non ergo pigeat nos magis laborare cum illa,quia omne mandatum præterire peccatum eſt. Doceamus autem ſenſus noſtros corporales,qui extrinſecus ſunt, ſeruire interioribus ſenſibus, & non interiores ſenſus, qui quæ dei ſunt ſapiunt, cogamus ſequi exteriores, qui quæ carnis ſunt ſapiũt. Propter hoc em̃ & dominus mandatũ dedit,dicẽs: Quicũq; uiderit mulierẽ ad cõcupiſcendã eam, iam mœchatus eſt eã in corde ſuo. Et his addidit,ſi oculus tuus dexter ſcandalizat te,erue eũ,& abijce abs te, expedit em̃ tibi ut unũ mẽbrorũ tuorũ pereat,quàm totũ corpus tuum mittatur in gehennã ignis. Nõ dixit ſcãdalizauit te,ut poſteaquàm peccaueris,tũc abijcias cauſſam peccati,ſed ſi ſcandalizat te,hoc eſt,ut antequà m pecces,cauſſam peccati ꝓuocantis te,& inritãtis abſcidas. Ne quis aũt ueſtrũ putet fratres,qđ mẽbrorũ amputationẽ mãdauerit dominus,propoſitũ in hoc uult reſecari,nõ mẽbra,& cauſſas quæ ad peccandũ inliciũt,quo cogitatio noſtra aſpectus uehiculo ſubuecta,ad amorẽ dei ſenſibus corporeis inuiſa cõtendat. Nec carnalibus oculis,uelut laſciuientibus equis,& extra mãdatorũ uiã currũ declinare cupiẽtibus,relaxet frena,& habenas indulgeat. Sed reuocet aſpectũ corporis

Ieiunium ante baptiſmum.

Matth.5.

Matth.5.

Eruere oculũ quid ſit.

B ad arbitriũ mẽtis,& oculos noſtros,quos deus operis ſui inſpectores eſſe uoluit & teſtes,nõ patiat̃ fieri lenones mali deſiderij. Et ideo cedãt legi dei,tã corporei ſenſus, quàm interna cogitatio,& illius uolũtati miniſtrẽt,cuius ſe opera eſſe intelligũt. Igit̃ ut ordo myſterij poſcebat & ratio,die poſtera baptizat̃ in mari, & regreſſa ad hoſpitiũ,omnibus cõſequenter myſterijs religionis imbuit̃. Aderamus aũt & nos filij ſui,Niceta & Aquila,& ego Clemẽs. Et poſt hæc ſimul cũ ea prandimus,& ſimul glorificauimus deũ,referẽtes gratias ſtudijs,& doctrinæ Petri,qui nobis oſtendit per occaſionẽ matris,quomodo pudicitiæ bonũ nõ pereat apud deũ. Sicut ẽ cõtrario impudicitia,inquit,etiãſi nõ ſtatim tamẽ licet tarde,nõ effugit pœnã. In tantũ aũt pudicitia,inquit,deo placita eſt, ut etiã his qui in errore ſunt poſiti, nõnihil gratiæ in præſenti cõferat uita. Nã futura beatitudo illis ſolũ repoſita eſt, qui per gratiã baptiſmi pudicitiã iuſtitiãq; ſeruauerint. Deniq; exẽplo eſt huic rei etiã hoc,qđ erga matrẽ ueſtrã geſtũ eſt, cuius ſalus hæc omnis pro mercede pudicitiæ reparata eſt, ad quã cuſtodiẽdã & cõſeruandã,nõ ſufficit ſola cõtinentia,ſed ubi ſenſerit quis inſidias, & deceptionẽ parari,cõtinuo ſicut ab ignis impetu,aut incurſu canis rabidi refugiat,nec cõfidat qđ huiuſmodi inſidias poſſit facile aliquis philoſophando, aut palpãdo cohibere: ſed,ut dixi,effugiẽdũ eſt,& longe abſcedẽdũ,ſicut fecit & ueſtra mater,uere & integre bonũ diligens pudicitiæ. Propter qđ & conſeruata uobis eſt,ac uos illi, inſuper autem & æternæ uitæ agnitione donata. Cum hæc & multa alia his ſimilia dixiſſet,ueſpere facto, requieuimus.

Poſt baptiſmũ imbuitur Matidia religionis myſterijs.

Pudicitiæ laus.

LIBRI SEPTIMI FINIS.

RECOGNITIONVM

DIVI CLEMENTIS AD IACOBVM FRAtrem Domini, LIBER OCTAVVS, Rufino Torano Aquileienſe interprete.

C *Lauãt in mari priuſquàm orarent diſcipuli.*

POSTERA autem die PETRVS mane adſumptis fratribus meis, & me, deſcendit ad portũ, ut in mari lauaremus, & poſt hoc ad locũ quendam ſecretiorem ſeceſſimus, orationis gratia. Senex aũt quidam pauper, & ut apparebat ex habitu, operarius, curioſe ex occulto obſeruare nos cœpit, ut uideret quid ageremus in ſecreto poſiti. Cumq; nos orantes uidiſſet, expectauit donec exiremus, & ſalutans nos, ait: Si nõ ægre accipitis, & quaſi curioſum me, aut importunum notatis, uelim uobiſcũ cõferre ſermonem, quia habens miſerationem ueſtri, ſub ſpecie ueritatis errare uos nollem, & habere metum de his, quæ non ſunt, aut ſi putatis eſſe aliquid ueri, tradite etiam mihi. Si ergo patienter accipitis, poſſum uos paucis edocere, quæ recta ſunt: ſi uero moleſtũ eſt, pergam, & meos actus agam. Cui PETRVS reſpondit: Dic age, quod tibi uidetur bonum, & libenter accipimus, ſiue id uerũ, ſiue etiam falſum ſit: amplectendus enim es, quia quod tibi bonũ uidetur, tanquam pater pro filijs ſolicitus, commonere uoluiſti. Tum ſenior cœpit dicere: In mari uos lauiſſe uidi, & poſt hoc ad ſecretum ſeceſſiſſe locum, obſeruans ergo de occulto, quid in

D ſecreto ageretis, orantes inſpexi: miſeratus igitur errorem ueſtrũ, operiri cœpi, uſquequo egreſſos adloquerer, & docerem, ne erretis in huiuſmodi obſeruantia; quia neq; deus eſt, neq; cultus hic aliquis eſt, neq; prouidentia in mun-

GENESIS. do, ſed fortuitus caſus, & Geneſis agũt omnia, ſicut ego ex meipſo manifeſtiſſime cõperi, in diſciplina Matheſeos præ cæteris eruditus. Nolite ergo errare, ſiue enim oretis, ſiue nõ oretis, quod Geneſis ueſtra continet, hoc erit uobis. Et ego CLEMENS, neſcio quid corde pulſabar, multa quaſi nota mihi recolens in eo: bene enim ait quidam, quia quod ex aliquo natum eſt, etiam ſi multo tempore abſuerit, nunquam tamẽ ſcintilla propinquitatis extinguitur. Cœpi ergo interrogare ab eo, quis, & unde eſſet, uel quomodo ortus? At ille ad hæc reſpondere nolens: quid, ait, hoc pertinet ad ea quæ dixi uobis. Sed primo, ſi uidetur, ſermo de his quæ propoſuimus habeatur, & poſt hæc, ſi ita res popoſcerit, nomen, & genus, ac patriam, & cætera quæ hæc ſequũtur, inuicẽ nobis, ut amici amicis, poterimus aperire. Mirabamur tamẽ omnes eloquentiam uiri, & grauitatem morum, tranquilitatemq; ſermonis. PETRVS aũt

ſenſim

A ſenſim ſermocinãdo incedens, opportunũ ad conloquendum proſpicit locũ. Et cum peruidiſſet iuxta portum receſſum quendam ſecretũ, reſidere nos fecit, & ita primus ipſe incipit, nec contemptũ ſenis habuit, neq; deſpexit, quod uilis ei amictus eſſet & ſordidus, ait ergo: Quoniamquidẽ uideris mihi uir eruditus eſſe, & miſericors, ex eo quod adiſti nos, & quod tibi bonum uidebatur, cælatũ nobis eſſe noluiſti. Volumus & nos tibi quæ nobis bona & recta creduntur exponere, quæ ſi tibi minus uera uidebuntur, etiã tu noſtrũ erga te bonũ propoſitũ, libenter ſuſcipe, ſicut & nos tuum. Et cũ hæc diceret PETRVS, plurima multitudo conuenit. Tũ SENEX: Fortaſſis, inquit, cõtriſtat uos præſentia multitudinis. Et PETRVS: Nequaquam, inquit, niſi hoc ſolũ uereor, ne forte diſputantibus nobis, cum palàm facta fuerit ueritas, tu uerecundiã patiaris, pro præſentia multitudinis cedere & adquieſcere his, quæ uera dici intellexeris. Ad hæc SENEX ait: Ego nõ ita ſtultus conſenui, ut intelligens qđ uerum eſt, abnuam id ad uulgi gratiã. Cœpit ergo PETRVS dicere: Videntur mihi hĳ qui loquuntur uerbum ueritatis, & qui inluminant animas hominum, ſimiles eſſe radĳs ſolis, qui ut proceſſerint, & apparuerint mundo, cælari ultra aut occultari nullatenus poſſunt, dum non tam uidentur ab hominibus, quàm uidere omnibus præſtant. Vnde & bene à quodam dictum eſt ad ueritatis præcones: Vos eſtis lux mundi, & non poteſt ciuitas abſcondi ſupra montem poſita, neq; accendunt lucernam, & ponunt eam ſub modio, ſed ſuper cãdelabrũ, ut omnibus luceat qui in domo ſunt. Et SENEX: Bene ualde dixit, quiſquis ille eſt. Sed exponat aliquis ueſtrum, quod ſibi ſequendũ uidetur,

Petrus non deſpexit eos qui uel parum idonea adferrent.

Hæc opinor fuit cauſſa cur uulgũ eruditi à diſputationibus abeſſe uoluerint.

Matth. 5.

B ut ad certum proſpectum emittamus ſermones noſtros. Nõ enim ſufficit ad inueniendam ueritatem deſtruere ea, quæ è diuerſo dicuntur, ſed & ipſum proferre in medium, quod poſſit, qui è diuerſo eſt, impugnare. Vt ergo partiũ ſit æqua congreſſio, rectum mihi uidetur, ut prius, quid uterq; noſtrum defendat, enunciet, & ſi placet, ipſe primus incipiam. Ego dico, non ſecundum dei prouidentiam gubernari mundum, quia multa in eo iniuſte & inordinate geri uidemus, ſed Geneſim dico eſſe, quæ omnia agit & continet. Ad hæc, cum PETRVS reſpondere uellet, NICETA præueniens, ait: Indulgeat mihi dominus meus Petrus ad hæc reſpondere, & non uideatur proteruũ, quod iuuenis cũ ſene habear, ſed ut filius cũ patre conloquar. Et SENEX: Nõ ſolum tu, inquit, fili quod tibi uidetur ut proſequaris uolo, ſed & ſi qui ex ſodalibus tuis, ſi qui etiam de adſtantibus uidetur ſcire aliquid, incunctanter proferat, libenter accipimus, conlatio enim plurimorum facilius ea quæ ignorantur inueniet. Tum ergo NICETA reſpondit: Nõ me æſtimes pater temere feciſſe, qđ inſerui me ſermonibus domini mei Petri, ſed magis pro honore eius hoc mihi facere uiſus ſum. Homo enim dei eſt plenus totius ſcientiæ, quẽ ne Græca quidem latet eruditio, quia ſpiritu dei repletus eſt, quem nihil latet. Sed q[illegible] ipſi de cœleſtibus loqui cõuenit, ego de his quæ ad Græcorum loquacitatem pertinent reſpondebo. Poſtea uero, quàm à nobis Græcorum more fuerit diſputatum, atq; ad id uentum, ubi exitus nullus appareat, tunc ipſe quaſi ſcientia

Epicureorum ſunt hæc commẽta.

Petri eruditio.

C repletus, aperte & dilucide rerum nobis omnium patefaciet ueritatem, ut nõ ſolum nos, ſed & omnes qui præſto ſunt auditores, uiã ueritatis agnoſcãt. Et ideo nunc ipſe quaſi arbiter ſedeat, ut cum unus aliquis ex nobis ceſſerit, tunc ipſe ſuſcipiens, indubitatam ſententiam ferat. Hæc cum dixiſſet Niceta, hi qui cõuenerant, inter ſemetipſos conloquebantur. Hic'ne eſt ille, quem audiebamus PETRVS, illius qui in Iudæa apparuit, & ſigna ac uirtutes plurimas fecit, diſcipulus probatiſſimus? Et intendentes in eum, cum timore ac ueneratione ingenti ſtabant, tanquam boni ſerui honorem domino deferentes. Quod ubi PETRVS ſenſit, ait ad eos. Attentius audiamus, rectũ tenẽtes iudicium de his quæ dicentur ab utroq;, & poſt ipſorũ cõflictũ, quod neceſſariũ uiſum fuerit, addemus & nos. Et cũ hæc dixiſſet PETRVS, gauiſæ ſunt turbæ, NICETA uero dicere hoc modo adgreſſus eſt. Definiſti pater, qđ non per dei ꝓuidentiam mundus regatur, ſed omnia Geneſi ſubiaceant, uel quæ ad mores uniuſcuiuſq;, uel quæ ad geſta pertinent. Ad quæ ſtatim quidẽ potui reſpondere, ſed quia iuſtũ eſt ſeruare ordinem, definimus & nos quid teneamus, ſicut ipſe fieri rogaſti. Ego dico prouidentia dei gubernari mundum, his duntaxat quæ gubernatione eius indigent. Vnus eſt enim omnia tenens, qui & mundum fecit, iuſtus deus unicuiq; ſecundũ geſta ſua quandoq; redditurus. Ecce habes & noſtram definitionẽ, nunc quod uis proſequere, uel mea deſtruens, uel tua adſerens, ut & ego his quæ à te proſequẽtur, occurrã. Aut ſi me uis priorem

D dicere, nõ morabor. Et SENEX reſpondit, Siue tibi placet fili prius dicere, ſiue hoc magis placet ut ego dicam, nihil intereſt, apud eos præcipue, qui bona uenia diſputant. Dic tamen tu prior, libenter accipio, atque utinam poſſis etiã quæ à me dicenda ſunt proſequi, atque his quæ contraria ſunt, obijcere, & ex utrorumq; conlatione oſtendere ueritatem. NICETA reſpondit: Si uis, inquit, poſſum etiã tuas partes dicere, & ad hæc reſpõdere. Et SENEX: Oſten de mihi prius, quomodo potes ſcire ea quæ nondum loquutus ſum? & ita tibi credam, quod partes meas proſequi poſſis. Et NICETA: Secta, inquit, tua & ſententia quam definiſti, manifeſta eſt his qui eruditi ſunt in huiuſmodi diſciplinis, certaq; eſt eius cõſequentia. Et quia ego nõ ſum ignarus quæ ſint definitiones philoſophorũ, ex his quæ propoſuiſti, quid conſequatur agnoſco, maxime quia præ cæteris philoſophis, Epicuri ſcholas frequẽtaui. Frater autẽ meus Aquila, magis Pyrrhonios ſequutus eſt. Alius aũt frater noſter Platonicos & Ariſtotelicos, itaq; cum eruditis tibi auditoribus ſermo eſt. Tum SENEX: Bene, inquit, & conſequenter docuiſti, quomodo ex his quæ propoſitæ ſunt definitionibus, etiam ea quæ cõſequũtur aduerteres. Sed ego amplius aliquid profeſſus ſum, quàm ſentit Epicurus, quia introduxi Geneſim, eamq; cauſſam omniũ geſtorum hominibus poſui. Cumq; hæc ſenex dixiſſet, ego CLEMENS aio ad eum: Audi pater, ſi te frater meus Niceta obtinuerit, quia non ſine dei prouidentia mundus agitur, in iſta parte quæ ſupereſt de Geneſi, ego tibi potero reſpondere, eſt enim mihi notitia huius ſcientiæ. Et cũ hæc dixiſſem, frater meus Aquila: Quid neceſſe eſt, inquit, ut eum patrẽ uocemus, cum

Petrus arbiter inter cõgredientes.

Adſertiones Nicetæ contra Senem.

Niceta Epicureus olim. Pyrrhonius ſuit Aquila, id eſt Pyrrhonis aſſeclas qui delectum rerũ ſuſtulerat.

A cum in mandatis habeamus, neminem ſuper terram patrem uocare? Et poſt hæc reſpiciens ad ſenem: Non iniurioſe, inquit, accipias pater, quod fratrem meum culpaui, quia te patrem uocaret, habemus enim tale mandatum, ne aliquem nomine iſto uocitemus. Cumq; hæc dixiſſet Aquila, riſit omniũ adſtantium cœtus unà cũ Sene, & Petro. Aquila aũt requirente cauſſam, cur omnes riſerint, aio ad eum, quod tu in quo alios culpas, id ipſe facis, qui ſenem appellaueris patrem. At ille negabat, dicens: Vere neſcio ſi eũ patrem uocaui. Interea PETRVS mouebatur ſuſpicionibus quibuſdam, ſicut ipſe nobis enarrauit poſtmodum, & reſpiciens ad Nicetam, expedi, inquit, quod propoſuiſti. Tum NICETA hoc modo exorſus eſt: Omne quod eſt, aut ſimplex eſt, aut compoſitum: quod ſimplex eſt, caret numero, diuiſione, colore, differentia, aſperitate, lenitate, pondere, leuitate, qualitate, quantitate, & ob hoc etiam fine: Quod uero compoſitum eſt, aut ex duobus, aut ex tribus, aut etiam ex quatuor compoſitum eſt, aut certe ex pluribus: & quæ compoſita ſunt, neceſſario etiam diuidi poſſunt. Et SENEX audiens hæc: Optime, inquit, & doctiſſime dicis fili. Et NICETA: Igitur illud quod ſimplex eſt, & his omnibus caret, quibus ſolui quod ſubſiſtit, poteſt, ſine dubio incomprehenſibile & immenſum eſt, neq; initium ullum, neq; finem ſciens, & ideo unum & ſolum eſt, & ſine autore ſubſiſtens. Quod autem compoſitũ eſt, & numero, ac diuerſitati diuiſioniq; ſubiacet, neceſſario autore aliquo cõpoſitum eſt, atq; in unam ſpeciem diuerſitas congregata. Quod ergo immenſum eſt, bonitate pater eſt,

Matth. 23.

Simplex.

Compoſitum.

Immenſum.

B uirtute conditor. Neq; ergo condendi uirtus in immenſo ceſſare potuit, neq; bonitas ociari, ſed ad ſubſtituenda ea quæ ſunt, bonitate, ad componenda & firmanda, uirtute prouocatur. Subſtituuntur ergo & cõponuntur quædam, ut diximus, ex duobus, uel ex tribus, quædam uero ex quatuor, alia ex pluribus. Sed quoniã nunc nobis de mũdi ratione quæritur, & de ſubſtantia eius, quam ex quatuor elementis eſſe compoſitã conſtat, cui omnes illæ decem differentiæ, quas ſupra comprehendimus accidunt, ab his inferioribus incipientes gradibus, ad ſuperiora ueniemus. Via enim nobis ad intellectualia & inuiſibilia, ab his quæ uidemus & cõtrectamus datur, ſicut continetur in Arithmeticis diſciplinis, ubi cum de diuinis quæritur, ab inferioribus ad ſuperiores numeros aſcenditur, Cum uero de præſentibus & uiſibilibus ratio exponitur, de ſuperioribus ad inferiores numeros ordo dirigitur: Aut nõ ita eſt? Et SENEX ait: Valde bene proſequeris. Et NICETA: De mundi nunc ergo ratione proſequendũ eſt, cuius prima quæſtio in duas partes diuiditur. Quæritur enim utrum factus ſit, an nõ? & ſiquidem nõ eſt factus, ipſe erit illud ingenitum ex quo omnia: Si uero factus eſt, de hoc rurſus quæſtio in duas partes ſcinditur: Vtrum nam ex ſeipſo factus eſt, an ab alio? & ſiquidem à ſemetipſo eſt, excluditur ſine dubio prouidentia, ſi prouidentia nõ recipitur, fruſtra animus ad uirtutem prouocatur, fruſtra iuſtitia cuſtoditur, quippe ſi non eſt qui iuſto pro meritis aliquando reſtituat. Sed ne anima quidem ipſa immortalis uidebitur, ſi eam poſt abſolutionẽ corporis, nullius prouidentiæ excipiat di-

Per inferiora ad ſuperiora peruenitur.

De ratione Mundi

C ſpenſatio. Nam ſi doceatur eſſe prouidentia, & per ipſam factus eſſe mūdus, alia rurſus quæ diſcutiantur occurrunt: requiretur enim quomodo ſit prouidentia, utrū generaliter erga omnia, an ſpecialiter erga partes, an & generaliter erga partes, an & generaliter erga omnia, & ſpecialiter erga partes. Generalis autem intelligitur hoc modo, quaſi ab initio deus faciens mundum, ordinem dederit rebus, & curſum ſtatuerit, & ultra eorū curam quæ geruntur, habere ceſſauerit. Specialis uero erga partes, hoc modo eſt, ut quorundā quidem uel hominum, uel locorum prouidentiam gerat, quorundam uero non gerat. Generalis autē omnium, & ſpecialis partium ſimul, hoc modo eſt, quaſi & ab initio omnia fecerit deus, & uſq; ad finem per ſingulos quoſq; prouidentiā gerat, & unicuiq; reddat pro actibus ſuis. Prima ergo illa propoſitio quæ dicit, quia ab initio deus fecerit omnia, & curſu atq; ordine rebus impoſito, de reliquo nihil ad ſe reuocet, ſecundū Geneſim geri cūcta confirmat. Ad hoc ergo primo reſpōdebimus, & his præcipue, qui deos colunt, & Geneſim defendunt, qui utiq; cum immolant dijs, & exorant eos, ſine dubio contra Geneſim ſe impetraturos aliquid ſperant, & per hoc Geneſim ſoluunt. Cum uero ridēt qui ad uirtutē prouocant, & ad continentiam cohortantur & dicunt, quia nemo poteſt facere aliquid, aut pati, niſi quod ei fato decretum eſt, omnem profecto cultum diuinitatis abſcidunt. Quid enim colas eos, à quibus promereri nihil poſſis: quod non patiatur ratio decreti. Hæc interim aduerſus illos dicta ſint.

Contra Geneſim ratio.

D Ego uero mundum dico à deo factum, & ab ipſo quandoq; eſſe ſoluendū, ut ille appareat, qui æternus eſt, & ad hoc factus, ut ſemper ſit, & dignos ſe, recipiat iudicio dei. Quod autem ſit alius inuiſibilis mūdus, qui hunc uiſibilem intra ſemetipſum contineat, poſtea quàm de uiſibili mundo diſcuſſerimus, tūc & ad illum ueniemus. Nunc interim, quia factus ſit mundus iſte uiſibilis, teſtantur etiam philoſophorū plurimi ſapiētes uiri. Sed ne uideamur quaſi egentes adſertionibus, uti uoluiſſe teſtibus, de principijs eius ſi uidetur quæramus. Corporeum eſſe mundū hunc uiſibilem, eo ipſo quod eſt uiſibilis, ſatis cōſtat, omne autem corpus duas recipit differentias, aut enim cōnexū eſt & ſolidū, aut diuiſum & ſeparatum. Et ſiquidem cōnexum fuit & ſolidū corpus, ex quo mundus factus eſt, & per diuerſas ſpecies parteſq; ſecundum differentias ſui, corpus illud partitum eſt & diuiſum, neceſſe eſt intelligi, fuiſſe aliquem, qui corpus quod erat cōnexum & ſolidum dirimeret, atq; in partes multas duceret, formaſq; diuerſas. Aut ſi ex diuerſis diſperſiſq; corporū partibus, omnis mundi hæc moles compoſita eſt & compaginata, neceſſe eſt nihilominus intelligi, fuiſſe aliquem qui in unū diſperſas colligeret, & diuerſas rebus ſpecies induceret. Equidē plures philoſophorū hoc magis ſenſiſſe ſcio, quod ex uno corpore, quam illi materiam uocant, diuiſiones ac diſcretiones conditor fecerit deus, quod tamē ex quatuor ſimplicibus, & in unū temperamento quodam diuinæ prouidentiæ, admixtis conſtaret elemētis. Nam illud ſuperfluo à quibuſdam dictum puto, quod ſimplex corpus, id eſt abſq; ulla coniunctione, ſit mundi, cum cōſtet nec corpus poſſe eſſe quod ſimplex eſt, neq; miſceri poſſe, aut

Philoſophi etiam aliquot mūdum eſſe creatū cōfitentur.

Atomos intelligit.

Materia.

A aut propagari, uel ſolui, quæ omnia utiq; mundi corporibus uidemus acci-
dere. Quomodo eñ ſolueret̃ ſi eſſet ſimplex, nec haberet intra ſe aliud à quo
reſolui ac diuidi poſſet? quod ſi ex duobus aut tribus, uel etiã ex quatuor con
ſtare corpora uidentur, cui non etiam exiguum habenti ſenſum manifeſtũ ſit,
quod fuerit aliquis, qui in unum plura collegerit, & temperamẽti moderatio-
ne ſeruata, ex diuerſis partibus ſolidum corpus effecerit? Hunc igitur nos con-
ditorem mundi dicimus deum, hunc agnoſcimus uniuerſitatis autorem. Nam
Græcorũ philoſophi de principijs mũdi quærentes, alius alia inceſſit uia, de-
niq; Pythagoras elementa principiorũ, numeros eſſe dicit, Calliſtratus qua-
litates; Alcmeon contrarietates, Anaximandrus immenſitatem, Anaxago-
ras æqualitates partium, Epicurus atomos, Diodorus amere, hoc eſt ex his in
quibus partes non ſunt, Aſclepiades oncos, quod nos tumores uel elationes
poſſumus dicere, Geometræ fines, Democritus ideas, Thales aquam, Parme-
nides terram, Zenon, Empedocles, Plato, ignem, aquam, aërem, terram, Ari-
ſtoteles etiam quintum introducit elemẽtum, quod acato nomaſton, id eſt, in-
compellabile nominauit, ſine dubio illum indicans, qui in unum quatuor ele-
menta cõiungens, mundum fecerit, ſiue igitur duo. Siue tria, ſiue quatuor, aut
etiam plura ſint, uel innumera, ex quibus mundus conſtat, omni ex parte, qui
plura in unum collegerit, & rurſus collecta in diuerſas ſpecies duxerit, oſtẽdi-
tur deus, & probatur per hæc, non potuiſſe machinam mundi ſine opifice, &
prouiſore conſtare. Sed & hoc ipſo qđ in coniunctione elementorũ deficien-
te altero, aut abundante, cætera reſoluuntur & concidunt, oſtenditur ex nihi-
B lo accepiſſe principium, Nã uerbi gratia, ſi deficiat in aliquo humor, nec ari-
dum ſtabit, humore enim paſcitur aridum, ſicut & frigus calido, in quibus, ut
diximus, ſi alterũ deficiat, penitus cuncta ſoluũtur, & in hoc originis ſuæ, quæ
ex nihilo facta ſunt, produ͂tur indicia. Quod ſi materia ipſa probatur eſſe facta,
quomodo partes eius & ſpecies, ex quibus mundus conſtat, uidebuntur infe-
ctæ? Sed de materia & qualitatibus, nõ eſt nunc dicendi locus, hoc ſolum do-
cuiſſe ſufficiat, deum eſſe omniũ conditorem, quia neq; ſi ſolidum & connexũ
fuit corpus, ex quo mundus conſtat, dirimi & diſcerni ſine conditore, neque ſi
ex diuerſis & diſcretis partibus in unum collectũ eſt, congregari & miſceri ſi-
ne artifice potuit. Igitur ſi mundi cõditor deus eſſe à me euidenter oſtenditur,
qui erit Epicuro locus introducẽdi atomos, & adſerendi quod ex corpuſculis
inſenſibilibus, non ſolum ſenſibilia corpora, ſed & mentes intellectuales ac ra-
tionales fiant? Sed dices, ut Epicuro uiſum eſt, continuationes atomorũ inde-
ſinenti curſu uenientium per immenſa & ſine fine tempora miſcentium ſe, atq;
in unum conglobantium, corpora ſolida efficiũtur. Non uenio ad hæc ut rem
fabuloſam, & inepte cõpoſitam dicam, uideamus magis ſi qualecunq; iſtud
eſt, poteſt ſtare quod dicitur. Aiunt eñ corpuſcula ipſa quæ atomos appellãt,
diuerſis eſſe qualitatibus, & alia quidẽ humida, & ob hoc grauia, ac deorſum
tendentia, alia uero arida & terrena, atq; ob hoc nihilominus grauia, alia aũt
ignea, & ob hoc rurſum ſemper nitentia, alia uero frigida, & ob hoc pigra &

Pythagoras. Calliſtratus. Alcmeon. Anaximãdrus Anaxagoras. Epicurus. Diodorus. Aſclepiades. Geometræ. Democritus. Thales. Parmenides. Zenon. Empedocles, Plato. Ariſtoteles,

C ſemper media. Quomodo ergo cũ alia ſemper ſurſum tendant, utpote ignea, & alia ſemper deorſum, utpote humida & arida, alia uero media, & nõ æqua li curſu incedãt, coïre ſimul potuerũt, & unũ corpus efficere? Si quis enim de ſuperioribus, uerbi gratia minutiſſimas paleas, & ad eandẽ magnitudinẽ mi nutiſſimi plũbi particulas deorſum iaciat, nunquid poterãt, quamuis æquales ſint magnitudine, leues paleæ partes plumbi particulas cõſequi? longe enim uelocius ad imũ grauiora perueniunt. Ita ergo & atomi etiam, ſi magnitudine æquales ſint, pondere tamen inæquales, nunquam poterunt, quæ leues ſunt, conſequi grauiores: quod ſi conſequi nõ poſſunt, ſine dubio nec miſceri, nec corpus efficere. Tum deinde ſi indeſinenter feruntur, & ſemper ueniunt, & re bus quarum iam menſura integra conſtat adduntur, quomodo ſtare uniuerſi tas poteſt, cum tam immenſis ponderibus noua ſemper põdera cumulentur? Sed & illud requiro, ſi paulatim coëuntibus corpuſculis extruebatur hic quẽ uidemus ambitus cœli, quomodo nõ in eo ilico cũ cõſurgeret conruit? ſiqui dem hians machinæ ipſius ſummitas nullis ſuffulta repagulis ſtringeretur. Si cut enim hi qui ædificiorũ tholos in circulum inſtruunt, niſi concluſionẽ me dij uerticis ſtrinxerint, uniuerſum pariter ſoluitur. Ita & mũdi circulus quem tam decora ſpecie collectum uidemus, ſi non ſubito & ſub uno diuinæ uirtutis rotatu, potentia conditoris effectus eſt, ſed paulatim cõcurrentibus atomis & inſtruentibus, non ut ratio patebat, ſed ut fortuitus incidiſſet euentus, quomo do non prius quàm colligi poſſet & concludi, dilapſus eſt & diſſolutus? Ad

D hæc etiam illud requiro, quod ſit munimen, ſuper quod tam immenſæ molis iacta ſint fundamenta? Et rurſus illud ipſum qđ dixeris munimen, ſuper quid iaceat? Et itẽ illud aliud ſuper quid? & eõ uſq; interrogãdo progrediar, donec reſpõſio ad nihil & inane perueniat. Qđ ſi dicat aliqs, quia atomi igneæ quali tatis cõiunctæ, ſibi corpus unũ fecerunt, & quia ignis qualitas nõ deorſum, ſed ſurſum tendit, impoſitã mundi molẽ, ad ſuperiora ſemper nitens ignis natura ſubuectat. Ad hæc reſpõdebimus: Quomodo potuerũt atomi igneæ qualita tis, quæ ſemper ad ſuperiora cõtendunt, in inferiora deſcendere, & in profun do, ac ſub omnia demerſo inueniri loco? Cũ itaq; grauiores quæq;, id eſt ter renæ uel humidæ qualitates præueniãt, ut diximus, leuiores, unde & cœlũ, ue lut ſuperiorẽ fabricã igneis atomis, quæ & leuiores ſunt, & ſurſum ſemper fu giunt, adſerũt ſtructã: neq; ergo fundamẽta ignis, aut alia ulla habere mũdus poteſt, neq; atomis grauioribus cũ leuioribus, id eſt his quæ deorſum ſemper præcipitanť, & his quæ ſemper ſurſum fugiũt, ſocietas aut cõpaginatio ulla cõ ueniat. Igitur qđ impoſſibile ſit ex atomorũ cõiunctione, corpora mundi ſoli dari ſufficiẽter dictũ, & qđ nõ potuerint inſenſibilia corpora, etiãſi ulla ratio ne coïre & cõnecti potuiſſent, formas dare corporibus & mẽſuras, uel mem bra fingere, uel qualitates efficere, uel exprimere quantitates, quæ utiq; omnia modulatione ſui manũ teſtantur artificis, & opus rationis oſtendũt, quam ra tionem ego uerbum & deũ appello. Sed dicet aliquis hæc à natura fieri, iam in hoc de nomine controuerſia eſt. Cum enim conſtet mentis eſſe, & rationis opus,

Rationes cõtra Atomos Epicu ri.

Naturam eſſe parentẽ rerũ, quomodo intel ligendum.

A opus, hoc quod tu naturã uocas, ego deũ conditorẽ uoco, cõſtat nec potuiſſe nec poſſe uel corporũ ſpecies tam neceſſarijs diſtinctiõibus inſtitutas, uel animorum ſenſus inrationabili opere, & quod ſenſu careat effici. Quod ſi idonei tibi teſtes uidentur philoſophi, Plato de his teſtatur in Timæo, ubi de mundi factura diſcutiens requirit, utrum nam ſemper fuerit, an initiũ ſumpſerit? & pronunciat quia factus ſit: Viſibilis enim, inquit, eſt & palpabilis atq; corporeus, omnia aũt quæ huiuſmodi ſunt, facta eſſe conſtat: Quod aũt factũ eſt, aliquem habet ſine dubio autorẽ, à quo factum eſt: hunc ergo, inquit, factorem parentemq; omniũ, & inuenire difficile eſt, & inuentũ uulgo enarrare impoſſibile. Hæc quidem Plato dicit, ſed & ſi ipſe alijq; Græcorum philoſophi, de factura mundi ſilere uoluiſſent, nónne omnibus intellectum habentibus, palàm eſſet? quis enim eſt exigui ſaltem ſenſus homo, qui cum cernat domũ, omnia quæ ad uſus neceſſaria ſunt habentem, cuius cameram in ſphæræ gyrũ uideat collectam, eamq; uario ſplendore, & diuerſis imaginibus depictam, luminaribus præcipuis & maximis adornatam: quis, inquam, eſt, qui huiuſmodi fabricam uidens, nõ ſtatim pronunciet, à ſapientiſſimo & potentiſſimo artifice eſſe conſtructam? Et ita quis inuenietur inſipiens, cũ cœli opus inſpiciat, ſplendorem ſolis cernat, ac lunæ, aſtrorũ curſus, & ſpecies, & uias certis rationibus & temporibus uideat definitas, non tam à ſapiente hæc artifice, & rationabili, quàm ab ipſa ſapiẽtia & ratione clamet effecta? Quod & ſi ſecundũ alios Græcorum philoſophos audire uis, & mechanicis imbutus es diſciplinis, de exB celſis quæ traduntur, non te ſine dubio latent. Ponunt enim ſphæram æqualiter ex omni parte collectam, & ad omnia ſimiliter reſpicientem, atq; à centro terræ æquis ſpatijs diſtinctam, ipſaq; ſui æqualitate ita ſtabilem, ut eam in nullam partem declinare undiq; æqualitas collecta permittat, & ita à nullo fulcimento ſubuecta ſuſtentatur ſphæra, quod ſi uere hanc habeat ſimilitudinem mundi machina, euidens eſt opus in ea diuinum. Si uero, ut alijs uiſum eſt, ſuper aquas poſita ſphæra, uel ſuper ipſas fertur, uel in ipſis uoluitur, etiã ſic magni in ea artificis opus declaratur. Sed ne de his quæ nõ omnibus palàm ſunt, incerta uideatur adſertio, ad ea ueniamus quæ neminem latent, quis aſtrorũ curſus tanta ratione diſpoſuit, ortuſq; eorũ & occaſus inſtituit, certiſq; & demenſis temporibus unicuiq; tenere cœli ambitũ dedit? Quis ad occaſum alijs etiam redire in ortum permiſit? Quis impoſuit modũ curſibus ſolis, ut horas, & dies, & menſes, & temporũ uiciſſitudines, diuerſis motibus ſignet? & nunc hyemem, inde uer, æſtatem, poſt & autumnũ, certa curſus ſui dimenſione diſcernat, & ſemper eiſdem uicibus anni orbem inconfuſa uarietate conſtringat? Quis inquam tanti ordinis moderatricẽ, nõ ipſam dei pronunciet ſapientiam? Et hæc quidẽ ſecundũ illa nobis dicta ſint, quæ de excelſorũ diſciplinis traduntur à Græcis. Quid aũt & de his quæ uel in terris uel in mari uidemus, nónne euidẽter edocemur, dei in his nõ ſolũ opus eſſe, ſed & ꝓuidentiam? Nã qđ in terra montes excelſi, certis quibuſq; habentur in locis, ut ex his uelut cõpreſſus & coanguſtatus aër, ordinatione dei cogatur & exprimatur in uẽtos,

Plato in Timæo mundũ teſtatur creatũ.

A curſu aſtrorũ probat prouidentiam.

C

ex quibus & fructus germen concipiant, & æſtiuus ardor temperiẽ ſumat, cũ pliades ignitæ ſolis ardoribus incãduerint. Sed dices: Cur & ardor ſolis ut tẽperies regraũ? & quomodo fruges humanis uſibus neceſſariæ matureſcerẽt? Sed & illud aduerte, quod ad axem meridianũ, ubi plus eſt caloris, nõ multa

Raræ pluuiæ ad axem meridianum quare ſint.

datur nubium conſtipatio, nec abundans copia imbrium funditur, ne morbus habitantibus generetur, humidæ enim nubes, ſi calore rapido coquantur, aërem corruptum, & peſtiferum reddunt. Sed & terra calidũ imbrem ſuſcipiẽs, nõ nutrimenta ſegetibus, ſed perniciem præbet, in quo quis dubitat, opus eſſe

Calidi imbres peſtilẽtes ſunt.

diuinæ ꝓuidẽtiæ? Deniq; Aegyptus, quia Aethiopicis è uicino flagrat ardoribus, ne inſanabiles corruptelas aëris imbrium neceſſitate ſuſciperet, campi eius non pluuiam nubibus miniſtratam, ſed terrenum quodãmodo imbrem

Nilus Aegypto pro pluuia eſt.

Nilo inundante ſuſcipiunt. Quid de fontibus dicemus, & fluuijs? qui perenni in mare fluunt meatu, & per diuinam prouidentiam, nec illis abundans deficit curſus, nec mare tantas aquarum recipiens copias, ullum ſentit augmentum, ſed in eadem menſura, & ea quæ conferunt, & ea quæ ibi conferũtur elementa perdurant. Sed dicis mihi, ſalſa aqua naturaliter conſumit fluentum dulce,

Aqua marina ineffabili prouidentia ſalſa eſt.

quod ei fuerit infuſum, & in hoc ergo manifeſtum eſt prouidentiæ opus, ut ſalſum faceret illud elementum, in quod curſus omniũ aquarũ, quas ad uſum hominibus præſtiterat, declinauit, uti ne per tanta ſeculi ſpatia, repletus maris

D

alueus, inundationẽ pernicioſam terris & hominibus redderet. Nec ita quiſquam inſipiens erit, ut hanc tantam rationem, tantamq; prouidẽtiam ab inrationabili natura arbitretur eſſe diſpoſitam. Quid autem de uirgultis? quid de

Virgulta.

animalibus dicam? nónne per prouidentiam factum eſt, ut cũ ſenecta temporis reſoluerenũ, uirgulta quidem uel plantis, uel ſeminibus quæ ipſa dederint, animalia uero per progeniem reparentur, & mira quadã diſpenſatione prouidentiæ, naſcituro pecori lac præparatur in uberibus, ac ſtatim ut natum fuerit, nullo docente, ſcit ubi alimoniæ ſuæ horrea requirat. Gignuntur autem non ſolum mares, ſed & feminæ, ut ex utroq; poſſit rurſus conſtare poſteritas. Sed ne, ut putant homines, uiderẽtur hæc naturæ quodam ordine, & nõ

Quædam mutato naturæ ordine gignũtur

diſpenſatione fieri conditoris, pauca quædam ad indicium & documentum prouidentiæ ſuæ, mutato ordine genus ſeruare iuſſit in terris, uerbi gratia, ut

Corui. Muſtelæ. Gallinæ. Lepores. Hienæ. Beluæ. Talpæ. Viperæ. Veſpæ. Apes. Scorpij. Apium. Aſparagus.

per os conciperet Coruus, & per aurẽ Muſtela generaret, ut aues nonnullæ ſicut Gallinæ, interdum oua uel uento, uel puluere cõcepta parerẽt, alia quædam animalia marem uicibus alternis in feminam uerterẽt, & ſexum per annos ſingulos cõmutarent, ut Lepores & Hienæ, quas Beluas uocant. Alia etiã ex terra orirentur, atq; inde ſumerent carnẽ, ut Talpæ, alia ex cinere, ut Viperæ, alia ex putrefactis carnibus, ut Veſpæ quidẽ equinis, Apes autẽ bubulis, alia ex fimo boum, ut Scarabei, alia ex herbis ut de ocimo Scorpius, & rurſus herbæ ex animalibus, ut ex cornu cerui uel capræ apij & aſparagi. Et quid opus eſt plura enumerare, in quibus diuina prouidẽtia, mutato ordine eo, qui à natura datus putatur, multimodis differentijs natiuitatem animalium conſtare uoluit, ex quibus non inrationabilis rerum curſus, ſed ipſius diſpenſatus

ratione

A ratione doceretur? aut non & in hoc pleniſſimum demonſtratur opus diuinæ prouidentiæ, ubi ex terra & aqua, ad uitam hominũ ſemina iacta reparantur? Quæ cum terræ fuerint mandata, uolũtate dei humorẽ quẽ ſuſceperit gleba, uelut uberibus ſuis ſeminibus immulget: aquis enim ineſt quædam uis ſpiritus à deo dati ex initio, cuius opere, habitus futuri corporis, in ipſo ſtatim ſemine formari incipit, & per culmum ſpicamq; reſtitui, turgefacto etenim ex humore ſeminum grano, per anguſtos quoſdam uenarũ meatus uis illa ſpiritus, quæ ineſſe aquis data eſt, utpote incorporea tranſcurrens, ad incrementũ ſemina ſuſcitat: & creſcentium ſpecies format. Miniſterio igitur humidi elementi, cui uitalis ille ſpiritus inſitus ſemper & ingenitus eſt, efficitur ut non ſolum reparetur, ſed ut per omnia ſimilis ſpecies, & forma his quæ iacta fuerint ſeminibus redeat. Quæ ratio, cui uel breuem ſenſum habenti, per inrationabilem naturam, & non per diuinam ſapientiam conſtare uidebitur? Deniq; etiã hæc ad ſimilitudinem humanæ natiuitatis formata ſunt: uidetur enim terra uuluæ locum tenere, cui ſemen iniectũ per aquæ & ſpiritus uim, ſicut ſupra diximus, & formatur, & alitur. Sed & in hoc admiranda eſt diuina prouidentia, quod uidere nos quidẽ & agnoſcere fecit, quæ fiunt, quomodo autem & qualiter fiant, in ſecreto poſuit & in occulto, ut non indignis ad agnitionem ſubiaceant, ſed dignis & fidelibus, cũ meruerint pateſiant. Vt autem rebus ipſis & exemplis probemus, nihil omnino ex terrena ſubſtantia ſeminibus dari, ſed totũ ex elemento aquæ & ſpiritus qui ineſt ei, uirtute conſtare. Pone mihi uerbi gratia in cratere aliquo ampliſſimæ magnitudinis, inijci terræ talẽta centũ,

B & ſeminẽtur in eo diuerſæ ſpecies ſeminum, uel holerum, uel etiam uirgultorum, his præbeatur ad rigandum aqua ſufficiẽs, & per annos plures habeatur iſta diligentia, congregentur autem ſemina quæ collecta fuerint, uerbi gratia frumenti, uel hordei, aliarumq; ſpecierum per ſingulos annos ſeorſim, donec uniuſcuiuſq; ſeminis aceruus, ad centum talẽtorum pondus aſcendat, tũ etiam arbores auulſæ radicitus adpendantur, & his omnibus ex cratere ſumptis, ſi adpendatur terra, centum ſua nihilominus talenta ſalua reſtituet. Vnde ergo dicemus omne illud pondus, omnemq; quantitatem ſeminum diuerſorum, atq; arborum ſurrexiſſe? nonne euidenter apparet quia ex aquis? Terra enim quod ſuũ eſt integrũ tenet, aqua uero quæ per ſingula iniecta eſt, nuſquam prorſus eſt, ob potentem diuinæ conditionis uirtutẽ, quæ per unã aquæ ſpeciem tantorum ſeminum, uirgultorumq; & ſubſtantias reparat, & ſpecies format, & genus fœnore multiplicato cuſtodit. Ex quibus omnibus ſatis abũdeq; patere puto, artifici ſenſu, & non inrationabili naturæ opere cuncta effici, & uniuerſa conſtare. Sed ueniamus adhuc ſi uidetur, etiam ad noſtram, id eſt ad hominis ſubſtantiam, qui eſt paruus in alio mundus, & conſideremus quanta ſit ratione cõpoſitus, & ex hoc præcipue ſapientiã cõditoris intelliges, qui cum ex diuerſis ſubſtantijs conſtet, id eſt mortali & immortali, per artificẽ prouidentiam conditoris, ſocietatem diuerſitas non refugit, & quidem longe à ſe ſubſtantijs. Alia nanq; de terra adſumitur, & à conditore formatur, alia

Terra humorem tanquam uberibus concipit.

Terra uuluæ habet ſpeciem.

Experimentũ aqua & ſpiritu omnia conſtare.

C uero ex immortalibus ſubſtantijs datur, nec tamen ei per huiuſcemodi coniunctionem honor immortalitatis infringitur, nec ut quibuſdam uidetur affectus quibus ad hæc ſingula moueri poſſit. Nā corpus quod ex oſſibus & carnibus conſtat, initium ſumit ex ſemine uiri; quod è medullis calor eliciens, uuluæ quaſi terræ conſignat, cui inhærens ex fonte ſanguinis, paulatim rigatū in carnem & oſſa producitur, atq; in ſpeciem autoris iacti ſeminis reformatur. Et uide in hoc artificis opus, quomodo oſſa uelut columnas quaſdam, quibus caro ſuſtentetur ac portetur, inſeruit. Tum deinde æqualis ex utraq; parte, id eſt dextera ac læua, menſura ſeruetur, ut congruat pes pedi, & manus manui, digiti quoq; digitis, ut ſinguli ad ſingulos tota æqualitate concordent, ſed & oculus oculo, & auris auri, quæ non ſolū conſona ſibi & concordantia, ſed & uſibus neceſſarijs apta formātur. Manus quidem ut operi commodæ ſint, pedes ut greſſibus, oculi ut uiſibus ſeruiant, ſuperciliorum excubijs cuſtoditi, aures ad audiēdum ita formatæ, ut cimbalo ſimiles, ſuſcepti uerbi repercuſſum ſonitū altius reddāt, & uſq; ad ſenſum cordis emittant. Lingua aūt ad loquendum inliſa dentibus, plectri reddat officium, ipſi uero dentes alij ut incidant & diuidant cibos, & interioribus tradant, interiores uero ut in modū molæ conficiant & comminuant, quo oportunius ſtomacho traditi coquantur, unde & molares appellati ſunt. Sed & nares cōmeandi flatus, & reddēdi ac recipiendi gratia factæ ſunt, ut innouatione ſpiritus, calor naturalis qui ex corde eſt, uel

D accendi uel refrigerari, cum res popoſcerit queat pulmonis officio, qui pectori inhærere datus eſt, ut mollicie ſui palpet & foueat cordis uigorē, in quo uidetur uita conſiſtere, uita dico, non anima. Nam quid dicam de ſubſtantia ſanguinis, quam uelut fluuius ex fonte procedens, & uno prius alueo inuectus, tū deinde per innumeras uenas, quaſi per arēas deriuatus, totam humani corporis terram, uitalibus rigat fluentis, iecoris opere miniſtratus, quod ad efficaciā digeſtionis ciborum, atq; in ſanguinem mutandorū in dextro latere iacet. In ſiniſtro uero ſplenis eſt locus, qui trahere ad ſe & purgare quodammodo ſordes ſanguinis poſſit. Inteſtinorum quoq; ratio quanta eſt? quæ idcirco longis nexibus in circulorum ordinata ſunt modum, ut ſuſceptas digeſtiones ciborū paulatim egerant, quo neq; ad ſubitum inanes efficiant locos, & his qui ſuperadditi fuerint nō impediantur cibis. Membranæ aūt in modum idcirco factæ ſunt, ut ex ipſis ea quæ intrinſecus ſunt, humorem ſenſim ſuſcipiant, quo neq; ſubito effuſus exinaniſſet interna, neq; denſiore cute prohibitus, arida quæ extrinſecus habētur efficeret, & totam hominis fabricam ſitis neceſſitate turbaret. Porrò uero ſeminea poſitio, & uuluæ ſinus ad recipiendū germen, & confouendum, uiuificandūq; commodiſſimus, quem non ratione & prudentia effecta eſſe, quæ facta ſunt ſuadeat, quod in ea ſolum parte membrorū, à uirili ſpecie femina diſcrepat, qua poſteritas ſata ſuſcipitur, & fouetur? Et rurſus uiriles habitus ea tantummodo membrorū parte immutetur, qua ei uis ſerendi & generandi hominis ineſt, & in hoc magnum quidem teſtimoniū prouidentiæ datur, ex neceſſaria diuerſitate membrorū, ſed ibi maius ubi in habitus ſimilitudine,

Semen ex medullis.

Oſſa in corpore humano ſūt pro columnis.

Proportio corporis humani.

Ideo præciſores dicti.

Molares.

Iecur.

Splen.

Inteſtina quare humida.

Vulua.

A tudine,uſus diuerſitas,& officij uarietas inuenitur. Nam mamillæ uiris æque ſunt ac feminis,ſed feminarum ſolæ ſunt, quæ lactis munere replentur,ut ſtatim ubi genuerint,apta ſibi paruulus inueniat nutrimēta. Quod ſi tanta ratione uidemus in homine membra diſpoſita,ut cum in cæteris omnibus ſimilis habitus uideatur,in his tantummodo diſcrepent, in quibus uſus diuerſitatem requirit,& neq; in uiro aliquid ſuperfluum aut egens,neq; in femina quod deſit uideamus, uel quod abundet, quis ex his omnibus non euidenter agnoſcat rationis opus,& ſapientiam conditoris? His adſtipulatur etiam cæterorū animalium rationabilis diuerſitas, & ſuo quodq; uſui miniſterioq; conueniens. Hæc teſtatur & arborum uarietas,herbarumq; diuerſitas,tam ſpecie uariata, quàm ſuccis. Hæc adſerit & permutatio temporum, in quatuor diſtincta uiciſſitudines,& certis horis,diebus,menſibus,annum circulus claudens, & ne unam quidem horā ſtatutæ rationis excedens: hinc deniq; etiā mundi ipſius ætas certa & ſtabili ratione,concepto annorum numero cenſetur. Sed dices, quando mundus factus eſt,& quare tam tarde? Hoc poſſis obtendere etiamſi ante factus fuiſſet,diceres enī,cur non & ante hoc,& ita immenſa ſecula tranſcendens,ſemper poſſis requirere cur non & ante hoc? ſed nobis nunc ſermo non de eo eſt,ſed ſi omnino factus eſt. Si enim factū conſtat,neceſſario potentis & ſummi artificis opus eſt,quod ſi conſtat,quando eum facere uoluerit,ſapientis artificis arbitrio iudicioq; relinquendum eſt. Niſi uideatur tibi omnis hæc ſapientia,quæ tam immanem mūdi machinā ſtruxit,& ſingulis quibuſq; rebus,formas & ſpecies dedit,quarum habitum non decori ſolum conuenientem,ſed & futuris uſibus aptiſſimum & neceſſarium poneret, hoc eam ſolū ſu-

Queſtiones inutiles & curioſe omittantur.

B gerit,quo tam magnificæ cōditionis opportunū tempus adſumeret. Eſt apud illum profecto certa ratio,ſunt euidētes cauſſæ,cur, & quando,& qualiter fecerit mundū, quas hominibus,quibus hæc quæ ante oculos poſita ſunt,& de eius prouidentia conteſtantur,inquirere & intelligere pigrū fuit,aperiri utiq; non oportuit:quæ enim in occulto habentur,& intra ſapientiæ ſenſus, uelut intra regios theſauros recondita ſunt,nemini patent,niſi his qui ab illo didicerint,apud quem ſignata ſunt hæc & repoſita. Deus ergo eſt qui fecit omnia,& ipſe à nemine factus eſt,qui autem Naturā pro deo nominant,& per naturā facta eſſe cūcta teſtantur,latet eos appellationis ſuæ error. Si enim naturā inrationabilem putāt,ſtultiſſimum eſt,rationabilem facturam ab inrationabili factore progredi. Si uero ratio eſt, id eſt logos, per quam facta cōſtat uniuerſa, ſuperfluo nomen immutant,ubi de conditoris ratione profitentur. Ad hæc ſi quid habes pater,proſequere. Hæc cū Niceta dixiſſet, SENEX ita reſpōdit: Tu quidem fili prudenter,& fortiter proſequutus es,in tantum ut melius dici poſſe de prouidentia non putem. Sed quoniam hora iam multa eſt, craſtino ad hæc quæ perſequutus es,reſpondere aliqua uolo,de quibus ſi mihi ſatisfeceris,gratiæ me fateor debitorē. Et his à ſene dictis,ſurrexit PETRVS: Quidam uero ex adſtantiū Laodicenſium primas,rogabat Petrum & nos, ut Senis indumenta quæ habebat ſordida & ſciſſa mutaret,quē Petrus & nos am-

Ignorātur quędam ab hominibus cum laude.

C plexi,& conlaudantes pro honeſta & optima uoluntate ſua, dicebamus: quia nec nos ita inſipientes ſumus & impij, ut cui tam precioſa uerba concredimus, non multo magis etiam hæc quæ ad uſus corporeos ſunt neceſſaria præbeamus, quæ eum & libenter ſuſcepturum credimus, tanquam à filijs patrem, ſed & tectum nobis & uitam communē fore credimus. Hæc cū nos diceremus, & ille primarius ciuitatis, ſumma ui, & blandimentis plurimis auellere à nobis cuperet Senem, nos uero eò uehemētius retineremus, omnis populus adclamauit ut illud magis fiat, quod ipſi placet Seni, & cū ſilentium factū fuiſſet, SENEX iuramento præuenit, dicens: Hodie apud nullum manebo, neque ab aliquo quicquam ſuſcipiā, uti ne alterius delectio alterius triſtitia fiat, hæc eñi poſtmodum ſi uiſum fuerit, fieri poſſunt. Et cū hæc dixiſſet Senex, PETRVS ait ad primarium ciuitatis: Quoniā noſtri præſentia, bonam uoluntatem tuam oſtendiſti, triſtem te non oportet abſcedere, ſed accipiemus abs te gratiā pro gratia, domum tuā nobis oſtēde, & præpara eam ut craſtino diſputatio, quæ futura eſt habeatur, & ſi qui uolunt adeſſe ad audiendum permittantur. Quæ cum audiſſet primas ciuitatis, ualde gauiſus eſt, ſed & omnis populus libenter audiuit. Cumque diſceſſiſſent turbæ, domum ſuam oſtēdit, diſcedere autem & SENEX cœpit: Ego tamē uni ex pediſequis meis imperaui clam ſubſequi ueſtigium Senis, & diſcere ubi maneret. Nos aūt cum rediſſemus ad hoſpitium, enarrauimus omnia fratribus, quæ nobis cum Sene habita ſunt, & ita ex more

Pediſequi Clementis.

D cibo ſumpto requieuimus. Die autem poſtera PETRVS mature ſurgens, ſuſcitauit nos, & perreximus pariter ad locum ſecretum, in quo & pridie orationis cauſſa fueramus, atque inde poſt orationē dū ueniremus ad conſtitutā domum, in itinere monebat nos, dicens: Audite me conſerui dilectiſſimi, bonū eſt ut unuſquiſque ueſtrum ſecundum quod poteſt, proſit accedentibus ad fidē religionis noſtræ, & ideo non uos pigeat ſecundū ſapientiam, quæ uobis per dei prouidentiam conlata eſt, differentes inſtruere ignaros & docere, ita tamē ut his quæ à me audiſtis & tradita ſunt uobis, ueſtri tantum ſermonis eloquentiam ſocietis. Nec aliquid proprium, & quod uobis non eſt traditum proloquamini, etiamſi uobis uериſimile uideatur. Sed ea, ut dixi, quæ ipſe à uero propheta ſuſcepta uobis tradidi, proſequamini, etiamſi minus plenæ adſertionis eſſe uidebuntur. Hinc enim ſæpe contingit declinare quoſdam à ueritate, dū ſpeciē ſibi ucrioris & ualidioris ueritatis, proprijs cogitationibus reperiſſe ſe credunt. His à PETRO dictis, libenter annuimus, dicentes ei: Nihil nos acturos, niſi quod ipſi uideretur. Tum ille: Vt ergo, inquit, ſine periculo exerceamini, me coràm diſputate ſinguli, ita ut unus alij ſuccedat, ac ſuas unuſquiſque explicet quæſtiones. Nunc ergo, quoniam heſterno die Niceta ſufficiēter diſſeruit, hodie ſermonem faciat Aquila, & poſt Aquilam, Clemens, inde ego, ſi tamen etiam me res popoſcerit aliquid addere. Interea dum huiuſcemodi ſermones cedimus, ad domum uentū eſt, in qua ſuſcipiens nos paterfamilias, introducit ad locum quendam, in ſimilitudinem theatri collectum, & pulchre exædificatum, in quo turbas plurimas ex tempore noctis operiētes nos reperimus.

Petrus ſermoni ueritatis nihil uult addi niſi eloquentiā.

A rimus, inter quos & Senex qui pridie nobiſcum diſputauerat. Itaque medium habentes Petrum, ingredimur etiam nos, circumſpicientes ſicubi cerneremus Senem, quem prior Petrus uidens in medio turbæ latitantẽ, euocauit ad ſe, dicens: Clariorem multis animam poſſidens, cur in occulto lates, & uerecundia contegeris? accede huc magis, & quæ tibi uidentur exequere. Vbi hæc dixit PETRVS, ſtatim turbæ locum dare cœperunt Seni. Cumq; acceſſiſſet, ita cœpit: Eorum quæ die heſterno proſequutus eſt iuuenis, etiamſi uerba non memini, ſenſum tamen, & ordinem teneo, & ideo neceſſarium puto propter eos qui heſterno non adfuerũt, Anacephaleoſin facere eorum quæ dicta ſunt, & breuiter cuncta repetere, ut etiãſi me aliquid effugerit, ab eo qui proſequutus eſt præſente, commonear. Hic ergo fuit heſternæ diſputationis ſenſus, quod omnia quæ uidentur, quoniam certa menſura & arte, formaq; ac ſpecie conſtant, ſine dubio à ſapiente uirtute facta eſſe, ut rationis ipſius prouidentia mundus regatur, etiamſi nobis ea quæ geruntur in mũdo, minus recte geri uideantur. Conſequitur aũt, ut ſi creator omnium deus eſt ac mens, ſit etiã iuſtus: quod ſi iuſtus eſt, neceſſario iudicat: ſi iudicat, neceſſe eſt, ut homines de ſuis actibus iudicentur: & ſi de actibus ſuis unuſquiſq; iudicatur, erit ergo inter iuſtos, & peccatores iuſtũ quandoq; diſcrimen. Hæc fuit, ut opinor, totius uerbi continentia. Si ergo oſtendi poteſt, quod mens ac ratio cuncta condiderit, conſequens eſt & ea quæ ſequũtur, ratione & prouidentia geri. Si uero natura imprudens & cæca gignit uniuerſa, perimitur ſine dubio iudicij ratio, nec

B diſcuſſio peccatorum, ac benefactorũ remuneratio ſperabitur, ubi iudex non eſt. Quia ergo omnia in hoc pendent, & huic capiti adhærent, non indignemini, ſi forte paulo latius diſcuti hæc & pertractari noluero. In hoc enim mihi ad omnia quæ proponuntur, uelut prima ianua clauditur, & ideo hanc mihi ante omnia aperiri uolo. Nunc ergo audite quæ dico, & reſpondeat mihi ſi quis ueſtrum uolet: non enim erubeſcam diſcere, ſi audiero quod uerũ eſt, & recte dicenti adquieſcere. Igitur heſterno à te habitus ſermo, qui adſerebat q& arte, & menſura, & ratione cuncta conſtarent, non ualde me ſuadet, mentem rationemq; eſſe quæ fecerit mundum, multa enim habeo, quæ oſtendam cõpetenti menſura, ac forma, & ſpecie conſtare, nec tamen per mentem condita ac rationem. Tum præterea uideo multa incondite, inconſequenter, iniuſte geri in mũdo, & ſine Geneſis curſu nihil fieri poſſe, quod poſt omnia etiam ex meipſo manifeſtiſſime adprobabo. Hæc cum SENEX diceret, AQVILA reſpõdit. Quoniam ipſe propoſuiſti, ut ad ea quæ diceres haberet copiã reſpõdendi qui uelit, concedit mihi frater meus Niceta hodie facere ſermonem. Et SENEX: Proſequere, ait, fili, ut uis. Et AQVILA reſpondit: Promiſiſti quod oſtenderes multa eſſe in mundo quæ formam ac ſpeciem æquali ratione collectam gerant, quæ tamen conſtet non effici per conditorem deũ. Nũc ergo quod promiſiſti oſtende. Et SENEX: Ecce arcum uidemus in cœlo, circulum tenere omni menſura collectum, & habere ſpeciem ueri, quam fortaſſis nec mens condere, nec deſcribere ratio potuiſſet, nec tamẽ hic ab aliqua mente fit,

Prima ianua ad agnitionẽ dei.

C Ecce in breui totũ propoſui, reſponde ad hæc. Tũ AQVILA: Nõ continuo, inqt, ſi quid ex typo & forma exprimiť, id intelligiť à ratione eſſe, ac ſine mẽte nõ fieri poſſe, quoniã typus ipſe qui exprimit figuras ac formas, nõ ſine mente factus eſt. Verbi cauſſa, cera ſi adfigať ſculpto anulo, imaginẽ quidẽ & figurã ſumit ex anulo, qui ſine dubio ſenſu caret, ſed anulus qui exprimit effigiẽ, manu artificis ſculptus eſt, & mẽs fuit ac ratio, quæ typũ anulo dedit. Ita ergo & arcus exprimiť in aëre, ſol eñ nubibus rareſcentibus radios ſuos imprimẽs, & humori nubilo uelut ceræ molli adfigens orbis ſui typũ, arcus ſpeciẽ reddit, & efficit hoc ipſa, ut dixi, repercuſſio ſplendoris ſolis in nubibus, atque ex illis fulgorẽ circuli eius reddẽs: fit aũt hoc nõ ſemper, ſed cũ opportunitatẽ ſui, humectæ nubes rareſcẽdo præſtiterint. Vnde & rurſus cũ denſantur nubes & coëunt, arcus forma reſoluiť, & exoleſcit, deniq; nunquã ſine ſole & nubibus arcus apparet, ſicut nec ſine typo & cera, & alia huiuſmodi materia exprimitur imago. Non ergo mirũ eſt, ſi conditor deus ex initio fecit typos, ex quibus nũc formæ exprimanť ac ſpecies. Simile aũt hoc & illi, quod ab initio deus elementa inſenſibilia creauit, quibus ad reliqua omnia formanda, & explicãda uteretur. Sed & qui ſtatuas formãt, typũ prius luci uel ceræ fingunt, & ex ipſo redditur ſtatuæ effigies: tum deinde & umbra redditur ex ſtatua, quæ umbra per omnia formã ac ſimilitudinẽ ſtatuæ gerit. Quid ergo, dicemus inſenſibilẽ ſtatuã formare umbrã, tam diligenti, quàm ipſa ſtatua eſt, ratione collectã, an illi ſine dubio adſcribetur umbræ collectio, qui & ſtatuã finxit? Si ergo tibi ui

Arcus in cœlo ex repercuſſione ſolis.

D deť hoc ita ſe habere, & ſufficit quod de hoc dictũ eſt, ad alia inquirẽda ueniamus, aut ſi aliquid adhuc deeſſe putas, repetamus. Et SENEX ait: Volo ut repetas de hoc, ſunt eñ & alia multa quæ ſimiliter fieri uideo, nam & fructus arborũ ſimili modo pulchre formati, & in rotundũ mire collecti naſcũtur, & foliorũ ſpecies ingenti decore formatur, atq; exquiſita arte uiridis mẽbrana contexitur. Tũ præterea pulices, mures, lacertas, & his ſimilia, nunquid & hæc dicemus à deo fieri? Vnde ex his uilioribus, cõiectura capitur meliorũ, quod nequaquam mentis arte formentur. Bene, inquit AQVILA, de foliorum textura, & de paruis animalibus colligis, qđ ex his fides etiam melioribus deroganda ſit, ſed non te iſta decipiant, ut putes quaſi duabus ſolis manibus operantẽ deũ, non poſſe uniuerſa complere quæ fiũt, ſed memẽto quomodo heſterno tibi frater meus Niceta reſpõdit, & myſteriũ ante tempus aperuit, uere quaſi cũ patre loquens, & cur & quomodo fiant hæc, quæ inutilia uidenť, expoſuit. Et SENEX: Cur iſta inutilia, uoluntate illius ſummæ mentis fiant, uelim à te audire. Si, inquit, liquido apud te cõſtat, qđ mentis & rationis opus in ipſis eſt, tũ demũ tibi etiã cur facta ſunt, dicere nõ pigebit, & qđ iuſte facta ſint edocere. Ad hæc SENEX reſpõdit: Nõ poſſum fili, ea quæ uidenť ex arte formata, dicere per mentẽ fieri, propter cætera quæ iniuſte & inordinate fieri uidemus in mũdo. Si te, inquit AQVILA, ea quæ inordinate fiunt, dicere qđ per prouidentiã dei facta ſint nõ ſinunt, cur non ea quæ ordinate fiũt, dicere te qđ à deo facta ſint cogunt? & quia inrationabilis natura, opus rationabile proferre non

Contemptiſſima queq; animalia à deo creantur.

A re non poſſit. Certũ eſt em̃, nec omnino negamus, quia in hoc mundo quædã ordinate, quædã inordinate fiant, ea ergo quæ rationabiliter fiunt, crede qđ per prouidentiã fiant, quæ uero inrationabiliter & inordinate, quia naturaliter eueniant & fortuito accidant. Miror autẽ nõ aduertere homines, quia ubi ſenſus eſt, poſſunt res ordinate fieri & inordinate, ubi autem nullus eſt ſenſus, neutrum omnino effici: nam ratio ordinem facit, ordinis autẽ curſus ſi contrarium quid acciderit, quod ordinem turbet neceſſario inordinatum aliquid profert. Et SENEX: Hoc ipſum mihi à te oſtendi uolo. Nõ, inquit, morabor AQVILA. Duo uiſibilia ſigna monſtrãtur in cœlo, unũ ſolis, aliud lunæ, hæc ſequuntur & aliæ quinq; ſtellæ, diuerſos & proprios ſingulæ explicãtes curſus. Hæc ergo deus poſuit in cœlo, quibus aëris temperies pro ratione temporum diſpenſetur, & ordo uiciſſitudinũ permutationumq; ſeruetur. Horũ autem ipſorũ miniſterio, & ſiquando pro peccatis hominum plaga & correptio terris inijcitur, perturbatur aër, lues animantibus, corruptio frugibus, peſtilens per omnia mortalibus annus inducitur: & ita fit, ut uno eodemq; miniſterio, & ſeruetur ordo & corrumpatur. Etenim palàm eſt incredulis & imperitis, quod curſus ſolis utilis & neceſſarius mundo, per prouidentiã datus ſemper ordinatus habeatur. Lunæ uero ad cõparationẽ curſus ſolis, in augmentis & detrimentis ſuis apud imperitos inordinati curſus uidentur & incõpoſiti. Nam ſol certis diſtinctionibus & ordinatis mouetur: ex ipſo enim ſunt horæ, ex ipſo dies cum aſcenderit, ex ipſo etiam nox cũ occiderit, ex ipſo menſes & anni numerantur, ex ipſo uiciſſitudines temporũ fiunt, dũ ad ſuperiora conſcendens uer temperat: ubi aũt ad ſummũ cœli uenerit, æſtiuos accendit calores, decidens rurſus autumni temperiem reddit, ubi uero ad inferiorem redierit circulum, ex glaciali compage cœli, rigorem nobis hiberni frigoris derelinquit. Sed de his aliàs latius diſſeremus. Nũc interim, cum ſit iſte miniſter bonus, ad uiciſſitudines temporum moderandas, tamen ubi ſecũdum uoluntatem dei correptio mortalibus datur, incandeſcit acrius, & urit mundum uehemẽtioribus flammis. Similiter autem & lunæ curſus, atque hæc quæ imperitis uidetur inordinata permutatio, incremẽtis frugum, & pecudum, omniũq; animantium commoda eſt: augmentis enim eius detrimentisq; mira quadã prouidentiæ arte, omne quod gignitur, alitur & creſcit, de quibus latius proſequi poſſemus, & aperire de ſingulis rationem, niſi nos propoſitæ quæſtionis ordo reuocaret. His tamen ipſis eiſdemq; miniſterijs, quibus gignũtur, aluntur, augentur uniuerſa, cum fuerit iuſta aliqua ex cauſſa ordinis inſtituti mutata temperies, corruptio oritur & intemperantia, ut in homines, ſicut ſupra diximus, caſtigatio dei uolũtate procedat. Sed fortaſſe dices: quid, qđ in iſta cõmuni caſtigatione ſimilia impij patiũtur & pij? Verũ eſt, etiam nos fatemur, ſed pijs caſtigatio ad profectum cedit, ut in præſenti uita adflicti, purgatiores ueniant ad futuram, in qua perpetua eis requies præparata eſt. Simul autem ut & impij aliquantulum ex ipſorum caſtigatione proficiant, aut iuſta in eos feratur iudicij futuri ſententia, cum in eiſdem caſtigationibus, iuſti quis

Quamobrẽ pij cum impijs aliquando adfliguntur.

C dem gratias egerint deo, iniuſti aũt blaſphemauerint. Igitur cum in duas partes rerum diuidatur opinio, quod alia per ordinem, alia cõtra ordinem fiant. Ex his quidem quæ ſecũdum ordinem fiunt, oportuit credi eſſe prouidentiã: de his uero quæ contra ordinem geruntur, cauſſas require ab his qui eas per doctrinã propheticã didicere: quibus enĩ innoteſcere potuit ſermo propheticus ſciunt quando & ob quam cauſſam erugo, grando, peſtilentia, & horũ ſimilia per ſingulas quaſq; generationes exorta ſint, & ex quibus peccatis hæc ad uindictam data ſint, unde humano generi cauſſa triſtitiæ, unde gemitus ac dolores acciderint, unde etiã tremoris languor aduenerit, & quod hæc ab initio fuerit uindicta paricidij. Nam ab origine mundi nihil horum fuit, ſed ex impietate hominum initium mala iſta ſumpſere, & inde ſemper creſcentibus iniquitatibus, & malorum numerus creuit. Sed idcirco diuina prouidentia iudicium erga omnes ſtatuit, quia præſens ſeculũ nõ erat tale, in quo unuſquiſq; poſſit pro meritis diſpenſari. Non ergo ex his, quæ pro peccatis hominũ mundo acciderunt, malis, illa contẽplanda ſunt, quæ ab initio cũ nullæ malæ cauſſæ exiſterẽt, bene & ordinate inſtituta ſunt: deniq; ad indiciũ eorũ quæ ab initio fuere inueniũtur nonnullæ gentes, alienæ ab huiuſmodi malis. Nã Seres quia caſte uiuunt, expertes habentur horum omnium, quia neq; poſt conceptum adiri ultra apud eos feminam fas eſt, neq; cum purgatur, carnibus ibi immundis nemo ueſcitur, ſacrificia nemo nouit, ſecundũ iuſtitiã omnes ſibi ipſis iudices ſiunt. Idcirco igitur neq; caſtigãtur iſtis plagis quas ſupra diximus, & plu-

D rimum temporis in uita durantes, abſq; ægritudine finiunt uitã. Nos autẽ miſeri uelut cum ſerpentibus peſſimis habitantes, cum hominibus dico iniquis, perferimus neceſſario cũ ipſis adflictionum plagas in hoc mũdo, ſed ſpem gerimus, ex conſolatione futurorum bonorũ. Si propter iniquitates, inquit SENEX, aliorũ cruciant etiã iuſti, oportuit deũ tanquam prouiſorem iubere hominibus, ut non facerent ea, ex quibus neceſſe eſſet cum iniuſtis adfligi etiam iuſtos, aut facerent emendationem aliquam, aut purificationem mundo adhiberẽt. Iuſſit, inquit AQVILA, deus hæc, & dedit præcepta per ꝓphetas, quomodo homines uiuere deberent, ſed & hæc contempſerunt, imò uero & eos ſi qui forte obſeruare cupiebant, diuerſis iniurijs adflixerũt, donec etiam ipſos à propoſita obſeruatione deijcerent, & ad incredulitatis nihilominus uerterent turbam, ſibiq; ſimiles efficerent. Propterea deniq; ab initio cum fuiſſet omnis terra maculata peccatis, deus diluuiũ mundo induxit, qđ uos ſub Deucalione factum dicitis, & tunc unum quendam iuſtũ cum filijs ſuis in arca reſeruauit, & cum eo omnium ſeminum, omniũq; animantium genus. Et tamẽ etiam qui ex ipſis nati ſunt, tempore intercedente, rurſus ſimilia prioribus agunt: obliuioni enĩ quæ acciderant data ſunt, ita, ut poſteri ne hoc ipſum quidem crederent, quod diluuiũ factũ eſt. Vnde & ſtatuit deus in præſenti ſeculo ultra nõ fieri diluuiũ, alioqui ſecũdum rationem peccatorum, neceſſe erat etiam per ſingulas generationes hoc fieri infidelitatis gratia, ſed magis indulſit per ſingulas gentes, angelos quoſdam agere principatum, qui malis gaudent, quibus

Calamitates nobis in uindictã datæ ſunt.

Morbi creſcũt perinde ut peccata hominũ.

Seres innocentes.

Peccatum diluuio ultus eſt deus.

A quibus tamen ea conditione poteſtas aduerſum unūquemq; mortalium data eſt, ſi prius ſe ipſe quis peccando eis feciſſet obnoxium, donec adueniret ille qui bonis gaudet, & compleretur per ipſum numerus iuſtorum, & per omnē mundum creſcente multitudine piorum, aliqua ex parte reprimeretur impietas, & innoteſceret omnibus, quia omne quod bonum eſt, à deo fit. Ex arbitrij aūt libertate unuſquiſq; hominū dū incredulus eſt de futuris, per malos actus incurrit mala. Et hæc ſunt quæ uidentur in mundo contra ordinem geri, quibus cauſſas, ut eſſent, infidelitas dedit. Miranda igitur per omnia eſt diuinæ prouidentiæ diſpenſatio, quæ his qui initio fuerint, bonam quidem uiam uitæ incedentibus, bonis incorruptibilibus dedit perfrui: ubi uero peccauerūt, mali originē peccato pariente ſumpſerunt. Et unicuiq; bono quaſi quodam coniugij fœdere, ex parte peccati ſociatum eſt malū, quoniamquidē humano ſanguine terra polluta eſt, & aræ dæmonibus ſuccenſæ, aërem quoq; ipſum inceſto ſacrificiorum fumo temerarunt, & ita demum corrupta prius elemēta, hominibus corruptelæ uicium, uelut radices ramis ac fructibus tradiderūt. Vide ergo in hoc, ut dixi, quàm iuſte uiciatis rebus prouidentia diuina ſuccurrit, ut quoniam bonis dei, mala quæ ex peccato originē ſumpſerant, ſociata ſunt, duabus his partibus, duos principes poneret, & ei qui bonis gaudet, bonorū ordinem, qui ad fidem prouidentiæ ſuæ, credētes adducere ſtatuit: ei uero qui malis gaudet, ea quæ contra ordinē & inutiliter geruntur, ex quibus ſine dubio etiam prouidentiæ fides in dubiū ueniat, & habita eſt per hoc à iuſto deo

Omne bonū à deo.

Malum bono tanquam ex fœdere adhæret.

B iuſta diuiſio. Hinc ergo eſt quod cum ordinatus aſtrorum curſus, fidem faciat manu artificis conditum mundum, rurſum conturbatio aëris, aura peſtilens, fulminum uagi ignes, prouidentiæ opus refellant. Habent enim, ut diximus, ſingula quæque bona, cōtraria & coniuncta ſibi mala, ut fœcundis imbribus, grando inimica eſt, ut rori placido, rubiginis eſt ſociata corruptio, ut uentis lenibus, procellarū turbines iūcti ſunt, fructuoſis arboribus, infructuoſæ, herbis utilibus, noxiæ, animalibus mitibus, fera & pernicioſa cōnexa ſunt. Hæc aūt omnia poſita ſunt à deo, pro eo quod hominibus uoluntas arbitrij à bonorum propoſito diſceſſit, & declinauit ad mala, igitur in omnibus mundi rebus habetur iſta diuiſio: & ſicut ſunt pij, ita & impij, ut ſunt prophetæ, ita & falſi prophetæ. Sed & apud gētiles ſunt philoſophi, ſunt & falſi philoſophi, Iudæorum quoq; circūciſionem Arabicæ gentes, aliæq; plurimæ ad miniſteriū ſuæ impietatis imitati ſunt. Sic & diuino cultui eſt contrarius dæmonum cultus, & baptiſmo, baptiſmus, & legi, leges, & apoſtolis, pſeudapoſtoli, & doctoribus, falſi doctores. Et inde eſt unde apud philoſophos, alij adſerūt ꝓuidentiā, alij negant, alij unum deum, alij plures defendunt. Vſq; ad hoc res deniq; acceſſit, ut cum uerbo dei fugentur dæmones, per quod eſſe prouidentia declaratur, inuenerit ars magica ad infidelitatem confirmandā, quomodo etiā hoc ex contrarijs imitetur. Sic ſerpentum uenena mitigare carminibus inuentum, & uerbo ac poteſtati dei contrarias inducere ſanitates. Angelis quoq; dei contraria reperit ars magica miniſteria, animarum ſuſcitationes contra hæc, & ſi-

Arabes circumciſionē Iudæorū ſunt imitati

ABVSVS multarū rerū.

C gmenta dæmonum ponens. Et ne multa enumerando, ſermonem longius tra-
ham, nihil omnino eſt quod fidem prouidentiæ faciat, & non habeat è con-
trario aliud ad infidelitatem paratum, & ideo qui ignorant iſtam diuiſionem
rerũ, pro his quæ à ſemetipſis diſcordant in mũdo, non putant eſſe prouiden-
tiam. Sed tu pater, quaſi uir ſapiens, ex iſta diuiſione elige partem quæ ordinẽ
ſeruat, & fidem prouidentiæ facit, & non ſolum ſequaris illã partem quæ con
tra ordinem currit, & prouidentiæ derogat fidem. Ad hæc SENEX reſpon-
dit: Da mihi uiam fili qua poſſim ex duobus iſtis ordinibus, quorum alter ad-
ſerit, alter refutat prouidentiam, unum aliquem in meis ſenſibus confirmare.

Quædam inordinate fiunt.

Rectum, inquit AQVILA, habenti iudicium facile diſcrimen eſt, nam & hoc
ipſum, quod ais, ordo & inordinatio, ab artifice fieri poteſt, nam uerbi gratia
ponamus de excelſa rupe abruptum ſaxum in præceps ferri, idq; inliſum ſolo
in multa fragmenta cõminui, nunquid euenire ullo modo poteſt, ut in illa mul
titudine fragmentorum, inueniatur unum ſaltem fragmentũ, in quo perfecta
aliqua ſpecies per omnia habeatur ac forma? Et SENEX reſpondit: Non po-
teſt. Qđ ſi adſit, inquit AQVILA, ſignorũ artifex, exciſum de monte ſaxũ ma
nu artifici & ſenſu rationabili formare in quam uelit ſpeciem poteſt. Et SE-
NEX: Verũ, inquit, iſtud eſt. Ergo, ait AQVILA, ubi ſenſus nõ eſt rationabi
lis, nulla ſpecies ex integro formari poteſt, ubi aũt ſenſus eſt artifex, ibi & for-
D ma, & informitas eſſe poteſt. Vbi gratia, ſi excidat è monte ſaxum artifex cui
formam uelit imponere, neceſſe eſt, ut id primo informe cedat & barbarum,
tũ deinde paulatim excudens, & ad libram ſuæ artis exculpẽs, exprimat for-
mam quam mente cõceperit. Ita ergo ex informitate uel deformitate, artificis
manu peruenitur ad formam, & utrumq; ab artifice procedit, ſimili igitur mo-
do, & ea quæ in mundo geruntur, per artificis prouidentiam fiunt, etiamſi mi
nus ordinata uideantur. Et ideo, quia tibi duæ iſtæ innotuerunt uiæ, earumq;
accepiſti diuiſiones, fuge infidelitatis uiam, ne forte perducat te ad illum prin-
cipem, qui malis gaudet, ſequere fidei uiam, ut peruenire poſſis ad regem illũ
qui bonis hominibus gaudet. Ad hæc SENEX reſpondit: Cur autem & prin-
ceps ille qui malis gaudet factus eſt, & unde factus eſt, aut nõ eſt factus? AQVI
LA ait: Alterius temporis eſt iſte tractatus, uerũ ne expers abeas etiã huius
reſponſionis, pauca tibi de hoc quoq; inſinuabo. Praeſcius omnium deus ante
conſtitutionem mundi, ſciens quia futuri homines alij quidem ad bona, alij ue
ro ad contraria declinabunt, eos qui bona eligerint ſuo principatui, & ſuæ cu
ræ ſociauit, atq; hæreditatem ſibi eos propriam nominauit, eos uero qui ad
mala declinarent, angelis regendos permiſit, his qui non per ſubſtantiam, ſed
per propoſitum cũ deo permanere noluerint, inuidiæ & ſuperbiæ uicio cor-
rupti, dignos ergo dignorum principes fecit. Ita tamen eos tradidit, ut nonha-
beant poteſtatem in eos faciendi quod uolũt, niſi ſtatutum ſibi ab initio termi-
num tranſeant. Hic eſt autem ſtatutus terminus, ut niſi quis prius fecerit dæ-
monum uoluntatem, dæmones in eo nõ habeant poteſtatem. Et SENEX ait:
Magnifice proſequutus es fili, ſupereſt nũc ut dicas unde eſt ſubſtantia mali:

Dæmonibus fit in nobis locus per præceptorum dei transgreſſionem.

ſi enim

A ſi enim à deo facta eſt, fructus malus radicem culpabilem docet, uidetur enim & ipſa malæ naturæ, ſi uero coæterna fuit hæc ſubſtantia deo, quomodo poteſt quod æqualiter ingenitum & coæternum eſt, alteri eſſe ſubiectū? Nō ſemper fuit, inquit AQVILA, ſed neq; ſi ex deo facta eſt, continuo neceſſe eſt, etiā conditorem eius talem uideri, quale eſt illud, quod ab eo factum eſt, nam ſubſtātias quidem deus fecit omniū. Sed ſi rationabilis mens quæ à deo facta eſt, nequaquam conditoris ſui legibus adquieſcit, & modum ſtatutæ ſibi temperantiæ excedit, quid hoc ad conditorem ſpectat? uel ſi aliqua eſt ratio hac ſuperior, ignoramus: neq; enim de ſingulis ad perfectum ſcire poſſumus, & de his præcipue pro quibus non ſumus iudicandi cur ignoremus. Ea uero pro quibus iudicandi ſumus, facilima ſunt ad intelligendum, & penè uno ſermone abſoluuntur. Omnis eñ propemodum actuū noſtrorum in eo colligitur obſeruantia, ut quod ipſi pati nolumus, ne hoc alijs inferamus: ſicut enim ipſe occidi non uis, caueas oportet, ne alium occidas. Et ſicut tuum nō uis uiolari matrimonium, nec tu alterius macules thorum: furtum pati non uis, nec ipſe facias, & intra hanc regulam humanorum geſtorum ſingula quæq; concurrunt. Tum SENEX. Ne ægre, inquit, accipias fili, quod dicturus ſum, ſermones tui quamuis ualidi ſint, non poſſunt tamen flectere me ut credā, fieri aliquid poſſe, extra Geneſim. Scio enim omnia mihi neceſſitate Geneſis accidiſſe, & ideo ſuaderi mihi nō poteſt, quia uel bene, uel male agere in noſtra poteſtate ſit: & ſi actus noſtros in poteſtate non habemus, non poteſt credi futurum eſſe iudi-

B cium, per quod uel malis pœnæ, uel bonis præmia tribuātur. Deniq; quoniā te imbutum uideo in huiuſcemodi diſciplinis, pauca tibi ex ipſa arte proferā. Si, inquit AQVILA, ex ipſa diſciplina adſtruere aliquid cupis, frater meus Clemens tibi diligentius reſpondebit, qui plenius ſcientiam matheſis adtigit, ego enim alijs uijs adſerere poſſum, quod actus noſtri in noſtra ſint poſiti poteſtate, iſta aūt quæ non didici, præſumere nō debeo. Cū hæc Aquila dixiſſet, ego CLEMENS, craſtino, inquam, dices pater ut uoles, & audiemus libēter, nam & te puto grate habiturum, quod cum his tibi erit ſermo, qui expertes non ſunt eius quam protuleris diſciplinæ. Cum ergo placuiſſet inter me & Senem, ut ſequenti die diſputatio nobis de ratione Geneſis haberetur, utrum omnia ex ea fierent, an eſſet aliquid in nobis, quod non Geneſis, ſed animi iudicium gereret, PETRVS ſurrexit, & ſermonem facere hoc modo cœpit: Mirum mihi admodū eſt, quod res quæ facile inueniri poſſunt, homines exquiſitis cogitationibus ac uerbis difficiles faciunt, & hi maxime qui uidentur ſibi ſapientes, quiq; uolentes dei uoluntatem comprehendere, quaſi homine utunt deo, imò & ſi quid minus, nam hominis conſilium uel ſenſum ſcire nemo poteſt, niſi ipſe prodat quid cogitauerit, ſed neq; artē quis diſcere poteſt, niſi multo tempore à magiſtro fuerit imbutus, quanto magis inuiſibilis & incomprehenſibilis dei, neq; ſenſum, neq; opus ſcire quis poteſt, niſi ipſe mittat prophetam, qui enarret cōſilium ſuū, & uiam conditionis exponat, in quantum diſcere hominibus fas eſt. Vnde ridiculum puto, cū naturalibus uijs de uirtute dei

CHRISTIANI quædam tutius ignorant, quàm inueſtigant.

Clemens Matheſeos fuit doctus.

Obſcurāt quædam homines ex induſtria.

Ridiculum eſt loqui humano more de rebus diuinis.

C hominès iudicant, & putant hoc quidē ei eſſe poſſibile, illud uero impoſſibile, aut hoc maius, illud minus, ignari omnium, qui cum ſint homines iniuſti, iudicant deum iuſtum, artificem imperiti, incorruptibilem corrupti, factura factorem.

Non ideo iudicia hominū tollēda ſunt, quod illis diuina non poſſumus aſſequi.

Et nolo putetis, quia hæc dicens iudicandi de rebus perimo facultatē, ſed conſilium do ne per diuina quis incedēs, ſine fine incurrat errores. Et ideo non ſolum ſapientibus, ſed & omnibus hominibus, qui deſideriū gerūt agnoſcendi quod ſibi expedit, ſuadeo, ut requirant uerum prophetam, quia ipſe ſolus eſt, qui nouit omnia, & ſcit quid, & quomodo unuſquiſq; quærat. Ineſt enī intra uniuſcuiuſq; noſtrum mētem, ſed in illis quidem, qui deſideriū dei agnitionis, & iuſtitiæ eius nullum gerunt, ociatur.

Chriſtus in nōnullis hominibus ocioſus eſt.

In his uero qui quod animæ ſuæ expedit quærunt, operatur & ſcientiæ lumen accendit. Propter quod primo omnium hunc requirite, quē ſi non inueneritis, ab alio uos agnituros aliquid non ſperetis. Inuenitur autē cito ab his qui ueritatis amore perquirūt, & quorum anima præoccupata nō tenetur in malitia: adeſt enim his qui eū in innocentia ſpiritus ſui deſiderant, qui per patientiam ſuſtinent, & ſuſpiria de profundo cordis, ueritatis amore producunt, fugit autem maleuolas mētes, quia ut propheta, cognoſcit cogitationes uniuſcuiuſq;. Et ideo nemo putet eū per prudentiam ſuam inuenire poſſe, niſi, ut ſupra diximus, mentem ſuā omni nequitia uacuam effecerit, atq; agnitionis eius deſiderium purum & fidele conceperit.

Prudentia humana cæcutit in rebus diuinis.

Vbi enim talem ſe quis præparauerit, ipſe, ut propheta, uidens præparatam mentem, ſponte ſe adhibet ad agnoſcendum. Si quis igitur uult omnia

D diſcere, non per ſingula diſcutiens, neq; enim poterit, cum ſit mortalis, dei inueſtigare conſilium, & ipſam immenſitatē perſcrutari, ſed ſi diſcere, ut diximus, omnia deſiderat, uerum prophetam requirat. Quem cum inuenerit, nō quæſtionibus & diſputationibus, neq; argumentis cū eo agat, ſed ſi quid reſponderit, ſi quid pronunciauerit, hoc certum eſſe, nō poteſt dubitari. Et ideo quæratur uerus propheta ante omnia, & eius uerba teneantur, in quibus illud tantummodo diſcutiendum unicuiq; eſt, ut ſatiſfaciat ſibi, ſi uere prophetica eius uerba ſunt, id eſt, ſi indubitatam fidem continent futurorum, ſi tempora definita conſignant, ſi rerum ordinem ſeruant, ſi non quæ prima ſunt, nouiſſima, & quæ in nouiſſimis geſta ſunt, prima narrarunt, ſi nihil uerſutum, nihil magica arte ad decipiendum compoſitum continent, aut ſi non quæ alijs reuelata ſunt, ad ſe tranſtulerit, admixtis mendacijs.

Habes albū, ut ita dixerim, lineam ad quam exigas prophetias.

Et cum his omnibus recto iudicio diſcuſſis, uerba cōſtiterit eſſe prophetica, ita demum credi eis de omnibus quibus dixerint, & reſponderint debet. Etenim conſideremus diligētius opus diuinæ prouidentiæ, nam qđ philoſophi introduxerūt uerba ſubtilia quædam & difficilia, ita ut ne ipſa quidem uocabula ſermonū, nota eſſe omnibus poſſent & intelligibilia, deus eos qui ſibi artifices uerborum uidebantur, per omnia imperitos eſſe erga agnitionem ueritatis oſtendit: ſimplex enim eſt, & manifeſta, ac breuis rerum ſcientia, quæ per uerum prophetā traditur, quā iſti per deuia incedentes, & ſcrupeas uerborum difficultates, tota ignorauerunt uia. Igitur uerecundis & ſimplicibus mentibus, cū uiderint fieri quæ prædicta

Logodædalos & architectos uerborum appellat Cicero.

dicta

A dicta ſunt, ſatis abundeq; ſufficit, ut de certiſſima præſcientia, certiſſimã ſcientiam capiãt, & de cætero requieſcant, euidenti agnitione ueritatis adſumpta, cætera omnia æſtimatione tractãtur, in quibus firmum eſſe nihil poteſt. Quis enim ſermo eſt, qui non recipiat contradictionem? & quæ argumentatio eſt, quæ non poſſit alia argumentatione ſubuerti? & inde eſt quod ad nullum finẽ ſcientiæ & agnitionis per huiuſmodi diſputationem peruenire homines poſſunt, priuſq; finem uitæ inueniũt, quàm quæſtionum. Et ideo cũ in his omnia habeantur incerta, ad uerum prophetam ueniendum eſt, quem deus pater uolens ab omnibus diligi, hæc quæ homines induxerunt, in quibus nihil poteſt adprehendi, uoluit penitus extinguere, ut eò magis iſte quæreretur, & quam illi obcluſerant, hic hominibus uiam ueritatis aperiret. Propter hunc enim deus etiam mundum fecit, & ab ipſo mundus repletur, unde & quærentibus ſe adeſt ubiq;, etiamſi in ultimis terræ finibus quæratur. Si uero nõ pure cũ quis, nec ſancte, neq; fideliter quærat, intra ipſum quidem eſt, quia ubiq; eſt, & intra ſenſus omnium inuenitur; ſed, ut ſupra diximus, infidelibus dormit, & abſens habetur his, à quibus eſſe non creditur. Cũq; hæc & alia huiuſmodi PETRVS de uero ꝓpheta proſequutus eſſet, turbas dimiſit. Se-B nem uero, cum rogaſſet plurimum permanere nobiſcũ, obtinere nõ potuit. ſed & ipſe diſceſſit, alia die, ſicut placuerat rediturus. Et poſt hæc nos unà cũ Petro ingreſſi hoſpitium cibo & quiete ſolito utimur.

Multis prius uitæ finis eſt quàm quæſtionum.

LIBRI OCTAVI FINIS.

S

RECOGNITIONVM DIVI CLEMENTIS AD IACOBVM FRAtrem Domini, LIBER NONVS, Rufino Torano Aquileienſe interprete.

A SEQVENTI die PETRVS unà nobiſcum mature ad locũ, in quo pridie habita fuerat diſputatio, properauit, atq; ibi cum plurimas iam ad audiendum cõueniſſe turbas, & Senem cum eis uideret, ait ad eum: Heſterno die ô Senex, cum Clemente placuerat ut hodie ſermo fieret, & aut tu oſtenderes nihil extra Geneſim fieri, aut Clemẽs doceret Geneſim non eſſe. Ad hæc SENEX reſpondit: & quid placuerit memini, & tua uerba teneo, quæ poſt pactiones loquutus es, quibus docuiſti impoſſibile eſſe homini ſcire aliqd, niſi à uero ꝓpheta didicerit. Et PETRVS: Neſcis, inquit, quomodo dixerim, ſed nunc te ego commonebo: de uoluntate dixi, & conſilio dei, quam habuit priuſquàm mundus eſſet, & quo conſilio fecerit mundum, tempora ſtatuerit, legem dederit, iuſtis ad bonorum remunerationem futurum ſeculum promiſerit, iniuſtis pœnas ex iudicij ſententia ſtatuerit, hoc ego dixi conſiliũ, & hanc uoluntatem dei, ab hominibus inueniri non poſſe, quia nemo hominũ

Senſum domini nemo nouit.

poteſt ſenſum dei cõiecturis & æſtimatione colligere, niſi propheta ab eo miſſus enunciet. Non ergo de quibuſcunq; diſciplinis, aut ſtudijs dixi, quia inue-

B niri ſine propheta, aut ſciri non poſſint: quippe qui ſciam & artificia, & diſciplinas ſciri, & exerceri ab hominibus, quas non à uero propheta, ſed à magiſtris

Quædam poſſunt ſciri ab hominibus abſq; propheta.

hominibus didicerint. Quoniam ergo te profeſſus es gnarum eſſe poſitionis ſyderum, & ſtellarũ curſus, ex quibus conuinceres Clementem, quod Geneſi omnia ſubiaceant, aut ab ipſo diſceres, quod per prouidentiam reguntur uniuerſa, & eſt etiã aliquid in nobis, hoc expedire uos cõuenit. Ad hæc SENEX reſpondit: Iam quidem neceſſarium nõ erat huiuſmodi mouere quæſtiones, ſi poſſibile eſſet nobis à uero propheta diſcere, & audire definita ſentẽtia, quia ſit aliquid in nobis, & in arbitrij poſitum libertate, ualde enim me ſermo tuus mouit heſternus, in quo de uirtute prophetica diſputaſti, unde & ego aſſentio, & confirmo ſententiam tuam, quia nihil poteſt ab homine certum indubita-

Tempus uitæ breue.

tumq; cognoſci, cui & exiguum uitæ tempus eſt, & breue ac tenue ſpiramen, quo retineri uidetur in uita. Veruntamen quoniam priuſquàm de prophetica uirtute aliquid audirem, pollicitus uideor Clementi, ut oſtenderẽ, quia omnia ſubiecta ſunt Geneſi, aut ab ipſo diſcerem, quia eſt aliquid & in nobis, præſtet

mihi

A mihi ipſe in hoc gratiam, ut primus incipiat, & quæ obijci poſſunt, proponat & abſoluat, ego eñ, ex quo paucis à te audiui de uirtute prophetiæ, magnitudinem præſcientiæ conſiderans, obſtupui fateor, nec omnino recipiendum quicquam cenſeo, quod coniecturis & æſtimatione colligitur. Et cum hæc Senex dixiſſet, ego CLEMENS dicere ita cœpi: Deus per filium ſuum creauit mundum, tanquam duplicem domũ, interiectu firmamenti huius, qđ cœlum appellatur, diſtinctam, & in ſuperiori quidem angelicas habitare uirtutes, in iſto autem uiſibili mũdo, naſci hominum multitudinem dedit, ex quibus eligeret amicos filio ſuo, cum quibus lætaretur, & qui ei tanquam ſponſo, dilecta ſponſa pararentur. Verum uſq; ad nuptiarum tempus, quod eſt præſentia ſeculi uenturi, ſtatuit uirtutem quandam, quæ ex his quæ in hoc mundo naſcuntur, eligat & cuſtodiat meliores, ac ſeruet filio ſuo, ſequeſtratos in loco quodam mũdi, qui extra peccatum eſt, in quo iam ſunt aliquanti, qui ibi uelut ſponſa, ut dixi, decora, ad ſponſi præſentiam præparantur. Nam mũdi huius, & præſentis temporis princeps, adultero ſimilis eſt, qui mentes hominũ corrumpit, ac uiolat, & à deſiderio ueri ſponſi ſeducẽs, inlicit ad aliena deſideria. Sed dicit aliquis: quid ergo neceſſe erat iſtum principẽ fieri, qui à uero principe mentes hominũ declinaret? Quoniã deus qui, ut dixi, filio ſuo amicos uoluit præparare, non eos tales eſſe uoluit, qui neceſſitate naturæ, aliud quid eſſe nõ poſſent, ſed qui arbitrio ſuo, & uoluntate boni eſſe deſiderarent, quia nec laudabile eſt, qđ non eſt deſiderabile, nec bonũ iudicatur, quod nõ propoſito expetitur, nihil eñ laudis eſt id eſſe, à quo te mutari naturæ neceſſitas nõ ſinat.

Coniecturis nõ relinquitur locus in rebus diuinis.

N O T A

Diabolus tanq̃ adulter ſpõſas Chriſti uiolat.

B Prouidentia ergo dei, hominũ multitudinem naſci in hoc mundo uoluit, ut ex pluribus, eligerentur qui iuſtam diligerent uitã. Et quia præſentẽ mundũ præuidit, non aliter poſſe, niſi diuerſitate & inæqualitate cõſtare, ſecundum præſentium rerum diuerſitates, unicuiq; menti libertatem motuum dedit, & hunc principem poſuit, quo ea quæ contraria uidentur agitante, electio meliorum uirtutis opere conſtaret. Sed ut planius fiat quod dicimus, per ſingula exponemus: Nunquid omnes, uerbi gratia, oportebat eſſe in hoc mundo reges, aut principes, aut dominos, aut pædagogos, aut legiſperitos, aut geõmetras, aut aurifices, aut piſtores, aut fabros, aut grammaticos, aut diuites, aut agricolas, aut holitores, aut piſcatores, aut pauperes? hæc certũ eſt, quia omnes eſſe nõ poterãt. Omnia tamen hæc officia, & multo plura, præſens uita hominũ requirit, & ſine his tranſigi nõ poteſt, eſt ergo neceſſaria in hoc mũdo inæqualitas. Non eñ poteſt eſſe rex, niſi habeat quos regat, & quibus imperet: neq; poteſt eſſe dominus niſi habeat cui dominetr, & cætera ſimiliter. Sciẽs ergo conditor à nullo ſpõte ueniri ad agonẽ, dũ refugitr labor, hoc eſt, ad exercẽdas artes iſtas quas ſupra diximus, per quas uel iuſtitia uniuſcuiuſq;, uel miſericordia manifeſtari poteſt, corpus homini fecit, qđ famẽ, & ſitim, & frigus reciperet, ut reficiendi corporis cauſſa cõpulſi homines, ad omnes, quas ſupra expoſuimus, artes, uictus neceſſitate deſcenderẽt. Cibi eñ & potus atq; indumẽti gratia, ſingulas quaſq; artes expetere edocemur. Et hic iã uniuſcuiuſq; mentis ꝓpoſitũ

Non omnes omnia eſſe poſſumus.

Venter artis magiſter eſt.

C declaratur, utrum neceſſitatē famis & frigoris, per furta & homicidia, ac periuria ſartiat, perq́ alia huiuſmodi ſcelera: an iuſtitiam, miſericordiā, continentiamq́ cuſtodiens, artis ſtudio & manuum labore, imminentis neceſſitatis expleat miniſterium. Si enim cum iuſtitia & pietate, ac miſericordia, neceſſitatē corporis trāſigat, uelut propoſiti agonis uictor, amicus filij dei, & electus abſcedit. Si uero per fraudes, per iniquitates, & ſcelera, concupiſcentijs deſeruit corporalibus, principibus mūdi, atq; omnium dæmonum amicus efficitur, à quibus etiam hoc edocetur, ut ſtellarū curſibus, malorum ſuorū adſcribat errores, quod non niſi propoſito ac uoluntate delegit. Etenim artes cogente, ut diximus, cibi ac potus uoluptate, diſcuntur & exercentur, quæ uoluptas, cum adceſſerit unicuiq; ueritatis agnitio, infirmior efficitur, ſuccedēte parſimonia: quantus enim ſumptus eſt, aqua & pane utentibus, & hunc à deo ſperantibus? Eſt ergo, ut diximus, neceſſaria quædam in diſpenſatione mundi inæqualitas, dum omnes quidem homines, non omnia poſſunt ſcire, uel implere artificia, uſu tamen & miniſterio omnium, penè omnes indigent, & ob hoc neceſſe eſt alium operari, alium operanti præbere mercedem, aliū ſeruire, alium dominari, alium regi, aliū regere, ſed hanc inæqualitatem quæ mortalium uitā neceſſario ſubſequuta eſt, diuina prouidentia in occaſionē iuſtitiæ, miſericordie, humanitatiſq; conuertit, ut dum hæc inter homines aguntur, ſit unicuiq; cauſſa iuſte agendi cum eo, cui merces operis exoluenda eſt, & faciendi miſericordiā cum eo, qui debilitate fortaſſis, aut penuria intercedente, debitum ſoluere non

Neceſſitati corporis ita inſeruiendum eſt, ne interim deſignemus quicq̄, quod proximo obſit.

Parſimonia Chriſtianis magnum uectigal eſt.

Inequalitas illa in mūdo, pro occaſione eſt, nobis miſericordiæ.

D poteſt. Sed & humane agendi cum his qui conditione uidētur obnoxij, manſuetudinem quoque conſeruandi erga ſubiectos, & omnia prorſus gerendi ſecundum legem dei: dedit enim legem, iuuans per hoc humanas mentes, ut facilius erga unumquodq; qualiter agi deberet, aduerterent, qua uia effugerent malū, & qua ad futura tenderent bona, & ut in aqua regenerati per opera bona, ignem uetuſtæ natiuitatis extinguerent. Prima enim noſtra natiuitas, per ignem concupiſcentiæ deſcendit, & ideo diſpenſatione diuina, ſecunda hæc per aquam introducitur, quæ reſtinguat ignis naturam, & cœleſti ſpiritu anima inluminata, metū primæ natiuitatis abijciat, ſi tamen ita de reliquo uiuat, ut nullas omnino mūdi huius uoluptates requirat, ſed ſit tanquam peregrinus & aduena, atq; alterius ciuitatis ciuis. Sed fortaſſe dicas, quia in his quidem, in quibus naturalis neceſſitas, exigit artium operumq́ miniſterium, poteſt unuſquiſq; habere in poteſtate, ſeruare iuſtitiam, & modum, uel deſiderijs, uel actibus quē uelit imponere. Quid de ægritudinibus dicemus, & infirmitatibus, quæ accidunt hominibus, & quod dæmonibus nonnulli urgentur, & febribus, & frigoribus, nonnulli etiā furore aguntur, & mente excidunt, & omnia illa, quæ innumeris caſibus premunt mortalium genus? Ad hæc dicemus, ſi conſideret quis totius miniſterij rationē, hæc illis, quæ ſupra expoſuimus, iuſtiora eſſe pronūciabit: Deus enim hominibus naturā dedit, per quam & doceri poſſint de bono, & obſiſtere malo, id eſt, ut & artes poſſint diſcere, & obſiſtere uoluptatibus, ac præferre in omnibus legē dei, & ob hoc uirtutes quaſdam

Duæ natiuitates hominū.

Mundus nobis pro hoſpitio eſt, nō domo.

Natura hominū capax boni.

A dam contrarias,oberrare mundum hunc,& obluctari nobiſcū permiſit, propter cauſſas quæ iam ſuperius dictæ ſunt,ut ex earum certamine,oriatur iuſtis palma uictoriæ,& meritum præmiorum. Ex iſtis ergo accidit interdum,ut ſi qui incontinenter egerint,& nō tantū obſiſtere,quàm cedere atq; in ſemetipſis dare eis uoluerint locū,noxia earum adſpiratione generetur intemperata, & uicioſa progenies. Dum em̄ totū libidini indulgetur, & obſeruatio nulla coeundi eſt,illorum ſine dubio dæmonum,quibus hæc perurgentibus fiunt, uicia & fragilitates ſuſcipit importuna generatio. Et ideo pro huiuſmodi uicijs natorum,obnoxij erunt parentes,qui legem ſeruare concubitus noluerunt,licet ſint & aliæ cauſſæ ſecretiores,quibus his malis obnoxiæ efficiūtur animæ, quas nunc proferre temporis nō eſt. Tamen oportet unumquemq; agnoſcere legem dei,ut ex ea generandi obſeruantiā ſumat,& immunditiæ cauſſas declinet,ut poſſit mundum eſſe quod gignitur. Neq; enim fas eſt, ut nō in plantandis quidem uirgultis,uel in ſeminandis frugibus,opportunū tempus quæratur,terra purgetur,atq; omnia quæ conuenit præparentur, ne forte ſemen iactum lædatur & pereat,& in ſolo homine,qui eſt ſuper hæc omnia,ſerendi obſeruatio nulla habeatur,nulla cautela. Sed quid, quod nōnulli,inquit,cū in prima ætate abſq; uicio fuerint corporali, proceſſu temporis incurrunt hæc mala,ita ut aliquanti etiam uiolenter præcipitentur in mortem? Etiam de his uicina,& penè eadem ratio eſt,illæ enim,quas diximus cōtrarias humano generi poteſtates,ad uniuſcuiuſq; cor, per multas & diuerſas concupiſcentias inuitantur quodammodo,& ingrediēdi accipiunt locum,eſtq; hæc in illis uis & poteſtas,quæ hortetur & incitet tantum,non quæ cogat, & perficiat. Si ergo

Chriſtiano perpetuū eſt certamen contra uicia.

Hereditaria ſūt liberis multa uicia corporis à parētibus

B quis adquieſcat eis,ut etiam agat ea quæ male deſiderat,conſenſus ſui & actus, mercedem perditionis & peſſimæ mortis inueniet. Si uero futurum iudicium cogitans,metu ipſo fuerit repreſſus,& reuocauerit ſe,ne actu impleat,qđ' mala cogitatione concepit,effugiet non ſolum perniciem præſentem, ſed & futura ſupplicia. Omnis enim cauſſa peccati,ſimilis uidetur eſſe ſtuppæ pice oblitæ,quæ ubi calorem ignis acceperit,ſtatim inflammatur, huius uero ignis incendium opera eſſe dæmonum intelligantur. Si ergo inueniatur quis peccatis & concupiſcentijs tanquam pice oblitus,ignis ei facillime dominatur. Si uero non peccati pice, ſed aqua purificationis & regenerationis infuſa ſit ſtuppa, ignis in ea dæmonum nō ualebit accendi. Sed dicet aliquis: & quid faciemus iam nos,quos cōtigit peccatis ſicut pice oblitos? reſpondebo,nihil aliud niſi ut feſtinetis ablui,quo expurgetur à uobis ignis materia,per inuocationem ſancti nominis,& de reliquo futuri iudicij metu, concupiſcentias refrenetis,atq; aduerſarias poteſtates,cum forte ad ſenſus ueſtros acceſſerint, tota obſtinatione pellatis. Sed dicis: ſi in amorem quis inciderit,quomodo ſe poterit continere, etiamſi ante oculos ſuos,ipſum ignis fluuium,quem pyriphlegetonta nominãt uideat? Hæc excuſatio eſt eorū qui conuerti ad pœnitentiam nolunt. Deniq; nūc nolo pyriphlegetonta adducas in mediū,hominum tibi propone pœnas, & uide quantum ualeat metus,poteſt'ne quiſquam,cum pro amoris crimine

Cauſſa peccati ſimilis eſt ſtuppæ oblitæ pice.

C ad ſupplicium ducitur,& ad ſtipitem conſigatur urendus,in illo tempore eius
quam amauit, uel deſideriũ capere, uel ſpeciem ante oculos proponere? Ne=
quaquã,inquies,uides ergo,quia præſens metus,reſecat iniqua deſideria. Qđ
ſi credentes deo,& futurum iudicium,pœnamq; ignis æterni confitentes,non
ſe continent à peccato,certum eſt quod non plena fide credunt: ſi enim certa
Metus fidei cõiunctus. ſit fides,certus ſit & timor:ſi uero minus aliquid eſt in fide,relaxatur & metus,
& tunc locum inueniunt introeundi contrariæ poteſtates,quarum perſuaſio=
nibus cum adquieuerint, neceſſe eſt,ut & poteſtati earum obnoxij fiant, &
ipſis perſuadentibus agantur ad præcipitia peccati. Igitur Aſtrologi ignoran
tes huiuſmodi myſteria,putant ſtellarum curſibus iſta contingere,unde & his
qui accedunt ad eos,ut de futuris aliquid conſulant, reſpondentes falluntur in
plurimis,nec mirum,nõ enim ſunt prophetæ, ſed uſu multi temporis autores
eorum perfugium quoddam,in his quibus decipiebantur,inueniũt,& clima=
Climacterici anni Aſtrologorum. teras quaſdam introducunt, ut de rebus incertis, ſcientiam fingant. Clima=
teras enim dicunt, quaſi periculi tempus,in quo interdum perimatur quis,in=
terdum non perimatur,ignorantes quod non ſtellarũ curſus hæc,ſed dæmo=
num gerit operatio,qui ad aſtrologiæ errorem confirmandũ,deſeruientes,cal
culis matheſis decipiunt homines ad peccandum,ut cum uel deo permittẽte,
uel legibus exigentibus,peccati dederint pœnas,uerum dixiſſe uideatur aſtro
logus,& tamen falluntur etiam in hoc: ſi enim cito conuerſi fuerint ad pœni=
tentiam,& futuræ pœnæ recordationem conceperint ac metum, cõuerſis ad
D deum per gratiam baptiſmi, reſoluitur pœna mortis. Sed dicet quis,multi &
homicidium,& adulterium, & alia ſcelera cõmiſerunt,& nihil mali paſſi ſunt.
Hoc quidem raro accidit hominibus,tamẽ neſcientibus conſiliũ dei,frequen=
ter uidetur accidere, deus autem qui nouit uniuerſa, ſcit quomodo, & quare
Deus ſolus nouit quemadmodum fiant peccata, non ergo in his quicquã temere ab homine definiendum eſt. peccet,qui peccat,& quæ unumquemq; cauſſa ducat ad peccatum. Hoc tamẽ
generaliter agnoſcendum eſt, quod ſi qui non ita mente, ut actibus mali ſunt,
propoſito incitato ad peccandum deuoluuntur, his uelocior & magis in præ=
ſenti uita redditur pœna, ubiq; enim & ſemper deus prout competere iu=
dicat,unicuiq; pro actibus ſuis reddit. Eorum uero, qui propoſito exercent
malitiam,ita ut interdum etiam in eos ſæuiant, à quibus bona cõſequuti ſunt,
& nullam recordationem capiunt ad pœnitentiam, differt pœnas in futurũ,
nõ enim merentur iſti,ſicut illi,de quibus ſupra diximus, in præſenti uita ſce=
lerum ſuorũ finire uindictam,ſed permittitur eis præſens tempus implere, ut
uolunt,quia emendatio eorum non eſt iam talis, quæ temperalibus indigeat
caſtigationibus,ſed quæ æterni ignis in inferno exigat pœnas, quorũ animæ
ibi pœnitentiam quærent,ubi inuenire non poterunt. Quod ſi in hac uita po
ſiti,illas quas ibi patiẽtur pœnas,ante oculos poſuiſſent,refrenaſſent utiq; de=
ſideria,& nullo pacto decidiſſent in peccatum. Multum enim poteſt ſenſus in
anima,ad reſecandas omnes eius cupiditates, maxime cum cœleſtiũ ſcientiam
cœperit,per quam lumine ueritatis accepto, ab omni obſcuritate malorum
actuum declinauit. Sicut enim ſol omnes ſtellas ſplendore ſui fulgoris obtun=
dit &

A dit,& contegit,ita & mens per ſcientiæ lucem,omnes concupiſcentias animæ inefficaces reddit & ocioſas, futuri iudicij memoriam ſuper eas tanquam radios ſuos emittens,ita ut ne apparere quidē ultra in anima queant. Quod autem timor dei multum ualeat ad deprimendas concupiſcentias, cape humani timoris exemplum: Quotus quiſq; eſt,qui non inter homines cōcupiſcat aliena, & tamen metu pœnæ quæ legibus ſtatuta eſt,refrenatur,& continentius agit? Regi propter metum gentes ſubiacent,& armatus paret exercitus. Serui cum ſint ualidiores dominis ſuis,propter metum tamen imperia perferūt dominorū. Beſtiæ ipſæ feræ metu miteſcunt. Tauri ualidiſſimi, iugo colla ſubmittunt,& immanes elephanti magiſtris obtemperant per timorem. Sed cur humanis utamur exemplis,cum etiam diuina non deſint? nónne terra ipſa ſub præcepti metu permanet,quod etiam motu ſui & tremore teſtatur? Mare ſtatutum terminum ſeruat,angeli pacem cuſtodiunt, ſtellæ ordinem tenent, & fluuij meatus,dæmones quoq; certum eſt timore in fugam uerti. Et ne per ſingula ſermonem longius producamus, intuere quomodo unumquecq; timor dei continens,cuncta in harmonia propria, & ordinis ſui cōpage cuſtodiat. Quanto magis ergo certi eſſe debetis,quia & dæmonum cōcupiſcentiæ,quæ in cordibus ueſtris oriuntur,admonitione timoris dei extingui poſſunt,& penitus aboleri, cum etiam ipſi incentores concupiſcentiæ, metu ſibi dominante diffugiant. Hæc ita ſe habere ſciens,ſi quid tibi reſpōdendum uidetur, incipe. Tum SENEX: Sapienter,inquit,filius meus Clemens aptauit proſequutionem ſuam,ita ut nihil nobis ad hæc dicendū reliquerit, uerum omnis eius

Cognitio ueritatis ut ſol, mētem inluminat

B ſermo,quem de natura hominis diſſeruit,hanc habet continentiam,quia cum eo quod ineſt libertas arbitrij,eſt extrinſecus & aliqua cauſſa mali, ex qua per diuerſas concupiſcentias incitantur quidem homines, non tamen coguntur ad peccatū,pro eo,inquit,quod multo his ualidior eſt timor qui obſiſtat, & impetus deſideriorum refrenet,ut cum naturales motus deciderint,effugatis his, qui eos incitant & inflammant dæmonibus,peccatum non poſſit admitti. Sed me hæc non adducūt ad fidem, conſcius enim mihi ſum quorundam,ex quibus bene noui,quia compaginatione ſtellarum, homines aut homicidæ, aut adulteri fiunt,cæteraq; perpetrāt mala. Similiter autem & honeſtæ ac pudicæ feminæ,ut bene agant inde coguntur,deniq; cum Mars centrū tenens,in domo ſua ex tetragono reſpexerit Saturnum cum Mercurio ad centrum, Luna ueniente ſuper eum plena,in Geneſi diurna,efficit homicidas, & gladio caſuros,ſanguinarios,ebrioſos,libidinoſos,dæmonioſos,ſecretorum perſcrutatores,maleficos,ſacrilegos,& ſi qua ſunt his ſimilia, præcipue cum bonarum ſtellarum nulla reſpexerit. Sed & ipſe rurſus Mars ad Venerem ſchæma tetragonum habens,ex parte ad centrum non reſpiciente aliquo bonorum, adulteros efficit,& ſorores & filias & matres in coniugium adducit. Venus cū Luna in finibus & domibus Saturni cum Saturno,ſi fuerit adteſtante Marte,efficit mulieres quidem uiragines,ad agriculturā,ad ſtructurā, & ad omne opus uirile promptas, miſceri quibuſcunq; uoluerint,& nō argui à uiris pro adul-

Genethliacorū de aſpectibus uanitas.

C terio, nulla uti mollitie, non unguentis, non ueſtibus, non calciamentis muliebribus, ſed uirorum ſorte agentes, uiros autem eſſe ut feminas, nec quicquam uirile gerere, cacodæmon Venus cum Marte ſi ſit in ariete, efficit è contrario mulieres, ſi ſit in capræcornu aut aquario. Cūq; multa de his Senex proſequutus eſſet, & unumquodq; ſchema matheſis, ſtellarum quoq; poſitiones enumeraſſet, uolens per hæc oſtendere, quia timor non ſufficiat refrenare concupiſcentias, ego rurſus reſpondi, uere pater doctiſſime & eruditiſſime proſequutus es, & ipſa me ratio inuitat, aliquid ad ea quæ à te diſſerta ſunt, reſpondere, quoniamquidem ſcientia mihi matheſis nota eſt, & libenter cum erudito uiro habeo ſermonem. Accipe ergo ad ea quæ dixiſti, ut euidenter agnoſcas Geneſim ex ſtellis omnino non eſſe, & quia poſſibile ſit obſiſti aduerſum impugnationem dæmonum, ab his qui confugiunt ad deum, ac ſicut prædixi, non ſolū per timorem dei naturales cohiberi concupiſcentias poſſe, ſed & per timorem hominum, ſicut iam nunc edocebimus, leges ſunt in unaquaq; regione uel regno ab hominibus poſitæ, ſiue ſcriptura, ſiue etiam uſu durantes, quas nemo facile tranſgreditur. Deniq; primi Seres qui initio orbis terræ habitant, neque homicidium, neq; adulterium, neq; ſcortū nōſſe, neq; furtum cōmittere, neq; idola uenerari, & in illa omni regione quæ eſt maxima, neq; templum inuenitur, neq; ſimulacrum, neque meretrix, neq; adultera, neq; fur ad iudicium deducitur, ſed neque occiſus ibi homo fertur aliquando, & tamen nullius libertas arbitrij ſecundum uos à ſtella Martis ignita, ut ferro uteretur ad hominis necem, nec Venus cum Marte poſita, alienum matrimonium compulit uiciari, cum utiq; apud eos, per ſingulos dies Mars medium cœli circulum teneat. Sed eſt apud Seres legum metus uehemētior, quàm Geneſis conſtellatio. Sunt ſimiliter & apud Bactras in regionibus Indorum immēſæ multitudines Bragmanorum, qui & ipſi ex traditione maiorum moribus, legibuſq; concordibus, neq; homicidium, neq; adulterium committunt, neque ſimulacra colūt, neque animantia edere in uſu habent, nunquam inebriantur, nunquam maliſtioſe aliquid gerunt, ſed deum ſemper timent: & quidem cū cæteri Indorū & homicidia, & adulteria committant, & ſimulacra colant, & inebrientur, atque alia huiuſmodi flagitia exerceant. Sed & in ipſius Indiæ nihilominus occiduis partibus, regio quædam eſt, ubi hoſpites cum inciderint, capti immolantur & comeduntur, & neq; bonæ ſtellæ uetuerunt eos ab huiuſmodi flagitijs, & ab execrandis cibis, neque malignæ ſtellæ compulerunt Bragmanas, ut aliquid agerent mali. Et rurſus mos apud Perſas, matres accipere in coniugium, & ſorores & filias, & ſub illo omni axe inceſta Perſæ ineunt matrimonia. Ac ne forte liceat his qui matheſim ſequuntur, uti illo perfugio quo dicūt, certas quaſdā eſſe plagas cœli, quibus propria quædam habere conceditur, ex ipſa Perſarū gente aliquanti ad peregrina profecti ſunt, qui Maguſæi appellantur, ex quibus uſque in hodiernum ſunt alij in Media, alij in Parthia, ſed & in Aegypto nonnulli, plures autem in Galatia, & Phrygia, qui omnes inceſtæ huius traditionis formam indeclinabilem ſeruant, ac poſteris cuſtodiendam tranſmittūt, etiam

Timent peccare mali formidine pœnæ.

D

Seres.

Bactræ.

Bragmani.

Scytobarros eos eſſe ex libro, quinto Plinij adparet.

Perſæ.

Maguſæi.

A etiam cum plagam cœli mutauerint,nec tamen eos Venus cũ Luna in finibus
& domibus Saturni,cum Saturno adteſtante etiam Marte, compulit habere
inter cæteros Geneſim. Apud Gelos quoq; mos eſt, ut mulieres agricolẽtur,
ædificent,& omne opus uirile perficiant, ſed & miſeri quibus uolunt licet,
nec incuſantur à uiris,aut adulteræ appellantur, paſſim enim concubitus mi-
ſcent,& præcipue cum hoſpitibus, unguenta neſciunt, non induuntur ueſte

Gelonum gens talis qualis eſt apud Soli.Pandça.

fucata,nõ calceis,è contra uiri Gelonũ ornantur,pectuntur, indumentis mol-
libus & uarijs induuntur,auro compoſiti, unguentiſq; delibuti, & hæc non
pro diſſolutione uirium,ſunt enim bellicoſiſſimi,& uenatores acerrimi,nec ta
men uniuerſæ Gelonũ mulieres, in capræcornu aut aquario cacodæmonem
Venerem naſcentes habuere; neq; uiri eorum in ariete cum Marte Venerem
poſitã,per quod ſchema, effeminatos & diſſolutos naſci adſerit uiros Chaldai-
ca diſciplina. Porrò uero in Suſis,mulieres unguẽtis,& quidem optimis utun
tur ornamentis,comptæ ex lapidibus precioſis,miniſterijs quoq; ancillarum

Suſidæ mulieres.

fultæ procedunt,multo maiore ambitione quàm uiri, nec tamen pudicitiã co-
lunt,ſed indifferens eis cum quibuſcunq; uoluerint uſus eſt, & ſeruis & hoſpi
tibus,tali licentia à uiris permiſſa,& non ſolum non culpantur pro hoc, ſed &
dominantur in uiros. Nec tamen omniũ Geneſis mulierum Suſidarũ in medie
tate cœli, cum Ioue & Marte Venerem in Iouis domibus habent. In ulteriori
bus oriente partibus,ſi puer muliebri ſe ſubſternat iniuriæ, cum agnitum fue-
rit, à fratribus,aut parentibus,uel quibuslibet proximis interficitur, nec ſepul-
tura donatur. Et rurſus apud Gallos lex priſca conſtituit,nuptum tradi publi-
ce pueros,nec obprobrium ex hoc aliquod duci, & nunquid poſſibile eſt, ut

Gallorũ lege pueri nuptum tradebantur.

B omnes qui tam turpiter ſuccumbunt apud Gallos,Luciferũ cum Mercurio in
domibus Saturni & finibus Martis habuerint? In Britanniæ partibus,plures
uiri unam habẽt uxorem, in Parthia multæ mulieres unum habent uirum, &
utraq; orbis pars,moribus ſuis atque inſtitutis obſequitur. Amazones omnes
non habent uiros, ſed ſicut animalia, ſemel in anno circa uernale æquinoctiũ
proprios egreſſæ terminos,finitimæ gentis uiris miſcẽtur,ſolennitatem quan
dam per hoc obſeruantes, ex quibus cum conceperint, redeunt, & ſi marem
pepererint,abijciũt,feminas nutriũt. Cumq; unius temporis ſit omniũ partus,

Britãni multi unam uxorem habent.
Parthi ſinguli multas habent uxores.
Amazones ſemel in anno miſcentur uiris.

abſurdum eſt,ut in maribus quidem putetur Mars cum Saturno in tempore
æquis eſſe portionibus, in feminarum uero Geneſi nunquam. Sed neq; Mer-
curiũ cũ Venere habuiſſe in domibus proprijs poſitũ,ut uel pictores ſibi, uel
ſculptores,uel trapezitas efficiat, aut in domibus Veneris, ut unguentarios,
uel uocales,uel poëtas, ꝑducat. Apud Sarracenos & ſuperiores Libes & Mau
ros,& circa ora maris Oceani habitantes,ſed & in extremis Germaniæ parti-
bus,& apud Sarmatas,& Scythas,atq; oẽs quæ ſub axe Septentrionis iacent,

Mauri.
Germani.
Sarmatæ.

pontici littoris gentes,& in Chryſea inſula,nunquam inuenitur trapezita,nec
ſculptor,aut pictor,aut architectus,aut geometres. aut tragœdus, aut poëta,
ergo deficit apud eos Mercurij, Veneriſq; conſtellatio. Ex omni orbe terrarũ
Medi tantummodo ſumma obſeruantia, adhuc ſpirãtes homines,canibus de-

Canes Medis ſunt pro ſepultura.

C uorandos abijciunt, & non ob hoc Martem cum Luna per diurnã Geneſim in cancro poſitos habent. Indi mortuos ſuos incendunt, cum quibus & uxores defunctorum, ſponte ſe offerentes exuruntur. Sed nõ ideo omnes quæ uiuæ incenduntur Indorum mulieres, in nocturna Geneſi ſub terra habent ſolẽ cum Marte in partibus Martis. Germanorum plurimi laqueo uitam finiunt, nec idcirco omnes Lunam cum hora, Saturno & Marte circũcinctas habent, ſed non in omni gente, & in omni die per omnem diuerſitatẽ Geneſis naſcuntur homines. Ex quibus omnibus apparet, quia metus legum in unaquaq; regione dominatur, & arbitrij libertas, quæ eſt hominibus inſita per ſpiritum: obtemperat legibus, nec cogere poteſt Geneſis aut Seres homicidium cõmittere, aut Bragmanos carnibus ueſci, aut Perſas inceſta uitare, uel Indos nõ exuri, aut Medos nõ à canibus deuorari, Parthos nõ habere plures uxores, aut mulieres Meſopotamiæ nõ ſeruare pudicitiã, Græcos non exerceri paleſtris, Gallorum pueros nõ pati muliebria, uel gentes barbaras Græcorum ſtudijs inſtitui, ſed, ut diximus, unaquæq; gens ſuis legibus utitur pro libertatis arbitrio, & decreta Geneſis, legum ſeueritate depellit. Sed dicet aliquis eorum qui in diſciplina matheſis eruditi ſunt, Geneſim in ſeptem partes dirimi, quæ illi climata appellant, dominari uero unicuiq; climati, unam ex ſeptẽ ſtellis, & iſtas quas expoſuimus diuerſas leges, non ab hominibus poſitas, ſed ab iſtis principibus ſecundum uniuſcuiuſq; uoluntatem, & hoc quod ſtellæ uiſum eſt, legem ab hominibus obſeruatã. Ad hæc ergo reſpõdebimus quod primo quidem non eſt in ſeptem partes orbis terræ diuiſus; tum deinde, & ſi ita eſſet, in
D una parte & in una regione inuenimus multas differentias legũ, & ideo neq; ſeptẽ ſunt ſecundũ numerum ſtellarum, neque duodecim ſecundum numerũ ſignorum, neq; XXX, & VI, ſecundũ numerũ decanorum, ſed ſunt innumeræ. Meminiſſe aũt debemus eorũ quæ ſupra enumerata ſunt, quod in una Indiæ regione ſunt, & qui hominum carnibus ueſcantur,* & ſunt qui etiam à pecudibus uel auibus, omnibusq; animantibus abſtineant. Et quia Maguſæi nõ ſolum in Perſide matres ac filias accipiunt in matrimoniũ, ſed & in omni gente ubicunq; habitauerint, malorũ ſuorũ inceſta inſtituta cuſtodiunt. Tũ præterea & innumeras gẽtes memorauimus, quæ penitus ſtudia neſciũt literarũ, ſed & aliquãti ſapiẽtes uiri, ipſas leges in nõnullis cõmutauerũt locis, aliæ uero etiã ſponte pro ſui uel impoſſibilitate, uel inhoneſtate derelictæ ſunt, certe qđ in promptu eſt noſcere, quanti imperatores gentiũ quas uicerant leges, & inſtituta mutarunt, & ſuis eas legibus ſubiecerũt, quod euidenter à Romanis factum docetur, qui omnem penè orbem, omneſq; nationes proprijs primo & uarijs legibus inſtitutiſq; uiuentes, in Romanorũ ius & ciuilia ſcita uerterunt. Supereſt ergo ut & ſtellæ gentiũ, quæ à Romanis uictæ ſunt, climata ſua pariterq; perdiderint. Addã adhuc rem, quæ poſſit etiã ualde incredulis ſatisfacere, Iudæi omnes qui ſub lege Moyſi uiuunt, filios ſuos octaua die abſq; ulla dilatione circumcidunt, & infantis teneri ſanguinem fundunt, à ſeculo autẽ nullus ex gentibus hoc die octaua perpeſſus eſt, & è contra Iudæorũ nullus omiſit.

Indi exurunt mortuos.

GERMANI laqueo uitam ſolent finire.

Septem climata.

Scytotbauri.

** Bragmanes eos eſſe conſtat ex Euſeb. Præ. euange. lib. 6. in quẽ ex Clemente ad uerbũ multa trãſtulit.*

Pandos populos intellige.

Circũciſio Iudæorum.

A ſit. Quomodo ergo in hoc ratio Geneſis ſtabit, cũ per cunctas orbis terræ par
tes, omnes Iudæi admixti gentibus uiuant, & octaua ferrũ perferãt die, unius
in membri loco, & nemo gentiliũ, ſed ipſi ſoli, ut dixi, hoc faciunt, nõ ſtella co-
gente, nec perfuſione ſanguinis perurgente, ſed lege religionis adducti, & in
quocunq; orbis loco fuerint, hoc eſt eis inſigne uernaculũ? Sed & quod unũ
nomen omnibus ineſt ubicunq; fuerint, nunquid & hoc per Geneſim uenit?
& quod nunquam apud eos infans natus exponitur, & quod ſeptimo quoq;
die omnes ubicunq; fuerint, ociũ gerunt, nec iter incedunt, nec igni utuntur.

Vernaculũ inſigne Iudæis eſt circũciſio.

Quid eſt ergo, quod nullũ Iudæorũ in illa die cogit Geneſis, aut iter agere, aut
ædificare, aut uendere aliquid, aut emere? Quinimò & maiorem fidem rerum
præſentiũ dabo, ecce enim ex aduentu iuſti & ueri prophetæ, uixdũ ſeptem
anni ſunt, in quibus ex omnibus gentibus cõuenientes homines ad Iudæam,
& ſignis ac uirtutibus quæ uiderãt, ſed & doctrinæ maieſtate permoti, ubi re
ceperunt fidẽ eius, abeuntes ad regiones ſuas, inlicitos quoſq; gentiliũ ritus, &
inceſta ſpreuere cõiugia. Deniq; apud Parthos, ſicut nobis THOMAS, qui
apud illos euangeliũ prædicat ſcripſit, nõ multi iam erga plurima matrimonia
diffundũtur, nec multi apud Medos canibus obijciũt mortuos ſuos, neq; Per
ſæ matrũ cõiugijs, aut filiarũ inceſtis matrimonijs delectãtur, nec mulieres Su
ſides licita ducũt adulteria, nec potuit ad crimina Geneſis cõpellere, quos reli-
gionis doctrina prohibebat. Ecce ex hoc ipſo conijce, & de his de quibus ſu-
mus locis, coniecturam cape, quomodo fama tantũ perferente ad aures homi-

Sabbatum Iudæorum.

Thomas apud Parthos euangelizabat.

B num, quod propheta in Iudæa apparuit, qui ſignis & uirtutibus doceret ho-
mines unũ colere deum, omnes paratis, intentiſq; animis expectabant, etiam
ante aduentũ domini mei Petri, ut ſibi aliquis quæ docuiſſet ille qui apparuit,
nunciaret. Sed ne multa enumerare uideamur, dicam quo debeant cuncta cõ
cludi, cum deus iuſtus ſit, & ipſe fecerit hominũ naturã, quomodo poterat fie-
ri, ut ipſe poneret Geneſim contrariam nobis, quæ nos cogeret ad peccatũ, &
rurſus ulciſceretur ipſe peccantes? Vnde certũ eſt, quod nõ aliam ob cauſſam
deus ſiue in præſenti, ſiue in futuro ſeculo peccatorem punit, niſi quia ſcit eum
potuiſſe uincere, ſed neglexiſſe uictoriã: infert enim & in præſenti ſeculò uin-
dictam in homines, ſicut in eos fecit, qui diluuio perierũt, qui utiq; omnes unà
die, imò una hora extincti ſunt, cum certum ſit non eos eſſe ſecundum Geneſis
ordinẽ, una hora natos, abſurdiſſimũ eſt aũt dicere, quia ex natura nobis acci-
dat pati mala, ſi nõ prius peccata præceſſerint. Et ideo ſi ſalutis curã gerimus,
ante omnia ſcientiæ debemus operã dare: certi qđ ſi mens noſtra in ignoran
tia perſeueret, nõ ſolũ Geneſis mala, ſed & alia extrinſecus quæcunq; dæmo-
nibus uiſa fuerint, perferemus, niſi metus legũ & futuri iudicij, obſiſtat omni-
bus deſiderijs, & impetũ peccãdi refrenet. Nam & humanus timor multa bo
na, multa etiã mala agit, quæ Geneſis neſcit, ſicut ſupra oſtẽdimus. Triplici igi-
tur modo mens noſtra erroribus ſubiacet, ex his quæ per malã conſuetudinẽ
ueniũt, uel ex his quæ corpus naturaliter ſuggerit deſiderijs, uel ex his quæ cõ
trariæ poteſtates perurgẽt, ſed his ſingulis obſiſtere & repugnare habet in na

Quare deus puniat.

Tres errorum fontes ſunt.

C tura ſua mens,cũ ei obfulſerit ueritatis agnitio,per quã ſcientiã timor futuri iudicij datur,qui ſit idoneus animæ gubernator, & qui eam poſſit à cõcupiſcentiarũ præcipitijs reuocare. Quia ergo ſint hæc in noſtra poteſtate,ſufficienter dictũ eſt: Nũc & tu Senex,ſi quid habes qđ ad hæc reſpõdeas,incipe. Pleniſſime,ait,oſtendiſti fili,ſed ego,ſicut dixi ex initio,omni huic incõparabili adſertioni tuæ,à ꝓpria cõſciẽtia ꝓhibeor accõmodare cõſenſum. Noui em̃ & meã Geneſim,& cõiugis meæ,& ſcio ea quæ unicuiq; noſtrũ dictabat Geneſis accidiſſe,& ab his quæ rebus & operibus cõperta ſunt mihi, nũc uerbis transferri non poſſum. Denique quoniam te adprime imbutũ uideo in huiuſcemodi diſciplinis,audi coniugis meæ thema,& inuenies ſchema, cuius exitus accidit,habuit enim Martem cum Venere ſuper centrum,Lunã uero in occaſum in domibus Martis,& finibus Saturni,quod ſchema adulteras facit,& ſeruos proprios amare,in peregrinatione,& in aquis defungi, quod & ita factũ eſt, incidit nanq; in amorem ſerui,& periculum ſimul atque obproprium metuens,fugit cum ipſo,& peregre profecta,ubi amori ſuo ſatisfecit,perijt in mari. Et ego reſpondi: Vnde ſcis quia peregre ſeruo ſuo ſociata eſt,& in eius cõſortio poſita defungitur? Et SENEX: Certiſſime,inquit,ſcio reuera non quia nupſerit ſeruo, quippe qui neq; hoc quidem quod eũ amaret agnouerã,ſed poſtquam profecta eſt, frater meus mihi enarrauit, dicens, quod primo quidem ipſum adamaſſet,ſed ille quia erat honeſtus utpote frater,noluit thorum fratris inceſti macula polluere. Sed illa me uerens,& obprobrium nõ ferens infe-

D lix: neq; enim imputãdum ei eſt,quod eam Geneſis facere compulit,finxit ſomnium,& ait ad me: Adſtitit mihi quidam per uiſum,qui iuſſit me cum duobus geminis meis ſine mora ex urbe proficiſci. Hæc ergo cum audiſſem pro ſalute eius filiorumq; ſolicitus,confeſtim ipſam & liberos exire feci,unum qui erat iunior, mihi retinui,hoc enim qui reſponſa in ſomnis dederat, permiſiſſe dicebat. Tũ ego CLEMENS intelligens quod ipſe fortaſſis eſt & pater meus, lachrymis oppletus ſum,fratres quoq; meos uolentes ꝓſilire & aperire rem, prohibuit PETRVS,dicens: Quieſcite quoaduſq; mihi placuerit, reſpondẽs ergo PETRVS,ait ad Senem: Quod nomen erat iuniori filio tuo? At ille ait: Clemens. Et PETRVS: Si tibi,inquit,hodie coniugem tuam caſtiſſimã conſignauero,cum tribus filijs tuis,credis quia poteſt pudica mẽs motus inrationabiles ſuperare, & quod omnia quæ à nobis dicta ſunt uera ſint, & Geneſis nihil ſit? Et SENEX: Sicut impoſſibile eſt,inquit,te exhibere quod promiſiſti,ita impoſſibile eſt extra Geneſim fieri aliquid. Tum PETRVS: Teſtes,inquit,habere uolo omnes hos,qui præſentes ſunt,me tibi hodie coniugem tuã, cum tribus ueſtris liberis uiuentem pudiciſſime traditurum,& iam nunc accipe fidem rerũ ex eo,quod omnẽ cauſſam multo diligentius ſcio, quàm tu cuncta.quæ tibi per ordinem quæ geſta ſunt enarrabo,ut & tu cognoſcas,& qui præſentes ſunt diſcant. Et cum hæc dixiſſet,cõuerſus ad turbas,ita cœpit: Hic quem uidetis ô uiri in hac ueſte pauperrima,Romanæ urbis eſt ciuis,ex genere ipſius Cæſaris deſcendens,nomen ei Fauſtinianus, uxorem quoq; nobiliſſi-

Senex ille qui Fauſtinianus dicebatur, inuenitur pater Clementis.

mam

A mam Mathidiam nomine ſortitus eſt, ex qua tres filios ſuſcepit, quorũ duo ge-
mini, unus autẽ qui erat iunior, cui nomen Clemens, hic eſt. Et cũ hoc dixiſſet,
digito me oſtendit, gemini autem filij eius, ſunt iſti, Niceta & Aquila, quorum
alius Fauſtinus uocabatur prius, & alius Fauſtus. Simul autem ut nomina no
ſtra enunciauit Petrus, Senex reſolutis membris omnibus, quaſi interceptus
concidit. Nos autem filij inruentes ſuper eum, complectebamur & oſculaba-
mur, uerentes ſimul ne ſpiritum reuocare nõ poſſit. Et cũ hæc fierent, populus
quidem admiratione ipſa obſtupefactus eſt. PETRVS aũt ſurgere nos à cõ-
plexibus patris, ne eum necaremus iubet, & ipſe adprehenſa manu eius, quaſi
de ſomno quodam profundo eleuans eum, & paululum recreans, omnia quæ
geſta fuerant ſecundũ ueritatem cœpit exponere, quomodo frater eius in amo
rem inciderit Mathidiæ, & illa cum eſſet pudiciſſima, inlicitum fratris amorẽ
uiro indicare noluerit, ne uel bellũ fratribus, uel obprobriũ generi indiceret,
ſed ſapienter ſomniũ finxerit, quo ex urbe iubetur excedere cum geminis fi-
lijs, iuniore apud patrẽ relicto. Vtq; nauigantes naufragiũ ui tempeſtatis in-
currerint, & ad inſulam Antharadũ nomine expulſi, Mathidia quidem ſupra
ſaxum quoddã fluctu iactante proiecta ſit, gemini uero liberi rapti à piratis &
Cæſaream perducti, religioſæ cuidam feminæ uenundati ſunt, quæ eos in fi-
liorũ loco habens, liberaliter edocuerit & erudiri fecerit, eorumq; nomina pi
ratæ immutauerint, & Nicetam alium, aliũ Aquilam uocitauerint. Vtq; poſt
hæc ſtudiorũ & conſuetudinis cauſſa Simoni adhæſerint, atq; ab eo ubi ma-
gum & deceptorem uiderunt, auerſi acceſſerint ad Zachæũ, & ut poſt hæc
B ſociati ſunt ſibi. Sed & Clemens quomodo ex urbe agnoſcẽdæ ueritatis cauſ-
ſa profectus, per Barnabæ notitiã Cæſaream uenerit, ſibiq; innotuerit & ad-
hæſerit, utq; ab eo ſit de fide religionis edoctus. Sed & qualiter apud Antha-
radum mendicantem repererit & recognouerit matrem, utq; omnis inſula in
eius recognitione gauiſa ſit, & de pudiciſſimæ hoſpitæ contubernio, atq; eius
per ſemetipſum cõlata ſanitate, & de liberalitate Clementis in eos qui erga ma
trem benefici extiterant. Vtq; poſt hæc Niceta & Aquila requirentes quænã
eſſet peregrina mulier, cum audiſſent à Clemente omne negociũ, ſe eſſe gemi
nos eius filios Fauſtinũ exclamauerunt, & Fauſtum, omnemq; hiſtoriã quæ
eos egerit, patefecerint, utq; poſt hæc matri cautius ne ſubito gaudio interci-
peretur, ipſo inſinuante oblati ſint Petro. Sed cum hæc in auditu Senis, narra-
tione gratiſſima turbis exponeret Petrus, ita ut audientes geſtorũ miraculis,
& humanitatis miſeratione lachrymarent, neſcio unde audiens mater de reco-
gnitione patris, curſu concito inruit in mediũ noſtri cum clamore, dicẽs: Vbi
eſt meus uir, meus dominus Fauſtinianus, qui tam multis temporibus adfligi-
tur, ambulans per urbes ſingulas, & me quærens. Hæc cum illa quaſi amens
clamaret, & circumſpiceret, Senex accurrẽs cum multis lachrymis, amplecti
& conſtringere eam cœpit. Et cum hæc gererentur, Petrus rogauit turbas ut
diſcederent, dicens inuerecundũ eſſe ultra perſiſtere, ſed dandũ eis locũ fami-
liarius inuicem ſe uidendi, craſtino autem hic, inquit, ſi qui ueſtrũ uolunt, con

Quedã enim in matrimonio licet recte, parum tamen uerecunde, & decore in publico fiunt.

C ueniant ad audiendum uerbũ. His à Petro dictis, ſeceſſerunt turbæ, & cũ uellemus nos quoq; ire ad hoſpitiũ, dominus domus ait ad nos: Turpe eſt & impium tales ac tantos uiros manere in ſtabulo, cum ego omnem penè domum uacantem habeã, lectosq; ſtratos quamplurimos, & quæ neceſſaria ſunt parata. Sed Petro cõtradicente, uxor patrisfamilias unà cum liberis ſuis proſtrabat ſe ante eũ, & exorabat dicens, Obſecro te, mane apud nos. Sed ne ſic quidem adquieſcebat Petrus, donec filia eorum qui rogabant ab immundo ſpiritu temporibus multis uexata, & cathenis uincta quæ fuerat intra cõclaue clauſa, effugato à ſe dæmone, & oſtijs patefactis cum cathenis ſuis ueniens, procidit ad pedes Petri, dicens: Rectum eſt mi domine, ut agas hodie hic ſalutaria mea, & non contriſtes neque me, neque parentes meos. PETRO autẽ requirente cathenarũ ſermonumq; eius cauſſam, parentes præter ſpem læti effecti de filiæ ſanitate, & uelut ſtupore quodam adtoniti, ipſi quidem dicere nequeunt, adſtantes autem famuli aiunt: Hæc à ſeptimo ætatis anno, dæmone occupata, omnes qui accedere tentaſſent ad eam ſcindere, dilaniare morſibus, etiã diſrumpere, & hoc per uiginti annos uſque ad præſens facere nunquam deſtitit, nec ab aliquo potuit curari, ſed ne accedere ad eam quiſquam ualebat, multos enim inutiles reddidit, alios & peremit, omnibus enim uiris ualidior erat, ſine dubio uiribus dæmonis niſa. Nunc autem ut uides, ex præſentia tui dæmon quidem fugit, oſtia

Puella à dæmonio liberatur ex Petri ingreſſu.

D uero quæ ſummo cum munimento clauſa fuerant, aperta ſunt, & ipſa ſana ſtat ante te rogans, ut diem ſalutarium ſuorũ lætum & ipſi, & parentibus facias, & maneas apud eos. Hæc cum ita unus ex famulis enarraſſet, & ipſæ cathenæ de manibus eius ac pedibus fuiſſent ſponte reſolutæ, PETRVS certus quod per ipſum ſanitas hæc reddita ſit puellæ, adquieuit manere apud eos. Sed & illos qui remanſerant in hoſpitio, unà cum uxore ſua tranſire iuſſit, & unuſquiſq; acceptis ſeorſum cubiculis manſimus, atq; ex more cibo ſumpto, redditisq; laudibus deo, ſuis ſinguli requieuimus locis.

LIBRI NONI FINIS.

RECOGNITIONVM DIVI CLEMENTIS AD IACOBVM FRAtrem Domini, LIBER DECIMVS, Rufino Torano Aquileienſe interprete.

A MANE autem exorto ſole, ego CLEMENS & NICETA atque AQVILA unà cum PETRO, uenimus ad locum in quo Pater ſimul cũ matre requieſcebat: & cũ adhuc eos dormientes reperiſſemus, ꝓ foribus cõſedimus, ubi PETRVS talibus apud nos ſermonibus utitur: Audite me dilectiſſimi cõſerui, ſcio quia grandem habetis affectũ erga patrẽ ueſtrũ, uereor ergo ne ante tempus eũ perurgeatis iugum religionis ſuſcipere, nondum ad id paratum, ad quod forte pro ueſtri gratia uideatur adquieſcere; ſed hoc non eſt firmum, quod enim propter homines fit, probabile non eſt, & cito dilabitur. Ideoq; uidetur mihi, ut cõcedatis ei anno uno uiuere pro arbitrio, in quo poteſt iter agens nobiſcũ, dum nos alios docemus, etiam ipſe ſimpliciter audire; & audiens, ſiquidem agnoſcendæ ueritatis rectũ propoſitũ gerit, ipſe rogabit ut ſuſcipiat religionis iugũ, aut ſi non placet ei recipere, permaneat amicus. Hi enim qui non id ex corde ſuſcipiunt, cum cœperint ferre nõ poſſe, non ſolum abijciunt quod ſuſceperant, ſed quaſi pro excuſatione infirmitatis ſuæ, incipiunt uiam religionis blaſphemare, & male loqui de his, quos nequaquam ſequi aut imitari potuerunt. Ad hæc NICETA reſpondit: Non contradico domine mi Petre rectis & bonis conſilijs tuis, ſed dicere aliquid uolo, ut per hoc diſcam quod neſcio. Quid ſi intra annũ hunc, quo differri eum iubes, moriatur pater noſter? deſcendet in infernũ uacuus, & cruciandus in æternũ. Tum PETRVS: Amplector, inquit, benignũ erga patrem propoſitũ tuum, & ignoſco tibi de his quæ ignoras. Quid enim cenſes quia ſi quis putatur iuſte uixiſſe, iſte cõtinuo ſaluabitur? Nõ putas eum diſcutiendũ ab eo qui occulta hominũ nouit, quomodo iuſte uixerit, ne forte ritu gentiliũ inſtitutis eorũ & legibus parens, uel pro amicitijs hominũ, aut pro ſola conſuetudine, aut qualibet alia ex cauſſa, uel neceſſitate, & non propter ipſam iuſtitiam, neq; propter deũ? Qui enim propter ſolũ deum, & iuſtitiã eius iuſte uixerint, ipſi ad æternã requiem uenient, & perpetuitatem regni cœleſtis accipient. Salus enim non ui adquiritur, ſed libertate, nec per hominũ gratiã, ſed per dei fidem. Tum præterea cõgitare debet, quia deus præſcius eſt, & nouit ſi hic ſuus eſt; quod ſi nouit eum non eſſe, quid faciemus ad ea quæ ex initio ſtatuta ſunt ab eo? In quo autem

Homines non ſunt urgẽdi ad fidem.

Quod in ſpeciem fit & nõ ex animo, non eſt diuturnum.

Qui propter ſolũ deũ iuſte uixerint, ſaluabuntur.

PRAEDEſtinatio.

C poſſum, conſilium do, cum euigilauerit, & ſederimus nos quaſi aliquid diſcere uolentes, ꝑponite ex his dũtaxat quæ illi expedit diſcere, & dum nos loquimur inter nos, ille inſtruitur. Sed tamen primo quieſcite, ut ſi forte ipſe uideatur aliquid interrogare, quod ſi fecerit, aptior erit ſermonis occaſio, ſi uero ipſe nihil quærit, nos ab alterutro, ſicut dixi, diſcere aliquid uolentes, rogemus uiciſſim, mihi ita uidetur, etiã uobis quid placeat dicite. Cumq; conlaudaſſemus eius rectũ conſilium, ego CLEMENS aio, in omnibus rebus plurima ex parte ad initiũ reſpicit finis, ſimiliſq; principijs rerum exitus datur, ſpero ergo etiã circa patrem noſtrũ, quoniam per te deus bona initia dedit, his congruũ ſeq; dignũ largiatur & finem. Veruntamen etiam illud ſuggero, ſi ut dixiſti, cœperimus præſente patre, quaſi inter nos aliquid tractandi, uel diſcendi gratia loqui, tu mi domine Petre nõ debes eum locum agere, quaſi qui diſcere aliquid debeas, hoc enim ſi uideat, fortaſſe magis offendetur, certus eſt enim, te omnia ſcire diligenter, ſicut & uere eſt: quale ergo erit, ſi te uideat ignorantiam ſimulantem? hoc eum, ut dixi, magis lædere poterit, neſcientem conſiliũ tuũ. Sed nos quidem fratres inter nos habẽtes, ſi in aliquo dubitemus, à te quæſtioni noſtræ finis congruus detur, nam & ſi te cunctantem uideat, aut dubitantem, tũc uere putabit, quod apud nullũ erit ſcientia ueritatis. Et PETRVS ad hæc reſpondit: Omittamus hæc, & ſiquidem dignũ eſt, ut ingrediatur ianuam uitæ, deus occaſionem competentem dabit, eritq; initium ex deo, & nõ ex homine. Et ideo ſicut prius dixi, permittite eum iter agentem nobiſcum, audire nos aliquid diſputantes, ſed quoniam feſtinantes uos uidi, idcirco dixi opportunitatem quærendam, quam cũ dederit deus, uos quoq; ad ea quæ dixero obtemperate mihi. Hæc nobis ſermocinantibus, uenit puer dicens, uigilare iam patrem, & cũ uellemus ingredi ad eum, ipſe uenit ad nos, & oſculo nos ſalutans, cum reſediſſemus, ait: Licet'ne percunctari, ſi quid uolet quis, an ſecundũ Pythagoricos tacendum ſemper eſt? Et PETRVS: Nos ne ſilere ſemper, neq; percunctari cogimus accedentes ad nos, ſed relinquimus ipſorũ libertati, facere ut uolunt, ſcientes quod qui curam gerit ſalutis ſuæ, ſi in parte aliqua ſentit animæ ſuæ dolorem, tacere nõ patitur. Qui uero negligit ſalutem ſuam, ſi interrogare cogatur, nihil ex hoc utilitati eius confertur, niſi hoc ſolũ, ut ſtudioſus eſſe uideatur & diligẽs. Quamobrem tu ſi quid diſcere uis, require. Et SENEX ait: Eſt quidam ſermo apud Græcorum philoſophos uehemens ualde, qui dicit in uita hominũ, re ipſa neq; bonũ eſſe aliquid, neq; malũ, ſed quæ uidentur hominibus, uſu & conſuetudine præſentis uitæ, hæc aut mala dicunt, aut bona. Nã neq; homicidiũ reuera malũ eſt, quia animã uinculis carnis abſoluit, deniq; aiunt, & iuſti quiq; iudices, peccantes perimunt. Quod ſi homicidium ſcirent malum eſſe, nõ utiq; id iuſti homines facerent. Neq; adulteriũ malum eſſe dicunt, ſi enim ignoret uir, aut non curet, nihil aiunt mali eſt. Sed neque furtum malum eſſe, quod enim deeſt alicui, aufert ab alio qui habet, quod quidẽ oportebat libere ſumi & publice, ſed quia occulte fit, in hoc magis illius à quo clam aufertur inhumanitas redarguitur. Cõmunis enim uſus omnium

Finis plerunq; cum principio conuenit.

Aduertãt theologi.

D

Hi erãt qui indifferentiã inuexerunt, quorum præter alios Cic. ſæpe meminit.

Homicidiũ.

Adulteriũ.

Furtum inter Chriſtianos appellari nõ decebat.

A omnium quæ ſunt in hoc mundo, omnibus eſſe hominibus debuit, ſed per iniquitatem alius hoc ſuum dicit eſſe, & alius illud, & ſic inter mortales diuiſio facta eſt. Deniq; Græcorũ quidam ſapientiſſimus hæc ita ſciens eſſe, ait: Cõmunia debere eſſe amicorũ omnia, in omnibus autem ſunt ſine dubio & coniuges, & ſicut nõ poteſt, inquit, diuidi aër, neq; ſplẽdor ſolis, ita nec reliqua quæ cõmuniter in hoc mundo data ſunt, omnibus ad habendũ diuidi debere, ſed habẽda eſſe cõmunia. Hæc aũt dicere uolui, quoniãquidẽ cupio me inclinare ad bene agendũ, & nõ poſſum bene agere, niſi prius didicero quid ſit bonũ, quod ſi intelligere potuero, ex ipſo etiam quid ſit malũ, hoc eſt, huic contrariũ aduertam. Verum ad hæc quæ dixi, unũ è uobis reſpondere uolo, non Petrũ, nõ enim dignũ eſt, ab illo uerba & doctrinam cum quæſtionibus capere, ſed ille ſi quid pronunciauerit, hoc abſq; aliqua retractatione teneatur. Et ideo ipſe nobis ſeruetur quaſi arbiter, ut ſicubi diſputatio noſtra exitum non inuenerit, ipſe quod ſibi uiſum fuerit pronunciãs, indubitatũ finem rebus dubijs imponat. Et nunc ergo poſſem ſola eius ſententia contentus credere, ſi quid ei uideretur, quod & ad ultimũ faciam, uolo tamen prius uidere, ſi eſt poſſibile diſputando inuenire quod quæritur. Placet ergo ut CLEMENS primus incipiat, & oſtendat ſi eſt aliquid in ſubſtantia & actibus bonũ uel malũ. Ad hæc ego reſpondi, quoniamquidẽ à me uis diſcere, ſi eſt aliquid natura, aut actu bonum uel malum, an potius uſu præuentis hominibus, bona quædam & alia uidentur mala, pro eo quod diuiſionẽ inter ſe rerũ fecere cõmunium, quæ deberẽt, ut ais, ita eſſe cõmunia, ut aër & ſplendor ſolis, puto quod nõ debeam tibi aliunde

AMICOrum omnia communia, Platonis uox eſt.

B adſertiones adhibere, niſi ex his diſciplinis quibus ipſe uteris, & quas ipſe confirmas, ut indubitata tibi ſint quæ dicuntur. Omniũ elementorũ & ſtellarum certos ponitis fines, quaſq; ſtellas dicitis in quibuſdam abſq; noxia coire, ſicut in coniugijs, in alijs uero noxie miſceri, ſicut in adulterijs. Et dicitis quædam generalia eſſe omniũ, quædam uero nõ omniũ, neq; generalia. Sed ne plixa diſputatio fiat, breuiter & de re dicã: Terra quæ arida eſt, cõiugio & admixtione indiget aquæ, ut poſſit generare fructus, qui ſine uita hominibus non eſt, eſt ergo hæc legitima coniunctio, è contra ſi aut pruinæ frigus terræ miſceatur, aut calor aquis, huiuſmodi coniunctio corruptelam facit, & hoc in talibus adulteriũ eſt. Et PATER reſpondit: Sed ſicut elementorũ uel ſtellarũ inconſonæ coniunctionis ſtatim proditur noxa, ita deberet & adulterium ſtatim oſtendi quàm malũ eſt. Et ego aio, hoc mihi primo confirma, ſi ut etiam ipſe cõfeſſus es, ex incongrua & incõſona admixtione efficiũtur mala, & iſtud in conſequentibus requireſ. Et PATER ait, ut ſe habet rei natura ita ais fili. Tũ ego reſpõdi, quia ergo diſcere cupis de his, uide quãta ſint quæ mala eſſe apud neminem dubitãtur. Nõ tibi uidetur malũ eſſe febris, incendiũ, ſeditio, ruina cædes, uincula, ſupplicia, dolores, luctus, & his ſimilia? Et PATER: uerũ eſt, inquit, fili hæc mala eſſe, & ualde mala, aut certe qui negat hæc eſſe mala, patiatur ea. Et ego reſpondi, quia ergo cum eo mihi ſermo eſt, qui in aſtrologica diſciplina eruditus eſt, ſecundũ ipſam tecũ agam, ut de his quæ tibi in uſu ſunt,

Conuincendus quiſq; eſt ex ea ipſa arte cui peculiariter deditus eſt.

Inter aquã & terram coniugium eſt.

Adulteria in elementis.

C accipiens rationem, citius adquieſcas. Audi nunc ergo, confeſſus es mala eſſe
ea quæ ſupra diximus, id eſt, febres, incendia, & his ſimilia, hæc ſecundũ uos à
malitioſis ſtellis fieri dicunt, id eſt ab humido Saturno, & calido Marte, horũ
uero contraria, à benignis fieri ſtellis, id eſt, à temperato Ioue & humida Ve-
nere, aut non ita eſt? Et Pater reſpondit: Ita eſt fili, nec aliter fieri poteſt. Tum
ego, quia ergo à bonis ſtellis Ioue dico & Venere, bona fieri dicitis, uideamus
unaquæque malarum ſtellarũ cum admixta fuerit bonis, quid eſt quod efficit,
& illud eſſe intelligamus malũ. Etenim nuptias facere Venerem ponitis, quæ
ſi Iouem habeat in ſchemate ſuo, pudicas efficiat, Ioue autem non reſpiciente,
ſi adfuerit Mars, corrumpi nuptias per adulterium pronunciatis. Et Pater: Ita
ſe, inquit, habet. Ego reſpondi: Ergo malum eſt adulteriũ, quandoquidem ex
malarum ſtellarum admixtione cõmittitur, & ut compendioſius explicemus
omnia, quæ dicitis ex malarũ admixtione ſtellarum bonas perpeti ſtellas, mala
eſſe ſine dubio pronuncianda ſunt, Iſtæ ergo ſtellæ quarum admixtione dixi-
mus febres, incẽdia, & cætera his ſimilia effici mala, ipſæ ſecundum uos etiam
homicidia, adulteria, & furta operantur, propter uos etiã & ſtolidos ipſæ effi-
ciunt. Et Pater: Vere, inquit, breuiter & incomparabiliter oſtendiſti, quia ſint
mala in actibus, ſed hoc adhuc uelim, quomodo iuſte iudicat deus eos qui pec
D cant, ſicut uos dicitis, ſi peccare eos Geneſis cogit? Tum ego reſpondi: Vereor
dicere tibi aliquid pater, quia in omni te honore haberi à me decet, alioquin
erat quod poſſim dicere ſi deceret. Et PATER ait: Dic quod tibi occurrit fili,
etiamſi iniurioſum uidetur: nõ enim tu, ſed quæſtionis ratio iniuriam facit, ſicut
pudica mulier intemperanti uiro, ſi pro ſalute indignetur & honeſtate. Et ego
reſpondi: Si prima quæque inter nos cõfirmata & cõfeſſa nõ bene retineamus,
ſed ſemper quæ definita ſunt reſoluantur, per obliuionem uidebimur telam
texere Penelopes, ea quæ texuimus reſoluentes, & ideo debemus aut nõ facile
adquieſcere, prius quàm diligẽter examinetur ſermo propoſitus, aut ſi iam ad-
quieuimus, & confirmata ſentẽtia eſt, ſeruare ſemper quod ſemel diffinitũ eſt,
ut poſſimus & de alijs quærere. Et PATER ait: Bene dicis fili, & ſcio quã ob
cauſſam dicis, quia heſterno die de naturalibus diſputans cauſſis, oſtendiſti
quia uirtus quædam maligna, transformans ſe in ordinem ſtellarũ, humanas
concupiſcentias exagitat, diuerſis modis prouocans ad peccatum, non tamen
cogẽs, aut efficiens peccatum. Cui ego reſpõdi: Bene: quia & meminiſti, & cũ
memineris erraſti. Et PATER: Ignoſce, inquit, fili, nondum enim uſum mul-
tum in his habeo, nam & heſterni ſermones tui ueritate ipſa concluſerunt me,
ut tibi adquieſcerem, in cõſcientia tamen mea ſunt, quaſi quædam reliquiæ fe-
brium, quæ paulùlum me à fide quaſi à ſanitate retrahunt, diſcrutior enim quia
ſcio multa mihi, imò penè omnia accidiſſe ſecundũ Geneſim. Et ego reſpondi:
Audi ergo pater quæ ſit matheſis natura, & facito ſecundum ea quæ dico tibi.
Vide mathematicum & dic ei primo, quia talia quædam mihi acciderũt mala
in illo tempore, unde ergo aut quomodo, aut per quas mihi acciderint ſtellas
diſcere uolo: Reſpõdebit tibi ſine dubio, quia tempora tua malitioſus ſuſcepit
Mars,

Saturnus qui hic humidus dicitur, uno omniũ & aſtrologorũ & medicorũ noſtratium ore, ſiccus putatur.

Præfatione honoris utitur Clemẽs, eò quòd docenti quædã ſint aſperius dicenda, quàm ut poßit boni conſuli ſine eiuſmodi lenocinio.

Prouerbium.

A Mars, aut Saturnus, aut aliquis eorum apoſtaticus fuit, aut aliquis annũ tuum
aſpexit ex diametro, aut cõiunctus, aut in centro, uel alia his ſimilia reſponde-
bit: addens, quia in his omnibus aliquis aut aſyndetus fuit cum malo, aut inui-
ſibilis, aut in ſchemate, aut extra hæreſim, aut deficiens, aut nõ contingens, aut
in obſcuris ſtellis, & multa alia his ſimilia, ſecundũ rationes proprias reſpõde-
bit, & de ſingulis adſignabit. Poſt hunc alium adito mathematicum, & dicito
contraria, quia illud mihi boni cõtigit in illo tempore; tempus autem hoc idẽ
dicito, & require ex quibus partibus Geneſis hoc tibi euenerit boni. & tem-
pora, ut dixi, eadem quæ de malis interrogaueras, cuſtodito. Cumq́ tu feſelle
ris de temporibus, uide quanta tibi inueniet ſchemata, per quæ oſtendat quod
tibi in ill iſipſis tẽporibus euenire debuerint bona, impoſſibile eñ eſt hominũ
Geneſim tractantibus, non in omni quam dicũt regionẽ ſtellarũ ſemper inuẽ-
nire quaſdam bene poſitas ſtellas, & quaſdã male: circulus eñ eſt æqualiter ex
omni parte collectus ſecundũ matheſim, diuerſas & uarias accipiẽs cauſſas, ex
quibus occaſionem capiant dicendi quod uolunt. Sicut enim fieri ſolet ubi ſo
mnia aliqua uiderint homines, & nihil certi intelligunt, cum aliquis occurrerit
exitus rerum, tunc ad ea quæ acciderint, aptant etiam ſomnĳ uiſum, ita eſt &
matheſis, antequàm aliquid fiat, certi nihil pronũciatur, poſtea uero quàm ali
quid acciderit, rei iam geſtæ colligunt cauſſas. Deniq́ frequenter cum enarra-
uerint, & aliter res acciderit, ſemetipſos increpant dicentes, quia illa fuit ſtella
quæ impediuit quæ occurrit, & nõ uidemus ignorantes, quia error eorũ nõ
B ex artis imprudentia, ſed ex totius cauſſæ inconuenientia deſcendit, ignorant
enim quæ ſint, quæ facere quidem concupiſcamus, non tamen indulgeamus
concupiſcentĳs. Nos autem qui myſterĳ huius didicimus rationẽ, ſcimus &
cauſſam, quia libertatem habentes arbitrĳ, interdũ cõcupiſcentĳs obſiſtimus,
interdũ cedimus, & ideo humanorũ geſtorũ incertus eſt exitus, quia in liber-
tate pendet arbitrĳ. Nam concupiſcentiã quidẽ, quam operatur maligna uir-
tus, poteſt indicare mathematicus, ſed ſi cõcupiſcẽtiæ huius actus uel exitus im
pleri poſſit, nec ne, quia in arbitrĳ libertate eſt, ſciri ante effectũ rei à nullo po-
teſt. & hoc eſt quod ignorantes aſtrologi inuenerunt ſibi ut climacteras dice
rent, rei ſcilicet incertæ perfugia, ſicut heſterno pleniſſime oſtẽdimus. Ad hæc
ſi quid tibi dicendũ uidet̃, dicito. Et PATER: Nihil uerius, inquit, fili his quæ
proſequutus es. Cumq́ hæc loqueremur inter nos, nunciauit quidã plurimũ
ſtare populũ foris, qui audiendi gratia cõuenerint, & Petrus iuſſit his ingredi-
endi copiam dari, erat enim locus opportunus & amplus. Cũq́ ingreſſi fuiſ-
ſent, ait ad nos Petrus: Si quis uult ueſtrũ, faciat ad populũ ſermonem, & de
idololatria diſſerat, cui ego CLEMENS reſpondi, multa benignitas tua, & er-
ga oẽs lenitas, ac patiẽtia indulget nobis, ut audeamus loq coràm te, & rogare
quæ uolumus, & ideo, ut dixi, morũ tuorũ manſuetudo inuitat oẽs, & adhor
tatur ſalutaris doctrinæ præcepta ſuſcipere, hoc ego uſque ad præſens apud
nullũ aliũ uidi, niſi apud te ſolũ, apud quem inuidia nulla eſt, neq́ indignatio,
aut quid tibi uidetur? Et PETRVS nõ ſolum hæc ex inuidia aut indignatio-

C ne ueniunt, ſed interdum ineſt aliquibus uerecūdia, ne forte de his quæ proponūtur, plene reſpondere nō poſſint, & refugiunt imperitiæ notam. Sed nō debet pro hoc quis uerecundiam pati, quia nec eſt aliquis hominū, qui profite

Solus deus qui creauit omnia, ſcit omnia.

ri debeat omnia ſe ſcire, unus enim eſt qui ſcit omnia, ipſe qui & fecit omnia. Si enim magiſter noſter diem & horam, cuius etiā ſigna prædixit, neſcire ſe profeſſus eſt, ut totum reuocaret ad patrem, quomodo nos turpe ducemus, ſi ali

Lucæ 21.

qua nos ignorare fateamur? cum magiſtri in hoc habeamus exemplū. Hoc tamen unum profitemur ſcire, quæ à uero propheta didicimus, ea autem à uero propheta nobis eſſe tradita, quæ ſufficere humanæ ſcientiæ iudicauit. Tum

Quæ ſunt tradita à Chriſto ſufficiunt ad uitam æternam.

ego CLEMENS dicere ita cœpit: Apud Tripolim cum contra gentiles diſputares, domine mi Petre, ualde miratus ſum te, qui à patribus Hebræo ritu, & obſeruantijs propriæ legis imbutus, græcæ eruditionis ſtudijs in nullo inquinatus es, quomodo tam magnifice, & tam incomparabiliter proſequutus ſis, ita ut etiam quædam de hiſtorijs deorū quæ in theatris decantari ſolent, contingeres, uerū quoniam ſenſi tibi ipſas fabulas, & blaſphemias eorum minus eſſe notas, de his ſi placet, aliqua in auditu tuo repetēs, ab ipſa origine diſſerā. Et PETRVS: Dic, inquit, bene facis iuuare prædicationē noſtrā. Tum ego, dicam igitur quia iubes, nō ut docens, ſed quàm ſtultas de dijs ſuis opiniones habeant gentiles, in mediū proferēs. Cumq; uellem dicere, Niceta labrū mordicus ſtringens, innuebat mihi ut tacerē: quem cū uidiſſet PETRVS, ait, Cur

D ingenium liberale, & generoſam lædere uis naturam, ut in honorem mei, qui nullus eſt, tacere eum uelis? Aut neſcis quia ſi omnes gentes poſtquam audierint à me prædicationem ueritatis, & crediderint, uelint ſe ad docendum conferre, mihi maiorem pariūt gloriam, ſiquidē gloriæ me cupidū putas? Quid enim tam glorioſum, quàm CHRISTO diſcipulos præparaſſe, nō qui taceant & ſoli ſalui fiant, ſed qui loquantur quæ didicerunt, & multis proſint, utinam quidem & tu Niceta, ſed & tu dulciſſime Aquila iuuaretis me ad prædicandum uerbū dei, eò magis quo ea in quibus errant gentiles, bene uobis com perta ſunt, & nō ſolum uos, ſed & omnes qui audiūt me, opto, ut dixi, ita audire & diſcere, ut & docere poſſint, multis nanq; adiutoribus indiget mundus, quibus homines ab errore reuocentur. Cumq; hæc dixiſſet, ait ad me: Tu er

Clementis oratio de genealogia deorū gentilium.

go Clemens exequere quæ cœpiſti. Et ego continuo ſubiunxi, quoniam, ut dixi, apud Tripolim diſputans, multa de dijs gentiū utiliter, & neceſſario diſſeruiſti, cupio de origine eorum ridicula te coràm exponere, ut neque te lateat uanæ huius ſuperſtitionis cōmentū, & auditores qui adſiſtūt erroris ſui probra cognoſcant. Aiunt ergo qui ſapientiores ſunt inter gentiles, primo omniū

Chaös poëticū oui ſpeciem habuit.

Chaös fuiſſe, hoc per multū tempus exteriores ſui ſolidans partes, fines ſibi & fundum quendā feciſſe, tanquam in oui immanis modū formamq; collectū, intra quod multo nihilominus tempore, quaſi intra oui teſtam, fotum uiuificatumq; eſſe animal quoddam, diſruptoq; poſt hæc immani illo globo, pro

Maſculofeminā

ceſſiſſe ſpeciem quandam hominis duplicis formæ, quam illi Maſculofeminā uocant, hunc etiam Phanetam nominarunt, ab apparendo, quia cum apparuiſſent,

A ſſent, inquiunt, tunc etiam lux effulſit, & ex hoc dicunt progenitã eſſe Subſtantiam, Prudentiã, Motum, Coitum, ex his factũ Cœlũ & Terram. Ex Cœlo ſex ꝓgenitos mares, quos & Titanas appellant, ſimiliter & de Terra ſex feminas, quas Titanidas uocitarunt, & ſunt nomina eorum quidem, qui ex Cœlo orti ſunt hæc, Oceanus, Coeus, Crios, Hyperion, Iapetos, Chronos, qui apud nos Saturnus nominat. Similiter & earũ quæ è Terra ortæ ſunt, nomina ſunt hæc, Thya, Rhea, Themis, Mnemoſine, Thetis, Hebe, Ex his omnibus qui primus fuerat è Cœlo natus, primã Terræ filiã accepit uxorẽ, ſecũdus ſecundã, & cæteri ſimiliter per ordinem. Primus ergo primã duxerat, propter eam deductus eſt deorſum, ſecunda uero propter eum cui nupſerat, aſcendit ſurſum, & ita ſinguli per ordinem facientes, manſerunt in his qui eis nuptiali ſorte obuenerant locis. Ex iſtorũ cõiunctionibus, alios quoq; innumeros adſerunt progenitos, ſed de illis ſex maribus, unus qui dicitur Saturnus, qui in coniugium acceperat Rheam, & cũ reſponſo quodam cõmonitus eſſet, quod qui ex eo naſceretur fortior ipſo futurus eſſet, regnoq; eum depelleret, omnes qui ei naſcerentur filios, deuorare inſtituit. Huic ergo primus naſcitur filius, quẽ Aiden appellarunt, qui apud nos Orcus nominatur, quẽ pro cauſſis, quibus ſupra diximus, adſumptũ deuorat pater. Poſt hunc ſecundũ genuit, quem Neptunũ dicunt, quemq; ſimili modo deuorauit. Nouiſſimum genuit eum, quem Iouem appellant, ſed hunc mater miſerans Rhea, per artem deuoratori ſubtrahit patri, & primo quidem ne uagitus pueri innoteſceret, Corybanthas quoſdã, cymbala

B fecit ac tympana percutere, ut obſtrepente ſonitu, uagitus nõ audiretur infantis. Sed cum ex uteri imminutione intellexiſſet pater editũ partum, expetebat ad deuorandũ, tunc Rhea lapidem ei offerens magnũ. Hunc genui inquit. At ille accipiens abſorbuit, & lapis deuoratus eos quos primo abſorbuerat filios, truſit & coëgit exire: primus ergo procedens deſcendit Orcus, & inferiora: hoc eſt inferna occupat loca. Secũdus utpote illo ſuperior, ſuper aquas detruditur, is quem Neptunũ uocant. Tertius qui arte matris Rheæ ſuperfuit, ab ipſa, capræ ſuperpoſitus, in cœlũ emiſſus eſt. Hactenus anilis gentiliũ fabula & genealogia proceſſerit, ſine fine enim eſt, ſi uelim omnes generationes eorum quos deos appellant, & impia geſta proferre. Sed exempli gratia omiſſis cæteris, unius quem maximũ & præcipuũ habent, quemq; Iouem nominãt, flagitioſa geſta replicabo. Hunc enim cœlũ dicunt tenere, tanquã cæteris meliorem, qui ſtatim ut adoleuit, ſororem propriam, quam Iunonẽ dicunt, duxit uxorem, in quo utiq; ſtatim fit ſimilis pecude, Iuno Vulcanũ parit, ſed, ut tradunt, nõ ex Ioue conceptũ. Ex ipſo autem Ioue Medeam genuit, quam reſponſo accepto, quod qui ex ea naſceretur fortior ipſo eſſet, & regno eum depelleret, aſſumens etiam ipſe deuorat, & rurſum genuit de cerebro quidẽ Mineruam, de femore uero Liberũ. Poſt hæc Thetidem cum adamaſſet, aiunt Prometheũ pronunciaſſe ei, quod ſi cõcubuiſſet cum ea, qui ex ea naſceretur, fortior eſſet patre, & ob hoc ueritus, Peleo cuidam dat eam in matrimoniũ, dehinc Perſephone, quæ ei ex Cerere fuerat ſuſcepta miſcetur, ex qua Diony

φανερῶς ὤν (?) apparet eſt.
Titanes.
Saturnus.
Rhea.
Orcus.
Neptunus.
Iupiter.
Flagitia Iouis.
Iuno.
Minerua.

C ſium genuit, qui à Titanis diſcerptus eſt, ſed recordatus, inquit, ne forte pater
ſuus Saturnus alium filium generaret, qui etiam ſe fortior naſceretur, regnoq;
depelleret, obpugnare adgreditur patrē unà cū fratribus eius Titanis, quibus
obpreſſis, ad ultimum etiam patrem in uincula cōiecit, defectaq; eius genitalia
in mare proijcit, ſed cruor qui defluxit ex uulnere ſuſceptus, fluctibus & fre-
quenti conliſione in ſpumā uerſus, procreauit eam quam dicunt Aphroditen,
quamq; apud nos Venerem appellant, ex huius concubitu quæ erat utiq; ſo-
ror, hunc ipſum Iouem ferunt genuiſſe Cyprin, ex qua aiunt & Cupidinē na-
tum. Hæc quidem de inceſtis eius, audi nunc & de adulterijs, Europā Oceani
IOVIS ADVLTERIA. coniugem uitiat, ex qua naſcitur Dodonæus. Helenā Pandionis, ex qua naſcit̄
Muſæus. Eurynomen Aſopi, ex qua naſcit̄ Ogygias. Hermionen Oceani, ex
qua naſcunt̄ Charites, Thalia, Euphroſine, Aglaia. Themin ſororē ſuā, ex qua
naſcūtur Horæ, Eurinomia, Dice, Irene. Themiſto Inaci, ex qua naſcitur Ar-
chas. Idean Minois, ex qua naſcit̄ Aſterion. Phæniſſam Alphionis, ex qua na-
ſcit̄ Endymion. Io Inachi, ex qua naſcitur Epaphus. Hippodamiā. & Iſionen
Danai filias, quarum unam Hippodamiam Olenus, Iſionen uero Orchome-
nus ſiue Chryſes habuit. Carinean Phœnicis, ex qua naſcitur Critomaris, quæ
fuit ſodalis Dianæ. Calliſto Lycaonis, ex qua naſcitur Orcas. Lybeen Munan
ti, ex qua naſcitur Belus. Latonam, ex qua naſcitur Apollo, & Diana. Leanidā
Eurymedontis, ex qua naſcitur Coron. Lyſithean Euueni, ex qua naſcitur He
lenus. Hippodamiam Bellorophontis, ex qua naſcitur Sarpedon. Megacliten
D Macarei, ex qua naſcitur Thebe, & Locrus. Nioben Phoronei, ex qua naſci-
tur Argus, & Pelaſgus. Olympiadam Neoptolemi, ex qua naſcitur Alexan-
der. Pyrrham Promethei, ex qua naſcitur Helmetheus. Protogeniam & Pan-
doram Deucalionis filias, ex quibus genuit Aethelium, & Dorum, & Melerā,
& Pandorum. Thaicruciam Prothei, ex qua naſcitur Nympheus. Salaminam
Aſopi, ex qua naſcitur Saracon. Taygeten, Electran, Maian, Plutiden Athlan
tis filias, ex quibus genuit ex Taygete quidem Lacedæmonem, ex Electra
Dardanum, ex Maia Mercuriū, ex Plutide Tantalum. Pthian Phoronæi, ex
qua genuit Achæum. Chalceam nympham, ex qua naſcitur Olympus. Cha-
ridiam nympham, ex qua naſcitur Alchanus. Cloridam, quæ fuit Ampegi, ex
qua naſcitur Mopſus. Cotonian Leſbi, ex qua naſcitur Polimedes. Hippoda-
mian Aniceti, Chryſogeniā Penei, ex qua naſcitur Thiſſæus. Sed & alia ſunt
plurima eius adulteria, ex quibus nec progeniem ſuſcepit, quæ enumerare ſa-
tis longum eſt. Verū ex his omnibus quas enumerauimus, nonnullas transfor
matus, utpote magus, uitiauit. Deniq; Antiopem Myctei uerſus in Satyrū cor
rupit, ex qua naſcutur Amphyon & Zethus. Alcmenam mutatus in uirū eius
Amphitrionē, ex qua naſcitur Hercules. Eginam Aſopi mutatus in aquilam,
ex qua naſcit̄ Eacus. Sed & Ganimeden Dardani, mutatus nihilominus in aqui
lam ſtuprat. Manthean Phoci, mutatus in urſum, ex qua naſcit̄ Arctos. Dana-
en Achryſij, mutatus in aurū, ex qua naſcit̄ Perſeus. Europen Phœnicis, mu-
tatus in taurum, ex qua naſcitur Minos & Rhadamantus, Sarpedonq;. Eury-

A meduſam Achelai, mutatus in formicā, ex qua naſcitur Myrmidon. Thalian Aetnan nympham mutatus in uulturem, ex qua naſcuntur apud Siliciam Paliſci. Imandram Geneani apud Rhodū, mutatus in imbrē. Caſſiepiam, ex qua naſcitur Anchinos, Lædam Theſi, mutatus in Cycnū, ex qua naſcit̄ Helena. & iterum eandem mutatus in ſtellam, ex qua naſcuntur Caſtor & Pollux. Lamiam mutatus in upupam. Mnemoſynen mutatus in paſtorem, ex qua naſcuntur Muſæ nouem, Nemeſin mutatus in anſerem. Semelen Cadmian mutatus in ignem, ex qua naſcitur Dionyſius. Ex filia autem ſua Cerere, genuit Perſephonen, quam & ipſam corrupit mutatus in draconem, ſed & Europam patrui ſui Oceani uxorem, & ſororem eius, Eurynomen adulterat, & patrem punit, & Pluten Athlantis filij ſui adulterat filiam, ex qua natū ſibi filium Tantalum damnat. Ex Lariſſe etiam Orchomenij genuit Tityonem, quē & ipſum ſupplicijs tradidit. Dianam Ixionis filij ſui diripiēs uxorē, ipſum perennibus ſubijcit pœnis, & penè omnes quos ex adulterijs genuit filios, uiolentæ mortis conditione damnauit, quorum & ſepulchra penè omnium manifeſta ſunt. Ipſius denique paricidæ, qui & patruos peremit, & uxores eorū uiciauit, ſororibus ſtuprū intulit, multiformis magi ſepulchrū euidens eſt apud Crétenſes, qui tamen ſciētes & cōfitentes infanda eius atque inceſta opera, & omnibus enarrantes, ipſi eū confiteri deum non erubeſcunt, unde mirum mihi & ualde mirum uidet̄, quomodo is qui ſuper omnes mortales ſcelere & flagitijs eminet, ſanctū, & quod eſt ſuper omne bonū, nomen acceperit, ut pater deorum atque hominum uocaretur, niſi forte ille qui malis hominū gaudet, eū quem

B ſceleribus eminere ſupra cæteros uidit, ſupra cæteros ei honorem cōferre infelices animas ſuaſit, ut ad imitationē malorū inuitaret uniuerſos. Sed & filiorum eius, qui apud eos dij putantur, ſepulchra ſingulis quibuſque in locis maniſeſtiſſime demonſtrantur, Mercurij apud Hermopolim, Cypriæ Veneris apud Cyprum, Martis in Thracia. Liberi apud Thebas, ubi diſcerptus tradit̄, Herculis apud Tyrum, ubi igni crematus eſt. In Epidauro Aeſculapij, quique omnes non ſolum ut homines defuncti, ſed ut nequā homines puniti pro ſceleribus docentur, & tamen ab ſtultis hominibus, ut dij adorātur. Quod ſi argumentari uolunt, & magis hæc loca ortus eorū quàm ſepulturæ uel mortis adfirmant, ex uicinis & adhuc recentibus geſtis, priora & uetera conuincentur, cum docuerimus adorari ab eis eos, quos etiam ipſi homines & defunctos, uel potius punitos eſſe profitentur, uerbi gratia ut Syri Adonem, Aegyptij Oſirin, Ilienſes Hectorem, apud Leuconeſſum Achillem, apud Pontum Patroclum, apud Rhodum Alexandrum Macedonē, multosque alios per diuerſa loca, ſinguli ut deos colunt & adorant, quos homines mortuos fuiſſe nō dubitant. Vnde conſequens eſt etiam priores ſimili errore prolapſos, mortuis hominibus, qui forte uel potentiæ aliquid, uel artis habuerunt, maximeque ſi phantaſijs magicis in ſtuporem ſtolidos homines adduxerant, honorē contuliſſe diuinum. Iam hinc additum eſt, ut & poëtæ elegantia uerborum, commenta erroris ornarent, & ſuauitate dicendi immortales effectos eſſe ex mor-

Ex Mnemoſyne, Muſæ.

Habet hoc idē Lactantius, ex hoc opinor quedā mutuatus, nam ſeries argumētique ratio hoc omnino clamat.

Ita factū eſt, ut deorum numerus fermè ultra hominū increuerit. Plin.

C talibus perſuaderent, imò & amplius aliquid, ex hominibus aiunt ſtellas fieri, & arbores, & animalia, & flores, & aues, fontesq́ue, ac fluuios, & ni uerboſitas uideretur, omnes penè ſtellas, quas ex hominibus effectas adſerūt enumerare, uel arbores, uel fontes, ac fluuios poſſem, exempli tamen cauſſa ſingula ſaltem ex ſingulis memorabo. Andromedam Cephæi, in ſtellam dicunt eſſe conuerſam, Danaen Ladonis fluuij filiā, in arborem commutatā, Hiacynthum Apollonis dilectū in florem, Calliſto in ſydus quod Arcton uocant, Prognen & Philomelā cum Tereo in aues, Thysben apud Ciliciam in fontē, & Piramū inibi in fluuiū reſolutos, omnesq́ue penè, ut dixi, uel ſtellas uel arbores, fontesq́ue ac fluuios, floresq́ue & animalia, uel aues, aliquando homines fuiſſe cōfirmant.

Trāſformationes hominum.

At PETRVS hæc audiens, ait: Ergo ſecūdum ipſos antequàm homines mutarentur in ſtellas, uel cætera quæ enumeras, & cœlum ſine ſtellis erat, & terra ſine arboribus & animalibus, nec fontes, nec flumina, nec aues erāt, & quomodo ipſi homines uixerunt ſine his, qui in hæc poſtmodū mutati ſunt, cum conſtet nec potuiſſe prorſus ſine his uitam ducere homines in terris? Et ego reſpondi: Sed ne ipſum quidem cultum deorum ſuorum obſeruare conſequenter norunt, unuſquiſq́ue enim eorum quos colunt, habet aliquid ſibi dicatum, à quo debent ſe continere cultores, utputa Mineruæ oliuam, Ioui caprā ferunt dicatam, Cereri ſemina, Libero uinum, Oſyri aquam, Hammoni arietem, Dianæ ceruum, Syrorū demoni piſcem & columbā, Vulcano ignē, & unicuiq́ue, ut dixi, eſt aliquid proprie dicatum, à quo oportebat abſtinere ſe cultores, ad

Singuli dij quędā habent propriè ſibi dicata

D honorem eorum quibus dicati ſunt. Nunc autem ſinguli ab uno aliquo ſe obſeruantes, pro unius honore cæteros omnes iratos habent, quos utique ſi placare uelint, pro honore omnium, abſtinere ſe ab omnibus oportebat, ut ante diem iudicij iuſta à ſemetipſis ſentētia cōdemnati, morte miſerrima per inediā deperirent. Verum ad propoſitum reuertamur, quæ, malū, ratio eſt, imò quæ amentia mortaliū poſſidet mentes, ut hominem quem impium, ſceleſtū, profanum, Iouem dico inceſtum, patricidam, paricidam, non ſolum ſciunt eſſe, ſed & publice in theatris cantant, hunc ut deum colant & adorēt? Aut ſi pro his geſtis deus eſſe meruit, ergo & ſi quos audiunt homicidas, adulteros, paricidas, inceſtos, etiam nūc debent ut deos adorare. Sed quod in alijs execrantur, ſcire omnino nō poſſum, cur in illo uenerētur. Et PETRVS reſpondit: Quoniam te neſcire dicis, diſce à me cur in illo facinoroſa geſta uenerentur, primo quidem, ut cum ipſi ſimilia egerint, acceptos ſe ei futuros ſciāt, utpote quē imitantur in flagitijs. Secundo quod hæc literis ſcite recondita, & uerſibus elegātur inſerta ueteres reliquerunt. Et nunc pueriles eruditionis obtentu, cū eorum notitia teneris & ſimplicibus adhæſerit mentibus, reuelli ex eis atq́ue abijci difficulter poteſt. Hæc cū dixiſſet Petrus, NICETA reſpondit: Nō putes domine mi Petre, non habere eruditos quoſq́ue gentilium uериſimilitudines quaſdā, quibus adſtruant hæc quæ culpabilia uidētur, & probroſa, quæ quidem ego non ut confirmans errores eorum dico: abſit enim à me, ut hoc uel ad cogitationem meā ueniat, ſed tamen ſcio eſſe apud prudentiores ipſorum defenſiones quaſ-

Vel unus Terentianus Cherea ſatis locuples erit teſtis hoc ita eſſe, is enim quod in uirginem ſibi permiſit, Iouis ſe exemplo feciſſe excuſat.

A nes quaſdam,quibus adſtruere & colorare ſolent hæc,quæ uidetur abſurda. Et ſi tibi placet,ut aliqua ex his proferam,quæ ex parte aliqua retineo,ut iubes faciam. Cumq́; PETRVS permiſiſſet, NICETA hoc modo cœpit: Omnis ſermo apud Græcos,qui de antiquitatis origine conſcribitur,cum alios multos, tum duos præcipuos autores habet. Orpheum & Heſiodũ. Horum ergo ſcripta in duas partes intelligentiæ diuiduntur, id eſt ſecundum literam, & ſecundum allegoriam,& ad ea quidem quæ ſecundũ literam ſunt,ignobilis uulgi turba confluxit. Ea uero quæ ſecundũ allegoriam conſtant,omnis philoſophorum & eruditorũ loquacitas admirata eſt. Orpheus igitur eſt, qui dicit primo fuiſſe Chaos ſempiternũ,immẽſum,ingenitũ,ex quo omnia facta ſunt, hoc ſanè ipſum Chaos nõ tenebras dixit eſſe,nõ lucem,nõ humidum, nõ aridum,nõ calidum,nõ frigidũ,ſed omnia ſimul mixta,& ſemper unũ fuiſſe,informe aliquando,tamen quaſi ad oui immanis modum,per immenſa tempora effectã peperiſſe,ac protuliſſe ex ſe duplicem quandam ſpeciem, quam illi Maſculofeminam uocant, ex contraria admixtione huiuſmodi diuerſitatis ſpeciem concretam,& hoc eſſe principiũ omniũ,quod primum ex materia puriore proceſſerit,quodq́; procedens diſcretionem quatuor elementorũ dederit, & ex duobus quæ prima ſunt elementis,fecerit cœlũ,ex alijs autem terram,ex quibus iam omnia participatione ſui inuicem naſci dicit & gigni. Hæc quidẽ

B Orpheus. Subiungit autem his & Heſiodus, poſt Chaos ſtatim Cœlũ dicens factum eſſe,& Terram,ex quibus ait progenitos illos undecim,quos interdũ & duodecim dicit: ex quibus ſex mares,quinq́; feminas ponit,nomina autem dat maribus, Oceanus, Cœus,Chrius,Hyperion, Iapetus,Chronus, qui & Saturnus. Item feminas, Thya,Rhea, Themis,Mnemoſine, Thetis,quæ nomina per allegoriam hoc modo interpretantur: Numerum quidem undecim uel duodecim,ipſam dicunt primam naturã,quam & Rheam à fluendo dictã uolunt, reliquos autem decem accidentia eius dicunt,quas & qualitates appellant: duodecimũ tamen addunt & Chronum,quem apud nos Saturnũ dicũt, hunc pro tempore accipiunt. Saturnũ ergo & Rheam tempus ponunt,& materiam,quæ ubi cũ humido,& arido,& calido,& frigido tempore fuerint admixta,omnia generat. Hæc ergo,inquit,primo omniũ tempore multo cõcretam genuit quandam quaſi bullã,quæ ex ſpiritu qui in aquis erat,paulatim collecta intumuit,& aliquanto tempore circumacta per ſuperficiem materiæ,ex qua quaſi ex uulua,ꝓceſſerat,rigore frigoris obdurata,& glacialibus augmentis ſemper increſcens,abrupta tandem demergitur in profundũ, ac pondere ipſo pertracta,in infernũ deſcendit. Et quia inuiſibilis facta eſt, Aides appellata eſt,qui & Orcus,uel Pluto nominatur. Cumq́; de ſuperioribus mergeretur in inferna,locum confluendi humido præbuit elemento, & pars craſſior, quæ eſt terra,aquis cedentibus patefacta eſt. Hanc ergo aquarum libertatem, quæ prius bulla obtegente premebatur, poſtquam illa inferni ſortita eſt locum,Neptunũ eſſe appellatũ. Poſt hoc cum elementũ frigidum per concretionem glacialis bullæ,ad inferiora fuiſſet abſorptum,& aridum fuiſſet,humi

Orpheus. *Heſiodus.*

Cœli & Terræ filij.

C dumq; diſcretum, nullo iam impediente elementum calidum ignis, utpote ui-
gore & leuitate ad ſuperiora conuolauit aëris, ſpiritu & procella ſubuectum.
Hanc ergo procellam quæ καταιγίς græce appellatur, ægam, id eſt capram di
xerunt, & ignem qui ad ſuperna cõſcendit, Iouem: & ideo eum capra ſubue-
ctum conſcēdiſſe Olympum dicunt. Ipſum uero Iouem Græci quidem à ui-
Iupiter unde dictus ſit. uendo, uel uitam dando, noſtri à iuuãdo nominatũ uolunt. Hanc ergo eſſe ui-
uentem ſubſtantiam ferũt, quæ in ſuperioribus poſita, ui caloris uelut cerebri
ambitu, ad ſe trahens cuncta. & cuiuſdam temperamenti moderatione cõpo-
nens, de capite dicitur genuiſſe ſapientiã, quam Mineruã uocant, quæ à Græ-
Minerua ἀθήνη propter immortalitatem dicta eſt. cis ἀθήνη, propter immortalitatem nominata eſt, quæ quia pater omniũ per ſa-
pientiam ſuam cuncta condidit, & ex ipſo capite eius, & principali omnium
genita dicitur loco, & temperata admixtione elemẽtorum, uniuerſum formaſ-
ſe mundũ, & adornaſſe perhibẽt. Igitur ſpecies quæ materiæ inditæ ſunt, ut
fieret mundus, quia ui caloris conſtringuntur, Iouis uiribus contineri dicun-
tur. Quæ quoniam ſufficiẽter ſe habent, nec ultra addi ſibi indigẽt aliquid no
ui, ſed unumquodq; ſeminis ſui poſteritate reparatur, uinctæ eſſe à Ioue Satur
Saturni manus à Ioue uinctæ. ni manus dicuntur, quia nihil noui iam, ut dixi, ex materia tempus producit,
ſed calor ſeminum, ſecundũ ſui ſpeciem cuncta reſtituit, nec ultra Rheæ par-
tus, hoc eſt ꝓpago materiæ fluentis aſcendit, & ideo ipſam primã elementorũ
diuiſionẽ, abſciſionẽ Saturni nominant, quaſi qui ultra mundũ generare non
poſſit. Nam de Venere hoc modo allegoriam tradunt, ubi aiunt ætheri ſub-
D iectum eſt pelagus, cum repercuſſus aquis ſplendor, cœli gratior refulſiſſet,
Venus. uenuſtas rerũ quæ ex aquis pulchrior apparuerat, Venus nominata eſt, quæ
Cupido. Aetheri tanquam fratri ſuo ſociata, quod concupiſcibile decus effecerit, Cupi-
dinem genuiſſe memorata eſt. Hoc ergo modo per allegoriam Chronũ qui-
Saturnus. dem, qui eſt Saturnus, tẽpus eſſe, ut diximus, tradunt, Rheam materiã, Aiden
Neptunus. id eſt Orcum, inferni profundum, Neptunũ aquam. Iouem ætherem, id eſt
caloris elementum. Venerem uenuſtatem rerum. Cupidinem cõcupiſcentiã,
quæ ineſt rebus omnibus, per quam poſteritas reparatur, uel etiam rerum ra
tio, quæ ſapiẽter inſpecta delectat. Hera, id eſt Iuno, aër iſte medius qui de cœ
Iuno. Diana. lo uſq; ad terram deſcendit, ponitur. Diana, quam ipſam Proſerpinam dicũt,
aërem inferne tradunt. Apollinem ipſum etiam Solem dicunt, circumeun-
Mercurius. tem polum. Mercurium uerbũ, quo ratio de ſingulis quibuſq; reddatur. Mar
tem intemperatum ignem, qui cuncta conſumat. Sed ne ſingula enumerando
immoremur, ad hanc allegoriæ ſpeciem, de unoquoq; eorum quos colunt, in
quibus ſecretior de talibus ineſt peritia, honeſtas ſibi uidentur, & iuſtas redde
re rationes. Hæc cum Niceta dixiſſet, AQVILA reſpondit: Valde mihi uide-
tur quiſquis ille eſt autor & inuẽtor horũ, impius extitiſſe, ſi hæc quæ grata &
honeſta uidentur abſcondit, & ſuperſtitionis ſuæ ritum, in dedecoroſis & tur
pibus obſeruantijs conlocauit, cum ea quæ ſecundum literam ſcripta ſunt, ma
nifeſte inhoneſta ſint, & turpia, & tota religionis eorum obſeruantia, in ipſis
conſtet, ut per huiuſmodi ſcelera & impietates, deos ſuos quos colunt, doce-

ant

A ant imitari. Nam in iſtis allegorijs quæ eis utilitas erit? quæ quamuis honeſta finguntur, nullus tamen ex eis aut uſus ad cultũ peruenit, aut ad mores emendatio. Vnde magis conſtat, quod prudentes uiri cum uiderent communẽ ſuperſtitionem tam probroſam eſſe, tam turpem, nec tamen corrigendi modũ aliquem, uel ſcientiam didiciſſent, quibus potuerunt argumentis, & interpretationibus conati ſunt res inhoneſtas honeſto ſermone uelare, & nõ, ut dicũt, honeſtas rationes, inhoneſtis fabulis occultare: quod ſi eſſet, nunquam utique ipſa eorum ſimulacra, atque ipſæ de eis picturæ, cum ſuis uicijs & criminibus formarentur. Nõ cycnus adulter Ledæ, nec taurus formaretur Europæ, & in mille monſtra eum, quem putant meliorem omnibus, uerterẽt. Quod utique ſi magni & ſapientes, qui ſunt apud eos uiri, fictum ſcirent eſſe, nõ uerum, nonne impietatis arguerent & ſacrilegij, eos qui ad iniuriam deorum huiuſmodi aut picturam ponerent, aut ſculperẽt ſimulacra? denique regem temporis ſui, depingant in bouis forma, uel anſeris, uel formicæ, uel uulturis, & ſcribant ſuper, regis ſui nomen, atque huiuſmodi uel ſtatuam, uel imaginem conlocent, & iniuriam facti ſentiẽt, & uindictæ magnitudinem. Sed quoniam uera hæc magis ſunt, quæ publica turpitudo teſtatur, & ad excuſationẽ à uiris prudentibus, ſermonibus honeſtis quæſita ſunt, & concinnata uelamina, idcirco nõ ſolum nõ prohibentur, ſed & ipſis myſterijs Saturni filios deuorantis, & occultati pueri, per Corybantũ & cymbala, & tympanorũ ſonitus, exprimũtur imagines. De abſciſione uero Saturni, quæ maior erit probatio ueritatis, quàm ut in honorem dei ſui, ſimili infelicitatis ſorte abſcidantur etiam cultores? Cum ergo hæc manifeſte cernantur, quis tam exigui ſenſus, imò tam ſtolidi inuenie-

Allegoriæ dẽ dijs gẽtiliũ, ad uelãda dedecora eorũ inuentæ ſunt.

B tur, cui non palàm ſit, hæc magis uera eſſe de infelicibus dijs, quæ infeliciores cultores etiam corporum ſuorũ uulneribus, & abſciſione teſtantur? Quod ſi, ut dicunt, hæc ita honeſte & pie geſta, tam inhoneſto ritu miniſtrantẽ & impio, ſacrilegus, ꝑfecto eſt, quiſquis ille, uel ex initio hæc tradidit, uel nunc male tradita perſiſtit implere. Quid autẽ & de libris dicimus poëtarũ, nónne oportuerat eos, ſi honeſta & pia deorum geſta, turpibus fabulis infamarunt, abijci protinus, atque in ignem dari, ne perſuaderent teneræ adhuc ætati puerorum, Iouem ipſum deorum principem, parricidam erga parentes, inceſtum erga ſorores & filias, impurum etiam in pueros extitiſſe? Venerem cum Marte, adulteros, & omnia illa quæ iam ſuperius dicta ſunt. Aut quid tibi uidetur domine mi Petre? Tunc ille reſpondit: Certus eſto dulciſſime Aquila, quia omnia per bonam dei prouidentiam geſta ſunt, ut non ſolum infirma, & fragilis, uerum & turpis eſſet cauſſa quæ futura erat contraria ueritati. Si enim ualidior & ueriſimilior fuiſſet erroris adſertio, haud facile quiſquam qui in eo deceptus eſſet, ad iter ueritatis rediret: ſi enim nunc cum tam multa probra & dedecora de dijs gentium proferuntur, uix aliquis turpem derelinquit errorem, quanto magis ſi eſſet ibi aliquid honeſtum & ueriſimile? Difficulter nanque transfertur anima ab his, in quibus à prima ætate præuentus eſt, & ob hoc, ut dixi, diuina prouidentia factum eſt, ut erroris ſubſtantia, & infirma

Prouidẽtia dei omnia ſunt infirma et palàm inhoneſta, quæ ueritati repugnant.

C eſſet ut turpis, ſed & cætera omnia ſimili modo, competenter & commo-
de diſpenſat diuina prouidẽtia, licet nobis ignorantibus rerum cauſſas, bonæ
& optimæ diſpenſationis diuinæ non liqueat ratio. Cum hæc Petrus dixiſſet,
ego CLEMENS Nicetam rogabam, ut aliqua de allegorijs gentilium, quas
diligenter adtigerat, agnoſcendi gratia exponeret, utile enim eſt, ut cum gen-
tilibus diſputamus, etiam iſta nos minime lateant. Et NICETA: Si, inquit, per-
mittit dominus meus Petrus, poſſum dicere. Tum PETRVS: Hodie, inquit,
permiſi uobis dicere aduerſum gentiles ut noſtis. Et NICETA ait: Dic ergo
Clemens, de quibus audire uelis. Cui ego aio: Quomodo tradunt de deorum
cœna gẽtiles, quam in Pelei nuptijs habuerunt, & Thetidis: quẽ dicunt eſſe Pa
ridẽ paſtorem, & quas ponũt in Iunone, Minerua & Venere, quæ apud eum
iudicantur, quem'ue Mercurium, uel quod malum, & cætera quæ per ordi-
nem conſequuntur: enarra nobis. Tum NICETA: Cœnæ deorũ cauſſa hoc-
modo ſe habet. Conuiuiũ mundum tradunt, diſcumbendi ordinem deorum,
ſtellarum poſitionem, quos Heſiodus cœli & terræ primos filios nominat, in
quibus ſex mares, & ſex feminas, ad duodecim ſignorum numerum referunt,
quæ uniuerſum circũeunt mundum, dapes autem conuiuij, rationes eſſe &
cauſſas rerum tradunt, dulces & concupiſcibiles, quæ qualiter regatur & gu-
bernetur hic mundus, ex ſignorum poſitione, & aſtrorum curſibus colligun-
tur. Ad libertatis tamẽ conuiuij modum, dicunt iſta conſtare, pro eo quod po
teſtatem habeat uniuſcuiuſq; ſenſus, ſi uelit deguſtare aliquid ex huiuſmodi ſci
entia, aut ſi nolit, & ſicut in conuiuio nemo cogitur, ſed ueſcẽdi libertas penes
D unumquenq; eſt, ita & philoſophandi ratio, pendet in uoluntatis arbitrio. Di-
ſcordiam, concupiſcentiam carnis dicunt, quæ inſurgit aduerſum propoſitũ
mentis, & philoſophandi impedit ſtudium, ideo denique & tempus illud eſſe
aiunt, in quo de nuptijs agitur. Peleum uero & Thetydem nympham, aridum
& humidum ponunt elementum, ex quorum admixione ſubſtantia corporũ
conſtat. Mercurium uerbum eſſe tradunt, per quod ſenſui doctrina cõfertur.
Iunonem pudicitiam. Mineruã fortitudinem. Venerem libidinẽ dicunt. Pa-
ridem ſenſum. Si ergo aiunt, accidat in homine barbarum eſſe, & imperitum
ſenſum, & rectum iudicium neſcientem, ſpreta pudicitia, & uirtute, libidini
palmam, quod eſt malum, dabit, per quod non ſolũ ſibi, ſed & ciuibus & uni-
uerſæ genti ſubuerſio & pernicies aderit. Hæc ergo licet illis componere ex
qualibet materia uiſum ſit, tamen aptari ad omnem hominem poſſunt, quia ſi
quis paſtoralem & ruſticũ atq; imperitũ habeat ſenſum, nec uelit erudiri, ubi
corporis calor de libidinis ſuauitate ſuggeſſerit, continuo ſpretis ſtudiorũ uir-
tutibus, & ſcientiæ bonis, ad uoluptates corporum animum confert. Et hinc
eſt unde impacata bella conſurgunt, urbes ruunt, patriæ concidunt, ſicut &
Paris, rapta Helena, ad mutuum Græcos & Barbaros armauit exitium. Et PE
TRVS conlaudans proſequutionem eius, ait: Multas ut uideo, ingenioſi ho-
mines, ex his quæ legunt, ueriſimilitudines capiunt, & ideo diligenter obſer-
uandum eſt, ut lex dei cum legitur, non ſecundum proprij ingenij intelligen-
tiam

Niceta diſcipli narũ gẽtilium doctiſſimus erat.

Allegoria elegantiſſima cœnæ deorũ quæ apud poëtas deſcribitur.

Selecti ſunt hij teſte Auguſt. de ciui. dei.

Inde etiã nomẽ quidam Mercuriũ inueniſſe teſtantur.

A tiam legatur. Sunt enim multa uerba in ſcripturis diuinis, quæ poſſunt trahi ad eum ſenſum, quem ſibi unuſquiſq; ſponte præſumpſit, quod fieri nõ oportet. Non enim ſenſum quem extrinſecus attuleris alienum, & extraneum debes quærere, quem ex ſcripturarum autoritate confirmes, ſed ex ipſis ſcripturis ſenſum capere ueritatis, & ideo oportet ab eo intelligẽtiam diſcere ſcripturarum, qui eam à maioribus, ſecundum ueritatem ſibi traditam, ſeruat, ut & ipſe poſſit ea quæ recte ſuſcepit, competenter adſerere. Cum enim ex diuinis ſcripturis integram quis ſuſceperit, & firmam regulam ueritatis, abſurdum nõ erit, ſi aliquid etiã ex eruditione cõmuni ac de liberalibus ſtudijs, quæ forte in pueritia adtigit, ad adſertionem ueri dogmatis conferat, ita tamen ut ubi uera didicit, falſa & ſimulata declinet. Et cum hæc dixiſſet, ad patrem noſtrũ reſpiciens ait: Tu ergo ſenex ſiquidem ſaluti animæ tuæ conſulis, ut cum corpore fuerit reſoluta, pro breui hac conuerſione, requiem inueniat ſempiternã, require de quibus uis, & conſule ut poſſis ſi quid in te eſt dubitationis abijcere, incertum enim eſt etiam iuuenibus uitæ tempus, ſenibus autẽ iam nec incertũ eſt, nõ enim dubitatur, quin quantumcũq; eſt quod putatur ſupereſſe, breue ſit. Et ideo tam iuuenes quàm ſenes oportet de conuerſione, & pœnitentia ualde eſſe ſolicitos, & ſatagere ut de reliquo ornent animam ſuam ornamentis digniſſimis, id eſt dogmatibus ueritatis, decore pudicitiæ, ſplendore iuſtitiæ, candore pietatis, alijſq; omnibus quibus comptam decet eſſe rationabilem mentem. Tum præterea declinare à conſortijs inhoneſtis & infidelibus,

Petrus ne quidẽ cognitionem fabularũ dãnat, ſed uetat id fieri in ſcripturis quod indulgemus nobis etiã cũ gratia in fabulis.

Dies mortis incertus.

B & ſocietates habere fidelium, atq; illos frequentare cõuentus, in quibus de pudicitia, de iuſtitia, de pietate tractatur. Orare ſemper deũ ex corde, & ab ipſo petere quæ decet à deo poſci, ipſi gratias agere, ueram pœnitudinem gerere præteritorum geſtorum. Aliquantulum etiam, ſi poſſibile eſt, per miſericordias pauperum iuuare pœnitentiã, per hæc enim facilior uenia dabitur, & indulgenti citius indulgebitur. Quod ſi prouectioris ætatis ſit is, qui ad pœnitentiam uenit, eò magis gratias agere debet deo, quod poſtquã fractus eſt omnis impetus cõcupiſcentiæ carnalis, ſcientia ueritatis accepta, nulla ei imminet pugna certaminis, per quam inſurgentes aduerſum animam, reprimat corporis uoluptates. Supereſt ergo in agnitione ueritatis, & miſericordiæ operibus exerceri, ut adferat fructus dignos pœnitentiæ, nec putet quia in tẽporis longitudine documentum conuerſionis oſtenditur, & non in deuotionis ac propoſiti firmitate, deo enim manifeſtæ ſunt mentes, qui non temporum rationẽ colligit, ſed animorum, ipſe enim probat ſi quis agnita ueritatis prædicatione non diſtulit, neq; tempus negligendo conſumpſit, ſed ſtatim, & ſi dici poteſt eodem momento, præterita perhorreſcens, futurorum deſiderium cœpit, & in amore regni cœleſtis exarſit. Propter quod nemo ueſtrũ ultra diſſimulet, nec retro reſpiciat, ſed ad euangeliũ regni dei libenter accedat. Nõ dicat pauper, quia cum diues factus fuero, tunc conuertar, non requirit à te deus pecuniam, ſed animũ miſericordem, & piam mentem. Neq; diues conuerſionem ſuam differat, pro ſolicitudine ſeculari, dum cogitat quomodo diſpẽſet abun-

Matth. 6.

Retro reſpicere, eſt moras texere, aut cauſſari aliud quod prius te agere expediat.

C

dantiã frugũ, neq; dicat intra ſemetipſum, quid faciam, ubi recondam fructus
meos? neq; dicat animæ ſuæ, habes multa bona repoſita in annos multos, epu
lare, lætare: nã diceret ei, Stulte, hac nocte auferetur abs te anima tua, & quæ
præparaſti cuius erunt? Itaq; feſtinet ad pœnitentiã omnis ætas, omnis ſexus,
omniſq; conditio, ut uitam conſequatur æternam. Iuuenes quidem in eo grã
ti ſint, quod in ipſo impetu deſideriorum, ceruices ſuas iugo ſubijciunt diſcipli
næ. Senes & ipſi laudabiles, quia multi temporis conſuetudinem, in qua male
præuenti ſunt, pro dei timore commutant. Nemo ergo differat, nemo cũcte-
tur: quæ enim cauſſa cunctandi eſt ad bene agẽdum? aut times, ne cum bene-
feceris, ibi remunerationem non inuenias ut putaſti? & quid ſenties detrimen
ti, ſi benefeceris gratis, nõne etiam ſola in his ſufficeret cõſcientia? Quod ſi in-
ueneris, ut præſumis, nónne pro paruis, magna, & pro temporalibus, æterna
recipies? uerum ego hæc propter incredulos dixi. Nos autem quæ prædica-
mus, ita ſe habent, quia nec aliter eſſe poſſunt, quæ prophetica uoce promiſſa
ſunt. Si quis uero cupit examuſſim ueritatem noſtræ prædicationis agnoſce-
re, conueniat ad audiendum, & quid ſit uerus propheta cognoſcat, & tunc de-
mum omnis in eo ceſſabit ambiguitas, ſi tamen non obſtinatis animis reſiſtat
his, quæ uera eſſe compererit. Sunt enim quidam qui quolibet modo, ad hoc
tantum reſpiciunt, ut uincant, & laudem pro hoc magis quàm ſalutem quærãt;
quibus non eueniat uel dici aliquid, ne & ſermo nobilis patiatur iniuriam, &
iniuriæ ſuæ reum æterna morte condemnet. Quid enim eſt in quo aduerſari
prædicationi noſtræ quis debeat? aut in quo contra ueri honeſtiq; fidem ſer-
mo prædicationis noſtræ deprehenditur? qui dicit honorandũ eſſe deum, &
patrem omniũ conditorem, eiuſq; filiũ, qui ſolus eum & uoluntatem eius no-
uit, cuiq; ſoli de omnibus credendũ eſt, quæ præcepit: ſolus enim eſt lex, & le
giſlator, & iudex iuſtus, cuius lex decernit, honorandũ eſſe deum, dominum
omnium, per uitam ſobriam, caſtam, iuſtam, miſericordem, & in ipſo ſo-
lo omnem conlocandam ſpem. Sed dicet aliquis etiam à philoſophis huiuſmo
di præcepta dari: Nihil eſt ſimile, nã de iuſtitia quidẽ ab eis, & ſobrietate man
datur, ſed remuneratorem deum, geſtorũ bonorũ malorumq; nõ norunt, &
eò leges & præcepta eorũ, accuſatorem tantummodo publicum uitant, conſci
entiam uero purificare nõ poſſunt: quid enim timeat in occulto peccare, qui
occultorũ eſſe arbitrũ & iudicẽ neſcit? Addunt præterea philoſophi in præ-
ceptis ſuis, etiam deos, qui ſunt dæmones, honorandos, quod ſolum, etiamſi in
alijs probabiles uiderentur, grauiſſime eos poteſt impietatis arguere, & pro-
prijs condemnare ſententijs, qui unũ quidem eſſe pronũciant deum, pro ad-
ſentatione tamen erroris humani, plures mandent colendos. Aiunt autem &
illud philoſophi, deum nõ iraſci, neſcientes quid dicant. Ira enim mala eſt, ubi
mentem turbat, ut rectũ conſiliũ perdat, illa uero quæ malos punit, perturba-
tionem menti nõ infert, ſed unus, ut ita dixerim, idemq; affectus eſt, qui & bo
nis præmia, & malis retribuit pœnam: nam ſi bonis & malis bona reſtituat,
& ſimili remuneratione erga pios utatur, & impios, iniuſtus potius quàm bo-
nus ui-

Cõſciẽtia bene actæ uitæ per ſe ſatis eſt, etiã ſi nulla ſit poſt mortem remuneratio.

Nõnullis non ſunt cõmittenda uerba uitæ, ne iniuriam patiatur prophetia.

D

Inter ſalubria philoſophorũ, & Chriſti præcepta quid interſit.

Deũ non iraſci quorſum pertineat.

Ira nõ ſemper mala ea præſertim quam Academici bene à natura datam eſſe dicebant.

A mus uidebitur,ſed ais,nec deus debuit facere malũ. Verum dicis,neq; facit,ſed qui ab eo creati ſunt, dum iudicandos ſe eſſe non credũt,indulgentes uoluptatibus ſuis,à pietate & iuſtitia deuoluti ſunt. Sed dices,ſi iuſtũ eſt punire malos, ſtatim ut male agunt, puniri debent. Tu quidẽ bene feſtinas,ſed ille quia æternus eſt,& quem nihil latet,& quanto nullus ei finis,tanto & prolixa patientia eſt,& non ad uelocitatem uindictæ,ſed ad ſalutis reſpicit cauſſas,delectatur enim non tam morte, quàm cõuerſione peccantis. Ideo deniq; & ſanctũ baptiſma largitus eſt hominibus ad qđ ſi quis uenire feſtinet,& de reliquo maneat emendatus,delentur ex eo omnia peccata,quæ per ignorantiam cõmiſſa ſunt. Nam philoſophi quid contulerunt uitæ mortaliũ,dicendo hominibus nõ iraſci deũ? nempe ut docerẽt eos nullũ habere uindictæ alicuius, uel iudicij metum,& per hoc tota peccantibus frena laxarent. Aut quid illi humanũ genus iuuarunt, qui dixerunt nõ eſſe deum, ſed caſu omnia, & fortuito agi? nónne ut hæc audientes homines,& arbitrantes nullũ eſſe iudicem,nullũ prouiſorẽ rerum,ad omne facinus,quod uel furor,uel auaritia,uel libido dictaſſet,neminem uerendo præcipites agerentur? Nam illi multũ reuera iuuerunt mortalium uitam,qui dixerunt nihil poſſe ſine Geneſi fieri,ſcilicet ut unuſquiſq; peccati ſui cauſſam,Geneſi adſcribens,ſemetipſum in ſceleribus ſuis ꝓnunciaret innoxium,dum crimen ſuũ nõ pœnitendo diluit,ſed factum culpando congeminat. Nam de illis quid dicam philoſophis, qui deos colendos eſſe introduxerunt,& tales deos,quales paulo ante audiſtis? quid fuit aliud decernere,niſi

Prolixa patientia dei.

Ioan. 12.

B ut uicia,niſi ut crimina,niſi ut flagitia colerentur? Pudet,miſeretq; me ueſtri, ſi creditis quod indigna hæc eſſe & impia,atq; execrabilia,aut nõ deprehendiſtis hactenus, aut deprehenſa & intellecta, mala ꝓ bonis & optimis coluiſtis. Tum præterea & illud quale eſt,quod præſumpſerunt nonnulli philoſophorum,uel de deo loqui,cũ ſint mortales,& opinione ſola de inuiſibilibus dicere,uel de mundi origine,ubi nõ aderant cum fieret, uel de fine eius, uel de animarum in infernis diſpenſatione & iudicio,neſcientes quia præſentia quidem & uiſibilia noſſe,hominis eſt rationabilis? Præterea uero,& futura,& inuiſibilia ſcire,ſolius propheticæ præſcientiæ eſt. Non ergo hæc cõiecturis & opinionibus colligenda ſunt, in quibus ualde falluntur homines, ſed fide propheticæ ueritatis,ſicut ſe habet hæc noſtra doctrina. Nos enim nihil ex nobis loquimur, nec humana æſtimatione collecta adnunciamus,hoc enim decipere eſt auditores. Sed ueri prophetæ autoritate nobis tradita,& manifeſta prædicamus. De cuius præſcientia & uirtute prophetica,ſi quis, ut dixi,ad liquidum uult documenta ſuſcipere,ſolicitus conueniat,& impiger ſit ad audiendum,& euidentes dabimus probationes,quibus uim propheticæ præſcientiæ, nõ ſolum auribus audire,ſed & oculis etiam uidere,ac manu cõtrectare ſe credat. De quo cũ certã fidem conceperit,iugum iuſtitiæ & pietatis abſq; ullo labore ſuſcipiet,tantamq; in eo ſentiet ſuauitatem,ut non ſolum nihil ei laboris ineſſe cauſſetur,uerũ & amplius aliquid addi ſibi deſideret,& imponi. Cũq; hæc & alia his ſimilia dixiſſet,& nõnullos ex his qui aderant infirmos,& dæ-

Vicia culta pro dijs.

De rebus diuinis loqui, humanis cõiecturis q̃ friuolũ.

C

Appion. Anubion.

monibus obſeſſos curaſſet, gratulantes, & deum conlaudantes turbas dimi-
ſit, præcipiens eis ut ad eundem locũ, etiam conſequentibus diebus audiendi
gratia conuenirent. Cumq́; domi iam inter nos eſſemus, ac prępararemus ad
edendũ, ingreſſus quidã nunciat Appionem Pliſtonicenſem, cum Anubione
nuper ueniſſe ab Antiochia, & hoſpitari cũ Simone. Tum PATER audiens,
gauiſus eſt, & ait Petro: Si permittis, uolo ire & ſalutare Appionem, & Anu
bionem, quia ualde amici mihi ſunt. Fortaſſis autem Anubionem etiã ſuadere
potero diſputare cum Clemente de Geneſi. Et PETRVS: Permitto, inquit, &
laudo quod amicos colis; ueruntamen conſidera, quomodo per prouidentiã
dei omnia tibi ex ſententia concurrunt, ecce enim nõ ſolũ affectio tibi propria
deo præſtante reparata eſt, ſed & amicorum præſentia procuratur. Et PA-
TER: Vere, inquit, aduerto ita eſſe, ut dicis. Et cũ hæc dixiſſet, abijt ad Anu-
bionem. Nos autem cũ Petro poſiti per totam noctem interrogãdo de diuer-
ſis, & diſcendo ab eo, delectatione ipſa doctrinæ, & ſuauitate uerborum perui
giles manſimus. Et cum iam auroreſceret, Petrus intuens me ac fratres meos,
ait: Miror quid uiſum ſit patri ueſtro. Cumq́; hæc diceret ſuperuenit Pater, &
inuenit Petrum nobis de ſe loquentem. Cumq́; ſalutaſſet, ſatisfacere cœpit, &
cauſſam exponere, ob quam foris manſiſſet. Nos autem reſpicientes ad eum,

D

Transformatio Simonis in Fauſtinianum in altera editione quam Rufinus ut meliorẽ ſequutus eſt, non continetur, & que nec mihi ſatis probetur. Sed quia uetuſtiſſimus codex qui Baſileæ eſt, in bibliotheca Canonicorum id habebat, libuit præmonere lectorem.

expauimus, uultum in eo Simonis uidẽtes, uocem tamen Patris noſtri audie-
bamus. Cumq́; refugeremus eum, & execraremur, ſtupebat pater quod tam
auſtere cum eo ageremus & barbare. Solus tamen PETRVS erat, qui uultum
eius naturalem uidebat, qui & ait ad nos: Cur execramini patrem ueſtrũ? Cui
nos unà cum matre reſpondimus: Hic nobis Simon uidetur, uocẽ habens pa-
tris noſtri. Et PETRVS: Vobis quidẽ uox eius quæ maleficijs mutata nõ eſt,
ſola nota eſt, mihi autem etiã uultus eius, qui alijs arte Simonis mutatus appa-
ret, Fauſtiniani patris ueſtri notus eſt, & intuens patrem ait: Cauſſa quæ con
iugem tuã conturbat, ac filios hæc eſt, ſpecies uultus in te nõ uidetur illa quæ
fuit, ſed facies execrandi Simonis in te apparet. Et cum hæc diceret, ingreſſus
quidam ex his qui Antiochiam preceſſerunt, dicebat ad Petrũ: Scire te uolo
domine mi Petre, quia Simon apud Antiochiam publice multa faciens ſigna,
& prodigia, nihil aliud populo perſuaſit, niſi quæ ad tui odium pertinẽt, ma-
gũ te nominans, maleficum, homicidam, & in tantum eos aduerſum te odium
concitauit, ut magnopere deſiderent, ſi te uſquam inuenire queant, etiam car-
nes tuas deuorare, & ob hoc nos qui præmiſſi ſumus, uidentes ualde commo-
tam contra te ciuitatem, occulte in unum conuenientes, conſiderabamus quid
fieri oporteret. Cumq́; nullũ uideremus exitum rei, ſuperuenit Cornelius cen
turio, miſſus à Cæſare ad præſidem Cæſareæ, publici negotij gratia, hunc ad-
cerſimus ad nos ſolum, cauſſamq́; ei qua mœſti eſſemus exponimus, ac ſi quid
poſſet, ut iuuaret, hortamur. Tum ille promptiſſime repromittit, ſe eum pro-
tinus fugaturum, ſi tamen conſilio eius etiam nos adniteremur, cumq́; nos pol
liceremur impigre cuncta geſturos, ait: Cæſar in urbe Roma, & per prouin-
cias maleficos inquiri iuſſit ac perimi, ex quibus plurimi iã perempti ſunt. Ego

Cornelius centurio is qui actorum X. iuſtus & timens deũ dicitur.

igitur

A igitur diuulgabo per amicos, me ut iſtum magũ caperem,, ueniſſe, & ob hoc
miſſum à Cæſare, quo etiam hic cum cæteris ſuis ſocijs puniatur. Veſtri ergo
qui cum ipſo ſunt, occulte quaſi undecunq; audierint, dicent ei quod ego ad
ipſum capiendum miſſus ſim, & certum eſt, quod cũ audierit, fugiat, aut ſi uos
aliquid melius uidetis, dicite. Quid plura, ita factum eſt à noſtris, qui cum ipſo
erant, explorandi gratia ſimulati. Vbi didicit Simon uentũ eſſe ad ſe, tanquam
ingens ſibi beneficium conlatum ab eis accipiens, in fugam uerſus eſt. Diſce-
dens igitur ex Antiochia, cum Athenodoro huc uenit, ſicut audiuimus, hoc er
go uiſum eſt nobis omnibus qui præceſſimus, ut interim nunc aſcendas An-
tiochiam, uſquequo uideamus ſi illo diſcedente, odiũ quod de te populo ſemi
nauit, aliqua ex parte uacuetur, cum hæc inſinuaſſet is qui de Antiochia uene-
rat, PETRVS reſpiciens ad patrem noſtrũ ait, Fauſtiniane, à Simone mago
transformatus eſt uultus tuus, ſicut apparet, putãs enim quod à Cæſare quære
retur ad pœnam, tertius fugit, & ſuũ uultum tibi impoſuit, ſi forte tu pro ipſo
capereris, & ad mortẽ duci poſſis, ut filijs tuis triſtitiã moueret. PATER uero
ubi hæc audiuit, cum lachrymis exclamans: Recte, inquit, æſtimaſti Petre,
nam & Anubion, quia mihi ualde amicus erat, ſub myſterio quodam mihi in-
dicare cœperat de inſidijs eius, ſed infelix nõ credebam, quia nihil in eum cõ-
miſeram mali. Cumq; omnes unà cum patre triſtitia & lachrymis ageremur,
interea & Anubion uenit ad nos, indicans nobis Simonẽ fugiſſe, per noctem Simõ in Iudæã
B Iudæam petentem. Videns autem patrem noſtrũ plangentem & lamentantẽ fugit.
ſe, ac dicentem infelicem me, qui eum magum audiens nõ credebam, quid mi-
hi miſero accidit, ut una die recognitus ab uxore, & filijs, lætari nõ potuerim
cũ eis, ſed ad priores miſerias quas in errore pertuli, reuolutus ſum? Mater au
tem multo grauius ſparſis & laceratis crinibus plangebat, nos quoq; in permu
tatione uultus patris ſtupentes, nec quid rei eſſet intelligere poteramus, Sed &
Anubion omnes nos ita uidens adfligi, uelut mutus ſtabat. Tunc PETRVS
nos intuẽs filios eius, ait: mihi credite, quod hic ipſe eſt pater ueſter, propter
quod & moneo uos, ut quaſi patrem ſeruetis eum. Dabit enim deus occaſio-
nem aliquam qua depoſito Simonis uultu euidentem patris ueſtri, id eſt ſuã re
cuperare poſſit effigiem. Et ad patrem conuerſus ait: Ego tibi permiſeram ſa-
lutare Appionem, & Anubionem, quos tibi amicos à puero fuiſſe dixeras,
non tamen ut cum Simone loquereris, Et PATER: Peccaui, inquit, fateor,
Tum Anubion: Et ego, inquit, cũ ipſo rogo & deprecor te, ut ignoſcas ſeni,
uiro bono, & generoſo, ſeductus eſt infelix, & ludibrio factus, à nominato ma
go: dicam enim quomodo res geſta eſt: Vbi uenit ad ſalutandos nos, cõtigit
ut in ipſa hora circumſtaremus Simonem, audientes eum dicentem quod fuge
re uelit, in ipſa nocte: audiſſe enim ſe, quod uenerint quidam etiam ad hanc
Laodiciæ ciuitatem, qui eum ex præcepto imperatoris comprehenderent:
uelle autem ſe in hunc qui nuper ingreſſus eſt Fauſtinianũ, omnem conuerte-
re furorem. Et ait ad nos, tantũ, inquit, uos facite eum cœnare nobiſcũ, & ego

C ungentum quoddam componam, quo cœnatus perungat faciem ſuam, ut ex eo meum uultum omnibus habere uideatur, uos autem herbæ cuiuſdam ſucco facies perungemini prius, ut non fallimini de immutatione uultus eius, ita ut exceptis uobis, alijs omnibus Simon eſſe uideatur. Et cum ille hæc diceret, aio ad eum: Et quid tibi ex hoc facto confertur lucri? Tum SIMON primo, inquit, ut ipſum comprehendant qui me quærunt, & me deſinant quærere. Si uero punitus fuerit à Cæſare, ut luctum maximũ habeant filij ſui, qui me derelicto, confugerunt ad Petrum, & ſunt modo adiutores ipſius. Ego autem confiteor tibi Petre quod uerum eſt, timui tũc Fauſtiniano indicare hæc: ſed neq; ſpatium nobis ipſe Simon dedit, ut poſſemus ſecretius loqui, & plenius ei conſilium Simonis aperire. Interea circa mediam noctem, SIMON in Iudæam petens aufugere, deduxit autẽ eum Athenodorus & Appion, ego autem ſimulaui inæqualitatem corporis, ut dormire manens, facerem hũc uelocius ad uos redire, ſi forte poſſit aliquo modo occultari apud uos, ne ab his
D qui Simonem quærunt comprehenſus, ad Cæſarẽ perducatur, & pereat gratis, & nunc ſolicitus pro ipſo, ueni uidere eum, & redire antequam ſuperueniant illi qui deduxerunt Simonem. Et cõuerſus ad nos ANVBION ait: Ego Anubion patris ueſtri uerum uultum uideo reuera, quia perũctus ſum prius ab ipſo Simone, ſicut narrauit nobis, ut oculis meis uera Fauſtiniani facies appareret, unde ſatis ſtupeo & admiror artem Simonis magi, quod uos ſtantes modo non agnoſcitis patrem ueſtrum. Flentibus autem patre & matre, ac nobis omnibus pro his quæ acciderant, motus miſeratione etiam Anubion flebat. Tum PETRVS miſericordia permotus, reſtituturũ ſe promittit faciem patris noſtri, dicens ad eum: Audi Fauſtiniane, cum nobis prius utilitatis aliquid contulerit error iſte transformati uultus tui, & miniſtrauerit ad ea quæ uolumus, tunc ego ueram tibi uultus tui imaginem reddam, ſi tamen prius quæ à me tibi fuerint imperata, profligaueris. Cumq; pater meus impleturum ſe cuncta quæ iuberet, omni promitteret pacto, tantum ut propriã recuperaret effigiem. PETRVS ita cœpit: Ipſe auribus tuis audiſti quod unus ex his qui præmiſſi fuerant, regreſſus ex Antiochia, nunciauerit quomodo Simon ibi poſitus, turbas aduerſum me concitauerit, atque in odium mei totam inflammauerit ciuitatem, magum me & homicidam, ac deceptorem confirmans, in tantũ ut deſiderent, ſi me uideant, etiam carnes meas deuorare. Fac ergo quod ego dico tibi relinquens apud me Clemẽtem, præcede nos Antiochiam cum cõiuge tua, & Fauſto ac Fauſtino filijs tuis. Sed & alios mittam tecum, quos mihi uidebitur, qui obtemperẽt his quæ præcepero. Cũ ergo unà cum ipſis Antiochiam ueneris, quandoquidem Simon uideris, publice ſtans prædica pœnitentiã tuam, & dic, Ego SIMON denuncio uobis & confiteor me omnia feſelliſſe de Petro: ille enim neque ſeductor eſt, neque magus, neque homicida, neque horũ aliquid quæcunq; contra eum loquutus ſum, ſed dixi illa omnia furore cõmotus. Obſecro ergo uos ipſe ego qui dudum cauſſas odij

Nec illa habentur in nõnullis codicibus, nec mihi arrident.

A odij uobis contra eũ dederam, ut nihil tale de eo ſentiatis, ſed deponite odiũ, ceſſate ab indignatione, quia uere à deo ad ſalutem mundi, miſſus eſt diſcipulus ueri prophetæ, & apoſtolus. Propter quod ſuadeo, hortor, & moneo, ut ipſum audiatis, ipſi credatis prædicanti uobis ueritatem, ne forte ſi ſpreueritis eum, ipſa etiam ſubito ciuitas ueſtra pereat. Quam uero ob cauſſam hæc nũc uobis confitear, indicabo, hac nocte angelus dei corripuit me impium, & cur inimicus eſſem ueritatis præconi, uehementiſſime flagellauit. Deprecor ergo uos, ut etiamſi ego ipſe poſt hæc ueniens ad uos, aliquid tentauero aduerſum Petrũ dicere, ne ſuſcipiatis nec credatis. Cõfiteor enim uobis, ego magus, ego ſeductor, ego deceptor fui, ſed pœnitentiã ago, licet enim per pœnitentiã priora male geſta delere. Cum hæc PETRVS intimaret patri, ille reſpõdit: Scio quid uelis, ne labores ultra, intellexi enim & noui, quid oporteat, cũ ad locum uenero proſequi. Et PETRVS iterũ ſuggerebat ei, dicens: Cum ergo ueneris ad locũ, & uideris populũ ex ſermone tuo conuerti, & depoſitis odijs recipere deſideriũ noſtri, mitte & manda mihi, & ſtatim ueniam. Cũ autem uene ro, ſine mora alienũ hunc à te uultũ effugabo, & tuum propriũ qui tuis omnibus notus eſt reddam. Et his dictis fratres meos proficiſci cum ipſo iubet, ac Matidiam matrem noſtrã, & quoſdã ex familiaribus ſimul. Sed mater recuſabat proficiſci ſimul, & aiebat: Quaſi adultera mihi futura uideor, ſi uultui Simonis cõiuncta ſim, qđ etſi cogar ſimul ire, impoſſibile tamẽ eſt ut in eodẽ lectulo cum ipſo iaceam, ſed neſcio ſi proficiſci ſimul adquieſcam. Et cum ualde

B renueret, Anubion hortari eam cœpit, dicens, crede mihi & Petro, ſed & ipſa uox non tibi Fauſtinianũ eſſe perſuadet coniugem tuũ, quem uere non minus ego diligo quàm tu? Denique etiam ego ipſe uobiſcũ ueniam. Et cũ hæc dixiſſet Anubion, promiſit mater ſimul ſe profecturam. Tum ego, competenter, aio, deus negocia noſtra componit, habentes enim nobiſcũ & Anubionẽ aſtrologũ, cum quo ſi Antiochiam uenerimus, de Geneſi adtentius diſputabimus. Cumq; poſt medium noctis pater noſter, cũ his quos iuſſerat Petrus, & Anubione profectus eſſet, mane priuſquàm procederet ad diſputandum Petrus, regreſſi ſunt illi qui deduxerunt Simonem, id eſt Appion & Athenodorus, & uenerunt ad nos requirentes patrem meum. PETRVS uero ubi cognouit, iuſſit eos introire. Et cũ conſediſſent: ubi eſt, aiunt, Fauſtinianus? PETRVS reſpondit, neſcimus: Veſpere enim poſtquàm ad uos uenit, ultra nulli ſuorũ uiſus eſt, heſterno tamen die mane Simon uenit, quærens eum, & quia nihil illi reſpondimus, neſcio quid ei uiſum ſit, Fauſtinianum ſe eſſe dicebat, quod cum ei nemo crederet; flens & dolens comminabatur perempturum ſemetipſum, & poſt hæc abijt ad mare uerſus. Hæc cum audiſſet Appion & qui cum ipſo erant, ululatum dederunt grandem, dicentes: Quid hoc feciſtis, cur non recepiſtis eum? Et cum uelit Athenodorus dicere mihi, quia ipſe erat Fauſtinianus pater tuus, Appion præueniens eum: Cõperimus, inquit, à quodam qui cum Simone profectus eſt, ipſo Fauſtiniano deprecante eum, pro eo

C quod nollet filios ſuos uidere, quia Iudæi erāt. Nos ergo cū audiſſemus hæc,
uenimus eum hic requirere, ſed quia hic non eſt, apparet quia uere dixit, qui
nunciauit eum cū Simone profectum, hoc ergo nunciamus uobis. Ego autem
CLEMENS ubi intellexi conſiliū Petri, quia uoluerit eis ſuſpicionem dare,
quod ab ipſis quærendus eſſet ſenex, ut timerent & fugerent, cœpi iuuare con
ſiliū eius, & aio ad Appionem: Audi chariſſime Appion, nos quod bonū cre-
dimus, etiam patri tradere uolumus, quod ſi noluerit recipere, ſed magis, ut di
cis, exhorreſcēs nos fugit, aſperū ſit fortaſſe quod dico, nec nos de eo curamus.
Et cum hæc dixiſſem, quaſi execrantes crudelitatem meam diſcedunt, ueſtigia
Simonis, ut ſequenti die comperimus, inſequentes. Interea cum Petrus ex mo
re quotidie populum doceret, & uirtutes multas ac ſanitates efficeret, poſt dies
decem, uenit quidam noſtrorum ab Antiochia, miſſus à patre, adnūcians no-
bis quomodo publice ſtaret pater, Simonem quidem qui in uultu uidebatur
accuſans, Petrum uero immenſis laudibus præferens, & omni populo com-
mendans, ac deſiderabilem faciens, ita ut omnes ex eius ſermone mutati, deſide
rarent eum uidere, multos autem tantū in Petri amorem ueniſſe, ut ſæuirent
in patrem, quaſi in Simonem, & manus ei uelint iniĳcere, uelut qui tantū mali
cōmiſiſſet in Petrū: propter quod, aiebat, adpropera, ne forte perimatur, in
timore enim magno poſitus, uelociter miſit me, ut ſine mora uenias, quo uiuē-
tem eum occupes, ſimul & creſcenti erga tui deſiderīū ciuitati, opportunus ap

Fauſtinianus ſubdiricius Si-mō Antiochiæ plebem Petro reconciliat.

D pareas. Aiebat etiā quomodo mox ut urbē Antiochiam pater ingreſſus eſſet,
quaſi ad Simonem, omnis populus ad eum collectus eſt, & cœpit omnibus cō
fiteri publice ſecundū ea quæ populi reſtauratio flagitabat, nam quæcunque
omnes ſimul nobiles, & diuerſi ſimul diuites ac pauperes conueniſſent, ſperan
tes aliqua ab eo more ſolito prodigia poſſe fieri, omnes hac uoce adloquitur:
Diu eſt quod me Simonem infeliciſſimū hominum patientia diuina ſuſtinet;
nam quicquid in me miratieſtis, non ueritatis myſterio, ſed dæmonum men-
dacĳs & artibus geſtum eſt, ut ueſtram fidem euerterem, & meam animā con
demnarem. Confiteor me omnia de Petro fuiſſe mentitū, ille enim neque ma
gus, neque homicida unquam fuit, ſed à deo ad ſalutem ueſtram omnium miſ-
ſus eſt, quem ſi ex hac hora contemnendū putaueritis, certū ſit apud uos, quod
poſſit ipſa ciuitas ueſtra repente deperire. Quæ autē cauſſa ſit, ut hæc uobis
ultro confitear, ab angelo dei hac nocte uehemēter correptus ſum, & cur ei ini
micus extiterim, uehementiſſime flagellatus. Deprecor ergo uos, ut ſi ego ipſe
ex hac hora aperuero os meum contra eum, proĳciatis me ab aſpectu ueſtro,
ille enim immundus dæmon, ſaluti hominum inimicus, per os meum contra
ipſum loquitur, ne per eum uos pertingatis ad uitam. Quid enim ars magica
per me uobis potuit uirtutis oſtendere? Canes feci æreos latrare, & ſtatuas
mouere, figuras mutare hominum, & ſubito ab aſpectibus hominū abſentari,
& per hæc debuiſtis artem magicam execrari, quæ ut uobis miraculum ina-
ne prætenderem, animas ueſtras diabolicis laqueis innodabat, ne crederetis
Petro,

A Petro, qui & languentes in nomine eius, à quo miſſus eſt curat, & dæmonas fugat, ac cæcos inluminat, & paralyticis ſalutem reddit, & mortuos ſuſcitat. Hæc & his ſimilia multa proſequente, execrari cœpit populus, & dabant fletum & gemitum, quia peccaſſent in Petrum, credentes eum eſſe magum, & impium. Eodem uero die ad ueſperam reſtituta eſt in Fauſtiniano facies propria, & acceſſit ab eo aſpectus Simonis magi. Audiens autem Simon uultum ſuum in eo ad Petri gloriam profeciſſe, feſtinus præuenit Petrũ, & agere cupiens arte ſua, ut Fauſtiniano eius ſimilitudo recederet, cum iam hoc iuxta uerbum apoſtoli ſui CHRISTVS impleſſet. Videntes autem Niceta & Aquila poſt prædicationem neceſſariam, paternam faciem reſtitutam, gratias agentes deo, non eum permiſerunt ulterius adloqui populũ. Simon autem cœpit, licet occulte, per amicos ſuos & familiares ambulare, & amplius Petro derogare quàm antea. Tunc omnes expuentes in faciem eius, expulerunt eum de ciuitate, dicentes. Tu eris reus mortis tuæ, ſi ulterius loquutus contra Petrũ, huc tibi credideris eſſe ueniendũ. Quibus cognitis, Petrus poſtera die conuenire populo iubet, & uno ex his qui ſequebantur eum, ordinato eis epiſcopo, alijs etiam presbyteris, baptizatis quoque plurimis, & omnibus qui erant uexati languoribus, uel dæmonibus ſanitati redditis, demoratus ibi aliud triduũ, cunctis rite compoſitis, ualedicens eis, proficiſcitur à Laodicia multum deſiderabilis Antiochenſiũ plebi, & cœpit per Nicetam & Aquilam tota ciuitas audire, quia PETRVS aduentaret. Omnis autem populus Antiochiæ ciuitatis,

Fauſtiniano natiua facies reſtituitur.

Simon eiectus Antiochia.

B audiens Petrum uenire, occurrerunt ei, & penè omnes maiores natu, & nobiles cinere aſperſi in capite, pœnitentiam agentes, qui cõtra prædicationẽ eius, magũ Simonem ſuſcepiſſent. Hæc & his ſimilia proſequentes, offerũt ei uexatos languoribus, & dæmonijs fatigatos, paralyticos quoque, & diuerſa pericula patiẽtes, & erat infinita multitudo ſimul languentiũ. Quos uidẽs Petrus, non ſolum pœnitudinem agere, quod de eo male ſenſiſſent per Simonem, uerumetiã & iam integrã fidem exhibere iubebat deo, ut etiam omnes, diuerſas ægritudines patientes, crederent per eum poſſe ſaluari. Expandit ad cœlum manus ſuas, & cum lachrymis orationem effundens, gratias referens deo dicebat: Benedicte pater prædicande, qui omne uerbũ & promiſſum filij tui adimplere dignaris, ut cognoſcat omnis creatura, quia tu ſolus deus in cœlo & in terra. Hæc & his ſimilia dicens, aſcendit in eminentiori loco, & iuſſit ante ſe poni omnẽ multitudinẽ ægrotantiũ, quos omnes hac uoce adloquutus eſt. Similem uobis hominem me eſſe uidentes, nolite putare quod à me poſſitis recuperare ſalutem ueſtrã: ſed per eum qui de cœlo deſcendens, oſtendit credentibus ſibi, integram animæ & corporis medicinã, unde uox ueſtra teſtem habeat hunc omnem populum, quia ex toto corde creditis in domino IESV CHRISTO, ut ſciant etiam ſeipſos ab ipſo poſſe ſaluari. Cumq́; omnis multitudo infirmantiũ una uoce clamaret, hũc eſſe uerum deum, quem Petrus adnunciat, ſubito immenſum lumẽ gratiæ dei in medio plebis apparuit, & cœ-

Deo eſt referẽdum acceptũ, ſi quid geſtum fuerit ab hominibus paulò diuinius.

C perunt paralytici currere ad pedes Petri ſani, cæci recuperato uiſu clamare, claudi reſtaurato greſſu gratias agere, languentes recepta ſanitate gaudere: nonnulli etiam ſolo flatu uiuentes, iam ſine ſenſu & ſine uoce recuperati ſunt, omnes quoq; lunatici, & pleni dæmonijs liberati ſunt. Tantam itaq; ſpiritus ſanctus in illa die gratiam ſuæ uirtutis oſtēdit, ut omnes à minimo uſq; ad maximum, una uoce confiterentur dominum, & ne multis immorer. Intra ſeptem dies, pluſquàm decem milia hominum credentes deo, baptizati ſunt, & ſanctificatione conſecrati, ita, ut omni auiditatis deſiderio, Theophilus qui erat cunctis potentibus in ciuitate ſublimior, domus ſuæ ingentem baſilicam, eccleſiæ nomine conſecraret, in qua Petro apoſtolo conſtituta eſt ab omni populo cathedra, & omnis multitudo cotidie ad audiendum uerbum conueniēs, credebat ſanæ doctrinæ, quam ſanitatū efficacitas adfirmabat. Tū ego CLEMENS cum fratribus meis, & matre patrem adloquimur, utrum aliquæ infidelitatis in eo reliquiæ remanſiſſent? At ille: Venite, ait, & uidebitis coràm Petro, quantum in me fidei creuerit incrementum. Tunc adcedens FAVSTI-

VII. M. baptizantur.

Cathedra Petri.

D NIANVS, procidit ad pedes Petri dicens: Semina uerbi tui quæ ager meæ mentis accepit, iam nata ſunt, atq; ita ad fœcundam maturitatē prouecta ſunt, ut nihil deſit, niſi ut à paleis me ſpirituali illa tua deſeces falce, & reponas me in horreo dominico, facies me menſæ diuinæ participem. Tum PETRVS cum omni alacritate adprehendens manum eius, tradidit eum mihi Clementi, & fratribus meis, dicens: Sicut tibi patri filios reſtituit deus, ita & patrem filij reſtituunt deo. Indixit autem ieiunium omni plebi, & ueniente die dominica, baptizauit eū, atque in medio populo, ex conuerſione eius materiā ſumens, omnes caſus eius expoſuit, ita, ut omnis ciuitas quaſi angelum eum ſuſpiceret, & nō minorē ei gratiam quàm apoſtolo exhiberet.

Fauſtinianus quantum promouerit in fide

RECOGNITIONVM DIVI CLEMENTIS LIBRI DECIMI ET VLTIMI FINIS.

IN ERVDITAS SIMVL

ET CHRISTIANAS ALIQVOT EPISTOLAS VEterum pontificũ, qui à Chriſto nato annis CCC. Romanæ eccleſiæ præfuerunt, IO. Sichardi præfatio.

INTER eos quorũ egregia ſunt in noſtra ſecula merita, humaniſſime lector, hi mihi potiſſimũ uidentur bene nobis conſulere, qui huc operam ſuã cõdiciunt, ut pietas, cuius iam diu ne nomen quidem ſatis tenuimus, q̃ proxime hominibus cõmendetur, & inde hauriatur maxime, ubi de impoſtura ne quidem tantula poſſit in mentẽ uenire ſuſpicio. Eiuſmodi uero ſunt libri quos nunc bibliacos uocamus, & ut quiſq; his propius acceſſerit, quales fuiſſe in animum nobis inducimus eos, qui ipſis partim apoſtolorum temporibus uixere, partim tam fuere uicini, ut id quod ad CHRISTI eccleſiã, moresq; pie formãdos pertineret, ab ipſis apoſtolis, tanq̃ per manus acceperint. In quorũ numero haud dubie antiquiſſimi quiq; pontifices Ro. fuere, eos dico qui à CHRISTO nato annis plus minus CCC. ſedi præfuerunt, uiri cum uitæ ſanctimonia inſignes, tum ſingulari eruditione præditi. In quorũ uita, doctrina, moribus, ut nõ ſit cuiquam procliue quicquam arrodere, ita uidentur me hercle digni, quorũ ſcripta in hunc uſq; diem, quod ego ſaltem ſciam, orbi incognita, in manibus habeantur: præſertim cũ pleraq; hodie eccleſiæ eiuſmodi uideantur, quæ cum ferri diutius non poſſint, uix tamen appareat, ita rebus paſſim exulceratis, ratio qua poſſint corrigi. Et qui id agere ingrediantur, non paulo ſint & impudẽtiores & ſtolidiores, quàm illi ipſi qui uulgo creduntur, legibus in nos ſuis plus ſibi ſatis indulſiſſe, atq; in his omnibus & ferendis & antiquandis, magis in cõſilio ambitionẽ, auaritiam, tyrãnidisq; affectationẽ habuiſſe, quàm rei Chriſtianæ bene adminiſtrãdæ ſtudiũ. Qd' ut donem de nõnullis, nec enim obſcurũ id eſt, nec tale quod à quouis negari poſſit, non tamen largiar, omnibus fuiſſe eandem mẽtẽ, ijſq; præcipue qui diuum Petrum ſecuti, in extrema rerũ omniũ inopia, cũ deſperatiſſimis hominũ moribus confligentes, cõtra inſidias, inſultus improborũ, atq; exquiſita tormentorũ genera, in quæ pro CHRISTI gloria uolentes inciderunt, nihil animi habuiſſe mihi perſuadeo, quàm ut officiũ, quod tot nominibus uiderant CHRISTVM Petro cõmendaſſe, pro dignitate adminiſtrarẽt. Quos epiſtolæ illæ, locupletiſſimi animorũ teſtes, ſatis uindicant ab hijs uicijs, à quibus, fateor, nõ ita multũ abhorruerunt ij, qui an-

nis ab hinc aliquot, Vicarios ſe Chriſti ꝓfeſſi ſunt. Eos uero noſtra ætate cũ quidam in ordinem cogere inſtituunt, à ceremonijs tanq̃ auſpicato exordiuntur. & qđ minime oportebat, malarũ cauſſam cũ optimis quibuſq; cõiungũt, ut uideantur fruſtra laboraturi, q̃cunq; iã populo perſuadere cõtendãt, fuiſſe unq̃ bonũ pontificẽ, eò qđ quædã cũ eſſent antiquitus honeſtis de cauſſis recepta, & libere, ea cœperint durius exigere, tanq̃ pẽſum nouitij põtifices. Nec interim cõſiderãt, quod ea quæ tum ſunt à Chriſtianæ religionis proceribus cõſtituta, ad iſtius ætatis geniũ ita fuerũt attẽperata, ut uel ceremonijs, uel affectata etiã pietatis ſpecie, paucitati Chriſtianorũ duxerint ſuccurrendũ. Nũc uero cũ huc uentũ eſt dei benignitate, ut lenocinijs eiuſmodi amplius non debeat eſſe locus, quis neget, poſſe quædã iure optimo, adeoq; bono noſtro mutari? Nec eñ hac una in re tam ſtulte ueterũ debemus eſſe tenaces, ut præ his, quæ humanitus ad hoc poterant ſeculũ magis ẽ re noſtra accõmodari, faſtidiamus. Imò hoc uel unicũ debebat eſſe eccleſiæ antiſtitibus ſtudiũ, ne quid hic inoleſcere per negligentiã ſinerent, quod fidei noſtræ remorã adferret. Et inolita per occaſionem abrogarent, ſi qua modo eius eſſent generis, quibus iam cũ uſus nullus eſſet, ſuperuacaneũ nihilo tamen minus locũ uſucepiſſent, ne cum fœdis nõnullis abuſibus patrocinamur, de his etiam in dubiũ ueniamus, ſine quibus ne quidem ullo pacto id quod CHRISTIANI dicimur, tueri poterimus. Nam abrogandarũ ceremoniarũ, tanta nõnullos libido inceſſit, ut in uniuerſum citraq; delectũ omnes peſſundare geſtiant. Quod ut cõſequantur, nunq̃ tamen defuturi ſunt, qui tanq̃ loco motis, alias ſuccenturiẽt, easq;, ut ferè fit, deteriores. Etenim inter multos hodie ſacra tractantes, quotus quæſo quiſq; eſt, qui nõ angue peius oderit id omne, quod uel ceremoniæ ſpeciẽ habet? eò qđ aliò ſunt forte detortæ, quàm eſſent ab initio inſtitutæ. At quid non potius rem ad fontes reuocant, & in uiam redigũt, qđ ſuapte natura frugi erat, at ſeculi uitio fermentatũ eſt? Mea ergo in his, alijsq; id genus rebus hæc eſt ſententia, ut principio ſpectandũ putem, ſit ne uel mica honeſtæ frugis in his, qđ ſi uel tantulã deprehenderis, nõ id tolli ẽ medio, quemadmodũ ingreſſi ſunt nõnulli facere, ſed quoad fieri poteſt, quam emendatiſſimũ prorogari cupiã. Ad hoc uero utamur, ſi quibus alijs, certe Epiſtolis illis tanq̃ amuſſi, quæ, ut alia taceã ſanè plurima, tanta ſunt ſcriptæ eruditione ac prudentia, ut plane magnã me à bonis omnibus gratiã initurũ confidã, nimirũ ea ꝓferens, quæ citra inuidiã, id qđ fuit mihi magnopere optandũ, poterãt põtifices, epiſcopos, presbyteros, demũ omnes ſui officij admonere. Et ſimul ueluti digito uiam oſtendere, qua poſſint, ipſis etiã pontificibus autoribus, nõnulla tollere, in quæ tãto uidemus quoſdã ſtomacho uociferari. Et deſinant tandẽ rerũ imperiti impetũ facere in ea, quæ ſunt tanto non modo ſeculorũ, ſed & eccleſiarũ inter ſe cõſenſu aſſerta. Nec interim puto quenq̃ eſſe paulo cordatiorem, qui neget per ceremonias quaſdã ueluti nebulas ſtare, ne clare agnoſcatur CHRISTVS, ita ut maxime expediebat. Eas tamen ſi tollas, cogas plebẽ per ſe animi, iudicijq; expertẽ, plane obbruteſcere, dũ altiſſimarũ rerũ, ut quas aſſequi nequeat, cogitationẽ abijcit. & illis quæ utcunq; CHRISTVM eis adumbrant, interdicitur. Sed iam qđ felix, fauſtũq; ſit iſto noſtro labore fruere, & Vale.

ARGVMEMTVM PRIMAE EPISTOLAE CLEMENTIS, PER IO. SICHARDVM.

NOn admodũ his repugnauerim qui epiſtolam iſtam Clementis, Recognitioni bus præfigendã cenſuerũt, ut quæ à Rufino latinitate donata ſit ante Recognitiones. Attamen cum in præfatione ad Gaudentiũ epiſcopũ, Rufinus eius rei ipſe meminerit nolitcꝫ uerſionis tempus obſeruari, uiſum fuit ſubiniquũ, autori iniuriam facere, præſertim huc nos ſerie hiſtoriæ inuitãte. Nam quid eſt ueriſimilius, quàm tum demum ad conſtituendum eccleſiæ ſtatum Petrum animum adieciſſe, cum iamui deret mortis diem adpetere. Quod uero Clemens hic ſe primũ à Petro epiſcopũ Romæ ordinatum aſſerit, à Rufino eſt ſatis ſupercꝫ excuſatũ, dum Apoſtoli & Epiſcopi peculiaria munera, inter ſe differre dicit.

DIVI CLEMENTIS

AD IACOBVM FRATREM DOMINI EPISTOLA PRIMA, RVFINO TORANO AQVILEIENSE INTERPRETE.

A CLEMENS Iacobo fratri domini, & epiſcopo epiſcoporũ, regenti Hebræorum ſanctã eccleſiã in Hieroſolymis. Sed & omnibus eccleſijs quæ ubicꝫ dei ꝓuidẽtia fundatæ ſunt, cum præsbyteris & diaconibus, & cæteris omnibus fratribus, pax ſit ſemper. Notũ tibi facio domine, quia SIMON PETRVS qui ueræ fidei merito, & integræ prædicationis obtentu, fundamentũ eſſe eccleſiæ definitus eſt, qua de cauſſa, etiã domini ore diuino cognominatus eſt Petrus, qui fuit primitiæ electionis domini, apoſtolorũ primus, cui & primo deus pater filiũ reuelauit, cui & CHRISTVS competenter beatitudinem contulit, qui & uocatus eſt, & electus conuiua domini, & comes electus, tanquam bonus & probatiſſimus diſcipulus, qui occidentem obſcuriorem mundi plagam, uelut omnium potẽtior, inluminare præceptus eſt, quicꝫ integre potuit implere præceptum. Sed quouſcꝫ ſermonem

Petri nomen unde.

B protraho, fugiens indicare quod triſte eſt, quod quidem neceſſe eſt, licet tarde ꝓferre. Hic deniqꝫ ipſe Petrus qui pro immẽſa charitate, quã erga omnes homines gerebat, palàm cum omni fiducia, aduerſante etiam tyranno totius mundi, bonum prædicare nõ deſtitit, & regẽ omnium ſeculorum per orbem terræ, & uſcꝫ ad ipſius Romanæ huius urbis notitiam, ut etiã ipſa ſaluaretur, inuexit: hic inquam, pro pietate patiendo præſentẽ uitam finiuit. In ipſis aũt diebus, quibus uitæ finem ſibi imminere præſenſit, in conuentu fratrum poſitus, adprehenſa manu mea, repente cõſurgens in auribus totius eccleſiæ, hæc protulit uerba. Audite me fratres & conſerui mei, quoniã ſicut edoctus ſum

Neronẽ intelligit ſub quo etiam paſſus eſt.

C ab eo qui miſit me domino & magiſtro IESV CHRISTO, dies mortis meæ inſtat: CLEMENTEM hunc epiſcopum uobis ordino, cui ſoli meæ prædicationis & doctrinæ cathedram credo, qui mihi ab initio uſq; ad finem comes in omnibus fuit, & per hoc ueritatem totius meæ prædicationis agnouit, qui in omnibus tentationibus meis ſocius extitit, fideliter perſeuerans, quē ex præteritis expertus ſum deũ colentem, & homines diligentem, caſtũ, diſcendi ſtudijs deditum, ſobrium, benignum, iuſtũ, patientem, ſcientem ferre nõnullorum etiam ex his qui in uerbo dei inſtruuntur iniurias. Propter quod ipſi trado à domino mihi datam poteſtatem ligandi & ſoluendi, ut de omnibus quibuſcũq; decreuerit in terris, hoc decretum ſit & in cœlis. Ligabit enim quod oportet ligari, & ſoluet quod expedit ſolui, tanquam qui ad liquidum eccleſiæ regulam nouerit. Ipſum ergo audite, ſcientes quia quicunq; contriſtauerit doctorem ueritatis, peccat in CHRISTVM, & patrem omniũ exacerbat deũ, propter quod & uita carebit. Ipſum autem qui præeſt cæteris, oportet medici uicem agere, & nõ feræ beſtiæ furore cõmoueri. Hæc eo dicente, ego procidens ad pedes eius rogabã, excuſans me, & declinans honorem cathedræ, ſimul & poteſtatem. At ille reſpondens; Pro hoc, inquit, ne me rogaueris, hoc enim fieri ſtatutũ eſt mihi, & eò magis quo excuſas, quia hæc cathedra eũ qui cupit eam & audaciter expetit, nõ requirit, ſed ornatum moribus, & in uerbo dei eruditum. Quod ſi eſſet alius melior, qui mihi adiutor tam ſedulus adſtitiſſet, aut tam plenæ doctrinæ meæ rationẽ cœpiſſet, ſed & eccleſiaſticas diſpoſitiones à me tam plene didiciſſet, habens aliũ talem, nõ te cogerem bonũ opus

EPISCOPORVM DOTES.

Qui uerbo præſunt peritos medicos debent imitari id qđ & 1. Corin. 2. Paulus ſcriptum reliquit.

Vocationẽ eni quiſq; ſuã operatur.

D ſuſcipere nolentem. Superfluũ ergo eſt alium quærere, cum primitias eorum qui ex gentibus per me ſaluantur, & præcipue huius urbis, te primũ obtulerim deo. Sed & aliud intuere, quia ſi periculũ peccati times, ſuſcipere refugis eccleſiæ gubernacula, certus eſto quia amplius peccas, qui populum dei, uelut in fluctibus poſitũ & periclitantem, cũ poſſis iuuare ſubterfugis, tui tantũmodo habens conſiderationem, & non quod in commune, & omnibus expedit puidens. Sed certus eſto, quod neceſſe eſt te ſuſcipere omne periculum, quia nec ego pro ſalute omnium, ab obſecrando ceſſabo. Quanto ergo citius mihi adquieueris, tanto me citius mœroris & triſtitiæ labore releuabis. Noui etiam hoc ô Clemens, qđ tibi tædia & moleſtias, pericula etiam & obprobria ineruditi uulgi, indociliſq; conciliem, quæ tu tamen ſcio quod fortiter & cõſtanter feras, reſpiciens ad illam ſpem, quæ tibi apud deum patientiæ præparat coronam. Sed & illud te cupio mecum iuſta ratione perſpicere, quando maxime opera tua indiget CHRISTVS, nũc cũ inimicus aduerſum ſpõſam eius commouet bellũ, nam in futuro tempore, quando iam CHRISTVS poſt uictoriã triumphabit, nec ultra ullius ope indigebit. Quis non etiam parui ſenſus intelligat, quod iſtud eſt temporis, in quo operam tuã CHRISTVS requirit? Tota igitur mente in præſente neceſſitate præbe operam tuã, & auxiliũ in prælijs exhibere regi optimo, remunerationes magnificas poſt uictoriam redditturo. Libẽter ergo ſuſcipe epiſcopatus officiũ, eò maxime quod eccleſiaſticas

diſpen-

A diſpenſationes à me probabiliter didiciſti, ut ſalus eorum, qui per nos confugerunt ad deum, nequaquam uacillet. Veruntamen & breuiter te de ipſius diſpenſationis ordine corãm omnibus cõmonere neceſſarium duco. Te quidẽ oportet inreprehẽſibiliter uiuere, & ſummo ſtudio niti, ut omnes uitæ huius occupationes abijcias, ne fideiuſſor exiſtas, ne aduocatus litiũ fias, ne'ue in ulla aliqua occupatione prorſus inueniaris mundialis negocij cuiuſcunq; occaſione perplexus: neq; enim iudicem aut cognitorem ſecularium negociorũ hodie te ordinare uult CHRISTVS, ut ne præfocatus præſentibus hominũ curis, non poſſis uerbo dei uacare, & ſecundum ueritatis regulam, ſecernere bonos à malis. Iſta nanq; opera, quæ tibi minus cõgruere ſuperius expoſuimus, exhibeant ſibi inuicem diſcentes, id eſt laici, & te nemo occupet ab his ſtudijs, per quæ ſalus omnibus datur. Sicut enim tibi impietatis crimen eſt, neglectis uerbi dei ſtudijs, ſolicitudines ſuſcipere ſeculares, ita unicuiq; laicorum peccatum eſt, niſi inuicẽ ſibi etiam in his, quæ ad cõmunis uitæ uſum pertinent, operam fideliter dederint. Te uero ſecurũ facere ex his, quibus nõ debes uacare, omnes communiter elaborent, quod ſi forte à ſemetipſis hoc laici non intelligunt, per diaconos edocendi ſunt, ut tibi ſolius eccleſiæ ſolicitudinem derelinquant, quo ipſam, ut dignum eſt, diſpenſare ſufficias, & ueritatis uerbo abundantius poſſis & ſtudioſius deſeruire. Si enim mundialibus curis fueris occupatus, & teipſum decipies, & eos qui te audiunt, non enim poteris quæ ad ſalutem pertinent, plenius ſingulis quibuſq; diſtinguere. Et ex eo fit, ut & tu tan-

Oportet epiſcopum eſſe irreprehenſibilem 1. Timo. 3.

Epiſcopus renunciet omnibus huius mundi negocijs, ut ſoli uerbo dei uacare poßit.

Diaconorum officium.

Epiſcopis eccleſiarum tantummodo cura demandatur.

B quam qui non docueris quæ ad ſalutem hominum pertinent puniaris, & diſcipuli per ignorantiam pereãt. Idcirco ergo tu quidem ad hoc ſolum uacato, uti opportune, & ſine intermiſſione, doceas uerbum dei, per quod ſalutẽ conſequi poſſint. Illi uero cum tanta reuerentia tua uerba ſuſcipiant, ut qui ſciant legatum te & præconem eſſe ueritatis, & quodcunq; ligaueris ſuper terram, eſſe ligatum in cœlo, & quæcunq; ſolueris, etiam & ibi eſſe ſoluta, quandoquidem & tu, ut dixi, quæ oportet ligabis, & quæ expedit ſolues. Ad te quidẽ qui præes iſta ſint monita, & his ſimilia. Ad præsbyteros uero ſint iſta, ante omnia ut pudicitiæ ſtudentes, adoleſcentes nuptijs iungant, quo calorẽ feruentis ætatis coniugali lege præueniant, ſed ne in prouectioribus quidem curam habere huiuſmodi negligant, quia in multis, etiam cũ ſenuerit corpus, concupiſcentia uiget. Ne forte ergo fornicationis labes occaſione accepta, tanq; uenenũ peſſimum ſerpat in uobis, cauere & anteuenire neceſſarium eſt, ne quod in uobis adulterij occultum coäleſcat incendium, & quod in omnibus peccatis adulterio grauius? ſecundum nanque in pœnis obtinet locum, quoniamquidem primum illi habent, qui aberrant à deo, etiamſi ſobriæ uixerint. Propter quod uos ô presbyteri eccleſiam excolite, & adornate ſponſam CHRISTI ad pudicitiam. Sponſam autem dico omnem eccleſiam, id eſt, congregationẽ credentium, quæ ſi pudica fuerit inuenta ab ſponſo ſuo, ingentibus ab eo donis & muneribus honorabitur, & uos uelut miniſtri ſponſæ, & amici ſponſi, ingenti gaudio ac lætitia perfruemini. Si uero ſponſa hæc reperta fuerit cõmaculata

Ligandi poteſtas data eſt epiſcopis, cum ligant quod ligare decet.

Presbyterorũ in eccleſia functio.

Incredulitas maximum peccatum eſt, ſecũdum uero eſt Adulterium.

Sponſa Chriſti eccleſia eſt.

C peccatis,ipſa quidē tanquam indigna trudetur à regalibus thoris. Vos autem pœnas dabitis,ſi forte per ueſtram negligētiam,uel deſidiam obrepſerit contagio ſæua peccati. Idcirco igitur ante omnia ſobrietatis & pudicitiæ ſolicitudinem gerite: ualde enim apud deum graue crimē ducitur fornicatio,cuius ſpecies quidē ſunt plures,ſicut & ipſe uobis Clemens diligenter exponet. Veruntamen prima ſpecies adulterij eſt,uirum propria ſolummodo uxore non eſſe contentum,&mulierem non proprio tantū ſeruare ſe uiro. Si ergo caſtus fuerit quiſpiam, poteſt & humanus & miſericors fieri, per quod & ipſe æternam à deo miſericordiam conſequatur. Sanè ſicut adulterium uenenū cunctis malis pernicioſius eſt,ita amor fraternus,& charitas totius boni faſtigiū tenet. Et ideo diligite omnes fratres ueſtros,& cū religione ac miſericordia reſpicite ad omnes. Orphanis exhibite uoſmetipſos parentes: Viduis uirorum curam impendite,cū omni caſtitate quæ neceſſaria ſunt præbentes: Iuniores tamen uiduas nuptijs copulate,his qui ignorāt artificia,exquirite honeſtas aliquas occaſiones, quibus uictū neceſſariū quærant,artificibus uero opera prouidete, debilibus miſericordiam facite. Scio autem hæc omnia facturos uos, ſi charitatē præ cæteris ante omnia in ueſtro corde defigatis,cuius charitatis recipiēdæ & habendæ maximū erit fomentū, ſi frequenter inter uoſmetipſos cōmunem cibum ueſtrū menſamq́ faciatis,& in quantū unuſquiſq́ præualet,crebrius panes ac ſales ſuos cū ſuis fratribus ſumat. Per hæc enim præcipue charitas cōparatur,& cauſſa totius boni in huiuſmodi cōmunione conſiſtit. Vbi autē pax & bonitas, ibi & ſalus. Propter quod cōmunes facite cibos ueſtros, cum his qui ſecundū deum fratres ſunt,quia per hæc temporalia officia,pacis & charitatis fructibus,gaudia æterna mercamini. Multo autem ſolicitius eſurientes reficite,& ſitientibus potum date,nudis ueſtimentū, ægrotos uiſitate,& eos qui in carcere ſunt,prout poſſibile eſt iuuate,peregrinos ſatis prompte in domibus ueſtris ſuſcipite. Et ne omnia nunc ſingillatim dicā,omne bonū, ipſa per ſe ſi in uobis fuerit charitas,facere uos docebit. Sicut è contrario eos qui à ſalute alieni ſunt,omne malū facere,odiū docet. Si qui ex fratribus negocia habent,inter ſe apud cognitores ſeculi non iudicentur,ſed apud presbyteros eccleſiæ,quicquid illud eſt dirimatur, & omnimodo obediant ſtatutis eorum. Super omnia autē auaritiam fugite,quæ homines, occaſione præſentis lucri, ab æternis ſeparat bonis. Pōdera, menſuras, ſtateras, ꝑ locis quibuſq́ æquiſſima cuſtodite,depoſita fideliter reſtituite,quæ omnia & ſi qua ſunt his ſimilia, ita demum ſolicite & diligenter implebitis,ſi futurū dei iudiciū ſine intermiſſione in ueſtro corde uoluatis. Quis enim peccare poterit, ſi ſemper ante oculos ſuos dei iudiciū ponat? qd' in fine mundi certū eſt agitandū,ut tandem qui in hac uita bene egere,conſequantur repoſita bona, peccatores autem ut conſequantur præparatas & reconditas pœnas,de quibus ita futuris dubitare omnino nō poſſumus; ſiquidem hæc omnia ita eſſe uentura, uerus nobis propheta prædixerit. Vnde & uos qui eſtis ueri prophetæ diſcipuli, abijcite à cordibus ueſtris ante omnia,diſcordias & animorū diſſenſiones, ex quibus omne

Fornicationis multæ ſpecies.

D

Iſtam cōmunē menſam Chriſtianorū, Agapam dictā fuiſſe, à dilectione teſtatur Tertull. in apolog.

Factum id eſt procul dubio quo maior ineſſet ordini ſacerdotū autoritas, dum ſcilicet inter ſe mallent ſua cū quiete componere, quàm traduci apud iudices ſeculi, quod ſucceſſu tēporis in abuſum etiā, ut multa alia bene inſtituta, delapſum eſt.

A opus malum procedit,& benignitatem ac ſimplicitatem tota mente ſeruate. Quod ſi forte alicuius cor,uel liuor,uel infidelitas, uel aliquod malum ex his quæ ſuperius memorauimus, lateter inrepſerit, nō erubeſcat qui animæ ſuæ curam gerit,confiteri hæc huic qui præeſt, ut ab ipſo per uerbum dei,& con ſilium ſalubre curetur,quo poſſit fide integra,&operibus bonis pœnas æterni ignis effugere, & ad perpetuæ uitæ præmia peruenire. Diacones uero eccleſiæ,tanquam oculi ſint epiſcopi,oberrantes & circumluſtrantes cum uerecundia,actus totius eccleſiæ perſcrutantes diligentius,ſi quem uideant uicinū fieri præcipitio,& proximū eſſe peccato,ut referāt hæc ad epiſcopū,ut commoneri ab eo poſſit is qui in præcipitium lapſurus eſt,uti reuocet & nō corruat in peccatū. Neglentiores quoq;,& eos qui rarius ad audiendū uerbū dei accedunt,nec ſolicite ad epiſcopi tractatū ueniunt,ipſi cōmoneant & hortentur. Si enim adſidui ſint ad audiendū,nō ſolū uitæ æternæ ex ſalubri cōmonitione capient lucra, uerū & quæcūq; illæ ſunt triſtitiæ uel mœrores, qui ex præſentis uitæ neceſſitatibus,&cladibus temporū ueniunt, quæq; malorum ſermonibus,in corde ſuo ueluti iacula defixa circumferūt, abijcientur omnia prædicatione ueritatis,& uitæ æternæ doctrina &eruditione purgata. Alioquin ſi multo tempore auditū ſubtrahant à uerbo dei, ut remaneant in cultu uitiorū,ſine dubio deū dimiſere, ac ſentibus occupati,& qd aliud niſi ad ignē talis hæc terra præparabitur? De his ergo, ut diximus, diaconibus cura ſit. Sed & eos qui ſecundū carnem ægrotant,ſolicite perquirant,&plebi,ſi forte B ignorat,indicent de his,ut & ipſi uiſitent eos,&quæ neceſſaria ſunt præbeant eis,cum conſcientia eius qui præeſt,quod tamen etiamſi clam fecerint,nō peccabunt. Sed & de peregrinis ſimiliter epiſcopo ſuggerant refouendis,& cætera his ſimilia,quæ ad cultum eccleſiæ,& diſciplinam eius pertinent,diaconis curæ ſint. Qui catechizant,hoc eſt,qui uerbo inſtruunt incipientes,hi primo oportet inſtructi ſint,de anima enim agitur hominū, & oportet eū qui docet, & inſtruit animas rudes, eſſe talem,ut pro ingenio diſcentiū ſemetipſum poſſit aptare,& uerbi ordinē pro audientis capacitate dirigere. Debet ergo ipſe adprime eſſe eruditus&doctus,inreprehēſibilis,maturus,impauidus,ſicut ipſi probabitis fore Clementem hunc poſt me. Multū eſt aūt,ſi ego nūc de ſingulis,quæ unuſquiſq; habere debeat,proſequar. Veruntamē illud eſt quod præ cæteris ab omnibus uobis cupio in commune ſeruari,ut concordiam teneatis,per quam ſolam poteſtis portum quietis intrare,& ciuitatē regis ſummi, quæ pax nominatur,habitare. Similis nanq; eſt omnis eccleſiæ ſtatus naui magnæ,quæ per undoſum pelagus,de diuerſis locis & regionibus uiros portat, ad unam potentis regis urbem properare cupientes,ſit ergo nauis huius portus dominus ipſe omnipotēs deus,gubernator uero ſit CHRISTVS. Tū deinde pro reti,officiū epiſcopus impleat,presbyteri nautarū,diacones diſpenſatorum teneant locum. Hi qui catechizant nautologis conferantur, epibatis aūt totius fraternitatis multitudo ſit ſimilis,ipſum quoq; mare hic mundus habeatur, uentorum uero uarietates &turbinum, diuerſis tentationibus confe-

Cōfiteri eſt cōſilium petere.

Diacones epiſcoporum ſunt oculi.

Epiſcopus eruditus.

Nam & pacis urbs Hieruſalē aliquoties in ſacris libris dicitur.

Status eccleſiæ comparatur naui.

C rantur, perſequutiones ac tribulationes & pericula fluctibus exequãtur. Terreni uero ſpiritus, qui uel de torrẽtibus, uel de conuallibus ſpirãt, pſeudoprophetarum & pſeudodoctorum improbæ doctrinæ uerba ducãtur. Promontoria uero & loca confragoſa, hi qui in poteſtatibus ſeculi ſunt iudices, & pericula minãtur ac mortes. Bithalaſſa uero loca, quæ duplicibus undæ fallacis æſtibus uerberantur, dubijs mente & de promiſſionum ueritate nutantibus conferantur, atque his qui inrationabili fidem noſtram ratione diſcutiunt. Hypocritæ uero & doloſi, pyratis ſimiles habeanť. Iam uero rapidus uortex & tartarea Charybdis, & ſaxis inliſa naufragia, ac mortiferæ ſubmerſiones, qd aliud æſtimanda ſunt? Reſtat igitur quo hæc nauis curſu proſpero, tuta poſſit portum deſideratæ urbis intrare, ita deo precem fundere nauigantes, ut mereantur audiri. Audiri autem à deo ita demum merebitur, ſi operationes ipſæ bonis moribus, & bonis operibus adiuuẽtur. Sed ante omnia, cum quiete & ſilentio epibatæ, id eſt, laici in ſuis unuſquiſq; reſideant locis, ne forte per inquietudinem & inconditos inutileſq; diſcurſus, ſi paſſim uagari cœperint, uel ab officio ſuo nautas impediant, uel in alterum latus per inquietudinem eorũ nauis preſſa demergať. Nautologi de mercedibus cõmoneãt, & nihil omnino quod ad diligentiam, uel diſciplinam pertinet, diacones negligant. Præsbyteri uelut nautæ, aptent ſingula ad inſtructionẽ nauis diligẽter, & inſtruant quæ in ſuo tempore requirenda ſunt. Epiſcopus tanquam per retia uigilanter & ſolicite gubernatores uerbo cuſtodiat CHRISTI. Saluator dominus, gubernator eccleſiæ ſuæ, diligatur ab omnibus, & ipſius ſolius præceptis ac iuſſis credat & obediat omnis eccleſia, deo quoq; indeſinenter ſupplicetur à cunctis de

D proſperitate uentorũ: Nauigantes omnem tribulationem, & omne periculũ ſperent, tanquam immane profundum mũdi iſtius, & uitæ humanæ pelagus nauigantes, in quo & eſuriendum ſit & ſitiendum, nuditatem quoq; ferendã, morbos etiam corporis, & ægritudines tolerandas. Inſuper & hominum inſidijs ac dolis ſæpe laborandum, quippe qui & diſpergendos ſe non nunquam nouerint, ſed aliquando etiam congregandos. Vomitus quoq; & ſuggillationes ferendas, cum ex confeſſione peccatorum, & reiectione criminũ, uelut male congregati in uiſceribus fellis, iactura facienda eſt, & abijcienda prorſus è corde, omnis intrinſecus latẽs amaritudo peccati, ſi qua forte ex deſiderijs iniquis, uelut ex cibis noxijs cõgregata eſt. Quã utiq; cũ euomuerit quis & abiecerit, ingentis ægritudinis liberabitur morbo, ſi tamen poſt uomitum, quæ ad ſanitatem pertinent ſumat. Veruntamen ſcitote cuncti, quod ſupra omnes uos laboret epiſcopus, quia unuſquiſq; ueſtrum ſuum proprium fert laborẽ, ille uero & ſuum & ſingulorum. Propter quod Clemẽs, tanquam qui omnibus præeſſe te noueris, ſingulos prout potueris iuua, & ſingulos releua, quia & ſingulorũ onus ac ſolicitudinem portas. Vnde & ego nunc tibi iniungens diſpenſationem, ſcio quod accipiam gratiã magis quàm præſto. Sed eſto confidens, & fortiter ferens, certus quia laboris tui meritũ recipies, cum ad portũ quietis incolumem hãc perduxeris nauẽ, ibi mercedes & præmia pro omniũ ſalute

Pricipes huius mũdi cõparantur promontorijs.

Aliâs bimaria

Epibatæ.

Epiſcopus pro omnibus ſolicitus ſit.

A ſalute ſuſcipies, ſi hic pro omnium incolumitate uigilauerit, itaqꝫ ſi te multi ex
fratribus, propter rigorem iuſtitiæ odio habuerint, ex eo quidem non læde-
ris, ſed ex huiuſcemodi odijs amor tibi conciliabitur dei. Et ideo ſatage, &
refuge lauderis ab iniquis, & ne à peſſime agentibus diligaris, ſed potius ut
propter iuſtam diſpenſationẽ & æquiſſimam regulam diſciplinæ, à CHRI-
STO conlaudari merearis. Hæc cũ dixiſſet, & his ſimilia quamplurima, rur-
ſum reſpiciens ad populũ, dixit: Sed & uos chariſſimi fratres & conſerui mei,
huic qui præſidet uobis ad ueritatem docẽdam, in omnibus obedite, ſcientes
quod ſi quis hunc contriſtauerit, CHRISTVM, qui ei docẽdi credidit cathe
dram, non recipit, & tanquam qui CHRISTVM non ſuſceperit, nec deũ pa
trem ſuſcepiſſe iudicabitur, & ideo nec ipſe ſuſcipietur in regno cœlorũ, pro-
pter quod ſatagite, ad omnem collectam & congregationem ſemper conue-
nire, ut non uelut negligentes & deſides, à CHRISTO iudice cõdemnemini.
Conuenientes uero ſemper ad Clementem, omnes date operam pro ipſo ſen
tire, & ſummo ſtudio fauorem ueſtrum erga ipſum depẽdere, ſcientes quod
ꝓpter ſingulos uos ipſum magis ſolũ infeſtat inimicus, & in ipſum maiora ſu
ſcitat bella. Oportet ergo uos ſummo ſtudio niti, ut omnes erga illum uinculo
amoris innexi, pleniſſimo erga eum inhæreatis affectu. Sed & uos quoqꝫ ipſi,
unanimes in omni cõcordia perdurate, quo facilius etiam illi obedire omnes
pariter inconcuſſa unanimitate poſſitis, per quod & uos ſalutem conſequi, &
B ille obtemperantibus ſibi, promptius impoſiti oneris pondus uehere queat.
Etiam ex uobiſipſis intelligere debetis, ſi qua ſint quæ ipſe propter inſidias ho
minum malorum, non poteſt euidentius & manifeſtius proloqui, uerbi gra-
tia, ſi inimicus eſt alicui pro actibus ſuis, uos nolite expectare, ut ipſe uobis di-
cat, cum illo nolite amici eſſe, ſed prudẽter obſeruare debetis, & uolũtati eius
abſqꝫ cõmonitione obſecũdare, & auertere uos ab eo, cui ipſum ſenſiſtis auer-
ſum. Sed nec loqui his, quibus ipſe nõ loquitᷓ, ut unuſquiſqꝫ qui in culpa eſt,
dum cupit omnium ueſtrũ amicitias reparare, feſtinet citius recõciliari ei, qui
omnibus præeſt, & per hoc redeat ad ſalutem, cũ obedire cœperit præſiden-
ti. Si uero quis amicus fuerit his, quibus ipſe amicus nõ eſt, & loquutus fuerit
his, quibus ipſe nõ loquitur, unus eſt & ipſe ex illis, qui exterminare dei eccle
ſiam uolunt, & cũ corpore uobiſcũ eſſe uideatur, mente & animo contra uos
eſt, & eſt multo nequior hoſtis hic, quàm illi qui foris ſunt, & euidenter inimi
ci ſunt. Hic enim per amicitiarũ ſpeciem, quæ inimici ſunt gerit, & eccleſiam
diſpergit ac uaſtat. Et cum hæc dixiſſet in medio coram omnibus, manũ mihi
impoſuit, & in cathedra ſua, ingẽti uerecũdia fatigatũ me cõpulit. Cũqꝫ ſediſ-
ſem, hæc ad me rurſum loquutus eſt: Deprecor te CLEMENS corã omni-
bus qui præſentes ſunt, ut poſtea quàm, ſicut naturæ debitum eſt, uitæ præ-
ſentis finẽ fecero, Iacobo fratri domini deſcripta breuiter, uel quæ ad initiũ fi
dei tuæ expectant, uel etiã quæ ante fidẽ omnino geſſeris mittas. Sed & quà-
liter mihi ab initio uſque ad finem, comes itineris & actuum fueris, quæqꝫ per
ſingulas ciuitates me diſputante ſolicitus auditor exceperis, quiſqꝫ in prædi-

Inuidiam ex iuſtitia cõflatam non magnifaciant uerbi dei præcones.

Cauſſa cur cũ excõmunicatis non loquantur ij qui Chriſtiani uolunt cenſeri.

C cationibus meis uerborũ fuerit ordo & actuũ, ſed & qui me finis in hac urbe reppererit, ſicut dixi, omnia q̃ potes breuiſſime cõprehenſa, ad ipſum te deſtinare nõ pigeat. Nec uerearis ne forte multũ de meo exitu cõtriſtandus ſit, cũ me id pro pietate ſuſtinere nõ ambigat. Erit autem ei grande ſolatiũ, cum didicerit, quod poſt me nõ imperitus uir aliquis, aut indoctus, aut ignorans diuini uerbi myſteriũ, eccleſiaſtici ordinis diſciplinã, uel doctrinæ regulam neſciens, ſuſceperit cathedram meam. Scit enim quia ſi indoctus & inſcius, officiũ doctoris accipiat, ſine dubio diſcipuli & auditores ignorantiæ tenebris obuoluti, in interitũ demergentur. Vnde & ego domine mi IACOBE, cum hæc ab

Peroratio. eo præcepta ſuſceperim, neceſſe habui implere quod iuſſerat, indicans tibi, & de his ipſis ſimul, & de illis breuiter cõprehendẽs, qd per ſingulas quaſq; urbes digrediens, aut in prædicationis ſermone ꝓtulerit, aut in geſtorũ uirtute perfecerit, quamuis tibi de his plurima iam, & plenius ante deſcripta, ipſo iubente trãſmiſerim, ſub eo titulo quem ipſe præcepit adfigi. Id eſt Clemẽtis itinera-

D rium prædicationis Petri, ſed & nũc iam exponere quæ præcepit incipiam.

EPISTOLAE PRIMAE FINIS.

ARGVMENTVM SECVNDAE EPISTOLAE CLEMENTIS, PER IO. SICHARDVM.

POſtq̃ ordines miniſteriorum in Eccleſia, quos per capita, ut uiſum fuit naſcenti Chriſtianiſmo cõuenire, Clemẽs digeſſerat, propius aliquãto nũc officia docet, & ſummam Chriſtianæ uitæ totam compendio complectitur. Præter alia tamen eorũ officiũ quale eſſe debeat oſtendit erga Epiſcopos, qui uitæ ab hijs præcepta capiũt. Per occaſionem hic principes, magiſtratus, plebem, ipſoſq; adeo epiſcopos obteſtans, ne ſcripturæ diuinæ ita ſe adcõmodent, ut alienũ aliquem ſenſum, & Chriſto indignum aliunde afferant, ſed ex ipſa ſcriptura, autore uero Propheta, exculpant. Vnde uidetur plane epiſtola illa, præter alias faciem habere ſynceræ illius doctrinæ primitiuæ eccleſiæ, quã tamẽ hac tempeſtate, tantis errorũ & diſſidiorũ fluctibus iactati, uix per tranſennam agnoſcimus amplius. Porrò admonendus eſt lector, ea quæ hic legũtur pulcherrime cõmixta, tanquam cumulo, hæc eadem in Recognitionũ libris ſparſim legi, ut ueriſimile uideatur mihi, hanc à ſtudioſo aliquo Clemẽtis conſcriptã potius, quàm ab ipſo Clemẽte, quod tamen nec urgere nos magnopere debet, magis de re ſolicitos, quàm autore, cũ extra controuerſiam ſit, eiuſmodi hanc eſſe epiſtolã, quæ uel publice in eccleſijs legi poſſit.

DIVI CLEMENTIS

AD IACOBVM FRATREM DOMINI EPISTOLA SECVNDA, RVFINO TORANO AQVILEIENSE INTERPRETE.

A CLEMENS urbis Romæ epiſcopus, omnibus coēpiſcopis, presbyteris, diaconibus, ac reliquis clericis, & cūctis principibus, omnibusq; generaliter fidelibus, benedictio charitatis & gloria, in gratia dei quæ data eſt nobis in CHRISTO IESV domino noſtro. Vrget nos fratres multus amor ueſter, & religioſa inuitat deuotio, quia debitores ſumus, ut quædam uobis ſcribamus. *Rom.1.* Vobis ergo qui ſacerdotio domini fruimini, & in ſpecula eſtis poſiti, plus ſcire oportet, ut ſubditos uobis populos pleniter docere poſſitis, eisq; ad regna cœlorū ducatū præbere domino annuente ualeatis. Vnde & ipſa per ſe ueritas ait: Vobis datū eſt noſſe myſteriū regni dei, cæteris autem in parabolis. *Matth.4.* Propter quod conſiliū do unicuiq; ueſtrū cōſtanter docere uerba diuina, & diſcentibus libenter accōmodare auram uerbi dei. Veſtrū em̄ qui legatione CHRISTI fungimini, eſt docere populos, eorū uero eſt uobis obedire ut deo. Si autem uobis epiſcopis nō obedīere omnes presbyteri, diaconi, ac ſubdiaconi, & reliqui clerici, omnesq; principes tam maioris ordinis, quàm & inferioris, atq; reliquæ populi tribus, & linguæ nō obtemperauerint, nō ſolum infames, ſed extorres à regno dei & conſortio fideliū, à liminibus ſanctæ dei eccleſiæ alieni erūt. Nam ueſtrū eſt eos inſtruere, eorū uero eſt uobis obedire, ut deo, cuius legatione fungimini, dicente do-

B mino. Qui uos audit, me audit: & qui uos ſpernit, me ſpernit: & qui uos recipit, me recipit: & qui me recipit, recipit eū qui me miſit. *Luce 10.* Nihil enim iniuſtius uel inhoneſtius eſt, quàm filios patribus rebelles, aut clericos uel laicos, doctoribus, ſeu diſcipulos magiſtris inobediētes uel proteruos exiſtere. Nouimus enim primū hominem per inobedientiā cecidiſſe. Idcirco omnes hoc uitium ſummopere cauere monemus: Et quia dominus ſuperbis reſiſtit, humilibus autem dat gratiem, dominus noſter mittens nos uice ſua loco apoſtolorū ad prædicandū, præcepit nobis docere omnes, omnesq; nobis fideliter obedientes, ut ipſi, exiſterēt, quoniā nec aliter terra pariet fructus ſuos, niſi culta receperit ſemē, & irrigata germinauerit, & pariet quæ eſt paritura. *1.Petri 5.* Sic & omnis homo, qui libenter nō receperit uerbū dei, illudq; in corde ſuo germinare nō ſiuerit, ac minime crediderit doctoribus & epiſcopis ſuis, nō beneuolus, ſed rebellis, atque inobediens extiterit, fructū nō germinabit, nec pariet, ſed ſimilis arbori illi erit, de qua dominus ait: Omnis arbor quæ nō facit fructū bonum, excidetur, & in ignem mittetur. *Matth.3.* Primus enim pontifex AARON chriſmatæ cōpoſitionis perunctus, princeps populi fuit, & tanquam rex, primitias & tributum per capita accepit à populo, & iudicandi plebem ſorte ſuſcepit, de mūdis, immundisq; iudicabat. Sed & ſi alius ex ipſo ungento perunctus eſt uir-

C tute inde concepta, etiā ipſe rex, aut propheta, aut pōtifex fiebat. Quod ſi temporalis gratia, & ab hominibus compoſita, tantū potuit, intellige iam quantum ſit illud ungentum, quod à deo de uirgulto uitæ prolatum eſt, cum hoc quod ab hominibus factū eſt, tam eximias inter homines conferat dignitates. Quid enim in præſenti ſeculo propheta glorioſius, pōtifice clarius, rege ſublimius? Omnis enim pontifex ſacro chriſmate perunctus, & in ciuitate conſtitutus, ſcripturis ſacris eruditus, charus & precioſus hominibus oppido eſſe debet, quem quaſi CHRISTI locum tenentem, honorare omnes debent, eiq; ſeruire, & obedientes ad ſalutem ſuam fideliter exiſtere, ſciētes quod ſiue honor, ſiue iniuria quæ ei defertur, in CHRISTVM redūdat, & à CHRISTO in deum. Audire ergo eum attentius oportet, & ab ipſo ſuſcipere doctrinam fidei, monita autem uitæ à presbyteris inquirere, à diaconibus uero ordinem diſciplinæ. Propter quod deprecor uos conſeruos, & adiutores meos, ut diſcatis attentius animarū curam quærere, & pro omnibus ſtare, maxime tamen pro his qui in cultu diuino laborant. Eccleſiarū omnium curam habetote, ſeruisq; eorum adiutorium præbete, uiduarum religioſam curam gerite, pupillos enixius iuuate, pauperibus miſericordiam facite, iuuenes pudicitiam docete: & ut breuiter totum dicam, alterutrū uos, in quibus res popoſcerit, ſuſtentate. Deum colite, qui creauit cœlū & terram, & CHRISTO credite, inuicem uos diligite, & miſericordes eſtote in omnes, non uerbo ſolo, ſed opere & rebus replete charitatem. Agitote pro uiribus conſerui dilectiſſimi, quia bonum eſt, ut unuſquiſq; ueſtrum ſecundū quod poteſt, proſit accedentibus ad fidem religionis ueſtræ. Et ideo non uos pigeat ſecundum ſapientiam, quæ uobis per dei prouidentiam collata eſt, inſtruere ignaros & docere. Deſiderium ergo habere omnes erga doctorem ueritatis, eumq; ut oculos ſuos amare oportet, quia ipſum & docere condecet: hoc eñ à patre cœleſti ei donatum eſt. Sed & ſalus in eo eſt, ut uoluntatem eius, cuius amorem & deſiderium, deo largiente, conceperint, faciant. Si quis ergo fidelis uoluerit exiſtere, & deſiderat baptizari, exutus prioribus malis, de reliquo ꝑ bonis actibus hæres cœleſtium ex geſtis proprijs fiat. Accedat autem qui uult ad ſacerdotem ſuum, & ipſi det nomen ſuum, atque ab eo audiat myſteria regni cœlorū, ieiunijs frequentibus operam impendat, ac ſemetipſum in omnibus probet, ut tribus menſibus iam conſummando, in die feſto poſſit baptizari. Baptizetur autem unuſquiſq; in aquis perennibus, nomine trinæ beatitudinis inuocato ſuper ſe, perunctus primū oleo per orationē ſanctificato, ut ita demū per hæc conſecratus, poſſit percipere locum cum ſanctis. Nullus enim propter obprobrium ſenectutis, uel nobilitatem generis, aut iuuētutis, à paruulis & minus cruditis (ſi quis forte eſt) utilitatis aut ſalutis inquirere aliquid negligat. Qui eñ rebelliter uiuit, & diſcere atq; agere bona recuſat, magis diaboli quàm CHRISTI membrum eſſe oſtenditur, & potius infidelis quàm fidelis monſtratur. Quomodo ergo nō omnibus hoc amabile eſt, cunctisq; exoptatum, ut quæ ignorat diſcat, & quæ didicerit doceat? Chariſſimum nanq; eſt, quod neque ami-

Miſericordes ſimus opere, non uerbis.

D

Baptizari uolentes quid facere debeant.

amicitia,neq; regni ſublimitas homini debet eſſe precioſior ueritate,quia nihil
A eſt precioſius anima. Dominus autem creator omniũ,ex initio ad imaginem *Gene.1.*
ſuam hominem fecit,eumq; dominatorem terræ, mariſq;,& aëris ipſius dedit,ueritatemq; inquirere præcepit, ſicut uerus nobis propheta enarrauit, & ipſa rerum ratio docet. Solus enim homo eſt rationabilis, & conſequens eſt, ut ratio inrationabilibus dominetur. Hinc enim ab initio,cum adhuc iuſtus eſſet,cunctis uiribus,& omni fragilitate ſuperior erat: ubi autem peccauit, & factus eſt ſeruus peccati,ſimul & fragilitati efficitur obnoxius. Quod idcirco ſcriptum eſt,ut ſciant homines,quia ſicut ex impietate paſſibiles facti ſunt, ita per pietatem poſſunt eſſe impaſſibiles,& nõ ſolũ impaſſibiles,uerum & parua in deum fide,aliorũ paſſiones curantes. Ita enim uerus ipſe propheta promiſit,dicens: Amen amen dico uobis,ſi habueritis fidem ſicut granũ ſinapis, *Matt.17.*
dicetis monti huic tranſi hinc,& tranſiet. Huius uocis etiam uos ipſi documenta cœpiſtis,etiam facta quædã per magiſtros noſtros,ipſos uidelicet apoſtolos non ignoratis,quia aſtantibus nobis,eorum meritis,dæmones cum paſſionibus quas hominibus inuexerant,tranſierũt & fugati ſunt. Quia ergo alij quidẽ homines patiũtur,alij patientes curãt,cauſſa ſine dubio uel patiendi uel ſurandi noſcenda eſt,quæ non alia eſſe in patientibus,quàm quidẽ infidelitatis,curantibus uero fidei demonſtratur. Infidelitas enim dũ non credit futurũ dei iudicium,peccandi licentiã præbet, peccatũ uero hominem paſſionibus obnoxium facit,fides autem,futurum eſſe dei iudicium credens,continet homines à peccato. Non peccantes uero,non ſolũ liberi ſunt à dæmonibus &
B paſſionibus,uerũ & aliorũ dæmones & paſſiones fugare poſſunt. Ex his enĩ omnibus colligiť,quod origo totius mali,ab ignorantia deſcẽdat,& ipſa ſit malorũ omniũ mater,quæ incuria quidẽ & ignauia gigniť,negligẽtia uero alitur & augetur,atq; in ſenſibus hominũ radicatur,dũ amatur. Quã ſi quis forte doceat effugandã,uelut antiquis & hæreditarijs ſedibus,moleſte & indignanter auelliť. Et ideo paululũ laborandũ nobis eſt,ut indignãtes,ignorantiæ præſumptionem ſcientiæ ratione reſecemus. In his præcipue,qui in aliquibus minus rectis opinionibus præuenti ſunt,per quas quaſi ſub ſpecie alicuius ſcientiæ,ignorantia in his uehementius radicata eſt. Nihil enim grauius,quàm ſi id quod ignorat quis, ſcire ſe credat,& defendat uerũ eſſe,quod falſum eſt. Qď tale eſt,quale ſi quis ebrius,ſobrium ſe putet,& agat quidem cũcta ut ebrius, ſobrium ſe tamen & ipſe putet, & dici à cæteris uelit. Ita ſunt ergo & hi qui ignorantes quod uerũ eſt,ſpeciem tamen alicuius ſcientiæ tenẽt,& mala quaſi bona gerant,atq; ad perniciem, quaſi ad ſalutem feſtinant. Propter quod ante omnia properandum eſt ad agnitionem ueritatis,ut poſſimus quaſi lumine nobis inde ſucceſo,errorum tenebras depellere. Grande enim malum eſt, ut diximus,ignorantia,ſed quia ſubſtantiã non habet,facile ab his qui ſtudioſi ſunt effugatur. Nõ enĩ aliud eſt ignorantia,niſi nõ agnouiſſe qď expedit,ubi aũt agnoueris ignorantiam,quæri magnopere debet ueritatis agnitio, quam nemo alius aſſignare poteſt,niſi uerus propheta. Hæc enim porta eſt uitæ,uo

Ignorantia maior eſt in his qui ſcientiæ ſpeciem præſe ferunt.

Ignorãtia qd. Epiſcopi omnibus inſinuant.

C lentibus ingredi,& uia operum bonorum pergentibus ad ciuitatem ſalutis. Si quis ſane audiens ſermonem ueri prophetæ,uelit recipere aut nolit,& amplecti onus eius,id eſt mandata uitæ,habet in ſua poteſtate. Liberi enim ſumus arbitrij,nam ſi hoc eſt,ut audientes,ſeu iam non haberent in poteſtate aliud facere,quàm audierant,uis erat quædam naturæ,per quam liberum non eſſet, ad aliam migrare ſententiam. Aut ſi rurſum ex audientibus nullus omnino reciperet,& hoc naturæ uis erat,quæ unum aliquid fieri cogeret, & alteri parti non daret locum. nunc autem quia liberum eſt animo,in quam uelit partē declinare iudicium ſuum,& quam probauerit eligere uiam,conſtat euidēter inesse hominibus arbitrij libertatem. Igitur priuſquàm audiat quis, quod ei expedit,certum eſt,quia ignoret,& ignorans,uult & deſiderat quod non expedit agere,propter quod pro hoc non iudicatur. Cum uero audierit cauſſas erroris ſui,& rationem ueritatis acceperit, tunc ſi permanſerit in his erroribus, quibus dudum fuerat præuentus,recte iam uocatur ad iudiciū. daturus pœnas,quia uitæ huius ſpacium,quod ad bene uiuendū accepit,in ludibrijs conſumpſit errorum. Qui uero audiens hæc libenter accipit,& gratulatur bonorum ſibi doctrinam fuiſſe delatam,requirat intentius, & diſcere non deſinat, uſquequo cognoſcat, ſi eſt uere aliud ſeculum,in quo bonis præmia præparata ſunt,& cum certus de hoc fuerit,gratias agat deo,quod ſibi ueritatis lumē oſtenderit, de cætero dirigat actus ſuos in omnibus operibus bonis,quorum ſibi in futuro mercedem certus eſt præparatam. Admirans per omnia & ſtu-

D pens cæterorum hominum errores,& quod ante oculos poſitam ueritatē nemo uideat, ipſe tamen gaudens ſuper diuitijs ſapientiæ quas inuenit, inſaciabiliter his perfruatur, & exercitio bonorum operum delectetur, æſtimās ad ſeculū futurum mundo corde,& pura conſcientia peruenire,ubi etiam uidere deum regem omniū poſſit,his autem omnibus carere nos,& fraudare ſola facit ignorantia. Dum enim ignorant homines,quantū boni habeat ſcientia,ignorantiæ malum de ſe non patiuntur excludi: neſciunt enim quanta ſit in horū permutatione diuerſitas,propter quod conſilium do unicuiqꝫ diſcentium, libenter præbere aurem uerbo dei,& cum amore ueritatis audire quæ dicimus,ut mens optimo ſemine ſuſcepto,per bonos actus lætos afferat fructus: Nam ſi me docente ea quæ ad ſalutem pertinēt recipere quis abnuit, & animo prauis opinionibus occupato,obſiſtere nititur,non ex nobis,ſed ex ſe metipſo habebit pereūdi cauſſam. Debet enim iuſto iudicio examinare quæ dicimus,& intelligere,quia uerbo loqmur ueritatis,ut cognitis his quæ ſunt, & in bonis actibus dirigens uiam ſuam,regni cœlorū poſſit particeps inueniri,ſubijciens ſibi carnis deſideria, & dominus eorū factus,ut ita demū etiam

Duo regna. ipſe fiat dominatoris omniū iucūda poſſeſſio. Nam qui permanet in malo, & ſeruus eſt mali,non poteſt eſſe portio boni,donec permanet in malo,quia ab initio,ut antea iam diximus,duo regna ſtatuit deus, & poteſtatem dedit unicuiqꝫ hominū,ut illius regni fiat portio,cui ſe ad obediendū ipſe ſubiecerit. Et quia definitum eſt apud deū,nō poſſe unum hominem utriuſqꝫ regni eſſe ſeruum,

A uum,omni ſtudio date operam,ut in boni regis aulam ualeatis iure concurre re. Propter hoc denicꝫ uerus propheta cum eſſet præſens nobiſcũ, & quoſdã ex diuitibus negligentes erga dei cultum uideret,huius rei ita aperuit ueritatem: Nemo poteſt, inquit,duobus dominis ſeruire. Et nõ poteſtis deo ſeruire & mammonæ, mammonã patria eorũ uoce diuitias uocans. Hic ergo uerus propheta,qui in Iudæa nobis apparuit,ut audiſtis,qui ſtans publice,ſola iuſſione faciebat cæcos uidere,ſurdos audire,fugabat dæmones,ægris ſanitatem reddebat, & mortuis uitam, cumcꝫ nihil ei eſſet impoſſibile, etiam cogitationes hominũ præuidebat,quod nulli eſt poſſibile,niſi ſoli deo. Hic annunciauit regnũ dei,cui nos de omnibus quæ dicebat, tanquam uero prophetæ, credimus firmitate fidei noſtræ. Nõ ſolũ enim ex uerbis eius,ſed ex operibus aſſumentes, quia dicta legis quæ ante multas generationes de præſentia eius expoſuerũt,in ipſo cõſignantur,& imaginem geſtorũ Moyſes, & ante ipſum patriarcha Iacob, ipſius per omnia typũ gerebant. Tempus quocꝫ aduentus eius, hoc eſt ipſum in quo uenerat,prædictum ab his conſtat, & ſuper omnia quod eſſet à gẽtibus expectandus, ſacris literis comprehenſum eſt,quæ in eo pariter uniuerſa completa ſunt. Quod autem Iudæorũ propheta prædixit eũ à gentibus expectandũ, ſupra modũ in eo fidem firmat. Si enim dixiſſet à Iudæis expectandũ, nõ aliquid eximium prophetæ uideretur,quod à contribuli populo,& à propria gente ſperaretur,cuius aduentus ad ſalutem mundi fuerat repromiſſus,uideretur enim magis cõſequẽtiæ ratio eſſe,ut hoc fieret,

Matth. 6.

Patriarchæ Chriſti typũ geſſerunt.

B quàm magnificentia prophetalis. Nunc autem cum prophetæ dicãt,omnem illam ſpem quæ de ſalute mundi repromittitur,& nouitatẽ regni quæ inſtruenda per CHRISTVM eſt,atcꝫ omnia quæ de eo indicãt,ad gẽtes eſſe tranſferenda, iam nõ ſecundũ conſequentiam rerũ,ſed incredibili quodam uaticinatus euentu, magnificentia prophetica confirmatur. Iudæi nanque ex initio affore aliquando hunc uirũ,per quem cuncta reparentur,ueriſſima traditione ſuſceperant,& quotidie meditantes ac proſpicientes,quando eius fieret aduentus,ubi adeſſe eum uiderunt,& ſigna ac prodigia,ſicut de eo ſcriptũ fuerat adimplentem,inuidia excæcati,agnoſcere nequiuerunt præſentem, in cuius ſpem lætabantur abſentis. Intellexerũt tamen ſancti apoſtoli qui à deo electi ſunt,& nos qui poſt ab eis electi ſumus. Hoc autem prouidentia dei factũ eſt,ut agnitio boni huius,etiam gentibus traderetur,& hi qui nunquam de eo audierant,nec à prophetis didicerant, agnoſcerent eũ, illi uero qui quotidianis meditationibus euanuerant,ignorarent. Ecce enim per uos nunc qui præſentes eſtis,& deſideratis audire doctrinã fidei eius,& agnoſcere quis,& quomodo, & qualis ſit eius aduentus,prophetica ueritas adimpletur. Hoc eñ eſt quod prædixerant prophetæ, quia à uobis quærendus eſſet, qui de eo nunquam audiſtis. Et ideo uidẽtes in uobis ipſis prophetica dicta compleri, huic uni recte credentes, hunc recte expectatis, de hoc recte inquiritis,ut nõ ſolũm expectetis eum, ſed & hæreditatem regni eius credentes conſequamini,ſecundũ quod ipſe dixit,quia unuſquiſcꝫ illius ſit ſeruus,cui ſe ipſe ſubiecerit. Prop

Prophetiæ autoritas ex rebus non uériſimilibus probatur.

C tercea ergo uigilate, & dominũ deumq́ noſtrum uobis conſcribite dominũ, qui & cœli ac terræ dominus eſt, & ad ipſius uos imaginem, ac ſimilitudinem reformate, ſicut ipſe uerus propheta docet dicens: Eſtote boni & miſericor-

Luce 6. des, ſicut & pater ueſter cœleſtis miſericors eſt, qui oriri facit ſolem ſuum ſuper malos & bonos, & pluit ſuper iuſtos & iniuſtos. Hũc ergo imitamini, &

Matth.4. hunc timete. & ſicut mandatum datur hominibus, dominum deum tuum timebis, & illi ſoli ſeruies. Infidelibus quidem dormit dominus, & abſens habetur his, à quibus eſſe non creditur, & mandatis eius nõ obediunt, atq; odibilis uidetur quaſi dormire dominus, quia pro peccatis ſuis non exaudiũtur. Porrò ipſe à deo donũ ſummi muneris cõſequũtur, qui per iuſtitiæ & præceptorũ

Hæc Petri uerba habẽtur in lib. recogn. eius ſemitas incedẽtes, ſuis doctoribus, qui rectè epiſcopi intelliguntur, libenter obediũt. De quibus & beatus Petrus, inſtructor & ordinator noſter, princeps apoſtolorum, manifeſte cunctos audientes inſtruebat dicens: Videntur mihi qui loquuntur uerbum ueritatis, & qui illuminant animas hominũ, ſimiles eſſe radiis ſolis, qui ut proceſſerint & apparuerint mundo, cælari ultra aut occultari nullatenus poſſunt, dum nõ tam uidẽtur ab hominibus, quàm uidere omnibus præſtãt. Vnde & bene ipſa per ſe ueritas, ad ueritatis præcones

Matth.5. ait: Vos eſtis lux mundi, & non poteſt ciuitas abſcondi ſupra montẽ poſita, neq; accendunt lucernam, & ponunt eam ſub modio, ſed ſuper candelabrũ, ut omnibus luceat qui in domo ſunt. Si quis ergo his obedierit, deo, ut dictũ eſt, magnum munus offert, qui autem his reſtiterit, aut inobediens extiterit,

D non his, ſed domino ſaluatori noſtro, cuius legatione funguntur, reſiſtit. Pro-

Matth.6. pter quod primum eſt omnium, iuſtitiam dei regnũq́ eius inquirere, & ſuis iuſſionibus obtemperare. iuſtitiã quidem, ut rectè agere doceamur, regnum uero, ut quæ ſit merces poſita laboris & patiẽtiæ, nouerimus, in quo eſt bonis quidem æternorum bonorũ remuneratio, his autem, qui contra uoluntatem eius egerũt, pro uniuſcuiuſq; actis pœnarum digna reſtitutio. Hic ergo, hoc eſt in præſenti uita poſitis, oportet uos agnoſcere uoluntatem dei, ubi & agendi & ſacrificandi eſt locus. Vnaquæq; etenim res ſuum tempus habet & locũ, operum hic locus eſt, tempus uero eſt meritorũ ſeculũ futurum. Ne ergo impediamur ordinem locorũ ac temporũ permutantes, primo quæ ſit dei iuſtitia requiramus, uitam quã interim acturi abundãtibus ac bonis operibus repleamus, quo poſſimus ad regnũ dei, tanquam ad urbem maximam peruenire, deus eñ his qui rectè ſentiunt, per ipſa opera mundi quæ fecit manifeſtus

Deus per creaturas cognoſcitur, ad Rom.1. eſt, ipſius creaturæ ſuæ utens teſtimonio. Et ideo cũ de deo dubitatio eſt, eũ requirentes inuenire poſſimus, non uelocitate pedũ, ſed bonorũ operum uelocitate currẽtes, ut ipſo duce, nullũ uitæ huius patiamur errorẽ. Si enim ipſum ſequentes, ingredi merebimur illam quo peruenire cupimus ciuitatem, omnia iam de quibus quæritur, oculis uidebimus, tanquã hæredes omniũ facti. Intelligite itaq; uiam eſſe hunc uitæ noſtræ curſum, uiatores eos qui nos inſtruunt, uel qui bona opera gerunt, portam uero prophetam, de quo dicimus, urbem regnũ eſſe, in quo reſidet omnipotens pater, quem ſoli uidere poſſunt, hi

qui

A qui mundo ſunt corde. Nō ergo uobis difficilis uideatur huius itineris labor, quia in fine eius requies erit, nam & ipſe uerus propheta ab initio mundi per ſeculum currens feſtinat ad requiem. Adeſt enim nobis omni die, & ſiquando neceſſe eſt, apparet, & corrigit nos, ut obtemperantes ſibi ad uitam perducat æternam. De his autem qui negligunt uiam ſuæ ſalutis, & ob hoc nō bene fideles, & præceptis eius ſuorumq; pontificum iuſſionibus inobedientes uel contumaces eis exiſtant, dominus noſter IESVS CHRISTVS mittens diſcipulos ſuos, præcepit nobis, dicens: In quamcūq; ciuitatem aut domum introieritis, dicite: Pax huic domui: & ſiquidem fuerit, inquit, ibi filius pacis, ueniet ſuper eum pax ueſtra: ſi uero nō fuerit, pax ueſtra ad uos reuertetur. Exeuntes aūt de domo uel de ciuitate illa, etiā puluerē qui adhæſerit pedibus noſtris excutiamus ſuper eos, tolerabilius erit terræ Sodomorum & Gomorrhæorū in die iudicij, quàm illi ciuitati uel domui. Quod utiq; ita demum fieri præcepit, ſi prius in ciuitate uel domo ueritatis ſermo prædicetur, ex quo uel recipientes ueritatis fidem filij pacis, & filij dei fiant, uel non recipientes, arguantur quaſi inimici pacis & dei. Ita ergo & nos magiſtri inſtituta ſectantes, pacem primo ꝓponimus auditoribus, ut abſq; ulla perturbatione poſſit uia ſalutis agnoſci. Qđ ſi quis pacis uerba nō ſuſcipit, neq; adquieſcit ueritati, ſcimus aduerſum eos pugnam uerbi mouere, & urgere acrius confutando ignorantiam, & redarguendo peccata: Neceſſario igitur pacem proponimus, ut

Matth. 10.

B ſi quis eſt filius pacis, pax noſtra ueniat ſuper eum, ab eo autem qui ſe alienū pacis effecerit, regredietur ad nos pax noſtra. Et ſi iterū in mādatis habemus, ut uenientes ad ciuitatem, diſcamus prius quis in ea dignus ſit, ut apud eum cibum ſumamus: quanto magis cōuenit noſcere, quis, qualiſue ſit is, cui immortalitatis uerba credenda ſunt? Soliciti eīn & ualde ſoliciti eſſe debemus, ne margaritas noſtras mittamus ante porcos, ſed & alias ob cauſſas utile eſt uitæ huius habere notitiam. Si enim ſciam quia in his de quibus non poteſt dubitari, quod bona ſint, emendatus eſt & inculpabilis, hoc eſt, ſi ſobrius, ſi miſericors, ſi iuſtus, ſi mitis & humanus eſt, quæ bona eſſe nullus ambigit, tunc conſequens uidebitur, ut ei qui obtinet bona uirtutum, etiam quod deeſt fidei & ſcientiæ conferatur, & in quibus maculari uidetur eius uita, quæ eſt in reliquis probabilis emendetur. Si uero in his quæ palàm ſunt, peccatis inuolutus permanet, & inquinatus, non me oportet aliquid de ſecretioribus, & remotis diuinæ ſcientiæ proloqui, ſed magis obteſtari, & cōuenire eum ut peccare deſinat, & actus ſuos à uitijs emendet. Quod ſi ingeſſerit ſe & prouocauerit nos dicere, quæ eum minus recte agentē, nō oporteat audire, prudenter eum debemus eludere. Nam nihil omnino reſpondere, auditorū cauſſa utile non uidetur, ne forte æſtimēt nos reſponſionis penuria declinare certamen, & fides eorum lædatur non intelligentia præpoſiti noſtri. Magna contumelia & grane nobis erit peccatū, ſi ita deſipiamus ut uideamus eū qui idola colit, eſſe ſobriū, nos qui deum colimus ſobrij eſſe recuſemus, non hoc ſit inter nos, ſed magnū habeamus ſtudiū, ut ſi illi qui errant, homicidiū nō faciunt, nos nec iraſcamur

Matth. 7.

C quidem. Et ſi illi adulterium non cõmittunt, nos nec concupiſcamus quidem alienam mulierem. Si illi amant proximos ſuos, nos diligamus etiam inimicos noſtros. Si illi mutuo dant his qui habent unde reddant, nos etiam his demus à quibus accipere non ſperamus. Et per omnia nos quia æterni ſeculi hæreditatẽ ſperamus, præcellamus eos qui præſens tantum ſeculum norunt: ſcientes quia ſi opera illorũ noſtris operibus conlata, in die iudicij ſimilia inueniantur ac paria, cõfuſio nobis erit, quod æquales inuenimur in operibus, his qui propter ignorantiam condemnantur, & nullam ſpem futuri ſeculi habuerunt. Et uere digna confuſio eſt, ubi nihil amplius geſſimus ab his quibus amplius intelleximus. Qđ ſi cõfuſio nobis erit, æquales his inueniri in operibus bonis, quid erit nobis ſi inferiores nos ac deteriores examinatio futura reperiat? Audite ergo quomodo de his nos ipſe uerus propheta docuerit, ad eos autẽ qui

Matth. 12. negligenter audiunt uerba ſapientiæ ita ait: Regina auſtri ſurget in iudicio cũ generatione hac, & condemnabit eam, quia uenit à finibus terræ audire ſapientiam Salomonis, & ecce plus quàm Salomon hic, & nõ audiunt. Ad eos uero qui de malis actibus gerere pœnitentiam detrectabant, ita ait: Viri Niniuitæ ſurgent in iudicio cum generatione hac, & condemnabunt eam, quia pœnitentiam egerunt in prædicatione Ionæ, & ecce plus quàm Iona hic. Videtis ergo quomodo eos qui erudiebãtur ex lege, adductis ad exemplũ illis qui ex gentili ignorantia ueniebant, & oſtendens eos nec illis æquales eſſe qui in

D errore poſiti uidebantur, ex ipſa tantũ comparatione condemnat. Ex quibus omnibus, ſermo quem propoſuimus approbatur, ut caſtimonia quæ aliquatenus etiam ab his qui in errore ſunt poſiti, cuſtoditur, multo purius & attentius, & per ſingulas quaſq;, ſicut ſupra oſtendimus, ſpecies à nobis qui ueritatem ſequimur teneat̃, eò magis quò apud nos obſeruantiæ eius præmia æterna ſunt poſita. Aliter enim nemo ſaluus eſſe poterit, niſi obſeruationibus pro uiribus operã dederit. Deus uos in ſua uoluntate, unũquemq; in ſuo ordine ſemper cuſtodiat fratres, & ſibi placere in omnibus concedat, Amen.

IN TERTIAM EPIST. DIVI CLEM. ARG. PER IO. SICHARDVM.

CОntra inſidias hæreticorũ, quibus iam tũ cœperãt omnia eſſe infeſta, attentos iubet Clemẽs eſſe epiſcopos, ut doctrina ueritatis obſtruat̃ aditus lupis, qui põterãt per occaſiones in gregẽ domini graſſari. Eos uero qui aliò iam fuerãt quorundã perſuaſionibus traducti, quàm Chriſtianæ regulæ præſcriptũ ferret, & palàm quorũdam pſeudoprophetarũ decretis ſubſcripſerãt, obteſtatur, ne tanq; trãsfugæ, ab eorũ ſtent partibus, quorũ tota ꝓfeſſio, ignorãtiæ nebulis adumbrata, nullò pertineat, niſi ut ſubuertant̃ qui iam pulchre uidebant̃ ſibi in cognitione ueri prophetæ ꝓmouiſſe. Atq; hic in ignorantiam, ut qua uix ſit peſtis ulla capitalior, totis uiribus inuehit̃, eiq; deberi dicit, qđ à uero, erga quod noſtropte ſumus ingenio melius affecti, abhorreamus, & noſtra culpa æternis nos ſupplicijs obnoxios faciamus. Per contentionẽ uero cognitionẽ ueritatis nobis ita cõmẽdat, ut putet parentũ, quibus alioqui uita debeat̃, reſpectũ nõ tanti eſſe oportere, ut in eorũ gratiã diutius q̃ ſit noſtræ ſaluti integrum in ignorãtia permaneamus. Ne uero habeant contentionũ ſtudioſi, quod morbo ſuo prætexãt, addit, eã diſſidij anſam nõ eos, q iam uero prophetæ nomen dederint, quæſituros, ſed qui ignorantiã præoptantes, alijs hoc ipſum inuident, unde inuiti licet, coguntur tamen profiteri ſalutem pendere.

DIVI CLEMENTIS
AD IVLIVM ET IVLIANVM EPISCOPOS EPISTOLA TERTIA.

CLEMENS Romanæ urbis epiſcopus, chariſſimis fratribus
A IVLIO & IVLIANO, ac reliquis cõſodalibus noſtris gen
tibusq́ꝫ quæ circa uos ſunt. Oportet fratres omnes docto-
res, qui ad ſalutem animarum inſtituti ſunt, & ad lucrandas
animas epiſcopi ſunt conſecrati, pro cunctis ſolicitudinem
gerere, & errantes ad uiam ueritatis, & ad portũ ſalutis re-
ducere. Et licet propter gentes quæ circa uos ſunt, in modico uos erraſſe con-
tigerit, melius tamen eſt redire ad ueritatis uiam, quàm diutius in ipſo errore
perdurare. Quoſcũqꝫ enim de his, qui uos errare fecerunt, uel de his, qui ad-
huc uerbum præuaricationis non audierunt, poteſtis, uobiſcum adſumite, &
ad uiam ueritatis reducite, ne infructuoſi, ſed fructuoſi domino inueniamini.
Quoniamquidem ſicut terra cultore neglecta, ſpinas & tribulos neceſſario *Animus humanus conſertur agro, qui incuria ſordeſcit.*
producit, ita ſenſus ueſter longi temporis incuria, multas & noxias opiniones
rerum, & intelligentias falſæ ſcientiæ germinauit. Opus eſt nunc multa diligẽ-
tia, ad excolendum rus mentis ueſtræ, ut hunc ſermo ueritatis, qui eſt uerus &
diligens cordis colonus, aſſiduis excolat diſciplinis. Veſtrũ ergo eſt præbere
obedientiam, & occupationes, ac ſolicitudines ſuperfluas amputare, ne bonũ
uerbi ſemen, enecet noxium germen. Poteſt enim fieri, ut multi temporis ne-
B gligentiam, breuis & aſſidua reparet diligentia. Incertũ nanqꝫ eſt uniuſcuiuſqꝫ
uitæ tempus, & ideo feſtinandum eſt ad ſalutem, ne forte cunctantes mors re
pentina præueniat, & hoc acrius adnitendũ eſt temporis ſpatio, ut dũ eſt tem-
pus, collecta malæ cõſuetudinis dediſcamus, qđ nõ aliter facere poteritis, niſi
ut iraſcamini quodãmodo aduerſum uoſmetipſos, pro his quæ inutiliter geſſi
ſtis ac turpiter. Hæc enim eſt iuſta & neceſſaria iracũdia, ut unuſquiſqꝫ in his
quibus errauit & perperã geſſit indignetur, & ſemetipſum accuſet, ex qua indi
gnatione accenditur in nobis ignis quidam, qui uelut agro ſterili immiſſus, cõ
ſumptis & excoctis radicibus peſſimæ uoluntatis, bono ſemini uerbi dei fœ-
cundiorem cordis præparet glebam. Puto autem quod ſatis dignas habeatis
cauſſas iracundiæ, ex quibus iuſtiſſimus ignis cõcaleſcat, ſi cõſideretis in quan
tos uos errores deduxerit ignorantiæ malũ, quantosq́ꝫ lapſus, & quanta præ-
cipitia ad peccandũ dederit, à quantis uos bonis abſtraxit, & in quæ præcipi
tauit mala, & quod eſt ſuper omnia grauius, quod uos in futuro ſeculo æter-
nis pœnis obnoxios fecit. Nónne pro his omnibus ubi uobis ueritatis lumen
effulſit, ignis iuſtiſſimæ indignationis accenditur? & iracundiæ deo placita
intra uos conſurgit incendium, quo conſummatur & radicitus intereat omne
germen, ſi quod forte intra uos malæ cõcupiſcentiæ pullulauit. Vnde & ipſe
qui miſit nos, cũ ueniſſet, & omnẽ mundũ uidiſſet ad malitiam declinaſſe, nõ
continuo ei pacem in erroribus poſito dedit, ne eum cõfirmaret in malis, ſed

C ignorantiæ eius ruinis,ſcientiam ueritatis oppoſuit,ut ſi qui forte reſipiſceret,
deceptos ſe & in præcipitia erroris abſtractos merito dolerent, & iracūdiæ
ſalutaris ignem aduerſum deceptricem ſuam conciperēt ignorātiam. Ob hoc
Matth. 12. itaq; dicebat: Ignem ueni mittere in terram,quem uolo ut accendatur. Eſt er-
go pugna quædam quæ gerēda nobis eſt in hac uita, ſermo enim ueritatis &
ſcientiæ,neceſſario ſeparat homines ab errore & ignorantia. Sicut ſæpe uide-
mus putrefactas & mortuas corporis carnes,à connexione uiuentium mem-
brorum ferro ſecante ſeparari, tale ergo aliquid eſt, quod agit ueritatis igno-
ratio. Neceſſe eſt enim ut ſalutis cauſſa filius, uerbi gratia,qui ſermonē recepe
rit ueritatis,à parentibus ſeparetur incredulis, aut rurſum pater ſeparetur à fi-
lio,aut filia à matre. Et hoc modo inter propinquos & conſanguineos creden
tes atq; incredulos,ſcientiæ atq; ignorantiæ,ueritatiſq; & erroris pugna con
ſurgit. Et ob hoc iterum dicebat qui nos miſit: Non ueni pacem mittere in ter
ram,ſed gladium. Quod ſi dicit aliquis, & quomodo iuſtum uidetur ſeparari
filios à parentibus? Audi quomodo, quia ſi cum ipſis in errore permaneant,
neq; illis proderunt,& ipſi cum illis pariter interibunt. Iuſtum igitur & ualde
iuſtum eſt,ſeparari eum qui fœda uult,ab eo qui nō uult. Sed & illud aduerte,
quia non ex illis qui rectius intelligunt,uenit iſta ſeparatio, ille enim uult inter
eſſe pariter & prodeſſe his,& docere meliora,ſed eſt iſtud proprium ignoran
tiæ uicium,ut confutantem ſe ueritatis lucem,nō ferat habere de proximo, &
ideo illis iſta naſcitur ſeparatio. Nam qui ſcientiam ueritatis accipiūt,quia bo-
D nitatis plena eſt, tanquam à bono deo datam, cupiunt eam, ſi fieri poteſt, cum
omnibus habere communem,etiam cum his qui oderunt eos,& perſequūtur,
Sciunt enim peccatū ipſorum cauſſam ignorantiæ eſſe. Propterea idem ipſe
magiſter,cum ab his qui ignorabant eum duceretur ad crucē, orabat patrē
pro interfectoribus ſuis,& dicebat: Pater,dimitte his peccatum,neſciūt enim
Luce 23. quid faciunt. Imitantes quoque diſcipuli magiſtrum, etiam ipſi cum pateren-
tur,ſimiliter pro interfectoribus ſuis orabāt. Quod ſi diſciplina nobis eſt ora-
re etiam pro interfectoribus & perſecutoribus noſtris, quomodo nō etiam
parentum,& propinquorū perſecutiones ferre, & pro cōuerſione eorū ora-
re debemus? Tum deinde etiam illud diligentius conſideremus,quæ ſit nobis
cauſſa parentis diligendi: Pro eo,inquiūt,quod uitæ noſtræ uidētur autores.
Autores quidem uitæ noſtræ parentes non ſunt,ſed miniſtri,non enim uitam
præbent,ſed ingrediendi nobis ad hanc uitam exhibent miniſterium, autor
autem uitæ unus & ſolus eſt deus. Si autem autorē uitæ diligere uolumus, illū
nobis eſſe diligendum ſciamus. Sed illum,inquiunt,cognoſcere nō potuimus,
iſtos autem & nouimus,& in affectu habemus. Eſto nō potuerit cognoſcere
quid ſit deus,quid tamen nō ſit deus perfacile ſcire potuiſtis,nā quomodo la-
tere potuit hominem quod lignū,aut lapis,aut æs,uel alia huiuſmodi materia
non ſit? Quod ſi in his quæ facile deprehendere potuiſtis, animum ad diſcu-
tiendum noluiſtis intendere, certū eſt quia in agnitione dei impediti eſtis,nō
impoſſibilitatis,ſed ignauiæ uitio. Nam ſi uoluiſſetis,ex ipſis inutilibus ſimu-
lachris

Pugna quedā eſt in hac uita ignorantiæ & ſcientiæ ueritatis.

N O T A

Parentes miniſtri ſunt ad uitam.

A lachris profecto accepiſſetis intelligẽtiæ uiã. Certum eſt quia per ferrũ facta ſunt ſimulachra, ferrum uero per ignem confectum eſt, qui ignis aqua extinguitur, aqua autem per ſpiritum mouetur, ſpiritus autem à deo initium habet. Sic enim dicit Moyſes propheta: In principio fecit deus coelum & terram, terra autem erat inuiſibilis, & incompoſita, & tenebræ erant ſuper faciem abyſſi, & ſpiritus dei erat ſuper eam. Spiritus iuſſu dei quaſi in ipſa cõditoris manu lucem ſeparauit à tenebris, & poſt illud inuiſibile cœlũ, iſtud uiſibile produxit, ut ſuperiora quidem habitaculum faceret angelis, inferiora uero hominibus. Propter uos ergo iuſſu dei aqua quæ erat ſuper faciem terræ ſeceſſit, ut terra uobis produceret fructus, cui etiam humorum uenas latenter inſeruit, ut uobis ex ea profluerent fontes, & flumina. Propter uos producere iuſſa eſt animantia, & omnia quæ ueſtro uſui, uoluntatiq; ſeruirent. Aut nõ propter uos uenti ſpirant, ut ex ipſis concipiens fructus uobis terra parturiat? Nõ propter uos imbres perfluunt, & tempora uiciſſitudines mutant? Nõ propter uos ſol orit & occidit, & mutationes luna perpetitur? Nõ propter uos mare exhibet famulatum ſuum, ut uobis ingratis cũcta ſubiaceant? Nõne pro his omnibus iuſta erit ultionis pœna, quia horum omnium largitorẽ, quem ante omnia & agnoſcere, & uenerari debuiſtis, ſolum præ cæteris ignoratis? Sed & nũc uos ad hãc intelligentiã eius duco, uidetis etenim quod omnia gignuntur ex aquis, aqua uero per unigenitũ ex initio facta eſt, unigeniti uero omnipotens deus caput eſt, per quem tali ordine, ut ſupra diximus, peruenitur ad patrem. Cũ

B autem perueneritis, agnoſcite hanc eſſe uoluntatem eius, ut per aquas quæ primæ creaturæ ſunt, denuo renaſcamini. Qui em̃ regeneratus fuerit per aquã, bonis operibus repletus, hæres efficitur eius à quo in incorruptionẽ generatus eſt. Propter quod paratis animis accedite quaſi filij ad patrem, ut peccata ueſtra diluantur, & cauſſa eorum ſola ignorantia fuiſſe probetur apud deum. Nam ſi poſt agnitionem horum permanetis in incredulitate, uobis iam perditionis ueſtræ cauſſa, & nõ ignorantiæ reputabitur. Nec putetis quod etiamſi omnem pietatem colatis omnemq; iuſtitiam, baptiſmum uero non accipiatis, ſpem poſſitis habere apud deum, imò maiori pœna digni eritis, qui bona opera non bene operati eſtis, confertur enim meritum boni hominis, ex bonis geſtis, ſed ſi ita gerantur ſicut deus iubet. Deus autem iuſſit omnem colentem ſe baptiſmo conſignari, quod ſi renueritis, & ueſtræ uolũtati magis quàm dei obtemperetis, contrarij ſine dubio & inimici eſtis uoluntati eius. Sed dicitis fortaſſe: Quid confert aquæ baptiſmus ad dei cultum? Primo quidem quia quod deo placuit impletur, ſecũdo, quia regenerati ex aquis & deo, renouata fragilitas prioris natiuitatis, quæ uobis per hominem facta eſt, amputatur, & ita demum peruenire poteritis ad ſalutem, aliter impoſſibile eſt, ſic enim nobis cum ſacramento uerus propheta teſtatus eſt dicens: Amen dico uobis, niſi quis denuo renatus fuerit ex aqua uiua, non introibit in regnum cœlorum. Et ideo accelerate, eſt em̃ in aquis iſtis miſericordia eius quædã, quæ ex initio ferebatur ſuper eas, & agnoſcit eos qui baptizantur ſub appellatione triplicis

Gene. 1. — *Baptiſmus qd proſit.* — *Ioann. 3.*

C ſacramēti,& eripit eos de ſupplicijs futuris,quaſi donū quoddam offerēs deo
Baptiſmus. animas per baptiſmum conſecratas, Confugite ergo ad aquas iſtas, ſolæ ſunt
enim quæ poſſunt uim futuri ignis extinguere,ad quas qui moratur accede-
re,conſtat in eo infidelitatis adhuc idolum permanere , & ab ipſo prohiberi
ad aquas,quæ ſalutem conferunt,properare.Siue enim iuſtus,ſiue ſit iniuſtus,
baptiſmum per omnia neceſſariū eſt:Iuſto quidem,ut adimpleatur in eo per-
fectio,& regeneretur deo:Iniuſto uero,ut peccatorū quæ geſſit,remiſſio con-
cedatur.Omnibus ergo feſtinandum eſt ſine mora renaſci deo,& demū con-
Id uulgo hodie appellamus cō firmationē. ſignari ab epiſcopo, id eſt ſeptiformem gratiam ſpirituſſancti percipere,quia
incertus eſt uniuſcuiuſq; exitus uitæ.Cum aūt regeneratus fuerit per aquam,
& poſtmodum ſeptiformi ſpiritus gratia ab epiſcopo, ut memoratū eſt,con-
firmatus,quia aliter perfectus eſſe Chriſtianus nequaquam poterit , nec ſedē
habere inter perfectos, ſi non neceſſitate,ſed incuria aut uolūtate remanſerit,
ut habeat quod à Petro accepimus,& cæteri ſancti apoſtoli præcipiente do-
mino docuerunt,& demum ex operibus bonis oſtendit in ſe ſimilitudinē eius,
qui eum genuit patris. Poſt hæc uero agnoſcat deum honorare , honor autē
eius eſt,ut ita uiuat,ſicut ipſe uult. Vult autem unumquemq; ita uiuere, ut ho
micidium & adulterium neſciat, odium & auaritiam fugiat, iram,ſuperbiam,
iactantiam reſpuat,& execretur, inuidiam quoq;,& cætera his ſimilia penitus
D à ſe ducat aliena. Eſt ſanè propria quedam noſtræ religionis obſeruātia , quæ
Chriſtiani quædā per ſe ipſi, nō admoniti legibus faciunt. non tam imponitur hominibus, quàm proprie ab unoquoq; deum colente
cauſſa puritatis expetiť. De caſtimoniæ dico cautela cuius ſpecies multæ ſunt,
ſed prima, ut obſeruet unuſquiſq; ne menſtruatæ mulieri miſceatur, hoc em̄
execrabile dicit lex dei, quod etſi lex de his non admonuiſſet,nos ut canterij li-
benter uolueremur in ſtercore ? Debemus aliquid amplius habere animali-
bus,utpote rationabiles homines,& cœleſtiū capaces ſenſuum, quibus ſum-
mū ſtudiū eſſe debeat,ab omni inquinamēto cordis conſcientiam cuſtodire.
Bonum eſt autem & puritati conueniens, etiam corpus aqua diluere. Bonū
uero dico nō quaſi principale illud in quo mens purificatur,ſed quod ſeque-
la ſit illius boni hoc in quo caro diluitur. Sic enim & magiſter noſter quoſdā
pharīſæorū & ſcribarū,qui uidebantur eſſe cæteris meliores, & à uulgo ſe-
parati,increpat, dicēs eos hypocritas,quia ea ſolummodo quæ hominibus ui-
debantur purificabant:corda uero,quæ ſolus deus aſpicit,inquinata relinque
bant & ſordida. Ad quoſdam ergo ex ipſis non ad omnes dicebat: Væ uobis
Matth. 23. ſcribæ & phariſæi hypocritæ,quia mundatis calicis & paropſidis quod defo
ris eſt,intus aūt plena ſunt ſordibus : phariſæe cæce mūda prius qđ intus eſt,
& qđ deforis eſt erit mundū. Vere enim ſi mens mundeť luce ſciētiæ , cū ipſa
fuerit mūda ac ſplēdida,tunc etiā eius qui deforis eſt hominis, ipſa neceſſario
curā gerit,id eſt carnis ſuæ,ut & ipſam purificet. Vbi autem iſta quæ foris eſt
purificatio carnis negligitur,certū eſt ibi neq; de puritate mentis ac munditia
cordis curam geri. Ita ergo fit ut is qui intrinſecus mundus eſt,mundetur ſine
dubio & extrinſecus ; nō ſemper is qui mundatur extrinſecus, etiam intrinſe-

cus

A tus mundus eſt,uidelicet cū agit hæc ut hominibus placeat. Sed & illa ſpecies
caſtimoniæ obſeruanda eſt,ut ne paſſim & libidinis ſolius cauſſa feminis coë-
at quis,ſed poſteritatis reparandæ gratia,quæ obſeruantia cum etiam in non-
nullis pecudibus inueniatur,pudori eſt ſi nō ab hominibus rationabilibus,&
deum colentibus obſeruetur,ergo omnes peccauerunt, & egent auxilio dei.
Propter quod chariſſimi ſectamini ſemper charitatem, & emulamini melio-
ra & ſpiritualia, & adiuuate uos inuicem,ut deo ſemper in omnibus placere
ualeatis, Amen.

IN QVARTAM DIVI CLEMENTIS EPISTO- LAM ARGV. PER IO. SICHARDVM.

MIremur uero,ſi libet,quædam tanto ſeculorum interuallo aliò decidiſſe,quàm
ſunt inſtituta,quædam uero penitus in deſuetudinem abijſſe,cum ex hac epi-
ſtola nō obſcure liceat cognoſcere, illam menſæ, totiusq́ cultus rationē, quam inter
ſe Chriſtiani peculiarem habuere, paulatim ſenuiſſe, ipſis etiam Clementis tempori-
bus,apparetq́ eam obſoleuiſſe citius, quàm eſſet paulo propius cognita, magna eñ
epiſtolæ pars in eo cōſumitur,ut in memoriam redigat id uictitandi genus, quod nō
temere à dilectione apud Græcos nomen inuenit,qua refrigeſcente ſenſim precia ui-
tæ peſſumiere, & ut quidq́ fuit honeſtius inſtitutū. At deum immortalem quantulo
poſt apoſtolos tempore? Eiuſmodi autem tum fuit Chriſtianorū uita,quemadmodū
in actis apoſtolicis deſcribitur, ut ſublata priuatarū rerum nomenclatura, in publicū
quicquid uſpiā eſſet abierit,indeq́ ut uiſa fuit cuiuſq́ neceſſitas poſtulare, expenſum
ab epiſcopo tanquā œconomo. Res fuit per ſe honeſta,ut uix alia æq́, ſed quæ lucri
B cupidioribus feneſtrā quodammodo aperuerit, qua ad diuitias,quas pro ruderibus
ducere debebant,per fas atque nefas aſpirarent. Diſpertiebant enim ueteres illi pon-
tifices,ut de quorū fide nemini eſſe dubiū poſſet,prout omniū ratio tulit, tantūq́ ab-
fuit,ut eorum quicquam abraderent,ut etiam uitam ſi quò opus fuiſſet, impendere ni-
hil eſſent grauati. Vſi ſunt re honeſtiſſima poſteriores aliquot pontifices ad quæſtus
aucupiū, & quod in hunc uſum publico addiceretur,cœptū eſt primo decimari, pau-
lo poſt,ubi res ſucceſſit, & uita illa lautior arriſit, & ſordiū eos piguit, abiecta fronte
palàm pro ſuo omne id habuerūt,quod erat uſibus omniū deſtinatum. Nihil addam
amplius,ne argumentū ſcribens,imprudentius hic, quod nolim, Camarinam iſtam
commoueam.

Menſa enim illa Chriſtianorum ἀγάπη dicitur.

DIVI CLEMENTIS

EPISTOLA QVARTA AD ECCLESIAM HIEROSOLYMITANAM.

DILECTISSIMIS fratribus & cōdiſcipulis, Hieroſolymis
cū chariſſimo fratre Iacobo coëpiſcopo habitātibus, CLE-
MENS epiſcopus. Cōmunis uita fratres om̃ibus eſt neceſſa-
ria, & maxime his qui deo irreprehenſibiliter militare cupi-
unt, & uitam apoſtolorū, eorūq́ diſcipulorū imitari uolūt.
Cōmunis enim uſus omniū, quæ ſunt in hoc mundo, omni-
bus eſſe hominibus debuit, ſed per iniquitatē, alius hoc ſuū dicit eſſe, & alius

C illud,& ſic inter mortales facta diuiſio eſt. Deniq; Graecorum quidam ſapien
Plato is eſt, qui & philoſophorũ deus dictus eſt. tiſſimus, hæc ita ſciens eſſe ait, Cõmunia debere eſſe amicorũ omnia, & ſicut
non poteſt, inquit, diuidi aër, neque ſplendor ſolis, ita nec reliqua quæ cõmu-
niter in hoc mundo omnibus data ſunt ad habendũ, diuidi debere, ſed haben
da eſſe cõmunia. Vnde & dominus per prophetã loquitur, dicẽs: Ecce quàm
Pſal. 132. bonum, & quàm iocundũ habitare fratres in unũ. Iſtius enim conſuetudinis
more retento, etiam apoſtoli, eorumq; diſcipuli, ut prædictum eſt, unà nobi-
Actu. 4. ſcũ & uobiſcũ cõmunẽ uitã duxere. Vnde bene noſtis, erat multitudinis eorũ
cor unum, & anima una, nec quiſquam eorũ aut noſtrum, de his quæ poſſide
bat, aliquid ſuũ eſſe dicebat, ſed omnia illis & nobis erant cõmunia, nec quiſ-
quam egens erat inter nos. Omnes uero qui domos uel agros poſſidebãt, uen
debant eos, & precia eorũ, & reliquas res quæ habebant, afferebant, ponen-
tes ante pedes apoſtolorũ. Sicut nobiſcũ quidam ueſtrũ cognouerunt, & ui-
Actu. 5. derunt, & diuidebantur ſingulis prout cuiq; opus erat. Ananias autem uir au
ſterus, & Zaphira uxor eius, qui mentiti ſunt apoſtolis de precio agrorum
ſuorũ quos uendiderant, nobis præſentibus in conſpectu omniũ circumſtan
tium, à conſpectu apoſtolorũ, propter peccatũ eorũ & mendaciũ quod fece
runt, mortui delati ſunt ambo. Cætera quæ de talibus cognouimus & uidi-
mus, nec recordatione, nec demonſtratione digna ſunt, quapropter hæc no
bis cauenda, ſed & omnibus prædicanda ſunt. Relatũ eſt etiam nobis, quod
D quidam ueſtris in partibus cõmorantes, aduerſantur ſanis doctrinis, & prout
eis uidetur, nõ ſecundũ traditionem patris, ſed iuxta aliũ ſenſum docere uiden
tur. Multas enim quidam, ut audiuimus, ueſtrarũ partium, ſecundũ ingenium
hominũ, ex his quæ legunt ueriſimilitudines capiunt, & ideo diligenter obſer
uandum eſt, ut lex dei cum legitur, nõ ſecundũ propriam ingenij intelligentiã
legatur uel doceat: ſunt enim multa uerba in ſcripturis diuinis, quæ poſſunt
trahi ad eũ ſenſum, quem ſibi unuſquiſq; ſponte præſumpſit, ſed fieri nõ opor
tet: nõ enim ſenſum extrinſecus ab alteris alienũ, & extraneum debetis quæ-
rere, aut quo modo ipſum ſcripturarũ autoritate confirmetis, ſed ex ſcriptu-
ris ſenſum cauere ueritatis. Et ideo oportet ab eo intelligẽtiam diſcere ſcriptu
rarum, qui eam à maioribus ſecundũ ueritatem ſibi traditã ſeruauit, & ipſe
poſſit ea quæ recte ſuſcepit cõpetenter aſſerere. Cum enim ex diuinis ſcriptu
ris, integram quis & firmam regulam ueritatis ſuſceperit, abſurdũ nõ erit ſi ali
Diſciplinis pphanis nonnihil etiam loci erit in ſacris. quid ex eruditione cõmuni, ac liberalibus ſtudijs, quæ forte in pueritia attigit,
ad aſſertionem ueri dogmatis cõferat, ita tamen ut ubi uera didicit, falſa & ſi-
mulata declinet. Incertũ eſt enim, etiã iuuenibus uitæ tempus, ſenibus autem
nec incertũ eſt; nõ enim dubitatur quin quantumcunq; eſt quod putatur ſu-
pereſſe, breue ſit. Et ideo tam iuuenes, quàm ſenes oportet de conuerſione &
pœnitentia ualde eſſe ſolicitos, & ſatagere, ut de reliquo ornent animam ſuam
ornamentis digniſſimis, id eſt dogmatibus ueritatis, decore pudicitiæ, ſplen-
dore iuſtitiæ, candore pietatis, alijſq; omnibus quibus comptam decet eſſe ra
tionabilem mentem. Vnde conſiliũ dantes, ueſtram prudentiam hortamur,

ut ab

A ut ab apoſtolicis regulis non recedatis,ſed cõmunem uitam ducentes,& ſcripturas ſacras recte intelligentes,quæ domino ſunt placita, uos ea ſalubre adimplere ſatagatis,ut oratione aſſidua,cum dei gratiam merueritis,tunc ſine ſuſpicione mali inter uos uota poſſint celebrari feſtiua. Deus autẽ pacis ſit cũ omnibus uobis, Amen.

ARGVMENTVM SEQVENTIS COMPENDIOLI DIVI CLEMENTIS, PER IO. SICHARDVM.

COmmodum cum iam Anacleti epiſtolas adornarem,bona fortuna in iſtud compendiolum Clementis, præter ſpem aliudq; omnino agentes incidimus. Et licet dolerem tam ſero eius factã copiam, nimirũ cui fueram ſine dubio delaturus primas,ſi in tempore contigiſſet,gratulabar tamen mihi hãc felicitatem,quæ etiam alieno tempore,&cum iam uix eſſet locus reliquus,caſu eſſet obiecta,cum tale ego nihil cogitaſſem. Nam incunabula,ut ita dixerim,totius fidei tractat,atq; ab ipſa infantia Chriſtianiſmo deſtinatum edocet,nec ferè quicq; eſt admonitione dignũ, in quo nõ tanquam in amœniſma diuerticula excurrat. Quamobrem cum ubiq; diuinã quandã cum ſumma pietate eruditionem coniunxiſſe uideatur,hic ita me deus bene amet ſeipſum uincit. Atq; utinam aliquando fiat,ut iuſſis quorundã nenijs,quibus nunc perſtrepunt omnia, longum ualere, illa malint Chriſtianæ fidei candidati admirari, unde & meliores,nec paulo uero doctiores euadere poterunt.

COMPENDIOLVM

B FIDEI CHRISTIANAE QVAM POTVIT fieri breuiſſime deſcriptum à diuo CLEMENTE, RVFINO Aquileienſe interprete.

POENITEMINI,& ueram agite pœnitentiam. Omnes ergo homines qui Chriſtiano cenſentur uocabulo, patrem & filium & ſpiritumſanctum, unum deum & dominũ ueraciter credere & confiteri,eumq; tota mente, & toto corde, & tota uirtute diligere, & proximos ſuos tanq; ſemetipſos, docibilesq; uſq; ad perfectam doctrinam,ad hæc perficienda ſummopere oportet. Fides enim & dilectio,totius bonitatis eſt fundamentum,ſine fide autem placere deo nemo poterit. Chriſto itaque reſurgente,& aſcendente in cœlum,miſſo ſancto ſpiritu, cõlata apoſtolis ſcientia linguarũ, adhuc in uno poſiti,ſymbolum,quod fidelis nũc tenet eccleſia,unuſquiſq; qđ ſenſit dicendo,condiderunt,ut diſcedẽtes abinuicem,hanc regulã per omnes gentes prædicarent. Summam ergo totius fidei catholicæ recenſentes,in qua & integritas credulitatis oſtenditur,& unius dei omnipotẽtis,id eſt ſanctæ trinitatis æqualitas declaratur,& myſterium incarnationis filij dei,qui pro ſalute humani generis à patre de cœlo deſcẽdẽs,de uirgine naſci dignatus eſt. Quóque ordine,uel quando mortem pertulerit, quomodo ſepultus ſurrexerit, & in carne ipſa ad cœlos aſcenderit,ad dexteramq; patris cõſederit,& iudex uenturus ſit. Ac qualiter remiſſionem peccatorũ,ſacro baptiſmate renatis cõtule-

Fides fundamẽtum omniũ uirtutum.

Summa Chriſtianæ fidei.

C rit,& reſurrectionem humani generis in eadem carne in uitam æternam futu
ram, ſic docuerunt: Symbolum enim græce, latine collatio dicitur, quod hoc
Symbolũ apoſtolorum. prædicti ſancti apoſtoli, inter ſe per ſpiritumſanctum ſalubriter, ut dictũ eſt,
condiderunt, dicitur & indicium, quod per illud is qui recte crediderit, indi-
catur. Ergo cunctis credentibus, quæ continentur in præfato ſymbolo, ſalus
animarũ, & uita perpetua bonis actibus præparatur. Et quod in primordio
eiuſdem ſymboli præponitur: Credo in deum patrẽ omnipotentem, præcla
rum fidei teſtimonium & fundamentem in prima fronte mõſtratur, quia ſal-
uus eſſe poterit, qui recte crediderit. Credere eẽ oportet accedẽtem ad deũ,
Rom.10. quoniam corde creditur ad iuſtitiam, ore cõfeſſio fit ad ſalutẽ. Vnde ait pro-
Pſal.115. pheta: Credidi, propter qđ loquutus ſum. Et illud: Iuſtus ex fide uiuit. Et niſi
crediderìtis non intelligetis. Ergo ſanè in rebus humanis nullum opus incipi-
tur, niſi labor omnis ad effectum uenire credatur, unde credendũ eſt in deũ,
à quo tam præſens uita, quàm futura tribuatur. Deus autẽ appellatio eſt ſub-
Dei nomen. ſtãtiæ ſempiternæ, ſiue timoris diuini, igitur deus ſine principio, ſine fine, ſim-
plex, incorporeus, & incomprehenſibilis. Patrem autem cum audis, agnoſce
quod habeat filium ueraciter genitum, ſicut poſſeſſor dicitur, qui aliquid poſ-
ſidet, & dominus, qui habet cui dominetur. Deus ergo pater, ſecreti ſacramẽ-
ti uocabulum eſt, cuius uere filius eſt, uerbum, & ſpeculũ, & character, & ima
Deus pater. go uiuens patris uiuẽtis, in omnibus patri ſimilis, eiuſdem naturæ, & in diui-
D nitate genitus, & genitori per omnia coæqualis. Nec quæratur quomodo ge
nuit filium, quod & angeli neſciũt, prophetis incognitum eſt, unde illud dictũ
Eſa.53. eſt. Generationem eius quis enarrabit? quam ſecretam originem, cũ proprio
filio nouit ipſe ſolus, qui genuit. Nec à nobis deus diſcutiendus eſt, ſed creden
dus, qui in nobiſipſis neſcimus quod ſapimus, quomodo ſapientia, ingenium,
aut intellectus, conſilium, aut mens noſtra generat uerbum. Sed ſufficit noſſe,
Pſal.109. quia lux genuit ſplendorem, ſicut ait propheta: In ſplẽdoribus ſanctorum, ex
utero ante luciferum genui te. Et illud: Hic deus noſter, & non reputabitur al-
Baru.3. ter ad eum, & poſt in terra uiſus eſt, & inter homines conuerſatus eſt. Dili-
gere ergo deum unumquenq; ex toto corde, & tota anima, ut præfixũ eſt, &
tota fortitudine oportet, & proximum tanq; ſemetipſum, reſpondente domi-
no cuidam ſcribarum, ac dicẽte: Primum omniũ mandatum eſt: Audi Iſraël,
dominus deus tuus, deus unus eſt. Et diliges dominum deum tuũ ex toto cor-
Matth.22. de tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mẽte tua, & ex tota uirtute tua. Hoc eſt
primum mandatũ. Secundum autem ſimile eſt illi: Diliges proximũ tuũ tanq;
teipſum. Maius horum aliud mandatum nõ eſt, quod maius eſt omnibus ho-
locauſtomatibus & ſacrificijs. Vnde & in ueteri teſtamento ſcriptum habeť:
Matth.7. Quod tibi fieri nõ uis, alteri ne feceris. Et dominus ait: Omnia quæcunq; uul-
tis, ut faciant uobis homines, & uos facite illis ſimiliter. Quibus utriſq; manda
tis, per unũ malitia compeſcitur, & per alterum benignitas propagatur, ut ne
malum quis inferat, ſed bonum impendat: primũ ut caueat lædere, ſecundum
ut norit bonum præſtare. Si enim fratrem quem uides non diligis, deum quẽ
non

A non uides, quomodo potes diligere? Sic ergo docet nos exercere curã noſtri, & ſic diligere nos, ut non negligatur dilectio proximi, quia dei dilectio morti cõparatur, dicẽte Sapiẽtia. Valida eſt dilectio ut mors, idcirco quia ſicut mors uiolenter ſeparat animã à corpore, ita dilectio dei uehementia ſui, debet ſeparare animam à mundano & carnali amore: qui enim, inquit dominus, diligit me, mandata mea ſeruabit. Nam qui dei præcepta cõtemnit, deum nõ diligit. Vnde ſcriptum eſt: Nolite putare quod maneatis in dilectione mea, ſi nõ ſeruaueritis præcepta mea, neq; enim regem diligimus, ſi odio leges eius habuerimus. Neq; etiam ex toto corde poterit is deũ diligere, qui noſcitur erga proximum carere dilectione, quia per dilectionem proximi, peruenitur ad charitatem CHRISTI, quoniam, ut præmiſſum eſt, his duobus præceptis, tota lex pendet & ꝓphetæ. Docibiles ergo, qui perfecti docti non ſunt ad hæc peragenda, oportet omnes eſſe, ut & ipſi docti ſint, & alios prudenter inſtruere, & perfecte poſſint docere, iuxta Danielem prophetam, qui ait: Populus autẽ ſciens deum ſuum, obtinebit & faciet, & docti in populo docebunt plurimos. Omnes docere promptos, ut etiam iam dictũ eſt, qui docti ſunt, eſſe oportet, ſed ſacerdotes doctiores cæteris in populo neceſſe eſſe dicebat, quia ſi cæcus cæco ducatum præſtet, ambo in foueam cadũt. Sacerdotes uero ſal terræ, & mundi lumen dicens, præcipiebat ipſis præ cæteris in ſplendore operum patrem glorificare deum, de quibus dominus ait: Beati eſtis cũ maledixerint uobis, & perſequuti uos fuerint, & dixerint omne malum aduerſum uos, mẽtientes propter me, gaudete & exultate, quoniam merces ueſtra copioſa eſt in cœ-

Cant. 8.

Ioan. 15.

Matth. 22.

Dan. 9.

Sacerdotes cæteris ſint doctiores.

Matth. 5.

B lis, ſic enim perſequuti ſunt prophetas, qui fuerunt ante uos. Vos eſtis ſal terræ, quod ſi ſal euanuerit, in quo ſalietur? id ad nihilum ualet ultra, niſi ut foras mittatur, & conculcetur ab hominibus. Non poteſt ciuitas abſcõdi ſupra mõtem poſita, neq; accendunt lucernam, & ponũt eam ſub modio, ſed ſupra candelabrum, ut luceat omnibus qui in domo ſunt, ut qui ingrediuntur, lumen uideant. Sic luceat lux ueſtra coram hominibus, ut uideant bona opera ueſtra, & glorificent patrem ueſtrum, qui in cœlis eſt. Epiſcopos autem per ſingulas ciuitates, ad quas ille non miſerat, & doctos, & prudentes ſicut ſerpentes, ſimplicesq; ſicut columbas, iuxta domini præceptũ nobis mittere præcepit, qđ etiam facere iam cœpimus, & domino opem ferente, facturi ſumus. Vos autẽ per ueſtras dioceſes epiſcopos ſacrate, & mittite, quia nos ad alias regiones, quod ipſe iuſſit agere, curabimus. Aliquos uero ad Gallias, Hiſpaniasq; mittimus, & quoſdam ad Germaniam & Italiam, atq; ad reliquas gentes dirigere cupimus. Vbi autem ferociores & rebelliores gẽtes fore cognouerimus, illuc dirigere ſapientiores & ſeueriores neceſſe duximus, qui quotidie nõ ceſſent diuina ſeminare ſemina, & multos CHRISTO domino lucrari, & ad rectam fidem, & uiam ueritatis perducere, ut plures manipulos domino ualeant præſentare. In illis uero ciuitatibus in quibus olim apud Ethnicos primi flamines eorum, atque primi legis doctores erant, epiſcoporum primates poni, uel patriarchas ordinauit, qui reliquorum epiſcoporum iudicia, & maiora, quo-

Ferociores prouinciæ doctiore indigẽt epiſcopo.

C ties neceſſe fuerit, negocia in fide agitarent ſecundũ dei uoluntatem, ſicut conſtituerũt ſancti apoſtoli, & ita, ut ne quis iniuſte periclitetur, definirent. In illis autem ciuitatibus, in quibus dudũ apud prædictos erãt Archiflamines, quos tamen minoris ducebant quàm memoratos Primates, archiepiſcopos inſtitui præcepit, qui nõ tamen Primatum, ſed Archiepiſcoporum fruerentur nomine. Epiſcoporum quoq; iudicia, ut ſuperius memoratum eſt, & maiora eccleſiarum negocia, ſi ipſi reclamauerint, aut fortaſſis aliquem timorẽ, aut hos, aut illos ſuſpectos habuerint, ad iam dictos Primates ſeu Patriarchas, ne quis innocenter periret, trãsferri iuſſit. In ſingulis uero reliquarum ciuitatũ, ſingulos & non binos uel ternos, aut plures epiſcopos conſtitui præcepit, qui nõ Primatum, aut Archiepiſcoporum, aut Metropolitanorũ nomine, quia matres ciuitatum non tenent, ſed epiſcoporum tantum uocabulo inſignirentur, quoniam nec inter ipſos apoſtolos par inſtitutio fuit, ſed unus omnibus præfuit. Hoc tamen præuidendum inſtituit, ne in uillis, aut caſtellis, aut modicis ciuitatibus inſtituerentur epiſcopi, ne uile nomen eorum fieret. Epiſcopos ergo uicem apoſtolorum gerere, dominum docuiſſe dicebat, & reliquorum diſcipulorum uicem tenere presbyteros debere. Et ſi quis aliquem ex his ſcandalizaret, grauiſſimam illi pœnam inferri deberi. Cũctos ſe inuicem diligere, & adiuuare debere, & neminem ab adiutorio fratris ſe ſubſtrahere docebat. Homicidas uero & adulteros, & cũctos criminalibus nexibus implicitos, & eos qui ipſis forte æquales non eſſent, ab illorum uexatione & accuſatione, iubẽte domino, prohibebat: & nõ niſi à coæqualibus aliquid eis inferri, quia diſcipulũ ſupra magiſtrum eſſe, aut ullam ei iniuriã irrogare, nullatenus decet. Infames quoq; oẽs, & quos adminiſtratores legũ ſeculi non recipiunt, & cunctos illis ſubditos eſſe præcipiebat, & cunctorũ etiã ſacerdotũ uitã, ſuperiorẽ, ſanctioremq;, ac diſcretã à ſecularibus & laicis hominibus eſſe. Et ſpirituales quoſq; atq; ſacerdotes, ſuper carnales ac laicos ſemper conſtituendos docebat, quoniã pro minimo nobis eſſe debet, ut à talibus arguamur & iudicemur, uel ab alio humano die. Maiores uero à minoribus, nec accuſari, nec iudicari ullatenus poſſe dicebat, quoniam non ſolum diuinas, ſed & leges ſeculi hoc inhibere conſtaret. Omnes ergo legum diuinarum ſponte uiolatores, & ſacrarũ inſtitutionum perturbatores, eccleſiaſtica indignos regula, & ſancta cõmunione iudicabat. Operatores uero earundem, eiſq; obedientes, utrarumq; ac cæterorũ honore dignos eſſe dicebat, unde & prophetas in teſtimoniũ ſumebat: Audite cœli & auribus percipe terra, quoniam dominus loquutus eſt: Filios enutriui & exaltaui, ipſi autem ſpreuerunt me. Cognouit bos poſſeſſorẽ ſuũ, & aſinus præſepe domini ſui, Iſraël autem nõ cognouit me, populus meus nõ intellexit. Væ genti peccatrici, populo graui iniquitate, ſemini nequam, filijs ſceleratis, dereliquerunt dominum, blaſphemauerunt ſanctum Iſraël, abalienati ſunt retrorſum, ſuper quo percutiam uos ultra addentes præuaricationem, omne caput languidũ, & omne cor mœrens, à planta pedis uſq; ad uerticem non eſt in eo ſanitas. Vulnus & liuor, & plaga tumens non eſt circũligata,

Archiflamines

In ſingulis ciuitatibus maiuſculis ſinguli epiſcopi ſint.

D

1. Corin. 4.

Eſa. 1.

A gata, nec curata medicamine, necꝙ fota oleo. Terra ueſtra deſerta, ciuitates ueſtræ igne ſuccenſæ, regionem ueſtram coram uobis alieni deuorant, & deſolabitur ſicut in uaſtitate hoſtili, & derelinquetur. Væ, inquit, qui dicitis bonum malum, & malum bonum, ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras, ponentes amarum in dulce, & dulce in amarum. Propterea captiuus ductus eſt populus meus, quia non habuit ſcientiam, & nobiles eius interierũt fame, & multitudo eius ſiti exaruit. Propterea dilatauit infernus animam ſuam, & aperuit os ſuum abſꝙ ullo termino, & deſcendunt fortes eius & populus eius, & ſublimes glorioſiꝙ eius ad eũ, & incuruabitur homo, & humiliabitur uir, & oculi ſublimium deprimẽtur, & exaltabitur dominus in iudicio, & dominus ſanctus ſanctificabitur in iuſtitia. Carnales ſpiritualibus reſiſtere prohibebat, & de his qui ceruices ſuas contra magiſtros & ſeniores ſuos erigebant, in exemplũ adducebat: Detracta eſt ad inferos ſuperbia tua, cecidit cadauer tuũ, ſubter te ſternetur tinea, & operimentum tuũ erunt uermes. Quomodo cecidiſti de cœlo Lucifer, qui mane oriebaris? corruiſti in terrã qui uulnerabas gentes? qui dicebas in corde tuo: in cœlum aſcẽdam, ſupra aſtra dei exaltabo ſolium meum, ſedebo in monte teſtamenti in lateribus aquilonis: aſcendam ſuper altitudinem nubium, ſimilis ero altiſſimo. Veruntamen ad infernũ traheris, in profundum laci, qui te uiderint, ad te inclinabuntur, teꝙ proſpiciẽt: Nunquid iſte eſt uir qui cõturbauit terram, qui concuſſit regna, qui poſuit orbem deſertum, & urbes eius deſtruxit, uinctis eius nõ aperuit carcerẽ? Ebrietatem oppido prohibebat, ebrioſos corpore & animo mortuos eſſe dicẽs, de quibus & in exemplum aiebat. Væ qui conſurgitis mane ad ebrietatem ſectãdam, & potandũ uſꝙ ad ueſperam, ut uino æſtuetis. Cithara, & lyra, & tympanum, & tibia, & uinum in conuiuijs ueſtris, & opus domini non reſpicitis, & opera manuum eius non conſideratis. Et iterum: Væ qui potentes eſtis ad bibendum uinum, & uiri fortes ad miſcendam ebrietatem, qui iuſtificatis impium pro muneribus, & iuſtitiã iuſti aufertis ab eo. Propter hoc ſicut deuorat ſtipulam lingua ignis, & calor flammæ exurit, ſic radix eorũ quaſi fauilla erit, & germen eorum ut puluis aſcendet: abiecerunt enim legẽ domini exercituũ, & eloquium ſancti Iſraël blaſphemauerunt. Ideo iratus eſt furor domini in populo ſuo, & extendit manum ſuam ſuper eum, & percuſſit eum, & conturbati ſunt mõtes, & facta ſunt morticinia eorum quaſi ſtercus in medio platearum. In omnibus his non eſt auerſus furor eius, ſed adhuc manus eius extenta. Nullum etiam presbyterum, in alicuius epiſcopi parrochia aliquid agere debere abſꝙ eius permiſſu uolebat, ſed & cunctos presbyteros proprijs epiſcopis in omnibus abſꝙ mora, inſtituente domino, obedire. Nullum item aliena concupiſcere aut præſumere eorum, ſed unumquẽꝙ ſuis ſibiꝙ cõmiſſis contentum abire oportere. Neminem etiã quicquam alteri facere, niſi qd' ſibi uellet fieri, inſtruebat. Sanctam quoꝙ eccleſiã immaculatam, omnes ſeruare debere euãgelizabat, cuius claues epiſcopos nominabat, ipſi eñ habent poteſtatem claudere cœlũ, & aperire portas eius, quia claues cœli facti ſunt;

Marginal notes: B (beside "bem deſertum"); Eſa. 5. (beside "ponentes amarum"); Eſa. 14. (beside "cecidit cadauer tuũ"); Eſa. 5. (beside "Væ qui conſurgitis"); 4. Reg. 9. (beside "in medio platearum"); Claues cœlorũ ſunt penes epiſcopos. (beside "cuius claues epiſcopos")

C & qui eos tangit, tangit pupillam oculi eius. Et quanta pœna dignus ſit is qui eos ſcandalizat, ipſum dominũ docuiſſe dicebat, ubi ait: Qui ſcandalizat unũ

Matth.18. de puſillis iſtis qui in me credunt, expedit ei ut ſuſpendat̃ mola aſinaria in collo eius, & demergatur in profundũ inferni. Væ mundo ab ſcandalis: neceſſe enim eſt ut ueniant ſcandala, ueruntamen uæ homini illi, per quem ſcandalũ

Matth.5. uenit. Si autẽ manus tua uel pes tuus ſcandalizat te, abſcide eum & proijce abs te: bonũ eſt tibi ad uitam ingredi debilem uel claudũ, quàm duas manus uel duos pedes habentem, mitti in ignem æternũ. Et ſi oculus tuus ſcandalizat te, erue eum & proijce abs te; bonũ eſt tibi unum oculũ habentem, in uiam intrare, quàm duos oculos habentem, mitti in gehennam ignis. Videte ne contemnatis unum ex his puſillis. Amẽ dico uobis, quæcunq; alligaueritis ſuper

Matt.16. terram, erunt alligata & in cœlo: & quæcunq; ſolueritis ſuper terram, erunt

Marci 11. ſoluta & in cœlo. Iterũ dico uobis, quia ſi duo ex uobis conſenſerint ſuper terram, de omni re quacunq; petierint, fiet illis à patre meo, qui in cœlis eſt: ubi enim ſunt duo uel tres congregati in nomine meo, ibi ſum in medio eorũ. Et iterum per prophetam loquitur, dicens. Expauit, inquit, cœlum ſuper hoc, & horruit amplius uehementer dicit dominus: O intolerabilem malignitatem, ò linguam iniquitatem loquentem cõtra deum, & mentem in altitudinem cornu extollentem. Et iterũ. Impone homo tuæ linguæ oſtiũ & ſeram, ceſſa cor-

Eccleſ.28. nu in altitudinem extollens, & loquens iniquitatem aduerſus deum & proxi-

D mum tuum. Quouſq; inſultas patienti CHRISTO & fratribus? Sic autẽ peccantes in fratres, & percutientes eorum infirmã conſcientiã, in CHRISTVM grauiter peccatis, & rei iudicio effecti, infames efficiemini, & iuſte expellemini. Et iterũ per prophetam loquitur, dicens: Vos autẽ ſacerdotes domini uocabimini miniſtri dei ueſtri, dicetur uobis: Fortitudinem gentiũ comedetis, & in gloria eorũ ſuperbietis. Pro confuſione ueſtra duplici & rubore, laudabũt patrem eorũ. Propter hoc in terra ſua duplicia poſſidebunt, & lætitia ſempiterna erit eis: quia ego dominus diligens iudiciũ, & odio habens rapinam in holocauſtũ, & dabo opus eorũ in ueritate, & fœdus perpetuũ feriam eis, & ſcietur in gentibus ſemen eorũ, & germen eorũ in medio populorũ. Omnes qui uiderint eos cognoſcent eos, quia iſti ſunt ſemen cui benedixit dominus. Gaudẽs gaudebo in domino, & exultabit anima mea in deo meo, quia induit me ueſtimento ſalutis, & indumento iuſtitiæ circumdedit me, quaſi ſponſum decoratũ corona, & quaſi ſponſam ornatum monilibus ſuis. Sicut enim terra profert germen ſuũ, & ſicut hortus ſemẽ ſuũ germinat, ſic dominus deus germinabit iuſtitiã, & laudem coram uniuerſis gentibus. Eos autem à ſolo domino, aut iudicandos, aut remouendos, & nõ ab alijs, idcirco aſtruebat, quia ſui

Rom.14. ſunt, & nõ alterius. Et quis eſt, qui alterius iudicet ſeruũ? nam ſi iſta non patiuntur homines, nec deus deorũ, & dominus dominantiũ hæc ullatenus pati

Eſa.48. tur. Vnde & prophetas eius rei teſtes ꝓferebat, per quos dominus loquitur, dicens: Ecce excoxi te, ſed nõ quaſi argentum, elegi te in camino paupertatis: propter me faciam, ut nõ blaſphemer, & gloriam meam alteri nõ dabo. Audi

A me Iacob & Iſraël, quem ego uoco. Ego ipſe, ego primus, & ego nouiſſimus.
Manus quoq; mea fundauit terram, & dextera mea menſa eſt cœlos. Ego uo- Eſa. 51.
cabo eos & ſtabunt ſimul. Me inſulæ expectabunt, & brachium meum ſuſti-
nebunt. Salus autem mea in ſempiternū erit, & iuſtitia mea nō deficiet. Audi-
te me qui ſcitis iuſtū, populus meus, lex mea in corde eorū. Nolite timere ob-
probria hominum, & blaſphemias eorum ne metuatis. Sicut enim ueſtimen-
tum, ſic comedet eos uermis, & ſicut lanam, ſic deuorabit eos tinea. Salus autē
mea in ſempiternum erit, & iuſtitia mea in generatione generationum. Et ite-
rum: Abſcondita eſt uita mea à domino, & à deo meo iudiciū trāſibit. Nun- Eſa. 40.
quid neſcis aut non audiſti: Deus ſempiternus, deus qui creauit terminos ter-
ræ non deficiet, neq; laborabit, nec eſt inueſtigatio ſapientiæ eius. Qui dat
laſſo uirtutem, & ijs qui non ſunt, fortitudinem & robur multiplicat, Deficiēt
pueri & laborabunt, iuuenes in infirmitate cadent. Qui autē ſperant in domi-
no, mutabunt fortitudinem, & aſſument pennas ſicut aquilæ. Current & nō la
borabunt, ambulabunt & non deficient. Tranſeāt ad me inſulæ, & gentes mu
tent fortitudinem. Accedant, & tunc loquantur, ſimul ad iudiciū propinque-
mus. Eos autem qui illos uexant, aut amouere, aut damnare nituntur, dominus
per prophetam damnat, & uſq; ad ſatisfactionē eorū, etiam eccleſiæ damna-
tos eſſe declarat, ubi per prophetam ait: Talia elegerunt in uijs ſuis, & in abo- Eſa. 66.
minationibus anima eorum delectata eſt. Vnde & ego eligā illuſiones eorū,
& damnationem adducam eis, quia loquutus ſum eis, & non audierunt, fece-
B runtq; malū in oculis meis, & quæ nolui elegerunt. Audite uerbū domini qui
tremitis ad uerbū eius, dixerunt fratres ueſtri odientes uos, & abijciētes pro-
pter nomen meū, glorificetur dominus, & uidebimus in lætitia ueſtra, ipſi au
tem confundentur. Non enim laborabunt fruſtra in conturbatione præſules
mei, quia ſemē benedictionum domini eſt. Anteq; clament ego audiā, & ad-
huc illis loquentibus ego exaudiam. Ad glorificandū ſe & diuina mandata ſe-
minanda & euangelizanda, eos dominus eligit, & nō ut prohibeātur aut per-
turbentur, quoniam qui eos lædit, eum lædit cuius legatione funguntur. Præ-
dicare ſuggerebat eos aſſidue, & mandata domini ſine intermiſſione annun-
ciare, opera eorum bona, coram hominibus monſtrare, & conſcientiam bo-
nam corā deo habere, omneſq; principes terræ & cunctos homines illis obe-
dire, & capita ſua ſubmittere, eorumq; adiutores exiſtere, ut omnes pariter fi- Eſa. 41.
deles & coöperatores legis dei monſtrarentur, ne de eis dicatur: Confunden
tur & erubeſcent omnes, qui pugnant aduerſum te, & erunt quaſi non ſint. Et
peribunt uiri qui contradicunt tibi, quærens eos, & non inuenies uiros re-
belles tuos, & erūt quaſi nō ſint, & ueluti conſumptio hominis, bellātes aduer
ſum te. Omnes ergo qui illis contraueniunt, ita damnatos & infames uſque ad
ſatisfactionem eſſe uoluit, & ſi non conuertantur, liminibus eccleſiæ extorres
eſſe præcepit. Homicidiorum uero tria genera dicebat, & pœnam eorum pa- Homicidij tria
rem eſſe. Nam ſicut homicidæ interfectores fratrū, ita & detractores fratrū, genera ſunt.
eiſq; obedientes, homicidæ ſunt, quia & qui occidit, & qui odit fratrem ſuum,

C & qui detrahit, pariter homicidã eſſe monſtrat ſcriptura. Omnes etiam à carnalibus deſiderijs, quæ militant aduerſus animam abſtinere, & bonam eorũ conuerſatione ac innocentẽ, omnibus monſtrare poſtulabat, & ex corde cunctos attentius ſe inuicem diligere, & uerã fraternitatẽ inter ſe habere. Quotidiana uero illius prædicatio, circa reliqua diuina mandata, hæc eſt, quam ad eius præceptum, etiam tibi frater chariſſime ſignificare curaui. Bonorum, inquit, operum inter cætera ſemina ac negocia ſunt, quantum unuſquiſq; ſapit, & poteſt totius intimi cordis, ut prætactum eſt, uiſceribus deum diligere, & proximum uelut ſeipſum, abnegare ſeipſum ſibi, ut IESVM CHRISTVM dominum noſtrum ſequatur, & nihil eius amori præponere. Veritatem corde & ore profiteri, & totã ſpem ſuam deo ſemper cõmittere. Actus uitæ ſuæ omni hora cuſtodire, & eum in omni loco deũ reſpicere, firmiter ſcire. Cogitationes malas cordi ſuo aduenientes, mox ad CHRISTVM allidere, & ſacerdotibus domini manifeſtare. Os ſuũ à multo uel prauo colloquio cuſtodire. Et uerba uana aut mendacia nõ dicere, quia os quod mentitur, occidit animã. Verba diuina libenter audire, & ſacerdotibus ſuis obtemperare, obediẽteſq; eſſe. Prædicationi & orationi ac lectioni frequẽter incumbere, & eleemoſynas ueras perficere. Deſideria carnis nõ amare, nec propriã facere uoluntatẽ. Boni aliquid in ſe cum uiderit, deo, nõ ſibi attribuere. At malum, à ſe factum cognoſcere, ſibiq; ipſi imputare. Multũ loqui nõ amare, ſed cuſtodire labia ſua, ne dolum aut malum loquantur, diem iudicij timere, gehẽnam expaueſcere,

Cõmunia quedam Chriſtianæ fidei.

D uitãq; æternã omni cõcupiſcentia deſiderare. Non occidere, non adulterare, non furtum facere, non rem proximi cõcupiſcere, non falſum teſtimoniũ dicere, ſed omnes homines honorare. Corpus cuſtodire, uanaſq; & caducas nõ amplecti delicias. Ieiuniũ & uigilias ſanctas amare, pauperes recreare, nudos ueſtire, infirmos uiſitare, mortuos ſepelire, & diligẽter eorum exequias peragere, p eiſq; orare, & eleemoſynas erogare, dolentes conſolari, & ſuis bonis refouere, & à malis actibus ſe alienum efficere. Non eſſe ſuperbũ, non uinolentũ nec multum edacem, non ſomnolentum, non pigrũ, non murmuratorem, nõ detractorem, quia qui detrahit, non ſolum ſe, ſed & multos alios occidit. Iram non perficere, nec iracundiæ tempus reſeruare, dolũ in corde non tenere, nec pacem falſam prætendere, charitatẽ non derelinquere, nec iurare, ne forte in periurium, quod abſit, incurratur. Malum pro malo nõ reddere, nec iniuriã facere, ſed factam patienter tolerare. Inimicos diligere, maledicentes ſe nõ rurſus maledicere, ſed magis benedicere, & perſequutionẽ pro iuſtitia ſuſtinere. Caſtitatem amare, & nullũ odio habere, quia qui odit fratrem ſuũ, ipſe homicida eſt. Elationem fugere, zelum malũ non habere, inuidiam nõ exercere, nec contentionem diligere, cum diſcordantibus ante ſolis occaſum in gratiam redire, & de dei miſericordia nunquam deſperare, ſeniores uenerari, & iuniores diligere. Epiſcopi, ſacerdotes ſuos, ac cunctos reliquos eccleſiæ miniſtros, atque omnẽ plebem ſibi cõmiſſam, uerbo diuino & mandato inſtruere, atq; dirigere, hoſq; omnes ſuos epiſcopos, cũ omni uirtute, ut pprios oculos amare, quia

A quia oculi ſunt illorũ, eorũ præceptis in omnibus obedire, etiamſi ipſi aliter
(quod abſit) agant, memores ſancti illius dominici præcepti: Quæ dicunt, fa
cite, quæ autem faciunt, facere nolite. Ipſi autem epiſcopi ſi exorbitauerint, ab
iſtis nõ ſunt reprehendendi uel arguendi, ſed ſupportandi, niſi in fide errаue- *Epiſcopi ſi in fide errauerint, admonẽdi ſunt à quibuslibet.*
rint. Illi ergo ſuper iſtos ſunt, nõ autem iſti ſuper illos, quoniã maior à minore
nec argui, nec iudicari poteſt. Nullus ſe extollat erga doctores, ac magiſtros
ſuos, quia diſcipulus ſupra magiſtrũ eſſe nõ debet, neq; poteſt. Nullus uelit di
ci ſanctus antequam ſit, ſed prius ſit, quo uerius dicatur. Præcepta domini,
doctorumq; ac magiſtrorũ, factis quotidie adimplere, & in CHRISTI nomi
ne pro inimicis orare oportet: obedientia enim & humiliatio quæ magiſtris
exhibetur, domino exhibetur. Timor domini delectabit, & dabit lætitiam & *Eccle. 1.*
gaudium in longitudinem dierũ. Timenti deũ bene erit in extremis, & in die
defunctionis ſuæ benedicetur. Væ diſſolutis corde, qui nõ crediderũt deo, &
reſiſtunt mandatis eius, & inobedientes ac contumaces ſunt ijs, qui eius lega-
tione funguntur, & ideo nõ proteguntur ab eo. Væ his qui perdiderunt ſuffe
rentiam, qui dereliquerunt uias rectas, & diuerterunt in uias prauas, & quid
facient cum inſpicere cœperit dominus? Qui timent dominũ, non erunt in-
creduli uerbo eius: & qui diligunt illum, obſeruabunt uiam illius. Qui timẽt *Eccl. 2.*
dominũ, inquirent quæ beneplacita ſunt illi: & qui diligunt eum, replebun-
tur lege ipſius. Qui timent dominũ, præparabunt corda ſua, & in conſpectu
illius ſanctificabunt animas ſuas. Qui timent dominum, cuſtodient mandata
B ipſius, & patientiam habebunt uſq; ad aduentũ illius, dicentes: Si pœnitentiã
non egerimus, incidemus in manus dei, & nõ in manus hominũ: ſecundum
enim magnitudinem illius, ſic & miſericordia eius cũ ipſo eſt. Venite, inquit, *Pſalm. 33.*
filij audite me, timorem domini docebo uos. Currite dum uitæ lumen habe-
tis, ne tenebræ mortis uos cõprehendant. Omnis qui uult uitam, & cupit dies
uidere bonos, prohibeat linguam ſuam à malo, & labia ſua ne loquantur do-
lum, diuertat à malo, & faciat bonum, inquirat pacẽ & perſequatur eam, quia
oculi domini ſuper iuſtos, & aures eius ad preces eorum. Vultus autem do-
mini ſuper facientes mala, ut perdat de terra memoriam eorũ. Propterea no-
lite fieri ſicut equus & mulus, quibus non eſt intellectus, ſed lætamini in domi *Pſal. 31.*
no & exultati iuſti, & gloriamini omnes recti corde. Quia multi uenient ab ori
ente & occidente, domino dicente, atq; à ſeptentrione ac meridie, & recum- *Matth. 8.*
bent cum Abraham & Iſaac & Iacob. Propter quod pater chariſſime, pro-
moue, ut doceant attentius hunc prædicationis ordinẽ, & abſolutionis diem,
ut ſaluentur animæ hominum, quæ occulta dei uirtute, quem debeant dilige-
re, prius quàm doceãtur, agnoſcunt, operum uero ratio, poteſtati & arbitrio
uniuſcuiuſq; permittitur, & hoc ipſorum eſt proprium: deſiderium uero ha- DE LIBERO ARBITRIO.
bere erga doctorem ueritatis, hoc à patre cœleſti donatum eſt. Sed ſalus in eo
eſt, ut uoluntatem eius cuius amorem & deſiderium, deo largitore, conce-
peris, efficias, ne dicatur ille ſermo eius ad nos, quem ipſe dixit: Quid autem di
citis me domine domine, & nõ facitis ea quæ dico? Eſt ergo proprij muneris, *Luca 6.*

C ut ſit unuſquiſq; ꝓut dominus noſter dederit, perfectus in eccleſia, mittensq;
ſemina diuina, ut de nobis nō prædictus ſermo, ſed ille dicatur quem alibi di=
xit dominus noſter: Ideo, inquit, nobis doctus in regno cœlorū, ſimilis erit ho
Matth. 13. mini patriſamilias, qui ꝓfert de theſauro ſuo noua & uetera. Nullus ergo, in=
quit, impediat ordinem, aut locū occupet irrationabiliter, uel temporū per=
mutet uices, ſed primo quæ ſit iuſtitia eius, quæ uoluntas, requiramus, ut bo=
nis operibus, ac dei gratia repleamur. Deus enim ijs qui recte ſentiunt, & bo=
na agunt, præſto eſt, quoniam illis manifeſtat ſeipſum: nam ſi quis uelit ante
quàm actus ſuos emendet, de ijs requirere, quæ non poteſt inuenire, ſtulta &
inefficax erit huiuſmodi inquiſitio. Tempus enim breue eſt, & in iudicio dei
geſtorū cauſſa agitur, nō quæſtionū: ideoq; ante omnia hoc quæramus, quid
nos, aut qualiter oporteat agere, ut æternā uitā conſequi mereamur. Nā ſi exi
guum hoc uitæ tempus, per inanes occupemus & inutiles quæſtiones, inanes
ſine dubio & uacui ab operibus bonis pergemus ad deum, ubi iudiciū operū
noſtrorū fiet. Vnaquæq; etenim res ſuum tempus habet, & locū, operum hic
locus, hoc tempus eſt, meritorū ſeculū futurū. Currant igitur per uiam man=
datorum dei, & ab eorū, & præceptorū domini inſtitutis, & à ſpiritus ſancti
doctrina non recedatur. Quapropter præparanda ſunt corda noſtra ac cor=
pora, ſancte mandatorū eius, ſuorūq; epiſcoporū ac prædicatorū obediētiæ
D militatura, ut ſuæ gratiæ iubeat nobis auxiliū miniſtrare, & fugientes gehen=
næ pœnā, ad uitæ ualeamus omnes peruenire æternam. Hæc itaq; pater cha
riſſime Iacobe, ab ore beatiſſimi Petri iubentis excepi, tibiq;, ut optabas, inſi=
nuare ſtudui, ut ſeruari omnia immaculata præcipias, quia eccleſiaſtica non
oportet negligenter, ſed diligenter expleri negocia. Hæc ergo præcepta ne=
mo credat abſq; ſui periculo negligēda, aut diſſimulāda, quia iudicio dei ignis
æterni tormēta ſuſtinebit, qui eccleſiaſtica decreta neglexerit. Qui uero te au=
dierit, ut iuſſerat miniſter CHRISTI IESV, gloriam accipiet. Qui autē te nō
† malo hic ac- audierit, imò loquentem dominum per te, ipſe ſibi damnationem † accipiet.
cerſet legere. Curandum igitur & attendendū eſt nobis omnibus, ut quod perpetuum eſt
expetet, & CHRISTI paſſionibus per patientiam participemus, atque regni
eius mereamur eſſe conſortes, Amen.

IN PRIMAM EPISTOLAM ANACLETI ARGVMENTVM, PER IO. SICHARDVM.

MAgni referre D. Paulus non ab re exiſtimat, quam quiſq; ſuæ doctrinæ habeat
autorem. Nec ita multo ſecus Tertullianus, de præſcriptionibus contra hære=
ticos, hoc plus eſſe cuiq; deferendum cenſet, quo ſaniore ſit is, atq; meliore nixus ſuæ
ſententiæ principe. Indeq; eſſe quod Clementē pro ſe quiſq; pluris facere debeat, nā
is ut doctrinæ ſuæ inſtituta è Petro hauſit, ita prærogatiuam quodāmodo docendi ab
eo tulerit. Atq; ita demum cuiuslibet eccleſiæ dignitatem eſſe colligendū, ſi quàmplu
rimos autorum habuerit ſimiles. Ea in re quis non uidet, Anacletum eſſe, qui cū Cle=
mente ſit antiquior, quem hoc nomine uel maxime ſuſpicere debeamus. Eius enī epi
ſcopatus, cui magna innocentia XII. annis præfuit, cum in Domiciani cruentiſſimi
impera=

imperatoris tempora incidiſſet, qui hanc ſibi operam popoſcerat, ut ferro ignecꝫ, quod in ſe erat, Chriſtianorum penuriam ad internitionem redigeret eſſentcꝫ nō pauci defectionem iam, ob diutinum periculorum metum, cogitantes. Eos ad patiētiam Anacletus animat, adſirmās eam eſſe, qua ueluti militari teſſera, eius nos imperatoris eſſe milites teſtemur, ad cuius ſumus imaginem creati. Vbi autem hoc ſe euiciſſe putat, dilectionem proximi, ut quæ patientiæ umbra ſit, illis commendat, exemplo Chriſti, qui cum fratrum nomen unice nobis conciliare ſtuderet, ex æquo uoluit & dici, & eſſe omnium parens.

PRIMA ANACLETI EPISTOLA, OMNIBVS ECCLESIIS SCRIPTA.

A ANACLETVS ſeruus CHRISTI IESV, in ſede apoſtolica domino ſeruſens, epiſcopis omnibus & cæteris cunctis fidelibus, qui coæqualem nobiſcum ſortiti ſunt fidem. Gratia uobis, & pax, atque conſolatio multiplicentur à domino in eccleſia. Benedictus deus, & pater domini noſtri IESV CHRISTI, qui ſecūdum magnam miſericordiam ſuā, regenerauit nos in ſpem uiuam, per reſurrectionem CHRSTI IESV ex mortuis, in hæreditatem incorruptibilem, & incontaminatam, & inmarceſſibilē, conſeruatam in cœlis, in uobis qui in uirtute dei cuſtodimini per fidem & ſalutem, paratam reuelari in tempore nouiſſimo, in quo exultabitis, etſi modicū nunc oportet cōtriſtari in uarijs tentationibus, ut probatio ueſtræ fidei multo precioſior ſit auro, quod per ignem probatur, ſi tamen in tribulationibus experti, probati inueniamini. Patientes eſtote dilectiſſimi, quia patientia probationem operatur, probatio uero ſpem, ſpes autem nō confundit. Rom. 5. Ecce agricola expectat precioſum fructū terræ, patienter ferens donec accipiat temporaneū & ſerotinū. Si agricolæ hæc patienter ferūt pro tēporalibus fructibus; quanto magis uos pro æternis patiētes eſſe debetis? Eſtote ergo patiētes & cō-
B firmate corda ueſtra, ut aduenīete iudice CHRISTO, læti & ꝓbati eſſe ualeatis. Nolite ingemiſcere in alterutrū, ne iudicemini, ecce iudex ante ianuā aſſiſtit, exemplū capite huiuſmodi laboris & patiētiæ, ꝓphetas, qui loquuti ſunt in nomine domini, etenim beatificamus qui ſuſtinuerūt. Sufferentiā Iob audiſtis, & finē domini uidiſtis, quoniā miſericors & miſerator eſt deus. Tribulationes ueſtras audiuimus fratres tā per ueſtros, quàm & per aliorū apocriſiarios, ſuper quibus ualde dolemus, uobiſcꝫ cōpatimur, & auxiliū ferre, prout ipſe largitus fuerit, qui pro nobis non ſolum tribulatus, ſed etiam paſſus eſt, parati ſumus. Nolite mirari chariſſimi, qui perſequutiones patimini, quaſi noui uobis aliquid cōtingat, ſed cōmunicantes CHRISTI paſſionibus gaudete, ut & in reuelatione gloriæ eius, gaudeatis exultantes. Si exprobamini in nomine CHRISTI, beati eritis, quoniā qd' eſt honoris, gloriæ, & uirtutis dei *, & qui eſt ſpiritus, ſuper uos requieſcet. Nemo autem ueſtrum patiatur qualis homicida, aut fur, aut maledicus, aut alienorum appetitor, ſi autem ut Chri-

* Deeſt hic uerbū, quale eſt, uobis continget, aut ſimile.

C ſtianus, non erubeſcat, glorificet autem deum in iſto nomine, quoniam tem-
1.Petr.4. pus eſt ut incipiat iudicium de domo dei. Si autem primum à nobis, quis finis
eorum qui nō credunt dei euangelio? & ſi iuſtus uix ſaluabitur, impius & pec
cator ubi apparebunt? Itaq; & ij qui patiuntur ſecundum uoluntatem dei, fi-
deli creatori commendāt animas ſuas in benefactis. Nam & ait CLEMENS
beatus anteceſſor noſter, ſimilis eſt eccleſiæ ſtatus naui magnæ, quæ per un-
doſum pelagus, diuerſis è locis & regionibus uiros portat, ad unam potentis
Libro nono recognitionum. regni urbem properare cupientes. Sit ergo nauis autor huius, dominus ipſe
omnipotens deus, gubernator uero ſit CHRISTVS. Tamē deinde pro rete
officium epiſcopus impleat, presbyteri nautarum, diaconi diſpenſatorum lo-
cum teneant, hi qui catechizant nautologis conferantur, epibatis autem totius
fraternitatis multitudo ſit ſimilis. Ipſum quoq; mare hic mūdus habeatur, uen
torum uero uarietates & turbinum, diuerſis tentationibus cōferantur. Perſe-
quutiones, tribulationes, ſiue pericula, fluctibus exæquētur. Terreni uero ſpi
ritus, qui de torrētibus uel conuallibus ſpirant, pſeudoprophetarum, & ſedu-
ctorum, ſeu prauæ doctrinæ uerba docentes. Promontoria uero & loca cō-
fragoſa, hi qui in poteſtatibus ſunt, ſeculi iudices, & pericula minantur ac mor
tes. Bithalaſſa uero quæ duplicibus undæ fallacis æſtibus uerberātur, dubijs
mente & repromiſſionum ueritate nutantibus conferantur, atq; his qui irra-
tionabili fidem noſtram ratione diſcutiunt. Hypocritæ uero & doloſi piratis
ſimiles habeantur, iam uero rapidus uortex, & tartarea carybdis, & ſaxis illiſa
naufragia, ac mortiferæ ſubmerſiones, quid aliud æſtimanda ſunt quàm pec-
D cata? Reſtat igitur ut hæc nauis curſu proſpero tuta poſſit portum deſideratæ
urbis intrare, & ita deo precē fundere, ut nauigantes mereātur audiri. Au
diuimus fratres quod quidam & detrahunt & accuſant ſacerdotes dei, cupi-
entes eos damnari, non intelligentes forſitan, quod iniuria ſacerdotum, ad
CHRISTVM pertinet, cuius uice funguntur, nec hoc aſpiciūt, quod beatus
1.Petr.2. princeps apoſtolorum, inſtructor noſter ait: Deponentes igitur omnem ma-
litiam, & omnem dolum, & ſimulationes, & inuidias, & omnes detractiones,
ſicut modo geniti infantes rationabiles, ſine dolo lac concupiſcite, ut in eo cre-
Pſal.33. ſcatis in ſalutem. Et dominus per prophetam, inquit: Qui uult uitam diligere,
& uidere dies bonos, coërceat linguam ſuam à malo, & labia eius ne loquanī
dolum. Qui aūt iſta tranſgrediuntur, profecto tranſgreſſores legis dei, & con
temptores, atq; inobedientes eius præceptis exiſtūt. Vnde & beatus Apoſto
Iaco.2. lus ait: Si diligitis proximos ſicut uoſmetipſos, benefacitis: ſi autem perſonas
accipitis, peccatum operamini, redarguti à lege quaſi tranſgreſſores. Et beatus
apoſtolus ac præceſſor noſter CLEMENS, uir apoſtolicus, & ſpiritu dei ple
nus, cum reliquis ſanctis collegis ſuis ſtatuit dicēs: Accuſandi uel teſtificādi li-
centia denegetur, qui Chriſtianæ religionis & nominis dignitatē, & ſuæ legis,
uel ſui propoſiti normam, aut regulariter prohibita, neglexerint, tranſgreſſo-
Apoſtatæ. res enim ſponte legis ſuæ, eiuſq; uiolatores, apoſtatæ nominantur: omnis em̄
Prouerb.6. apoſtata refutandus eſt, & ante reuerſionē ſuam nō in accuſatione recte agen
tium

A tium, aut teſtimonio ſuſcipiendus, quia uir duplex animo inconſtans eſt in omnibus uijs ſuis. Quicunque autem, ut ait Iacobus apoſtolus, totam legem ſeruauerit, offendit autem in uno, factus eſt omniū reus. Qui enim dixit, nō mœchaberis, dixit & nō occides: quod ſi nō mœchaberis, occides autem, factus es transgreſſor legis. Sic loquimini, & ſic facite ſicut per legem libertatis incipientes iudicari, iudiciū enim ſine miſericordia illi qui nō fecit miſericordiā, ſuperexaltat autem miſericordiæ iudiciū. Et dominus ait: Nolo mortem peccatoris, ſed ut conuertatur & uiuat, & multa alia horum ſimilia: nemo enim, inquit Apoſtolus, noſtrū ſibi uiuit, & nemo ſibi moritur: ſiue ergo uiuimus, ſiue morimur, domini ſumus. In hoc enim CHRISTVS mortuus eſt, & reuixit, ut & mortuorū & uiuorū dominetur: tu autē quid iudicas fratrem tuū? aut tu quare ſpernis fratrē tuū? omnes enim ſtabimus ante tribunal dei; Scriptum eſt enim, uiuo ego dicit dominus, quoniam in eo flectetur omne genu, & omnis lingua confitebitur deo. Nō ergo amplius inuicem iudicemus, ſed hoc iudicate magis, ne ponatis offendiculū fratri uel ſcandalum. Scimus enim quia multū derogatio præualet, quando derogator creditur fidedignus. Ideo fratres uarijs detractationibus nō oportet labefactari iudices, & primates eccleſiæ, ſed magis apoſtolorū & doctorū regulis informari & roborari. Vnde iuſtum eſt, omnes in uniuerſo Romanorum orbe doctores legis, ea quæ legis ſunt, recte ſapere, & operari, & nō regulas naſcentis eccleſiæ confundere, aut fidem, ac doctrinam apoſtolorū uarijs maculare doctrinis, nec fratres infeſtare.

Iac. 2. *Ezech. 33.* *Rom. 14.*

B Si autem omnia in hoc ſeculo uindicata eſſent, locum diuina iudicia nō haberent: ſuperuacuis enim ad beneficia laborat impendijs, qui ſolem certat facibus adiuuare. Ideo ſi aliquis putat deo in hoc placere, quod ſeruos ſuos accuſat, & ut meliores fiant, dicit ſe hoc agere, in uanum laborat, & plus inuidiæ ſtimulis agitur, quàm charitatis, quoniam gratiæ plenitudo adiectione nō indiget, nec ulla requirit cōmendationis augmenta. Erigit ergo doctores conſcientia ſua, & ſiquando, incertis temporū flatibus opponuntur, ſuſtinent mala, quæ ſcire magis ſunt adſcribenda quàm meritis. Datā enim ſcimus ſatanæ poteſtatem, ut ſeruos CHRISTI cribraret, ut qd' de tritico inueniri poſſit, horreis iungeretur, & quod de his ad ignium alimenta tranſirent. Ad uos ſpecialiter dictū eſt; Nolite timere puſillus grex, quia complacuit patri ueſtro, dare uobis regnum. Venit inter uos gladius perfidorum, ut marcida eccleſiæ membra reſecaret, & ad cœleſtem gloriam ſana perduceret. Quos habeat CHRISTVS milites, certamen oſtendit, qui triumphū mereantur per bella. Scimus autem multos ob id infeſtare doctores, ut eos perdant, & propriæ uoluntatis placita adimpleant. Nō propterea tamen doctores, inquantū uires ſuppetūt, à recta æmulatione & bona intentione recedere debēt, ſciētes quia beati pauperes qui perſequutionem patiuntur propter iuſtitiā. Nihil autē paſtore miſerius, qui luporū laudibus gloriatur, quibus ſi placere uoluerit, atque ab his amari dilexerit, erit hinc ouibus magna pernicies. Nullus ergo paſtor placere lupis & gregibus ouiū poteſt, perdit enim laboris memoriam, mens terre-

Lucæ 2. *Milites Chriſti certamē palam faciet*

C nis obligata carceribus,ſicut artiũ in ſuo quæq; opere inuenitur mater inſtan
Negligentia nouerca eruditionis. tia,ita nouerca eruditionis eſt negligẽtia. Nullus ergo præiudiciũ alteri faciat,
neq; quod ſibi fieri non uult,exerceat. Nemo dictũ de aliquo inueniat,quod
in eius actibus nõ agnoſcat.Ego autem labefactatam nõ ſolũ quietem meã,ſed
& ſalutem iniquorum ualitudine,& rumorũ procellis agnoſco, potens eſt di
uinitas,immenſæ tempeſtatis incerta,bono ſerenitatis amouere.Et quid aliud
1.Petr.2. CHRISTVS paſſus eſt pro nobis,nobis relinquens exemplum,& reliqui pa
tres,niſi ut ſequamur tam doctrinam eorum,quàm & exemplũ? & patiamur
aduerſa pro CHRISTO,& cum patribus atq; cum fratribus crucem porte-
mus,eorumq; tribulationibus compatiamur, ut CHRISTI ueri diſcipuli in-
Luce 9. ueniamur, qui dicit: Qui uult uenire poſt me, abneget ſemetipſum,& tollat
crucem ſuam,& ſequatur me. Præſumptio eſt,ſi dominorum beneficia famu
li non ſequantur, obſequium ergo æſtimãdum puto,quod pariturus impen
do. Quid eſt hoc,quod plus creditur filij uocabulum ualere,quàm obſequiũ?
Non ſufficiet nos filiorũ nomine gloriari, niſi & amemus patrem. & non quæritur quid in amoris lance promoueas,ſed quale ad præiudicium
æſtimanti nomen opponas, cum apud prudentes fruſtra ſolem dicimus, niſi
exhibeat quod uocatur.Ego uero uolo errore meo alienas culpas aſſerere,ut
factũ qđ doleo, amiſiſſe conuincar. Odiſti,inquit,dominus per prophetam,
omnes operantes iniquitatem,perdes loquentes mendacium. Virum ſangui-
Pſal.54. num & doloſum abominabitur dominus, ego autem in multitudine miſe-
ricordiæ tuæ: Introibo in domum tuam, adorabóq; in templo ſancto tuo in
D timore tuo:Domine deduc me in iuſtitia tua,propter inimicos meos,dirige an
te faciem meam uiam tuam. Nõ eſt in ore eorum rectum,interiora eorum in-
ſidiæ:Sepulchrum patens eſt guttur eorum,linguam ſuam lenificant,conde-
mna eos deus:Decidant à conſilijs ſuis iuxta multitudinem ſcelerũ eorum, &
expelle eos,quoniam prouocauerunt te: Et lætentur omnes qui ſperant in te,
in ſeculum laudabunt te:Et proteges eos,& lætabuntur in te qui diligunt no-
men tuum,quia tu benedicis iuſto:Domine ut haſta placabilitatis coronabis
eum. Deo em̃ perfecte ſacrificantes,nõ debent uexari,ſed portari,conſolari,
atque ab omnibus uenerari. Ipſi aũt quando domino ſacrificant, nõ ſolũ hoc
agere debent,ſed teſtes ſecũ adhibeant, ut domino perfecte,in ſacratis deo ſa
crificare locis probent,ait nanq; autoritas legis diuinæ: Vide ne offeras holo
cauſta tua in omni loco quẽ uideris, ſed quẽ elegit dominus deus tuus.Epiſco
pus deo ſacrificãs,teſtes,ut præfixũ eſt,ſecũ habeat,& plures quàm alius ſacer
dos: ſicut em̃ maioribus honoris gradibus fungitur,ſic maiori teſtimonij in-
cremẽto indiget. In ſolennioribus quippe diebus, aut VII. aut V. aut III. dia
Diaconi, ab oculis ſunt epiſcoporum. conos,qui eius oculi dicuntur,& ſubdiaconos atq; reliquos miniſtros ſecũ ha-
beat,qui ſacris induti ueſtimentis,in fronte & à tergo,& presbyteri è regione
dextra leuaq;,contrito corde & humiliato, ac prono ſtent uultu, cuſtodien-
tes eum à maliuolis hominibus,& conſenſum eius præbeant ſacrificio. Pera-
OMNES COMMVNICENT. cta autem conſecratione,omnes cõmunicent,qui noluerint eccleſiaſticis care-
re liminibus,ſic enim & apoſtoli ſtatuerũt. Seruite, inquit dominus per pro-
phetam,

A phetam Dauid, in amore & exultate ei cũ tremore. Adorate pure, ne forte ira Pſalm. 2.
ſcatur & pereatis de uia, ille enim nõ perit de uia, qui recte graditur, & præce-
pta cuſtodit maiorũ. Doceri ergo omnes oportet, qui domini ſacerdotio fun
guntur, ut & cæteros inſtruant, & ſibi proficiant. Scriptum eſt autẽ, qui docti
fuerint, fulgebunt quaſi ſplendor firmamenti, & qui ad iuſtitiam erudiunt mul Dan. 12.
tos, quaſi ſtellæ in perpetuas æternitates, & alibi; Populus autem ſciens deum
ſuum, obtinebit & faciet, & docti in populo docebunt multos. Ipſa enim ueri- Dan. 11.
tas per ſe infert, & dicit: Beatus eſt qui non fuerit ſcandalizatus in me, ille pro-
cul dubio ſcandalizatur in deo, qui recte non docet, & qui eius ſcãdalizat epi Matth. 11.
ſcopum, uel ſacerdotem, impie nanque agentes ſunt impij, neque intelligent
omnes impij, porrò docti intelligent, omnes enim in inuicẽ humilitatem inſi-
nuate, quia deus ſuperbis reſiſtit, humilibus dat gratiam. Nolite, inquit Ioan-
nes apoſtolus, omni ſpiritui credere, ſed probate ſpiritus ſi ex deo eſt, quo- 1. Ioan. 4.
niam pſeudoprophetæ exierunt in mundum. Et idem ipſe alibi ait: Vos quod
audiſtis ab initio, in uobis permaneat, ſi in uobis permãſerit, quod ab initio au
diſtis, & uos in filio & patre manebitis. & hæc eſt repromiſſio, quam ipſe pol-
licitus eſt nobis, uita æterna. Hæc ſcripſi uobis de his qui ſeducunt uos, &
unctio quam accepiſtis ab eo, maneat in uobis. Et non neceſſe habetis ut ali-
quis doceat uos, ſed ſicut unctio eius docet uos de omnibus, & uerum eſt, &
non eſt mendacium, & ſicut docuit uos, manete in eo, ut cum apparuerit, ha-
beamus fiduciam, & non confundamur ab eo in aduentu eius, ſcitis quoniam
B iuſtus eſt, ſcitote quoniã & omnis qui facit iuſtitiam, ex ipſo natus eſt. Videte
qualem charitatem dedit nobis pater, ut filij dei nominemur, & ſimus, propter
hoc mundus non nouit nos, quia non nouit eũ, chariſſimi nunc filij dei ſumus,
& nondum apparuit, quid erimus? Scimus quoniã cum apparuerit, ſimiles ei
erimus, quoniam uidebimus eum ſicuti eſt, & omnis qui habet ſpem hanc in
eo, ſanctificat ſe, ſicut & ille ſanctus eſt. Omnis qui facit peccatum, & iniquita
tem facit, & peccatum eſt iniquitas, & ſcitis quia ille apparuit, ut peccata tolle-
ret, & peccatum nõ eſt in eo. Omnis qui in eo manet, nõ peccat, & omnis qui
peccat, non uidit eum, nec cognouit eum. Filioli, nemo uos ſeducat, qui facit
iuſtitiam, iuſtus eſt, ſicut & ille iuſtus eſt. Qui facit peccatum, ex diabolo eſt,
quoniam ab initio diabolus peccat, in hoc apparuit filius dei, ut diſſoluat ope- Ioan. 8.
ra diaboli. Omnis qui natus eſt ex deo, peccatum non facit, quoniam ſemen
ipſius in eo manet, & non poteſt peccare, quoniã ex deo natus eſt. In hoc ma-
nifeſti ſunt filij dei, & filij diaboli, omnis qui non eſt iuſtus, non eſt ex deo, &
qui nõ diligit fratrem ſuũ, quoniã hæc eſt annũciatio quam audiſtis ab initio,
ut diligamus alterutrum. Non ſicut Chain, qui ex maligno erat, & occidit fra 1. Ioan. 3.
trem ſuum, & propter hoc occidit eũ, quoniã opera eius maligna erant, fratris
autem eius iuſta. Nolite mirari fratres, ſi odit uos mundus, nos ſcimus, quoniã
tranſlati ſumus de morte in uitam, quoniam diligimus fratres, qui non diligit,
manet in morte. Omnis qui odit fratrem ſuum, homicida eſt, & ſcitis, quoniã
omnis homicida non habet uitam æternam in ſe manentem. In hoc cognoui-

C mus charitatem dei, quoniam ut ille pro nobis animã ſuã poſuit, ita & nos pro fratribus animas ponere. Qui habuerit ſubſtantiã mundi, & uiderit fratrẽ ſuũ neceſſitatem habere, & clauſerit uiſcera ſua ab eo, quomodo charitas dei manet in eo? Filioli mei, nõ diligamus uerbo neque lingua, ſed opere & ueritate. In hoc cognoſcimus quoniam ex ueritate ſumus, & in conſpectu eius ſuademus cordi noſtro: quoniam ſi reprehenderit nos cor noſtrũ, maior eſt deus corde noſtro, & nouit omnia. Chariſſimi, ſi cor noſtrũ nõ reprehẽderit nos, fiduciam habemus ad deum, & quicquid petierimus, accipiemus ab eo, quoniam mandata eius cuſtodimus, & ea quæ ſunt placita coram eo, facimus. Et hoc eſt mandatũ, ut credamus in nomen filij eius IESV CHRISTI, & diligamus alterutrũ, ſicut dedit mandatũ nobis, & qui ſeruat mandata eius, in illo manet, & ipſe in eo, & in hoc ſcimus quoniã manet in nobis, de ſpiritu quem dedit nobis. Et ſicut deus creator, qui hominem ad ſimilitudinem ſuam creauit, charitas eſt, bonus, iuſtus, patiens, atque mitis, & miſericors, & reliqua uirtutum ſanctarum inſignia, quæ de ipſo leguntur, ita homo creatus eſt, ut charitatem haberet, ut bonus & iuſtus, ut patiens atq; mitis, mundus, & miſericors foret. Quas uirtutes, quanto plus quiſque in ſeipſo habet, tanto propior eſt deo, & maior eſt, atque ſui conditoris gerit ſimilitudinem. Si uero, quod abſit, aliquis per deuia uitiorum, & diuortia criminum, ab hac nobiliſſima ſui conditoris ſimilitudine deuius aberrat, tunc fiet de eo quod ſcriptum

Conſcientia noſtra arguit nos delinquentes.

Imago dei multarum nos uirtutũ admonere debebat.

D eſt, & homo cum in honore eſſet, non intellexit, & comparatus eſt iumentis inſipientibus, & ſimilis factus eſt illis. Quis maior honor potuit homini eſſe, quàm qđ ad ſimilitudinẽ ſui factoris conderetur? & eiſdem uirtutum ueſtimentis ornarẽ, quibus & conditor, de quo legitur: Dominus regnauit, decore indutus eſt. id eſt omniũ uirtutum ſplendore, & totius bonitatis decore ornatus. Vel quod maius hominis poteſt eſſe dedecus, aut infelicior miſeria, quàm ut hac ſimilitudinis gloria ſui conditoris amiſſa, ad informem & inrationabilem brutorũ iumentorũ delabatur ſimilitudinẽ? Quapropter quiſq; diligentius adtendat primæ conditionis ſuæ excellentiam, & uenerandã ſanctæ trinitatis in ſeipſo imaginẽ agnoſcat, honoremq; ſimilitudinis diuinæ, ad quẽ creatus eſt, nobilitatem morũ, & ſacrationem uirtutũ, dignitatem meritorũ habere contendat, ut quando apparuerit qualis ſit, tunc ſimilis ei appareat, qui ſe mirabiliter ad ſimilitudinem ſuam in primo Adam condidit, mirabiliusq; in ſecundo reformauit. Omnis igitur homo qui ad imaginem dei factus eſt, illũ debet imitari, cuius ad imaginem conditus eſt, illius debet ſequi ueſtigia, qui eum ad imaginem ſuam condidit. Conſiliariũ uero ac protectorem meliorem reperire nõ poterit, quàm illum qui eum ad imaginẽ ſuam condidit, qui eum precioſo ſanguine ſuo redemit, & propter eum homo fieri nõ eſt dedignatus. Quem procul dubio inueniet, ſi in eum totã ſpem ſuam, iuxta Pſalmiſtæ uocem proiecerit, ait nanq;: Proijce ſuper dominũ charitatem tuam, & ipſe te enutriet, nec dabit in æternũ fluctuationẽ iuſto. Omnis enim homo ſua cauſa deficiens, & in ſuis hæſitans conſilijs, quærit ſibi amicũ fidelem, in cuius cõſilijs

Pſal. 92.

Pſal. 54.

A ſilijs confidat, qui in ſui diffidebat, & talem fiduciam habet in illo, ut omne ſecretum ſui pectoris ei pandat & aperiat. Quid dulcius eſt, quàm habere illum cum quo omnia poſſis loqui ut tecum? Si iſta cũ omnibus fiunt, quanto magis cum deo hoc eſt agendũ, qui omnes uult ſaluos fieri, & neminem perire? Nam ſi ueraciter deum credimus, eumq; diligimus ut debemus, & proximũ ſicut noſmetipſos, in eumq; totã ſpem proiecerimus noſtrã, ipſe nos eripiet, & conſolabitur. Et ſicut per angelũ ſuum, Abacuc prophetã cum prandijs in lacum leonũ ad Danielem uatem miſit, & Philippũ unum de ſeptem diaconibus, ad eunuchum, ita dabit uobis liberationem & conſolationem. Hæc ſectamini chariſſimi, & nulli unquam nocete. Fratres eſtis, inuicem uos diligite, ut ueri domini dici & eſſe mereamini: nam qui rancida corda uiuorũ inficit, malitiã inter homines ſpargit: & qui detrahit fratri ſuo, homicida eſt: & qui abſtulerit aliquid patri uel matri, dicitq; hoc peccatũ non eſt, homicidæ particeps eſt. Pater noſter ſine dubio deus eſt, qui nos creauit: mater uero noſtra eccleſia, quæ nos in baptiſmo ſpiritaliter regenerauit. Ergo qui CHRISTI pecunias, & eccleſiæ rapit, aufert, uel fraudat, homicida eſt, atq; homicida ante conſpectũ iudicis eſſe deputabitur. Qui rapit pecuniã proximi ſui, iniquitatem operatur: qui autem pecuniã, uel res eccleſiæ abſtulerit, ſacrilegiũ facit. Priuilegia enim eccleſiarũ & ſacerdotũ, ſancti apoſtoli, iuſſu ſaluatoris, intemerata & inuiolata omnibus decreuerũt manere tẽporibus. Leges eccleſiæ apoſtolica firmamus autoritate, & peregrina iudicia ſummouemus: Vnde & mẽ-

Cic. de amicitia

Dan. 14.
Actuũ 8.

Pecunias eccleſiæ appellat, quæ eſſent collatæ uritim ad publicũ uſum.

B tionem faciens Loth, per Moyſen loquitur, dicens: Ingreſſus eſt, inquiũt, ut aduena, nunquid ut iudices. Vnaquæq; enim prouincia tã iuxta eccleſiaſticas quàm iuxta ſeculi leges, ſuos debet iuſtos, & nõ iniquos habere iudices, & nõ externos, niſi apoſtolicæ huius ſedis decreuerit autoritas, quatenus quicunq; cauſſam habuerit, apud ſuos iudices iudicetur, & nõ ad alienos cauſſa uagandi ſtimulante proteruia, ſuam deſpiciens patriã tranſeat, ſed ad duodecim eiuſdem prouinciæ iudices, ad quorũ iudiciũ omnes cauſſæ ciuitatũ referuntur, deferatur negociũ. Si autem fuerit eccleſiaſticũ, apud epiſcopos, interueniente primate, ſi maior cauſſa fuerit: Si uero minor, Metropolitano: Si uero fuerit ſeculare, apud eiuſdẽ ordinis uiros, iudicio tamen epiſcoporũ: cum apoſtolus priuatorũ Chriſtianorũ cauſſas, magis ad eccleſias deferri, & ibidem ſacerdotali iudicio terminari uoluit. Omnis enim oppreſſus, libere ſacerdotũ, ſi uoluerit, appellet iudicium, & à nullo prohibeatur, ſed ab his fulciatur, & liberetur. Si autem difficiles cauſſæ, aut maiora negocia orta fuerint, ad maiorem ſedem referantur. Et ſi illic facile diſcerni nõ poterint, aut iuſte terminari, ubi fuerit ſummorũ congregatio cõgregata, quod per ſingulos annos bis aut ter fieri ſolet & debet, iuſte & deo placite coram patriarcha, aut primate eccleſiaſtico, & coram patritio, ſecularia iudicẽtur negotia in cõmune. Quod ſi difficiliores forte fuerint quæſtiones, aut temporũ uel maiorũ iudicia, aut maiores cauſſæ fuerint, ad ſedem apoſtolicã, ſi appellatũ fuerit, appelletur: quoniam hoc apoſtoli ſtatuerunt, iuſſione ſaluatoris, ut maiores & difficiliores quæſtiones ſem

XII. iudices cuiuſq; prouinciæ.

In honorẽ hoc eſt factum profeſſionis, ne qui præ Chriſti amore omnia poſthabere uideri uellent, iudicia publica noſſent.

C per ad ſedem referantur apoſtolicã, ſuper quã CHRISTVS uniuerſam conſtruxit eccleſiam, dicente ipſo ad beatũ principem apoſtolorũ Petrũ: Tu es, Matth.16. inquit, Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo eccleſiam meam. Sit ergo fratres conſtantia ueſtra aduerſus contentiones eorũ, qui aduerſa ſapiunt, & nõ quæ dei ſunt, & erit fortior petra, cõſtantia ueſtra, ſicut ſcriptũ eſt: Ne timueritis Matth.5. ab eis, & neq; terreamini à facie eorũ qui corpus occidunt, animã autem non poſſunt occidere. Quod autem in aure auditis, prædicate in lumine, illũ timentes qui poteſt animã & corpus occidere, & mittere in gehennã. Fratres 2. Cor.10. mei in carne enim ambulantes, nõ ſecundũ carnem militamus, arma enim militiæ noſtræ, nõ carnalia, ſed potentia ad deſtructionẽ munitionũ, conſilia deſtruentes, & omnem exaltationem extollentem ſe aduerſum ſcientiam dei, & in captiuitatem redigentes, omnem cogitationem in obſequiũ CHRISTO perducentes. De cætero fratres cõfortamini in domino, ut in potentia fortitudinis eius, & pax uobis multa, & gratia à deo & dño noſtro IESV CHRISTO miniſtretur. Amplectimur & oſculamur, ac ſi præſentes, charitatẽ ueſtram, in unitate ſpiritus, & in uinculo pacis & charitatis CHRISTI: propter quod chariſſimi expectantes ſatagite immaculati, & inuiolati inueniri in pace, & domini noſtri longanimitatẽ ſalutẽ arbitramini. Sicut & chariſſimus Epiſtolæ Pauli frater noſter PAVLVS, ſecundũ datam ſibi ſapientiã ſcripſit uobis, ſicut in omnibus epiſtolis loquens in eis de his, in quibus ſunt quædam difficilia intel

D lectu, quæ indocti & inſtabiles deprauãt, ſicut & cæteras ſcripturas ad ſuam perditionem. Vos igitur fratres præſcientes cuſtodite, ne inſipientiũ errore tranſducti, excidatis à propria firmitate: creſcite uero in gratia & cognitione domini noſtri IESV CHRISTI & ſaluatoris. Vos aũt chariſſimi, memores eſtote uerborũ quæ prædicta ſunt ab apoſtolis dñi noſtri IESV CHRISTI, qui dicebant uobis, quoniam in nouiſſimo tempore uenient illuſores, 2. Timoth. 3. ſecundũ ſua deſideria ambulantes in impietate, hi ſunt qui ſegregant ſemetipſos, animales, ſpiritũ non habentes. Vos autem chariſſimi ſuperædificantes uoſmetipſos ſanctiſſimæ ueſtræ fidei in ſpiritu ſancto orantes ipſos uos in dilectione dei ſeruate, expectantes miſericordiã domini noſtri IESV CHRISTI, in uitam æternã. Et hos quidẽ arguite Iudaicos, illos uero ſaluate de igne rapientes, alijs autẽ miſeremini in timore, odientes eam, quæ carnalis eſt, maculatã tunicã. Ei autem qui potens eſt uos cõſeruare ſine peccato, & cõſtituere ante cõſpectũ gloriæ ſuæ immaculatos, in exultatione ſoli deo ſaluatori noſtro, per IESVM CHRISTVM dominũ noſtrum, gloria, magnificentia, & imperiũ, & poteſtas ante omnia ſecula, & nunc & in omnia ſecula ſeculorum, Amen.

IN PRIMAM EVARISTI EPISTOLAM ARGVMENTVM PER IO. SICHARDVM.

Diu multumq; de receptis eccleſiæ inſtitutis cogitantem, torſit me aliquandiu illa in ſpeciem ambitioſa, de diaconis ceremonia, præſertim cui ne ullæ ueteris il

lius

A lius functionis reliquiæ apparerent. Eam tamen ut nõ libuit indicta cauſſa cõdemna
re, ita uiſa eſt inſolentior, quàm ut credi à quoquam facile poſſit apoſtolos habuiſſe
autores. Reliqua enim eccleſiæ ex magna parte eius ſunt loci, ut etiãſi ocioſa pleriſq;
uideantur, ipſæ tamen qualeſcunq; ruinæ ſatis declarant, quàm ab honeſto principio
degenerauerint. Hæc autem ſola, extra cæterarũ propè omniũ ſortẽ, regium quendã
imitata apparatũ, in eo tantũ occupata eſt, ut nõ modo epiſcoporũ, eos dico qui in ec
cleſijs hodie ſacrificant, iuſſa capeſſant, uerũ & ad nutũ inſeruiant. Deoſculantur eṁ
manus, mouent capita, deducunt, reducunt ad altaria, atque demũ hic omnia licet cõ *Leuitæ hodie*
ſpicere, quæ uel in potentiſſimi regis aula poterãt accidere. Anacleti autem epiſtolã *uocantur.*
cũ legiſſem, & eam quæ nunc in manibus eſt Euariſti, ſtatim animaduerti circa diaco
nos uſu ueniſſe, quod nuſquã nõ, nimirũ ab honeſtis partibus, rem in mollitiẽ quan-
dam decidiſſe, & à loco quem poterat cũ dignitate tueri, in nugas quaſdã plus quàm
pueriles uocatam. Præter alia enim, quæ eſſent diaconorũ curæ credita, hoc erat non
poſtremũ, ut obſeruarent tanquam excubitores, epiſcopos omnibus modis rebus ſa-
cris intẽtos, atque hac de cauſſa de ſe parum ſollicitos, ne aduerſariorũ incurſione, id
quod factum fuiſſe uериſimile eſt, ſacra turbarentur, aut aliquà ipſis rei ſacræ operan-
tibus noceretur. Proinde iſtiuſmodi inſidijs cum eſſent omnia ſuſpecta, fuere aliquan
diu ab oculis epiſcoporũ. Nũc cum altiſſima ſit, quod huc pertinet, ſecuritas, poterãt
illa pulchre abrogari, ne, quod ſolet fieri, dum illa paulo acutioribus riſum mouent,
dent etiam occaſionẽ, qua de maximis quibuſq; nihilo melius ſentiant. Hactenus de
diaconis. Cæterũ quod ad matrimoniũ pertinet, docet Euariſtus ea tantummodo ra-
ta eſſe debere, quæ teſte populo, ſolenni ritu eſſent peracta, oblatiõe antea facta. Hic
B nõ dubito exorituros, qui tanquam anile, hoc quicquid eſt rei, putẽt abijciendũ. His
uelim in memoriã ueniat noſtrorũ ſeculorũ ſiniſteritas, quo uix utcunq; durãt nuptiæ
his auſpicijs, quæ ab Euariſto præſcribũť exorſæ. Quid ergo futurũ exiſtimamus, ſi
clandeſtino id fiat aſſenſu, remotis arbitris: cũ facile cuiq; eſſet, quod recepiſſet uxo-
ri inficiari, aut pro re nata excludere omnino quam habuiſſet uſurariam. Oblationũ
uero eiuſmodi quæ fiebant nuptiarũ die, meminit etiam Tertullianus in eo libello cui
titulũ fecit De corona militis, cũ ſcilicet quædam cõferrent in menſam, quæ in eccle
ſia tum publice pauperibus ſeruiebat, ut & ad illos tanquam partes celebritatis huius
peruenirẽt, unde reficerentur. Eius nimirum rei ſunt in hunc uſq; diem, niſi fallor, in
Germania, ex ipſa uetuſtate durantia ueſtigia. A ſacro enim ut primũ fuerint cũ no-
ua nupta reuerſi domũ, pro ipſis foribus, miſſilia quædam in cõfluentem turbã, quæ
officij gratia comitať, pro cuiuſq; facultatibus mittunt.

PRIMA EVARISTI
EPISTOLA AD ECCLESIAM AFRICANAM.

DILECTISSIMIS fratribus, uniuerſis Africæ regionis epi-
ſcopis, EVARISTVS. Cõſulentibus uobis fratres chariſ-
ſimi, quid ſuper his quæ in ueſtris continebantur ſcriptis, uſ
ſum nobis eſſet, uel quid docilis ratio perſuaderet, aut quid
à beatis apoſtolis nobis traditũ, aut cuſtoditum remaneret,
optantes, ut retuliſtis, noſtris inſtrui documẽtis. Siquidem
dilectio ueſtra normam ſequuta prudentiũ, ad ſedem apoſtolicam referre ma
luit, quaſi ad caput, quid deberet de rebus dubijs cuſtodire, potius quàm uſur *VII. diaconi*
patione præſumere. Diaconi, qui quaſi oculi uidenť eſſe epiſcopi, in unaquaq; *in qualibet ci*
uitate.

C ciuitate,iuxta apoſtolorũ conſtituta, ſeptem debent eſſe,qui cuſtodiãt epiſco
Diaconi cuſtodes epiſcoporũ pum prædicantẽ, ne ipſi ab inſidiatoribus quoquomodo infeſtentur ſuis,aut uerba diuina detrahendo,aut inſidiando polluantur,uel deſpiciantur,ſed ueritas ſpiritali redoleat feruore,pax prædicata labijs,cum uoluntate animi concordet. Similiter cuſtoditũ & traditũ habemus,ut uxor legitime uiro iungatur,aliter enim legitimum,ut à patribus accepimus, & ſanctis apoſtolis,eorumq; ſucceſſoribus traditũ inuenimus,nõ fit coniugiũ, niſi ab his qui ſuper ipſam feminã dominationem habere uidentur,& à quibus cuſtoditur, uxor petatur,& à parentibus,ꝓpinquioribus,ſponſetur,& legibus dotetur, & ſuo tempore ſacerdotaliter,ut mos eſt,cum precibus & oblationibus à ſacerdote benedicatur,& à paranymphis,ut cõſuetudo docet,cuſtodita,& ſociata à proximis,tempore congruo petita,legibus detur,& ſolenniter accipiatur,& biduo uel triduo orationibus uacent,& caſtitatem cuſtodiant,ut bonæ ſoboles generentur,& domino ſuis in actibus placeãt. Taliter enim placebunt,& filios nõ ſpurios,ſed legitimos atque hæreditabiles generabunt. Quapropter filij chariſſimi,& merito illuſtres fide catholica ſuffragante,ita peracta legitima ſcitote eſſe cõiugia,aliter uero præſumpta cõiugia,aut adulteria, aut contubernia,aut ſtupra,uel fornicationes, potius ꝙ legitima cõiugia eſſe nõ dubitate. Si uoluntas ꝓpria ſuffragauerit,& uota ſuccurrerint legitima: nã fructus diuinus eſt,præcepta diuina cuſtodire,& à quocq; diſcedere præſumptionem fieri nulli dubiũ eſt. Cur ergo indignũ eſt unitate eccleſiæ cuſtodiri ſtatuta, ea-
D dem ſi omnes pariter & ſentiamus & pronunciemus? Si aliter enim præſumpta fuerint, perdunt profecto ipſi tranſgreſſores ſeipſos,qui ſemetipſos decipiunt. Hæc cuncta,recitãda per omnes Africanas eccleſias,ſcripta dirigite,& iſtis connectite quas adiunximus literas prophetarũ. Vnde his qui inique laudantur,ſi quid tale probari poterit,iudiciũ fiat,& inhibita coërceãtur,& præterita mala,& illicita coniugia coërceantur, & admiſſa digna ſeueritate corripiantur. De cætero uero caueantur alia per omnes eccleſias, ne eccleſiæ ſanctitas,per ueſtram fatigata negligentiam, perdat priuilegia,quæ eſt per uiros uenerabiles cõſequuta. De his uero quibus ab inſidiatoribus fatigamini, unde
Hæreſis de luce inacceſſibili & nos conſulere inter cætera uoluiſtis,eò quod ſint quidam qui arbitrantur de patre ſolo dictũ eſſe,quia ipſe ſolus habet immortalitatem, & lucem habitat inacceſſibilem,ita eos apoſtolicis repercutite ferulis, & diuinis redarguite præceptis. Non enim ſolus pater ſine filio,lucem inacceſſibilem habitat, quia ubi pater eſt,ibi etiam filiũ eſſe indubitabili fide credendũ eſt: nam ſi ſolus pater ſine filio,quod dicere nefas eſt,lucem habitat inacceſſibilem,neceſſe eſt ut ſequeſtratam pater à filio habeat manſionem. Quod ſi ita eſt, quonam modo
Actuum 7. idem filius ad dexteram patris ſtans, à beato martyre Stephano dicitur conſpici. Sed nec pater ſolus dicitur ſedibus contineri, abſit hoc à ſenſu fidelium, CHRISTO in unitate fidei adhærentiũ: quoniam ſicut nõ obeſt filio,cũ ſolus pater dicitur lucem inacceſſibilem habitare,ita nõ obeſt patri, cum ſapientia,quæ eſt filius, gyrũ cœli ſola dicitur circuire. Pater itaq; cum ſit inuiſibilis, & in-

A & ingenitus,in filio uiſus apoſtoli teſtimonio comprobatur,& in filio,à ſe ine-
narrabiliter genito,manſiſſe ac requieuiſſe monſtratur. Ipſo filio in propheta *Eccl. 24.*
loquente: Qui genuit me,requieuit in tabernaculo meo. Et in euangelio: Pa *Ioan. 14.*
ter in me manens facit opera hæc. Et deum nemo uidit unquam,niſi unigeni- *Ioan. 1.*
tus filius, qui eſt in ſinu patris. Si in ſinu patris erat filius ab initio,& ex corde
patris uerbũ bonum eructatũ eſt, quomodo in corde paterno cõſiſtens, lucẽ *Pſal 44.*
cum eodem nõ inacceſſibilem habitaſſe credendus eſt? Nũquid pater abſq;
ulla luce in filio potuit commanere, aut in tabernaculo filij ſine eodem potuit
requieſcere? Cum idem filius candor ſit æternæ lucis,& ſpeculũ ſine macula
deitatis,quam Salomon ſuper ſalutẽ ſuam dilexiſſe ſe dicit, in cuius ſpecie ſem *Sap. 7.*
per delectari geſtiuit: Super ſalutem & ſpeciem,inquit,dilexi illam, & pro lu
ce propoſui habere eam,quoniã inextinguibile eſt lumen eius. Hanc igitur lu
cem Dauid propheta deſiderans,anxius proclamabat dicens: Emitte lucem *Pſal. 42.*
tuam & ueritatem tuam.& iterũ: In lumine tuo uidebimus lumen. Cuius igi
tur luminis claritate, filius ſeipſum in mõte tribus diſcipulis præoſtendit, qui
metu mortis perterriti,proſtratiq; in faciem,finem ſibi uitæ adeſſe ſenſerunt. *Ioan. 17.*
Hanc,inquam,lucem in ſe fuiſſe demonſtrans filius proclamabat,& ut in ea-
dem incederent, diſcipulos præmonebat: Dum lucem habetis, inquit, ambu *Ioan. 12.*
late in luce. Et iterũ: Ego ſum lux huius mundi,qui ſequitur me, nõ ambulat
in tenebris,ſed habebit lumen uitæ æternæ. Et Euãgeliſta: Erat lux uera quæ *Ioan. 1.*
illuminat omnem hominẽ uenientẽ in hunc mundũ. Si hæc lux quæ creden-
B tibus permittitur,in filio eſſe probat, & cum æterno æterna eſſe dicitur, quo-
modo à uobis ab inacceſſibili luce patris ſeparatur? Si enim filius deus uerus,
& uita æterna eſt,ſine dubio in hac luce ſimul cũ patre habitare credendus eſt,
quam nullus modo noſtrũ,hoc mortali corpore cõſtitutus,potis eſt aliquate-
nus contueri,ſed cũ apparuerit,tunc uere illũ uidebit,ſicuti eſt qui eius cõſpe-
ctibus dignus fuerit coaptari. Et nõ ſicut Moyſes,cæteriq; prophetæ per enĩ
gmata & figuram,ſed ipſam ueraciter in filio, ſecundũ apoſtolum, cõtuebitur
deitatis imaginem. Nam ſi hunc eundemq; prophetæ teſtimonio ſubſequen
ter ſereno mentis intutu inueſtigare uolueris, inuenies filiũ non poſſe ab hac
luce patris penitus ſeparari: quoniã cum ſolũ filium dixerit in terra cum ho-
minibus conuerſatũ,patrem ab illo nõ fieri alienũ. Si teſtimoniũ enim homi-
num accipimus,teſtimoniũ dei maius eſt: quoniã hoc eſt teſtimoniũ dei qđ
maius eſt,quia teſtificatus eſt de filio ſuo. Qui credit in filiũ dei,habet teſtimo
nium quod teſtificatus eſt de filio,& hoc eſt teſtimoniũ,& uitam æternã de-
dit nobis deus,& hæc uita in filio eius eſt. Qui habet filiũ,habet uitã: qui non
habet filiũ dei,non habet uitã. Hæc ſcribo uobis,ut ſciatis, quoniã uitã æter
nam habebitis,qui creditis in nomine filij dei,& hæc eſt fiducia quã habemus *Petentes ſecun*
ad eum,quia quodcunq; petierimus,ſecundũ uoluntatẽ eius,audit nos,& ſci *dum uolunta-*
mus quia audit nos quicquid petierimus. Scimus quoniam habemus petitio- *tem dei, exau-*
nes quas poſtulemus ab eo: qui ſcit fratrem ſuũ peccare peccatũ non ad mor *dimur.*
tem,petat,& dabitur ei uita peccanti nõ ad mortem. Eſt peccatũ ad mortem,

C non pro illo dico ut roget quis: omnis iniquitas peccatū eſt, & eſt peccatū ad mortem. Scimus quia omnis qui natus eſt ex deo, nō peccat, ſed generatio dei conſeruat eum, & malignus nō tangit eum. Scimus quia ex deo ſumus, & mūdus totus in maligno poſitus eſt. Et ſcimus quoniā filius dei uenit, & dedit nobis ſenſum, ut cognoſcamus uerum deū, & ſimus in uero filio eius, hic eſt uerus deus, & uita æterna. Hæc fratres prædicate, hæc omnibus nunciate, uos uero inuicem exhortamini, perfecti eſtote, ſemperq́ꝫ gaudete: pacem autem ſectamini omnes, & deus pacis & dilectionis erit uobiſcū. Deo autem & patri noſtro gloria in ſecula ſeculorū, Amen. Data IX. Cal. Aprilis Valente & Vetere VV. CC. COSS.

Lego doctiſſimorum uirorū iudicio, Viris Clariſſimis cōſulibus.

IN ALTERAM EVARISTI EPISTOLAM ARGVMENTVM, PER IO. SICHARDVM.

Eccleſiæ, cuius ſancti modulatiſſima inter ſe proportione membra ſunt, Chriſtū conſtituit hæc epiſtola caput & ſponſum, cuius dicto ita per omnia iubet ſponſam eſſe audientē, ut in animū nihil ſibi facere inducat, niſi id ex ſumma mariti uoluntate fiat. Eius uero ſponſæ paranymphos quodammodo, epiſcopos facit, quibus hoc datum eſt negocij, dent operam ne ullæ adulterij ſpeciei obnoxia fiat. Adulterij autē tum de ſe præbet ſuſpicionem, cū præ nugis quibuſdam hominū, ſegnius obit quod à uero marito in mandatis habet, aut cum paſtorū partes his credas, quorum fidem in D leuiuſculis nō ſis ad plenum ante periclitatus. Qui cū hoc maxime ſpectare debebāt, ut à procorum lenocinijs tuta eſſet ſponſa, uolentes acceſſunt diſcrimina, ex pernicie ouium, Chriſtiq́ꝫ coniuge cōſtuprata precium, atq́ꝫ, ſi dijs placet, populare etiā plauſum ſperantes. Cæterū accuſationis epiſcoporū, quoniam nulla epiſtola non meminit, & propediem aliâs erit opportunior locus, quo id tractem exquiſitius, ſatis fuerit, ſi in præſentia rem ueluti ſuſpenſa manu attingam. Non quilibet temere eſt ad eorum inſectationem admittendus, niſi illuſtria quædam bene actæ ſuperioris uitæ extent exempla, ne litem aliqui maleuolentia non re ipſa adducti, intendere malint, quàm iuſto ſacramento contendere. Quod autē circa epiſcopos obſeruari uult Euariſtus, uelim poſſet eadem opera perſuaderi omnibus iudicibus, quemadmodū enim innocens eſſe nullus poterit, dicēte Iuliano Cæſare, ſi accuſaſſe ſufficiet, ita tranquille uiuere nunquam ſatis licebit, ſi quibuslibet promiſcue ſit præbitum hoc accuſationis tanquam telum, quod impune in optimos quoſq́ꝫ pro libidine detorqueant.

ALTERA EVARISTI

EPISTOLA AD FRATRES AEGYPTI.

EVARISTVS urbis Romæ epiſcopus, omnibus per Aegyptum domino conglutinatis fratribus in domino ſalutē. Vnum nos fratres ſentire oportet & agere, ut ſicut legimus, in nobis unū cor, & una anima eſſe ꝓbetur. Scimus nanq́ꝫ ſicut & à patribus accepimus, CHRISTVM eſſe caput, cuius & membra ſumus: ipſe enim ſponſus, & eccleſia ſponſa, cuius filij nos ſumus, & ideo unū patrem habemus deum in cœlis. Sacerdotes uero uice CHRISTI legatione funguntur in eccleſia, & ſicut ei ſua eſt cōiuncta ſponſa, id eſt eccleſia, ſic epiſcopi iunguntur eccleſiæ unicuiq́ꝫ proportione

Chriſti ſumus membra.

Eccleſiæ ſponſus eſt Chriſtus

A tione ſua: Et ſicut uir nõ debet negligere uxorem ſuam, ſed diligere, & caſte cuſtodire, & amare, atq; prudenter regere, ſic & epiſcopus debet eccleſiã ſuã. Et uelut uxor quæ ſub manu eſt uiri, obedire debet uiro ſuo, eumq; amare, & diligere, ita debet etiam eccleſia epiſcopo ſuo in omnibus obedire, eumq; amare, & diligere ut animã ſuam debet, quia illud fit carnaliter, iſtud ſpiritualiter. Et ſicut uir nõ debet adulterare uxorem ſuam, ita nec epiſcopus eccleſiã ſuam, id eſt ut illam dimittat, ad quã ſacratus eſt, abſq; ineuitabili neceſſitate, aut apoſtolica uel regulari mutatione, & alteri ſe ambitu coniungat. Et ſicut uxori nõ licet dimittere uirũ ſuum, ut alteri ſe, uiuente eo, matrimonio ſociet, ut eũ adulteret, licet fornicatus ſit uir eius, ſed iuxta apoſtolũ, aut uiro ſuo debet reconciliari, aut manere innupta, ita eccleſiæ non licet dimittere, aut ab ea ſegregare epiſcopũ ſuum, ut alterũ uiuente eo accipiat, ut fornicationis aut adulterij crimen incurrat. Nã ſi adulterata fuerit, id eſt ſi ſe alteri epiſcopo iunxerit, aut ſuper ſe alterũ epiſcopum adduxerit, aut eſſe fecerit, uel deſiderauerit, per acerrimam pœnitentiã, aut ſuo reconcilietur epiſcopo, aut innupta permaneat. Vnde & dominus in euangelio loquitur, dicens: Si quis uiderit mulierem ad cõcupiſcentiam, iam mœchatus eſt eam in corde ſuo. Epiſcopũ uero oportet opportune & importune, atq; ſine intermiſſione eccleſiã ſuam docere, eamq; prudenter regere, & amare, ut à uitijs ſe abſtineat, & ſalutem conſequi poſſit æternam. Et illa cum tanta reuerentia, eius doctrinã debet ſuſcipere, eumq; amare & diligere, ut legatum dei & præconem ueritatis; quia atteſtante ueritate,
B quodcunq; ligauerit ſuper terram, erit ligatũ & in cœlo, & quodcunq; ſolueuerit ſuper terram, erit ſolutũ & in cœlis. Nimis timenda eſt fratres hæc ſententia, & præuidendũ uobis, ne offendatis eos, qui tantã à domino habent poteſtatẽ. Et ideo potius obediendi, diligendi, & ſummopere ſunt uenerandi, nõ detrahendi, uel lacerandi, aut eijciendi, ſed amandi, ipſo dicente domino: Qui uos audit, me audit, & qui uos ſpernit, me ſpernit. Ideo & uobis omnibus fidelibus ſcribimus fratres, ut ab his uos caueatis, & poſteris ueſtris non malũ, ſed bonũ exemplũ relinquatis, quoniã iniuria epiſcoporũ ad CHRISTVM pertinet, cuius uice funguntur. Audiuimus enim quoſdam à uobis infamatos, & dilaceratos epiſcopos, à ciuitatibus propulſos, quia alibi epiſcopi conſtitui nõ poſſunt, niſi in ciuitatibus nõ minimis. & alios in eis ipſis uiuentibus cõſtitutos: Ideo hæc uobis ſcribimus, ut ſciatis hoc fieri nõ licere, ſed proprios reuocari, & integerrime reſtitui debere: illos uero qui adulterina fœditate ſuas ſponſas, quas & uxores eorũ præfixo tenore eſſe intelligimus, tenent, eijci ut adulteros atq; infames fieri, eoſq; ab eccleſiaſticis honoribus arceri iubemus. Si autem aduerſus eos aliquã querelam habueritis, his peractis, inquirendũ erit & autoritate huius ſanctæ ſedis terminandũ. Et ne omnia nunc ſingillatim dicamus, omne bonũ, ſi ipſa per ſe in uobis fuerit, charitas facere uos docebit, ſicut è contrario eos qui à ſalute alieni ſunt, omne malũ facere odium docet. Vnde & uos qui ueri dei eſtis diſcipuli, abijcite à cordibus ueſtris ante omnia diſcordias, & animorũ diſſenſiones, ex quibus omne opus malũ procedit, &

Collatio epiſcopi & boni mariti.

Viris datũ eſt aliquid etiã ad ſcelera ipſis mulieribus malus, atq; hoc ob dignitatẽ ſexus, & creationis, ita in legibus xij. tab. mulier in adulterio ſi ſit deprehenſa, ius ſit uiro occidendi eam, uirum aũt deprehenſum, mulier ne quidẽ digito attingat. Nec multo aliter eſt in Deut.

Charitas optimus eſt bonorũ præceptor.

C

benignitatem ac ſimplicitatem tota mente ſeruate. Veruntamen ſcitote cuncti
quia ſupra omnes uos laboret epiſcopus, quia unuſquiſq; ueſtrũ ſuum pro-
prium fert laborem, ille uero & ſuũ, & ſingulorũ. Et ideo ſicut ille pro uobis
omnibus, ita & uos omnes pro eo ſummopere laborare debetis: in tantũ ut
ſi etiam neceſſe fuerit, animas ueſtras pro eo ponatis, ſicut & ipſe animã ſuam
pro uobis, ſi neceſſe fuerit, ponere debet, ipſo dicente ſaluatore: Bonus paſtor

Ioan. 10.

animã ſuam dat pro ouibus ſuis. Vos uero obedite eis, & uigilate pro eis, quia
ipſi peruigilant, quaſi rationem pro animabus ueſtris reddituri, ut cũ gaudio
hoc faciant, nõ gementes. Non eſt itaq; à plebe, aut uulgaribus hominibus ar
guendus, uel accuſandus epiſcopus, licet ſit inordinatus, quia pro meritis ſub-
ditorum, diſponitur à deo uita doctorũ, exemplo Dauid peccantis, ad cõpara
tionem principũ, qui ex merito plebis præuaricãtur. Sacerdotes enim exqui-
rere debent peccata populorũ, & ſagaci ſolicitudine unumquemq; probare,

Mali epiſcopi & pricipes ex peccatis noſtris nobis contingunt.

Hiere. 6.

iuxta teſtimoniũ domini ad Hieremiã dicentis: Probatorem, inquit, dedi te
populo meo robuſtũ, & ſcias & probabis uiam eorũ. Ideo iſta dico, quia inſi-
diator ſæpiſſime ſolet conuertere in malũ, & in electis ponit maculã. Vnde ſi
qui ſunt uituperatores, aut accuſatores epiſcoporũ, uel reliquorũ ſacerdotum,
nõ oportet eos à iudicibus eccleſiæ audiri, ante quàm eorũ diſcutiatur æſtima
tionis ſuſpicio, uel opinio, qua intentione, qua fide, qua temeritate, qua cõſcien

D

tia, quóue merito, ſi pro deo, aut pro uana gloria, aut inimicitia, uel odio, aut
cupiditate iſta ſumpſerint nec ne. Hæc omnia fideliter ſunt perſcrutanda, &
diligenter pertractanda: Nam ſunt nõnulli qui præpoſitos ſuos peruerſe re-
prehendũt, ſi uel parũ ipſis moleſti extiterint, idcirco recto oculo primates ec
cleſiarum utiliter præuideant, ne quiſquam eorũ innocens uexetur, aut ſcanda
lizetur, intendentes ſententiæ domini, quæ ait: Si quis ſcandalizauerit unum
de puſillis iſtis, melius eſt illi ut ſuſpendat̃ mola aſinaria in collo eius, & demer
gatur in profundũ maris, & reliqua. Deus omnipotens ut nos à præcipitan
tis ſententiæ prolatione compeſceret, cum omnia nuda & aperta ſint oculis

Hec fuit cauſſa cur diſcreta etiam hodie habeant iudicia, quod nonnulli iam odio profeſſionis, crimina epiſcopis impingerẽt, à quibus alieni erãt

eius, mala tamen Sodomæ noluit audita iudicare, prius quàm manifeſte agno
ſceret, quæ dicebantur. Vnde ipſe ait: Deſcendam & uidebo utrũ clamorem

Gen. 18.

qui uenit ad me, cõpleuerint, an non eſt ita, ut ſciam. Deus omnipotens cui ni
hil abſconditũ eſt, ſed omnia ei manifeſta ſunt, etiam ante quàm fiant, non ob
aliud hæc & alia multa, quæ hic prolixitatem uitantes, non inſeruimus, per ſe
inquirere dignatus eſt, niſi ut nobis exemplũ daret, ne præcipites in diſcutien
dis & iudicandis negocijs eſſemus, & ne mala quorundã prius præſumamus
credere, quàm probare. Cuius exemplo monemur, ne ad proferendã ſenten
tiam unquam præcipites ſimus, aut temere, indiligenterq; indiſcuſſa quæq;
quoquomodo iudicemus, dicente ueritatis uoce: Nolite iudicare, ut nõ iudi-
cemini, in quo enim iudicio iudicaueritis, iudicabimini. Nam mala audita
nullũ moueant, nec paſſim dicta abſq; certa probatione quiſquam unquã cre-
dat, ſed ante audita, diligenter inquirat, ne præcipitando quiddã aliquis agat.
Si enim dominus omniũ Sodomorũ mala, quorũ clamor ad cœlũ uſq; perue

Ne ſimus ad iudicandũ præcipites.

nerat,

A nerat, omnia ſciens prius, nec credere, nec iudicare uoluit, quàm ipſe ea cum fi delibus teſtibus diligenter inueſtigans, quæ audierat, opere ueraciter cogno ſceret. Multo magis nos humani & peccatores homines, q̃bus incognita ſunt occulta iudicia dei, hæc præcauere, & nullũ ante ueram iuſtamcꝫ probationẽ iudicare, aut damnare debemus: manifeſte apoſtolo dicẽte Paulo, qui ait: Tu quis es, qui iudicas alienũ ſeruum? ſuo enim domino ſtabit aut cadet. Vnde per prophetã Dauid, dominus loquitur, dicens: Nolite exaltare in excelſum cornu ueſtrũ, loquentes in ceruice ueteri: Quia necꝫ ab Oriente, necꝫ ab Oc cidente, necꝫ à ſolitudine montium: ſed deus iudex hunc humiliabit, & hunc exaltabit, quia calix in manu domini, & uino meraco ad plenũ mixtus, & ꝓpinabit ex eo: Veruntamen feces eius potabunt uiuentes omnes impij terræ: Ego autẽ annũciabo in ſempiternũ, pſallam deo Iacob. Et alibi idem ait propheta: Ab increpatione tua deus Iacob, conſopitus eſt & currus & equus, tu terribilis, & quis ſtabit aduerſum te? extũc ira tua: De cœlo auditũ feciſti iudicium, terra timuit & tacebit: Cum ſurrexerit ad iudicandũ deus, ut ſaluos faciat omnes mites terræ. Et Apoſtolus ait: Mihi uindictã, ego retribuã. Et alibi idem inquit Apoſtolus: Sufficit unicuicꝫ obiurgatio, quæ fit à pluribus, ita ut magis donetis & conſolemini, ne forte abundantiori triſtitia abſorbeatur qui in anguſtia eſt. Propter quod obſecro uos, ut confirmetis in illo charitatem. Et dominus in euangelio ait: Dilige dominũ deum tuũ ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex omnibus uiribus tuis, & proximũ tuum ſicut

Rom. 14. *Pſal. 74.* *Pſal. 75.* *Rom. 12.* *2. Cor. 2.*

B teipſum: dilectio enim proximi malũ nõ operatur. Propter quod, iuxta Apoſtolum, inexcuſabilis es homo omnis qui iudicas; in quo enim iudicas alterum, teipſum condemnas, eadem enim agens quæ iudicas: ſcimus enim quoniam iudiciũ dei eſt ſecundum ueritatem in eos qui talia agunt. Exiſtimas aũt hoc ô homo omnis qui iudicas eos qui talia agunt, & facis ea, quia tu effugies iudicium dei? an diuitias bonitatis eius, & patientiæ, & longanimitatis contemnis? ignorans, quoniã benignitas dei ad pœnitentiam te adducit: Secundum duritiam autem tuã, & impœnitens cor, theſaurizas tibi iram, in die iræ & reuelationis iuſti iudicij dei, qui reddet unicuicꝫ ſecundũ opera eius.

Rom. 2.

In uetuſtiſſimo codice, quo ſumus uſi, deerant aliquot paginæ, quod effecit ut inchoatam haberemus iſtam Euariſti epiſtolam, & Alexandrum ἀκέφαλον.

IN FRAGMENTVM ALEXANDRI ARGVMENTVM, PER IO. SICHARDVM.

Diuinitus ferè ita eſt cõparatũ, ut quo quidcꝫ eſt melius, hoc plures habeat pereundi cauſſas. Et quemadmodũ ueteri prouerbio dici conſueuit, bonũ uirum ſolere uel murem mordere, ita in libros, ut quiſcꝫ eſt maioris precij, induſit ſibi pluſculum tanquam iure ſuo, malus quidã genius. Peſſimorũ enim librorũ uidemus ubicꝫ magnũ prouentũ, eorumcꝫ miram impunitatem. Bonorũ autem inopiam maiorem quàm cuicꝫ ſit facile creditu, atcꝫ illa ipſa paucitas quibus iniurijs non eſt expoſita? ut interim taceam blattas, tineas, puluerem, ſitũ, fatalia librorũ incommoda, quibus nõ pœnitenda librorũ pars interijt, quotam librorũ denicꝫ partem ſupereſſe huic publi-

cæ calamitati uidemus, quæ Germaniam nunc propemodũ exhauſit. Id uero quod ſupereſt, tanquam ſingulari ſe ſcelere obligarit, quàm miſeris modis diſcerpitur, torquetur, dum quiſq; ingenio ſuo fauens, audacia pro ſapientia uti mauult. Nondũ ergo conſtitui cui imputem epiſtolæ iacturam, quod unũ poſſumus, dolemus non licere integras exhibere his, quibus hanc qualemcunq; induſtriam uolebamus probari. Cogitent interim candidi lectores, nõ minus eſſe ingenuum bene uoluiſſe, q̃ præſtitiſſe, præſertim cum in manu non ſit ſarcire, quod uel temporũ iniuria intercidit, uel ex induſtria à quibuſdam noxæ deditũ eſt. Id uero quod extat, uerſatur in laude trinitatis, quam tamen inenarrabili uia unitatem eſſe contendit.

FRAGMENTVM EPISTOLAE ALEXANDRI PERQVAM ERVDITVM.

C FIDEM quoq; ſanctæ trinitatis ſic docendam à patribus acce-
Eſaie 6. pimus, uobiſq; tradendam ſubditis deſtinamus. Eſaias nanq;
propheta ait: Vidi dominũ ſabaoth ſedentem ſuper thronum
excelſum, & ſeraphim ſtabant in circuitu eius, ſex alas uni, &
ſex alas alteri: Duabus uelabant faciem, duabus aũt uelabãt pe-
des, & duabus uolabãt, & clamabant ad alterutrũ, dicentes. Sanctus, ſanctus,
ſanctus, dominus deus ſabaoth. Si trinitas non eſt, quare tertio ſanctus dixe-
runt? Aut ſi unitas nõ eſt, quare ſub trina repetitione unũ deum ac dominũ
intimarunt? Si trinitas nõ eſt, cur in Geneſi dicitur, dixit deus, fecit deus, &
benedixit deus? Si trinitas nõ eſt, quare tertio deus, & deos plurali numero
Exodi 34. non cõmendauit? Si trinitas nõ eſt, quare in Exodo dictũ eſt tertio: Domine,
domine, domine miſerator & miſericors? ſi unitas non eſt, quare dum tertio
domine diceret, poſtea miſerator, & miſericors, ſingulariter dicit, & nõ miſe-
ratores, ut plures oſtenderet imitauit? Si trinitas nõ eſt, cur Abraham ad ili-
Gen. 18. cem Mambræ ſedẽs, uelut occurrẽs uni, domine dixit, & nõ ut uiderat, tribus
D ſalutationis obſequiũ reddidit. Si trinitas nõ eſt, cum Moyſi deus Abraham,
deus Iſaac, & deus Iacob diceretur, cur unitatem oſtendens hoc mihi nomen
eſt dixit, non hæc ſunt noſtra nomina deſignauit? Si trinitas nõ eſt, quare Da-
Pſal. 66. uid tertio dixit: Benedicat nos deus deus noſter, benedicat nos deus? ſi uni-
tas nõ eſt, quare cum deum tertio nominaſſet, benedicat dixit, & nõ benedi-
cant adiunxit? Si trinitas non eſt, cur Eſaias denuo dicit, dominus deus ſaba-
oth, deus Iſraël, qui ſedes ſuper cherubim? ſi unitas nõ eſt, quare qui ſedes di-
xit, & nõ qui ſedetis aſtruxit? Si trinitas nõ eſt, quare in Regnorũ libro dici-
tur, dominus deus omnipotens, dñs deus Iſraël, ſermones tui fideles ſunt? ſi
unitas nõ eſt, quare tui dicitur, & nõ ueſtri potius intimatur? Si trinitas non
Pſa. 59. eſt, cur in pſalmo cantatur: Domine deus uirtutum deus Iſraël, intende ad ui-
ſitandas omnes gentes? ſi unitas nõ eſt, quare intende poſuit, & nõ intendite
intimauit? Si trinitas non eſt, quare in Apocalypſi tertio dicit, ſanctus domi-
nus deus omnipotens, qui eſt, & qui erat? ſi unitas nõ eſt, quare non qui ſunt,
& qui erant pluraliter deſignatur? Si trinitas nõ eſt, quare in Deuteronomio
Deut. 4. dictũ eſt: Dominus deus tuus miſericors eſt, & audiet uocem tuam? ſi unitas

non

A nõ eſt,quare audiet,& nõ audient intimauit? Si trinitas nõ eſt,quare in Hyeſu dicitur libro,deus deus eorum eſt? ſi unitas nõ eſt,quare eſt dixit,& nõ ſunt more loquutionis induxit? Si trinitas non eſt,quare Helias adorando,domine domine deus Iſraël,oſtẽde quia tu es deus meus dixit? ſi unitas nõ eſt,quare oſtende,& nõ oſtendite poſuit? Si trinitas non eſt,cur Mardochæus orando,domine domine deus omnipotẽs,omnia in poteſtate tua ſunt dixit? ſi unitas non eſt,quare in tua poſuit,& nõ in ueſtra ſignificauit? Si trinitas nõ eſt, cur etiam Iudith orando dixit,domine domine deus omnipotens omniũ uirtutum,reſpice in orationem meam? ſi unitas non eſt,quare reſpice,& non reſpicite deſignauit? Si trinitas nõ eſt,quare in Hieremia dicitur,dominus deus ueſter deus uerax eſt? ſi unitas nõ eſt,quare uerax eſt dixit,& nõ ueraces potius intimauit? Si trinitas nõ eſt,cur in Apocalypſi ſcriptũ eſt,dominus deus & ſpiritus prophetarũ miſit angelum ſuum,oſtendere ſeruis ſuis quæ oportet fieri cito? ſi unitas nõ eſt,quare cum patrem & filiũ & ſpiritũ ſanctum nominaſſet,miſit dixit, & nõ miſerunt,ſub * prætaxato triũ perſonarũ & nominũ introduxit? Si trinitas nõ eſt,quare in Deuteronomio dicitur,dominus deus ueſter hic eſt deus? ſi unitas nõ eſt,quare hic eſt,& non hi ſunt plurali numero deſignauit? Si trinitas nõ eſt,quare in eodem dicitur libro,dominus deus tuus,deus magnus & potens eſt? ſi unitas nõ eſt, quare magnus & potens ſingulariter nominantur? Si trinitas nõ eſt,cur Tobias cum filium ſuũ in Rages ciuitatem,cum Raphaëlo angelo mitteret,benedicens eos ita dixiſſe docetur,

3. Reg.18. Iudith.6. Hiere.10. Apoc.1. Deuter.6. Tob.7.

B Deus Abraham,deus Iſaac,deus Iacob, ipſe impleat benedictionem ſuam in uobis? ſi unitas nõ eſt,quare ipſe impleat dixit,& nõ ipſi impleãt intimauit? Poſtremo ſi trinitas nõ eſt,quare dominus diſcipulos ſuos in nomine patris, & filij,& ſpiritus ſancti uniuerſas gentes diſpoſuit baptizare? ſi unitas nõ eſt, quare in nomine dixit,& nõ nominibus præcipiendo perdocuit? Si trinitas nõ eſt,quare apoſtolus Paulus ait:Ex ipſo,& per ipſum,& in ipſo ſunt omnia? ſi unitas nõ eſt,quare ex ipſo poſuit,& nõ ex ipſis aſtruxit? Si enim certo certius uolueritis unitatem,trinitatemq́ agnoſcere, à ſæpe dicto doctore gentiũ apoſtolo,poteritis uniuerſa condiſcere,& ſequi catholicam fidem,& horũ reſpuere prauitatem. Gratia domini noſtri IESV CHRISTI,inquit,& charitas dei,& cõmunicatio ſpiritus ſancti,ipſe eſt patris & filij & ſpiritus ſancti gratia,& ſic fidem ſanctæ trinitatis,& intelligere,& diſcere,domino adiuuante, pleniter poteſtis. Idcirco ergo chariſſimi,fidei regulas iuxta huius epiſtolæ finem poſuimus,ut in eius confeſſione fideliter perſeueremus,& domino auxiliante bonũ finem habere mereamur. Quicunq; ergo uoluerit amicus eſſe ſeculi huius,inimicus dei conſtituitur. Aut putatis,quia inaniter ſcriptura dicit? Ad inuidiã concupiſcit ſpiritus qui habitat in uobis,maiorem autem dat gratiam: propter quod dicit: Deus ſuperbis reſiſtit,humilibus autem dat gratiã. Subditi igitur eſtote deo,reſiſtite autem diabolo,& fugiet à uobis. Appropinquate domino,& appropinquabit uobis; & mundate uobis manus peccatores,& purificate corda uobis duplici animo; Miſeri eſtote,& lugete,& plora

Matth.ult. Rom.11. 2.ad Cor.ult. 1.Pet.5.

C te,riſus ueſter in luctum conuertatur,& gaudiũ in mœrorem: Humiliamini
Iacobi 4. in conſpectu domini,& exaltabit uos. Nolite detrahere alterutrũ fratres mei,
quia qui detrahit fratri,aut qui iudicat fratrem ſuum,detrahit legi,& iudicat
legem: ſi autem iudicat legem,nõ eſt factor legis,ſed iudex. Vnus eſt enim le
gislator & iudex,qui poteſt perdere & liberare: tu autem quis es qui iudicas
Iacobi 5. proximũ? Agite nunc diuites,plorate ululantes in miſerijs ueſtris,quæ adue
nient uobis: diuitiæ ueſtræ putrefactæ ſunt, & ueſtimenta ueſtra à tineis co-
meſta ſunt: Aurũ & argentũ ueſtrũ eruginauit, & erugo eorũ in teſtimoniũ
uobis erit,& manducabit carnes ueſtras ſicut ignis: Theſaurizaſtis uobis irã
in nouiſſimis diebus. Ecce merces operariorum,qui meſſuerunt regiones ue
ſtras,qui fraudatus eſt à uobis clamat,& clamor eorũ in aures domini Saba-
oth introibit. Aepulati eſtis ſuper terrã, & in luxurijs enutriſtis corda ueſtra
in die occiſiõis cõdemnaſtis & occidiſtis iuſtũ & nõ reſiſtit uobis. Væ fratres
his per quos tribulant,uos uero quantũ amplius tribulamini, tantũ purgatio-
res atque beatiores efficiamini,ſi tamen ipſa tribulatio patienter fuerit ſuppor
tata. Vnde & ipſa ueritas per ſe dicit: Beati qui perſequutionẽ patiuntur pro-
Math. 5. pter iuſtitiam. Et alibi: Beati eritis cũ uos oderint homines,& perſequuti fue-
rint,& eiecerint nomen ueſtrũ tanquam malũ: gaudete in illa die,quoniam
merces ueſtra multa eſt in cœlo. DATA IX. CAL. AVGVSTI. Traia-
no & Eliano VV. CC. COSS.

FRAGMENTI EPISTOLAE ALE-
XANDRI FINIS.

IN SECVNDAM ALEXANDRI EPISTOLAM ARGVMENTVM, PER IO. SICHARDVM.

ORationũ quanti ſint fructus,declarat hæc epiſtola,ad quas magnopere nos inuitat,eam tamen magis celebrat,quæ cõmuni multorũ inter ſe adfectione fit. Si enim Chriſtianis debent omnia eſſe cõmunia,uotis etiam cõmunibus,quibus impetremus quod uolumus,opus eſſe docet. Si qui uero,ut neceſſe eſt in ꝓmiſcua multitudine aliquãdo accidere,epiſcopos in miniſterio importunius interpellant, aut turbant,eos arcendos aliquandiu à Chriſtianorũ cõmercio ducit,ut uel iſthoc pacto, ad cor reuerſi,Chriſto lucrifiant. Próinde ad dilectionem mutuam hortatur, cum alios, tum ipſos maxime epiſcopos,ut cõmunibus auxilijs, ſcuto fidei,& gladio uerbi hoſtes profligẽt,aut in ditionem redigãt. In eo certamine,ut humanitus fermè fit,ſi quẽ ex fratribus uiderint durius acceptũ,aut ab aduerſarijs præualentibus proſcriptũ,iubet eos qui integri etiam dum ſunt condolere,ut ethnicos,ſi nullis alijs machinis debellare poſſint,patientiæ tamen & concordiæ inter ſe glutino labefactent. Non enim raro patientia plus proficitur, quàm ſi uel omnia omnium generum tormenta adhibeas,præſertim ſi animus nullius mali ſibi conſcius,innocentia pro muro uti poterit.

SECVNDA ALEXAN DRI EPISTOLA OMNIBVS FRATRIBVS SCRIPTA.

A DILECTISSIMIS fratribus, omnibus epiſcopis, per diuerſas conſtitutis regiones, ALEXANDER epiſcopus. Nulli
fratres dubiū eſt, quia boni à malis ſemper perſequutionem
patiuntur & tribulantur, propter quod nos humiliari oportet ſub potenti manu dei, ut liberet nos in tempore tribulationis: Nam ſicut leo rugiens circuit, quærens quem deuo- 1. Petri 5.
ret, ſic diabolus nō ceſſat circuire & quærere, quos ex fidelibus perdat, & maxime illos, quos ardẽtiores in ſeruitio ſaluatoris, eiuſq; familiariores inuenerit.
Familiariores dico eos quos ſibi ſacrari, & in ordine apoſtolatus conſtitui uoluit. Ipſi enim pro populo interpellant, & peccata populi cōmendant, quia
ſuis precibus & oblationibus ea delent atque conſumunt: qui quanto dignio
res fuerint, tanto facilius pro neceſſitatibus quibus clamant exaudiūtur. Multum enim, ut ait beatus apoſtolus Iacobus, ualet deprecatio iuſti aſſidua: qui Iacobi 5.
enim uos perſequitur, ipſum, cuius uice legatione fungimini, perſequit̃. Quia
ſicut ipſe filius dei mediator fuit dei & hominū, ita & uos eius uice, in eccleſia
eſtis conſtituti, ut inter deū & homines legatione fungimini. Si quis autem le
gationem ueſtram impedit, nō unius, ſed multorū profectum auertit. Et ſicut
multis nocet, ita à multis arguendus eſt, & bonorū ſocietate arcẽdus, & quia
dei cauſſam impedit, & ſtatū conturbat eccleſiæ, ideoq; ab eius liminibus ar- Excommu-
ceatur ab omnibus, talis eſt cauendus, & nō in cōmunionẽ fideliū, uſq; ad ſa- nicatio.
B tisfactionem recipiendus. Eſt enim ſtatū olim, ut qui ſtatū conturbat eccleſiæ,
ab eius liminibus arceatur, nec cum fidelibus cōmunicet, qui eorū bona auer
tit. Vos ergo ſi dilectionem habueritis adinuicem, & unanimes fueritis, facile
tales ſuperare poteritis. Si uero, quod abſit, diſcordes fueritis, & canino den- Canino dente
te uos derodere cœperitis, non ſolum eos nō ſuperabitis, ſed & uobis ipſis no arrodere.
cebitis, atq; ab eis ſuperabimini, & innocentes forte peribitis. Qui autẽ ex ue-
ſtro collegio fuerit, & ab auxilio ueſtro ſe ſubtraxerit, magis ſchiſmaticus q̃ ſa
cerdos eſſe probabitur. Ecce, inquit propheta, quàm bonū, & quàm iocundū
habitare fratres in unum. Illi uero nō in unum habitant, quia fratrū ſe ſolatio
ſubtrahunt, & quod deterius eſt, fratribus inſidias præparant, aut laqueos po
nunt. De his enim & eorū ſimilibus dominus per Oſeam prophetā loquitur Oſeæ 4.
dicens: Propter uos lugebit terra, & infirmabitur omnis qui habitat in ea: In
ea beſtiæ agri, & uolucres cœli, ſed & piſces maris congregabuntur: Verumtamen unuſquiſq; nō iudicet, & nō arguatur uir: Populus enim tuus ſicut ini
qui contradicunt ſacerdoti: Et corrues hodie, & corruet etiā propheta tecū:
Nocte tacere feci matrem tuam, conticuit populus meus, eò quod nō habūe
rit ſcientiā: Quia tu ſcientiam repuliſti, repellā te, ne ſacerdotio fungaris mihi: Et quia oblita es legis dei tui, obliuiſcar filiorū tuorū, qui peccauerunt mihi; Gloriam eorū & ignominiam cōmutabo, peccata populi comedent, & ad

C mus charitatem dei, quoniam ut ille pro nobis animã ſuã poſuit, ita & nos pro fratribus animas ponere. Qui habuerit ſubſtantiã mundi, & uiderit fratrẽ ſuũ neceſſitatem habere, & clauſerit uiſcera ſua ab eo, quomodo charitas dei manet in eo? Filioli mei, nõ diligamus uerbo neque lingua, ſed opere & ueritate. In hoc cognoſcimus quoniam ex ueritate ſumus, & in conſpectu eius ſuademus cordi noſtro: quoniam ſi reprehenderit nos cor noſtrũ, maior eſt deus corde noſtro, & nouit omnia. Chariſſimi, ſi cor noſtrũ nõ reprehẽderit nos, fiduciam habemus ad deum, & quicquid petierimus, accipiemus ab eo, quoniam mandata eius cuſtodimus, & ea quæ ſunt placita coram eo, facimus. Et hoc eſt mandatũ, ut credamus in nomen filij eius IESV CHRISTI, & diligamus alterutrũ, ſicut dedit mandatũ nobis, & qui ſeruat mandata eius, in illo manet, & ipſe in eo, & in hoc ſcimus quoniã manet in nobis, de ſpiritu quem dedit nobis. Et ſicut deus creator, qui hominem ad ſimilitudinem ſuam creauit, charitas eſt, bonus, iuſtus, patiens, atque mitis, & miſericors, & reliqua uirtutum ſanctarum inſignia, quæ de ipſo leguntur, ita homo creatus eſt, ut charitatem haberet, ut bonus & iuſtus, ut patiens atq; mitis, mundus, & miſericors foret. Quas uirtutes, quanto plus quiſque in ſeipſo habet, tanto propior eſt deo, & maior eſt, atque ſui conditoris gerit ſimilitudinem. Si uero, quod abſit, aliquis per deuia uitiorum, & diuortia criminum, ab hac nobiliſſima ſui conditoris ſimilitudine deuius aberrat, tunc fiet de eo quod ſcriptum

Conſcientia noſtra arguit nos delinquentes.

Imago dei multarum nos uirtutũ admonere debebat.

D eſt, & homo cum in honore eſſet, non intellexit, & comparatus eſt iumentis inſipientibus, & ſimilis factus eſt illis. Quis maior honor potuit homini eſſe, quàm qđ ad ſimilitudinẽ ſui factoris conderetur? & eiſdem uirtutum ueſtimentis ornaret, quibus & conditor, de quo legitur: Dominus regnauit, decore indutus eſt, id eſt omniũ uirtutum ſplendore, & totius bonitatis decore ornatus. Vel quod maius hominis poteſt eſſe dedecus, aut infelicior miſeria, quàm ut hac ſimilitudinis gloria ſui conditoris amiſſa, ad informem & inrationabilem brutorũ iumentorũ delabatur ſimilitudinẽ? Quapropter quiſq; diligentius adtendat primæ conditionis ſuæ excellentiam, & uenerandã ſanctæ trinitatis in ſeipſo imaginẽ agnoſcat, honoremq; ſimilitudinis diuinæ, ad quẽ creatus eſt, nobilitatem morũ, & ſacrationem uirtutũ, dignitatem meritorũ habere contendat, ut quando apparuerit qualis ſit, tunc ſimilis ei appareat, qui ſe mirabiliter ad ſimilitudinem ſuam in primo Adam condidit, mirabiliusq; in ſecundo reformauit. Omnis igitur homo qui ad imaginem dei factus eſt, illũ debet imitari, cuius ad imaginem conditus eſt, illius debet ſequi ueſtigia, qui eum ad imaginem ſuam condidit. Conſiliariũ uero ac protectorem meliorem reperire nõ poterit, quàm illum qui eum ad imaginẽ ſuam condidit, qui eum precioſo ſanguine ſuo redemit, & propter eum homo fieri nõ eſt dedignatus. Quem procul dubio inueniet, ſi in eum totã ſpem ſuam, iuxta Pſalmiſtæ uocem proiecerit, ait nanq;: Proijce ſuper dominũ charitatem tuam, & ipſe te enutriet, nec dabit in æternũ fluctuationẽ iuſto. Omnis enim homo ſua cauſa deficiens, & in ſuis hæſitans conſilijs, quærit ſibi amicũ fidelem, in cuius cõſilijs

Pſal. 92.

Pſal. 54.

A filijs confidat, qui in ſui diffidebat, & talem fiduciam habet in illo, ut omne ſe-
cretum ſui pectoris ei pandat & aperiat. Quid dulcius eſt, quàm habere illum
cum quo omnia poſſis loqui ut tecum? Si iſta cũ omnibus fiunt, quanto ma- *Cic. de amicitia*
gis cum deo hoc eſt agendũ, qui omnes uult ſaluos fieri, & neminem perire?
Nam ſi ueraciter deum credimus, eumq́ꝫ diligimus ut debemus, & proximũ
ſicut noſmetipſos, in eumq́ꝫ totã ſpem proiecerimus noſtrã, ipſe nos eripiet,
& conſolabitur. Et ſicut per angelũ ſuum, Abacuc prophetã cum prandijs *Dan. 14.*
in lacum leonũ ad Danielem uatem miſit, & Philippũ unum de ſeptem diaco *Actuũ 8.*
nibus, ad eunuchum, ita dabit uobis liberationem & conſolationem. Hæc ſe-
ctamini chariſſimi, & nulli unquam nocete. Fratres eſtis, inuicem uos diligite,
ut ueri domini dici & eſſe mereamini: nam qui rancida corda uiuorũ inficit,
malitiã inter homines ſpargit: & qui detrahit fratri ſuo, homicida eſt: & qui
abſtulerit aliquid patri uel matri, dicitq́ꝫ, hoc peccatũ non eſt, homicidæ parti
ceps eſt. Pater noſter ſine dubio deus eſt, qui nos creauit: mater uero noſtra
eccleſia, quæ nos in baptiſmo ſpiritaliter regenerauit. Ergo qui CHRISTI
pecunias, & eccleſiæ rapit, aufert, uel fraudat, homicida eſt, atq́ꝫ homicida an *Pecunias eccle*
te conſpectũ iudicis eſſe deputabitur. Qui rapit pecuniã proximi ſui, iniquita *ſiæ appellat,*
tem operatur: qui autem pecuniã, uel res eccleſiæ abſtulerit, ſacrilegiũ facit. *quæ eſſent col-*
Priuilegia enim eccleſiarũ & ſacerdotũ, ſancti apoſtoli, iuſſu ſaluatoris, inteme *latæ uiritim ad*
rata & inuiolata omnibus decreuerũt manere tẽporibus. Leges eccleſiæ apo- *publicũ uſum.*
ſtolica firmamus autoritate, & peregrina iudicia ſummouemus: Vnde & mẽ-
B tionem faciens Loth, per Moyſen loquitur, dicens: Ingreſſus eſt, inquiũt, ut
aduena, nunquid ut iudices. Vnaquæq́ꝫ enim prouincia tã iuxta eccleſiaſticas
quàm iuxta ſeculi leges, ſuos debet iuſtos, & nõ iniquos habere iudices, & nõ
externos, niſi apoſtolicæ huius ſedis decreuerit autoritas, quatenus quicunq́ꝫ
cauſſam habuerit, apud ſuos iudices iudicetur, & nõ ad alienos cauſſã uagan
di ſtimulante proteruia, ſuam deſpiciens patriã tranſeat, ſed ad duodecim eiuſ-
dem prouinciæ iudices, ad quorũ iudiciũ omnes cauſſæ ciuitatũ referuntur, *XII. iudices*
deferatur negociũ. Si autem fuerit eccleſiaſticũ, apud epiſcopos, interueniente *cuiuſq́ꝫ prouin*
primate, ſi maior cauſſa fuerit: Si uero minor, Metropolitano: Si uero fuerit *ciæ.*
ſeculare, apud eiuſdẽ ordinis uiros, iudicio tamen epiſcoporũ: cum apoſtolus
priuatorũ Chriſtianorũ cauſſas, magis ad eccleſias deferri, & ibidem ſacerdo
tali iudicio terminari uoluit. Omnis enim oppreſſus, libere ſacerdotũ, ſi uolue *In honorẽ hoc*
rit, appellet iudicium, & à nullo prohibeatur, ſed ab his fulciatur, & liberetur. *eſt factum pro-*
Si autem difficiles cauſſæ, aut maiora negocia orta fuerint, ad maiorem ſedem *feſſionis, ne quì*
referantur. Et ſi illic facile diſcerni nõ poterint, aut iuſte terminari, ubi fuerit *præ Chriſti a-*
ſummorũ congregatio cõgregata, quod per ſingulos annos bis aut ter fieri ſo *more omnia*
let & debet, iuſte & deo placite coram patriarcha, aut primate eccleſiaſtico, *poſthabere ui-*
& coram patritio, ſecularia iudicẽtur negotia in cõmune. Quod ſi difficiliores *deri uellent, iu*
forte fuerint quæſtiones, aut temporũ uel maiorũ iudicia, aut maiores cauſſæ *dicia publica*
fuerint, ad ſedem apoſtolicã, ſi appellatũ fuerit, appelletur: quoniam hoc apo *noſſent.*
ſtoli ſtatuerunt, iuſſione ſaluatoris, ut maiores & difficiliores quæſtiones ſem

C per ad ſedem referantur apoſtolicã, ſuper quã CHRISTVS uniuerſam conſtruxit eccleſiam, dicente ipſo ad beatũ principem apoſtolorũ Petrũ: Tu es, *Matth.16.* inquit, Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo eccleſiam meam. Sit ergo fratres conſtantia ueſtra aduerſus contentiones eorũ, qui aduerſa ſapiunt, & nõ quæ dei ſunt, & erit fortior petra, cõſtantia ueſtra, ſicut ſcriptũ eſt: Ne timue- *Matth.5.* ritis ab eis, & neq; terreamini à facie eorũ qui corpus occidunt, animã autem non poſſunt occidere. Quod autem in aure auditis, prædicate in lumine, illũ timentes qui poteſt animã & corpus occidere, & mittere in gehennã. Fratres *2.Cor.10.* mei in carne enim ambulantes, nõ ſecundũ carnem militamus, arma enim militiæ noſtræ, nõ carnalia, ſed potentia ad deſtructionẽ munitionũ, conſilia deſtruentes, & omnem exaltationem extollentem ſe aduerſum ſcientiam dei, & in captiuitatem redigentes, omnem cogitationem in obſequiũ CHRISTO perducentes. De cætero fratres cõfortamini in domino, ut in potentia fortitudinis eius, & pax uobis multa, & gratia à deo & dño noſtro IESV CHRISTO miniſtretur. Amplectimur & oſculamur, ac ſi præſentes, charitatẽ ueſtram, in unitate ſpiritus, & in uinculo pacis & charitatis CHRISTI: propter quod chariſſimi expectantes ſatagite immaculati, & inuiolati inueniri in pace, & domini noſtri longanimitatẽ ſalutẽ arbitramini. Sicut & chariſſimus *Epiſtole Pauli* frater noſter PAVLVS, ſecundũ datam ſibi ſapientiã ſcripſit uobis, ſicut in omnibus epiſtolis loquens in eis de his, in quibus ſunt quædam difficilia intel- D lectu, quæ indocti & inſtabiles deprauãt, ſicut & cæteras ſcripturas ad ſuam perditionem. Vos igitur fratres præſcientes cuſtodite, ne inſipientiũ errore tranſducti, excidatis à propria firmitate; creſcite uero in gratia & cognitione domini noſtri IESV CHRISTI & ſaluatoris. Vos aũt chariſſimi, memores eſtote uerborũ quæ prædicta ſunt ab apoſtolis dñi noſtri IESV CHRISTI, qui dicebant uobis, quoniam in nouiſſimo tempore uenient illuſores, *2.Timoth.3.* ſecundũ ſua deſideria ambulantes in impietate, hi ſunt qui ſegregant ſemetipſos, animales, ſpiritũ non habentes. Vos autem chariſſimi ſuperædificantes uoſmetipſos ſanctiſſimæ ueſtræ fidei in ſpiritu ſancto orantes ipſos uos in dilectione dei ſeruate, expectantes miſericordiã domini noſtri IESV CHRISTI, in uitam æternã. Et hos quidẽ arguite Iudaicos, illos uero ſaluate de igne rapientes, alijs autẽ miſeremini in timore, odientes eam, quæ carnalis eſt, maculatã tunicã. Ei autem qui potens eſt uos cõſeruare ſine peccato, & cõſtituere ante cõſpectũ gloriæ ſuæ immaculatos, in exultatione ſoli deo ſaluatori noſtro, per IESVM CHRISTVM dominũ noſtrum, gloria, magnificentia, & imperiũ, & poteſtas ante omnia ſecula, & nunc & in omnia ſecula ſeculorum, Amen.

IN PRIMAM EVARISTI EPISTOLAM ARGVMENTVM PER IO. SICHARDVM.

DIu multumq; de receptis eccleſiæ inſtitutis cogitantem, torſit me aliquandiu illa in ſpeciem ambitioſa, de diaconis ceremonia, præſertim cui ne ullæ ueteris il

A lius functionis reliquiæ apparerent. Eam tamen ut nō libuit indicta cauſſa cōdemnare, ita uiſa eſt inſolentior, quàm ut credi à quoquam facile poſſit apoſtolos habuiſſe autores. Reliqua enim eccleſiæ ex magna parte eius ſunt loci, ut etiāſi ocioſa pleriſq; uideantur, ipſæ tamen qualeſcunq; ruinæ ſatis declarant, quàm ab honeſto principio degenerauerint. Hæc autem ſola, extra cæterarū propè omniū ſortē, regium quendā imitata apparatū, in eo tantū occupata eſt, ut nō modo epiſcoporū, eos dico qui in eccleſijs hodie ſacrificant, iuſſa capeſſant, uerū & ad nutū inſeruiant. Deoſculantur ēm manus, mouent capita, deducunt, reducunt ad altaria, atque demū hic omnia licet cōſpicere, quæ uel in potentiſſimi regis aula poterāt accidere. Anacleti autem epiſtolā cū legiſſem, & eam quæ nunc in manibus eſt Euariſti, ſtatim animaduerti circa diaconos uſu ueniſſe, quod nuſquā nō, nimirū ab honeſtis partibus, rem in mollitiē quandam decidiſſe, & à loco quem poterat cū dignitate tueri, in nugas quaſdā plus quàm pueriles uocatam. Præter alia enim, quæ eſſent diaconorū curæ credita, hoc erat non poſtremū, ut obſeruarent tanquam excubitores, epiſcopos omnibus modis rebus ſacris intētos, atque hac de cauſſa de ſe parum ſollicitos, ne aduerſariorū incurſione, id quod factum fuiſſe ueriſimile eſt, ſacra turbarentur, aut aliquā ipſis rei ſacræ operantibus noceretur. Proinde iſtiuſmodi inſidijs cum eſſent omnia ſuſpecta, fuere aliquandiu ab oculis epiſcoporū. Nūc cum altiſſima ſit, quod huc pertinet, ſecuritas, poterāt illa pulchre abrogari, ne, quod ſolet fieri, dum illa paulo acutioribus riſum mouent, dent etiam occaſionē, qua de maximis quibuſq; nihilo melius ſentiant. Hactenus de diaconis. Cæterū quod ad matrimoniū pertinet, docet Euariſtus ea tantummodo rata eſſe debere, quæ teſte populo, ſolenni ritu eſſent peracta, oblatiōe antea facta. Hic

Leuitæ hodie uocantur.

B nō dubito exorituros, qui tanquam anile, hoc quicquid eſt rei, putēt abijciendū. His uelim in memoriā ueniat noſtrorū ſeculorū ſiniſteritas, quo uix utcunq; durāt nuptiæ his auſpicijs, quæ ab Euariſto præſcribūt exorſæ. Quid ergo futurū exiſtimamus, ſi clandeſtino id fiat aſſenſu, remotis arbitris? cū facile cuiq; eſſet, quod recepiſſet uxori inficiari, aut pro re nata excludere omnino quam habuiſſet uſurariam. Oblationū uero eiuſmodi quæ fiebant nuptiarū die, meminit etiam Tertullianus in eo libello cui titulū fecit De corona militis, cū ſcilicet quædam cōferrent in menſam, quæ in eccleſia tum publice pauperibus ſeruiebat, ut & ad illos tanquam partes celebritatis huius peruenirēt, unde reficerentur. Eius nimirum rei ſunt in hunc uſq; diem, niſi fallor, in Germania, ex ipſa uetuſtate durantia ueſtigia. A ſacro enim ut primū fuerint cū noua nupta reuerſi domū, pro ipſis foribus, miſſilia quædam in cōfluentem turbā, quæ officij gratia comitaī, pro cuiuſq; facultatibus mittunt.

PRIMA EVARISTI

EPISTOLA AD ECCLESIAM AFRICANAM.

DILECTISSIMIS fratribus, uniuerſis Africæ regionis epiſcopis, EVARISTVS. Cōſulentibus uobis fratres chariſſimi, quid ſuper his quæ in ueſtris continebantur ſcriptis, uſum nobis eſſet, uel quid docilis ratio perſuaderet, aut quid à beatis apoſtolis nobis traditū, aut cuſtoditum remaneret, optantes, ut retuliſtis, noſtris inſtrui documētis. Siquidem dilectio ueſtra normam ſequuta prudentiū, ad ſedem apoſtolicam referre maluit, quaſi ad caput, quid deberet de rebus dubijs cuſtodire, potius quàm uſurpatione præſumere. Diaconi, qui quaſi oculi uidenī eſſe epiſcopi, in unaquaq;

VII. diaconi in qualibet ciuitate.

C ciuitate,iuxta apoſtolorũ conſtituta, ſeptem debent eſſe,qui cuſtodiãt epiſco
Diaconi cuſto- pum prædicantẽ, ne ipſi ab inſidiatoribus quoquomodo infeſtentur ſuis,aut
des epiſcoporũ uerba diuina detrahendo,aut inſidiando polluantur,uel deſpiciantur,ſed ue=
ritas ſpiritali redoleat feruore,pax prædicata labijs,cum uoluntate animi con
cordet. Similiter cuſtoditũ & traditũ habemus,ut uxor legitime uiro iunga
Coniugia quæ tur,aliter enim legitimum,ut à patribus accepimus, & ſanctis apoſtolis,eo-
ſint legitima. rumq; ſucceſſoribus traditũ inuenimus,nõ fit coniugiũ, niſi ab his qui ſuper
ipſam feminã dominationem habere uidentur,& à quibus cuſtoditur, uxor
petatur,& à parentibus,ꝓpinquioribus,ſponſetur,& legibus dotetur, & ſuo
tempore ſacerdotaliter,ut mos eſt,cum precibus & oblationibus à ſacerdote
benedicatur,& à paranymphis,ut cõſuetudo docet,cuſtodita,& ſociata à pro
ximis,tempore congruo petita,legibus detur,& ſolenniter accipiatur,& bi-
duo uel triduo orationibus uacent,& caſtitatem cuſtodiant,ut bonæ ſoboles
generentur,& domino ſuis in actibus placeãt. Taliter enim placebunt,& fili-
os nõ ſpurios,ſed legitimos atque hæreditabiles generabunt. Quapropter fi-
lij chariſſimi,& merito illuſtres fide catholica ſuffragante,ita peracta legitima
ſcitote eſſe cõiugia,aliter uero præſumpta cõiugia,aut adulteria, aut contuber
nia,aut ſtupra,uel fornicationes, potius q̃ legitima cõiugia eſſe nõ dubitate.
Si uoluntas ꝓpria ſuffragauerit,& uota ſuccurrerint legitima: nã fructus diui
nus eſt,præcepta diuina cuſtodire,& à quocq; diſcedere præſumptionem fie-
ri nulli dubiũ eſt. Cur ergo indignũ eſt unitate eccleſiæ cuſtodiri ſtatuta, ea=
D dem ſi omnes pariter & ſentiamus & pronunciemus? Si aliter enim præſum-
pta fuerint,perdunt profecto ipſi tranſgreſſores ſeipſos,qui ſemetipſos deci-
piunt. Hæc cuncta,recitãda per omnes Africanas eccleſias,ſcripta dirigite,&
iſtis connectite quas adiunximus literas prophetarũ. Vnde his qui inique lau-
dantur,ſi quid tale probari poterit,iudiciũ fiat,& inhibita coërceãtur,& præ-
terita mala,& illicita coniugia coërceantur, & admiſſa digna ſeueritate corri-
piantur. De cætero uero caueantur alia per omnes eccleſias, ne eccleſiæ ſancti
tas,per ueſtram fatigata negligentiam, perdat priuilegia,quæ eſt per uiros ue
nerabiles cõſequuta. De his uero quibus ab inſidiatoribus fatigamini,unde
Hæreſis de lu- & nos conſulere inter cætera uoluiſtis,eò quod ſint quidam qui arbitrantur
ce inacceſſibili de patre ſolo dictũ eſſe,quia ipſe ſolus habet immortalitatem, & lucem habi-
tat inacceſſibilem,ita eos apoſtolicis repercutite ferulis, & diuinis redarguite
præceptis. Non enim ſolus pater ſine filio,lucem inacceſſibilem habitat, quia
ubi pater eſt, ibi etiam filiũ eſſe indubitabili fide credendũ eſt: nam ſi ſolus pa
ter ſine filio,quod dicere nefas eſt,lucem habitat inacceſſibilem, neceſſe eſt ut
ſequeſtratam pater à filio habeat manſionem. Quod ſi ita eſt, quonam modo
Actuum 7. idem filius ad dexteram patris ſtans, à beato martyre Stephano dicitur con-
ſpici. Sed nec pater ſolus dicitur ſedibus contineri,abſit hoc à ſenſu fidelium,
CHRISTO in unitate fidei adhærentiũ: quoniam ſicut nõ obeſt filio,cũ ſo-
lus pater dicitur lucem inacceſſibilem habitare,ita nõ obeſt patri, cum ſapien
tia,quæ eſt filius,gyrũ cœli ſola dicitur circuire. Pater itaq; cum ſit inuiſibilis,
& in-

A &ingenitus,in filio uiſus apoſtoli teſtimonio comprobatur,& in filio,à ſe ine-
narrabiliter genito,manſiſſe ac requieuiſſe monſtratur. Ipſo filio in propheta Eccl. 24.
loquente: Qui genuit me,requieuit in tabernaculo meo. Et in euangelio: Pa Ioan. 14.
ter in me manens facit opera hæc. Et deum nemo uidit unquam,niſi unigeni- Ioan. 1.
tus filius, qui eſt in ſinu patris. Si in ſinu patris erat filius ab initio,& ex corde
patris uerbũ bonum eructatũ eſt, quomodo in corde paterno cõſiſtens,lucẽ Pſal. 44.
cum eodem nõ inaccerſſibilem habitaſſe credendus eſt? Nũquid pater abſq;
ulla luce in filio potuit commanere, aut in tabernaculo filij ſine eodem potuit
requieſcere? Cum idem filius candor ſit æternæ lucis,& ſpeculũ ſine macula
deitatis,quam Salomon ſuper ſalutẽ ſuam dilexiſſe ſe dicit, in cuius ſpeciẽ ſem Sap. 17.
per delectari geſtiuit: Super ſalutem & ſpeciem,inquit,dilexi illam, & pro lu
ce propoſui habere eam,quoniã inextinguibile eſt lumen eius. Hanc igitur lu
cem Dauid propheta deſiderans,anxius proclamabat dicens: Emitte lucem Pſal. 42.
tuam & ueritatem tuam. & iterũ: In lumine tuo uidebimus lumen. Cuius igi
tur luminis claritate, filius ſeipſum in mõte tribus diſcipulis præoſtendit, qui
metu mortis perterriti,proſtratiq; in faciem,finem ſibi uitæ adeſſe ſenſerunt. Ioan. 17.
Hanc,inquam,lucem in ſe fuiſſe demonſtrans filius proclamabat,& ut in ea-
dem incederent, diſcipulos præmonebat: Dum lucem habetis,inquit,ambu Ioan. 12.
late in luce. Et iterũ: Ego ſum lux huius mundi,qui ſequitur me,nõ ambulat
in tenebris,ſed habebit lumen uitæ æternæ. Et Euãgeliſta: Erat lux uera quæ Ioan. 1.
illuminat omnem hominẽ uenientẽ in hunc mundũ. Si hæc lux quæ creden-
B tibus permittitur,in filio eſſe probatur, & cum æterno æterna eſſe dicitur,quo-
modo à uobis ab inacceſſibili luce patris ſeparatur? Si enim filius deus uerus,
& uita æterna eſt,ſine dubio in hac luce ſimul cũ patre habitare credendus eſt;
quam nullus modo noſtrũ,hoc mortali corpore cõſtitutus,potis eſt aliquate-
nus contueri,ſed cũ apparuerit,tunc uere illũ uidebit,ſicuti eſt qui eius cõſpe-
ctibus dignus fuerit coaptari. Et nõ ſicut Moyſes,cæteriq; prophetæ per eni
gmata & figuram,ſed ipſam ueraciter in filio, ſecundũ apoſtolum, cõtuebitur
deitatis imaginem. Nam ſi hunc eundemq; prophetæ teſtimonio ſubſequen
ter ſereno mentis intutu inueſtigare uolueris,inuenies filiũ non poſſe ab hac
luce patris penitus ſeparari: quoniã cum ſolũ filium dixerit in terra cum ho-
minibus conuerſatũ,patrem ab illo nõ fieri alienũ. Si teſtimoniũ enim homi-
num accipimus,teſtimoniũ dei maius eſt: quoniã hoc eſt teſtimoniũ dei qđ
maius eſt,quia teſtificatus eſt de filio ſuo. Qui credit in filiũ dei,habet teſtimo
nium quod teſtificatus eſt de filio,& hoc eſt teſtimoniũ,& uitam æternã de-
dit nobis deus,& hæc uita in filio eius eſt. Qui habet filiũ,habet uitã: qui non
habet filiũ dei,non habet uitã. Hæc ſcribo uobis,ut ſciatis, quoniã uitã æter
nam habebitis,qui creditis in nomine filij dei,& hæc eſt fiducia quã habemus *Petentes ſecun*
ad eum,quia quodcunq; petierimus,ſecundũ uoluntatẽ eius,audit nos,& ſci *dum uolunta-*
mus quia audit nos quicquid petierimus. Scimus quoniam habemus petitio- *tem dei, exau-*
nes quas poſtulemus ab eo; qui ſcit fratrem ſuũ peccare peccatũ non ad mor *dimur.*
tem,petat,& dabitur ei uita peccanti nõ ad mortem. Eſt peccatũ ad mortem,

C non pro illo dico ut roget quis: omnis iniquitas peccatū eſt, & eſt peccatū ad mortem. Scimus quia omnis qui natus eſt ex deo, nō peccat, ſed generatio dei conſeruat eum, & malignus nō tangit eum. Scimus quia ex deo ſumus, & mūdus totus in maligno poſitus eſt. Et ſcimus quoniā filius dei uenit, & dedit nobis ſenſum, ut cognoſcamus uerum deū, & ſimus in uero filio eius, hic eſt uerus deus, & uita æterna. Hæc fratres prædicate, hæc omnibus nunciate, uos uero inuicem exhortamini, perfecti eſtote, ſemperq́ gaudete: pacem autem ſectamini omnes, & deus pacis & dilectionis erit uobiſcū. Deo autem & patri noſtro gloria in ſecula ſeculorū, Amen. Data IX. Cal. Aprilis Valente & Vetere VV. CC. COSS.

Lego doctiſſimorum uirorū iudicio, Viris Clariſſimis cōſulibus.

IN ALTERAM EVARISTI EPISTOLAM ARGVMENTVM, PER IO. SICHARDVM.

ECcleſiæ, cuius ſancti modulatiſſima inter ſe proportione membra ſunt, Chriſtū conſtituit hæc epiſtola caput & ſponſum, cuius dicto ita per omnia iubet ſponſam eſſe audientē, ut in animū nihil ſibi facere inducat, niſi id ex ſumma mariti uoluntate fiat. Eius uero ſponſæ paranymphos quodammodo, epiſcopos facit, quibus hoc datum eſt negocij, dent operam ne ullæ adulterij ſpeciei obnoxia fiat. Adulterij autē tum de ſe præbet ſuſpicionem, cū præ nugis quibuſdam hominū, ſegnius obit quod à uero marito in mandatis habet, aut cum paſtorū partes his credas, quorum fidem in

D leuiuſculis nō ſis ad plenum ante periclitatus. Qui cū hoc maxime ſpectare debebāt, ut à procorum lenocinijs tuta eſſet ſponſa, uolentes accerſunt diſcrimina, ex pernicie ouium, Chriſtiq́ coniuge cōſtuprata precium, atq́, ſi dijs placet, popularē etiā plauſum ſperantes. Cæterū accuſationis epiſcoporū, quoniam nulla epiſtola non meminit, & propediem aliâs erit opportunior locus, quo id tractem exquiſitius, ſatis fuerit, ſi in præſentia rem ueluti ſuſpenſa manu attingam. Non quilibet temere eſt ad eorum inſectationem admittendus, niſi illuſtria quædam bene actæ ſuperioris uitæ extent exempla, ne litem aliqui maleuolentia non re ipſa adducti, intendere malint, quàm iuſto ſacramento contendere. Quod autē circa epiſcopos obſeruari uult Euariſtus, uelim poſſet eadem opera perſuaderi omnibus iudicibus, quemadmodū enim innocens eſſe nullus poterit, dicēte Iuliano Cæſare, ſi accuſaſſe ſufficiet, ita tranquille uiuere nunquam ſatis licebit, ſi quibuslibet promiſcue ſit præbitum hoc accuſationis tanquam telum, quod impune in optimos quoſq́ pro libidine detorqueant.

ALTERA EVARISTI

EPISTOLA AD FRATRES AEGYPTI.

EVARISTVS urbis Romæ epiſcopus, omnibus per Aegyptum domino conglutinatis fratribus in domino ſalutē. Vnum nos fratres ſentire oportet & agere, ut ſicut legimus, in nobis unū cor, & una anima eſſe ꝓbetur. Scimus nanq́ ſicut & à patribus accepimus, CHRISTVM eſſe caput, cuius & membra ſumus: ipſe enim ſponſus, & eccleſia ſponſa, cuius filij nos ſumus, & ideo unū patrem habemus deum in cœlis. Sacerdotes uero uice CHRISTI legatione funguntur in eccleſia, & ſicut ei ſua eſt cōiuncta ſponſa, id eſt eccleſia, ſic epiſcopi iunguntur eccleſiæ unicuiq́ proportione

Chriſti ſumus membra.

Eccleſiæ ſponſus eſt Chriſtus

A tione ſua: Et ſicut uir nō debet negligere uxorem ſuam, ſed diligere, & caſte cuſtodire, & amare, atq; prudenter regere, ſic & epiſcopus debet eccleſiā ſuā. Et uelut uxor quæ ſub manu eſt uiri, obedire debet uiro ſuo, eumq; amare, & diligere, ita debet etiam eccleſia epiſcopo ſuo in omnibus obedire, eumq; amare, & diligere ut animā ſuam debet, quia illud fit carnaliter, iſtud ſpiritualiter. Et ſicut uir nō debet adulterare uxorem ſuam, ita nec epiſcopus eccleſiā ſuam, id eſt ut illam dimittat, ad quā ſacratus eſt, abſq; ineuitabili neceſſitate, aut apoſtolica uel regulari mutatione, & alteri ſe ambitu coniungat. Et ſicut uxori nō licet dimittere uirū ſuum, ut alteri ſe, uiuente eo, matrimonio ſociet, ut eū adulteret, licet fornicatus ſit uir eius, ſed iuxta apoſtolū, aut uiro ſuo debet reconciliari, aut manere innupta, ita eccleſiæ non licet dimittere, aut ab ea ſegregare epiſcopū ſuum, ut alterū uiuente eo accipiat, ut fornicationis aut adulterij crimen incurrat. Nā ſi adulterata fuerit, id eſt ſi ſe alteri epiſcopo iunxerit, aut ſuper ſe alterū epiſcopum adduxerit, aut eſſe fecerit, uel deſiderauerit, per acerrimam pœnitentiā, aut ſuo reconcilietur epiſcopo, aut innupta permaneat. Vnde & dominus in euangelio loquitur, dicens: Si quis uiderit mulierem ad cōcupiſcentiam, iam mœchatus eſt eam in corde ſuo. Epiſcopū uero oportet opportune & importune, atq; ſine intermiſſione eccleſiā ſuam docere, eamq; prudenter regere, & amare, ut à uitijs ſe abſtineat, & ſalutem conſequi poſſit æternam. Et illa cum tanta reuerentia, eius doctrinā debet ſuſcipere, eumq; amare & diligere, ut legatum dei & præconem ueritatis: quia atteſtante ueritate, B quodcunq; ligauerit ſuper terram, erit ligatū & in cœlo, & quodcunq; ſolueuerit ſuper terram, erit ſolutū & in cœlis. Nimis timenda eſt fratres hæc ſententia, & præuidendū uobis, ne offendatis eos, qui tantā à domino habent poteſtatē. Et ideo potius obediendi, diligendi, & ſummopere ſunt uenerandi, nō detrahendi, uel lacerandi, aut eijciendi, ſed amandi, ipſo dicente domino: Qui uos audit, me audit, & qui uos ſpernit, me ſpernit. Ideo & uobis omnibus fidelibus ſcribimus fratres, ut ab his uos caueatis, & poſteris ueſtris non malū, ſed bonū exemplū relinquatis, quoniā iniuria epiſcoporū ad CHRISTVM pertinet, cuius uice funguntur. Audiuimus enim quoſdam à uobis infamatos, & dilaceratos epiſcopos, à ciuitatibus propulſos, quia alibi epiſcopi conſtitui nō poſſunt, niſi in ciuitatibus nō minimis. & alios in eis ipſis uiuentibus cōſtitutos: Ideo hæc uobis ſcribimus, ut ſciatis hoc fieri nō licere, ſed proprios reuocari, & integerrime reſtitui debere: illos uero qui adulterina fœditate ſuas ſponſas, quas & uxores eorū præfixo tenore eſſe intelligimus, tenent, eijci ut adulteros atq; infames fieri, eoſq; ab eccleſiaſticis honoribus arceri iubemus. Si autem aduerſus eos aliquā querelam habueritis, his peractis, inquirendū erit & autoritate huius ſanctæ ſedis terminandū. Et ne omnia nunc ſingillatim dicamus, omne bonū, ſi ipſa per ſe in uobis fuerit, charitas facere uos docebit, ſicut è contrario eos qui à ſalute alieni ſunt, omne malū facere odium docet. Vnde & uos qui ueri dei eſtis diſcipuli, abijcite à cordibus ueſtris ante omnia diſcordias, & animorū diſſenſiones, ex quibus omne opus malū procedit, &

Collatio epiſcopi & boni mariti.

Viris datū eſt aliquid etiā ad ſcelera ipſis mulieribus malus, atq; hoc ob dignitatē ſexus, & creationis, ita in legibus xij. tab. mulier in adulterio ſi ſit deprehenſa, ius ſit uiro occidendi eam, uirum aūt deprehenſum, mulier ne quidē digito attingat. Nec multo aliter eſt in Deut.

Charitas optimus eſt bonorū præceptor.

C

benignitatem ac ſimplicitatem tota mente ſeruate. Veruntamen ſcitote cuncti quia ſupra omnes uos laboret epiſcopus, quia unuſquiſq; ueſtrũ ſuum proprium fert laborem, ille uero & ſuũ, & ſingulorũ. Et ideo ſicut ille pro uobis omnibus, ita & uos omnes pro eo ſummopere laborare debetis: in tantũ ut ſi etiam neceſſe fuerit, animas ueſtras pro eo ponatis, ſicut & ipſe animã ſuam pro uobis, ſi neceſſe fuerit, ponere debet, ipſo dicente ſaluatore:

Ioan. 10.

Bonus paſtor animã ſuam dat pro ouibus ſuis. Vos uero obedite eis, & uigilate pro eis, quia ipſi peruigilant, quaſi rationem pro animabus ueſtris reddituri, ut cũ gaudio hoc faciant, nõ gementes.

Mali epiſcopi & pricipes ex peccatis noſtris nobis contingunt.

Non eſt itaq; à plebe, aut uulgaribus hominibus arguendus, uel accuſandus epiſcopus, licet ſit inordinatus, quia pro meritis ſubditorum, diſponitur à deo uita doctorũ, exemplo Dauid peccantis, ad cõparationem principũ, qui ex merito plebis præuaricãtur. Sacerdotes enim exquirere debent peccata populorũ, & ſagaci ſolicitudine unumquemq; probare,

Hiere. 6.

iuxta teſtimoniũ domini ad Hieremiã dicentis: Probatorem, inquit, dedi te populo meo robuſtũ, & ſcias & probabis uiam eorũ. Ideo iſta dico, quia inſidiator ſæpiſſime ſolet conuertere in malũ, & in electis ponit maculã. Vnde ſi qui ſunt uituperatores, aut accuſatores epiſcoporũ, uel reliquorũ ſacerdotum, nõ oportet eos à iudicibus eccleſiæ audiri, ante quàm eorũ diſcutiatur æſtimationis ſuſpicio, uel opinio, qua intentione, qua fide, qua temeritate, qua cõſcien-

D

tia, quóue merito, ſi pro deo, aut pro uana gloria, aut inimicitia, uel odio, aut cupiditate iſta ſumpſerint nec ne.

Hæc fuit cauſſa cur diſcreta etiam hodie habeant iudicia, quod nonnulli iam odio profeſſionis, crimina epiſcopis impingerẽt, à quibus alieni erãt

Hæc omnia fideliter ſunt perſcrutanda, & diligenter pertractanda: Nam ſunt nõnulli qui præpoſitos ſuos peruerſe reprehendũt, ſi uel parũ ipſis moleſti extiterint, idcirco recto oculo primates eccleſiarum utiliter præuideant, ne quiſquam eorũ innocens uexetur, aut ſcandalizetur, intendentes ſententiæ domini, quæ ait: Si quis ſcandalizauerit unum de puſillis iſtis, melius eſt illi ut ſuſpendat̃ mola aſinaria in collo eius, & demergatur in profundũ maris, & reliqua. Deus omnipotens ut nos à præcipitantis ſententiæ prolatione compeſceret, cum omnia nuda & aperta ſint oculis eius, mala tamen Sodomæ noluit audita iudicare, prius quàm manifeſte agnoſceret, quæ dicebantur.

Gen. 18.

Vnde ipſe ait: Deſcendam & uidebo utrũ clamorem qui uenit ad me, cõpleuerint, an non eſt ita, ut ſciam. Deus omnipotens cui nihil abſconditũ eſt, ſed omnia ei manifeſta ſunt, etiam ante quàm fiant, non ob aliud hæc & alia multa, quæ hic prolixitatem uitantes, non inſeruimus, per ſe inquirere dignatus eſt, niſi ut nobis exemplũ daret, ne præcipites in diſcutiendis & iudicandis negocijs eſſemus, & ne mala quorundã prius præſumamus credere, quàm probare. Cuius exemplo monemur, ne ad proferendã ſententiam unquam præcipites ſimus, aut temere, indiligenterq; indiſcuſſa quæq; quoquomodo iudicemus, dicente ueritatis uoce:

Ne ſimus ad iudicandũ præcipites.

Nolite iudicare, ut nõ iudicemini, in quo enim iudicio iudicaueritis, iudicabimini. Nam mala audita nullũ moueant, nec paſſim dicta abſq; certa probatione quiſquam unquã credat, ſed ante audita, diligenter inquirat, ne præcipitando quiddã aliquis agat. Si enim dominus omniũ Sodomorũ mala, quorũ clamor ad cœlũ uſq; peruenerat,

A nerat, omnia ſciens prius, nec credere, nec iudicare uoluit, quàm ipſe ea cum fi
delibus teſtibus diligenter inueſtigans, quæ audierat, opere ueraciter cogno
ſceret. Multo magis nos humani & peccatores homines, qbus incognita ſunt
occulta iudicia dei, hæc præcauere, & nullũ ante ueram iuſtamq́ probationẽ
iudicare, aut damnare debemus: manifeſte apoſtolo dicẽte Paulo, qui ait: Tu Rom.14.
quis es, qui iudicas alienũ ſeruum? ſuo enim domino ſtabit aut cadet. Vnde
per prophetã Dauid, dominus loquitur, dicens: Nolite exaltare in excelſum Pſal.74.
cornu ueſtrũ, loquentes in ceruice ueteri: Quia neq; ab Oriente, neq; ab Oc
cidente, neq; à ſolitudine montium: ſed deus iudex hunc humiliabit, & hunc
exaltabit, quia calix in manu domini, & uino meraco ad plenũ mixtus, & p-
pinabit ex eo: Veruntamen fęces eius potabunt uiuentes omnes impij terræ:
Ego autẽ annũciabo in ſempiternũ, pſallam deo Iacob. Et alibi idem ait pro-
pheta: Ab increpatione tua deus Iacob, conſopitus eſt & currus & equus, tu Pſal. 75.
terribilis, & quis ſtabit aduerſum te? extũc ira tua: De cœlo auditũ feciſti iudi
cium, terra timuit & tacebit: Cum ſurrexerit ad iudicandũ deus, ut ſaluos fa-
ciat omnes mites terræ. Et Apoſtolus ait: Mihi uindictã, ego retribuã. Et ali-
bi idem inquit Apoſtolus: Sufficit unicuiq; obiurgatio, quæ fit à pluribus, Rom.12. 2. Cor. 2.
ita ut magis donetis & conſolemini, ne forte abundantiori triſtitia abſorbea-
tur qui in anguſtia eſt. Propter quod obſecro uos, ut confirmetis in illo chari
tatem. Et dominus in euangelio ait: Dilige dominũ deum tuũ ex toto corde
tuo, & ex tota anima tua, & ex omnibus uiribus tuis, & proximũ tuum ſicut
B teipſum: dilectio enim proximi malũ nõ operatur. Propter quod, iuxta Apo
ſtolum, inexcuſabilis es homo omnis qui iudicas: in quo enim iudicas alte- Rom.2.
rum, teipſum condemnas, eadem enim agens quæ iudicas: ſcimus enim quo-
niam iudiciũ dei eſt ſecundum ueritatem in eos qui talia agunt. Exiſtimas aũt
hoc ô homo omnis qui iudicas eos qui talia agunt, & facis ea, quia tu effugies
iudicium dei? an diuitias bonitatis eius, & patientiæ, & longanimitatis con-
temnis? ignorans, quoniã benignitas dei ad pœnitentiam te adducit: Secun-
dum duritiam autem tuã, & impœnitens cor, theſaurizas tibi iram, in die iræ
& reuelationis iuſti iudicij dei, qui reddet unicuiq; ſecundũ opera eius.

In uetuſtiſſimo codice, quo ſumus uſi, deerant aliquot paginæ, quod effecit ut inchoatam haberemus iſtam Euariſti epiſtolam, & Alexandrum ἀκέφαλον.

IN FRAGMENTVM ALEXANDRI ARGVMENTVM, PER IO. SICHARDVM.

Diuinitus ferè ita eſt cõparatũ, ut quo quidq; eſt melius, hoc plures habeat pere-
undi cauſſas. Et quemadmodũ ueteri prouerbio dici conſueuit, bonũ uirum ſo
lere uel murem mordere, ita in libros, ut quiſq; eſt maioris precij, indulſit ſibi pluſcu-
lum tanquam iure ſuo, malus quidã genius. Peſſimorũ enim librorũ uidemus ubiq;
magnũ prouentũ, eorumq́ miram impunitatem. Bonorũ autem inopiam maiorem
quàm cuiq; ſit facile creditu, atq; illa ipſa paucitas quibus iniurijs non eſt expoſita? ut
interim taceam blattas, tineas, puluerem, ſitũ, fatalia librorũ incommoda, quibus nõ
pœnitenda librorũ pars interijt, quotam librorũ deniq; partem ſupereſſe huic publi-

ex calamitati uidemus, quæ Germaniam nunc propemodũ exhauſit. Id uero quod ſupereſt,tanquam ſingulari ſe ſcelere obligarit,quàm miſeris modis diſcerpitur,torquetur,dum quiſq; ingenio ſuo fauens,audacia pro ſapientia uti mauult. Nondũ ergo conſtitui cui imputem epiſtolæ iacturam,quod unũ poſſumus, dolemus non licere integras exhibere his, quibus hanc qualemcunq; induſtriam uolebamus probari. Cogitent interim candidi lectores,nõ minus eſſe ingenuum bene uoluiſſe,ꝙ præſtitiſſe,præſertim cum in manu non ſit ſarcire, quod uel temporũ iniuria intercidit, uel ex induſtria à quibuſdam noxæ deditũ eſt. Id uero quod extat, uerſatur in laude trinitatis,quam tamen inenarrabili uia unitatem eſſe contendit.

FRAGMENTVM EPISTOLAE ALEXANDRI PERQVAM ERVDITVM.

C EIDEM quoq; ſanctæ trinitatis ſic docendam à patribus acce-
Eſaie 6. pimus,uobiſcq; tradendam ſubditis deſtinamus. Eſaias nanq;
propheta ait: Vidi dominũ ſabaoth ſedentem ſuper thronum
excelſum,& ſeraphim ſtabant in circuitu eius,ſex alas uni,&
ſex alas alteri: Duabus uelabant faciem,duabus aũt uelabãt pe-
des,& duabus uolabãt,& clamabant ad alterutrũ,dicentes. Sanctus,ſanctus,
ſanctus,dominus deus ſabaoth. Si trinitas non eſt, quare tertio ſanctus dixe-
runt? Aut ſi unitas nõ eſt,quare ſub trina repetitione unũ deum ac dominũ
intimarunt? Si trinitas nõ eſt,cur in Geneſi dicitur,dixit deus, fecit deus,&
benedixit deus? Si trinitas nõ eſt,quare tertio deus,& deos plurali numero
Exodi 34. non cõmendauit? Si trinitas nõ eſt,quare in Exodo dictũ eſt tertio: Domine,
domine,domine miſerator & miſericors? ſi unitas non eſt,quare dum tertio
domine diceret,poſtea miſerator,& miſericors,ſingulariter dicit, & nõ miſe-
ratores, ut plures oſtenderet imitauit? Si trinitas nõ eſt,cur Abraham ad ili-
Gen. 18. cem Mambræ ſedẽs,uelut occurrẽs uni,domine dixit,& nõ ut uiderat,tribus
D ſalutationis obſequiũ reddidit. Si trinitas nõ eſt,cum Moyſi deus Abraham,
deus Iſaac,& deus Iacob diceretur,cur unitatem oſtendens hoc mihi nomen
eſt dixit,non hæc ſunt noſtra nomina deſignauit? Si trinitas nõ eſt,quare Da-
Pſal. 66. uid tertio dixit: Benedicat nos deus deus noſter,benedicat nos deus? ſi uni-
tas nõ eſt,quare cum deum tertio nominaſſet, benedicat dixit,& nõ benedi-
cant adiunxit? Si trinitas non eſt,cur Eſaias denuo dicit, dominus deus ſaba-
oth,deus Iſraël,qui ſedes ſuper cherubim? ſi unitas nõ eſt,quare qui ſedes di-
xit,& nõ qui ſedetis aſtruxit? Si trinitas nõ eſt,quare in Regnorũ libro dici-
tur,dominus deus omnipotens,dñs deus Iſraël,ſermones tui fideles ſunt? ſi
unitas nõ eſt,quare tui dicitur,& nõ ueſtri potius intimatur? Si trinitas non
Pſal. 59. eſt,cur in pſalmo cantatur: Domine deus uirtutum deus Iſraël,intende ad ui-
ſitandas omnes gentes? ſi unitas nõ eſt,quare intende poſuit, & nõ intendite
intimauit? Si trinitas non eſt,quare in Apocalypſi tertio dicit, ſanctus domi-
nus deus omnipotens,qui eſt,& qui erat? ſi unitas nõ eſt,quare non qui ſunt,
& qui erant pluraliter deſignatur? Si trinitas nõ eſt,quare in Deuteronomio
Deut. 4. dictũ eſt: Dominus deus tuus miſericors eſt,& audiet uocem tuam? ſi unitas

non

A nõ eſt,quare audiet,& nõ audient intimauit? Si trinitas nõ eſt,quare in Hyeſu dicitur libro,deus deus eorum eſt? ſi unitas nõ eſt,quare eſt dixit, & nõ ſunt more loqutionis induxit? Si trinitas non eſt,quare Helias adorando,domine domine deus Iſraël,oſtẽde quia tu es deus meus dixit? ſi unitas nõ eſt,quare oſtende,& nõ oſtendite poſuit? Si trinitas non eſt, cur Mardochæus orando,domine domine deus omnipotẽs,omnia in poteſtate tua ſunt dixit? ſi unitas non eſt,quare in tua poſuit,& nõ in ueſtra ſignificauit? Si trinitas nõ eſt, cur etiam Iudith orando dixit,domine domine deus omnipotens omniũ uirtutum,reſpice in orationem meam? ſi unitas non eſt,quare reſpice,& non reſpicite deſignauit? Si trinitas nõ eſt,quare in Hieremia dicitur,dominus deus ueſter deus uerax eſt? ſi unitas nõ eſt,quare uerax eſt dixit,& nõ ueraces potius intimauit? Si trinitas nõ eſt,cur in Apocalypſi ſcriptũ eſt,dominus deus & ſpiritus prophetarũ miſit angelum ſuum,oſtendere ſeruis ſuis quæ oportet fieri cito? ſi unitas nõ eſt,quare cum patrem & filiũ & ſpiritũ ſanctum nominaſſet,miſit dixit, & nõ miſerunt,ſub * prætaxato triũ perſonarũ & nominũ introduxit? Si trinitas nõ eſt,quare in Deuteronomio dicitur,dominus deus ueſter hic eſt deus? ſi unitas nõ eſt,quare hic eſt,& non hi ſunt plurali numero deſignauit? Si trinitas nõ eſt, quare in eodem dicitur libro, dominus deus tuus,deus magnus & potens eſt? ſi unitas nõ eſt, quare magnus & potens ſingulariter nominantur? Si trinitas nõ eſt,cur Tobias cum filium ſuũ in Rages ciuitatem,cum Raphaëlo angelo mitteret, benedicens eos ita dixiſſe docetur.

3.Reg.18. Iudith.6. Hiere.10. Apoc.1. Deuter.6. Tob.7.

B Deus Abraham,deus Iſaac,deus Iacob, ipſe impleat benedictionem ſuam in uobis? ſi unitas nõ eſt,quare ipſe impleat dixit,& nõ ipſi impleãt intimauit? Poſtremo ſi trinitas nõ eſt, quare dominus diſcipulos ſuos in nomine patris, & filij,& ſpiritus ſancti uniuerſas gentes diſpoſuit baptizare? ſi unitas nõ eſt, quare in nomine dixit,& nõ nominibus præcipiendo perdocuit? Si trinitas nõ eſt,quare apoſtolus Paulus ait:Ex ipſo,& per ipſum,& in ipſo ſunt omnia? ſi unitas nõ eſt,quare ex ipſo poſuit,& nõ ex ipſis aſtruxit? Si enim certo certius uolueritis unitatem,trinitatemq́ agnoſcere, à ſæpe dicto doctore gentiũ apoſtolo,poteritis uniuerſa condiſcere,& ſequi catholicam fidem.& horũ reſpuere prauitatem.Gratia domini noſtri IESV CHRISTI,inquit,& charitas dei,& cõmunicatio ſpiritus ſancti,ipſe eſt patris & filij & ſpiritus ſancti gratia,& ſic fidem ſanctæ trinitatis,& intelligere,& diſcere,domino adiuuante, pleniter poteſtis.Idcirco ergo chariſſimi,fidei regulas iuxta huius epiſtolæ finem poſuimus,ut in eius confeſſione fideliter perſeueremus,& domino auxiliante bonũ finem habere mereamur.Quicunq́ ergo uoluerit amicus eſſe ſeculi huius,inimicus dei conſtituitur. Aut putatis,quia inaniter ſcriptura dicit? Ad inuidiã concupiſcit ſpiritus qui habitat in uobis,maiorem autem dat gratiam: propter quod dicit: Deus ſuperbis reſiſtit,humilibus autem dat gratiã. Subditi igitur eſtote deo,reſiſtite autem diabolo,& fugiet à uobis. Appropinquate domino,& appropinquabit uobis: & mundate uobis manus peccatores,& purificate corda uobis duplici animo: Miſeri eſtote,& lugete,& plora

Matth.ult. Rom.11. 2.ad Cor.ult. 1.Pet.5.

SECVNDA ALEXANDRI EPISTOLA OMNIBVS FRATRIBVS SCRIPTA.

A DILECTISSIMIS fratribus,omnibus epiſcopis,per diuerſas conſtitutis regiones, ALEXANDER epiſcopus. Nulli fratres dubiũ eſt,quia boni à malis ſemper perſequutionem patiuntur & tribulantur,propter quod nos humiliari oportet ſub potenti manu dei,ut liberet nos in tempore tribulationis: Nam ſicut leo rugiens circuit,quærens quem deuoret,ſic diabolus nõ ceſſat circuire & quærere,quos ex fidelibus perdat,& maxime illos,quos ardẽtiores in ſeruitio ſaluatoris,eiq; familiariores inuenerit. Familiariores dico eos quos ſibi ſacrari,& in ordine apoſtolatus conſtitui uoluit. Ipſi enim pro populo interpellant,& peccata populi cõmendant,quia ſuis precibus & oblationibus ea delent atque conſumunt: qui quanto digniores fuerint,tanto facilius pro neceſſitatibus quibus clamant exaudiũtur. Multum enim,ut ait beatus apoſtolus Iacobus,ualet deprecatio iuſti aſſidua: qui enim uos perſequitur,ipſum,cuius uice legatione fungimini,perſequit̃. Quia ſicut ipſe filius dei mediator fuit dei & hominũ,ita & uos eius uice,in eccleſia eſtis conſtituti,ut inter deũ & homines legatione fungimini. Si quis autem legationem ueſtram impedit,nõ unius,ſed multorũ profectum auertit. Et ſicut multis nocet,ita à multis arguendus eſt,& bonorũ ſocietate arcẽdus, & quia dei cauſſam impedit,& ſtatũ conturbat eccleſiæ,ideoq; ab eius liminibus arceatur ab omnibus,talis eſt cauendus,& nõ in cõmunionẽ fideliũ,uſq; ad ſatiſfactionem recipiendus.

1. Petri 5. | Iacobi 5. | Excommunicatio.

B Eſt enim ſtatũ olim,ut qui ſtatũ conturbat eccleſiæ, ab eius liminibus arceatur,nec cum fidelibus cõmunicet,qui eorũ bona auertit. Vos ergo ſi dilectionem habueritis adinuicem,& unanimes fueritis,facile tales ſuperare poteritis. Si uero,quod abſit,diſcordes fueritis,& canino dente uos derodere cœperitis,non ſolum eos nõ ſuperabitis,ſed & uobis ipſis nocebitis,atq; ab eis ſuperabimini,& innocentes forte peribitis. Qui autẽ ex ueſtro collegio fuerit,& ab auxilio ueſtro ſe ſubtraxerit,magis ſchiſmaticus q̃ ſacerdos eſſe probabitur. Ecce,inquit propheta,quàm bonũ,& quàm iocundũ habitare fratres in unum. Illi uero nõ in unum habitant,quia fratrũ ſe ſolatio ſubtrahunt,& quod deterius eſt,fratribus inſidias præparant,aut laqueos ponunt. De his enim & eorũ ſimilibus dominus per Oſeam prophetã loquitur dicens: Propter uos lugebit terra,& infirmabitur omnis qui habitat in ea: In ea beſtiæ agri,& uolucres cœli,ſed & piſces maris congregabuntur: Veruntamen unuſquiſq; nõ iudicet,& nõ arguatur uir: Populus enim tuus ſicut ini qui contradicunt ſacerdoti: Et corrues hodie,& corruet etiã propheta tecũ: Nocte tacere feci matrem tuam,conticuit populus meus,eò quod nõ habuerit ſcientiã: Quia tu ſcientiam repuliſti,repellã te,ne ſacerdotio fungaris mihi: Et quia oblita es legis dei tui,obliuiſcar filiorũ tuorũ,qui peccauerunt mihi: Gloriam eorũ & ignominiam cõmutabo,peccata populi comedent,& ad

Canino dente arrodere. | Oſeæ 4.

C iniquitatem eorũ ſubleuabunt animas eorũ, & erit ſicut populus, ſic ſacerdos, & uiſitabo ſuper eum uias eius, & cogitationes eius reddam ei, & comedent, & nõ ſaturabuntur, fornicati ſunt, & nõ ceſſauere, quoniã dominũ dereliquerunt in non cuſtodiendo. Hæc cauete fratres, & bona ſemper agere feſtinate, quia in hoc cognoſcent omnes, dicit dominus, quoniã mei eſtis diſcipuli, ſi
Ioan.13. dilectionem habueritis adinuicem. Bonum eſt nanq; procul dubio, & omnibus timentibus deum deſiderabile, cohibere diſſenſiones & altercationes, fratribusq; ſubuenire, & inuicem nõ ridere, ſed adiuuare. Nos ergo qui diſcipuli domini, & dici & eſſe cupimus, portare crucem CHRISTI, & compati fratribus debemus, & nõ quaſcũq; eis inſidias aut foueas præparare quia tale
Ad Galat.6. nomen nõ mereĩ, qui fratribus foueam parat. Nolite errare fratres, quia deus non irridetur. Huius rei gratia uobis dominus cõmiſit eccleſiam ſuam, ut pro omnibus laboretis, & cunctis oppreſſis opem ferre non negligatis. Vnde & dominus per prophetam loquitur, dicens: Hæc dicit dominus, iudicate mane
Hiere.22. iudiciũ, & eruite ui oppreſſos de manu calumniantis, ne forte egrediatur quaſi ignis indignatio mea, & ſuccendatur, & nõ ſit qui extinguat. Vos ergo qui in ſumma ſpecula à domino conſtituti eſtis, attendere eos, & opprimere
D oportet, qui inter fratres ſeditiones & ſcãdala excitãt, ne ſimul cum eis pereatis. Salutate omnes qui recte laborãt in euangelio CHRISTI, & iuſte gubernant nauẽ eius, ne cohabitantes in ea mergantur, aut ſuffocentur. Salutat uos omnis apoſtolica eccleſia in domino, Amen. DATA IX. CAL. NOVEMBR. Traiano & Eliano VV. CC. COSS.

IN TERTIAM ALEXANDRI EPISTOLAM ARGVMENTVM, PER IO. SICHARDVM.

QVale debeat eſſe epiſcoporũ officium, docet hæc Alexandri epiſtola, nempe ut omne uitæ tempus in cognitione diuinarũ ſcripturarũ collocent, atque ex ea leges uitæ hominibus præſcribant. Sicuti enim ut credam facile adducor, ex inſcitia ſcripturarũ quædam in eccleſiã redundaſſe, non ita ex præſcripto Chriſti, ita in ſpem uenio rem chriſtianam, & melius, & conſtantius habituram, ſi id ſtudiũ quod in prophanis quibuſdam rebus conſeneſcit, incipiant epiſcopi atq; presbyteri legi diuinæ addicere, ut qui Chriſti legatione funguntur, eius etiam mandata in procinctu habeant, cuius titulo præ cæteris apud homines conſpicui ſunt.

TERTIA ALEXANDRI EPIST. OMNIBVS PRESBYTERIS SCRIPTA.

ALEXANDER epiſcopus omnibus diuino ſacerdotio fungẽtibus, pax & miſericordia multiplicetur, & ſapientia atq; bona uoluntas in omnibus augeatur, & fructificetur à domino.
1.Cor.15. Gratia dei ſumus, fratres chariſſimi, id qđ ſumus, idcirco nobis prouidendũ eſt, & oppido decertandũ, ne in ea uacui inueniamur, ſed eadem nobis cooperante gratia, fructũ domino plurimum reportemus,

A portemus, quod aliter fieri nõ poteſt, niſi ſapientiam ſcrutando, eiusq; præce pta lectionibus & hymnis meditando, atque eo adminiculante implendo, orando, uigilando, & uoluntatem eius, in quantũ ipſe largitus fuerit, perficere ſtudeamus. Nec enim negligendam gratiam nobis dominus dedit, ſed fideliter exercendam tribuit. Dilectio enim ſine ſimulatione in nobis eſſe & apparere debet: quia omnis qui odit fratrem ſuũ, homicida eſt; qui uero diligit eũ, in deo manet, & deus in eo. Vnde Apoſtolus ait: Nolite iudicare fratres in inuicem, ſed hoc iudicate magis, ne ponatis offendiculũ fratribus uel ſcandalum. Et dominus inquit: Quod tibi nõ uis fieri, alteri ne facias. Et alibi: In hoc cognoſcent omnes, quia mei eſtis diſcipuli, ſi dilectionem habueritis ad inuicem. Et Salomon ait: Sacrificiũ ſalutare eſt, attendere mandatis, & diſcedere ab omni iniquitate: Summa enim iniquitas eſt fratres, detrahere & accuſare. Vnde ſcriptũ eſt: Omnis qui detrahit fratri ſuo, homicida eſt, & omnis homicida non habet partẽ, aut hæreditatẽ in regno dei. Et alibi: Cauete uos fratres chariſſimi, ne participes efficiamini, qđ abſit, malis eorũ: & nõ ſolũ uos cauete à talibus, ſed & alios cauere ab eis, & auertere docete. De his enĩ dñs ait per ꝓphetã Michæã: Væ qui cogitatis inutile, & operamini malũ in cubilibus ueſtris, in luce matutina faciunt illud, quoniã contra deũ eſt manus eorũ. Et cõcupierũt agros, & uiolẽter tulerũt, & domos rapuerũt, & calumniabant̃ uirũ & domũ eius, uirũ & hæreditatẽ eius. Idcirco hæc dicit dñs: Ecce ego cogito ſuper familiam iſtam malũ, unde nõ auferetis colla ueſtra, & nõ ambulabitis ſuperbi, quoniam tempus peſſimũ eſt. In die illa ſumetur ſuper uos parabola, & cantabitur canticũ, cum ſuauitate dicentiũ: Depopulatione uaſtati ſumus, pars populi mei cõmutata eſt. Quomodo recedis à me, cũ reuertatur qui regiones noſtras diuidat. Propter hoc nõ erit tibi mittens funiculũ ſortis in coetu domini. Ne loquamini loquentes: Non ſtillabit ſuper iſtos, non cõprehendet confuſio, dicit dominus Iacob: Nunquid abbreuiatus eſt ſpiritus domini, aut tales ſunt cogitationes eius? Nonne uerba mea bona ſunt cum eo qui recte graditur? Et è contrario populus meus in aduerſariũ cõſurrexit: Deſuper tunicã palliũ ſuſtuliſtis, eos qui tranſiebant ſimpliciter, conuertiſtis in bellum. Et contra de his qui accuſantur uel tribulantur, per Naum prophetam confortans eos, ſic loquitur dominus: Et confortans in die tribulationis, & ſciens ſperãtes in ſe. Et diluuio prætereunte cõſummationem faciet loci eius, & inimicos eius perſequentur tenebræ. Quid cogitatis contra dominũ, conſummationem ipſe faciet: Nõ cõſurget duplex tribulatio, quia ſicut ſpinæ ſe inuicem cõplectuntur, ſic conuiuiũ eorum pariter potantiũ: Conſumentur quaſi ſtipula ariditate plena: Ex te exibit cogitans contra dominũ malitiam, mente pertractans præuaricationẽ. Hæc dicit dominus. Si reperti fuerint ita plures, ſic quoq; adtondent̃ & pertranſibit: Afflixi te, & non affligã te ultra. Facile eſt fratres uerbo fallere hominẽ, ſed nõ deum, ſapiens non eſt qui nocet, nec uir linguoſus in malũ ſe diriget in terra. Nihil uero mali uult qui fidelis eſt, malo enim & prauo ingenio fides aliena eſt, ait Apoſtolus, de infidelium ignoran-

Scrutari ſcripturas.

Rom. 14.

Ioan. 13.

1. Ioan. 3.

Ad Epheſ. 5.

Mich. 2.

B

Naum 1.

C tia. Si enim cognouiſſent, nunquam dominũ gloriæ crucifixiſſent: crucifigũt enim dominũ qui eum in ſacerdotibus ſuis perſequũtur, quia crux à cruciatu dicitur: magnũ uero cruciatũ ſuſtinet qui uim patitur. Sed tamen qui perſequutionem patiuntur propter iuſtitiam, ecce ait Iudas apoſtolus, ueniet dominus in nubibus ſuis facere iudiciũ, & perdere omnes impios, & arguere omnem carnẽ de omnibus operibus impietatis eorũ. Hæc fratres ualde timenda ſunt, & perpendenda, ne ueniens unuſquiſq; ad iudiciũ, pœnã cũ impijs recipiat, ſed cum iuſtis gloriã, quod pius dominus præſtare dignetur, qui uiuit & regnat per ſecula cuncta. DATA CAL. MAI, Eliano & Vetere VV. CC. COSS.

IN XISTI EPISTOLAM ARGVMENTVM, PER IO. SICHARDVM.

XIſtus ab apoſtolis ſextus Rom. epiſcopus, trinitatis myſterium paucis attingit uerius quàm tractat, cui tanquam rei peruulgatæ, & quæ extra controuerſiæ aleam eſſe debeat, ab omnibus, quotquot Chriſtiano cenſemur uocabulo, aſſentiendum docet, aperte hoc præ ſe ferens, ut de rebus, quarũ agnitio nõ ad plenum noſtræ imbecillitati conſtare poſſit, potius pie & liberaliter ſuſpicemur, quàm ut curioſius & ob id incautius inueſtigemus. Quod enim noſtræ ſalutis intereſt, id fermè totũ ſitum eſt loco illuſtri, ut nec poſſit ignorari etiam ab his qui uel huius ꝓfeſſionis limen ingreſſi fuerint. Trinitati autem ſacroſanctæ, indiuiduam coniungit unitatem, ita ut tantundem deferatur filio, quantũ patri, nec ſit quicquam honorificũ patris, quod nõ
D idem filio cõpetat, quod uſq; adeo uiſum eſt indignũ Ebionitis, ut gradibus aliquot superiorem fecerint patrem, filium autem interuallo quodam ſequentem. Porrò nec deſunt alij qui dum anxie magis quàm pie huic rei inſudant, in admirabilem illam trinitatem, tanquam in ſcopulos impegerunt. Iudiciorum uero quia huc uſque ex induſtria nõ meminimus, & nulla eſt omnino epiſtola, quæ nõ obiter ſaltem eorum mentionem inijciat, dicam ſemel, ſed prolixius paulo. A ſecularibus, ita enim loquuntur, nõ donant alicuius criminis inſimulari epiſcopum, niſi de accuſatoris iam antea fide, integritate, ſit apud nos teſtatũ. Eſt hoc equidem uel maximũ ueteris innocentiæ argumentum, quod cũ à bonorũ eſſent criminationibus, ſuapte innocẽtia ſatis muniti, ſecularibus uero tantũ occurrendũ ducerent. Ne uero hic quenq; ſecularium nomen torqueat, uideo eos hoc uocabulo dicere uoluiſſe, quos ferè ſycophãtas hodie appellant, qui cum à fide chriſtiana eſſent remoti, magni quiddam ſe cõſequutos exiſtimabant, ſi conficto pro tempore crimine, negociũ epiſcopis faceſſerent, & tanquam remoram inijcerent, quo minus poſſent ex animi ſententia miniſterio uerbi inſeruire.

Ebionitarum hæreſis.

Seculares qui appellentur.

XISTI EPISTOLA DE VNITATE DEI, OMNIBVS FRATRIBVS SCRIPTA.

OMNIBVS in deo patri & dño noſtro IESV CHRISTO dilectis fratribus, in charitate domini noſtri IESV CHRISTI, XISTVS Romanæ urbis archiepiſcopus, ſalutem. Chariſſimi fideliter agite in omnibus, ut fideles & non infideles inueniamini. Nolite imitari malũ, ſed quod bonũ eſt agite, quia qui bene agit, ex deo eſt, qui aũt male, nõ ex deo, ſed ex diabolo eſt. Fidẽ enim

A rectā uos tenere oportet, ut diſſentientes ab apoſtolica non ſitis doctrina. Illū enim uerū deū, patrē & filiū, & ex ꝓphetis, & ex apoſtolis prædicatū, à quibus etiā ſpiritū ſanctū credimus nō eſſe diſcretū, Eſaia propheta dicente: Ego ſum deus, & nō eſt alius præter me. Et per meipſum iuro, qa exiuit ex ore meo ueritas, & ſermo meus nō reuertetur, quia mihi inclinabitur omne genu, & omnis lingua iurabit per dn̄m, dicens: Iuſtitia & gloria ad eū ueniet. Et ut in hoc teſtimonio patrē ſimul & filiū fuiſſe cognoſcatis, Paulū apoſtolū audite, dicentē: Vt in nomine IESV omne, inquit, genu flectatur, cœleſtium, terreſtrium, & infernorū, & omnis lingua cōfiteat, quia dominus IESVS CHRISTVS in gloria eſt dei patris omnipotentis. Quod ſi ſecundum aliquos filius minor eſt patre ſuo, ergo minorata eſt & gloria patris in filio. Et ubi eſt quod in Salomone ſcriptura loquitur, dicens: Sicut etiam in conſpectu eorum, inquit, magnificatus es in nobis, ita in conſpectu ueſtro magnificaberis in illis, & cognoſcant te ſicut & nos cognouimus, quoniā non eſt deus præter te domine. Diligenter attende, & agnoſce filium eſſe, qui magnificabitur in iudicio, dum uenerit uiuos & mortuos iudicare. Item Eſaias: Audite domus Iacob & reſidui domus Iſraël, qui egredimini ex utero, & erudimini à puero uſq; ad ſenectutē, ab initio ego ſum, & quouſq; ſeneſcatis ego ſum, ego uos feci, & ego ſuſtineo, ego remittam, ego ſuſcipiam dicit dominus. Et iterū: Ego ſum deus, præter me nō eſt alius deus, annūcians nouiſſima priuſquàm fiant. Audite me

B Iacob & Iſraël quem ego feci, ego ſum dn̄s deus tuus, & non eſt alius præter me. Item alibi: Ego ſum dominus primus, & ego nouiſſimus, & in ea quæ ſuperuentura ſunt in nouiſſimo ego ſum. Item ibi: Ego ſum deus qui te creaui, qui te audiui, & cōmuniui dextera mea. Et unitatem patris & filij aſſignās, loquitur dicens: Ego teſtis ueſter, dicit dominus deus, & puer meus tu quem ego elegi, ut ſciatis & credatis, quia ego ſum, & ante me nō fuit alius deus, & poſt me nō erit. Vnū hi, qui nō ſanè ſapiūt, eligant è duobus, aut fateantur patrem & filiū unum deū, aut ſi ſolum patrem deum eſſe contendunt, ergo illi dominus IESVS CHRISTVS deus filius, non erit deus, quia ſcriptum eſt: Ante me nō eſt alius deus, & poſt me nō erit. Si ſecundū tales ita eſt, cur Apoſtolus talia prædicat, & eundem filiū deum ſuper omnia benedictū inſinuat: quorū patres, inquit, ex quibus CHRISTVS ſecundū carnem, qui eſt ſuper omnia benedictus in ſecula. Item Eſaias dicit: Dominus deus Iſraël qui liberauit eum de Aegypto; ego ſum primus, & ego poſt hæc, & præter me non eſt deus, ſicut ego ſum qui ſtet & uocet, & præparet mihi ex quo hominem feci in hoc ſeculo. Item alibi. In te eſt deus, & neſciebamus, & nō eſt alius præter te. Tu em̄ es deus, & neſciebamus, deus Iſraël ſaluator unus deus. Nō ſunt pater & filius: ſed eſt deus in quo es dicitur. Deus pater quē aliū deum nō eſſe propheta ſæpenumero proteſtatur & Hieremias: Hic deus noſter, ait, & nō adplicabitur alter ad eum, qui inuenit omnem uiam ſciētiæ, & dedit eam Iacob puero ſuo, & Iſraël dilecto ſuo, poſt hæc in terris uiſus eſt, & inter homines conuerſatus eſt. Et in Salomone habetur: Miſerere nobis deus omnium, &

Eſaie 45.
Ad Philipp. 2.
Eſaie 46.
Eſa. 45.
Eſa. 41.
Eſa. 43.
Ad Rom. 9.
Eccle. 36.

C oſtende nobis lumen miſerationis,& immitte timorem tuũ ſuper gentes,quæ nõ exquiſierunt te,ut cognoſcãt quoniam nõ eſt alius deus,niſi tu. Item alibi.
Deut.4. Domine deus Iſraël, nõ eſt tibi ſimilis in cœlo ſurſum.Et in pſalmo: Quoniã
Pſal.17. quis deus præter dominũ,aut quis deus præter deũ noſtrũ? Et in Geneſi: Et
Gen.19. pluit dominus à domino ignem & ſulphur ſuper Sodomã & Gomorrhã, & euertit ciuitates illas.Si ſolus pater deus eſt, qui pluit ignẽ & ſulphur à domino ſuper prædictas ciuitates,uel eas auertit,quæſo reſponde. Et in Deutero.
Deut.32. Dominus ſolus deducebat eos,& non fuit cũ illis deus alienus. Et Paulus apo
Ad Rom.3. ſtolus: Vnus deus qui iuſtificat circumciſionem ex fide,& præputium per fi
2.Cor.5. dem.Et ad Corinth. Deus erat in CHRISTO,mundũ reconcilians ſibi. Et
Ad Gal.3. iterum: Non eſt deus niſi unus.Et ad Gal. Mediator aũt unius non eſt,deus
Ad Ephe.4. autem unus eſt.Et unitatem patris & filij & ſpiritus ſancti demonſtrans,Epheſijs ſcribens,ita cõfirmat: Sufferentes inuicem in charitate,ſoliciti ſeruate unitatem ſpiritus in uinculo pacis,unũ corpus & unus ſpiritus,ſicut uocati eſtis in una ſpe uocationis ueſtræ,unus dominus, una fides,unum baptiſma,unus deus. Si enim non ſanè ſapientes,unitatem fidei uoluerint ſimpliciter deſipere, ex hoc itaque teſtimonio, in uno ſpiritu poterunt ſimul patris & filij unitatẽ cõ diſcere. Patrem igitur,ut ſuperius comprehenſum eſt,in diuinis literis genitũ ꝓprie poſitũ,nec legere poſſunt penitus,nec probare,ſed quia id ipſum fides exigit chriſtiana, abſque ulla dubitatione ingenitus creditur,qui tamen ſecun-
D dum ſeriem ſcripturarũ, in filio à ſe genito,uiſus eſſe monſtrat. Cæterum placuit propter malorũ hominum infeſtationem,ut in accuſatione domini mini
In accuſantibus quæ ſint ſpectanda. ſtrorum,primo perſona,fides,uita,& conuerſatio blaſphemantiũ enucleatim perſcrutetur. Nã fides omnes actus præcedere debet, quia dubius in fide infidelis eſt,nec eis omnino eſt credendum,qui ueritatis fidem ignorant,nec recte conuerſationis uitam ducunt,quoniam tales facile & indifferenter lacerãt, & criminantur recte & pie uiuentes. Ideo ſuſpicio eorũ diſcutienda eſt primũ & corrigẽda,neque accuſatoribus ſuſpectis,uel de inimicorũ domo ꝓdeũtibus eſt credendũ. Erant enim quidam qui prius uidebantur eſſe ex nobis,ſed non erant: ſi uero eſſent ex nobis, manſiſſent utique nobiſcũ,& non conturbaſſent
Pſal.31. fratres. Exacuerunt enim,ut ait propheta, linguas ſuas ſicut ſerpentes,uenenũ aſpidum ſub labijs eorum. Quapropter hi reſpuendi ſunt, ſi incorrigibiles apparuerint,& uitandi,ne domino decipiant famulantes. State ergo dilectiſſimi ſuper uias,aſpicientes & interrogantes de ſemitis domini antiquis,& uidete quæ eſt uia bona & recta,& ambulate in ea,& inuenietis requiem animabus ueſtris. DATA XVII. CAL. MAI. ſub Adriano & Vero.

IN EPISTOLAM HYGINI ARGVMENTVM, PER IOANNEM SICHARDVM.

Commendaturus nobis humilitatem,animique ſubmiſſionem Hyginus,ut auſpicatius id faciat,à capite Chriſto rem repetit,qui cum eſſet in forma dei,non rapinam arbitratus eſt,ut eſſet deo ſimilis, ſed ſemetipſum inaniuit, forma ſerui ſumpta, in ſimilitudine hominũ conſtitutus,& figura repertus ut homo, humiliauit ſeipſum,

factus obediens uſq; ad mortem, mortem autem crucis, dicente diuo Paulo ad Philip
A penſes. Eius autem cum omnis uita, rerumq; geſtarũ ſeries, ſit nobis ad imitationem
propoſita, tamen ægre reperies aliud, in quo propius erga nos diuinæ uoluntatis affe
ctum agnoſcas, quàm quod extra omnẽ huius mundi iniuriam poſitus, uolens tamen
pro hominum ſalute, omnes calamitates ſubierit, ſuo nos exemplo inuitans, ut quo ſi
mus ſuperiores, hoc nos geramus ſubmiſſius.

PRIMA HYGINI
EPISTOLA CATHOLICA.

HYGINVS in CHRISTI nomine almæ urbis Romæ epi
ſcopus, cunctis apoſtolica fide & doctrina uigentibus, ſalu
tem. Chariſſimi, Deus filiũ ſuũ miſit in ſimilitudinem car
nis peccati, & de peccato damnauit peccatũ in carne, ut iu
ſtitia legis impleretur. Filius nõ ſecundum deitatem ſolam à
patre miſſus eſt, ſed ſecundũ carnem, quam clemẽter & pie
pro nobis aſſumere nõ dedignatus eſt. Nam quod ſemetipſum exinanita ma Ad Philip. 2.
ieſtatis ſuæ potentia, id eſt ſe filius miſerit, Apoſtolus conteſtat̃, qui ait: Semet
ipſum exinaniuit, formã ſerui accipiens, & humiliauit ſemetipſum, factus obe
diens uſq; ad mortem, mortem aũt crucis. Et Eſaias: Nõ legatus neq; angelus
ſed ipſe dominus ueniet, & ſaluabit eos. Item alibi: Palàm apparui non quæ- Eſaie 35.
rentibus me. Et Hieremias: Dereliqui domũ meam, & dimiſi hæreditatem Eſaie 65.
B meam, ueni & factus ſum illis in obprobriũ. Et in Michæa: Ecce dominus ue Hiere. 20.
niet, & cõmouebuntur montes ſub eo. Et in Zacharia: Gaude & exulta filia Zach. 2.
Sion, quia ecce uenio ego, & cõmorabor in medio tui, dicit dominus. Et Apo
ſtolus ad Timoth.: Humanus ſermo, & omni acceptione dignus, quoniam 1. Tim. 1.
CHRISTVS IESVS uenit in hũc mundũ, peccatores ſaluos facere. Et Mi
chæas: Ecce ſubito ueniet in templo ſancto ſuo dominus quem uos quæritis,
& angelus teſtamenti quem uos uultis. Et in euangelio: Non ueni uocare iu- Luce 5.
ſtos, ſed peccatores in pœnitentiam. Item alibi: Quid nobis, & quid tibi IE-
SV fili dei, ueniſti ante tempus perdere nos? Item alibi: Ego ueni ut uitam ha Matth. 8.
beant, & abundantius habeãt. Item alibi: Nemo aſcendit in cœlũ, niſi qui de Ioan. 10.
cœlo deſcẽdit, filius hominis qui eſt in cœlo. Nunquid in his tantis ac talibus
teſtimonijs, quibus ſe filius dei à ſemetipſo ueniſſe teſtatus eſt: poterit quis di
cere, ab alio, & nõ à ſemetipſo ueniſſe? dũm manifeſtũ eſt eum qui carnẽ no
ſtram dignanter aſſumpſit, uolũtarie & nõ ab alio miſſus aduenerit: nam qui
in patre manens, ubiq; potentia ſua conſiſtit, quò à patre mitteretur omnino
non habuit. Quoniam nulla pars cœlorũ ac terræ, à conſpectu patris excipi-
tur, ubi ſecundum uos à patre filius mitteretur. Et Paulus: Renouamini, in- Ad Epheſ. 4.
quit, ſpiritu mentis ueſtræ, & induite nouũ hominẽ, qui ſecundũ deum creà-
tus eſt, in iuſtitia & ſanctitate ueritatis. Et ad Hebræos: In eo enim qui paſſus
eſt, ille tentatus eſt, nam potẽs eſt ei qui tentat̃ auxiliari. Vnde ſanctæ uocatio Hebr. 2.
nis ſemper cœleſtis participes, conſiderate apoſtolũ, & pontificem confeſſio-

A tes,uideant qui ſint digni apud quos cibum capiant,quanto magis cõuenit, ab eorũ cõmunione eſſe nos immunes,quibus gratum eſſe nihil plane poteſt,niſi quod morẽ ſuum reſipiat? Et quia plerićp Chriſtianorũ grauiter ob id audirẽt,atcp aſperius in ido la loquuti,paſſim etiam exularent,iubet bono animo diem iudicij expectare,ut tanta mercedis ſpe,leuiora fiant,quæ ethnici,ridiculis ſuis dijs excæcati,in Chriſtianos ſtatuebant.

ALTERA HYGINI
EPISTOLA ATHENIENSIBVS SCRIPTA.

HYGINVS epiſcopus Athenienſibus ſalutem. Multa mihi fiducia eſt apud uos fratres,& multa gloriatio pro uobis,repletus ſum conſolatione,ſuperabundo in omni tribulatione ueſtra. Tribulor enim quando de uobis audio quod non oportet. Conſolor uero quoties ea inter uos fieri cognouero, quæ bonos Chriſtianos decet implere. Nolite fratres iugũ ducere cũ infidelibus. Vnde doctor gentium loquitur,dicens: Quæ participatio iuſtitiæ cum iniquitate,qui autem templo dei conſenſus cum idolis? Vos enim eſtis templum dei uiui, ſicut dicit dominus,quoniam inhabitabo in illis,& inambulabo,& ero illorũ deus,& ipſi erũt mihi in populos. Si eñ deus angelis peccãtibus nõ pepercit,ſed cathenis noctis in infernũ detractos,in tartarũ tradidit ad iudiciũ cruciandos reſeruari,& originali mũdo nõ pepercit,ſed octauũ Noẽ iuſtitiæ B præconem cuſtodiuit,diluuiũ mundo impiorũ inducens,& ciuitates Sodomorum & Gomorrhæorũ in cinerem redigẽs,euerſione damnauit, exemplũ eorum qui impie acturi ſunt ponens: quid putatis iniquis & impijs perſeuerantibus in nequitia eorũ erit? Iuſtum uero Loth oppreſſum à nefandorum iniuria & cõuerſatione eruit, aſpectu enim & auditu iuſtus erat, habitãs apud eos qui in diem de die animam iuſtam iniquis operibus cruciabãt. Nouit dñs pios de tentatione eripere,iniquos uero in diem iudicij cruciandos reſeruare, magis autem eos qui poſt carnẽ in concupiſcentia immunditiæ ambulant,dominationemćp contemnunt, audaces, ſibi placentes, ſectas nõ metuunt facere,blaſphemantes. Vnde enim erroris ſocietatem, uel à ſui propoſiti tramite recedentem,aut apoſtolicæ ſedis iuſſionibus inobedientem ſuſcipere nõ poſſumus,nec impedire rectẽ credentes,uel ſanctorũ patrum ſuorũ iuſſionibus obtemperantes permittimus,quia inter infideles magna debet eſſe diſtinctio. Si deus,fratres, iuſtis nõ pepercit, q d de nobis peccatoribus fieri putatis? Cuſtodite uos ab omni inquinamento carnis & corporis ut ſalui ſitis in aduentu domini. Illud autem hoc nõ lateat uos,ut ait Apoſtolus chariſſimi,quia unus dies apud deum ſicut mille anni,& mille anni ſicut unus dies,non tardat,dominus promiſit. Sed patienter agit propter uos,nolẽs aliquos perire,ſed omnes ad pœnitentiam reuerti. Adueniet autem dies domini ut fur,in qua cœlj magno impetu tranſient,elementa uero calore ſoluentur. Cũ hæc igitur omnia diſſoluenda ſunt,quales oportet uos eſſe in ſanctis conuerſationibus,& pieta-

2.ad Cor. 6.
Gen. 7.
2.Petri 2.
2.Petri 3.
1.Theſſ. 5.

C tibus? expectantes & properantes in aduentu diei, per quem cœli ardentes ſoluuntur, & elementa ignis ardore tabeſcent. Nos uero cœlũ & nouam terrã, & promiſſa ipſius expectamus, in quibus iuſtitia habitat. Deus aũt omnis gratiæ, qui uocauit nos in æternã ſuam gloriam in CHRISTO IESV, modicum paſſos ipſe perficiet, confirmabit, ſolidabitq́, ipſi gloria & imperium in ſecula ſeculorum, Amen. DATA X. CAL. MAR. Magno & Camerino COSS.

IN SOTERI EPISTOLAM, ARGVMENTVM PER IO. SICHARDVM.

DIuerſitas naturarũ in Chriſto efficit, ut proprie loquẽtes alio atq; alio modo de humana natura, atq; diuina dicãt. Eò enim quod deus eſt, in ſcripturis genitus, homo uero, factus dicitur. Ea autem prædicata, ut ſcholaſticorũ more loquar, maxime huc cõducunt, ut intelligamus de rebus diuinis circumſpecte pronunciandũ eſſe. Sunt enim omnium profeſſionũ uſq; ad carbonariam, ſolennes dicẽdi ritus, quos miſcere graue ſit piaculũ. Et ſi quælibet ars etiam mechanica, conſecrata quædam & peculiaria habet nomina, quibus inter ſe ijſdem artibus initiati utunt, multo religioſius profecto obſeruandum eſt in ſacris, ne dum illoto de tantis rebus ore loquimur, ipſis uideamur etiam cerdonibus ſtultiores, qui de artis ſuæ myſterijs, non niſi uerecunde loqui conſueuerunt.

SOTERI EPISTOLA

EPISCOPIS CAMPANIAE SCRIPTA.

D SOTER apoſtolicæ ſedis archidiaconus, Campanis omnibus ſalutem in domino. Gaudere uos oportet fratres, q͂d' diuina largiente gratia, familiares domini uocamini, eiuſq́ ſacerdotij dignitate fungimini. Nunc autẽ rogo uos, ut circa plebes uobis cõmiſſas laborare dignemini, & fructuoſos manipulos domino reportare nitamini. Paulus enim apo-
Rom.1. ſtolus de fide loquitur, ita dicens: Quod ante promiſerat per prophetas ſuos,
in ſcripturis ſanctis de filio ſuo, qui factus eſt ei ex ſemine Dauid ſecundũ car
Ad Gal.4. nem. Item ipſe ad Galatas: Poſtquam autem uenit plenitudo temporis, mi-
Ad Philip.2. ſit deus filium ſuum, natum ex muliere, factum ſub lege. Et ad Philip. In ſimili-
Pſal.30. tudinem hominũ factus, & habitu inuentus ut homo. Et Pſalm. Infirmata eſt
in paupertate uirtus mea, & oſſa mea conturbata ſunt, & ſuper omnes inimi-
cos meos factus ſum obprobriũ. Item: Obliuioni traditus ſum tanquam mor
Pſal.70. tuus à corde, factus ſum tanquam perditus. Et idem: Tanquam prodigiũ fa-
Pſal. 72. ctus ſum multis, & tu adiutor fortis. Et idem: Vt iumentũ factus ſum apud te,
Pſal.86. & ego ſemper tecum. Et idem: Mater Sion dicet homo, & homo factus eſt
Pſal.87. in ea, & ipſe fundauit eam altiſſimus. Et idem: Factus ſum ſicut homo ſine ad-
Pſal 109. iutorio, inter mortuos liber. Et idem: Et factus ſum obprobriũ illis, uiderunt
Pſal.101. me, & mouerunt capita ſua. Et idem: Vigilaui, & factus ſum ſicut paſſer ſoli-
Ioan.1. tarius in tecto. Et in euangelio: Verbũ caro factum eſt, & habitauit in nobis.

Filius

A Filius igitur ſecundũ carnem dicitur factus: nam ſecundũ diuinitatem, à patre nuſquam legitur factus, ſed genitus. Dum enim pater loquitur, filius loquitur, & cum filius loquitur, pater in illo loquens documentis cœleſtibus cõprobatur, Paulo atteſtãte, qui ait: Multis partibus, multisq; modis olim deus loquutus eſt patribus in prophetis, nouiſſime autem loquutus eſt nobis in filio. Et ut eundem filiũ, excepto patris præcepto, doceam fuiſſe loquutũ, ex Eſaiæ prophetæ uolumine proferimus documentũ. Hæc dicit dominus, in illa die ſciet populus meus, quoniam ego ſum ipſe qui loquebar in ſeruis meis prophetis, euãgelizãs auditũ pacis, & ecce adſum. Item alibi: Cogitaui & loquutus ſum & adduxi, & creaui, & feci. Et apoſtolus: An experimentũ quæritis eius qui in me loquitur CHRISTI? Et in pſalm. Loquebar in teſtimonijs tuis in conſpectu regũ, & nõ confundebar. Et ipſe dominus in euangelio cœco à ſe inluminato dicit: Et uidiſti eum & loquitur tecũ ipſe eſt: Verba quæ ego loquutus ſum uobis, ſpiritus & uita ſunt. Et ad patrẽ, ego ad te uenio, & hoc loquor in mundo. Et iterũ Iudæis dicit: Loquor uobis, & nõ audiſtis, ſi autem uenerit alius, illum audietis. Et iterũ: Hæc loquutus eſt dominus in gazophylatio, docẽs in templo, & nemo apprehendit eum, quia nondũ uenerat hora eius. Ecce in his omnibus quæ dicta ſunt, non docetur filius præcepto patris fuiſſe loquutus, ſed magis propriũ exercuiſſe in loquendo ſermonem. Eſaias quoq; propheta ait: Hæc dicit dominus, ego feci terram ſenſu meo, & hominem ſuper eam, ego ſolidaui cœlũ manu mea, ego omnibus ſyderibus mandaui ut lu-
B cerent in cœlo. Item ibi ſic dicit dominus: Qui conſtituit cœlũ & terrã, & fecit eam, ipſe finibit eam. Item alibi. Ego primus, & ego in æternũ, manus mea fundauit terram: Dextera mea ſolidauit cœlũ. Item ibi. Ego feci terram in fortitudine mea, & in brachio excelſo. Et in Hieremia: Dominus fecit terram in uirtute ſua magna, & erexit orbem terræ in ſapientia & prudentia ſua, extendit cœlum & poſuit ſonũ aquæ in cœlo. Defendite chariſſimi rogamus contra maleuolos homines inconcuſſum eccleſiæ ſtatum, ut uos CHRISTI dextera defendat in æuum. DATA NON. & Aquilino VV. CC. COSS.

Ad Heb. 1. — 2. Cor. 13. — Pſal. 118. — Ioan. 6. — Ioan. 8. — Eſaie 48. — Hiere. 51. — In uetuſtiſſimo codice deerat alterius conſulis nomen.

IN EPISTOLAM VICTORIS ARGVMENTVM, PER IO. SICHARDVM.

DE ſacramentorũ adminiſtratione non ſatis conuenerat epiſcopis Africæ, ob id poſt longas, easq; capitales diſſenſiones, res uidebatur in apertũ bellũ eruptura. Neceſſe eſt enim quotieſcunq; de rebus ſummis controuertitur, & quæ uenerari nos decebat, ſcurriliter deridenda ꝓpinemus, ut quod mutuæ inter nos concordiæ cauſſa donatũ ſit, ſimultatũ fiat ſeminariũ. Nam cũ per baptiſmi, corporisq; dominici, atq; aliarũ rerũ cõmunionẽ, Christus amicitias uellet coaleſcere, atq; in oẽm poſteritatem propagari, accidit ut inexpiabiliũ odiorũ fierent initia. Quod tũ maxime ſolet contingere, quãdo de adminiſtratione pugnatur, & uſus rei in dubio eſt. Quãobrem eos qui ꝓpriũ ſibi quendam adminiſtrationis ſacramentorũ modũ excogitauerant, abhorrentem ab Euangelij regula, hortatur Victor, ueluti in nullã orbis partem, pro hominũ ſalute nõ intentus, ut depoſitis contentionibus in gratiam redeant, potiusq; cogitent ſacramentorũ cõmoda, quàm litium ſtudioſi aucupentur cauſſas, quibus ex induſtria diſſideant.

C

VICTORIS EPISTOLA EPISCOPIS AFRICANIS SCRIPTA.

VICTOR Rom. eccleſiæ & urbis archiepiſcopus, uniuerſis
epiſcopis per Africam conſtitutis, in domino ſalutem. Sem-
per enim in æterno conſilio dei manſit, humani generis in-
cõmutabiliter præordinata reparatio, ſed ordo rerũ per do
minũ IESVM CHRISTVM temporaliter gerendarũ, di
ſpoſitiõe uerbi diuini ſumpſit exordiũ. Quapropter opor
tet uos fratres unanimes adminiculum uiciſſim ferre, in recta ergo fide, & in
ſacramentis diuinis nõ diſcrepare, ſed cõcordes eſſe. Quia licet pauci ſitis, ma
lorum comparatione, ſi tamen concordes fueritis, facilè auxiliante domino ue
ſtros inſidiatores ſuperabitis: ſi uero diſcordes, quod abſit, fueritis, nõ ſupe-
rabitis, ſed ſuperabimini. Perlatum eſt enim ad noſtram ſedem aliquos ue-
ſtrum nocere fratres uelle, & ut cadant decertare. Similiter in ſacramentis di-
ſcrepare, & ob id cõtentiones, & æmulationes inter uos fieri, à quibus diſſen
ſionibus concordare, & opem ferre uiciſſim mandamus. Nam ſi hoc agere ci
to neglexeritis, & uiciſſim recõciliari nõ ſtudueritis, ab apoſtolicæ ſedis, & to-
tius eccleſiæ cõmunione uos pellere nõ dubitetis. Nec adtenditis chariſſimi,
qualiter dominus tales per Eſaiam prophetã cõminatus eſt, dicẽs: Dominus
Eſa. 24. enim loquutus eſt uerbum hoc, luxit & defluxit terra, & infirmata eſt: de-
D fluxit orbis, & infirmata eſt altitudo populi terræ, & terra interfecta eſt ab ha-
bitatoribus ſuis, quia tranſgreſſi ſunt leges, mutauerũt ius, diſſipauerũt fœdus
ſempiternũ. Propter hoc maledictio uorabit terram, & peccabunt habitato-
res eius. Ideoq; inſaniẽt cultores eius & relinquẽtur homines pauci. Luxit uin
demia, infirmata eſt uitis, ingemuerunt qui lætabãtur corde. Ceſſauit gaudiũ
tympanorũ, quieuit ſonus lætantiũ, conticuit dulcedo cytharæ. Cum cantico
non bibent uinũ, amara erit potio bibentibus illam: Attrita eſt ciuitas uanita-
tis, clauſa eſt omnis lætitia, & translatũ eſt gaudiũ terræ. Relicta eſt in urbe ſo
litudo, & calamitas opprimet portas: Quia hæc erunt in medio terræ, in me-
dio populorũ. Quomodo ſi paucæ oliuæ quæ remanſerunt excutiantur ex
olea, & racemi cũ fuerit finita uindemia. Hi leuabunt uocem ſuam atq; lauda
bunt, cũ glorificatus fuerit dominus hinnient de mari: Propter hæc in doctri
nis glorificate dominũ, in inſulis nomen domini dei Iſraël. Et dominus in ora
Matth. 6. tione quam diſcipulos ſuos docuit orare, ait: Pater noſter qui es in cœlis, ſan-
ctificetur nomen tuum. In bonis & iuſtis hominibus, ſanctificatur nomen
domini, & in malis, blaſphematur. Et ipſa per ſe ueritas ait: Si offers mu-
Matth. 5. nus tuum ad altare, & recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid aduer
ſum te, relinque ibi munus tuum ante altare, & uade prius reconciliari
fratri tuo, & poſtea offeres munus tuum. Nullis uero liceat doctri
nam euangelicã deſerere, & ſacerdotali honore gaudere.

DATA CAL. SEPTEMB. Laterano &
Rufino V V. C C. C O S S.

IN ZEPHYRINI EPISTOLAM, ARGVMENTVM PER IO. SICHARDVM.

A IN legibus non ſolũ ueteribus,ſed & noſtratibus cautum eſt,ne quicꝗ nobis aut in
rem,aut in dignitatem hominis permittamus liberius,prius quàm ſit iudicio de his
pronunciatũ. Et cum in primis hoc ſit legum ingeniũ,ut uno ore omnibus loquãtur:
Erant qui Chriſtianis hoc negari contenderent,tanquam his quos, cum nouam & in
ſpeciem ridiculam religionem inueherent,merito ſuo dij hominesꝗ odiſſent. Atque
ob id à nummarijs quibuſdã iudicibus,prædæ inhiantibus, conductitij quidã accuſa-
tores,& circũforanei allegabantur,qui ſimul atꝗ in uulgus abſurdũ aliqď cõmentũ,
domi per inſidias cõfictum,ſparſiſſent de Chriſtianis , in eorum fortunas mox fiebat
impetus,qui nõ modo criminũ nõ fuerant cõuicti,ſed ne litis quidẽ eſſet dies denun-
ciata. Appellat Zephyrinus leges diuinas ac humanas,quibus tanquã uinculis cũ pu
blica tranquillitas confirmetur, non licere ait,ut eijciantur malis modis , mulctentur
fortunis,cõijciantur in carceres,quales quales fuerint profeſſione, niſi de criminibus
iam ante conſtiterit. Et quia tot eſſent ubiꝗ paratæ inſidiæ pres byteris etiã innocen-
tibus & eruditis,facile ſuſpicans quid demũ eſſet futurũ de indoctis,& quorũ uitæ ra
tio non conſtaret , admonet idẽ ut in electione nouorũ presbyterorũ ſint circumſpe-
cti,adhibeantꝗ iudicium,ne parum eruditos huc loci prouehant,aut indignos. Vel-
lem equidem uel ſero paterentur ſibi epiſcopi noſtræ tempeſtatis perſuaderi,ut adui-
gilarent quoad fieri poſſet,ne ſine delectu obuiũ quenꝗ in presbyterorũ numerũ re-
ferrent, quibus, dicã libere, cum debemus optimarũ quarumꝗ rerum interitũ , tum
& ipſi epiſcopi contemptũ, durius hoc fortaſſis eſt,at uerum,in quem , dum gratio-
ſi ſtudent uideri & clementes nimiũ, inciderunt. Quod ergo pro temporis ratione à
Zephyrino de eruditione & uitæ innocentia eſt dictũ,quid prohibet quo minus no-
ſtri ſeculi rationem cõſiderantes ,de numero ſtatuatur? Quis enim nõ uidet miniſtro-
B rum numerum,hoc enim eſt eorũ nomen in ſacris receptũ,propemodũ creuiſſe ultra
eorum numerũ quibus inſeruire debebãt? At hic interim uſꝗadeo nihil eſt uidere ſer
uile,ut ipſis ſint aliquando tyrannis nocentiores,mentiar uero niſi ſatis hoc ille ſtatus
rerũ per ſe clamet. Olim multitudo principũ Cariam,hodie ſacrificulorũ indoctorũ,
totum fermè orbem in bella cõiecerat, à quibus ita nos aſſeruit bonus quidã genius,
ut uideantur de integro capitalius exoritura,niſi tandem epiſcopi hoc eſſe incipiant,
quod nomine præ ſe ferunt.

ZEPHYRINI EPISTOLA DE PATIENTIA CATHOLICA.

ZEPHYRINVS Romanæ urbis archiepiſcopus,omnibus
fratribus per Aegyptũ in domino militantibus, Salutem.
Tantã à domino huius ſanctæ ſedis & apoſtolicæ eccleſiæ
fundatore,& beato Petro principe apoſtolorũ, accepimus
fiduciam,ut pro uniuerſali, CHRISTI ſanguine redempta
eccleſia,impigro laboremus affectu,& omnibus domino fa
mulantibus ſuccurramus,& cunctis pie uiuentibus apoſtolica autoritate opẽ
feramus . Omnes qui in Chriſto uolunt pie uiuere,neceſſe eſt,ut ab impijs &
diſſimilibus patiantur,tanquam ſtulti & inſani,ut meliores & purgatiores ef-
ficiantur,qui temporalia perdunt,ut percipiant æterna. Eorũ uero deſpectio,
& irriſio in ipſos retorquebitur qui eos affligunt,& contumelijs afficiunt,cum

C & abundantia corū in egeſtatem,& ſuperbia tranſierit in confuſionem. Nunciatum eſt enim nobis per apocryſiarios ueſtros,quoſdā fratrū noſtrorū,epiſcoporū uidelicet,ab eccleſijs & ſedibus proprijs pelli, ſuaq; eis auferri ſupellectilia,& ſic nudos & expoliatos ad iudicia uocari,quod omni ratione caret, cū ſtatuta Apoſtolorū,eorumq; ſucceſſorū, & præcepta imperatorū,ac cōſtitutiones legum idipſum prouideant,& apoſtolicæ ſedis autoritas idipſum fieri nolit. Præceptū eſt ergo in antiquis ſtatutis,epiſcopos electos atq; ſuis rebus expoliatos,eccleſias ꝓprias recipere,& primo ſua omnia eis reddi,& demum ſi quis eos iuſte accuſare uoluerit,æquo periculo facere: Iudices eſſe decernentes epiſcopos recta ſapientes,& in eccleſia conuenientes, ubi teſtes eſſent ſingulorū qui oppreſſi uidebantur,nec prius eos reſpōdere debere,quàm omnia ſua eis & eccleſijs eorū legibus integerrime reſtituātur. Nec mirū fratres,ſi uos perſequuntur,cum caput ueſtrum CHRISTVM dominum noſtrum,uſq; ad mortem ſint perſequuti, ipſæ tamen perſequutiones patienter portandæ ſunt,ut eius diſcipuli eſſe cognoſcamini, ꝓ quo & patimini. Vnde & ipſe ait: Beati qui perſequutionem patiuntur propter iuſtitiam. His ſuffulti ſuffragijs nō multū debemus timere obprobriū hominū,neque eorū exprobrationibus uinci, quoniam hoc nos dominus iubet, per Eſaiam prophetam dicens: Audite me qui ſcitis iudiciū populus meus,in quorum cordibus lex mea eſt. Nolite timere obprobriū hominum,& blaſphemias eorum ne timeatis. Conſiderantes quod in pſalmo ſcriptū eſt: Nōnne deus requiret iſta? ipſe enim nouit abſcōdita cordis,& cogitationes taliū hominū,quoniā uanæ ſunt. Vane autem loquutus eſt unuſquiſq; ad proximum ſuum,labia doloſa, & in corde loquuti ſunt mala. Qui dixerunt,lingua à nobis ſunt, quis noſter eſt dominus? Nam ſi hæc in memoria retinerent, minime ad tantam proſilirent iniquitatem. Non enim propter probabilem & paternā doctrinam hoc faciūt,ſed ut ſuam exerceant in ſeruos dei uindictam. Scriptum eſt nanq;: Viæ ſtulti recta in oculis eius, & ſunt uiæ quæ uidentur hominū iuſtæ,nouiſſima autem earū deducūt ad mortem. Nos enim qui hæc patimur iudicio dei,hæc reſeruare debemus,qui reddet unicuiq; ſecundū opera eius,qui etiam miniſtros ſuos intonuit dicens: Mihi uindictam ego retribuā. Vos enim in recta fide & operibus,bona uoluntate ſuccurrite uiciſſim, nec aliquis à ſupplemento fratri ſubtrahat manum,quoniam in hoc,ait dominus, cognoſcent omnes quia mei eſtis diſcipuli,ſi dilectionem habueritis ad inuicē. Vnde & ipſe per prophetam loquitur dicens: Ecce quàm bonū & quàm iocundū habitare fratres in unum. Spiritali dico habitaculo, & concordia quæ in deo eſt & unitate fidei,huius delectabilis ſecundū ueritatem inhabitaculi,qui uidelicet in Aaron magis decorabatur,atque ſacerdotalem induentibus dignitatem,ſicut unguentum ſuper caput principalem intellectū irrigans,& uſq; ad ipſam extremam ſcientiam deducens. In hoc enim habitaculo benedictionis æternā uitam promiſit dominus. Huius igitur propheticæ uaticinationis meritum amplectentes,præſentem fraternam ſyllabam extrahentibus bonū eſt detrahere, aut

Accuſandi ſunt in integrum reſtituendi.

Matth. 5.

Eſaiæ 51.

D

Pſal. 43.

Prouer. 12.

Ioan. 13.

A aut* Paulo ſecundũ uulgarẽ fabulã excutere palàm. Abſit,nõ ſunt noſtra iſta, * hæc em̃ auertat diuinitas,iuſto iudicio dei plerunq; peccatoribus poteſtas ſit qua ſanctos ipſius perſequantur, ut qui ſpiritu dei iuuantur & aguntur,fiant per laborum exercitia clariores,ipſis tamen qui eos perſequuntur,atq; detrahunt, erit proculdubio,uæ uæ uæ illis qui detrahunt ſeruis dei,quia detractio eorum ad eum pertinet, cuius miniſterium agunt & uice funguntur. Oramus autem oſtiũ circũſtantiæ,qui neminem perire, aut labijs ſuis pollui uolumus eorũ moribus imponi,& uerbũ minime nociuũ concipere,nec ore proferre. Vnde & dominus per prophetã loquitur,dicens: Dixi cuſtodiam uias meas ut nõ delinquam in lingua mea. Dominus omnipotens,& huius unigenitus filius,& ſaluator noſter IESVS CHRISTVS,hoc uobis tribuat incitamentum,ut omnibus uiribus quibus poteſtis ſuccurratis, & eorum,ut dignũ eſt, iniurias,ueſtras æſtimetis,maximũ adminiculũ eis uerbis & factis præbeatis, ut eius diſcipuli inueniamini ueri,qui fratres ut ſe,omnibus diligere præcepit. Ordinationes uero presbyterorũ & leuitarũ tempore congruo, & multis coram aſtantibus ſolenniter agite,& ꝓbabiles ac doctos uiros ad hoc opus conſtituite,ut de eorum ſocietate & adiumento plurimũ gaudeatis. Ponite indeſinenter corda ueſtra in uirtute dei,& enarrate hæc & cætera diuina uerba in progenies alteras,quoniam hic eſt deus noſter in æternum,& ipſe reget nos in ſecula. DATA VIII. CAL. NOVEMB. Saturnino & Gallicano, CC.

Boni & docti debent eligi in presbyteros.

B IN EPIST. VRBANI ARGV. PER IO. SICH.

IN hunc uſque diem fuere Chriſtianis inter ſe omnia cõmunia, eo modo quẽ Acta apoſtolorũ præſcribũt,nempe ut uendentes agros ac poſſeſſiones,id precij quod ex rebus diuenditis cõflauerant,pro ſe quiſq; in mediũ proferret,ne eſſet uſpiam gentium quod cogitationes Chriſto per omnia deſtinatas auerteret. Auſus eſt Vrbanus quàm feliciter ipſe uiderit,nõnihil immutare hic,id tamen quod exiſtimauit bono futurum Chriſtianis,& nõ precium agrorũ in cõmunem uſum, ut ſolitum eſt fieri, deferri, ſed agros ipſos ſatius putat incorporari,hoc enim uerbo utar,eccleſijs,ut nõ ſolum diurnos ex his caperent fructus,ſed & contra ingruentem rerũ penuriam, quod forte poterat accidere,eſſent annuo prouentu ſecuri. Epiſcopos aũt tanquam patres familias conſtituerunt,qui diuiderent ea quæ annuo prouenirẽt pro cuiuſq; uſu. Hic, ut opinor,nõ eſt difficile cõiectatu,qui factũ fuerit ut ſenſim ueteri obliterato more, omnia illa apud paucos quoſdam ſubſederint,atq; eiuſmodi plerunq; ad quos ſi recte agerentur omnia,ne quidem eorũ minima portio peruenire debebat. Apparet & hic niſi fallor,ratio,qua ſpes fiat poſſe quædam longe lateq; à ueteri inſtituto delapſa, reuocari ad frugem.

VRBANI EPISTOLA
DE RERVM COMMVNIONE.

VRBANVS epiſcopus,omnibus Chriſtianis in ſanctificatione ſpiritus,in obedientiam & aſperſionem ſanguinis CHRISTI, ſalutẽ. Decet omnes Chriſtianos chariſſimi,ut eum imitentur cuius nomen ſortiti ſunt. Quid ꝓdeſt,fratres mei,ait Apoſtolus Iacobus,ſi

C fidē quis dicat ſe habere, opera autem nō habeat. Nolite plures magiſtri fieri
Iaco. 3. fratres mei, ſciētes quoniā maius iudiciū ſumpturi ſimus, in multis em̄ offendi
mus omnes, qui ſapiens & diſciplinatus eſt, inter uos oſtēdat ex bona conuer
ſatione operā ſuam in manſuetudine ſapientiæ. Scimus uos nō ignorare quia
hactenus uita cōmunis inter bonos Chriſtianos uiguit, & adhuc gratia dei ui-
get, & maxime inter eos qui in ſorte dei ſunt electi, id eſt clericos, ſicut in acti-
Act. 4. bus apoſtolorū: Multitudinis autem credentium erat cor & anima una, nec
quiſquam eorū quæ poſſidebat, aliquid ſuum eſſe dicebat, ſed erāt illis omnia
communia, & uirtute magna reddebāt apoſtoli teſtimonium reſurrectionis
IESV CHRISTI domini, & gratia magna erat in omnibus illis. Neq; enim
quiſquam egens erat inter illos. Quotquot enim poſſeſſores agrorum aut do
morum erant, uendentes afferebant precia eorū quæ uendebant, & ponebāt
ante pedes apoſtolorū. Diuidebantur autem ſingulis prout cuiq; opus erat.
Ioſes autem qui cognominatus eſt Barnabas ab apoſtolis, quod eſt interpre-
Ioſes Barnabas dictus. tatum, filius conſolationis, Leuites, Cyprius genere, cū haberet agrum, uen-
didit illum, & attulit preciū, & poſuit ante pedes apoſtoli, & reliqua. Viden-
tes autem ſacerdotes ſummi, & alij, atq; leuitæ, & reliqui cōfideles, plus utilita-
tis poſſe afferre, ſi hæreditates & agros quos uendebant, eccleſiis, quibus præ-
ſidebant epiſcopi, traderent, eò quod ex ſumptibus eorum, tam præſentibus
quàm futuris temporibus, plura & elegantiora poſſent miniſtrare fidelibus,
D cōmunem uitam ducentibus, quàm ex precio ipſorum, cœperunt prædia &
Matrices eccleſiarum. agros, quos uēdere ſolebāt, matricibus eccleſijs tradere, & ex ſumptibus eorū
uiuere. Ipſæ uero res in ditione ſingulorū parheciarum epiſcoporum, qui lo-
cum tenent apoſtolorū, erant & ſunt uſq; adhuc, & futuris ſemper debent eſſe
temporibus. E quibus epiſcopi & fideles diſpenſatores eorū, omnibus cōmu-
Epiſcopi diſpēſatores erāt rerū cōmunium. nem uitam degere uolentibus, miniſtrare cuncta neceſſaria debent, prout me
lius potuerint, ut nemo in eis egens inueniatur. Ipſæ enim res fideliū oblatio-
nes appellantur, quia domino offeruntur. Non ergo debent in alijs uſibus q̄
eccleſiaſticis, & prædictorū Chriſtianorū fratrum, uel indigētium conuerti,
quia uota ſunt fideliū, & precia peccatorū, atq; ad prædictū opus explendum
domino tradita. Si quis autem, quod abſit, ſecus egerit, uideat ne damnationē
Res eccleſiarū quò debeāt inſumi. Ananiæ & Saphiræ percipiat, ut reus ſacrilegij efficiatur, ſicut illi fuerunt, qui
precia prædictarū rerū fraudabāt, de quibus legitur in Apoſtolorū actibus.
Vir autem quidam, nomine Ananias cum Saphira uxore ſua, uēdidit agrum
& fraudauit de precio agri, conſcia uxore ſua, & afferēs partem quandam, ad
pedes Apoſtolorū poſuit. Dixit autem Petrus Ananiæ: Cur tentauit ſatanas
Act. 5. cor tuum mentiri ſpiritui ſancto, & fraudare de precio agri? Nonne manens
tibi manebat, & uenundatum in tua erat poteſtate? non es mentitus homini-
bus, ſed deo. Audiens autem Ananias hæc uerba, cecidit & expirauit, & fa-
ctus eſt timor magnus in omnes qui audierant. Surgētes autem iuuenes amo-
uere eum, & efferentes ſepelierunt. Factum eſt quaſi horarū trium ſpacium,
& uxor ipſius, neſciens quod factum fuerat, introiuit. Reſpondit autem ei Pe-
trus:

A trus: Dic mihi ſi tanti agrum uendidiſtis? At illa dixit: Etiã, tanti. Petrus autem ad eam: Quid utiq; cõuenit uobis tentare ſpiritum domini? Ecce pedes eorum qui ſepelierunt uirum tuũ, ad oſtium & efferent te. Confeſtim cecidit ante pedes eius & expirauit. Intrantes aũt iuuenes, inuenerunt illam mortuã, & extulerunt ad uirum ſuum. Et factus eſt timor magnus in uniuerſam eccleſiam, & in omnes qui audiebant hæc. Hæc fratres ualde cauẽda ſunt & timenda, quia res eccleſiæ nõ quaſi propriæ, ſed ut communes, & domino oblatæ, cum ſummo timore nõ in aliò quàm in præfatos uſus ſunt fideliter diſpenſandæ, ne ſacrilegij reatum incurrant, qui eas inde abſtruũt quò traditæ ſunt. Et quod peius eſt, anathema maranatha fiant, & ſi nõ corpore ut Ananias & Saphira fecerunt, qui mortui ciciderunt, anima tamen quæ potior eſt corpore, mortua & alienata à conſortio fidelium cadat, & in profundum Baratri labatur. Vnde attendendũ eſt omnibus, & fideliter cuſtodiendum, & illius uſurpationis contumelia depellenda, ne prædia ſecretis cœleſtibus dicata, à quibuſquam inruentibus uexentur. Quod ſi quis fecerit, poſt debitæ ultionis ſacrimoniam, quæ erga ſacrilegos iure promenda eſt, perpetua damnetur infamia, & infernali carceri tradatur, aut exilio perpetuæ deportationis uratur, Quoniam iuxta Apoſtolum tradere oportet huiuſmodi hominem ſatanæ, ut ſpiritus ſaluus ſit in die domini. Memoratis ergo augmentationibus ac cultibus, in tantũ eccleſiæ, quibus epiſcopi præſidẽt, domino adminiculante creuerunt, & in tantis maxima pars earũ abundat rebus, ut nullus ſit in eis com- *1. Corin. 5.*

B munem uitam agens indigens, ſed omnia neceſſaria ab Epiſcopo, ſuiſq; miniſtris percipit. Ideo ſi aliquis extiterit, modernis aut futuris tẽporibus, qui hoc auellere nitatur, iam dicta damnatione feriatur de ſede epiſcopi. Quod autem ſedes in epiſcoporũ eccleſijs excelſæ conſtitutæ & præparatæ inueniunt in throno, ſpeculationem & poteſtatem iudicandi & ſoluendi atque ligãdi, à domino ſibi datam materiem docent. Vnde ipſe ſaluator in euangelio ait: Quæcunq; ligaueritis ſuper terram, erunt ligata & in cœlo. Et alibi; Accipite ſpiritũ ſanctum, quorũ remiſeritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta erunt. Ideo iſta prætulimus chariſſimi, ut intelligatis poteſtatẽ epiſcoporum ueſtrorũ, in eiſq; dominũ ueneremini, & eos ut animas ueſtras diligatis: & quibus illi nõ cõmunicant, nõ cõmunicetis: & quos eiecerint, non recipiatis. Valde eñi timenda eſt ſententia epiſcopi, licet iniuſte liget, quod tamen ſummopere præuidere debet. Vos aũt hortantes monemus omnes qui Chriſtianitatem ſuſcepiſtis, & à CHRISTO uocabulũ chriſtianum ſuſcepiſtis, ne in aliquo chriſtianitatem ueſtram irritam faciatis, deſponſionem, quam domino in baptiſmo feciſtis, firmiter teneatis, ne reprobi, ſed cõdigni coram eo inueniamini. Et quicunq; ueſtrum cõmunem uitam ſuſceptã habet, & nouit ſe nihil propriũ habere, uideat ne pollicitationẽ ſuam irritam faciat, ſed hoc qđ domino eſt pollicitus, fideliter cuſtodiat, ne damnationem, ſed præmium ſibi adquirat: quoniam ſatius eſt non uouere, quàm uotum prout melius poteſt, nõ perficere: grauius enim puniuntur, qui uotum fecerũt, aut fidem percepe

Epiſcoporũ ſedes quia altiores ſunt, admoneant eos ſpecula.

Votũ paupertatis hinc habet à presbyteris originem.

C runt,& uotum nō perfecerunt,aut male uitam finierunt,quàm illi qui ſine uoto aut fide mortui ſunt,& tamen bona egerūt opera. Ad hoc enim ſenſum rationabilem naturæ munere & ſecundum natiuitatis reparationē ſuſcepimus, *Ad Coloſſ.3.* ut ſecundū Apoſtolū,magis quæ ſurſum ſunt ſapiamus, nō quæ ſuper terrā, quia ſapientia huius mundi,ſtultitia eſt apud deum. Quid aūt ſuadet,chariſſimi,ſapientia huius ſeculi,niſi nocitura quærere,& amare peritura,negligere ſalutaria,pro nihilo reputare perpetua? Cupiditatē cōmendat,de qua dicitꝰ radix omniū malorū eſt cupiditas,quæ in primis hoc malum habet,quod dum ingerit tranſitoria, abſcondit æterna,& dum foris poſita conſpicit, intra ſe latentia non introſpicit,& dū aliena quærit,ſectatori ſuo ſemetipſum reddit alienum. Ecce quid ſuadet ſeculi ſapiētia, uiuere in delitijs. Vnde dicitur: Vidua quæ in delicijs eſt, uiuēs mortua eſt. Suadet ergo molliſſimis ſuauitatibus peccatis, uicijs, & flammis nutrire carnem, cibi & uini intemperātia animā premere,ac uitam ſpiritus intercludere,& cōtra ſe hoſti ſuo de ſe gladiū miniſtrare. Ecce quid ſuadet ſeculi ſapientia: ut qui boni facti ſunt, mali eſſe malint, & per errorem mentis,fieri etiam ſtudeant peccatores,& nō cogitant illam terribilem dei uocem,cum exurentur peccatores ſicut fœnū. Omnes enim fideles per manus impoſitionē epiſcoporū, ſpiritū ſanctum poſt baptiſmū accipere debēt,ut pleni Chriſtiani inueniātur. De ſpiritu ſancto accipimus ut ſpiritales efficiamur,quia animalis homo nō percipit ea quæ ſunt ſpiritus dei,quia cum ſpiritus ſanctus infunditur cor fidele ad prudentiam,ad cōſtantiam dilatatur.

D De ſpiritu ſancto accipimus, ut ſapiamus inter bonū malumcꝫ diſcernere, iuſta diligere, iniuſta reſpuere, ut malitiæ ac ſuperbiæ repugnemus, ut luxuriæ ac diuerſis illecebris,& fœdis indignisqꝫ cupiditatibus reſiſtamus. De ſpiritu ſancto accipimus, ut amore & gloriæ ardore ſuccenſi, erigere è terris mentē ad ſuperna & diuina ualeamus. DATA NON. SEPTEMB. Antonio & Alexandro VV. CC. COSS.

SAPIENTIA CARNIS.

1. ad Timo. 5.

Manuum impoſitio poſt baptiſmū hodie appellatur confirmatio.

IN EPIST. PONTIANI ARG. PERIO. SICHAR.

PAcis cōmoda enumerat in hac epiſtola Pontianus, atqꝫ ad eam nos ſummo ſtudio hortatur. Eò quod angelorū hanc fuiſſe uocem in ſacris legamus, Gloria in excelſis deo, & in terra pax hominibus bonæ uoluntatis, ut quam Chriſtus uoluerit nobis unice cōmendatam. Præterea de officio epiſcopi in fine pauca quædam dicit, quæ abunde declarant, quàm ſint alia ingreſſi uia ueteres illi & germani pontifices atque noſtri.

PONTIANI EPISTOLA CATHOLICA.

PONTIANVS ſanctæ & uniuerſalis eccleſiæ epiſcopus, omnibus recte deum colentibus, & diuinum cultum amantibus, ſalutē. *Lucæ 2.* Gloria in excelſis deo, & in terra pax hominibus bonæ uoluntatis. Hæc uerba chariſſimi nō hominū ſunt, ſed angelorū, & nō hu

A manoſenſu excogitata, ſed ab angelis in ortu ſaluatoris adnunciata. Quibus indubitanter ab omnibus intelligi poteſt, qđ nõ malæ uoluntatis, ſed bonæ, pax ſit à domino data. Vnde & dominus per prophetam loquitur, dicens: Quàm bonus deus Iſraël, his qui recto ſunt corde. Mei autem penè moti ſunt Pſal.72. pedes, penè effuſi ſunt greſſus mei, quia æmulatus ſum contra iniquos pacem impiorũ uidens. De bonis uero ipſa per ſe ueritas ait: Beati mũdo corde, quoniam ipſi deum uidebunt. Mundi enim non ſunt corde, qui mala cogitant, aut Matth.5. nociua aduerſus fratres ſuos, quia nihil mali uult qui fidelis eſt. Fidelis ergo homo magis amat audire quæ oportet, quàm dicere quæ nõ oportet. Et ſi quis fidelis eſt, uideat ne male loquatur, aut cuiquam inſidias ponat. In hoc ergo diſcernuntur filij dei, & filij diaboli: filij nanq; dei, ſemper cogitant & agere contendunt quæ dei ſunt, & fratres indeſinenter adiuuant, & nulli nocere uolũt, & filij diaboli econtra mala & nociua ſemper meditantur, quia opera eorum mala ſunt. De quibus loquitur dominus per Hieremiã prophetã, dicens: Loquere iudicia mea cum eis ſuper omni malitia eorum, propterea iudico adhuc uobiſcum, ait dominus, & cum filijs ueſtris diſceptabo. Ecce ego fingo cõtra Hiere.18. uos malum, & cogito contra uos cogitationem. Hæc, fratres, ualde ſunt timenda, & ab omnibus cauenda, quoniam ſuper quem iudiciũ dei ceciderit, non exiet impunitus. Et ideo unuſquiſq; præuideat, ne hoc machinetur aut agat in fratrẽ, qđ ipſe pati noluerit, & nec in ſuſpicionẽ ueniat homo fidelis, ut dicat

B aut faciat ea quæ pati nõ uult. Vnde ſuſpectos aut inimicos, aut facile litigantes, & eos qui nõ ſunt bonæ conuerſationis, aut quorũ uita eſt accuſabilis, & qui rectam nõ tenent & docent fidem accuſatores, & anteceſſores noſtri apoſtolica repulerũt autoritate, & nos ſubmouemus, atq; temporibus futuris excludimus, ne libẽter labi poſſint, quos nos tenere & ſaluare debemus, ne, qđ abſit, prædictũ dei iudiciũ, nõ tantum ſuper utroſq; ueniat, ſed nos eorum uitio, quod deus auertat, pereamus. Scriptum eſt enim: Rectorem te poſuerũt, curam illorũ habe, ut læteris propter illos, & ornamentũ gratiæ accipias coronam, & dignationem conſequaris correctionis, uerbum enim nequam immutabit cor, ex quo quatuor partes oriũtur, bonum & malũ, uita & mors, & Eccl.32. dominatrix eſt aſſidua lingua. Pro talibus prædicti uitandi admodum ſunt, & priuſquam prædictæ enucleatim examinentur opiniones, & ab eis alieni inueniantur, nõ ſunt ſuſcipiendi: quoniã ſacrificiũ ſalutare eſt attendere mandatis, & diſcedere ab omni iniquitate, beneplacitũ eſt domino recedere ab omni iniquitate, & laudatio, recedere ab iniuſtitia. Quoniam ſcriptũ eſt: Dilige proximum, & coniunge fidem cum illo, quoniã ſi denudaueris abſconſa illius, nõ Eccl.27. proſequeris poſt eum. Sicut enĩ homo qui perdit amicum ſuum, ſic qui perdit amicitiã proximi ſui. Et ſicut qui dimittit auẽ de manu ſua, ſic qui dereliquiſti proximũ tuum, & nõ eum capies: Nõ illũ ſequaris, quoniã longe abeſt: Effugit enim quaſi caprea de laqueo, quoniã uulnerata eſt anima illius. Vltrà eum non poteris colligare, & maledicta eſt concordia. Denudare autem amici myſteria, diſpenſatio eſt animæ infidelis. Annuẽs oculo fabricat iniqua, & nemo

C eum abijciet. In conſpectu oculorū tuorū conculcabit os ſuū, & ſuper ſermo-
Eccl.27. nes tuos admirabitur. Nouiſſime autem peruertet os ſuum, & in uerbis tuis
dabit ſcandalū: Multa audiui, & nō coæquaui ei, & dominus odiet illū. Qui
in altum mittit lapidē, ſuper caput eius cadit, & plaga doloſi diuidet uulnera.
Qui fodit foueam, decidet in illam: & qui ſtatuit lapidem proximo, offendit
in eo, & qui laqueum alij ponit, peribit in illo. Facienti nequiſſimū conſiliū ſu-
per ipſum deuoluetur, & nō agnoſcet unde adueniat illi. Illuſio & imprope-
rium ſuperborū & uindicta, ſicut leo inſidiabitˀ illi. Laqueo peribunt, qui ob-
lectantur caſu iuſtorū: dolor aūt conſumet illos ante quàm moriantur. Ira &
Eccl.28. furor utraq; exercrabilia, & uir peccator cōtinens erit illorum. Qui uindicari
uult, à deo inueniet uindictā, & peccata illius ſeruans ſeruabit. Relinque ꝓxi-
mo tuo nocenti te, & tunc deprecanti tibi peccata ſoluentur. Homo homini
ſeruat iram, & à deo quærit medelam? In hominem ſimilem ſibi nō habet mi
ſericordiam, & de peccatis ſuis deprecatur altiſſimum? Ipſe dū caro ſit, ſeruat
iram, & propiciationē petit à domino. Quis exorabit pro delictis illius? Me-
mento nouiſſimorum, & deſine inimicari, tabitudo enim & mors imminēt in
mandatis. Memorare timorem domini, & nō iraſcaris proximo. Memorare
teſtamenti altiſſimi, & deſpice ignorantiā proximi. Abſtine te à lite, & minues
peccata. Homo enim iracundus incendit litem, & uir peccator turbabit ami-
D cos, & in medio pacem habentiū immittet inimicitiam. Secundū enim ligna
ſyluæ, ſic ignis exardeſcet, & ſecundum uirtutem eius hominis iracundia illius
erit, & ſecundum ſubſtantiam ſuam exaltabit iram ſuam. Certamen ſeſtinatū
incendit ignem, & lis feſtinans effundit ſanguinem, & lingua teſtificans ad-
ducet mortem. Si ſufflaueris quaſi ignis exardebit, & ſi ſpueris ſuper illam ex-
tinguetur, & utraq; ex ore proficiſcuntur. Suſurro & bilinguis maledictus,
multos enim turbauit pacem habentes. Lingua tertia multos commouit, & di-
ſperſit illos de gente in gētem. Ciuitates munitas diuitum deſtruxit, & domos
magnatorū effodit. Virtutes populorū cōcidit, & gētes fortes diſſoluit. Lin-
gua tertia mulieres uiratas eiecit, & priuauit illas de laboribus ſuis. Qui reſpi-
cit illā nō habebit requiē, nec habebit cū quo requieſcat. Flagelli plaga liuorē
facit, plaga autem linguæ comminuit oſſa. Multi ceciderunt in ore gladij, ſed
non ſic quomodo qui interierit per linguam ſuam. Beatus qui tectus eſt à lin-
gua nequā, & qui in iracundiam illius non tranſiuit, & qui non adtraxit iugū.
Vinculum illius uinculum æreum eſt, mors illius mors nequiſſima, & utiles
potius infert quàm illa. Perſeuerātia illius non permanebit, ſed obtinebit uias
iniuſtorum, & flamma ſua non comburet iuſtos. Qui derelinquit deum inci-
dunt in illā, & exardeſcet in illis, & nō extinguetur, & immittetur in illos quaſi
leo, & quaſi pardus lædet illos. Sepi aures tuas ſpinis, & noli audire linguā ne-
quam, & ori tuo fac oſtia, & ſeras auribus tuis. Aurum tuum & argentū con-
fla, & uerbis tuis facito ſtaterā, & frenos ori tuo rectos, & adtende ne forte la-
baris in lingua tua, & cadas in conſpectu inimicorum inſidiantium tibi, & ſit
caſus tuus inſanabilis in mortem. Nō tardes cōuerti ad dominum, & ne diffe-
ras de

A ras de die in diem. Subito em̃ ueniet ira illius, & in tempore uindictæ diſperdet te. Noli anxius eſſe in diuitijs iniuſtis, nihil enim proderũt tibi in die obductionis & uindictæ. Nõ uentiles te in omnẽ uentũ, & non eas in omni uia, ſic enim peccator probatur duplici lingua. Eſto firmus in uia dei, & in ueritate ſenſus tui & ſcientia, & proſequatur te uerbum pacis & iuſtitiæ. Eſto manſuetus ad audiendum uerbum ut intelligas, & cum ſapientia fer reſpõſum uerũ, Si eſt tibi intellectus, reſponde proximo, ſin autẽ, ſit manus tua ſuper os tuũ, ne capiaris in uerbo indiſciplinato & confundaris. Honor & gloria in ſermone ſenſati, lingua imprudẽtis ſubuerſio ipſius. Nõ appelleris ſuſurro, & lingua tua capiaris, & confundaris, ſuper furem enim cõfuſio & pœnitentia, & denotatio peſſima ſuper bilinguẽ. Suſurratori aũt odium & inimicitia & contumelia, iuſtifica puſillum & magnũ ſimiliter. Noli fieri pro amico inimicus proximo, improperium enim & contumeliam malus hæreditabit, & omnis peccator inuidus & bilinguis. Nõ extollas te in cogitatione animæ tuæ ſicut taurus, ne forte elidatur uirtus tua per ſtultitiam, & folia tua comedat, & fructus tuos perdat, & relinquaris uelut lignũ aridũ in heremo. Anima enim nequam diſperdet qui ſe habet, in gaudiũ inimici dat illũ, & deducet in ſortem impiorũ. Chariſſimi oppreſſos erigere ſtudete, & neceſſe habentes ſemper adiuuate, quoniã qui fratrẽ derelictũ leuat, adprehẽſum eripit, mœrentẽ cõſolatur, ab illo ſibi retribui cui totũ impendit non dubitet, qui ait: Quod uni ex minimis Prouer. 10.

B meis feciſtis, mihi feciſtis. Talia enim bona indeſinenter agere ſtudete, ut fructum boni operis & hic conſequamini, & in futuro gratia dei perfruamini, quatenus cœleſtis regni aulã introire poſtea mereamini. DATA III. CAL. MAII. Seuero & Quintiano VV. CC. COSS.

IN EPIST. ANTHERI ARGVMENTVM PER IOANNEM SICHARDVM.

QVemadmodum non eſt ſitum in cuiuſuis poteſtate, ſeipſum ultro pro epiſcopo eccleſijs obtrudere, ita ſi uitæ ſanctimonia, & eruditionis adiumento, demũ populi ſuffragijs fretus quiſpiam in hunc locum peruenerit, non poterit, integra ſaltem officij ſemel ſuſcepti dignitate, ſtatione iſta ueluti deſerta, miſeriarũ ſatietate, aut amplioris ſpe lucri ſollicitatus, aliam ambire eccleſiam, niſi id publicæ utilitatis ratio, cui tota epiſcopũ uita ſeruire debet, ſuaſerit. Quæ ſi adparet re ipſa, non modo abitionis donanda erit gratia, uerumetiã noſtrapte uoluntate, ſi uel nullũ ea de re præceptum Euãgelij extaret, id agere debemus, ut ſi nos feliciter iam in Chriſto adoleuerimus, eum per quẽ in tantũ profecerimus cognitionis ꝓfectũ, æquiſſimis animis patiamur aliò etiam properare, præſertim ſi cauſſa ſit, cur ſperemus nõ uulgare alibi poſſe eius præſentiam operæpretiũ adferre, id eſt: ubi meſſis iamiam matureſcẽs, plena ſpei, manus operariorũ nobis deſiderare uideatur. Eius enim rei nõ deſunt exempla grauiſſimorũ uirorum, quandoquidẽ inter omnes conſtat, D. Petrũ ab Antiochia, cui annis aliquot egregiam operã nauaſſe uiſus ſibi erat, Romam iter inſtituiſſe, ut & iſthic pro uirili ſua aliquot Chriſto lucrifaceret.

ANTHERI EPISTOLA DE TRANSLATIONE EPISCOPORVM.

C

CHARISSIMIS atq; dilectiſſimis fratribus per Beticã atq; Toletanam prouincias epiſcopis conſtitutis. Antherius epiſcopus in domino ſalutẽ. Optarem fratres chariſſimi ſemper dilectionis & pacis ueſtræ ſinceritatis gaudia audire, ita ut uiciſſim diſcurrentibus literis, ſoſpitatis inditia iuuarentur, ſiquidem nos ab incurſione ſua uacare
Ioan. 8. hoſtis antiquus ſineret, qui ab initio mẽdax, inimicus ueritatis, æmulus hominis, quẽ ut deciperet, ſe ante decepit, pudicitiæ aduerſarius, luxuriæ magiſter, crudelitate paſcitur, abſtinentia punitur, quod unũ è miniſtris ſuis prædicantibus quædam ſuperflua, ſpem non habentibus de futuris, apoſtoli ſententia
1. Corin. 15. repercuſſit dicentis: Manducemus & bibemus, cras enim moriemur. O infelix audatia, ò deſperata mentis aſtutia. Ipſe enim hortatur odia, & fugat concordiam, & quia facile ad deteriorem partẽ mens humana traſducitur, uolẽs magis per ſpatioſam uiam ambulare, quàm artæ uitæ iter cũ labore tranſire. Quare fratres dilectiſſimi ſectamini meliora, & ſemper relinquite deteriora, bona agite, mala uitate, ut ueri diſcipuli domini inueniamini. De mutatione ergo epiſcoporum unde ſanctam ſedem apoſtolicã conſulere uoluiſtis, ſcitote eam cõmuni utilitate atq; neceſſitate fieri licere, ſed non libitu cuiuſquam, aut dominatione. Petrus ſanctus magiſter & princeps apoſtolorũ, de Antiochia
Petrus ab Antiochia translatus Romã eſt. utilitatis cauſſa translatus eſt Romã, ut ibidẽ potius proficere poſſet, Euſebius quoq; de quadam parua ciuitate, apoſtolica autoritate mutatus eſt Alexan-
Euſebius. driã. Similiter Felix, de ciuitate qua ordinatus erat, electione ciuiũ propter do-
Felix. D ctrinã & bonam uitam quam habebat, cõmuni epiſcoporũ & reliquorũ ſacerdotum, ac populorũ conſilio, translatus eſt Epheſum. Non enim tranſit de ciuitate ad ciuitatem, qui nõ ſuo libitu aut ambitu hoc facit, ſed utilitate quadã aut neceſſitate, aliorum hortatu & conſilio potiorũ transfertur. Nec transfertur de minore ciuitate ad maiorẽ, qui hoc non ambitu, non propria uoluntate facit, ſed aut ui à propria ſede pulſus, aut neceſſitate coactus, aut utilitate loci, aut populi, non ſuperbe, ſed humiliter ab alijs trãslatus & intronizatus eſt, quia homo uidet in facie, deus autem in corde. Et dominus per prophetam lo-
Pſal. 93. quitur, dicẽs: Dominus ſcit cogitationes hominũ quoniã uanæ ſunt. Nõ ergo mutat ſedem qui nõ mutat mentẽ, nec mutat ciuitatem qui nõ ſua ſponte, ſed conſilio & electione aliorũ mutatur. Nõ igitur migrat de ciuitate ad ciuitatẽ, qui nõ auaritiæ cauſſa, non ſponte dimittit ſuã, ſed, ut iam dictũ eſt, aut pulſus à ſua, aut neceſſitate coactus eleemoſynæ, exhortatione ſacerdotum & populorũ translatus eſt ad alterã ciuitatẽ. Hæc ut petiſtis, licet uobis ignota nõ ſint tenenda mandamus, ne ignorantia quorundã, meliora & utiliora uitentur, &
Matth. 23. inutiliora ſinantur, ſicut in ſancto legitur euãgelio: Væ uobis Hypocritæ, quia decimatis mentam, & anetum, & cyminum, & reliquiſtis quæ grauiora ſunt, legis iudiciũ, & miſericordiã, & fidem. Hæc oportuit facere, & illa non omittere, duces cæci excolantes culicem, camelum aũt glutientes, quod licet, nõ licet,

A cet,& quod nō licet,licet. Quēadmodū Iamnes & Mambres reſtiterūt ueri-
tati,ſic & illi mente reprobi,amātes uoluptatem magis quàm deū, quod licet *Exodi 7.*
docent non licere,id eſt epiſcopos migrare de ciuitate ad ciuitatem,prætaxato *2.Tim.3.*
modo. Et quod nō licet,docent licere, id eſt miſericordiā nō agere circa pa-
tientes neceſſitatē,hoc tamen eis qui epiſcopum nō habēt, & ſacro epiſcopali
indigēt miniſterio,epiſcopū de alia ciuitate cauſſa utilitatis uel neceſſitatis tri-
bui,& epiſcopis perſequutionem aut neceſſitatē patientibus, aliam cathedrā
dari negant. Contradicunt etiam ſacræ ſcripturæ, quæ teſtatur omnis malle
deum miſericordiam quàm ſacrificiū. Vtriſq; aūt, id eſt,& famē uerbi dei pa *Oſeæ 6.*
tientibus,& epiſcopis neceſſitatem quandam,quando intronizātur propter
cōmunem utilitatem in alijs ciuitatibus,non modica exhibetur miſericordia.
Negantes autem hæc,licet ſpeciem habeant pietatis,uirtutē tamen eius abne
gant, nam in tali negocio proſapiam non agnoſco. Si quis tamen ſapientium,
quos inſipiētibus tempeſtatis huius procella ſociauit,alijs autoribus facinorū
participatione maculatur, ſplendor ſapientis & ſi cōmunionem criminū in-
currit,neſcit tamen ducem ſe præbere peccantibus. Alia eſt quoq; cauſſa uti-
litatis & neceſſitatis,& alia auaritiæ & præſumptionis,atq; propriæ uolunta
tis. Auaritiæ uero cauſſa & præſumptionis,aut propriæ uoluntatis,non ſunt
epiſcopi mutandi de ciuitate ad ciuitatē,ſed utilitatis & neceſſitatis, quod ne-
mo negat,niſi hi de quibus ſcriptū eſt: Errauerunt in ebrietate,neſcierunt ui
dentem,ignorauerunt iudiciū. Nam ſi enarrando conarer aperire tranſacta,
B oſtenderem uobis nullum euenire ſolatiū de comparatione factorū. Cæterū
ſtate chariſſimi ſuper uias,aſpicientes & interrogantes de ſemitis domini anti
quis,& uidete quæ eſt bona & recta uia,& ambulate in ea,& inuenietis re-
quiem animabus ueſtris. Et ut iuxta Sapientiæ uocem dicamus: Diligite iu-
ſtitiam qui iudicatis terrā,ſentite de domino in bonitate,& in ſimplicitate cor *Sap.1.*
dis quærite illum, quoniā inuenitur ab his qui nō tentant illum, apparet au
tem eis qui fidem habent in illum. Peruerſæ enim cogitationes ſeparāt à deo,
probata autem uirtus corripit inſipientes. Quoniā in maliuolā animā nō in-
troibit ſapientia,nec habitabit in corpore ſubdito peccatis. Sanctus enim ſpi-
ritus diſciplinæ effugiet fictū,& auferet ſe à cogitationibus quæ ſunt ſine in-
tellectu,& corripietur à ſuperueniente iniquitate. Benignus eſt enim ſpiritus
ſapientiæ,& nō liberabit maledictū à labijs ſuis,quoniā renum illius teſtis eſt
deus,& cordis eius ſcrutator eſt uerus,& linguæ illius auditor. Quoniā ſpiri
tus domini repleuit orbem terrarū,& hoc quod continet omnia, ſcientiā ha-
bet uocis. Propter hoc qui loquitur iniqua non poteſt latere,nec præteriet
illum corripiens iudicium. In cogitationibus enim impij interrogatio erit,
ſermonū autem illius auditio ad dominū ueniet,& ad correptionem iniquita
tes illius. Quoniam auris zeli audit omnia,& tumultus murmurationū nō ab-
ſcondetur. Cuſtodite ergo uos à murmuratione,quæ nihil prodeſt,& à de-
tractione parcite linguæ. Quoniam ſermo obſcurus in uacuum non ibit,os
quod mentitur,occidit animam. Nolite zelare mortem in errore uitæ ue-

C ſtræ,neq; adquiratis perditionem in operibus manuum ueſtrarum.Quoniam deus mortem nõ fecit,nec lætatur in perditione uiuorum. Creauit autem eſſe nationes orbem terrarum.Nõ eſt in illis medicamentum exterminij, nec inferorũ regnum in terra uiuentium.Iuſtitia perpetua eſt & immortalis,iniuſtitia autem mortis eſt adquiſitio. Impij autem manibus & uerbis accerſierunt illam,& æſtimantes illam amicam defluxerunt,& ſponſiones poſuerunt ad illam,quoniam morte digni ſunt qui ſunt ex parte illius. Dixerunt enim apud ſe cogitantes non recte; Exiguũ & cum tædio eſt tempus uitæ noſtræ, & non eſt refrigeriũ in fine hominis,& non eſt qui agnitus ſit reuerſus ab inferis. Quia ex nihilo nati ſumus, & poſt hæc erimus tanquam non fuerimus. Quoniã fumus & flatus eſt in naribus noſtris,& ſermo ſcintillæ ad cõmouendum cor noſtrũ. Quia extinctũ eſt uelut cinis cor noſtrũ,& ſpiritus diffundetur tanq; mollis aër. Et tranſibit uita noſtra tanquam ueſtigium nubis,& ſicut nebula diffundetur,quæ fugata eſt à radijs ſolis,& à calore illius aggrauata. Et nominis noſtri obliuionẽ accipiet per tẽpus,& nemo memoriã habebit operum noſtrorũ. Vmbræ enim tranſitus eſt tempus noſtrũ,& non eſt reuerſio finis noſtri,quoniam conſignata eſt,& nemo reuertetur. Propterea unicuiq; præuidendũ eſt,ut ſummopere ſe cuſtodiat,& utiliter ſe præuideat,ut cum dies extrema finiſq; uitæ aduenerit,non tranſeat ad perpetuam mortem,ſed uitam æternam. Facta enim ſubditorum iudicantur à nobis,noſtra uero iudi-

D cantur à deo; ex merito uero plebis nõnunquam epiſcopi deprauantur,quia terra procliui cadent qui ſequũtur,capite langueſcente cætera corporis membra inficiuntur. Deteriores ſunt qui uitam moresq; bonorũ corrumpũt,his qui ſubſtantias aliorũ, prædiaq; diripiunt. Caueat unuſquiſq;, ne aut linguã aut aures habeat prurientes,id ne aut ipſe alijs detrahat,aut alios audiat detra-

Pſal.49. hentes. Sedens,inquit,aduerſus fratrem tuum loquebaris detrahendo,& aduerſus filiũ matris tuæ ponebas ſcandalũ,&c. Parcant ſinguli detractioni linguæ,cuſtodiẽtes ſermones ſuos,& ſciant,quia cuncta quæ alijs loquũtur,ſua ſententia iudicabũtur. Nemo inuito auditori libẽter refert officij miniſteriũ, ſic dilectiſſimi nõ ſolum oculos caſtos ſeruate,ſed & linguam,nec quid in cuiuſquam domo agitur,alia domus per eos unquam nouerit. Habeant omnes ſimplicitatem columbæ,ne cui machinentur dolos,& ſerpentis aſtutiam,ne aliorũ ſupplantentur inſidijs. Nõ eſt humilitatis meæ neq; menſuræ iudicare de cæteris,& de miniſtris eccleſiarũ ſiniſtrũ quippiam dicere. Abſit quicquã ſiniſtrũ de his loquar, qui apoſtolico gradu ſuccedentes, CHRISTI corpus ſacro ore conficiunt,per quos nos etiã Chriſtiani ſumus,qui claues regni cœ-

Deut.17. lorum habentes, ante iudicij diem iudicãt. Veteri quidem lege habetur,quicunq; ſacerdotibus non obtemperaſſet,aut extra caſtra poſitus lapidabatur à populo,aut gladio ceruice ſubiecta contemtũ expiabant cruorem. Nunc uero inobẽdiẽs ſpirituali animaduerſione truncatur,aut eiectus de eccleſia rabido dæmonũ ore decerpitur. Oportet enim,ut qui deum hæreditate poſſidẽt, abſq; ullo impedimento ſeculi deo ſeruiant,ut dicere poſſint; Dominus pars hære-

A hæreditatis meæ. O quàm bonus & ſuauis eſt ſpiritus tuus domine in omnibus: parcis autẽ omnibus, quoniã tua ſunt domine qui animas amas. Ideoq; hos qui errant ex partibus corripis, & de quibus peccãt admones & alloqueris, ut relicta malitia credant in te dñe. Tu autẽ deus noſter ſuauis & uerus es, patiens, & miſericordia diſponens omnia, etenim ſi peccauerimus, tui ſumus, ſcientes magnitudinem tuam, & ſi nõ peccauerimus, ſcimus quoniã apud te ſumus cõputati, ſpiritus timentiũ deum quærentur ab eo, & in reſpectu illius benedicentur. Quapropter fratres chariſſimi ſermo malus ex ore ueſtro nõ procedat, ſed ſi quis bonus eſt ſpectet ad ædificationẽ opportunitatis, ut det gratiã audientibus. Et nolite contriſtari ſpiritũ ſanctũ dei, in quo ſignati eſtis in die redemptionis. Omnis amaritudo, & ira, & indignatio, & clamor, & blaſphemia tollatur à uobis cum omni malitia. Eſtote autem inuicem benigni, miſericordes, donantes inuicem ſicut & deus, in CHRISTO.

Sap. 12.

Sap. 15.

Pauca hic admodũ deſunt, credo eiuſmodi aliqua, In Chriſto Ieſu domino noſtro, Amen.

IN EVTYCHIANI EPISTOLAM ARGVMENTVM PER IO. SICHARDVM.

SVb Felice pontifice Rom. quem mox Eutychianus ſequutus eſt, orta eſt Manichæorum hæreſis, neſcio furioſior ne an ſtultior, de Chriſti diuinitate, & permixtione naturarum. In quos quantum eſt per exiguum illud uitæ tempus, quo præfuit
B Ro. eccleſiæ licitũ, quod fuit, Euſebio teſte, X. menſiũ, ita Eutychianus inuehitur, ut appareat hoc quæſiſſe maxime optimũ uirum, ut abiecto priſtino errore, ad unitatem eccleſiæ reuerterentur. Docens quædam à Chriſto ita dici, ut uideantur magis noſtro captui adcõmodata, quàm quod ratio diuinitatis in eo ita tulerit.

EVTYCHIANI EPISTOLA BETICAE PROVINCIAE SCRIPTA.

CHARISSIMIS fratribus Ioanni, & omnibus per Beticam prouinciam conſtitutis epiſcopis, EVTYCHIANVS epiſcopus in domino ſalutem. Hortatur nos æquitas poſtulationis, deſiderio fraternitatis tuæ gratanter annuere, & conſultis tuis breuiter reſpondere. Et quamuis dilectionem tuã ſciam ad omne opus bonum eſſe deuotam, ut tamen efficacior fiat, illos qui ſane non ſapiunt, qualiter de incarnatione ſalutaris noſtri informare debeas, mandamus. Vnum igitur hoc immobile fundamentum, humana & felix fidei petra Petri ore confeſſa. Tu es, inquit CHRISTVS, filius dei uiui, tanta in ſe argumenta ſuſtinens ueritatis, quantæ peruerſitatis quæſtiones & infidelitatis calumniæ mouebuntur. Iam in cæteris diſpenſatio uoluntatis paternæ ſit erga partus & corpus, poſtq; crux, mors, inferi, ſaluſq; noſtra eſt. Humani enim generis cauſſa, dei filius natus ex uirgine eſt & ſpiritu ſancto, ipſo ſibi in hac operatione famulante, & ſua, dei uidelicet inumbrante uirtute, corporis ſibi initia conſeuit, & exordia carnis inſtruxit, ut homo fa-

Matth. 16.

C ctus ex uirgine, naturam in ſe carnis acciperet, per quam huius admixtionis ſocietatē, ſanctificatū in eo uniuerſi generis humani corpus exiſteret. Et quemadmodum omnes ipſe qui corporeū ſe oſtendit cōdiderat, ita rurſum omnes ipſe per id qđ eius inuiſibile erat reformaret. Dū igitur imago uiſibilis, pudorem humani exordij non recuſauit, & per conceptionem, partum, uagitū, & cunas, omneſq; naturæ noſtræ cōtumelias tranſcurrit, Quid tandem dignū à nobis tanto dignationis affectui reſponderet? Inenarrabilis à deo ergo originis unus unigenitus deus, in corporis humani formam ſanctæ uirginis utero inſertus, adcreſcit, qui omnia continet, intra quem, & per quē cuncta ſunt, humani partus lege profertur. Ad cuius uocem archangeli tremūt, cœlū & terra, & omnia huius mundi reſoluūtur elementa. Vagitu infantiæ audit, qui inuiſibilis & incomprehēſibilis eſt. Nō uiſus ſenſu tactuq; moderandus, cunis eſt obuolutus. Hæc ſi quis indigna deo recolit, tanto ſe maioris officij obnoxium confitetur, quanto minus hæc dei conuenerunt maieſtati. Num ille indiguit homo effici, per quem homo factus eſt? ſed nos eguimus, ut deus caro fieret, & habitaret in nobis, id eſt aſſumptione carnis, unus interna uniuerſæ carnis incoleret, humilitas eius noſtra nobilitas eſt, contumelia eius, honor noſter. Quod ille deus in carne conſiſtit, hoc nos uiciſſim in deū ex carne reuocat, nam is plane uitā ſuam neſcit, qui CHRISTVM IESVM ut uerum deū, ita & uerū hominē ignorat, & eiuſdem periculi eſt, IESVM Chriſtum, uel ſpiritū, uel deum, uel carnem noſtri corporis denegare. Omnis ergo qui confitebitur me coram hominibus, confitebor & ego eum corā patre meo, qui in cœlis eſt. Qui aūt negauerit me corā hominibus, negabo & ego eū corā patre meo qui eſt in cœlis. Hæc uerbū caro factū loquebat, & homo IESVS Chriſtus, dominus maieſtatis docebat. Mediator ipſe deus ad ſalutē eccleſiæ conſtitutus, & ipſo illo inter deum & hominē mediatoris ſacramento utroq; unus exiſtēs, ex unitis in idipſum naturis. Naturæ uero utriuſq; res eadē eſt, ita tamen ut neutra careret in utroq;, ne forte deus eſſe, homo naſcendo deſineret, & homo rurſum deus manendo non eſſet. Hæc itaq; humanæ beatitudinis fides ueſtra eſt, deum & hominē prædicare, quod homo ſit, neq; carnem ignorare quod uerbū ſit. Natus igitur unigenitus deus ex uirgine homo, & ſecundū plenitudinem temporū in ſemetipſo profuturus in deum hominem. Hunc per omnia euangelici ſermonis modū tenuit, ut ſe dei filiū credi doceret, & hominis filiū prædicaret & admoneret. Loquēs & gerens deinde deus uniuerſa quæ hominis ſunt, ita tamen in ipſo illo utriuſq; generis ſermone, nunquam niſi cum ſignificatione & hominis loquutus eſt deus. Si hinc itaq; fallendi ſimplices atque ignorantes, hæreticis occaſio eſt, & quæ ab eo ſecundum hominem dicta ſunt, dicta eſſe ſecundum diuinæ naturæ infirmitatem mentiantur. Et quia unus idem eſt loquens omnia, quæ loquitur de ſemetipſo omnia eum loquutū eſſe cōtendat. Nec ſanè negamus, totum illum, quia ei manet, naturæ ſuæ eſſe ſermonem. Sed ſi IESVS Chriſtus, & homo & deus, & neque cum homo ſit, tum nō ſit & deus, neq; tum cum & homo & deus,

Humilitas Chriſti noſtra nobilitas eſt.

D

Mat. 10.

A & deus,tum nõ etiam deus. Neque per hominem in deo,non totus homo,totus deus unum atque idem eſt,neceſſe eſt dictorũ eius ſacramentũ eſſe totius generis,& cum in eo ſecundũ tempus diſcernis hominem à deo,dei tunc atque hominis diſcerne ſermonem,& cũ deum atq; hominẽ in tempore confiteris,dei atq; hominis in tempore dicta diuidas. Cum uero ex homine & deo rurſum totius hominis,totius iam dei tempora intelligis, ſi quod illius ad demonſtrationem temporis dictum eſt,tempori coäptato quæ dicta ſunt, ut cũ aliud ſit ante hominem deus,aliud ſit homo & deus, aliud ſit poſt hominẽ & deus,totus homo & totus deus,non confundas temporibus & generibus diſpenſationis ſacramentũ. Cum pro qualitate generum, ac natura rerũ, aliũ ei in ſacramento hominis neceſſe eſt ſermonẽ fuiſſe,& natura aliũ adhuc morituro, aliũ etiam & non. Noſtri igit̃ cauſſa hæc omnia IESVS CHRISTVS gerens,& corporis noſtri homo natus, ſecũdum conſuetudinem naturæ noſtræ loquutus eſt,non tamen omittens naturæ ſuæ eſſe quod deus eſt. Nã etſi in partu,& paſſione,& morte,naturæ noſtræ ſemper egerit res,tamẽ omnes uirtutes naturæ ſuæ geſſit. Vides'ne ita deum & hominẽ prædicari, ut mors homini, deo uero carnis excitatio deputetur? Non tamẽ ut alius ſit qui mortuus eſt,& alius per quem mortuus reſurgit. Spoliata em̃ carne CHRISTVS eſt mortuus,& rurſum CHRISTVM à mortuis excitãs,id eſt CHRISTVS carne ſe expolians. Naturã dei in uirtute reſurrectionis intellige, diſpenſationem hominis in morte agnoſce. Et cũ ſint utraq; ſuis geſta naturis, unũ tamẽ

B CHRISTVM IESVM eum memento eſſe,qui utrunq; eſt. Hæc igitur demonſtranda à me paucis fuere,ut utriuſq; naturæ formã tractari in domino IESV CHRISTO meminiſſemus,quia qui manens in forma dei, formam ſerui ſuſcepit,ipſe diuinitatẽ nequaquã amiſit. Cæterũ fratres hortamur uos, ut moneatis eos conuerti ad deum,unde ſcriptum eſt: Fili non tardes conuerti ad dominũ,& ne differas de die in diem. Subito em̃ ueniet ira illius,& in tempore uindictæ diſperdet te. Noli anxius eſſe in diuitijs iniuſtis,nihil proderũt tibi in die obductionis & uindictæ. Non uentiles te in omnem uentum,& nõ eas in omni uia. Sic em̃ peccator probatur duplici lingua. Eſto firmus in uia dei,& in ueritate ſenſus tui & ſcientia,& proſequatur te uerbum pacis & iuſtitiæ. Eſto manſuetus ad audiendũ uerbum dei ut intelligas,& cum ſapientia ꝓferes reſpõſum uerũ. Si eſt tibi intellectus reſponde proximo,ſin autẽ,ſit manus tua ſuper os tuũ,ne capiaris in uerbo indiſciplinato, &c. Honor & gloria in ſermone ſenſati,lingua imprudentis ſubuerſio illius. Nõ appelleris ſuſuro, & lingua tua capiaris & confundaris. Super furem enim eſt cõfuſio & pœnitentia, & denotatio peſſima ſuper bilinguem. Suſurratori autẽ odium & inimicitia & contumelia. Iuſtifica puſillũ,& magnũ ſimiliter. Noli fieri pro amico inimicus proximo,improperium enim & contumeliã malus hæreditabit, & omnis peccator inuidus & bilinguis. Nõ te extollas in cogitatione animæ tuæ uelut taurus, ne forte elidatur uirtus tua per ſtultitiam, & folia tua comedet,& fructus tuos perdat,& relinquaris uelut lignũ aridũ in heremo. Ani-

Sermones Chr.ſti pro diuina atque humana natura alio atque alio modo intelligendi ſunt.

Eccl. 5.

Ecc. 6.

C ma enim nequam diſperdit qui ſe habet, & in gaudium inimicis dat illum, & deducit in ſortem impiorum. Talibus uos exhortationibus fratres uiciſſim monete, & bona ſemper ſectamini, malaq́ꝫ uitate. Magnis enim ſtudijs, ſecundum beatũ apoſtolum, præcauendũ eſt, ne fides & diſciplina domini blaſphemetur, & ſi illa nonnunquã ſinenda ſunt, quæ ſi cæterorum conſtet integritas, ſola nocere nõ ualeant, illa tamen ſunt magnopere præcauẽda quæ præcipi ſine manifeſta decoloratione nõ poſſunt. Etſi ea ipſa quæ nullo detrimento aliquoties indulgenda creduntur, rerum temporumq́ꝫ cogit intuitus, accelerate prouiſionis reſpectus excuſat, quanto magis illa nullatenus ſunt mutilanda, quæ nec ulla neceſſitas, nec eccleſiaſtica prorſus extorquet utilitas. Optamus igitur fratres chariſſimi, & totis omnipotentem dominũ precibus exoramus, ut dilectionẽ ueſtram in amoris ſui conſtantiam faciat magis magisq́ꝫ ferueſcere, atqꝫ in pace eccleſiæ in una uos dedat manere cõcordia. Admonemus etiam fraternitatẽ ueſtram, ut in cõmiſſis uobis animabus. ſolerter inuigiletis, animarumq́ꝫ magis lucris quàm cõmodis uitæ præſentis intendatis. Continentes uero ac in diſponendis rebus eccleſiaſticis diligẽtes cuſtodes exiſtatis, ut omni ex parte, ſuſceptum uos condigne geſſiſſe paſtoris officiũ, uenturus iudex cũ ad iudicandũ uenerit, debeat approbare. Omnipotens autem deus ſua uos protectione cuſtodiat, honoremq́ꝫ à domino uobis collatũ, moribus ſeruare concedat, atqꝫ cũ multiplici fructu animas uobis cõmiſſas ad
D paſcua æterna adducere, & ſibi condigne repræſentare adiuuet, uosq́ꝫ inter ſanctos & electos ſuos collocare dignetur. DATA pridie idus Aprilis, Aureliano & Marcello. VV.CC.COSS.

IN CONSTANTINI IMP. CONFESSIONEM ARG. PER IO. SICHAR.

Confeſſio. SVperuacaneum eſt hic, poſt tot egregios rerũ ſacrarũ ſcriptores, admonere cuiuſmodi antiquitus fuerit cõfeſſio, tamen quod huius loci eſt, obiter uelut digito oſtendã. Solebant enim & imperatores palàm teſtari ſententiã ſuam, id quod ex euangelijs agere iubemur. Qui enim, inquit Chriſtus, me confitebitur apud homines, & ego confitebor eum apud patrem meũ, qui eſt in cœlis. Fiebant autẽ ab imperatoribus maiore adparatu, ut quo longius illud emanaret, hoc eſſent plures qui non dubitarẽt huic fidei nomen dare, quã uidiſſent iam imperatorẽ ipſum amplexũ. Et quia in alijs tales fere ſumus, quales uidemus principes qui rebus præſunt, fecit hic quoqꝫ illa de fide Chriſtiana profeſſio uulgo animũ, ut eſſe principibus quam ſimillimi uellent, impunitate præſertim iã data, & præeunte ipſo imperatore. Ita paſſim in antiquis bibliothecis licet uidere cõfeſſiones Iuſtiniani, Carli Magni, & Friderici tertij, quibus tanqꝫ ſigno dato, ad fidem Chriſtianam uocarentur, quibus per principum tyrannidem hoc nõ ſatis tuto antea licebat. *Carlus Magnus.*

CONFESSIO CONSTANTINI IMPERATORIS.

IN nomine ſanctæ, & indiuiduæ trinitatis, patris ſcilicet, & filij, & ſpirituſſancti, Imperator Cæſar Flauius Conſtantinus, in CHRISTO IESV, uno ex eadẽ ſancta trinitate, ſaluatore domino deo noſtro. Fidelis, manſuetus, maximus, beneficus, Alamanicus, Goticus,

A ticus, Sarmaticus. Germanicus, Britãnicus, Hunnicus, pius, felix, uictor, ac triumphator ſemper auguſtus. Sanctiſſimo ac beatiſſimo patri patrum Syluestro urbis Romæ epiſcopo, atque omnibus eius ſucceſſoribus, qui in ſede beati PETRI uſq; in finem ſeculi ſeſſuri ſunt, pontificibus, necnon & omnibus reueren. & deo amabilibus catholicis epiſcopis eidẽ ſacroſanctæ Ro. eccleſiæ, per hanc noſtrã imperialem conſtitutionem ſubiectis, in uniuerſo orbe terrarũ, nunc & in poſterũ cunctis retro temporibus conſtitutis, Gratia, pax, charitas, gaudiũ, longanimitas, miſericordia à deo patre omnipotente, & IESV CHRISTO filio eius, & ſpiritu ſancto cũ omnibus uobis. Ea quæ ſaluator & redemptor noſter dominus noſter IESVS Chriſtus altiſſimi patris filius, per ſuos ſanctos apoſtolos Petrũ & Paulũ, interueniente patre noſtro Syluestro ſummo pontifice, mirabiliter dignatus eſt, liquida narratione per huius noſtræ imperialis inſtitutionis paginam, ad indaginẽ omnium populorũ, in uniuerſo orbe terrarũ noſtra ſtuduit propagare mãſuetiſſima ſerenitas. Primũ quidem fidem noſtram, quã à præfato beatiſſimo patre & oratore noſtro Syluestro uniuerſali pontifice edocti ſumus, intima cordis confeſſione, ad inſtruendas omniũ ueſtrûm mentes, proferentes, & ita demum miſericordiã dei ſuper nos diffuſam annũciantes. Nos eñ uos ſcire uolumus, ſicut per anteriorem noſtrã ſacrã pragmaticã iuſſionem ſignificauimus, nos à culturis Idolorũ, ſimulacris mutis, & ſurdis, manufactis, diabolicis cõpoſitionibus, atq; ab omnibus ſatanæ pompis receſſiſſe, & ad integram Chriſtianorũ

B fidem, quæ eſt uera lux, & uita perpetua perueniſſe. Credentes iuxta id quod nos idem almificus ſummus pater, & doctor noſter Syluester inſtruit pontifex, in deum patrem omnipotentem, factorem cœli & terræ, uiſibiliũ omniũ & inuiſibiliũ, & in IESVM Chriſtũ filium eius, unicũ dominũ noſtrũ, per quem omnia facta ſunt, & in ſpiritũ ſanctũ dominũ & uiuificatorem uniuerſæ creaturæ, hoc eſt patrem, & filiũ, & ſpiritũ ſanctum confitemur, ita ut in trinitate perfecta, & plenitudo ſit diuinitatis, & unitas poteſtatis. Pater deus, filius deus, & ſpiritus ſanctus deus, & tres unũ ſint in CHRISTO IESV, tres itaque formæ, ſed una poteſtas. Nam deus ſemper ſapiens, edidit ex ſe per quod eſſent gignenda ſecula uerbum, Et quando eodem ſolo ſuæ ſapientiæ uerbo, uniuerſam ex nihilo formauit creaturam, cũ eo erat, cuncta ſuo arcano componens myſterio. Igitur perfectis cœlorũ uirtutibus, & uniuerſis terræ materijs, pio ſapientiæ ſuæ nutu, ad imaginem & ſimilitudinem ſuam primum de limo terræ fingens hominẽ, hunc in paradiſo poſuit uoluptatis, quẽ antiquus ſerpens, & hoſtis inuidens diabolus, per amariſſimũ lignum uetiti guſtum, exulem ab eiſdem effecit gaudijs, eoq; expulſo nõ deſinit ſua ueneno ſa multis modis protelare iacula, aut à uia ueritatis humanũ abſtrahẽs genus, idolorum culturæ uidelicet creaturæ & nõ creatori deſeruire ſuadeat. Quatinus per hoc eos quos ſuis uoluerit irretire inſidijs, ſecũ æterno afficiat cõcremandos ſupplicio. Sed deus noſter miſertus plaſmæ ſuæ, dirigẽs ſanctos ſuos prophetas, per quos lumen futuræ uitæ ad aduentũ uidelicet filij ſui domi-

C ni dei & ſaluatoris noſtri IESV CHRISTI annuncians, miſit eundem filiũ ſuum unigenitũ, & ſapientiæ uerbũ, qui deſcendens de cœlis, propter noſtrã ſalutem, natus de ſpiritu ſancto, ex Maria uirgine, uerbũ caro factum eſt, & habitabit in nobis: non amiſit quod fuerat, ſed cœpit eſſe quod nõ erat. Deũ perfectũ, & hominem perfectum, ut deus, mirabilia perficiens, & ut homo, humanas paſſiones ſuſtinens, ita uerum hominem, & uerum deum, uerum hominem fuiſſe nullo modo ambigamus. Electiſq; XII. apoſtolis, miraculis coram eis & innumerabilis populi multitudine coruſcauit. Confitemur eundem dominũ noſtrũ IESVM Chriſtũ, & impleſſe legem & prophetas, paſſum, crucifixum ſecundũ ſcripturas, tertia die à mortuis reſurrexiſſe, aſſumptum in cœlos, atq; ſedentem ad dexterã patris, inde uenturũ iudicare uiuos & mortuos, cuius imperij non erit finis. Hæc eſt enim fides noſtra orthodoxa, à beatiſſimo patre noſtro Syluestro, ſummo põtifice nobis prolata. Exhortantes idcirco omnem populũ, & diuerſas gentium nationes, hanc fidem tenere, colere, ac prædicare, & in ſanctæ trinitatis nomine baptiſmi gratiam conſequi, & dominũ IESVM Chriſtum ſaluatorem noſtrum, qui cum patre & ſpiritu ſancto per infinita uiuit & regnat ſecula, quem Sylueſter beatiſſimus noſter pontifex in uniuerſali prædicat corde deuoto adorare. Ipſe enim dominus deus noſter miſertus mihi peccatori, miſit ſanctos ſuos apoſtolos ad uiſitandum nos, & lumen ſui ſplendoris infulſit nobis, & abſtractũ à tenebris,

Chriſtus legem impleuit.

D ad ueram lucem & agnitionem ueritatis me peruenire gratulamini. Nam dũ ualida ſqualoris lepra totam mei corporis inuaſiſſet carnem, & multorũ medicorum conuenientiũ cura adhiberetur, nec unius quidem promerui ſalutem. Ad hæc aduenerũt ſacerdotes Capitolij, dicentes mihi debere fieri fontẽ in Capitolio, & compleri hunc innocentũ ſanguine calente, & in eo loco me poſſe mundari. Et ſecundum eorum dicta aggregatis plurimis innocentibus infantibus, dum uellent ſacrilegi paganorũ ſacerdotes eos mactare, & ex eorũ ſanguine fontem repleri. Cernens ſerenitas noſtra lachrymas matrũ eorum, ilico exhorrui facinus, miſertusq; eis, proprios illis reſtitui præcepimus filios ſuos, datiſq; uehiculis, & donis conceſſis, gaudentes ad propria relaxauimus. Eadem igitur tranſacta die, nocturno nobis facto ſilentio, dum ſomni tempus aduenisſet, adſunt apoſtoli, ſanctus Petrus & Paulus, dicentes mihi: Quoniã flagitijs poſuiſti terminũ, & effuſionem ſanguinis innocentis horruiſti, miſſi ſumus à CHRISTO domino deo noſtro, dare tibi ſanitatis recuperandæ cõſilium. Audi ergo monita noſtra, & fac quodcunq; indicamus tibi. Sylueſter epiſcopus ciuitatis ad montẽ Soracten perſequutiones tuas fugiens, in cauernis petrarum cum ſuis clericis latebras fouet, hunc cum ad te adduxeris, ipſe tibi piſcinam pietatis oſtendat, in qua dum te tertio merſerit, omnis te ualitudo iſta deſerat lepræ, quod cum factũ fuerit, hanc uiciſſitudinem tuo ſaluatori compẽſa: Te autem ipſum in hac parte purifica, ut relicta omni ſuperſtitione idolorũ, deum uiuum uerum, qui ſolus eſt & uerus, adores & excolas, & ad eius uoluntatem attingas. Exurgens igitur à ſomno protinus iuxta id quod à ſan-

Antiquiſsimi enim quoq; medici arbitrãtur nihil æque mederi lepræ, ac ſanguinem humanum.

Sylueſter latuit in ſpecu Soractis.

A à ſanctis apoſtolis admonitus ſum peregi, aduocatoq; eodẽ præcipuo & ma-
gnifico patre, & illuminatore noſtro Sylueſtro, omnia à ſanctis apoſtolis mi-
hi præcepta dixi uerba, percunctatiq; eum ſumus, qui iſti dij eſſent Petrus &
Paulus. Ille uero ait: non eos deos uere dici, ſed apoſtolos ſaluatoris noſtri
IESV Chriſti. Et rurſus interrogare cœpimus eũdem Sylueſtrũ, utrũ ipſo-
rum apoſtolorũ imaginem expreſſam haberet, ut ex pictura diſceremus, hoc
eſſe quod reuelatio docuerat. Tunc idem uenerabilis pater imagines eorun-
dem apoſtolorũ per diaconem ſuũ exhiberi præcepit, quas dum aſpicerem,
& eorũ quos in ſomno uiderã figuratos, in ipſis imaginibus cognouiſſem uul
tus, ingenti clamore corã omnibus ſatrapibus meis cõfeſſus ſum eos eſſe quos
in ſomno uiderã. Ad hæc beatiſs. Sylueſter indixit nobis pœnitẽtiæ tempus
intra palatiũ noſtrũ Lateranenſe, in uno cilicio, ut omnia quæ à nobis impie
peracta, atq; iniuſte diſpoſita fuerant, uigilijs, ieiunijs, atq; lachrymis, & ora-
tionibus apud ſaluatorem noſtrũ IESVM Chriſtũ impetraremus. Deinde
per manus impoſitionẽ clericorũ uſq; ad ipſum præſulẽ ueni, ibiq; abrenũci
ans ſatanæ pompis, & operibus eius, uel uniuerſis idolis manufactis, credere
in deũ patrem omnipotentẽ, factorem cœli ac terræ, uiſibiliũ & inuiſibilium,
& in IESVM Chriſtũ filiũ eius unicũ dominũ noſtrũ, qui natus eſt de ſpiri-
tu ſancto, & Maria uirgine, ſpontanea uoluntate corã omni populo profeſſus
ſum. Benedictoq; fonte illic me trina merſione unda ſalutis purificauit. Leua-
B toq; me de uenerabili fonte, indutus ueſtibus cãdidis, ſeptiformis ſpiritus ſan
cti conſignationẽ adhibuit, beati chriſmatis unctione, & uexillũ ſanctæ crucis
in mea fronte liniuit, dicẽs: Signat te deus ſigillo fidei ſuæ, in nomine patris, &
filij, & ſpiritus ſancti, in cõſignationẽ fidei. Cũctusq; clerus reſpondit, Amẽ.
Et adiecit præſul: Pax tibi. Prima itaq; die poſt perceptũ ſacri baptiſmatis my
ſterium, & poſt curationẽ corporis mei à lepræ ſqualore, agnoui nõ eſſe aliũ
deũ, niſi patrem, & filiũ, & ſpiritũ ſanctũ, quem beatiſſimus Syluester prædi-
cat trinitatem in unitate, unitatẽ in trinitate. Nam oẽs dij gentiũ, quos uſq; ha
ctenus colui, dæmonia, opera hominũ manufacta cõprobãtur. Etenim quan
tam poteſtatẽ idem ſaluator noſter ſuo apoſtolo beato Petro contulerit in cœ
lo ac terra, lucidiſſime nobis idem uenerabilis pater edixit, dũ fidelem eum in
ſua interrogatione inueniens, ait. Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædifica
bo eccleſiam meam, & portæ inferi nõ præualebunt aduerſus eam. Aduertite
potentes, & aure cordis intendite, quid bonus magiſter & dñs ſuo diſcipulo
adiunxit, inquiens, & tibi dabo claues regni cœlorũ, & quodcunq; ligaueris
ſuper terrã, erit ligatum in cœlis, & quodcunq; ſolueris ſuper terrã, erit
ſolutum in cœlis. Et dum hæc prædicante beato Syluestro agno-
ſcerem, ex beneficijs ipſius beati Petri integræ me ſani-
tati comperi redditum.

EPISTOLARVM FINIS.

SYLLABVS

RERVM MEMORABILIVM

utriuſq; partis tam Clemētis quàm Epiſtolarum.

Aron primus pōtifex. 19. A
Abrahā aſtrologus. 14. D
Abrahā duos filios habuit. folio. 15. A
Abraham totum mundum ab interitu uindicauit. 14. D
Abraham ex ordine ſtellarū, cōditorem earum agnouit. 14. D
Abuſus mox ex rebus optimis naſcitur. folio. 133. B
Accuſandi in integrum ſunt reſtituendi. epiſtolarum. 66. C
Achilles colitur apud Leuconeſſum pro deo. folio 159. B
Adflictiones pro remedio aliquādo dantur hominibus. 79. A
Ad meridiē raræ ſunt pluuiæ. 124. C
Adulteria ſunt etiā in elemētis. 153. B
Adulterium proximum peccatū eſt ab incredulitate. epiſt. 5. B
Aduētū ſecūdū, etiā Iudæi credūt. 20. D
Aegyptij genus ſuū à Meſraim ducunt. folio 83. B
Aegyptij Oſirim colunt. 159. B
Aegyptij, quæ habebāt bona, uerterunt in impietatem. 15. A
Alcmeon principia rerum dixit contrarietates. folio 121. A
Alexander epiſcopus Ro. epiſt. 50. C
Alexander magnus apud Rhodum colitur pro deo. 159. B
Aliquid eſt in nobis quod faueat parentibus noſtris etiam ignotis. 116. D
Allegoriæ quare inuētæ de dijs. 163. A
Allegoriæ de concubitu deorum. 161. B
Amazones ſemel in anno miſcentur uiris. folio 145. B
Amicitiā dei quando aſſequamur. 13. A
Amicorū oīa cōia. epi. 24. C. & 152. A
Amici dei quando ſimus. 96. C
Amor irrationabilis eſt, ſi eo amore faciamus, quod non decet. 195. A
Anacletus epiſcopus fuit Romæ XII. annis. epiſtolarum. 34. D
Anacleti epiſcopatus incidit in tyrannidem Domitiani. epiſt. 34. D
Anacletus epiſcopus Ro. epiſt. 35. A
Anaximādrus principia dixit immenſitatem. folio 121. A
Ananias corruit quia mentitus erat Petro. epiſtolarum. 24. C
Ananias filius Safra. 73. B
Andreas frater Petri. 50. D
Andromeda mutatur in ſtellam. 160. C
Angeli hominibus præſunt. 33. B
Angeli hominū defūctorū adiurāt. 33. B
Animus humanus eſt ut ager. epi. 19. A
Animalia quæ ſunt ab Aegyptijs ꝓ dijs culta, uirtutū erant ſymbola. 93. A
Animalia colere pro dijs ſatius eſt, quàm exanimas ſtatuas. 93. A
Antherus epiſcopus Ro. epiſt. 74. C
Antiquitus habiti ſunt pro dijs omnes q egregiū aliquid præter cæteros præſtitiſſent in qualibet re. 84. D
Antonius pater Simonis magi. 31. B
Anubion. 168. C
Apes ex putrefactis carnibus bubulis. folio 124. D
Apis ab Aegyptijs pro deo cultus. 93. A
Apium ex cornu cerui naſcitur. 124. D
Apoſtoli tanq̄ legati ſunt miſſi, ut nihil proprium dicant. 40. D
Apoſtoli tanq̄ boni negociatores attulerunt ad nos uerum dei cultum. 80. C
Apoſtoli pro auditorū ratione & capacitate, docuerunt ſingulos ut uideretur conuenire. 24. D
Apoſtatæ. epiſtolarum. 36. D
Appion. 168. C
Aqua marina quare ſalſa. 124. C
Aqua & ſpiritu omnia conſtant. 126. B
Aquæ & terre coniugium. 153. B
Aquila Pyrrhonem philoſophum ſequutus erat. 118. D
Arabes circūciſionem Iudæorum ſunt imitati. folio 133. B
Arbitrij liberi definitio. 58. C
Arbitrij libertas qualis. 57. B
Arca fabricata à Noe. 14. C
Arcus in cœlo fit ex repercuſſione ſolis. folio. 130. C
Ariſtoteles quintum elementum ponit principium rerum omnium. 121. A

Aſpar-

Aſparagi ex cornu capræ naſcũt. 124. D
Ars magica ex imitatione rerum bonarum fit. folio 133. B
Arſaces appellanť reges Perſarũ. 19. A
Aſclepiades Oncos dixit pricipia. 121. A
Aeſculapij ſepulchrũ Epidauri. 159. B
Aſſeclæ Simonis. 52. D
Athenien. idololatræ. ep. 60. D. & 61. A
A ueritate uinci non eſt pudendũ. 38. C

B

BAcchi diuinitas. 80. C
Balſamum in Iudæa. 1.
Baptiſmus quid proſit. epiſt. 21. A
Baptiſmus ad ſalutẽ neceſſarius. 102. C
Baptiſmus fiebat in aquis perenn. 73. A
Baptiſ. in locũ ſacrificiorũ ceſſit. 17. A
Baptiſmus quorſum proſit. 102. C
Baptizari uolentes quid debeant obſeruare. epiſtolarum, 12. D
Baptizati nõ mãducabãt cũ illotis. 53. A
Barnabas Clementem primũ ad fidem conuertit. 5. B
Barnabas fuit qui ut Mathias. 23. B
Barnabas Hebræus erat. 5. A
Barnabæ oratio ad P. R. 5. A
Bella ex peccatis noſtris naſcunť. 41. A
Bellorum origo. 14. D
Bellũ uerbi contra incredulos. 39. A
Bene uiuere ſequela eſt ſciẽtiæ ueritatis. folio 62. D
Beniamin filius Saba. 73. B
Bona opera ſunt tanꝙ uiaticũ ad regnũ cœlorum. 36. D
Boni & docti eligẽdi ſunt in epiſcopos. epiſtolarum. 67. A
Bonitate dei etiam indigni fruunť. 63. A
Bonum agricolam oportet quædam ſemina perdere. 55. B
Bragmanorum inſtituta. 144. D
Britanni multi unã uxorẽ habẽt. 145. B

C

CAiphas nõ uoluit aliũde afferri ꝓbationes ꝙ ex ipſa ſcriptura. 26. C
Caiphas quædã ex Euangelijs humano more interpretatus eſt. 23. B
Caiphas pontifex max. 18. D
Caiphæ doluit quod à Petro piſcatore admoneretur. 24. C
Calidi imbres peſtilentiores. 124. C
Calliſtratus pricipia dixit ꝗlitates. 121. A
Calliſto in ſydus mutatur. 160. C
Cæpæ cultæ pro dijs. 93. A
Cæſarea maxima urbs Paleſtinæ. 7. A
Cæſares omnes appellãť Ro. prin. 19. A
Caſtimoniæ multæ ſunt ſpecies. 102. D
Cathedra Petri. 174. C
Cauſſa cur quædam nõnullis facilia, nõnullis uero difficilia uideantur. 38. C
Cereri ſunt ſemina ſacra. 160. C
Certamen oſtendit qui ſint ueri Chriſti milites. epiſt. 37. B
Cham inuentor artis magicæ. 83. B
Chaos poeticum quale. 156. D
Charitas bonus præceptor eſt bonorum operum. epiſt. 47. B
Chriſtus omniũ hominũ princeps. 18. D
Chriſtus rex pacis. 85. A
Chri. appellabať apud Iudæos rex. 19. A
Chriſt. ꝓ diuina atꝗ humana natura aliter atꝗ aliter loquutus eſt. epi. 79. A
Chriſtus medicus eſt. 24. D
Chriſtus piſcatores maluit apoſtolos, quàm eruditos. 24. C
Chriſtus pijs ab initio ſemꝑ adfuit. 21. A
Chriſtus inter Iudæos natus quare. 23. B
Chriſtus unde dicatur. 18. D
Chriſtus in multis ocioſus eſt. 136. C
Chriſma ceſſauit Chriſto adueniente. folio 20. A
Chriſma Iudæorum. 19. A
Chriſtiani uitẽt publ. iudicia. epiſt. 6. D
Chriſtus uera porta eſt ad uitam. 88. C
Chriſtianorũ pugna cõtra uitia. 141. A
Chriſtiani ultrò quædam faciunt, nõ admoniti legibus. epiſt. 22. D
Chriſtiani per omnia ſtudeant ethnicis eſſe meliores. 103. B
Chriſtianis magnũ eſt uectigal parſimonia. folio 140. C
Ciuitas ſumma pax uocatur. epiſt. 7. B
Claues regni cœlorũ penes epiſcopos. epiſtolarum 29. B
Clemens M. drachmas donat mulieri, quæ hoſpitio matrẽ ſuã excepat. 111. B
Clemẽs libros reſpõſionũ ſcripſit. 98. D
Cle. pontifex ordinať à Petro. epiſt. 4. C
Clemens in Iudæam nauigat diſcendæ ueritatis cauſſa. 7. A
Clemens primũ quæſiuit, an anima eſſet immortalis. 8. C

Clemens Matheſeos eruditus fuit. 35.B
Clemens Mattidia matre caſu agnoſcit. folio 110.D
Clemens Romæ natus. 3.A
Clemens philoſophiæ ſtuduit. 3.B
Clemens hos libros ex mandato Petri ſcripſit. 75.A
Clemēs Nicetā & Aquilam fratres ſuos eſſe agnoſcit. 112.D
Clemens baptizatur à Petro. 104.C
Clemēs Platonicos ſequutus erat. 118.D
Clemens Barnabæ hoſpes. 6.D
Clemens conſanguineum habuit Cæſarem. 107.A
Clementis duæ ſunt æditiones. fol.1.
Clementis liber de uero propheta ad Iacobū, Petro autore ſcriptus eſt. 9.A
Climacterici anni aſtrologorū. 42.
Cloacæ cultæ pro deabus. 93.A
Cœlū uiſibile quare factum ſit. 59.B
Cœlum ſuperius perpetuū eſt. 52.C
Cœli & Terræ filij. 161.A
Colentes ſimulacra ipſis ſunt ſimulacris ſtupidiores. 90.D
Collatio epi ad bonū maritū. epi. 47.A
Cōmunis menſa Chriſtianorū. epi. 5.D
Cōmunis Chriſtianorum mēſa quare à Græcis ἀγάπη dicatur. epiſt. 23.A
Cōmunia quædā Chriſtianæ fidei. 32.C
Cōpendium præceptorum Petri ad diſcipulos ſuos. 72.&73.A
Compoſita qualia. 119.A
Cōfiteri ē ſalubre cōſiliū petere. ep. 7.A
Cōfirmatio unde habuerit originem in eccleſia. epiſt. 22.C
Cœnæ deorū elegant. allegoria. 164.C
Cōiecturæ nō habent locum in ſcripturis diuinis. 139.A
Cōſciētia delinquētes arguit. epi. 40.C
Cōſilium dei nemo nouit. 138.A
Cōſonantia nō facit prophetā. 40.D
Cōſuetudo altera natura eſt. 61.A
Cōſuetudo cōſuetudine cōmutaē. 29.B
Cōſuetudo in oēm partē potēs eſt. 29.A
Cōſtātini impatoris cōfeſſio. epi. 80.D
Cōtra Geneſim argumēta. 120.C
Cōtra Atomos Epicuri. 121.& 122.C
Cornelius centurio. 168.D
Corpus humanum quouis luto grauius eſt. folio 49.A
Corpus Chriſti oībus cōmune. ep. 38.D
Coruus per os concipit. 124.D
Crapulæ dæmonū uehicula ſunt. 84.D
Creationis ſeries. 13.A
Credētes dæmonibus imperant. 85.B
Crepitus uentris culti pro dijs. 93.A
Cultus dei apud ueteres erat MENS PURA. folio 79.A
Cū iudicio credenda ſunt nonnullis myſteria diuina. 30.C
Cum excommunitatis quare Chriſtiani non loquantur. epiſt. 9.B
Cupido. 158.C
Cupiditas pnicioſiſſimū peccatū. 39.A
Curſus ſolis. 131.A

D

Dæmones oderunt homines. 35.A
Dæmones aliqua citius intelligūt q̄ hoīes, qđ corpore nō grauēt. 82.C
Dæmones fidem exhorreſcunt. 80.D
Dæmōes miniſtri ſunt ſuppliciorū. 83.A
Dæmonibus permittitur aliqđ aduerſus hoīes, ut pij ab impijs diſcernant. 35.B
Dæmonibus quāobrē permiſſum ſit aliquando futura prædicere. 82.D
Dæmonibus aliquando curare morbos permittitur. 81.B
Dæmonū aliqua daē in hoīes ptās. 35.A
Democ. ideas finxit pricipia rerū. 121.A
Dei cultor uerus quis ſit. 97.B
Dei nomen quale. epiſt. 26.C
Dei imago quomodo uere colaē. 93.B
Dei nomen quale. 92.D
Dentium uarij uſus. 126.C
De rebus diuinis humano more loquī, ſtultiſſimum eſt. 135.B
Deus per creaturas cognoſcibilis. 36.D
Deus corrigit nos, iuſtus eſt, eò quod filijs ſuis uelit conſulere. 48.C
Deus uidetur mente & ſpiritu. 60.D
Deus iuſtus eſt. 80.C
Deus p opera mūdi cognoſcit. epi. 16.D
Deus p oībus rebus diligēdus eſt. 68.D
Deū iraſci quomodo intelligēdū. 166.D
Diabolus ſimilis eſt adultero. 139.A
Diaconi ſunt oculi epiſcoporum. epiſtolarum, folio 7.A.& 38.D
Diaconorū officia. epiſt. 5.A
Diaconi ordinē diſciplinæ curant. 72.D
Dianæ ceruus ſacer eſt. 160.C

Dictamnum Creta mittit. fol. 1. 165.A
Dies mortis incertus. 165.A
Difficile eſt homini in carne poſito coſgnoſcere deum. 48.D
Difficilimum eſt apud promiſcuã plebẽ de ueritate dicere. 54.C
Dij ſunt aliqui dicti, q dijnõ erãt. 43.A
Dij ſelecti. 164.C
Dij Gentilium. 156.D
Dilectio dei ſaluat nos. 35.A
Diluuiũ introductum fuit propter idololatriam. 83.B
Diluuium tempore Noë. 15.B
Diluuio deus eſt ultus peccatũ. 132.D
Diodorus amere dixit initiũ rerũ. 121.A
Diſcenti ordo primum quærẽdus. 62.C
Diſcentibus primo agnoſcẽda eſt ſua imperitia. 56.C
Diſciplinæ prophanæ non ſunt etiam in ſacris literis contẽnendæ. epiſt. 24.D
Diſciplinæ liberales quomodo proſint uerſantibus in ſacris literis. 12.C
Diſciplina Chriſtianorum eſt orare etiã pro malefactoribus. 100.D
Diſcipuli Ioannis iniquiores erant Chriſto. 22.C
Diſcipuli Petri. 29.A
Diſcipuli Ioannis præceptorẽ ſuũ Chriſtum eſſe aſſerebant. 23.B
Diſputantes nonnunq̃ à uerbis ad uerbera prouocant. 37.B
Docere, nõ dicere eſt apoſtolorũ. 40.C
Dora oppidum. 76.C
Doſith. XXX. habuit diſcipulos. 31.B
Doſitheus moritur. 32.D
Doſitheus princeps Sadducæorũ. 21.B
Doſitheus in ordinem coactus à Simone. fol. 32.D
Duæ ſunt hominũ natiuitates. 140.D
Duo aduentus Chriſti. 20.C, & 26.D
Duo regna. 12.C, & epiſto. 14.D

E.

EA non omnia exprimunt in ſacris literis quæ cõſequẽter ſe habẽt. 19.B
Ebionitarum hæreſis. epiſt. 56.C
Eccleſiæ ſtatus cõparatur naui. epi. 7.B
Eccleſia eſt Chriſti ſponſa. epiſt. 5.B
Eleazarus diſcipulus Petri. 73.A
Elementa ſe ulciſcuntur nõnunq̃ ab impietate noſtra. 95.B
Eligere quod malis eſt in arbitrij libertate poſitum. 62.D
Eloquentia debet adiungi uerbo ueritatis. folio 128.D
Eludendi ſunt qui myſteria diuinarũ rerum ob id cognoſcere deſiderãt, ut tra ducant. epiſt. 17.B
Enoch tranſlatus in paradyſum. 21.A & 79.B
Epibatæ. epiſto. 8.C
Epiſcopus ſit eruditus. epiſto. 7.B
Epiſcopus qualis ſit. epiſt. 5.A
Epiſcopus immunis ſit ab omnibus huius mundi negocijs. epiſt. 5.A
Epiſcopus omniũ curã agat. epiſt. 8.D
Epiſcopi admonendi ſunt ſi in fide errauerint. epiſt. 33.A
Epiſcopi & Apoſtoli differentia. 2.
Epiſcopi non ſint niſi in ciuitatibus maiuſculis. epiſt. 28.C
Epiſcopi diſpenſatores erant rerum cõmunium. epiſt. 68.D
Epiſc. doctrina fidei cõmiſſa eſt. 72. D
Epiſcopi qd præſtare debeãt. epiſt. 4.C
Epiſcopis tantũmodo cura eccleſiæ demandatur. epiſt. 5.A
Epicurus atomos dixit principia rerum folio 121.A
Epiſtola ad Iacobũ fratrem domini. 2.
Epiſtolæ Pauli. epiſt. 42.C
Eruditores animarũ primo diſcant, deinde doceant. 62.C
Eruere oculum quid ſit in euang. 115.A
Euariſtus epiſcopus Ro. epiſt. 42.D
Euſebius tranſlatus eſt Alexandriã. epiſtolarum 74.C
Eutychianus X. tantũ mẽſibus ſedi Romanæ præfuit. epiſt. 77.B
Eutychianus epiſcopus Ro. epiſt. eod.
Excõmunicatio. epiſt. 53.A
Exponitur illud Lucæ: Inter natos mulierum non ſurrexit. &c. 23.B

F

FAbulæ de inferis 4.C
Fama uulgi prophetiæ habet nonnunquam ſpeciem. 57.A
Fauſtinus & Fauſtinianus fratres Clementis erant. 197.B
Fauſtinianus inuenit pater Cle. 148.D
Fauſtinianus mutaĩ in Simonẽ. 168.D

Fauſtinianus pater Clementis. 167.B
Fauſtiniano ſua forma reſtituit. 173.A
Felix translatus Epheſum. epiſt. 74.D
Feminei corporis poſitio. 126.D
Ferociores prouinciæ indigent doctiore epiſcopo. epiſt. 27.B
Feſti dies ethnicorũ quales. 79.B
Fides omnium uirtutum eſt fundamentum, epiſtolarũ 25.B
Filij Iſraël imbiberant mores Aegyptiorum. 15.B
Finis ſæpenumero cum principio conuenit. 152.D
Flagitia Iouis. 157.B
Fornicationis multæ ſpecies. epiſt. 6.C
Friderici tertij confeſſio. epiſt. 80.D
Friuolũ eſt de rebus ſacris loqui humanis coniecturis. 167.B
Fulmine icti habiti ſunt diuini. 84.C
Fumus nunquam ſine igne eſt. 56.C
Furtum inter Chriſtianos appellari non decebat. 152.D

G

Galli pueros nuptũ tradebãt. 145.A
Gallinæ nonnunquam uento concipiunt, interdum etiam puluere. 124.D
Gamaliel quamobrem apud ſuos manere uoluerit, quàm aperte cũ Apoſtolis ſentire. 25.B
Gamaliel clanculũ fauit apoſtolis. 25.A
Græcorum paleſtræ. 146.C
Gelonum mulieres agricolãtur. 145.A
Gelo. uiri ornãtur loco mulierũ. 145.A
Geneſis quid poſſit. 116.D
Gentes in Iudæorum locum uocatæ ſunt. 17.B
Gẽtiles malorũ cauſas fato aſcribũt. 108
Genethliacorum uanitas de aſpectibus. folio 143.B
Genus humanum in duos ordines ſectũ eſt. folio 67.B
Geometræ principia rerum definiunt ſines. folio 121.A
Germania nõ habuit trapezitas. 145.B
Germani ſolẽt laqueo finire uitã. 146.C
Gigantes. 13.B
Gladius Euangelij qualis. 100.D
Gladius Euangelij pacis doctrinam cõtinet. 38.D
Gratia quæ nobis data eſt, non eſt negligenda. epiſtolarum 55.A
Gattas nonnulli pro dijs coluerũt. 93.A

H.

HAmmoni aries eſt dicatus. 160.C
Hebræi negant eſſe malũ. 56.C
Hebræorũ genus ab Abrahamo. 14.D
Helizæus diſcipulus Petri. 73.A
Herculis ſepulchrũ apud Tyrũ. 159.B
Heſiodus allegorijs conatus eſt ſcelera deorum palliare. 161.A
Hiacynthus in florẽ mutatur. 160.C
Hienæ mutãt ſexum. 124.D
Hierophantæ Aegypti ſacerdotes. 4.C
Hircus cultus pro deo. 93.A
Homo in ſtatu innocentiæ ſuperior erat omni morbo corporis. 87.A
Hominis creatio. 13.B
Hominis diſpoſitio & formatio in utero materno. 126.C
Homicidij tria genera. epiſt. 31.B
Honor creatoris non debet creaturæ deferri. 91.B
Horoſcopos uide. 143.B
Hortoſiades urbs. 105.A
Humilitatis laus. epiſt. 59.A
Humilitas Chriſti noſtra eſt nobilitas. epiſtolarum. 78.C
Hyginus epiſcopus. epiſt. 59.A

I

IAcobus epiſcopus Hieroſol. 18.C
Iacob. claudicabat altero pede. 27.B
Iacobus de gradibus præcipitat. 27.A
Iacob genuit XII. patriarchas. 15.A
Ianua ad agnitionem dei quæ. 129.B
Ibin coluerunt nonnulli pro deo. 93.A
Idola unde primo cœpta ſint coli. 85.B
Idolum quid ſit. 83.A
Idola quando inceperint. 14.C
Iecur in homine. 126.D
Ieiuniũ indictũ eſt ante baptiſmũ. 114.D
Ignorantia mater omniũ malorũ. 78.D
Ignoramus quædam tutius quàm inquirimus. 127.B
Ignorantiæ & ſcientiæ perpetua eſt pugna. epiſt. 20.C
Ignorantia nõ excuſabit nos. 92.C
Ignorãtia maior eſt in his qui apparẽt huius ſeculi prudentiſſimi. epiſt. 13.B
Ignorantia quid ſit. 88.C
Ignorantia peſſimus dæmon. 38.C

Ignem

Ignem intra uos ſuccēdi quid ſit. 100.C
Imago dei in oībus hominibus eſt.93.B
Imago quia ſumus dei.hæc nos multarū uirtutum admoneat. epiſt. 40.C
Ilienſes Hectorem. 159.B
Imortalitatis cupido optima comes. 3.B
In accuſationibus quæ ſint ſpectanda. epiſtolarum. 58.D
Inæqualitas hominum eſt facta ut ſit occaſio miſericordiæ. 140.C
Incarnatio Chriſti. epiſt. 77.B
Incredulis nefas eſt quædam ſanctiora dici. folio 49.B
Incredulitatis humanæ pœna eſt humana quædam pro dijs habere. 43.A
Incredulias maximū peccatū eſt.ep.5.B
Indi mortuos ſuos incendunt. 146.C
Indigeſtio uitanda eſt quæ ex ſomni ino pia prouenit. 99.A
Infidelium in hac uita caſtigatio iudiciū eſt futuræ pœnæ. 98.C
Iniuſtus eſſet deus ſi anima eſſet mortalis.folio 63.B
In re nihil eſt mali. 82.D
Inſanabiles ſunt qui uoluntate ægrotāt. folio 53.A
Inter Ioannem & Chriſtū quid interfuerit.folio 23.B
Inter Chriſtiana præcepta & ſalubria philoſophorum quid interſit. 166.D
Inter cōiuges quædam licet recte fiant, parū tamen honeſte in publico.149.B
Inteſtina quare humida ſint. 126.D
Inteſtina quare ī modū mēbranæ.126.D
Inuidia quæ citra meritum cōflatur nobis cōtemnenda eſt. epiſt. 9.A
Ioſephus diſcipulus Petri. 73.A
Ioſes Barnabas dictus. epiſt. 68.C
Ioſue Anſes dictus. 16.D
Iouis ſepulchrū apud Cretenſes. 159.A
Ioui capra eſt dicata. 160.C
Iouis adulteria. 158.C
Ira non ſemper mala. 166.D
Iraſcendum peccatis. epiſt. 19.B
Iſaac filius Abrahami ex Sara. 15.A
Iudæi de primo criſti aduētu errāt.20.D
Iudæorū circūciſio die octauo. 146.D
Iudæi à Chriſtianis in quo differūt.18.C
Iudices fruſtra legibus præſunt,ſi nō eſt arbitrium liberum. 58.C
Iudices dij dicuntur. 43.A
Iudices electi ſunt poſt Moyſen. 16.D
Iudicium dei de rebus geſtis erit,non de quæſtionibus. 36.D
Iuno. 157.B
Iupiter Latinis à iuuando dicitur.162.C
Iupiter magus. 159.A
Iuſta quādā emerat Nicetā & Aql.113.B
Iuſtitiā dei regnūq; īquirere qd ſit.36.C

L

Lazarus diſcipulus Petri. 73.A
Legē Moyſi ſine magiſtro diſcere periculoſum eſt nonnunq;. 47.B
Lepores mutāt ſexum. 124.D
Lex uiuendi poſt diluuium data. 79.B
Liberū arbitriū. 88.D.& epiſt.33.B
Liberi patris ſepulchrū Thebis. 159.B
Libero uinum eſt ſacrum. 160.C
Libri Clementis quid contineāt. 75.B
Libri Regnorū quales ſint. 26.C
Ligandi poteſtas quomodo data ſit epiſcopis. epiſt. 5.B
Lingua pro plectro. 126.C
Logodædali. 138.D
Luna uxor Doſithei. 31.B
Luna uoluit uideri ex cœlis oriunda,& eſſe ſapientia omnium creatrix. 33.A
Luna uxor Simonis magi, quæ per artē magicam effecerit. 33.A
Lunæ curſus. 131.A

M

Magia dæmonum eſt illuſio.34.D
Maguſæorū innocentia. 144.D
Maiores quādo ſint nobis imitādi. 96.D
Malū bono ſemper adhæret. 135.A
Mali epiſcopi & principes nobis ꝓpter peccata noſtra cōtingunt.epiſt.48.C
Mammona quid ſignificet. 89.B
Manichæorū hæreſis orta eſt ſub Felice pontifice Ro. epiſt. 77.A
Manna quale fuerit. 16.C
Manuū impoſitio q̄lis olim.epiſt.70.C
Maro ordinatur in epiſcopum à Petro apud Tripolim. 104.D
Maro hoſpes Petri. 76.D
Martis ſepulchrū in Thratia. 159.B
Maſculofemina. 156.D
Materia philoſophorum. 120.D
Mathematicos nihil certi ſcire. 154.D
Mattidia mater Clementis. 107.B

M

Matrices eccleſiarum. epiſt. 68.D
Medi homines adhuc ſpirantes canibus obijciunt. 145.B
Medici quadam ratione dij ſunt. 82.C
Mercurius uerbum eſt. 162.D
Mercurij ſepulchrũ apud Hermopolim. folio 159.B
Meſraim qui & Zoroaſtres. 83.B
Meſraim filius Cham. eodẽ
Michæas diſcipulus Petri. 73.A
Minerua. 157.B
Mineruæ olea conſecrata eſt. 160.C
Minerua ἀθάνη dicta. 162.C
Miniſteria in eccleſia. epiſt. 11.& 12.
Miniſtris uerbi dei mentiendũ nõ eſt ut pereant aut ſaluẽtur increduli. 64.D
Miracula Petri. 52.D
Molares dentes qui. 126.C
Morbi creſcũt perinde ut peccata hominum. folio. 132.C
Motus ſolis neceſſitatis eſt. 58.D
Motus duæ ſunt ſpecies. 58.D
Moyſes quædã ut Chriſtus fecit. 22.D
Moyſes dictus deus Pharaonis. 43.A
Moyſes & Iacob Chriſti typũ tulerunt. folio 89.B
Moyſes moritur in monte. 16.D
Moyſes ſumma prudentia uſus apud ſuos. folio 16.C
Multa apparẽt incõſona, quæ tamẽ, pſundiore ratione cõſonantia ſunt. 40.D
Multis prius eſt uitæ finis, quàm quæſtionum. 137.A
Multi philoſophorũ etiã mundũ creatũ eſſe dixerunt. 120.D
Mundus eſt hominibus pro hoſpitio, nõ domo. 140.D
Muratæ urbes quãdo inſtitutæ. 14.D
Muſæ filiæ Mnemoſynes. 159.A
Muſtela per aurem generat. 124.D
Myſteria diuinarũ rerũ nõ ſunt indignis committenda temere. 54.C

N

NAres in homine. 126.D
Naturam parentem rerũ eſſe quomodo intelligendum ſit. 122.D
Naufragiũ Mattidiæ cum liberis. 109.B
Necromantia deo exoſa. 4.D
Negligentia eruditionis eſt nouerca. epiſtolarum. 38.C
Negligere & odiſſe idem. 31.A
Nembroth in hiſtorijs Ninus appellatur. folio 84.C
Nẽbroth primus Babyloniæ rex. 14.D
Nemo uidebit faciẽ meã & uiuet, quomodo ſit intelligendum. 60.D
Nemo nouit filium niſi pater, quomodo ſit intelligendum. 45.A
Nemo poteſt duobus dominis ſeruire. epiſt. 14.D. & 15.A
Nemo urgeatur ad fidem. 151.A
Neptunus. 157.A
Ne ſimus ad iudicãdum præcipites. epiſtolarum. 48.D
Niceta & Aquila diſcipuli Simonis, conuerſi à Zachæo.
Niceta & Aquila Simoni primo adhæſerunt. 114.C
Niceta & Aquila antea Fauſtus & Fauſtinus dicti erant. 112.D
Niceta & Aqla diſcipuli Simonis. 30.D
Niceta & Aquila Græcis etiã literis fuerunt eruditi. 113.B
Niceta Matheſeos fuit doctus. 117.B
Niceta doctiſſimus fuit gentilium diſciplinarum. 164.C
Niceta Epicuri ſectam olim amplexus fuerat. 118.D
Niceta & Aquilã deſerũt Simonẽ. 35.B
Nicodemus diſcipulus Petri. 73.A
Nihil pderit nobis ſi dicamus alieno nos peccaſſe impulſu. 44.D
Nihil potens eſt contra prophetiam. 9.B
Nilus Aegypto eſt pro pluuia. 124.C
Niniue ciuitas à Nino rege. 84.C
Nocturna ſilentia ſtudijs ſunt apta. 30.C
Noë iuſtus. 79.B
Noë ſolus cũ familia diluuio ſuperfuit. folio 83.B
Nõ omnes omnia eſſe poſſumus. 139.B
Non omnibus ſunt committenda uerba uitæ. folio 166.C
Nõ ſumus filij dei niſi & patrẽ amemus. epiſtolarum. 38.C
Non ſufficit ad ſalutem ſcire quod deus bonus ſit, niſi ſciamus quod & iuſtus ſit. folio 63.A
Nõ ſunt margaritæ proijciẽdæ ante porcos. folio 30.C
Non ueni mittere pacem, ſed gladium, quomodo

quomodo intelligendum ſit. 38.D
Nuptialis ueſtis quæ ſit ĩ euãgelio. 86.C

O

OBſcuramus quædã ex induſtria, ut difficiliora appareant. 135.B
Omnia referenda ſunt ad deum. 74.C
Omne bonum à deo eſt. 133.A
Oĩs tumultus ſpecies uitãdæ ſũt. 106.C
Omnibus rebus datũ eſt aliquid quo ſe, genus'q; ſuum reparet. 124.D
Omnibus creaturis deus pricipes in ſuo genere ſtatuit. 18.D
Opera tũ ſunt bona, ſi ita gerũtur, quẽadmodum deus præcepit. 102.C
Orationum fructus. epiſt. 53.A.B
Orcus. 157.A
Ordo neceſſarius in quauis arte. 61.B
Ordine diſcendum eſt. 56.D
Ordo memoriã iuuat. 11.B
Orpheus Græcorũ antiquiſſimus. 164.A
Oſſa in homine ſunt pro colũnis. 126.C
Oſyri aqua eſt conſecrata. 160.C

P

PArmenides terrã dicit principiũ rerum. folio 121.A
Parentes ad uitam ſunt miniſtri, non autores. epiſt. 20.D
Paria quædam huius mundi. 69.B
Parthi ſinguli multas uxores habent. folio 145.B
Paſſioni Chriſti omnia cõpaſſa ſũt. 17.B
Patienter ferendi ſunt mali. 66.D
Patientia Chriſtianorum. 27.A
Patientia dei. 167.5
Patriarchæ Chriſti typum geſſerunt. epiſtolarum. 15.A
Patroclus ꝑ deo habeť in Ponto. 159.B
Pax huic domui, ſalutatio fuit diſcipulorum domini. epiſt. 17.A
Pax animæ eſt uacare à peccatis. 41.A
Pax euangelij. 39.B
Peccata noſtra uoluptati ſunt dæmonibus. folio 91.B
Peccata hominum in cauſſa ſunt, cur nõ intelligant ſcripturam. 11.A
Peccata noſtra dæmonibus locũ faciũt. folio 134.D
Pecuniæ eccleſiæ quales ſint. epi. 41.A
Pediſequi Clementis. 128.C
Penelopes telam retexere. 154.D
Peregrina ſuauiora ſunt. 1
Perſæ ignem colẽtes pro deo, hoc habẽt ex Zoroaſtre. 84.C
Perſæ ignẽ colere à Nembrotho didicerunt. folio 14.D
Perſæ matres accipiũt ĩ cõiugiũ. 144.D
Perſarum populi ex filio Abrahami deſcendunt. 15.A
Perſæ & Babylonij genus ſuum à Meſraim filio Cham ducunt. 83.B
Perſephone filia Cereris. 157.B
Petri nomen unde. 3.A
Petri ſumma parſimonia. 106.D
Petrus ſubuerſionẽ templi Hieroſolymitani prædicit. 25.A
Petrus ægrotos ſanat. 89.D
Petrus cũ illotis nõ ſumpſit cibũ. 52.D
Petrus nullũ genus literarũ dãnat. 165.A
Petrus cõgreſſurus cum Simone mago, orat antea pro uictoria. 36.C
Petrus oratiõe ſua multos ſanabat. 60.D
Petrus ſummam Chriſtianæ fidei Mattidiæ exponit. 113.A
Petrus ab Antiochia transfertur Romã. epiſtolarum. 74.C
Petrus & Andreas orphani, à pueritia in ſummis laboribus adoleuerũt. 107.A
Petrus nõ ueſcebatur cũ gentibus. 10.C
Petrus omniũ artium peritus. 117.B
Petrus melãcholiæ obnoxius fuit. 50.C
Petrus ſub Nerone paſſus eſt. epiſt. 3.B
Pharaones appellanť Aegyp. reges. 19.A
Phariſæorum ſchiſma. 21.B
Phidiæ opera Aradi magnifica. 108.D
Philoſophorũ garrulitas. 6.D
Philoſophi ridiculis quæſtionibus Barnabæ ſũt conati negociũ faceſſere. 5.B
Philoſophi riſerunt Barnabã, qđ nihil argutiarum admiſceret ueritati. eodem.
Philomela in auem. 160.C
Phinees diſcipulus Petri. 73.A
Phrenetici quid patiantur. 51.A
Pictorum horoſcopus. 145.B
Pij cum impiis quare aliquando affligantur. folio 131.B
Piramus mutatus in fluuium. 160.C
Plato ĩ Timæo teſtať mũdũ creatũ. 123 A
Poëtarum figmenta anxerunt apud ueteres opinionem de dijs. 159.B
Poëtarum horoſcopus. 145.B
Pœna ideo conſtituta eſt hominibus pro peccatis, quod bene agere potuerint,

&non fecerunt. 59.A
Pœnitentia præcedebat baptiſmũ. 53.A
Pontianus epiſcopus Ro. epiſt. 70.D
Porta ad uitam eſt Chriſtus. 37.A
Præcones uerbi dei ſimiles ſunt radijs ſolis. folio 117.A
Prædeſtinatio. 151.B
Presbyteri mores publicos curãt. 72.D
Presbyterorũ officiũ in eccleſia. epi. 5.B
Primates ceſſerũt in locum Archiflaminum. epiſt. 28.C
Primo quærendum regnum dei. 57.A
Principes huius mundi cõparantur promontorijs. epiſt. 8.C
Principes gẽtiũ dij appellati ſunt. 43.B
Prodigia & ſigna ad quam regulam debeant exigi. 70.C
Progne mutata in auem. 160.C
Prophetiarũ autoritas ex rebus parũ ueriſimibus cõprobatur. epiſt. 15.B
Prophetiæ autoritas unde comprobet. folio 20.C
Prophetiarum regula. 135.D
Propter hominẽ omnia ſũt creata. 101.B
Proportio corporis humani. 126.C
Pro quibus non iudicabimur, illa tutò ignoramus. 135.A
Prouidentia multis rebus pbat. 123.B
Prouidẽtia dei fit ut quædam mutato ordine gignantur. 124.D
Prouidentia principiũ eſt Chriſtianiſmi. folio 78.D
Prouidentia diuina ex admirabili rerum ordine cognoſcitur. 96.C
Prouidentia qualis. 120.C
Prudentia humana cecutit in rebus diuinis. folio 136.C
Pudicitiæ laus. 115.B
Puella ex Petri ingreſſu liberatur à dæmonio. folio 150.C
Pyriphlegeton. 141.B
Pythagoras principia rerum numeros dixit. folio 121.A

Q

QVæ propter ſe fiunt, ſunt incorruptibilia. 60.C
Quamobrẽ dæmonibus ſit uoluptas immergẽdi ſe corporib. humanis. 80.D
Quãobrẽ homicidas, adulteros, magos, ueneficos, antiqui pro dijs coluerint. folio 160.D
Quare credamus prophetis. 23.A
Quare cõſiliũ dei lateat homines. 8.C
Quare diſcreta ſint hodie iudicia uulgi & ſacerdorũ à. epiſt. 48.D
Quæſtiones inanes omittendæ. 36.D
Quæſtiones inutiles omittẽdæ ſũt. 63.A
Quæſtiões curioſæ omittẽdæ ſũt. 127.A
Quia boni male pereũt, & mali felicitate fruũtur ſpem facit alterius uitæ. 64.C
Qui ex immolatis deguſtauerit, ſpiritu immundo non caret. 52.D
Quid peccauerint Aegyptij qđ nõ crediderunt Moyſi, cum magi ſimilia prodigia facerent. 69.A
Quinq; ſenſus ſunt ſcientiæ. 46.C
Quod ex uſu uenit nõ eſt labori. 60.D
Quod fuit propriũ Hebræorũ, id eſt etiã gentibus factum commune. 77.B
Quod non ex animo fit, non eſt diuturnum. folio 151.A
Quomodo deus nõ indigeat honore, q ei defertur ab hominibus. 95.A

R

RAchel mater Simõis. 66.C. & .31.B
Ranæ præferendæ dijs gentilium. folio 91.A
Rationes efficiunt ut multo tenacius hæreat qđ auditoribus cõmittit. 52.D
Refert prænoſcere mores eius, cum quo uelis cõgredi. 30.C
Regnũ in ſe diuiſum deſolabitur. 41.A
Regnum cœlorum comparatur magnæ urbi. folio 37.A
Re ipſa nihil malum eſt. 152.D
Religio uera ſobrietate conſtat. 84.D
Res eccleſiarũ quò debeant inſumi. epiſtolarum. 68.D
Rhea. 157.A

S

SAbbatum Iudæorum. 147.A
Sacerdotes ſint cæteris doctiores. epiſtolarum. 27.A
Sacramẽtorũ diſpar adminiſtratio multorũ diſſidiorũ cauſſa eſt. epiſt. 63.B
Sacrificiorũ tempus emẽſum eſt. 24.D
Sacrificijs magis exaſperat deus. ibidem
Sacrificia qualia deus amet. 16.D
Sacrificia deus odit. epiſt. 75.A
Sadducæi qui fuerint. 21.B
Saluantur non agnoſcentes deũ, ſed uoluntatem eius facientes. 78.C

Samaritæ negabant reſurrectionẽ mortuorum. folio 21.B
Sancti homines dij aliquoties dicuntur in ſacris. 43.B
Sanguis in homine. 126.D
Sapientia carnis peſſima ſemper ſuadet. epiſtolarum. 70.C
Satis eſt nobis ſcire factũ eſſe mũdũ, quo modo fecerit nihil intereſt noſtra. 63.A
Saturnus. 157.A
Saturnus humidus putatur à Clemente cõtra opinionẽ medicorum & aſtrologorum. 154.C
Saturni manus à Ioue uinctæ q̃re. 162.C
Saturnus pro tempore accipitur. 161.B
Scarabei ex fimo boũ naſcunt. 124.D
Scientia confertur ſoli. 143.A
Schiſmata originem habuerũt à Ioanne baptiſta. 21.B
Scorpius de ocimo naſcitur. 124.D
Scribæ Chriſtum magũ appellãt. 22.D
Scriptura diuina expoſitore idiget. 11.A
Scithotauri hoſpites imolant. 144.D
Seculares qui appellentur. epiſt. 56.D
Sedes Ro. non expetit eos qui eam ambiunt. epiſt. 4.C
Sedilia epiſcoporum quare altiora uoluerint eſſe antiqui. epiſt. 69.B
Seminatores uerbi debent peritos medicos imitari. epiſt. 4.C
Septem climata. 146.C
Septuagintaduæ ſunt nationes totius orbis. folio 43.B
Sepulchra duorum fratrum albeſcentia folio 27.B
Seres innocentes. 144.C
Seres populi quare innocentes. 132.C
Sermo ueritatis eſt animi colonus. 99.A
Serpens damnatur, quia primus nominauerit deos. 44.C
Seruitutis autor eſt Cham. 14.C
Sextus quidam eſt in nobis ſenſus, qui uocatur præſcientiæ. 46.C
Signa quæ à deo fiunt, ad ædificationem ſemper pertinent. 70.C
Silentio pleraq; uolunt honorari potius, quàm temere dici. 11.B
Similitudo & imago diuerſa ſunt. 93.B
Simon magus magnus orator. 30.D
Simon magus in tendiculis ſyllogiſmorum enutritus. eodẽ.
Simon infirmum noſtrum deum, neque omnipotentem cauillatur certis de cauſſis. 47.A
Simõ incognita omnibus ſcire ſe ſolum profeſſus eſt. 46.C
Simon non uoluit imperitum eſſe ſuorum dictorum iudicem. 56.D
Simon ſimulat pœnitentiam. 66.C
Simõ Adamum iniuſte damnatum aſſerit. folio 47.A
Simon magus gloriæ cupidus fuit. 31.B
Simon per aërem uolauit. 66.C
Simon magus Græcarum literarum eruditus. folio 31.B
Simon magus pugnã matrem pacis appellat. 37.A
Simõ aliquãdo Chriſto crediderat. 67.A
Simon magus affirmat Chriſtum quædã inter ſe contraria dixiſſe. 40.C
Simon magus pace, quam initio diſputationis Petrus prædicabat, nihil dicebat eſſe opus inter diſputantes. 37.A
Simõ magus apud Doſitheũ locũ inter XXX. diſcipulos inuenit. 31.B
Simon magus amare cœpit Lunã. 31.B
Simõis magi miracula p magiam. 32.C
Simon magus pro deo cultus eſt. 32.D
Simoni mago ſimulacrum poſitũ. eodẽ.
Simon magus Doſithei autoritati derogauit. folio eodem
Simon Lunam uxorem accepit. 33.A
Simõ deum uerũ crudelem dicit, eò q̃d legem uelit impleri. 48.D
Simon magus gẽte Samaræus erat. 31.B
Simon artis ſuæ magiæ inſtrumenta in mare proijcit. 71.B
Simon eiectus eſt ex atrio. 66.D
Simon in Iudæam fugit. 169.A
Simon à ſuis omnibus deſeritur. 66.D
Simõ primam ſe uirtutem dicit. 66.C
Simõ Tripolim fugerat. 75.A
Simon lapides panes fecit. 66.D
Simõ magus ex caſtello Gethonũ. 7.A
Simon magus Petro diem certaminis indicit. 28.C
Simon reformidans Petri cõſpectum in Syriam dilabitur. 77.A
Simon magus ex uirgine ſe natũ mentitus eſt. folio 34.C
Simon puerum necatum in conclaui habebat. 32.D

Simõ magus inter multos deos unũ principem conſtituit deum. 42.C
Simonis magi aſſertiones de pluralitate deorum. 42.D
Simon eijcitur ex Antiochia. 173.A
Simõ magus uſus eſt anima pueri incorrupti & uiolẽter necati ad magiã. 33.A
Simon animas in hunc mundũ captiuas ductas eſſe dicit. 48.C
Simplicia. 119.A
Simulacrorum cultus origo fuit omniũ malorum. 84.D
Simulacra non eſſe colenda. 81.B
Sine oleo nemo prophetabat. 19.B
Singuli dij gentilium habuerunt quiddã ſibi proprie dicatum. 160.C
Singulare exẽplum pudicitiæ in matre Clementis. 109.A
Solus Chriſtus animas hominũ illuminat. folio 8.D
Solus deus ſcit omnia. 156.C
Sophonias diſcipulus Petri. 73.A
Soter epiſcopus Ro. epiſt. 62.C
Spes futuræ uitæ ſi abijciatur, aperit magna feneſtra oibus ſcelerib us. 64.D
Spicæ nardi in India multæ ſunt. 1
Spiritus immundi ideo occupant corpora hominum, ut libidini ſuæ ſatisfaciant. folio 53.A
Spiritus ſanctus docet ſcripturas. 36.D
Splen purgat ſanguinis ſordes. 126.D
Summa religionis in quo conſtet. 12.D
Summa Chriſtianæ fidei. epiſt. 25.B
Suſidæ mulieres. 145.A
Stantem uoluit ſe Simon magus appellari. folio 31.B
Stellæ quomodo indicio ſint rerum futurarum. 13.B
Symbolum apoſtolorũ. epiſt. 26.C
Syri colunt Adonem. 159.B
Syrorũ dæmoni piſcis & columba conſecrantur. 160.C

T

Talpæ ex terra habẽt originẽ. 124.D
Temere ne iudicemus. 142.D
Tempore Tiberij Chriſtus ſigna cœpit facere. 4.D
Terra humorẽ tanꝗ uberibus concipit. folio 125.A
Terra uuluæ habet ſpeciem. 125.A
Tertius cõflictus Petri cũ Simone. 64.B
Thales aquã dicit principiũ rerũ. 121.A
Thomas apud Parthos euangeliũ Chriſti prædicabat. folio 147.A
Thysbes in fontem mutatur. 160.C
Titanes ex Cœlo ſunt geniti. 157.A
Tradita à Chriſto clare ſufficiunt ad æternam uitam. 156.C
Transformationes hominum. 160.C
Transformatio Simonis magi. 168.D
Transferri quando poſſint epiſcopi. epiſtolarum. 74.D
Trapezitæ in horoſcopo habent Venerem cum Mercurio. 145.B
Tres Charites. 158.C
Tres fontes errorum. 147.B
Tria ſunt quæ nos cogũt aduerſari deo. folio 34.D
Tribus modis poteſt ꝗd deus dici. 43.A
Trinitatis confirmatio. epiſt. 50.C
Tripolis urbs Phœnicis. 105.A

V

Venus. 158.C
Venus Cypro ſepulta. 159.B
Venter artis magiſter eſt. 139.B
Verbũ ueritatis clauis eſt regni cœlorũ. folio 21.B
Vere boni non eſſemus, ſi mali eſſe non poſſemus uoluntate noſtra. 59.A
Veræ religionis quæ ſint. 97.A
Veritas ſub nomine amoris dei eſt contecta. folio 69.B
Veritati quæ repugnãt, ſũt infirma. 163.C
Veritatis aſſertores non ſemper uincũt. folio 30.D
Veritas ratione nunꝗ caret. 52.C
Veritas homines inter ſe diuidit. 41.A
Veritate nihil precioſius eſt. 25.B
Verus deus quis ſit. 43.B
Veſpæ ex putrefactis carnibus equinis naſcũtur. 124.D
Veteres quare tot annis uixiſſe credantur. folio 79.A
Via ad uitam æternam quæ ſit. 13.A
Via dei uia pacis eſt. 38.C
Vbi animæ exutæ corporibus ſint. 21.A
Victor epiſcopus Ro. epiſt. 64.C
Viperæ ex cinere oriuntur. 124.D
Viris ꝓgatiua data eſt à deo. ep. 47.A
Virtus dei caret lege. 60.D
Viſibile illud cœlũ in cõſummatione ſeculi reſoluetur. 52.C

Viſus

Viſus maxime icredulitati medeť. 65. A
Vita eſt militia. 100. C
Vitia multa à gẽtilibus pro dijs ſunt culta. folio 167. A
Vitia in naturã conferimus. 81. A
Vitia corporis aliquando ſunt à parentibus hæreditaria. 141. A
Vitiorum corrigendorũ ratio. 16. C
Vitreæ columnæ erãt Aradi. 198. C
Vitulus Iſraëlitarum in ſpeciem Apidis effictus fuerat. 16. C
Vnaquæq; gens ſuum habet angelum præſidem. 43. A
Vna qualitas ſine alia nequit ſubſiſtere. folio 121. B
Vnguentariorũ horoſcopus. 145. B
Vnitas patris & filij & ſpiritusſancti. epiſtolarum. 57. B
Voluntas dei lex eſt creaturarũ. 60. D
Voluntas dei lex eſt Chriſtianorũ. 13. A
Votũ paupertatis unde originẽ habeat. epiſtolarum. 69. B
Vrbanus autor quo minus eſſent inter ſe Chriſtianis omnia communia. epiſtolarum. 67. B
Vrbanus epiſcopus Ro. epiſt. 67. B
Vtilia nobis quare deus occultet. 68. C
Vulcano ignis eſt ſacer. 169. C
Vulua in muliere. 126. D
Vxor aut liberi non facile relinquendi ſunt euãgelij prætextu. 74. D
Vxor Petri unà erat in peregrinatione cum Petro. 111. B

X

XIſtus epiſcopus Ro. epiſt. 56. D
XII. iudices cuiuſq; puinciæ. epiſtolarum. 41. B
XII. Apoſtoli. 17. B
X. M. uno die ſunt baptizata. 74. D
XII. presbyteri ſũt à Petro ordinati Cæſareæ. folio 72. D
X. præcepta. 15. B
X. paria à principio mundi. 70. D

Z

ZAcharias ſtructor. 73. B
Zachæus. 19. C
Zachæus Nicetã & Aquilã fide imbuit. folio 35. B
Zachæus diſcipulus Petri. 73. A
Zachæus ordinatur epiſcopus à Petro apud Cæſaream. 72. D
Zachæus Nicetam & Aquilam conuertit ad fidem. 114. C
Zephyrinus epiſcopus Ro. epiſt. 65. B
Zoroaſtres unde dictus ſit. 84. C
Zoroaſtres à dæmone quẽ importunius appellabat, concrematus eſt. 83. B
Zoroaſtres libros de magia ſcriptos reliquit. eodem.

FINIS.

ERRATA QVAEDAM QVAE IMprudentibus nobis operis obrepſerunt.

Fo. 49. A. legitur quia ſi meliorem, legendũ eſt quaſi. Paulo poſt, & ſui ipſius, legendum ſi pro &.
Fo. 55. A. legitur etiam in petroſis, legendum aut.
Fo. 83. B. quidam ex filijs, legendum cuidam.
Fo. 145. A. ſed miſeri, pro miſceri.

BASILEAE APVD IOAN. BEBELIVM AN. XXVI. MENSE AVGVSTO.

PALMA BEB